

A.CORN. CELSUS.

EX ICONIBUS A SAMBUCO EDITIS

AMSTELÆDAMI
Apud JOANNEM WOLTERS. 1713.

AUR. CORN.

CELSI
DE
MEDICINA
LIBRI OCTO

Brevioribus ROB. CONSTANTINI, IS. CASAUBONI ALIORUMque Scholiis ac locis parallelis illustrati.

Cura & Studio

TH. J. AB ALMELOVEEN,
M. D. ET PROFESSORIS.

Editio ultima, auctior & correctior.

AMSTELÆDAMI,
Apud JOANNEM WOLTERS. 1713.

VIRIS CELEBERRIMIS,

PETRO PETITO

ET

MATTH. SLADO

ILLI GALLORUM, HUIC
BATAVORUM MEDICORUM
PRINCIPIBUS,

THEOD. JANS. AB ALMELOVEEN

S. D.

Ntiquioris Medicinæ parentes nobilissimos licet, atque ob elegan-

ter fideliſſimeque tradita præcepta ſummopere neceſſarios, à plurimis noſtri ſeculi hominibus non modo negligi & contemni, verum etiam acerrimis proſcindi dicteriis, uſque adeo percrebruit, Viri Præſtantiſſimi, ut hoſpes in literis, in Arte quoque noſtra plane peregrinus ſit oporteat, qui tam nota atque vulgaria ſe neſcire fateatur. Nec tantum illi, verum etiam (en quo tandem pigrities deſidiaque homines perduxit?) illorum cultores vel maximo odio, imo ludibrio habentur. Quod cum animadvertiſſem, quorum nominibus ſcriptorem hunc,

quem

quem ob innumera translata loca, non immerito quidam Latinum appellare solent Hippocratem, de novo nostra cura prodeuntem, inscribi gratum esset, non ita diu quærere debui, siquidem non alios nisi Vos, Viri eruditionis fama, multisque ac magnis in universam literarum rempublicam meritis celeberrimi, operis hujus patronos certissimos antiquissimosque potui eligere, quos ne Celsus ipse quidem, si in vitam ei daretur reditus, scriptorum suorum censores recusaret. Nunc itaque nihil mihi restat, quam ut obnixe Vos rogem, ut me

in amicitiam Veſtram recipere, hancque inſcriptionem, tamquam benevolentiæ obſervantiæque erga Vos meæ, qualecunque documentum admittere dignemini. Valete. Dabam Trajecti ad Rhenum a. d. xv. Kal. Febr. cIↃ IↃ cxxcvII.

THOED.

THEOD. J. AB ALMELOVEEN

LECTORI BENEVOLO

S. D.

Ultos non modo proximi, verum etiam hujus seculi eruditione atque fama præstantissimos viros operam in emendandis atque illustrandis A. C. CELSI de Medicina *libris, non vulgarem posuisse, qui ignorat, næ scriptorem illum ignoret necesse est. Quis enim est, qui vel primis labris Medicinam gustasse præ se ferat, quem Cæsarii, Pantini, Constantini nomen fugiat? quis Jeremiam Threverium, quis Balduinum Ronsseum de fama non noverit? quis de Jodoco Lommio, Petro Pavio nil audivisse se ausit profiteri? quis denique, quid Joannes Antonid. van der Linden præstiterit non observarit? quorum Virorum exemplis, quibus duci solemus, incitatus incredibile quanto legendi, relegendique flagraverim desiderio? quod repetita aliquoties lectione non leviter accrevit, adeo ut notare quæ-*

dam ab aliis prætermissa, & hunc Autorem cum aliis conferre scriptoribus subinde cœperim, quod cum vidissent Celsi nostri cultores diligentissimi, operæ pretium me facturum existimarunt, si cum orbe literato hunc nostrum communicarem laborem, promissisque abhinc fere anno datis satisfacerem. Quod cum altius in animum descendisset meum, protinus istis expoliendis memet applicui. Veruntamen quum variarum lectionum numerum in majorem molem excurrere viderem, editionem vero formæ commodioris, & si ita loqui liceat, portatilis desiderari, consilium mutavi, satis habens loca duntaxat sive nostri auctoris, sive alterius medici, parallela indicare, scriptoris nostri sententiam quæ aut illustrarent aut confirmarent. Editioni autem huic rerum atque verborum indicem, quem in omnibus aliis desiderari sciebam editionibus adjicimus, de industria, ne nimiam in molem assurgeret nunquam è manibus deponendum hoc Medicinæ ἐγχειρίδιον, *aliquanto contractiorem; quod præ manibus nobis sit, ejusmodi lexicon, quale una cum notis eruditissimis in Celsum à viro fama super æthera*

thera noto, Joanne Rhodio confectum, incendio triſtiſſimo abſumptum ſummopere dolemus, alii editioni ſubnectendum. Subjunximus, quæ loca difficiliora explicant R. Conſtantini annotationes ſelectas ex exemplari, alias rariſſimo, è Cl. Grævii Bibliotheca deprompto. Scholia eruditorum facile principis Iſaaci Caſauboni, margini codicis quo fuerat uſus, feſtinantiſſime illita, quæ ex τȣ πάνυ Iſaaci Voſſii Gazophylacio ſecum attulit Gothofredus Thomaſius, ὁ χαριέστατος, pro amicitia atque neceſſitudine, quæ inter nos intercedit non vulgaris, quam benigniſſime mecum communicavit; quæ licet breviora, numero pauciora, minimeque publicæ luci ab Autore adaptata, ob religionem tamen, qua ſumma eum colo, ſupprimere non potui aut minus grata fore putavi. Quid vero ipſi præſtiterimus lectione ipſa conſequetur H. Lector, quem duo monitum velimus, numerum margini impreſſum loci paralleli paginam verſumque indicare, alterum in notulis, ubi citati libri ſæpenumero auctoris reticetur nomen, Hippocratis debere intelligi.

CLA-

CLARISSIMO VIRO,

DOMINO

GUIDONI PATINO

BELLOVACO,

DOCTORI MEDICO PARISIENSI, ET PROFESSORI REGIO, AMICO SUO MAGNO SALUTEM.

CLARISSIME VIR,

ICERONIS iſta gloriatio eſt: *Latinos omnia inveniſſe melius, quam Græcos; aut ab illis accepta feciſſe meliora.* Auguſta profecto, & magno viro magnarumque rerum fiduciam habente digna! Quam & veram minimeque vanam deprehendit, quiſquis à Romanis poſteritati tradita comparat cum Græcis. Ne longum abeam, Oratorum quidem laus ita ducta fuit ab humili ad ſummum: fuere & Philoſophiæ ſtudia ſic ad Latinos traducta, ut ne bibliothecis quidem Græcis eguerint. Neque vulgare eſt, quod de noſtra arte Celſus promeruit. Quam enim ab Hippocrate, ab Aſclepiade, ab aliis Græcorum plurimis accepit ſcribendi de Medicina materiam, hoc ipſo fecit meliorem, quod primus eam ſic conceperit, ut eſſet ad diſcendum aptior, ad faciendum promtior. Græcorum antea nemini, quod ſciam, id laudis datum, quod artem redegerit in ſyſtema, & corpus methodo conſti-

tu-

tutum. Celsus præstitit, & res faciendæ medicinæ utiles ac solum necessarias ita ingeniose ac diligenter ex antiquis elegit, ita per partes digessit, hasque ipsas innexuit inter se, ut vel Recentiores inter non noverim, quem ipsi jure possis anteponere. Neque ad eam laudem refert, sermone tantum, an etiam opere fuerit medicus. Si enim coire ista semper necesse est, quotusquisque hodie medicus est? Cathedrarios quippe videas medicinæ scientiam plerumque subtilius, quam ex usu, excolere, atque hoc per ambitionem, quam vocant veri scrutationem, agere, ut ingenio & facundia vincant. Contra, qui quæstui serviunt, bene gnari, morbos non eloquentia, sed remediis curari, ut populo placeant, ex quo ille major est, sufficere credunt secreta jactare & his curatorum longas ostentare tabellas. Hippocrates certe pro Medicis habet, qui veram artis sibi cognitionem compararunt: sed transferre ad usum suadet, & fructum eorum, quorum gratia est inventa. Saperene putandus est, qui lucernam accendit, & subter modium ponit? Sapit, & bene de se ac proximo meretur, qui accensam imponit candelabro, ut alluceat omnibus qui sunt in domo. Cæterum hoc dubitare de Celso docti solent, fueritne in operibus Artis exercitatus. Quo de quia meam aliquando sententiam rogasti, dicam paucis. Magnum quid medendi scientia est: majus, prudentia atque sapientia. illa quippe scientiæ oculus; hæc manus est. Absque prudentia si est, neque tempora lustrare Medicus rei bene gerendæ, neque præcipites captare occasiones potest. Absque sapientia si est, tractare homines ignorat, & suo quemque calopodio calceare. Uti vero scientia nisi discendo, hoc

est,

est, legendo, audiendo, cogitando; ita prudentia & sapientia, nisi faciendo & rebus se gerendis accommodando, non comparantur. Ex artis scientia Celsus si venit æstimandus, vix persuaderi potest, ut is non habeatur pro Medico, & quidem usu longo atque exercitatione perfecto, qui suis scriptis Medicinæ intima penetralia subiisse, abdita quæque enucleasse, penitus abstrusa rimatum esse, suam ubique de iis sententiam interponendo se prodit. Quod esse judicium novisti ejus, qui præfatus olim ad Rubeum fuit. Probum mihi, & ex toto probatum. Si, quæ in nullius non morbi curatione elucent, prudentiam atque sapientiam spectemus, ubi, te quæso, unum Hippocratem si excipias, utriusque aut salubriora præcepta, aut fideliora monita reperisti? Quæ si numquam noster venit in rem, quemadmodum fuit assecutus? Putasne secreta atque arcana artis, hoc est intimas & occultas ad salutem cujusque pertinentes rationes scire posse eum, qui in conclave numquam penetravit? Quæ sola felicis ingenii magnitudine complexum, & ob id alieni operis interpretem atque Hippocratis ejusque sectatorum discipulum, & exscriptorem habendum esse potius, quam medicinæ aliquem auctorem, judicium est viri egregie eruditi. Cui per me subscribere, quibus libet, licet. nam à me non impetro. Si rectum tamen, heu! quantos auctores amisimus! Ex toto quippe Galeni oceano, si dicere per invidiam fas est, non tot interiora medendi consilia quis hauserit, quam ex ubere hoc Cornelii rivo. Fateor, plus est in Galeno florum, ut & foliorum: sed fructuum plus in Celso est. Taceo multis locis sic illum loqui, ut, se fecisse medicinam, liquido satis demonstret: nullo sic, ut

con-

contrarium inde queat liquere. Solum obſtare videtur, quod Plinius ſua ætate, hoc eſt centum & viginti præter propter annis poſt, ſolam hanc artium Græcarum nondum exercuiſſe ſcribit Romanam gravitatem, & in tanto fructu pauciſſimos Quiritium attigiſſe, eoſque ipſos ſtatim ad Græcos transfugiſſe; imo vero authoritatem aliter quam Græce eam tractantibus, etiam apud imperitos experteſque linguæ, non fuiſſe. Si ex vero iſta, ſicuti cauſam non credendi non habemus oculato teſti, quei credimus Celſum, ex gente Cornelia, omnium Romæ nobiliſſima, oriundum, tactitaſſe artem, populus quam expertus damnavit? Non hoc ulli volo perſuaſum, fuiſſe ἐκ τῶν περιοδευτῶν, quos vocat Modeſtinus l. 6. §. 1. ff. de Excuſationibus; atque adeo ſolitum ἀνὰ τὴν πόλιν φοιτᾷν; & ægros viſitatum circuire mercedis cauſa. M. Catonem meminit idem Secundus profeſſum, eſſe commentarium ſibi, quo mederetur filio, ſervis, familiaribus. Nec alia ratione medicinam exercuiſſe Cornelium puto; nec apud alios, niſi forte quod nonnemini video placere, in gravioribus caſibus ſit paſſus ſe adiri, & eam rogari operam, quæ virum nobilem non dedeceret. Verbo: talem opinor fuiſſe Medicum, qualis Cato fuit, aut quales ſunt hodieque Regum archiatri. Qui, etſi non omnibus vigilant, miſerabilibus tamen perſonis & ad ſe, ceu Æſculapium aliquem, confugientibus ſuam negare opem non ſuſtinent; ſcientes, nulla re hominem magis accedere ad Deum, quam ſalutem hominibus dando. Præter hæc quæ aut dici in eamdem ſententiam, aut objici poſſunt, iam ſunt ab aliis vel occupata vel refutata: ut neceſſe non ſit illis repetendis vel tempus prodigere, vel doctas tuas aures & gravioribus intentas

curis

euris obtundere. Hoc unum dicam, qualis qualis noſter fuerit, digniſſimus eſt, vel doctrinæ cultu, vel elegantiæ nitore, non ſolum qui legatur, ſed qui numquam de manibus deponatur. Me, fateor, nullius poſt Hippocratem lectione vel affici magis, vel erudiri. Quo factum, ut & ſæpius relegerim, & numquam ſine voto, exiſteret aliquis, qui aut daret eum nobis quam emendatiſſimum, aut emendandi materiam ſuppeditaret. Quam tuo tandem beneficio conſecutus nobilem & locupletem, ſtatim operi admovi manum; quo & meæ ſatisfacerem cupiditati, & expectationi eorum, apud quos nulla non occaſione & laudare Cornelium noſtrum, & ſerio commendare ſum ſolitus. Quam autem feliciter mihi res ſub manu ſucceſſerit, te velim vel in primis judicare. Nam hæc inter plurimas mihi cauſa eſt, quod Celſum iſtum, quem meum imagine quadam adoptionis feci, celeberrimo tuo nomini, & multis mihi nominibus ſuſpiciendo colendoque conſecrarim. In ſeculi quippe hujus & tam antiquitatis faſtidioſi, quam novitatis omnis cupidi, conſpectum proditurientem, nec ſine patrono auſum, cujus in clientelam potius, quam tuam debui dare? Abſque illis certe ſubſidiis, quæ mihi numquam ſine ſumma laude loquendum ſtudium tuum juvandi publicum tulit, ſi fuiſſet, vel animum non applicuiſſem ad recognitionem Authoris ut eruditiſſimi, ita & corruptiſſimi. Quis credat, poſt Egnatii, Cæſarii, Conſtantini, Stephani, Pantini, Ronſſei, Rubei, tot illuſtrium virorum diligentiſſimas curas, fuiſſe mihi pluſquam bis mille locis corrigendum? Quo ipſo quia feciſſe me opus putabam non pœnitendum, aut tuo nomine & ſeculo indignum, etiam hoc auſus ſum illi inſcribere. quamvis non ignorem multo plura majoraque

que me debere amori & beneficiis in me tuis. Itaque te rogo, Vir Clarissime, hanc cautionem accipere crediti, & animi ad omnem se gratitudinis memoriam obligantis. Certe hunc, quem eo vultu, quo omnes literatos soles amplecti, suscipiendum tibi offero, si non industriæ, saltem laboris mei fœtum, testem esse volo, quanti & sim & in perpetuum tibi sim futurus debitor. Deus autem immortalis diu te sospitem atque incolumem Rei medicæ, literariæ, publicæ, imo mihi & omnibus bonis conservet. Dabam Lugduni-Batav. Mense Augusto, anni cIↃIↃCLVII.

Tui nominis atque dignitatis
cultor propensissimus

JOH. ANTONIDES
VAN DER LINDEN.

LECTORI S.

ISTO tibi, amice Lector, A. CORN. CELSUM, authorem latinissimum, medicum sapientissimum, prudentissimumque. Cujus ego amorem tibi si velim commendare, idem fecero, quod hederam qui suspendit vino veteri & bono. Quemadmodum namque virtutem non potest non amare ac sequi quisquis ejus pulchritudinem atque pretium novit: ita Celsum nemo non æstimat, nemo non diurna versare manu, versare nocturna studet, quin in succum & sanguinem, quod aiunt, convertere, nisi qui ignorat, quanto nitore atque cultu, quanta industria atque solertia istos de Re medica libros octo (solos nobis ex pluribus eisque eruditissimis ingenii ac vigiliarum egregie elaboratarum monumentis reliquos) scripserit, atque ex Hippocrate cumprimis, medicinæ parente, contraxerit, adhibitis in omni graviore negotio etiam in consilium aliis, & semper quidem optimis authoribus. Quales omnino necesse est fuisse, si sola confisus ingenii magnitudine, nulla artis exercitatione comparata notitia, tam admirandum nobis opus concinnare est agressus. Quod me non credere, jam supra dixi. Scepticos in scribendo sequu-

quutum, author est Quintilianus. Quod si de sermonis ornatu intellexit, concedi potest: non facile, si de modo doctrinæ. Ita enim scripsit, ut qui neutiquam dubitavit, non suam modo sententiam aperte profiteri, sed & summorum quoque virorum ad incudem cum rationis tum experientiæ revocare; quia & necessaria ac laudanda in artibus libertate mutare præcepta eorum, qui medendo scribendoque se ostendebant aberrare, non tam à placitis & à doctrina majorum, quam ab officio medici. quod Asclepiades esse dicebat, referente nostro, ut tuto, ut celeriter, ut jucunde curet. Ubique autem ea usus est modestia Celsus, ut, etsi numquam tanti putaret authorem, quanti hominum salutem, neminem sua tamen laude fraudaret. Quamquam vero jam ipsius ætate medicina esset in tres sectas, easque plurimum inter se dissentientes, diducta; ita tamen Dogmaticæ (quæ minime omnium deflectebat ab Hippocratica) se applicuit adhæsitque, ut nihilominus etiam ab Empiricæ atque Methodicæ principibus acceperit, quæ rationalis conjectura atque fidelis usus comprobassent: dignus vel ipso proposito, ut eum penetrasse cujusvis sectæ omnia, atque delectu habito, in hanc velut multorum operum epitomen congessisse meliora quæque, credamus. For-

 ma

ma operis, ſupra quam noſtrum putat vulgus, ornata eſt, & ordinata. Sermo toto in opere plenus, purus, venuſtus, caſtus, &, quod præcipuum eſt, accommodus rei tradendæ; adeo ut in medicina quidem nemo uti meliore ſcribendi magiſtro queat. Ordo, quam in toto dilucidus, in partibus articulatus, tam eſt in utriſque appoſitus ad uſum. Quem ut ſolum Celſus ſpectavit, ita nihil eo non pertinens, non neceſſarium attulit: quin, reſectis omnibus, non dicam ſuperfluis, ſed quæ aliunde & poſſunt & revera debent accipi, eam ſolummodo Medicinæ partem perſecutus eſt, in qua proprie & principaliter ars conſiſtit. Quo de dicerem plura, niſi te diſcere hoc ex ipſo authore mallem. Ego certe, propter quæ dixi, illum mihi ſemper habui familiarem, & dignum, in quo non ſolum verſando ſtudii, ſed & emendando operæ plurimum, atque laboris ponerem. Itaque conquiſitis in eam rem neceſſariis, quæ quidem potui, hoc in præſenti egi, ut textum exhiberem quam maxime emendatum. Feci id adjutus iis ſubſidiis, quorum mox catalogum exhibebo. Quantum fecerim, non aliunde rectius cognoſces, quam ſi conferre editionem hanc cum omnibus velis, quæ prodierunt hactenus. Præter quæ

dixi,

dixi, ſæpe mihi fuit Hippocrates adeundus. Quem quanti noſter fecerit, non tam ex ore ipſius, quam opere diſces. quod, quia omnibus paginis quamplura exinde tranſſumta continet, auctori meruit nomen Hippocratis Latini. Quæ cauſa mihi curatius utrumque conferendi, & colligendi quoque, quæ Foëſius in doctiſſimis ſuis ad Hippocratem notationibus pridem obſervavit. Quædam, ſed admodum pauca, ex ingenio tentavi, & niſi cum res aperte poſtularet. In cæteris, ubi mei mihi libri & ingenioſæ ſummorum virorum conjecturæ non prælucebant, malui errorem retinere, aut locum in ſuſpicione ſaltem relinquere. Quod & eo ſecurius mihi licere putavi, quia Cl. D. Johannem Rhodium, virum inter ſeculi & noſtræ artis primos, à multis annis ex multo plurimis cum membranis tum libris emaculatiſſimum &, quem ab Authore habuit, nitori haut dubie reſtitutum ac luculentiſſimis commentariis illuſtratum, penes ſe ſervare ſcio. Quem & rogo (ſi quid veteris ſe amicitiæ memoria patitur rogari) ut ne diutius protollat exſpectationem atque deſiderium eorum, qui & Celſum & Rhodium in pretio & amore magno ſuo merito habent. Gloſſemata offendi plura: nullum tamen,

præter forte unum, quod nimio erat ἀπροσδιόνυσον ausus sum de medio tollere, quia nullum huc præeuntem habebam librum. Librorum in capita distinctiones uti ab ipso authore esse certum est ex VI. 12. *&* VIII. 9. *in fine: ita lemmata illis adscripta esse à librariis, & è margine in titulos transsumta, ne locus quidem dubitandi est. unde & aliquid licere mihi in istis putavi. quin, si forma operis sivisset, redire eo, unde venerant authoris injussu, jussissem. Præter hæc animus erat, notas addere, & quasdam nostras in authorem observationes: sed, præter quam modo retuli, causa alia fuit libri forma. Quam & ego & typographus εὐμεταχόμιστον in præsens malebamus: ille, lucri gratia; ego, authoris. Quem mihi spes est reperturum tanto plures emtores lectoresque, quanto est editio ista cæteris emendatior, & elegantior atque aptior ad circumferendum. Vale, & tuus mihi favor sit stimulo ad tuum in commodum majora melioraque conandum.*

AUR.

AURELII CORNELII CELSI
VITA

à

Clarissimo Viro

JOANNE RHODIO

Conscripta.

CORNELII CELSI laudabilem in Re Medica operam annis jam mille sexcentis, & quod superat, Experientia, veritatis prima parens, feliciter probavit. Nec melioris animi quisquam ita ab omni humanitate remotus fuit, cui non venerandum tam illustre nomen. At ingenio magis, quam origine notum, quam, relictâ soli animo gloriâ, temporis diuturnitas posteritatis memoriæ exemit. Quamvis enim Romæ vixisse Celsum, ipsius, sive ut aliis visum, Scribonii Largi ad J. Callistum Epistola indicio sit: non desunt tamen causæ, cur addubitem, patriâ, an jure civitatis ipsum Romanis

accenſeam. Maximeque, quum præter hunc, quidam Julius Celſus Hadriano Imperatori à Conſiliis, vel ex aliorum ſententia, Alexandri Severi temporibus, Juris ſcientiâ perhibeatur claruiſſe. Vid. Spartianum in Hadr. 30. & Pompon. Jc. lib. 2. in fin. de Orig. Jur. & Politianum lib. 5. Epiſt. ad Jac. Modeſtum. Equidem Celſum Patrem ac Filium Jureconſultis annnumerat Hotomannus in Deſcriptione Juriſconſultorum, & Juventium Celſum Patrem ad Veſpaſiani Imperatoris tempora refert Jacob. Gothofred. Hiſtor. Jur. Civil. cap. 7. de Juriſconſultorum ſucceſſione. Idem Celſum Patrem & Filium ſub Trajano, Hadriano, Antonino Pio vixiſſe cenſet. Verùm & Apulejus Celſus Valentis ac Scribonii Largi in Medicis Magiſter occurrit apud Scribonium Largum de Compoſ. Med. cap. 94. & 171. Cujus præter Agricolam Woverius in Apulei Vita mentionem injecit. Niſi fortè cum Cornario in Marc. Empirici Præfat. interpoſito inciſo, Apulejo, Celſo, diſtinctè legendum fuerit. Ita in præfat. Marcell. & Apulejus

& Cel-

& Celſus occurrunt. Volaterranus etiam meminit in Anthropologia lib. 14. Celſi cujuſdam, qui Philoſophiæ Stoicæ ſectator, Origenis erat adverſarius, magiæ ſcientiâ notus, cui Lucianus Pſeudo-Mantem inſcripſit. Ejuſdem quoque nominis ibidem, imperante Nerone è Galliis puer novennis martyrio nobilitatus. Numo etiam innotuit apud Auguſtin. Dialogo 5. de Num. Celſus quidam III. Vir. Noſter autem Auguſti ævo floruit, ex quorundam ſententia, inter quos Jo. Britannic. in Juvenal. Sat. 6. & 7. Ovidii autoritate, vel ut Jo. Cajo placuit, Cl. Tiberii, A. C. 29; aut certè Caji Imp. conjecturâ Sambuci, Viri Antiquitatis notitiâ clariſſimi. Major tamen eruditorum pars ſub Tiberio vixiſſe, vel fortè ipſo imperante natum uſque ad Trajani tempora vitam produxiſſe cenſet; quamvis & ſub Nerone vixiſſe putet Thom. Fienus. Ut uno ſeculo vetuſtior Galeno videatur. Cæterum, non levem hic de Patria ejus dubitandi occaſionem præbet Cæl. Rhodiginus, qui Antiq. Lect. Lib. 14. cap. 5. Vero-

nen-

nenses, ait, cum Macrobio, Vitruvio, & Plinio, Celsum quoque suum ortu civem agnoscere. Librorum inscriptionibus hujusmodi divinationes stabiliri assolent. Sed exigui momenti munimento. Notius enim est, quam ut pluribus confirmetur, Librorum titulos Literatoribus & Librariis arbitrarios fuisse, vixque veterum quempiam ulli suorum Commentariorum quidquam prænotasse, referente de semet idipsum Galeno lib. 7. Meth. Med. cap. 1. qui id officii ab Amicis habuit: haud dubiè istius ævi modestiâ, quod ingenia admiratione superiora protulit. Sed enim, ut mala exempla ex bonis initiis orta: Ita ex æmula, in conquirendis magnorum ingeniorum monumentis, Principum munificentia, accrescente paulatim Librariorum avaritiâ, omnes propè optimorum etiam Autorum præscriptiones impunè, ad lucrosam cujusque libidinem, immutatæ, ne dicam adulteratæ.

Atque ut ad Celsum redeam; quot ejus hodie Editiones, tot fermè Inscriptiones diversæ. Cæsarii habet, *Au-*

Aurelii Cornelii Celſi de Re Medica VIII. Libri eruditiſſimi. Vulgatæ Lugdunenſes omnes, & Leydenſis modeſtius ſine phalerato encomio A. C. C. D. M. L. VIII. Horum priorem Cajus ſic mutavit: *Aurelii Cornelii Celſi Romani de Re Medica Libb. VIII.* pereruditi. H. Stephanus in ſuo exemplari cæteris Medicinæ Principibus adjecto receptæ lectioni ſubdidit; Operis ab eo ſcripti Pars Sexta. Vett. Codicum MS. autoritatem ſecutus, quibus communis hæc inſcriptio: *A. Cornelii Celſi Artium Liber VI.* Nihil tamen hic præter conſilium & rem ab illo temerè factum. Patriam enim ſive Autor ipſe ſive alius quiſpiam addiderit, id certè non caret vetuſtatis exemplo, potiſſimum apud Græcos, quos inter Celſus ſibi *Hippocratem Coum* inprimis imitandum propoſuit, cujus etiam pleraque non infeliciter Latino ſermone reddidit, ſuam ipſe teſtatus in Epiſt. ad Pullum Natalem, in hoc ſtudiorum genere diligentiam, longè accuratiorem, quam Largii deſignationi, qui Epiſtolâ ad filios ſe fuiſſe liberiorem fatetur, quemadmodum notante Corna-

rio

rio in Dedic. Marcelli, in plerisque Hippocratem expressit, ut integras sententiarum periodos ex ipso descriptas subinde in eo videas; imò tota capita nihil aliud quam Hippocratis sententias ad verbum reddunt. Hinc non immeritò Hippocratis Simiam dixit Nic. Monardus, de V. S. in Pleurit. f. 8. Etsi verò Latini Scriptores Patriam haut usque jactabant: neutiquam tamen diffitendum, antiquitus Romanæ civitatis jus gloriosum fuisse. Quo fortè venditores Autorem nostrum commendare satagebant; sive is meritis & gratiâ civium numero adscriptus esset; sive Româ oriundus. Posterius tamen ut credam, suadet præter apertum Autoris lib. 5. cap. 21. textum, Epistola ejusden ad Callistum, & persuadet ad Pullum Natalem altera; in quibus inprimis Viri boni genius conspicitur. Imo Marcellus in Præf. Operis Cornelium Celsum inter viros illustres & cives enumerat, quicquid ei imposuerit Verderius Cens. p. 144. Ejus Columella, Claudii tempore clarus, ut æqualis aut certè paulo superioris, Rei Rust. lib. 1. cap.

cap. 1. ſic meminit: *Noſtrorum temporum Cornelius Celſus totum corpus Diſciplinæ, quinque libris complexus eſt.* Quem Ruſticam intellexiſſe, vero proximum eſt. Quintiliani ſententia Inſt. Orat. lib. 10. cap. 1. is Vir Eruditus, inter eos Philoſophos Latinos, quos eloquentes literæ Romanæ tulerunt, qui ſcripſit non parum multa, ſcepticos ſequutus, non ſine cultu & nitore. Ideoque ob nimiam novitatis cupiditatem, ejuſdem cenſurâ notatur. Scripta ejus ſigillatim prodidit Volaterranus Anthropol. l. d. Cornelius Celſus mediocri Vir ingenio, non ſolum artem Rhetoricam, ſed de re Militari, & de Ruſticana, deque Medicina libros compoſuit. Quæ omnia J. Douſa æternum gentis & generis ſui decus in Sylva Extemporal. hoc Epigrammate venuſtiſſimè complexus:

Facta urbana tuo res Ruſtica munere, ſcriptis
Nec minus illuſtris eſt Medicina tuis.
Hinc quoque Militiæ tractaſti commoda Rhetor,
Hoc Martem Muſis jungere, Celſe, fuit.

Sub-

Subjungit Polyhiſtor Italus: *Ad nos tantum ejus Medicina pervenit Oratorio more conſcripta.* Sed & quædam Rhetorica ejus noſtrâ ætate Sixti Popmæ ſtudio feruntur emiſſa. Veterinariam quoque conſcripſiſſe autor eſt Mercurialis lib. 4. cap. 2. & Phil. Ingraſſ. Quæſt. de Veterinar. cap. 9. Herbarium verò ei adſcriptum, Apuleji potius credit in vita Apuleji Elmenhorſtius. Julium quidem Celſum inter rei militaris Scriptores enumerat Rob. Valtur. quemadmodum huic à nonnullis adſcripta ſunt Julii Cæſaris Commentaria. De quibus tamen nihil verè conſtat. Varia ſanè ejus eruditio aliud prodere non poteſt quam Virum ingenuè natum, magna ſeculi felicitate, quod bonarum literarum erat feraciſſimum. Excepit nempe coluitque ea ætas Viros ſcientiâ, prudentiâ, ac eloquentiâ ſummos, Tullium, Saluſtium, Catullum, Virgilium, Propertium, Horatium, Tibullum, Manilium, Vitruvium, Antonium Muſam, Ovidium, Livium, Scribonium Largum, Valerium Maximum,

mum, Velleium Paterculum: atque si se in Claudii imperium ipsius extenderit vita, Quintum Curtium, Persium, Senecam, Silium Italicum, Plinium, Viros omnes consummatissimos, in quibus tamen postremum nonnulli Celso Juniorem censent. Opinionem meam firmat laudabilis veterum consuetudo, qua tria nomina Nobiliorum, Celso etiam Plinii auctoritate rata, Libertis rarò, nec fermè sine gravi causa unquam concessa scimus, quibus tamen semper servile nomen remansit. Nec moror, quod Celsi Epistolæ apud Marcellum in limine Operis Prænomen desit, quo soli Romani insigniebantur. Nomen enim apud bonos Auctores sæpe Prænomen & Cognomen includit. Hinc Martialis:

Ut jugulem curas, nomen utrumque bibam.

Salutaribus itaque disciplinis Græcisque literis, non levi nobilitatis indicio, rectè institutus, facilè potuit seculo tam augusto ac beato, nihil non (ut ipse in Epistola ad Natalem refert)

dignum ſublimi Romanorum majeſtate de bono Medicinæ Artis ſplendidiſſimè ſcribere, idque perennitati & literis mandare, utilitatis magis quam delectationis cauſâ.

Scio equidem, non deeſſe multæ auctoritatis Viros, qui ex modo adducta Celſi Epiſtola opinantur, ipſum animo in diverſa ſtudia diviſo, Græca duntaxat medicinalia in Latinum convertiſſe, aut Empedoclis & Democriti exemplo non ut merus atque ad quæſtum Medicus, ſed ut ſapientem, atque, ut Columellæ verbis utar, univerſæ naturæ prudentem, Medicinam veluti Philoſophiæ partem cum ſapientiæ ſtudio conjunxiſſe. Ideoque nec factam ejus ab Aureliano mentionem, Barthio Adv. lib. 38. cap. 3. cenſente. Nec denique unquam Medicinæ operatum. Credat qui volet. Nec eam litem meam facio. Medicum certè agnovit magnus Scaliger de Re Num. 36. Remedia quidem, Hippocratis & Galeni exemplo, aliunde congeſta digeſſiſſe, ultrò largior, ipſam verò Morborum τέκμαρσιν & θεραπείαν proprio ingenii ductu

ductu contextam pro me res ipsa loquitur. Quin ipsum Pharmaca præbuisse, non mediocri gloriâ, ex ipsius ad Julium Calistum Epistola satis liquet. Quorum artificiosam mistionem se accuratè intellexisse prodit ipse lib. 7. cap. 26. Unde Cornarius fortassis inter Pharmaceuticos reposuit. Imò deditâ operâ ab aliis prætermissa proferre ac illustrare voluisse censuit Minadous variæ eruditionis Medicus, de Ext. Affect. lib. 2. cap. 3. Maximeque Medicum ejus Chirurgica probant; quæ Gesneri in Catalogo Chirurgorum sententiâ, veterum solus Latine scripsit, ut verè ipsum inter Chirurgos reponat doctissimus Septalius Animadv. lib. 8. Caut. 1. & 40. Tantâ verò id fide peregit, ut Hieronymus ab Aquapendente Medicus & Chirurgus usu vel annis nemini secundus, in Operat. Chirurg. cap. de Chir. Dent. his verbis sese in ipsius laudes diffuderit: *Mirabilis Celsus in omnibus: quem nocturnâ versare manu, versare diurnâ, consulo.* Nec mirum: quum Celsus eruditissimo Manardo Epist. Medic. lib. 9. Epist. 1. bonus & fidelis

Hippocratis interpres, licet in aliquo verbo quandoque lapsus videatur. Quod Viro in omni literarum genere exercitato vel ipsa πολυγραφία libenter profectò condonari jubet, quamvis non diffiteatur ipse non pauca se ex aliena quandoque sententia posuisse. Horatio pariter Augenio de Miss. Sanguin. lib. 8. cap. 1. Lommio, Ronsseo Epist. Medic. lib. 8. sect. 3. cap. 7. Schenckio, Jo. Heurnio, Bened. Matamoro, Rod. à Castro, innumerisque præclari judicii Medicis, propter singularem & succinctam cum elegantia doctrinam, Latinus Hippocrates appellatur, in quo Pantini judicio Comment. ad Celsi lib. 1. cap. 1. optimæ Methodi ac viæ rationisque docendi discendique, & in summa brevitate mira Artis & Sapientiæ observatio plerunque animadvertatur. Rectè igitur Agricola de Pond. Rom. lib. 4. *Celsi*, inquit, *autoritas Medicis nota est, aut saltem esse debet.* Quam elegantissimis verbis Cælius Rhodiginus Antiq. Lect. lib. 26. cap. 3. insinuavit: *A. Cornelio Celso versuram faciunt multi. Verùm citra illius sen-*

ſententiam nihil fermè promunt; perinde ac verba ſint veterum ſacrorum, quæ demutaſſe piaculare flagitium planè cenſeri debeat, quodque hoſtiis majoribus procures. Inde Fernelio, Franciæ Hippocrati, referente Plantio in Vita Fernelii cùm ob orationis puritatem, tum ob ſententiarum pondus, quam chariſſimus fuit. Juriſconſultis procul dubio iiſdem nominibus uſque adeò venerabilis, ut Pandectas ſuas hujus Viri auctoritate muniri voluerint. Verùm, ne nimiis laudibus veriùs is oneretur, quam ornetur, quem mortalium nemo rectè vituperavit: unicum Heurnii judicium, inter cetera graviſſimum, huic Virtutum coronæ lemniſci loco ſatis erit. Ita ille Meth. Stud. Med. cap. 5. *Latinos inter Medicos primus eſt Cornelius Celſus: ſed prudenter legendus. Nam in multis Aſclepiadem Methodicum ſectatur, ut fatetur ipſe. Hujus cote ſtylum ſubigemus, & pluris Latinitatem ejus quam Medicinam faciemus.* Unicus itaque Celſus, ut ſcitè idem in Epiſt. ad Ronſſ. Celſo præfixa, Medicis Latinis præferatur: qui pomœria Romanæ eloquentiæ eò protulit, ut

Medicina ſuaviſſimo ore eloquentiæ jam ſeſe cultioribus ingeniis meritò commendet.

His quotquot naturæ aſſociavit benignitas, æquos adferte animos, eleganti favete linguæ. Ita Vobis, & verum animi ſermoniſque cultum, & firma valetudinis præſidia parabitis. Tantum eſt.

Optandum eſt, ut ſit mens ſana in corpore ſano!

LI-

LIBRI

Quibus J. A. van der Linden usus fuit in hoc opere recognoscendo.

Mss. seu ἀπόγραφον codicis Parisiensis, descriptum anno CIↃ CXXIV. *Communicavit V. cl. D. Joh. Hoornbeeck, SS. Theol. D. & Profess. ordin. in Academia, ac V. D. Min. in Ecclesia, quæ est Lugd. Batavorum, Collega reverendus.*

Liber editus Venetiis, apud Aldum 1528. *in* 4. *sed sedulo collatus atque emendatus à V. cl. Jac. Carpentario, Doct. Med. Parisiensi & Prof. Regio, ex codicibus duorum Med. Parisiensium, nempe Joh. Fernelii, viri incomparabilis, & Joh. Capellani, qui ei in comitina Archiatrῶn anno* CIↃ IↃ LVIII. *successit apud Henricum* II. *Galliarum Regem. Mutuo dedit V. cl. D.*[a] *Guido Patinus, Bellovacus, Doct. Med. Parisiensis & Professor Regius, amicus mihi eximius.*

Alius ibidem editus 1549. *in folio cum Medicis antiquis. Quem sua manu V. cl. Nic. Nancelius contulit cum editionibus, quotquot suo tempore extabant, excepta Stephani;*

a *Lettres de Feu Mr. Guy Patin, Lettre* CXVI.

toto opere ad marginem adſcriptis non modo lectionibus, ubi à libro, qui erat præ manu, variabant; ſed & propriis conjecturis, raro non bonis & doctis. Hunc quoque utendum dedit V. cl. D. [a] *Guido Patinus, ob ſingulare publicum juvandi ſtudium nunquam & nulli non laudandus.*

Alius Lugdini editus apud Joan. Tornæſium 1554. *in* 12. *cui ad oram V. ill. Joſ. Scaliger, ſeculi miraculum, & veteris cujuſdam codicis lectiones & ſuas emendationes atque notas adſcripſit. Quem ipſe teſtamento reliquit V. cl. D. Ælio Everhardo Vorſtio, Botanices ac Medicinæ, dum viveret, Profeſſori primario; ego autem uſui acceptum debeo V. cl. D. Adolfo Vorſtio, Parenti optimo in utraque & profeſſione & dignitate ſucceſſori digniſſimo, ac Collegæ meo honorando.*

Variæ lectiones, è Mſs. Codice antiquo Bibl. Regiæ Pariſienſis, qui inſcriptus erat, Medicina antiqua, deſcriptæ anno 1631. *à V. cl. D. Joh. Walæo, Med. Doct. & poſtea Profeſſore inſigni.*

Variæ lectiones è libro Sacri Johannis, ab eodem excerptæ. Et has & præcedentes mihi utendas dedit D. Antonius Clementius, ὁ

μακα-

a *Lettres de Feu Mr. Guy Patin. Lettre* CXVI.

μακαρίτης, Cl. D. Walæi ex ſorore nepos, juvenis doctus, probus, pius, & ſi fata ſiviſſent, longiore vita dignus.

Præter quæ contuli etiam eorum editiones, emendationes, annotationes, lectioneſque varias, quarum in epiſtola ad Cl. D. Patinum feci mentionem. Quemadmodum & illa, quæ Janus Cornarius in comm. ad Gal. de Comp. pharm. quæque alii & celebres inter Criticos (quos Fax Artium liberalium exhibet) authores obſervarunt. Hoc quoque te ſcire tua intereſſe, Lector amice, putavi. Nunc adi ad auctorem. Quem, ſi cum cura & ſtudio leges, ſpondeo,

Lectio lecta, magis decies repetita, placebit.

IN-

INDICULUS

Editionum

C E L S I.

In Folio,

Apud

NIcolaum, *Florentiæ* 1478.
Leonardum Pachel Uldericum Sinczenzeler, *Mediolan.* 1481.
Joannem Rubeum, *Venet.* 1493.
Philippum Pinzi, *Venet.* 1497.
Aldum ex emendatione Bapt. Egnatii, *Venet.* 1524.
Chrift. Wechelum, *Parif.* 1529.
Aldum cum Medicis antiquis, *Venet.* 1547.
Joannem Oporinum cum Notis Guilielmi Pantini, *Bafileæ.* 1552.
Henricum Stephanum Tom. III. Medicor. Princip. *Parif.* 1567.

In Quarto,

Francifc. Raphelengium, cum Notis Jerem. Thriverii Brachelii & Balduini Ronffei, *Lugd. Batav.* 1592.

In Octavo,

Aldum & Andr. Afulanum, *Venet.* 1528.
Johan Soterium, cum Notis Joh. Cæfarii, *Hagenoæ* 1528. *Parif.* 1533.
Et *Salingiaci* 1538. *Tiguri* 1540.
——— *Lugd.* 1542.
Matthæum Cerommium cum Notis Thriverii, *Antuerp.* 1539.
Marc. Anton. de Galaffis, *Patavii* 1563.
Guilielm. Rovillium cum Annotationibus R. Conftantini, *Lugd.* 1566.
Hieronymum Scotum, *Venet.* 1566.

Joann.

In Duodecimo,

Joann. Tornæſium, *Lugd.* 1549.

Lugdun. 1592.

Lugdun. 1608.

Joan. Tornæſium & Guilielmum Gazeium, *Lugdun.* 1554.

Lugd. 1587. Epiſtre Françoiſe à Monſr. de la Scala, p. 325.

Joann. de Tournes, *Genev.* 1625.

Joann. Elſevirium ex recognitione Joan. Antonid. van der Linden, *Lugd. Batav.* 1657.

Salom. Wagenaar, *Lugd. Batav.* 1665.

In Bibliotheca Eduardi Bernardi ſunt binæ editiones, ſeu duo exemplaria cum Mſs. collata. Exſtant No. 7489. ſeu 143. & 7495. ſeu 149. *pag.* 227. *Catal. Mſs. Angliæ.*

Simon Bevelaqua *Lugdun.* 1516. in 4.

Simon Silvius. Ejus dedicatio exſtat in Edit. *Pariſ.* 1529. Sed eſt impreſſus apud Chriſtian. Wechelum in fol.

JODOCI LOMMII Commentarii de Sanitate tuenda in primum librum de Re Medica Aurelii Cornelii Celſi, Medicorum Romanorum longè principis. *Lovanii* apud Anton. Mariam Bergagne, 1558. in 8.

HIERONYMI RUBEI Annotationes in libros VIII. A. C. Celſi de Re Medica, quibus omnia, quæ ad univerſam Medicinam ſpectant, dilucide & compendioſe explicantur. *Venet.* ex Typographia Franciſci Rampazeti, 1614. in 4.

PETRI PAAW Amſtelædamenſis Succenturiatus Anatomicus, continens Commentaria in Hippocratem de capitis vulneribus. Additæ in aliquot capita libri VIII, A. C. Celſi explicationes. *Lugd. Bat.* apud Jodocum à Colſter A. 1616. in 4.

JOANNES MORISOTUS ſcripſit Annotationes in Corn. Celſum, *Baſil.* ap. Joan. Oporin. 1547.

PRO-

Franc. Vertunianus in Epiſtol. Dedicat. in Librum Hippocrat. de Capitis vulner. cum Notis Scaligeri.

UNum addam, quod tibi ac Aſclepiadis omnibus ſcio fore gratiſſimum, ſi à te tuique ſimillimis hunc primum ſuum conatum probatum iri animadverterit Scaliger, idem in reliquo Hippocrate tentaturum: quod jam in non minus eloquenti, quam fido ejuſdem Hippocratis interprete Celſo, curſim volutando, perfecit, cujus novam editionem, ſi per otium relegere dignabitur, caſtæ emendatæque Latinitatis amantibus propediem adornat.

Joannes Tornæſius in Epiſtolis Gallicis ad Joſ. Scaligerum, pag. 325.

J'Imprime *Corn. Celſus* en petit volume, comme autrefois feu mon Pere l'avoit imprimé. Je me ſers de ce que je treuve de bon en l'edition de Conſtantin par Rouillé, & en celle de Henri Eſtienne. J'ay entendu depuis deux jours que vous avez des Notes ſur cet Auteur-là, tant de feu Monſieur vôtre Pere que de vous. Je vous ſupplie bien fort & avec toute affection, qu'il vous plaiſe me vouloir faire part de ce que vous avez: je l'imprimeray avec toute la diligence qu'il me ſera poſſible. Vous ferez du bien au public, & je recognoiſtray le ſecours que vous m'aurez fait ainſi que le trouverez bon.

Paulo poſt.

Pour revenir à mon affaire, je vous prieray me faire ce bien que d'envoyer à Paris au Sire Ambroiſe Drouard Libraire juré près Saint Benoiſt ce que vous aurez ſur *Celſus*, afin qu'il me le faſſe tenir le plus promptement qu'il pourra. &c.

P. Colo-

P. Colomesius Galliæ Oriental. pag. 116.

Celsum etiam pollicebatur Joh. Walæus D.M. de cujus morte Sam. Sorberius in Epistol. Gallicis p. 442. In eundem Authorem notas parabat Ælius Everardus Vorstius apud Leydenses primarius Medicinæ Professor, de quo Cunæus in laudatione funebri.

Lettres de Feu Mr. Guy Patin, Lettre CXVI. *de la derniere edition.*

On dit que Mr. Rhodius en fait imprimer un (Celse) à Padouë, & nous avons ici (à Paris) Mr. Mentel qui en promet un pareillement en vertu de plusieurs manuscrits & revisions qu'il a devers soi. Pour ce dernier, quoi qu'il dise & promette beaucoup, il ne fait jamais rien, & dit toûjours qu'il fera merveille.

JACOBUS HOLSTIUS Tonningæ Medicus scripsit commentarium in Celsum *Morhof. Polyhistor. liter. IV. cap.* 12. *pag.* 174.

PETRUS DACQUETUS Furnensis Medicus scripsit Commentarium in Celsum. *Valer. Andr. Dessel. Biblioth. Belgic. p.* 734.

TESTIMONIA
ET
ELOGIA de CELSO.

Quintilian. Instit. Orat. L. XII. C. XI.

QUid plura? cum etiam Cornelius Celsus mediocri vir ingenio non solum de his omnibus conscripserit artibus, sed amplius rei militaris, & rusticæ etiam, & medicinæ præcepta reliquerit? dignus vel ipso proposito, ut eum sciisse omnia illa credamus.

Fran-

Franciscus Floridus Sabinus Lection. Subcisiv. lib. I. cap. IV.

Cornelium Celsum ego tam excellentem scriptorem fuisse reor, ut paucos ei anteponendos Latium protulisse censeam, cum medicinam tam candide, eleganterque Romanis literis illustraverit, quam potuit, qui ingenium sic ad omnes scientias versatile habuit, ut ad id unum à natura formatus videretur, quod vir præstantissimus tractare constituisset. Itaque cum ejus, quæ exstant, lucubrationibus nihil sit pulcrius, nihil elegantius, quam ornate Philosophica explicasse credendus est? de quibus non pauca ab illo Scepticos imitato scripta fuisse, memoriæ prodidit Fabius Quintilianus, in iis etiam Celso persæpe (ut ejus de Oratoria Institutione libri testantur) adversatus, quæ ad Oratoriam artem spectantia, utinam cum infinitis aliorum voluminibus commune naufragium passa non fuissent. Nam & Celsi ingenium latius agnosceremus, & Rhetoricos ad Herennium libros non modo non ad Celsum, sed ne ad mediocrem quidem Celsi auditorem esse referendos, tamquam in speculo (ut est in proverbio) conspicaremur.

Claudius Verderius Cension. in Auctores, pag. 144.

Cornelius (Celsus) de Latinitate est tam bene meritus, ut inter Latinos videatur is, qui inter Græcos Theophrastus fuit. Sed Hippocratem, & Græca pene omnia parum feliciter vertit. Exemplo sit Aphorismus quidam Hippocratis, quem ille sic interpretatur lib. II. cap. VII. circa finem. *Alvus nigra*, inquit, *sanguini atro similis repentina, sive cum febre, sive sine febre perniciosa est.* αὐτόματος autem in Hippocratis Græco non repentinum, sed spon-

ſpontaneum ſignificat : ut idem alio Aphoriſmo αὐτομάτους κόπους προαγγέλους καὶ κήρυκας τῶν νόσων eſſe dixit, hoc eſt laſſitudines non quidem repentinas, ſed ſpontaneas, prænuncias & præcones morborum eſſe. Etenim ex repentino motu repentina laſſitudo evenire poteſt, non tamen erit morbi prænuncia, quia cauſam habet motum: deinde vero Celſus, *repentina*, particulam ita collocat, ut ad *alvumne* an ad *febrem* referatur, vix dignoſcas. Melius itaque vertit Theodorus: *Dejectiones nigræ modo ſanguinis atri ſponte venientes, cum febre ſive ſine febre peſſimæ ſunt, & quo plures ſunt pravi colores eo pejus: ſed ſi ex medicamento tales digeruntur melius eſt, & quæ plures non pravi colores eo melius.* Nec quoque integrum Aphoriſmum vertit Celſus, ſed ſententiam Hippocratis ſecuit per medium. Nec Theodorus utique bene vertit, ſic enim tranſtulit Aphoriſmum 79 particulæ IV. *Si quis ſanguinem mingit, & grumos, & guttatim emittit urinam, ac dolorem ad ventrem imum, & pectinem & fœmen, vitiis veſicæ laborat.* Celſus in eundem errorem incidit. *Aut ſi paulatim diſtillat*, ait Celſus, *vel ſi ſanguis per hanc editur, & in eo quædam cruenta concreta ſunt, idque ipſum cum difficultate redditur, & circa pubem inferiores partes dolent, in veſica vitium eſt.* Græcum autem Hippocratis, *in veſica*, non habet, ſed *circa veſicam* hoc eſt, περὶ κύστης. Celſus lib. II. cap. 2. *Si Auſtri pluviæque hyemem occuparint, ver autem frigidum & ſiccum eſt gravidæ quidem fœminæ, quibus adeſt partus abortu periclitantur: hæ vero quæ gignunt, imbecillos vixque vitales edunt. Ceteros lippitudo arida, & ſi ſeniores ſunt, gravedines atque diſtillationes, male habent.* Hæc ad verbum ex Hippocrate eſſe videntur, niſi quod συντόμως ἀποθνήσκειν, male habere non eſt. Magna certe eſt differentia inter male

habere

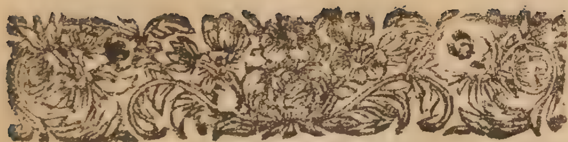
habere & continuo mori. at male habet, qui continuo moritur. credo equidem: ſed ita ſit, Celſus Hippocratem non bene vertit. Pylorum inteſtinum à Græcis ita dictum eſſe commentatur quod per partes inferiores, tanquam per oſtium, ea quæ in corpore excreſcunt, emittat: cum Pylorum, pugnante è diametro ratione, tale nomen ſortitum eſſe ex Galeno pateat, quia ſcilicet nihil niſi prius in chylum (chylum enim pro Latina voce uſurpant medici) converſum tamquam bonus janitor exire ſinat, & poſtea ad inferiora inteſtina deducit, non ut dejiciat, ſed ut remoretur potius in corpore, & ab hepate in ſanguinem tranſmittatur. Eaque ratione permotus Galenus V. de Uſu partium, non τῶν περιττωμάτων, ſed alimentorum ait eſſe inſtrumenta: ideoque à natura flexuoſa facta ut cibus non repente fluat, ſed perſtans concoquatur & nutriat. Apud Celſum deniq; obſervationes quædam ſunt ludicræ: qualis hæc, ſi nimirum ægrotus ſummis digitis extrema parietum evellat, hoc eſt lapillos ex muro exradicet, ſignum mortis eſſe.

Ab hoc Latinitatis amantes Latinas morborum nuncupationes repetere debebant. *Vertunianus in Hippocrat. librum de vulneribus cap. pag.* 71.

Medicorum Deus. *Caſaub. Ep.* 29.

Puriſſimus Scriptor Cornelius Celſus. *Voſſ. de Vitiis Serm. I. c.* 16.

A. CORN.

A. CORN. CELSI MEDICINÆ

LIBER PRIMUS.

PRÆFATIO.

VT ALIMENTA sanis corporibus Agricultura, sic a sanitatem ægris Medicina promittit. p. 16. 30. Hæc nusquam quidem non est. Siquidem etiam imperitissimæ gentes herbas, aliaque prompta in auxilium vulnerum morborumque noverunt. Veruntamen apud Græcos aliquanto magis, quam in cæteris nationibus, exculta est, ac ne apud hos quidem à prima b origine, sed paucis ante nos seculis; utpote cum vetustissimus auctor Æsculapius celebretur. Qui, quoniam adhuc rudem & vulgarem hanc scientiam paulo subtilius excoluit, c in deorum numerum receptus est. Hujus deinde duo filii, Podalirius & d Machaon, bello Trojano ducem Agamemnomem secuti, non mediocrem opem commilitonibus suis attulerunt.

a De Vet. Med. T. VIII. 22. b De Vet. Med. III. 8. c Orat. Thess. N. 178. d Orat. Thess. 183. Maxim. Tyr. Dissert. XXIX. Plato de Rep. l. III. pag. 407. T. 2. ed. H. Steph. Aristides Oration. in Asclepiada.

lcrunt. Quos tamen Homerus non in peſtilentia, neque in variis generibus morborum aliquid attuliſſe auxilii, ſed vulneribus tantummodo ferro & medicamentis mederi ſolitos eſſe propoſuit. Ex quo ap-
405, paret, has partes medicinæ ſolas ab his eſ-
29. ſe tentatas, eaſque eſſe vetuſtiſſimas. Eodemque auctore diſci poteſt, morbos tum ad iram deorum immortalium relatos eſſe; & ab iiſdem opem poſci ſolitam. Verique ſimile eſt, inter non multa auxilia adverſæ valetudinis, plerumque tamen eam bonam contigiſſe ob bonos mores, quos neque deſidia, neque luxuria vitiarant. Siquidem hæc duo corpora, prius in Græcia, [e] deinde apud nos afflixerunt. Ideoque multiplex iſta medicina, neque olim, neque apud alias gentes neceſſaria, vix aliquot ex nobis ad ſenectutis principia perducit. Ergo etiam poſt eos, de quibus retuli, nulli clari viri medicinam exercuerunt; donec majore ſtudio literarum diſciplina agitari cœpit, quæ ut animo præcipue omnium neceſſaria, ſic corpori inimica eſt. Primoque medendi ſcientia, ſapientiæ pars habebatur, ut & morborum curatio, & rerum naturæ contemplatio ſub iiſdem auctoribus nata ſit:
21, 30. ſcilicet his hanc maxime [f] requirentibus, qui corporum ſuorum robora inquieta cogitatione, nocturnaque vigilia minuerant. Ideoque multos ex ſapientiæ profeſſoribus peritos ejus fuiſſe accepimus: clariſſimos vero ex his Pythagoram, & Empe-

e Serv. ad Virg. Aen. I. 641. Iſid. Orig L. XIV. c. 111. p. 1162. Suidas V. Αϐροδιαὶ f Cælius Aurelian. Tard. Paſs. l. V. c. 9. Hippocrat. Democrit de nat. hom. 13.

Empedoclem, & Democritum. Hujus autem (ut quidam crediderunt) diſcipulus Hippocrates Cous, primus quidem ex omnibus memoria dignis, ab ſtudio ſapientiæ diſciplinam hanc ſeparavit, vir & arte & facundia inſignis. Poſt quem Diocles Caryſtius, deinde Praxagoras & Chryſippus, tum Herophilus & Eraſiſtratus ſic artem hanc exercuerunt, ut etiam in diverſas curandi vias proceſſerint.

Iiſdem temporibus in tres partes medicina diducta eſt: ut una eſſet, quæ victu: altera, quæ medicamentis: tertia, quæ manu mederetur. Primam διαιτητικὴν, ſecundam φαρμακευτικὴν, tertiam χειρουργικὴν Græce nominaverunt. Ejus autem, quæ victu morbos curat, longe clariſſimi auctores etiam altius quædam agitare conati, rerum quoque naturæ g ſibi cognitionem 13, 11. vendicaverunt, tanquam ſine ea, trunca & debilis medicina eſſet. Poſt quos Serapion, primus omnium, nihil hanc rationalem diſciplinam pertinere ad medicinam, profeſſus, in uſu & experimentis eam poſuit. Quem Apollonius, & Glaucias, & aliquanto poſt Heraclides Tarentinus, & alii quoque non mediocris viri ſecuti, ex ipſa profeſſione ſe ἐμπειρικοὺς appellaverunt. Sic in duas partes ea quoque, quæ victu curat, medicina diviſa eſt, aliis rationalem artem, aliis uſum tantum ſibi vendicantibus: nullo vero quicquam poſt eos, qui ſupra comprehenſi ſunt, agitante, niſi quod acceperat: donec Aſclepiades medendi rationem

g De Vet. Med. XXXVI. 18. de Steril. XVIII. 1.

nem magna ex parte mutavit. Ex cujus
ſucceſſoribus Themiſon nuper ipſe quo-
que quædam in ſenectute deflexit. Et per
11, 7. hos quidem maxime viros ſalutaris iſta no-
bis profeſſio increvit.

Quoniam autem ex tribus medicinæ
partibus, ut difficillima, ſic etiam clariſſi-
ma eſt ea, quæ morbis medetur, ante om-
nia de hac dicendum eſt. Et, quia prima in
ea diſſenſio eſt, quod alii ſibi experimento-
rum tantummodo notitiam neceſſariam eſ-
ſe contendunt: alii, niſi corporum rerum-
que naturalium ratione comperta, non ſatis
potentem uſum eſſe proponunt: indican-
dum eſt, quæ maxime ex utraque parte di-
cantur, quo facilius noſtra quoque opinio
interponi poſſit.

Igitur hi, qui rationalem medicinam
profitentur, hæc neceſſaria eſſe propo-
nunt: Abditarum & morbos continentium
cauſarum notitiam, deinde Evidentium,
poſt hæc etiam Naturalium actionum, no-
viſſime Partium interiorum. Abditas cau-
ſas vocant, in quibus requiritur, ex qui-
bus principiis noſtra corpora ſint, quid ſe-
cundam, quid adverſam valetudinem fa-
5, 10. ciat. Neque enim credunt, poſſe eum ſcire,
32, quomodo morbos curare conveniat, qui,
6, 32. 7, 3, 19. unde hi ſint, [h] ignoret. Neque eſſe dubium,
quin alia curatione opus ſit, ſi ex quatuor
principiis vel ſuperans aliquid vel deficiens
adverſam valetudinem creat; ut quidam
ex ſapientiæ profeſſoribus dixerunt: alia,
ſi in humidis omne vitium eſt; ut He-
ro-

h De Flatib. II. 3. 4. Pallad. ad Hippocr. Epid. VI. pag. 224.

rophilo visum est: alia, si in spiritu; ut
Hippocrati: alia, si sanguis in eas venas,
quæ spiritui accommodatæ sunt, transfun- 1620.
ditur, & inflammationem, quam Græci
φλεγμονὴν nominant, excitat, eaque in-
flammatio talem motum efficit, qualis in
febre est; ut Erasistrato placuit: alia, si 139,15.
manantia corpuscula per invisibilia forami-
na subsistendo iter claudunt; ut Asclepiades
contendit. Eum vero recte curaturum, 4, 27.
quem prima [i] origo causæ non fefellerit.
Neque vero inficiantur, experimenta quo-
que esse necessaria; sed, ne ad hæc quidem
aditum fieri potuisse, nisi ab aliqua ratio-
ne, contendunt. Non enim quidlibet an-
tiquiores viros ægris inculcasse; sed cogi-
tasse, quid maxime conveniret; & id usu
explorasse, ad quod ante conjectura aliqua
ducti essent. Neque interesse, an initio ple-
raque explorata sint, si à consilio tamen
cœperunt. Et id quidem in multis ita se
habere. Sæpe vero etiam nova incidere ge- 13, 27.
nera [k] morborum, in quibus nihil adhuc
usus ostenderit, ut ideo necessarium sit
animadvertere, unde ea cœperint; ceu sine
quo nemo mortalium reperire possit, cur
hoc, quam illo, potius utatur. Et ob hæc
quidem in obscuro positas causas perse-
quuntur. Evidentes vero has appellant,
in quibus quærunt, initium morbi calor
attulerit, an frigus; fames, an satietas; &
quæ similia sunt. Occursurum enim ini-
tio dicunt eum, qui originem non igno- 4, 27. 6, 32.
rarit. Naturales vero corporis actiones 13, 4.
A 3 appel-

i Hippocr. de Art. xx. 4. k Plato de Republ. l. 3. Tom. 2. pag. 405. ed. H. Steph. Lindan. Exercitat. Batav. pag. 754.

appellant, per quas ſpiritum trahimus & emittimus; cibum potionemque aſſumimus & concoquimus: itemque, per quas eadem hæc in omnes membrorum partes digeruntur. Tum requirunt etiam, quare venæ noſtræ modo ſubmittant ſe, modo attollant: quæ ratio ſomni, quæ vigiliæ ſit. Sine quorum notitia, neminem putant vel occurrere, vel mederi morbis, intra hæc naſcentibus, poſſe. Ex quibus quia quam maxime pertinere ad rem concoctio videtur, huic potiſſimum inſiſtunt; &, duce, alii, Eraſiſtrato [l], atteri cibum in ventre contendunt: alii, Pliſtonico Praxagoræ diſcipulo, putreſcere: alii credunt Hippocrati, per calorem cibos concoqui. Acceduntque Aſclepiadis æmuli, qui, omnia iſta vana & ſupervacua eſſe, proponunt. Nihil enim concoqui; ſed [m] crudam materiam, ſicut aſſumpta eſt, in corpus omne diduci. Et hæc quidem inter eos parum conſtant. Illud vero convenit, alium dandum cibum laborantibus, ſi hoc; alium, ſi illud verum eſt. Nam ſi teritur intus, eum quærendum eſſe, qui facillime teri poſſit. Si putreſcit, eum, in quo hoc expeditiſſimum eſt. Si calor concoquit, eum, qui maxime calorem foveat. At nihil ex his eſſe quærendum, ſi nihil concoquitur: ea vero ſumenda, quæ maxime manent, qualia aſſumpta ſunt. Eademque ratione, cum ſpiritus gravis eſt, cum ſomnus aut vigilia urget, eum mederi poſſe arbitrantur, qui prius illa ipſa, qualiter eveniant,
4, 27. perceperit. Præter hæc, cum in interiori-

l Macrob. Satur. VII. 15. m Cælius Aurelian. Acut. Morb. l. I. c. 14.

rioribus partibus & dolores & morborum varia genera nascantur, neminem putant his adhibere posse remedia, [n] quas ipse ignoret. 4, 27. Necessarium ergo esse, incidere [o] 13, 4. corpora mortuorum, eorumque viscera atque intestina scrutari. Longeque optime fecisse Herophilum [p] & Erasistratum, qui nocentes homines, à regibus ex carcere acceptos, vivos inciderint, considerarintque etiamnum spiritu remanente, ea, quæ natura 11, 12. ante clausisset, eorumque [q] posituram, colorem, figuram, magnitudinem, [r] ordinem, duritiem, mollitiem, lævorem, contractum: processus deinde singulorum & recessus, sive quid inseritur alteri, sive quid partem alterius in se recipit. Neque enim, cum dolor intus incidit, scire, quid doleat, eum, qui qua parte quodque viscus intestinumve sit, non cognoverit. Neque curari id, quod ægrum est, posse ab eo, qui, quid sit, ignoret. Et cum per vulnus alicujus viscera patefacta sunt, eum, qui sanæ cujusque colorem partis ignoret, nescire, quid integrum, quid corruptum sit; ideo nec succurrere quidem posse corruptis: aptiusque extrinsecus imponi remedia, compertis interiorum & sedibus & figuris, cognitaque eorum magnitudine: similesque omnia, quæ proposita sunt, rationes habere. Neque esse crudele, sicut plerique proponunt, hominum nocentium, & horum quoque paucorum, suppliciis remedia populis innocentibus seculorum omnium quæri.

Contra hi, qui se ἐμπειρικοὺς ab experien-

n De diæt. I. T. I. Gal. Med. M. l. 2. o Cic T. Q. II. 39. p Tert. de An. c. x. & xxv. Gal. Adm. An. III. 5. q Gal ad Eug. de prop. l. p. 50: T. I. r De Vet. Med. XLI. 25. seq. A. Tral. VII. 3.

tia nominant, evidentes quidem cauſas, ut
neceſſarias, amplectuntur: obſcurarum vero
cauſarum & naturalium actionum quæ-
ſtionem ideo ſupervacuam eſſe conten-
dunt, quoniam incomprehenſibilis natura
ſit. Non poſſe vero comprehendi, patere
ex eorum, qui de his diſputarunt, diſcor-
dia: cum de iſta re, neque inter ſapientiæ
profeſſores, neque inter ipſos medicos con-
veniat. Cur enim potius aliquis Hippocra-
ti credat, quam Herophilo? cur huic potius,
quam Aſclepiadi? Si rationes ſequi velit,
omnium poſſe videri non improbabiles: ſi
curationes, ab omnibus his ægros perdu-
ctos eſſe ad ſanitatem. Itaque neque diſpu-
tationi, neque auctoritati cujuſquam fi-
dem derogari oportuiſſe. Etiam ſapientiæ
ſtudioſos maximos medicos eſſe, ſi ra-
tiocinatio hos faceret: nunc illis verba
ſupereſſe, deeſſe medendi ſcientiam. Dif-
18, 33. ferre f quoque pro natura locorum, ge-
nera medicinæ; & aliud opus eſſe Romæ,
119,15. aliud in Ægypto, aliud in Gallia. Quod ſi
morbos hæ cauſæ facerent, quæ ubique eæ-
dem eſſent, remedia quoque ubique eadem
eſſe debuiſſe. Sæpe etiam cauſas apparere,
ut puta lippitudinis, vulneris; neque ex his
patere medicinam. Quod ſi ſcientiam hanc
non ſubjiciat evidens cauſa, multo minus
eam poſſe ſubjicere, quæ in dubio eſt. Cum
igitur illa incerta incomprehenſibiliſque
ſit, à certis potius & exploratis petendum
eſſe præſidium; id eſt, his, quæ experien-
tia in ipſis curationibus docuerit, ſicut
in

f Theſſal. orat. 130. Galen. de Simpl. Med. Fa-
cult. III. 12. Clem. Alex. Strom. l. VI. Valeriol.
Enarrat. lib. II. Enar. V.

in cæteris omnibus artibus. Nam ne agricolam quidem aut gubernatorem diſputatione, ſed uſu fieri. Ac, nihil iſtas cogitationes ad medicinam pertinere, eo quoque diſci, quod, qui diverſa de his ſenſerint, ad eandem tamen ſanitatem homines perduxerint. Id enim feciſſe, quia non ab obſcuris cauſis, neque à naturalibus actionibus, quæ apud eos diverſæ erant; ſed ab experimentis: prout cuique reſponderant, medendi vias traxerint. Ne inter initia quidem ab iſtis quæſtionibus deductam eſſe medicinam, ſed ab t experimen- 15, 28.
tis. Ægrorum enim, qui ſine medicis erant, alios propter aviditatem primis diebus protinus cibum aſſumpſiſſe, alios propter faſtidium v abſtinuiſſe, levatumque magis eorum morbum fuiſſe, qui abſtinuerant. Itemque alios in ipſa febre aliquid ediſſe, alios paulo ante eam, alios poſt remiſſionem ejus: optime deinde his ceſſiſſe, qui poſt finem febris id fecerant. Eademque ratione alios inter principia protinus uſos eſſe cibo pleniore, alios exiguo; gravioreſque eos factos, qui ſe implerant. Hæc ſimiliaque cum quotidie inciderent, diligentes homines x notaſſe, quæ plerunque melius reſponderent: deinde ægrotantibus ea præcipere cœpiſſe. Sic medicinam ortam, ſubinde aliorum ſalute, y aliorum interitu, perniciosa diſcernentem à ſalutaribus. Repertis deinde medicinæ remediis, homines de rationibus eorum diſſerere cœpiſſe: nec poſt rationem, medicinam eſ-

t Diod. Sicul. I. 82. v Hippocrat. de Arte T. vi. de Vet. Med. x. 17. x Præcept. II. 26. 27. y Columell. l. I. c. I.

ſe inventam; ſed poſt inventam medicinam, rationem eſſe quæſitam. Requirere etiam, ratio idem doceat, quod experientia, an aliud. Si idem, ſupervacuam eſſe: ſi aliud, etiam contrariam. Primo tamen remedia exploranda ſumma cura fuiſſe, nunc vero illa explorata eſſe: neque ulla aut nova genera morborum reperiri, aut novam deſiderari medicinam. Quod ſi jam incidat mali genus aliquod ignotum, non ideo tamen fore medico de rebus cogitandum obſcuris: ſed eum protinus viſurum, cui morbo id proximum ſit; tentaturumque z remedia ſimilia illis, quæ vicino malo ſæpe ſuccurrerint; & per ejus ſimilitudinem opem reperturum. Neque enim ſe dicere, conſilio medicum non egere, & irrationabile animal hanc artem poſſe præſtare; ſed has latentium rerum conjecturas ad rem non pertinere, quia non interſit, quid morbum faciat, ſed quid tollat. Neque ad rem pertinere, quomodo, ſed quid optime digeratur, ſive hac de cauſa concoctio intercidat, ſive de illa; & ſive concoctio ſit illa, ſive tantum digeſtio. Neque quærendum eſſe, quomodo ſpiremus, ſed, quid gravem tardumque ſpiritum expediat: neque, quid venas moveat; ſed, quid quæque motus genera ſignificent. Hæc autem cognoſci experimentis. Et in omnibus ejuſmodi cogitationibus in utramque partem diſſeri poſſe. Itaque ingenium & facundiam vincere: morbos autem, non a eloquentia, ſed remediis curari. Quæ ſi quis elinguis uſu diſcre-

z Maxim. Tyrius ſerm. XL. a Lucian. Hippias. pag 503, Tom. II. ed. Bened.

diſcreta bene norit, hunc aliquanto ma-
jorem medicum futurum, quam ſi ſine uſu
linguam ſuam excoluerit. Atque ea qui-
dem, de quibus eſt dictum, ſupervacua eſſe
tantummodo. Id vero, quod reſtat, etiam
crudele; vivorum hominum alvum atque
præcordia incidi; & ſalutis humanæ præ- 4, 4.
ſidem artem, non ſolum peſtem alicui, ſed
hanc etiam atrociſſimam inferre: cum præ-
ſertim ex his, quæ tanta violentia quæran-
tur, alia non poſſint omnino cognoſci, a-
lia poſſint etiam ſine ſcelere. Nam colo- 7, 11.
rem, lævorem, mollitiem, duritiem, ſimi-
liaque omnia, non eſſe talia, inciſo cor-
pore, qualia integro fuerint. Tum quia,
corporibus inviolatis, hæc tamen metu,
dolore, inedia, cruditate, laſſitudine, &
mille aliis mediocribus [b] affectibus ſæpe
mutantur. Unde multo magis veriſimile,
interiora, quibus major mollities & lux ipſa
nova eſt, ſub graviſſimis vulneribus & ipſa
trucidatione mutari. Neque quicquam eſ-
ſe ſtultius, [c] quam quale quid vivo homine
eſt, tale exiſtimare eſſe moriente, imo jam
mortuo. Nam ne uterum quidem, ut nihi-
lominus aerem contineat, ſpirante homine
poſſe diduci: ſimulatque vero ferrum ad
præcordia acceſſit, & diſciſſum tranſver-
ſum ſeptum eſt, quod membrana qua-
dam ſuperiores partes ab inferioribus di-
ducit (*διάφραγμα* Græci vocant) hominem
protinus animam amittere: itaque demum
mortui præcordia & viſcus omne in con-
ſpectum latrocinantis medici dari: quod

b Quintil declam. VIII. pag. 116. ed. Gron. c Ari-
ſtot. Hiſt. Anim. III. 2.

neceſſe ſit tale eſſe, quale mortui ſit, non quale vivi fuit. Itaque conſequi medicum, ut hominem crudeliter jugulet; non ut ſciat, qualia vivi viſcera habeamus. Si quid tamen ſit, quod adhuc ſpirante homine conſpectui ſubjiciatur; id ſæpe caſum offerre curantibus. Interdum enim gladiatorem in arena, vel militem in acie, vel viatorem à latronibus exceptum ſic vulnerari, ut ejus interior aliqua pars, & in alio alia, aperiatur; atque ita ſedem, poſitum, ordinem, figuram, ſimiliaque cognoſcere 7, 12. prudentem medicum, non cædem, ſed 20, 7. ſanitatem molientem; idque per miſericordiam diſcere, quod alii dira crudelitate cognoverint. Ob hæc, ne mortuorum quidem lacerationem neceſſariam eſſe. Quæ, etſi non crudelis, tamen fœda ſit, cum aliter pleraque in mortuis ſe habeant: quantum vero in vivis cognoſci poteſt, ipſa curatio oſtendat.

Cum hæc per multa volumina, perque magnæ contentionis diſputationes à medicis ſæpe tractata ſint atque tractentur: ſubjiciendum eſt, quæ proxima vero videri poſſint, neque addicta alterutri opinioni, neque ab utraque nimium abhorrentia, ſed media quodammodo inter diverſas ſententias. Quod in plurimis contentionibus deprehendere licet, ſine ambitione verum ſcrutantibus, perinde ut in hac ipſa re. Nam quæ demum cauſæ, vel ſecundam valetudinem præſtent, vel morbos excitent; quomodo ſpiritus, aut cibus,

vel

vel deferatur, vel digeratur, ne sapientiæ quidem professores scientia comprehendunt, sed conjectura prosequuntur. Cujus autem rei non est certa notitia, ejus opinio 5, 33. certum reperire remedium non potest. Verumque est, ad ipsam curandi rationem nihil plus conferre, quam experientiam. Quanquam igitur multa sint, ad ipsas artes proprie d non pertinentia, tamen eas adjuvant, excitando artificis ingenium. Itaque ista quoque naturæ rerum contemplatio, 406. quamvis non faciat medicum, aptiorem 29. tamen medicinæ reddit. Profecto verisimile est, & Hippocratem & Erasistratum & quicunque alii, non contenti febres & ulcera agitare †, rerum quoque naturam ex aliqua parte scrutati sunt, non ideo quidem medicos fuisse, verum ideo quoque majores medicos extitisse. Ratione vero opus est ipsi medicinæ, si non semper inter obscuras causas, neque inter naturales actiones, tamen sæpe. Est enim hæc ars e con- 57, 16. jecturalis, neque respondet ei plerumque non solum conjectura, sed etiam experientia. Et interdum non febris, non cibus, non somnus subsequitur, sicut assuevit. Rarius, sed aliquando morbus quoque ipse 5, 22. novus est: quem non incidere, manifeste falsum est; cum ætate nostra quædam, ex naturalibus partibus carne prolapsa & arente, intra paucas horas expiraverit; sic ut nobilissimi medici neque genus mali, neque remedium invenerint. Quos ideo nihil tentasse judico, quia nemo in splendida persona

d Augustin de Doctrin. Chr. II. 39. Hippocrat. Epist. ad Thessal. fil. De decent. Ornat. T. I. II. III. † i. e. *tradere*. e Hip. Cratev. ep. 7. Plato de leg. XIII. p. 976. T. 2. Arist. Or. Plat. I. p. 364.

perſona periclitari conjectura ſua voluerit; 283, 5. ne occidiſſe, niſi ſervaſſet, videretur. Veri tamen ſimile eſt, potuiſſe aliquid excogitare, detracta tali verecundia, & fortaſſe reſponſurum fuiſſe id, quod aliquis eſſet expertus. Ad quod medicinæ genus, neque ſemper ſimilitudo aliquid confert; & ſi quando confert, tamen idipſum rationabile eſt, inter multa ſimilia genera, & morborum & remediorum, cogitare, quo potiſſimum medicamento ſit utendum. Cum igitur talis res incidit, medicus aliquid oportet inveniat, quod non ubique fortaſſe; ſed ſæpius tamen etiam reſpondeat. Petet autem novum quoque conſilium, non ab rebus latentibus (iſtæ enim dubiæ & incertæ ſunt) ſed ab his, quæ explorari poſſunt; id eſt, evidentibus cauſis. Intereſt enim, fatigatio morbum, an ſitis; an frigus, an calor; an vigilia, an fames fecerit; an cibi vinique abundantia, an intemperantia libidinis. Neque ignorare hunc
27, 33. oportet, quæ ſit ægri natura: humidum magis, an magis ſiccum corpus ejus ſit: validi nervi, an infirmi: frequens adverſa valetudo, an rara: eaque, cum eſt, vehemens eſſe ſoleat, an levis; brevis, an longa: quod is vitæ genus ſit ſecutus; laborioſum, an quietum; cum luxu, an cum frugalitate. Ex his enim, ſimilibuſque, ſæpe curandi nova ratio ducenda eſt. Quamvis ne hæc quidem ſic præteriri debent, quaſi nullam controverſiam recipiant. Nam & Eraſiſtratus non ex his fieri morbos dixit; quoniam

niam & alii, & idem alias poſt iſta non febricitarent.

Et quidam Methodici ſeculi noſtri, ſub auctore (ut ipſi videri volunt) Themiſone contendunt, nullius cauſæ notitiam quicquam ad curationes pertinere: ſatiſque eſſe, quædam communia morborum intueri, Et quidem horum tria genera eſſe, unum adſtrictum, alterum fluens, tertium mixtum. Nam modo parum excernere ægros, modo nimium: modo alia parte parum, alia nimium. Hæc autem genera morborum, modo acuta eſſe, modo longa; & modo increſcere, modo conſiſtere, modo minui conſueviſſe. Cognito igitur eo quod ex his eſt, ſi corpus adſtrictum eſt, digerendum eſſe: ſi profluvio laborat, continendum: ſi mixtum vitium habet, occurrendum ſubinde vehementiori malo. Et aliter acutis morbis medendum, aliter vetuſtis: aliter increſcentibus, aliter ſubſiſtentibus, aliter jam ad ſanitatem inclinantibus. Horum obſervationem medicinam eſſe, quam ita 9, 13. finiunt, ut quaſi viam quandam, quam μέθοδον Græci nominant, eorumque, quæ in morbis communia ſunt, contemplatricem eſſe contendant. Ac neque rationalibus ſe, neque experimenta tantum ſpectantibus annumerari volunt: cum ab illis eo nomine diſſentiant, quod in conjectura rerum latentium nolunt eſſe medicinam: ab his eo, quod parum artis eſſe in obſervatione experimentorum credunt. Quod ad Eraſiſtratum pertinet, primum, ipſa evidentia ejus opini-

opinioni repugnat; quia raro, nisi post horum aliquid, morbus venit. Deinde non sequitur, ut quod alium non afficit, aut eundem alias, id ne alteri quidem, aut eidem tempore alio noceat. Possunt enim quædam subesse corpori, vel ex infirmitate ejus, vel ex aliquo affectu, quæ vel in alio non sunt, vel in hoc alias non fuerunt, eaque per se non tanta; ut concitent morbum; tamen obnoxium magis aliis injuriis
13, 11. corpus efficiant. Quod si contemplationem rerum naturæ f (quam non temere Medici sibi vendicant) satis comprehendisset, etiam illud scisset, nihil omnino ob unam causam fieri, sed id pro causa apprehendi, quod contulisse plurimum videtur. Potest autem id, dum solum est, non movere, quod junctum aliis maxime movet. Accedit ad hæc, quod ne ipse quidem
5, 3. Erasistratus, qui transfuso in arterias sanguine febrem fieri dicit, idque nimis repleto corpore incidere, reperit, cur ex duobus æque repletis, alter in morbum inciderit, alter omni periculo vacarit; quod quotidie fieri apparet. Ex quo disci potest, ut vera sit illa transfusio, tamen illam non per se, cum plenum corpus est, fieri; sed cum horum aliquid accesserit.

Themisonis vero æmuli, si perpetua, quæ † promittunt, habent, magis etiam, quam illi rationales sunt. Neque enim, si quis non omnia tenet, quæ rationalis alius probat, protinus alio novo nomine artis indiget: si modo, quod primum est, non me-

f De Vet. Med. xxxvi. 18. † Horat. *ad medicorum esse promittunt medic.*

memoriæ ſoli, ſed rationi quoque inſiſtit. Sin, quod vero propius eſt; vix ulla † perpe- 119,
tua præcepta medicinalis ars recipit; iidem 25.
ſunt, quod ii, quos experimenta ſola ſuſtinent: eo magis, quoniam, ſi compreſſerit aliquem morbus, aut fuderit, quilibet etiam imperitiſſimus videt. Quid autem compreſſum corpus reſolvat, quid ſolutum teneat, ſi à ratione tractum eſt, Rationalis eſt medicus: ſin, ut ei, qui ſe rationalem negat, confiteri neceſſe eſt, ab experientia, Empiricus. Et ita apud eum morbi cognitio extra artem, medicina intra uſum eſt. Neque adjectum quicquam Empiricorum profeſſioni, ſed demtum eſt; quoniam illi multa circumſpiciunt, hi tantum facillima, & non plus, quam vulgaria. Nam & hi, qui pecoribus ac jumentis medentur, cum propria cujuſque ex mutis animalibus noſſe non poſſint, communibus tantummodo inſiſtunt. Et exteræ gentes, cum ſubtilem medicinæ rationem non noverint, communia tantum vident. Et qui ample valetudinarios nutriunt, quia ſingulis ſumma cura conſulere non ſuſtinent, ad communia iſta confugiunt. Neque, hercules, iſtud antiqui medici neſcierunt, ſed his contenti non fuerunt. Ergo etiam vetuſtiſſimus auctor Hippocrates, dixit g mederi 19, 20.
oportere, & communia, & propria intuen- 18, 10.
tem. Ac ne iſti quidem ipſi intra ſuam 96, 15.
profeſſionem conſiſtere ullo modo poſſunt. Siquidem & compreſſorum & fluentium morborum genera diverſa ſunt; faciliuſ-

† De Loc. in Homin. T. L. 2. g Epidem. I. 5. & III. 2.

que id in his, quæ fluunt, inſpici poteſt.
Aliud eſt enim ſanguinem, aliud bilem, a-
liud cibum vomere: aliud dejectionibus,
aliud torminibus laborare: aliud ſudore
digeri, aliud tabe conſumi. Atque in partes
quoque humor erumpit, ut oculos, aureſ-
que, quo periculo nullum humanum mem-
brum vacat. Nihil autem horum ſic, ut
aliud curatur. Ita protinus in his à com-
muni fluentis morbi contemplatione ad
propriam medicina deſcendit. Atque in
96,16. hac quoque rurſus alia proprietatis notitia
ſæpe neceſſaria eſt; quia non eadem omni-
bus, etiam in ſimilibus caſibus, opitulan-
tur. Siquidem certæ quædam res ſunt,
112, 17. quæ in pluribus ventrem aut aſtringunt,
405, aut reſolvunt. Inveniuntur tamen, in qui-
17. bus aliter, atque in cæteris, idem eveniat.
In his ergo communium inſpectio contra-
ria eſt, propriorum tantum ſalutaris. Et
cauſæ quoque æſtimatio ſæpe morbum
ſolvit. Ergo etiam ingenioſiſſimus ſeculi
noſtri medicus, quem nuper vidimus, Caſ-
ſius, febricitanti cuidam & magna ſiti affe-
cto, cum poſt ebrietatem eum premi cœ-
piſſe cognoſceret, aquam frigidam ingeſ-
ſit. Qua ille epota, cum vini vim miſcen-
do fregiſſet, protinus febrem ſomno & ſu-
dore diſcuſſit. Quod auxilium medicus
opportune providit, non ex eo, quod aut
ſtrictum corpus erat, aut fluebat; ſed ex
cauſa, quæ ante præceſſerat. Eſtque etiam
8, 21. proprium aliud h & loci & temporis, iſtis
119, quoque authoribus. Qui, cum diſputant,
32. quem-

h Aphor. I. 2. Orat. Theſſ. filii. 130.

quemadmodum ſanis hominibus agendum
ſit, præcipiunt, ut gravibus aut locis aut
temporibus magis vitetur frigus, æſtus, ſa-
tietas, labor, libido; magiſque ut conquie-
ſcat iiſdem aut locis aut temporibus, ſi quis
gravitatem corporis ſentit; ac neque vomi-
tu ſtomachum, neque purgatione alvum
ſollicitet. Quæ vera quidem ſunt; à com-
munibus tamen ad quædam propria de-
ſcendunt. Niſi perſuadere nobis volunt,
ſanis quidem conſiderandum eſſe, quod
cœlum, quod tempus anni ſit: ægris vero
non eſſe. Quibus tanto magis omnis obſer-
vatio neceſſaria eſt, quanto magis obnoxia
offenſis infirmitas eſt. Quinetiam morbo-
rum in iiſdem hominibus aliæ atque aliæ
proprietates ſunt: &, qui ſecundis aliquando
fruſtra curatus eſt, contrariis i ſæpe reſtitui- 405,
tur. Plurimaque in dando cibo diſcrimina 16.
reperiuntur: ex quibus contentus uno ero.
Nam famem facilius fert k adoleſcens, quam 32,25.
puer: facilius in denſo cœlo, quam in tenui:
facilius hieme, quam æſtate: facilius uno ci- 33,7.
bo, quam prandio quoque aſſuetus: facilius
inexercitatus, quam exercitatus homo. Sæpe
autem in eo magis neceſſaria cibi feſtina-
tio eſt, qui minus inediam tolerat. Ob quæ
conjicio, eum, qui propria non novit, com- 17,30.
munia tantum intueri debere: eumque, qui
noſſe propria poteſt, illa quidem non opor-
tere negligere, ſed his quoque inſiſtere.
Ideoque, cum par ſcientia ſit, utiliorem ta-
men medicum eſſe l amicum, quam extra-
neum. Igitur, ut ad propoſitum meum re-

i Aphor. II. 22. k Aphor. I. 13. l Plaut. Perſ. IV. 4. 46. Hippocrat. Dionyſ. 29. 30. 31.

deam, rationalem quidem puto medicinam esse debere: instrui vero ab evidentibus causis; obscuris omnibus, non à cogitatione artificis, sed ab ipsa arte rejectis. Incidere autem vivorum corpora, & crudele, & supervacuum est: mortuorum vero, [m] di-
12, 11. scentibus necessarium. Nam positum & ordinem nosse debent. Quæ cadavera melius, quam vivus & vulneratus homo, repræsentant. Sed & cætera, quæ in vivis cognosci modo possunt, in ipsis curationibus vulneratorum paulo tardius, sed aliquanto mitius usus ipse monstrabit. His propositis, primum dicam, quemadmodum Sanos agere conveniat: tum ad ea transibo, quæ ad Morbos & curationes eorum pertinebunt.

CAPUT I.

Quemadmodum sanos agere conveniat.

SANUS homo, qui & bene valet, & suæ spontis est, nullis obligare se legibus debet; ac neque medico, neque iatroalipta egere. Hunc oportet [a] varium habere vitæ genus: modo ruri esse, modo in urbe, sæpiusque in agro: navigare, venari, quiescere interdum, sed frequenter se exercere.
28, 12. Siquidem ignavia [b] corpus hebetat, labor firmat, illa maturam senectutem, hic longam adolescentiam reddit. Prodest etiam interdum balneo, interdum aquis frigidis uti: modo ungi, modo idipsum negligere: nullum cibi genus fugere, quo populus utatur: interdum in convictu esse, interdum

m Cicero A. Qu. II. 39. a Cæl. Aurel. de Morb. Acut. I. 14. b De Diæta l. I. T. I. 18. l. II. T. XXXVII. 13. & 28. I. Off. Med. XII. 4. Dion. Chrys. Or. I. p. 5. ed. Cas. Pallad. ad Hipp. l. 6. Epid. p. 252.

dum ab eo ſe retrahere: modo plus juſto, modo non amplius aſſumere: * bis die potius, 33, 29.
quam ſemel cibum [c] capere: & † ſemper quam plurimum, dummodo hunc concoquat. Sed ut hujus generis exercitationes cibique neceſſarii ſunt; ſic athletici ſupervacui. Nam & intermiſſus propter aliquas civiles neceſſitates ordo exercitationis corpus affligit: & ea corpora, quæ more eorum repleta ſunt, celerrime & ſeneſcunt, & ægrotant.

De Concubitu.

Concubitus vero neque nimis concupiſcendus, neque nimis pertimeſcendus eſt. Rarus, corpus excitat; frequens, [d] ſolvit. Cum autem frequens, non numero ſit, ſed natura, ratione ætatis, & corporis, ſcire licet, eum non inutilem eſſe, quem corporis neque languor, neque dolor ſequitur. Idem interdiu pejor, tutior noctu: ita tamen, ſi neque illum cibus, neque hunc cum vigilia labor ſtatim ſequitur. Hæc firmis ſervanda ſunt: cavendumque, ne in ſecunda valetudine adverſæ præſidia conſumantur.

CAP. II.

Quæ imbecillis ſervanda ſint.

At imbecillis (quo in numero magna pars urbanorum, omneſque pene cupidi literarum [a] ſunt) obſervatio major 2, 29.
neceſſaria eſt: ut, quod vel corporis, vel loci, vel ſtudii ratio detrahit, cura re-

* Vide Nonn. de Re Cibar. l. 1. c. 4. c De Vet. Med. XVIII. † Caſaub. in Athen. 11. 8. d De Gen. 1. 5. 11. Præd. VIII. 15. 16. a Nazian. Orat. Funeb. in Baſil. Magn.

ſtituat. Ex his igitur, qui bene concoxit
mane tuto ſurget: qui parum, quieſcere de-
bet; & , ſi mane ſurgendi neceſſitas fuerit,
25, 21. redormire. Qui non concoxit, ex toto con-
24, 8. quieſcere, ac neque labori ſe, neque exer-
14. citationi, neque negotio credere. Qui cru-
37, 19. dum ſine præcordiorum dolore ructat, is
ex intervallo aquam frigidam bibere, & ſe
nihilominus continere. Habitare vero ædi-
ficio lucido, perflatum æſtivum, hibernum
ſolem habente: cavere meridianum [b] ſo-
lem, matutinum & veſpertinum frigus;
itemque auras fluminum atque ſtagnorum;
minimeque nubilo cœlo, ſoli aperienti ſe
committere, ne modo [c] frigus, modo calor
moveat: quæ res maxime gravedines de-
ſtillationeſque concitat. Magis vero gra-
vibus locis iſta ſervanda ſunt, in quibus
etiam peſtilentiam faciunt. Scire autem
40, 17. licet, integrum corpus eſſe, cum quotidie
mane urina alba, dein rufa eſt. Illud con-
coquere, hoc concoxiſſe ſignificat. Ubi ex-
perrectus eſt aliquis, paulum intermittere;
36, 11. deinde, niſi hiems eſt, fovere os multa
aqua frigida debet. Longis diebus meri-
diari potius ante cibum; ſin minus, poſt
eum. Per hiemem potiſſimum totis nocti-
bus conquieſcere. Sin lucubrandum eſt,
37, 19. non poſt cibum id facere, ſed poſt conco-
ctionem. Quem interdiu vel domeſtica,
vel civilia officia tenuerunt, huic tempus
aliquod ſervandum curationi corporis ſui
eſt. Prima autem ejus curatio, exercitatio
eſt, quæ ſemper antecedere cibum debet:
in

b De Diæta. III. x. 6. 7. 8. c Aphor. III. I. Epi-
dem. VI. 4. 41. d Plin. XXVIII. 6.

in eo, qui minus laboravit, & bene con-
coxit, remissior: in eo, qui assuetus est, &
minus concoxit, amplior. Commode vero
exercent, clara lectio, arma, pila, cursus, 38, 26.
ambulatio, atque hæc non utique plana,
commodior est: siquidem melius ascensus
quoque & descensus, cum quadam varie-
tate corpus moveat; nisi tamen id perquam
imbecillum est. Melior autem est sub divo,
quam in porticu: melior, si caput patitur,
in sole, quam in umbra: melior in umbra,
quam parietes aut viridaria efficiunt, quam
quæ tecto subest: melior recta, quam fle-
xuosa. Exercitationis autem plerumque fi-
nis esse debet [e] sudor, aut certe lassitudo,
quæ citra fatigationem sit: idque ipsum,
modo minus, modo magis faciendum est.
Ac ne his quidem, athletarum exemplo,
vel certa esse lex, vel immodicus esse la-
bor debet. Exercitationem recte sequitur,
modo unctio, vel in sole, vel ad ignem; mo-
do balneum, sed in conclavi quam maxime
& alto & lucido & spacioso. Ex his vero
neutrum semper fieri oportet; sed sæpius
alterutrum, pro corporis natura. Post hæc
paulum conquiescere opus est. Ubi ad ci-
bum ventum est, nunquam [f] utilis est nimia 24, 33.
satietas: sæpe inutilis nimia abstinentia:
sæpe, si qua intemperantia subest, tutior est
in potione, quam in esca. Cibus à salsamen-
tis, oleribus, similibusque rebus melius in-
cipit. Tum caro assumenda est, quæ assa
optima, aut elixa est. * Condita omnia dua-
bus de causis inutilia sunt, quoniam & plus

e Epid VI. 3. 13. f Aph. II. 51. Vet. Med. XV. 10. 15. Tert. carm. ad Sen. Leon. Imp. nov. Const. I. Arist. de Mor. II. 2. * Salmas. ad Simplicium p. 21. 22.

propter dulcedinem assumitur, & quod
modo par est, tamen ægrius concoquitur.
Secunda mensa bono stomacho nihil nocet,
in imbecillo coacescit. Si quis itaque hoc
parum valet, palmulas, pomaque, & simi-
lia melius primo cibo assumit. Post multas
potiones, quæ aliquantum sitim excesse-
22, 6. runt, nihil edendum est: post satietatem,
35, 31. nihil agendum. Ubi expletus est aliquis,
36, 15. facilius concoquit, si, quicquid assum-
38, 31. psit, potione aquæ frigidæ includit, tum
paulisper invigilat, deinde bene dormit. Si
quis interdiu se implevit, post cibum ne-
que frigori, neque æstui, neque labori se
debet committere. Neque enim tam faci-
le hæc inani corpore, quam repleto no-
cent. Si quibus de causis futura[g] inedia est,
labor omnis vitandus est.

CAP. III.

Observationes quædam, prout res novæ incidunt, & corporum genera, & sexus, & ætates, & tempora anni sunt.

ATQUE hæc quidem pene perpetua
sunt: quasdam tamen observationes
desiderant & novæ res, & corporum
genera, & sexus, & ætates, & tempora
anni. Nam neque ex salubri loco in gra-
vem, neque ex gravi in salubrem transi-
tus satis tutus est. Ex salubri in gravem,
prima hieme: ex gravi in eum, qui salubris
est, prima æstate transire melius est. Ne-
92, 20. que vero ex multa fame nimia[a] satietas: ne-
23, 27. que ex nimia satietate fames idonea est.
Peri-

g Aphor. I. 16. a Aphor. II. 36.

Periclitaturque &, qui ſemel, &, qui bis die cibum incontinenter, contra conſuetudinem, aſſumit. Item, neque ex nimio labore ſubitum ocium, neque ex nimio ocio ſubitus labor, ſine gravi noxa eſt. Ergo, cum quis mutare aliquid volet, paulatim debebit [b] aſſueſcere. Omnem etiam [c] laborem facilius vel puer vel ſenex, quam inſuetus homo ſuſtinet. Atque ideo quoque nimis ocioſa vita utilis non eſt; quia poteſt incidere laboris neceſſitas. Si quando tamen inſuetus aliquis laboravit, aut multo plus, quam ſolet, etiam is qui aſſuevit, huic jejuno dormiendum eſt: multo magis, ſi etiam os amarum eſt, vel oculi caligant, aut venter perturbatur. Tum enim non dormiendum tantummodo jejuno eſt, ſed etiam in poſterum diem ita permanendum, niſi cito id quies ſuſtulit. Quod ſi factum eſt, ſurgere oportet, & lente paululum ambulare. At ſi ſomni neceſſitas non fuit, quia modi- 22, 3.
ce magis aliquis laboravit, tamen ingredi aliquantum eodem modo debet.

Communia deinde omnibus ſunt poſt fatigationem cibum ſumpturis, ubi paulum ambulaverunt, ſi balneum non eſt, calido loco, vel in ſole, vel ad ignem ungi, atque ſudare: ſi eſt, ante omnia in tepidario reſidere: deinde, ubi paulum conquieverunt, intrare & deſcendere in † ſolium; tum multo oleo ungi, leniterque perfricari; iterum in ſolium deſcendere: poſt hæc, os aqua calida fovere, deinde frigida. Balneum his fervens idoneum non eſt. Ergo ſi

b Aphor. II. 50. II. De Diæt XLIV. 2. 3. c Aph. II, 49. † Alveum A. ad Heren. lib. IV, 10.

nimium alicui fatigato pene febris est, huic abunde est, loco tepido demittere se inguinibus tenus in aquam calidam, cui paulum olei adjectum sit: deinde totum quidem corpus, maxime tamen eas partes quæ in aqua fuerunt, leniter perfricare ex oleo, cui vinum & paulum contriti salis sit adjectum. Post hæc, omnibus fatigatis aptum est, cibum sumere, eoque humido uti; aqua, vel certe diluta potione esse contentos; maximeque ea, quæ moveat urinam. Illud quoque nosse oportet, quod ex labore
209, sudanti frigidæ potio perniciosissima est:
19. atque etiam, cum sudor remisit, itinere fatigatis inutilis. A balneo quoque venientibus Asclepiades inutilem eam judicavit. Quod in his verum est, quibus alvus facile, nec tuto, resolvitur, quique facile inhorrescunt: perpetuum in omnibus non est, cum potius naturale sit, potione æstuantem stomachum refrigerari, frigentem calefieri. Quod ita præcipio, ut tamen fatear, ne ex hac quidem causa sudanti adhuc frigidam bibendam esse. Solet etiam prodesse, post varium cibum, frequentesque dilutas potiones, vomitus, & postero die longa quies, deinde modica exercitatio. Si assidua oscitatio urget, invicem modo aqua, modo vinum bibendum est, raroque balneo utendum. Levatque lassitudinem etiam laboris mutatio: eumque, quem novum genus cujusdam laboris pressit, id, quod in consuetudine est, reficit. Fatigato quotidianum cubile [d] tutissimum est: insolitum con-

d Aphor. II. 48.

contra, laſſat. Quod enim contra[e] conſuetudinem eſt, nocet, ſeu molle, ſeu durum eſt.

Proprie quædam ad eum pertinent, qui ambulando fatigatur. Hunc reficit in ipſo quoque itinere frequens frictio: poſt iter, primum ſedile, deinde unctio; tum calida aqua aut balneo magis inferiores partes, quam ſuperiores foveat. Si quis vero exuſtus in ſole eſt, huic in balneum protinus eundum eſt, perfundendumque oleo corpus & caput: deinde in ſolium bene calidum deſcendendum eſt, tum multa aqua per caput infundenda prius calida, deinde frigida eſt. At ei, qui perfrixit, opus eſt in laconico primum involuto ſedere, donec inſudet; tum ungi; deinde lavari: cibum modicum, potiones meracas aſſumere.

Is vero, qui navigavit, & nauſea preſſus eſt, ſi multam bilem evomuit, vel abſtinere cibo debet, vel paulum aliquid aſſumere. Si pituitam acidam effudit, utique ſumere cibum, ſed aſſueto leviorem: ſi ſine vomitu nauſeavit, vel abſtinere, vel poſt cibum vomere. Qui vero toto die, vel in vehiculo, vel in ſpectaculis ſedit, huic nihil currendum, ſed lente ambulandum eſt. Lenta quoque in balneo mora, dein cœna exigua prodeſſe conſueverunt. Si quis in balneo æſtuat, reficit hunc ore exceptum, & in eo retentum acetum: ſi id non eſt, eodem modo frigida aqua aſſumpta. Ante omnia autem ſcire convenit [f] naturam corporis: quia alii graciles, alii obeſi ſunt; alii

calidi

e. Aphor. II, 50. f Cicero de Orat. II. 44.

calidi, alii frigidiores; alii humidi, alii sicciores; alios adstricta, alios resoluta alvus exercet. Raro quisquam non aliquam partem corporis imbecillam habet. Tenuis vero homo implere se debet, plenus extenuare, calidus refrigerare, frigidus calefacere, madens siccare, siccus madefacere. itemque alvum firmare is, cui fusa: solvere is, cui adstricta est. Succurrendumque semper parti maxime laboranti est.

De causis quæ implent corpus.

20, 28. Implet autem corpus modica [h] exercitatio, frequentior quies, unctio, &, si post prandium est, balneum, contracta alvus, modicum frigus hieme, somnus plenus & non multum nimis longus, molle cubile, animi securitas, assumpta per cibos & potiones maxime dulcia & pinguia, frequentior cibus, &, quantum plenissime potest digerere.

40, 6. *De his, quæ extenuant corpus.*

Extenuat corpus aqua calida, si quis in eam descendit, magisque si salsa est: in jejuno balneum, inurens sol, & omnis calor, cura, vigilia, somnus nimium vel brevis vel longus: lectus, per æstatem, terra; hieme, durum cubile: cursus, multa ambulatio, omnisque vehemens exercitatio, vomitus, dejectio, acidæ res & austeræ, & semel in die assumptæ epulæ, & vini non perfrigidi potio jejuno in consuetudinem adducta.

Cum vero inter extenuantia posuerim vomitum & dejectionem, de his quoque pro-

g Cassiodor. Variar. I. Ep. 39.

propria, quædam dicenda sunt. Rejectum esse ab Asclepiade vomitum [h] in eo volumine, quod de tuenda sanitate composuit, video: neque reprehendo, si offensus eorum est consuetudine, qui quotidie ejiciendo vorandi facultatem moliuntur. Paulo etiam longius processit. Idem purgationes [i] quo- 85, 7.
que eodem volumine expulit. Et sunt hæ 118,
perniciosæ, si nimis valentibus medica- 10.
mentis fiunt. Sed hæc tamen submovenda esse, non est perpetuum: quia corporum temporumque ratio potest ea facere necessaria, dum & modo, & non nisi cum opus est, adhibeantur. Ergo ille quo- 31, 14.
que ipse, si quid jam corruptum esset, expelli debere confessus est. Ita non ex toto res condemnanda est. Sed esse ejus etiam plures causæ possunt: estque in ea quædam paulo subtilior observatio adhibenda.

De Vomitu. 87.

Vomitus utilior est [k] hieme, quam æstate nam tum & pituitæ plus, & capitis gravitas major subest. † Inutilis est gracilibus, & imbecillum stomachum habentibus, utilis vero plenis & biliosis omnibus; si vel nimium se replerunt, vel parum concoxerunt. Nam, sive plus est, quam quod concoqui possit, periclitari, ne corrumpatur, non oportet: sive jam corruptum est, nihil commodius est, quam id, qua via [l] primum expelli potest, ejicere. * Itaque, ubi amari ructus cum dolore & gravitate præcordiorum sunt, ad hunc protinus confugiendum est. Idem prodest ei, cui pectus [m] æstuat &

h Plin. L. xxvi. 3. i Scribon. Larg. Epist. ad Calist. k De Salubr. diæt. vi. 2. 3. 4. † Aph. iv. 6. l De loc. in Hom. L. v. 11, 12. m Soran. Ephes. Isagog. c. 7. * Aph. iv. 17.

& frequens ſaliva, vel nauſea eſt; aut ſonant aures, aut madent oculi, aut [n] os amarum eſt. Similiterque ei, qui vel cœlum, vel locum mutat; hiſque, quibus, ſi per plures dies non vomuerunt, dolor præcordia infeſtat. Neque ignoro, inter hæc præcipi quietem, quæ non ſemper contingere poteſt agendi neceſſitatem habentibus: nec in omnibus idem facit. Itaque iſtud luxuriæ cauſa fieri non oportere confiteor: interdum valetudinis cauſa recte fieri, experimentis credo. Commoneo tamen, ne quis, qui valere & ſeneſcere volet, hoc quotidianum habeat. Qui vomere poſt cibum volet, ſi ex facili facit, aquam tantum tepidam ante debet aſſumere; ſi difficilius, aquæ vel ſalis, vel mellis paulum adjicere. At, qui mane vomiturus eſt, ante bibere mulſum, vel hyſſopum eſſe, aut [o] radiculam debet; deinde aquam tepidam, ut ſupra ſcriptum eſt, bibere. Cætera, quæ antiqui medici præceperunt, ſtomachum omnia infeſtant. Poſt vomitum, ſi ſtomachus infirmus eſt, paulum cibi, ſed hujus idonei, guſtandum; & aquæ frigidæ cyathi tres bibendi ſunt, ſiquidem vomitus fauces exaſperavit. Qui vomuit, ſi mane id fecit, ambulare debet, tum ungi, deinde cœnare: ſi poſt cœnam, poſtero die lavari, & in balneo ſudare. Huic proximus cibus mediocris utilior eſt: iſque eſſe debet cum pane heſterno, vino auſtero meraco, & carne aſſa, cibiſque omnibus quam ſicciſſimis. Qui vomere bis in menſe vult, melius

n Aphor. iv. 17. Coac. Prænot. 200. o Soran. Epheſ. I Iſag. c. vii.

lius consulet, si biduo[p] continuarit, quam si post quintum decimum diem vomuerit; nisi hæc mora gravitatem pectori faciet.

De Dejectionibus.

Dejectio autem à medicamento quoque petenda est, ubi venter suppressus parum reddit, ex eoque inflationes, caligines, capitis dolores, aliaque superioris partis mala increscunt. Quid enim inter hæc adjuvare possunt quies & inedia, per quæ illa maxime eveniunt? Qui dejicere volet, primum cibis vinisque utatur his, quæ hoc præstant. Dehinc, si parum illa proficiunt, aloen sumat. Sed purgationes quoque, ut inter- 29, 4. dum necessariæ sunt, sic, ubi frequentes sunt, periculum afferunt. Assuescit enim non ali corpus; & ob hoc infirmum erit: cum omnibus morbis obnoxia maxime infirmitas sit.

De his, quæ calefaciunt & refrigerant corpus. p. 105.

Calefaciunt unctio, aqua[q] salsa, magisque si calida est; omnia salsa, vinum austerum. Contra[r] refrigerant, in jejuno, amara, carnosa; si post cibum est, balneum, & somnus, nisi nimis longus est, & omnia acida; aqua quam frigidissima; oleum, si aqua miscetur; & lotus.

De his, quæ humidant, & siccant.

Humidant autem corpus labor minor, quam ex consuetudine, frequens balneum; cibus plenior, multa potio; post hanc, ambulatio, & † vigilia. Per se quoque ambulatio multa & vehemens, & matutinæ exercitationi

[p] De Salubri Diæt. T. VII. 13. [q] II. De diæt. XXXV. 4. [r] De diæta XXXV. 7. † Siccare, ait Galenus M. Med. c. 7.

tationi non protinus cibus adjectus; ea genera escæ, quæ veniunt ex locis frigidis, & pluviis, & riguis. Contra siccant immodica exercitatio, fames, unctio, sine aqua calor, sal immodicus, frigida aqua, cibus exercitationi statim subjectus, & is ipse ex siccis & æstuosis locis veniens.

De his, quæ alvum adstringunt & solvunt.

106. Alvum adstringit labor, sedile, creta
107. figularis corpori illita, cibus imminutus, & is ipse semel die assumptus ab eo, qui bis solet: exigua potio, neque adhibita, nisi cum cibi quis quantum assumpturus est, cepit: post cibum quies. Contra solvit aucta ambulatio atque esca, motus qui post cibum est, subinde potiones cibo immixtæ. Illud quoque scire oportet,
69, 28. quod ventrem vomitus solutum comprimit, compressum solvit. Itemque comprimit is vomitus, qui statim post cibum est: solvit is, qui tarde supervenit.

De ætatum varietate.

19, 21. Quod ad ætates vero pertinet, inediam facillime sustinent ſ mediæ ætates, minus juvenes, minime pueri & senectute confecti. Quo minus fert facile quisque, eo sæpius debet cibum assumere; maximeque eo eget, t qui increscit. Calida lavatio, & pueris & senibus apta est. Vinum dilutius pueris, senibus meracius, neutri ætati, quæ inflationes movent. Juvenum minus, quæ assumant, & quomodo curentur, interest. Quibus juvenibus fluxit alvus v, plerumque in

ſ Aphor. 1, 13, 14. t Aphor. 1, 14. Cassii Medic. Probl. 46. v Aphor. II, 20, 53.

in ſenectute contrahitur. Quibus in adoleſcentia fuit adſtricta, ſæpe in ſenectute ſolvitur. [w] Melior eſt autem in juvene fuſior, in ſene adſtrictior.

De varietate temporum.

Tempus quoque anni conſiderare oportet. Hieme plus eſſe [x] convenit; minus, ſed 19,23. meracius bibere; multo pane uti, carne potius elixa, modice oleribus; ſemel die cibum capere, niſi ſi nimis venter adſtrictus eſt. Si prandet aliquis, utilius eſt exiguum aliquid, & ipſum ſiccum ſine carne, ſine potione ſumere. Eo tempore anni calidis omnibus potius utendum eſt, vel calorem moventibus. Venus tum non æque perniencioſa eſt. At vere [y] paulum cibo demendum, adjiciendumque potioni, ſed dilutius tamen bibendum eſt: magis carne utendum, magis oleribus, tranſeundum paulatim ab elixis ad aſſa. Venus eo tempore anni tutiſſima eſt.

De diæta ciborum potionumque.

Æſtate vero & [z] potione & cibo ſæpius corpus eget; ideo prandere quoque commodum eſt. Eo tempore aptiſſima ſunt & caro & olus: potio quam dilutiſſima, ut & ſitim tollat, nec corpus incendat: frigida lavatio, caro aſſa, frigidi cibi, vel qui refrigerent. Ut ſæpius autem cibo utendum, 21, 2. ſic exiguo eſt.

Autumnalis diæta.

Per autumnum vero, propter [a] cœli varietatem, periculum maximum eſt. Ita- 42,21, que neque ſine veſte, neque ſine calcea-

C mentis

w Aph. II. 53. x De Sal. diæt. I. 2. De diæt. III. III. N. II. 12. 13. Aph. I. 15. Orib. Sard. de Vict. rat. Ægin. I. 53. y De Sal. diæt. I. 8. z De Diæt. ſal. I. 17. a Aph. III. 4.

mentis prodire oportet, præcipueque diebus frigidioribus, neque sub divo noctu dormire, aut certe bene operiri. Cibo vero jam paulo [b] pleniore uti licet; minus, sed, meracius bibere. Poma [c] nocere quidam putant, quæ immodice toto die plerumque sic assumuntur, ut ne quid ex densiore cibo remittatur. Ita non hæc, sed [d] consummatio omnium nocet. Ex quibus in nullo tamen minus, quam in his noxa est. Sed his uti non sæpius, quam alio cibo convenit. Denique aliquid densiori cibo, cum hic accedit, necessarium est demi. Neque [e] æstate vero, neque autumno utilis venus est. Tolerabilior tamen per autumnum: æstate in totum, si fieri potest, abstinendum est.

CAP. IV.

De his, quibus Caput infirmum est.

PROXIMUM est, ut de his dicam qui partes aliquas corporis imbecillas habent. Cui caput infirmum est, is si bene concoxit, leniter perfricare id mane manibus suis debet; nunquam id, si fieri potest, veste velare, aut ad cutem tondere: utileque lunam [a] vitare, maximeque ante ipsum lunæ solisque concursum: sed nusquam post cibum progredi. Si cui capilli sunt, eos quotidie pectere: multum ambulare; sed, si licet, neque sub tecto, neque in sole: utique autem vitare solis ardorem, maximeque post cibum & vinum: potius ungi, quam lavari; nunquam ad flammam ungi, interdum ad prunam. Si in balneum

venit,

b De Salubr. Diæt. I. 25. c Æginet. I. 53. de Affect. L. I. 3. d Aphor. II. 51. Actuar. M. M. III. 9. e Aëtius Tetrab. I. Serm. III. c. 8. a Macrob Saturn. VII. 16.

venit, ſub veſte primum paulum in tepidario inſudare, ibi ungi, tum tranſire in calidarium: ubi ſudarit, in ſolium non deſcendere, ſed multa calida aqua per caput ſe totum perfundere, tum tepida, dein frigida; diutiuſque ea caput, quam cæteras partes perfundere; deinde id aliquandiu perfricare; noviſſime detergere & ungere. Capiti nihil æque prodeſt atque aqua fri- 36, 5. gida. Itaque is, cui hoc infirmum eſt, per 39, 30. æſtatem id bene largo canali quotidie debet aliquandiu ſubjicere. Semper autem, etiamſi ſine balneo unctus eſt, neque totum corpus refrigerari ſuſtinet, caput tamen aqua frigida perfundere. Sed cum cæteras partes attingi nolit, demittere id, ne ad cervices aqua deſcendat; eamque, ne quid oculis, aliiſve partibus noceat, defluentem ſubinde manibus ad hoc regerere. Huic modicus cibus neceſſarius eſt, quem facile concoquat: iſque, ſi jejuno caput læditur, aſſumendus etiam medio die eſt: ſi non læditur, ſemel potius. Bibere huic aſſidue vinum dilutum lene, quam aquam magis expedit; ut, cum caput gravius eſſe cœperit, ſit, quo confugiat: eique ex toto neque vinum, neque aqua ſemper utilia ſunt: medicamentum utrumque eſt, cum invicem aſſumitur. Scribere, legere, voce contendere, huic opus non eſt, utique poſt cœnam: poſt quam nec cogitatio 24, 8. quidem ei ſatis tuta eſt; maxime tamen vomitus alienus eſt.

CAP. V.

De his, qui lippitudine, gravedine, destillatione, tonsillisque laborant.

35, 9. NEQUE vero his solis, quos capitis im-
becillitas torquet, usus aquæ frigidæ
prodest; sed iis etiam, quos assiduæ
lippitudines; gravedines, destillationes,
tonsillæque male habent. His autem non
caput tantum quotidie perfundendum; sed
22, 24. os quoque multa frigida aqua fovendum
est: præcipueque omnibus, quibus hoc
utile auxilium est, eo utendum est, ubi
gravius cœlum Austri reddiderunt. Cum-
24. 8. que omnibus inutilis sit post cibum aut
contentio, aut fatigatio animi; tum his
præcipue, qui vel capitis, vel arteriæ dolores habere consueverunt, vel quoslibet alios oris affectus. Vitari etiam gravedines, destillationesque possunt, si quam minime is, qui his opportunus est, aërem vel loca aquasque mutat; si caput in sole protegit, ne incendatur, neve subitum ex repentino nubilo frigus dimoveat: si post concoctionem jejunus caput radit: si post cibum neque legit, neque scribit.

CAP. VI.

Ad solutam Alvum remedia.

QUEM vero frequenter cita alvus exercet, huic opus est pila similibusque superiores partes exercere; dum jejunus est, ambulare; vitare solis nimium ardorem, continua balnea;

ungi

ungi citra sudorem ; non uti cibis variis,
minimeque jurulentis aut leguminibus,
oleribusve his, quæ celeriter descendunt ;
omnia denique sumere, quæ tarde conco-
quuntur. Venatio, durique pisces, & ex
domesticis animalibus assa caro maxime 108, 1.
juvant. Nunquam vinum salsum bibere
expedit, ne tenue quidem ; aut dulce ; sed
austerum, & plenius, neque id ipsum per-
vetus. Si mulso uti volet, id ex decocto
melle faciendum est. Si frigidæ potiones
ventrem ejus non turbant, his utendum
potissimum est. Si quid offensæ in cœna
sensit, vomere debet ; idque postero quo-
que die facere: tertio, modici ponderis pa-
nem ex vino esse ; aut ova fricta ex oleo,
vel ex defruto, similibusque aliis : deinde
ad consuetudinem redire. Semper autem 24, 8.
post cibum conquiescere, ac neque inten- 22, 28.
dere animum, neque ambulatione quamvis
leni dimoveri.

CAP. VII.

Remedia ad coli dolorem.

AT si laxius intestinum dolere consuevit, quod *κόλον* nominant, cum id nihil nisi genus inflationis sit, id agendum est, ut concoquat aliquis ; ut lectione, & aliis generibus exerceatur ; utatur balneo calido, cibis quoque & potionibus calidis ; denique omnimodo frigus evitet, item dulcia omnia, leguminaque, & quicquid inflare consuevit.

CAP. VIII.

Quæ agenda ſint Stomacho laborantibus.

SI QUIS vero ſtomacho laborat, legere clare debet; poſt lectionem ambulare; tum pila, vel armis, aliove quo genere, quo ſuperior pars movetur, exerceri. Non aquam, ſed vinum calidum bibere jejunus. Cibum bis die aſſumere; ſic tamen, ut facile concoquat. Uti vino tenui & auſtero; & poſt cibum, frigidis potionibus potius. Stomachum autem infirmum indicant pallor, macies, præcordiorum dolor, nauſea, & nolentium vomitus, in jejuno dolor capitis. Quæ in quo non ſunt, is firmi ſtomachi eſt. Neque credendum utique noſtris eſt, qui cum in adverſa valetudine vinum aut frigidam aquam concupierunt, delitiarum patrocinium in accuſationem non merentis ſtomachi habent. At, qui tarde concoquunt, & quorum ideo, præcordia inflantur, quive propter ardorem aliquem noctu † ſitire conſueverunt, ante quam conquieſcant, duos treſve cyathos per tenuem fiſtulam bibant. Prodeſt etiam adverſus tardam concoctionem clare legere, deinde ambulare, tum vel ungi vel lavari; aſſidue vinum frigidum bibere; & poſt cibum, magnam potionem, ſed, ut ſupra dixi, per ſiphonem: deinde omnes
24, 11. potiones aqua frigida includere. Cui vero cibus aceſcit, is ante eum bibere aquam egelidam debet, & vomere. At ſi cui ex hoc frequens dejectio incidit, quotiens alvus

† Aphor. v. 27.

alvus ei constiterit, frigida potione potissimum utatur.

CAP. IX.

Quid observandum sit dolore Nervorum laborantibus.

SI CUI vero dolere nervi solent, quod in podagra chiragrave esse consuevit, huic, quantum fieri potest, exercendum id est, quod affectum est, objiciendumque labori & frigori: nisi cum dolor increvit; sub quo quies optima est. Venus semper inimica est. Concoctio, sicut in omnibus corporis affectibus, necessaria. Cruditas enim id maxime lædit, & quotiens offensum corpus est, vitiosa pars maxime sentit. Ut concoctio autem omnibus vitiis occurrit, sic rursus aliis frigus, aliis calor. Quæ sequi quisque pro * habitu corporis sui debet. Frigus inimicum est seni, tenui, vulneri, a præcordiis, intestinis, 46, 14.
vesicæ, auribus, coxis, scapulis, naturalibus, b ossibus, dentibus, nervis, vulvæ, cere- 75, 34.
bro. Idem summam cutem facit pallidam, aridam, c duram, nigram. Ex hoc horrores tremoresque nascuntur. At prodest d juvenibus, & omnibus plenis. Erectiorque mens est, & melius concoquitur, ubi frigus quidem est, sed cavetur. Aqua vero frigida infusa, præterquam capiti, etiam stomacho 35, 9.
prodest. * Item articulis doloribusque, qui sunt sine ulceribus. † Item rubicundis nimis hominibus, si dolore vacant. Calor autem adjuvat omnia, quæ frigus infestat: item lip-

* Aph. III, 2. a Aph. V, 24. b. Aph. V, 18. c Aph. V, 20. d Aph. V, 21. * Aph. V, 25. † Aph. V, 23.

lippientes, si nec dolor, nec lachrymæ sunt: nervos * quoque, qui contrahuntur; præcipueque ea ulcera, quæ ex frigore sunt. Idem corporis colorem bonum facit: urinam movet. Si nimius est, corpus
28, 22. [c] effœminat, nervos † emollit, stomachum solvit. Minime vero aut frigus aut calor tuta sunt, ubi ‡ subita insuetis sunt. Nam frigus, lateris dolores, aliaque vitia; frigida aqua, strumas excitat. Calor concoctionem prohibet, somnum aufert, sudore digerit, obnoxium morbis pestilentibus corpus efficit.

CAP. X.

Observatio in Pestilentia.

EST etiam observatio necessaria, qua quis in pestilentia utatur adhuc integer, cum tamen securus esse non possit. Tum igitur oportet peregrinari, navigare. Ubi id non licet, gestari, ambulare sub divo, ante æstum, leniter; eodemque modo ungi: &, ut supra comprehensum est, vitare
22, 4. fatigationem, cruditatem, frigus, calorem, libidinem; multoque magis se continere. Si qua gravitas in corpore est, tum neque mane surgendum, neque pedibus nudis ambulandum est, minimeque post cibum, aut balneum; neque jejuno, neque cœnato vomendum est: neque movenda alvus; atque etiam, si per se mota est, comprimenda est. Abstinendum potius, si plenius corpus est. Itemque vitandum balneum, sudor, meridianus somnus, utique si ci-

* Aphor. v. 22. c Aphor. v. 16. † Aphor. v. 22. ‡ Aphor. III. 1.

ſi cibus quoque anteceſſit; qui tamen ſemel die tunc commodius aſſumitur; inſuper etiam modicus, ne cruditatem moveat. Alternis diebus invicem, modo aqua, modo vinum bibendum eſt. Quibus ſervatis, ex reliqua victus conſuetudine quam minimum mutari debet. Cum vero hæc in omni peſtilentia facienda ſint, tum in ea maxime, quam Auſtri excitarint. Atque etiam peregrinantibus eadem neceſſaria ſunt, ubi gravi tempore anni diſceſſerunt ex ſuis ſedibus, vel ubi in graves regiones venerunt. Ac ſi cætera res aliqua prohibebit, utique abſtinere debebit: atque ita à vino ad aquam, ab hac ad vinum, eo, qui ſupra poſitus eſt, modo, tranſitus ei eſſe.

LIBER SECUNDUS.

Præfatio.

INSTANTIS autem valetudinis ſigna complura ſunt. In quibus explicandis non dubitabo authoritate antiquorum virorum uti, maximeque Hippocratis; cum recentiores quoque medici, quamvis in curationibus mutarint, tamen hæc illum optime præſagiſſe fateantur. Sed antequam dico, quibus præcedentibus morborum timor ſubſit; non alienum videtur exponere, quæ tempora anni, quæ tempeſtatum genera, quæ partes ætatis, qua-

lia corpora maxime tuta vel periculis opportuna ſint, quod genus adverſæ valetudinis in quoque timeri maxime poſſit. Non ‡ quod non omni tempeſtatum genere, omnis ætatis, omnis habitus homines per omnia genera morborum & ægrotent & moriantur; ſed quod frequentius tamen quædam eveniant. Ideo utile eſt ſcire unumquemque, quid, & quando maxime caveat.

CAP. I.

Quæ anni tempora, quæ tempeſtatum genera, quæ partes ætatis, qualia corpora vel tuta vel morbis opportuna ſunt, & quod valetudinis genus in quoque timeri poſſit.

IGITUR ſaluberrimum † ver eſt: proxime deinde ab hoc, hiems: periculoſior æſtas, autumnus * longe periculoſiſſimus. Ex tempeſtatibus vero optimæ ‡ æquales ſunt, ſive frigidæ, ſive calidæ: peſſimæ, quæ
33, 31. maxime variant. Quo fit, ut a autumnus plurimos opprimat. Nam fere meridianis temporibus calor: nocturnis atque matutinis, ſimulque etiam veſpertinis, frigus eſt. Corpus ergo, & æſtate, & ſubinde meridianis caloribus relaxatum, ſubito frigore excipitur. Sed ut eo tempore id maxime fit, ſic quandocunque evenit, noxium eſt. Ubi æqualitas autem eſt, ſaluberrimi ſunt b sereni dies: meliores pluvii, quam tantum nebuloſi, nubilive: optimique hieme, qui omni vento vacant: æſtate, quibus Favonii perflant. Si genus aliud ventorum eſt, ſalubriores

‡ Aph. III. 19. † Aph. III. 9. * Aph. III. 9.
‡ Aph. III, 8. a Aphor. III. 9. b Aphor. III, 15.

briores Septentrionales, quam Subsolani, vel * Austri sunt. Sic tamen hæc, ut interdum regionum sorte mutentur. Nam fere ventus ubique à mediterraneis regionibus veniens, salubris; à mari, gravis est. Neque solum in bono tempestatum habitu certior valetudo est; sed pejores morbi quoque, si qui inciderunt, leviores sunt, & promptius finiuntur. Pessimum ægro est cœlum, quod ægrum fecit; adeo ut in id quoque genus, quod naturâ pejus est, in hoc statu salubris † mutatio sit. Ætas media, tutissima est: quia neque juventæ calore, neque senectutis frigore infestatur. Longis morbis senectus, acutis adolescentia magis patet. 47, 8. Corpus autem habilissimum quadratum est, neque gracile, neque obesum. Nam longa c statura, ut in juventa decora est, sic matura senecture conficitur. Gracile corpus infirmum: obesum hebes est. Vere tamen maxime, quæcunque d humoris motu novantur, in metu esse consuerunt. Ergo tum lippitudines, pustulæ, profusio ‡ sanguinis, abscessus corporis, quæ ἀποςήματα Græci nominant, bilis atra, quam μελαγχολίαν appellant, insania, morbus comitialis, angina, gravedines, destillationes oriri solent. Hi quoque morbi qui in articulis nervisque 238, 4. modo urgent, modo quiescunt: tum maxime & inchoantur & repetunt. At æstas e non quidem vacat plerisque * his morbis; sed adjicit febres, vel ardentes, vel tertianas, vomitus, alvei dejectiones, auricularum dolores, ulcera oris, cancros, cum in cæteris

* Galen de Theriac. l. I. c. II. p. 945. T. 13. † Aph. III. 3. c Dicæarch. Geogr. c. x. p. 56. Aph. II. 54. ‡ Soran. Ephes. Isag. c. 5. d Aph. III, 20. e Aph. III, 21. * Soran. Ephes. Isag. c. 5.

cæteris quidem partibus, tum maxime obscœnis; & quicquid sudore hominem resolvit. Vix quicquam ex [f] his in autumnum non incidit: sed oriuntur eo quoque tempore febres incertæ, lienis dolor, aqua inter cutem, 167. tabes, quam Græci φθίσιν nominant; urinæ difficultas, στραγγουρίαν quam appellant; tenuioris intestini morbus, quem εἰλεὸν nominant. Fit item lævitas intestinorum, quæ λειεντερία vocatur; coxæ dolores, morbi comitiales. Idemque tempus & diutinis malis fatigatos, & ab æstate, etiam proxima pressos interimit; & alios novis morbis conficit; & quosdam longissimis implicat, maximeque quartanis, quæ per hiemem quoque exerceant. Neque aliud magis tempus pestilentiæ patet, cujuscumque ea generis est; quamvis variis rationibus nocet. Hiems autem [g] capitis dolores, tussim, & quicquid in faucibus, in * lateribus, in visceribus mali contrahitur, irritat.

Ex tempestatibus, † Aquilo tussim movet, fauces exasperat, ventrem [h] adstringit, urinam supprimit, horrores excitat, item dolorem lateris & pectoris. Sanum tamen † corpus spissat, & mobilius atque expeditius reddit. Auster [i] aures hebetat, sensus tardat, capitis dolorem movet, alvum solvit, totum corpus efficit hebes, humidum, languidum. Cæteri venti, quo huic vel illi propiores sunt, eo magis vicinos his illisve affectus faciunt. Calor omnis & jecur & lienem inflammat, mentem hebetat, & ut [k] anima deficiat, ut sanguis prorumpat,

f Aph. III. 22. g Aph. III. 23. † Cæl. Aurel. Acut. Morb. II. * Aph. III. 5. h Aph. III. 17. 13. † Aph. III. 17. i Aph. III. 17. k Aph. V. 16.

rumpat, efficit. Frigus modo l nervorum distentionem, modo rigorem infert; illud σπασμὸς, hoc τέτανος Græce nominatur: nigrorum in ulceribus, & horrorem in febribus excitat. In siccitatibus, * acutæ febres, lippitudines, † tormina, urinæ difficultas, articulorum dolores oriuntur. Per imbres, m longæ febres, alvi dejectiones, angina, cancri, morbi comitiales, resolutio nervorum, quam παράλυσιν Græci nominant. 178.
Neque solum interest, quales dies sint, sed etiam quales ante præcesserint. Si hiems sicca Septentrionales ventos habuit, ver autem Austros & pluvias exhibet, fere subeunt n lippitudines, tormina, febres, maximeque in mollioribus corporibus, præcipue in muliebribus. Si vero, Austri o pluviæque hiemem occuparunt, ver autem frigidum & siccum est, gravidæ quidem fœminæ, quibus tum adest partus, abortu periclitantur: hæ vero quæ gignunt, imbecillos, vixque vitales edunt. Cæteros lippitudo arida, &, si seniores sunt, gravedines atque destillationes male habent. At si à prima hieme Austri ad ultimum ver continuarint, laterum dolores, & insania febricitantium, quam φρενῖτιν appellant, quam celerrime rapiunt. 148.
Ubi vero calor à primo vere orsus æstatem quoque similem p exhibet, necesse est multum sudorem in febribus subsequi. At si sicca æstas q Aquilones habuit, autumno vero imbres Austrique sunt, tota hieme, quæ proxima est, tussis, destillatio, raucitas, in quibusdam etiam tabes

l Aph. v. 17. * Aph. III. 7. † III. 16. m Aph. III. 16. n Aph. III. II. o Aph. III. 12. p Aph. III. 6. q Aph. III. 13.

tabes oritur. Sin autem autumnus quoque æque ſiccus [r] iiſdem Aquilonibus perflatur, omnibus quidem mollioribus corporibus, inter quæ muliebria eſſe propoſui, ſecunda valetudo contingit: durioribus vero inſtare poſſunt, aridæ lippitudines, & febres partim acutæ, partim longæ, & hi morbi, qui ex atra bile naſcuntur.

[s] Quod ad ætates vero pertinet, pueri proximique his vere optime valent, & æſtate prima tutiſſimi ſunt: ſenes æſtate & autumni prima parte: juvenes hieme, quique inter juventam ſenectutemque ſunt. Inimicior
39, 21. ſenibus hiems, æſtas adoleſcentibus eſt. Tum ſi qua imbecillitas oritur, proximum eſt, ut infantes, teneroſque adhuc pueros ſerpentia
326, 10. [t] ulcera oris, quæ ἄφθας Græci nominant, vomitus, nocturnæ vigiliæ, aurium humor, circa umbilicum inflammationes exerceant. Propria etiam [v] dentientium, gingivarum exulcerationes, diſtentiones nervorum, febriculæ, alvi dejectiones, maximeque caninis dentibus orientibus male habent. Quæ pericula pleniſſimi cujuſque ſunt, & cui maxime venter adſtrictus eſt. At ubi ætas paulum proceſſit, [w] glandulæ, & vertebrarum, quæ in ſpina ſunt, aliquo inclinationes, ſtrumæ, verrucarum quædam ge-
334, 11. nera dolentia, ἀκροχορδόνας Græci appellant, & plura alia tubercula oriuntur. Incipiente vero jam pube, [x] ex iiſdem multa, & longæ febres, & ſanguinis ex naribus curſus. Maximeque omnis pueritia, [y] primum circa quadrageſimum diem, deinde ſeptimo

r Aph. III. 4. s Aphor. III. 18. t Aphor. III. 24. v Aphor. III. 25. w Aphor. III. 26. x Aph. III. 27. y Aphor. III. 28.

septimo mense, tum septimo anno, postea
circa pubertatem periclitatur. Siqua etiam
genera morborum in infantem inciderunt,
ac neque pubertate, neque primis coitibus,
neque in fœmina primis menstruis finita * 172,
sunt, fere longa sunt : sæpius tamen his 17.
morbi pueriles, qui diutius manserunt,
terminantur. Adolescentia [z] morbis acutis, 43, 150.
item comitialibus, tabique maxime obje-
cta est : fereque juvenes sunt, qui sangui-
nem exspuunt. Post hanc ætatem [a] laterum
& pulmonis dolores, lethargus, cholera,
insania, sanguinis per quædam etiam velut
ora venarum, αἱμοῤῥοΐδας Græci appellant, 62, 12.
profusio. In senectute, [b] spiritus & urinæ 401.
difficultas, gravedo, articulorum & renum 494.
dolores, nervorum † resolutiones, malus
corporis habitus, καχεξίαν Græci appellant,
nocturnæ vigiliæ, vitia longiora aurium,
oculorum, etiam narium, præcipueque solu-
ta alvus, &, quæ sequuntur hanc, tormina,
vel lævitas intestinorum, cæteraque fusi
ventris mala. Præter hæc graciles, tabes,
dejectiones, destillationes, item viscerum
& laterum dolores fatigant. Obesi plerun-
que acutis morbis, & difficultate spirandi,
strangulantur, subitoque [c] sæpe moriuntur,
quod in corpore tenuiore vix evenit.

CAP. II.

De signis adversæ valetudinis futuræ.

ANTE adversam autem valetudinem, ut supra dixi, quædam notæ oriuntur; quarum omnium commune est,

* Aph. III. 28. z Aphor. III. 29. a Aph. III. 30. b Aphor. III. 31. † Aphor. III. 31. VI. 57. c Aph. II. 44.

eſt, aliter ſe corpus habere, atque conſuevit; neque in pejus tantum, ſed etiam in melius. Ergo ſi plenior aliquis, & ſpecioſior, & coloratior factus eſt, a ſuſpecta habere bona ſua debet. Quæ quia neque in eodem habitu ſubſiſtere, neque ultra progredi poſſunt, fere retro, quaſi ruina quadam, revolvuntur. Pejus tamen ſignum eſt, ubi
58, 19. aliquis contra conſuetudinem emacuit, &
51, 22. colorem decoremque amiſit: quoniam in
53, 24. his, quæ ſuperant, eſt quod morbus demat; in his quæ deſunt, non eſt quod ipſum morbum ferat. Præter hæc, protinus timeri debet, ſi graviora membra ſunt; ſi crebra ulcera oriuntur; ſi corpus ſupra conſuetudinem * incaluit; ſi gravior ſomnus preſſit; ſi tumultuoſa ſomnia fuerunt; ſi ſæpius expergiſcitur aliquis, quam aſſuevit, deinde iterum ſoporatur; ſi corpus dormientis circa partes aliquas contra conſuetudinem † inſudat, maximeque ſi circa pectus, aut cervices, aut crura, vel genua, vel coxas. Item, ſi marcet animus: ſi loqui & moveri piget; ſi corpus torpet; ſi dolor præcordiorum eſt, aut totius pectoris, aut, qui in plurimis evenit, capitis; ſi ſalivæ plenum eſt os; ſi oculi cum dolore vertuntur; ſi tempora aſtricta ſunt; ſi membra inhorreſcunt; ſi ſpiritus gravior eſt; ſi circa frontem intentæ venæ moventur; ſi frequentes oſcitationes; ſi genua quaſi fatigata ſunt, totumve ‡ corpus laſſitudinem ſentit. Ex quibus ſæpe plura, nunquam non aliqua febrem antecedunt. In primis tamen illud con-

a Aphor. I. 3. * Aphor. IV. 39. † Aphor. IV. 38. ‡ Aphor. II. 5.

considerandum est, num cui sæpius horum aliquid eveniat, neque ideo corporis ulla difficultas subsequatur. Sunt enim quædam proprietates hominum, sine qua- 96,15. rum notitia non facile quicquam in futurum præsagiri potest. Facile itaque securus est in his aliquis, quæ sæpe sine periculo evasit. Ille solicitari debet, cui hæc nova sunt; aut qui ista nunquam sine custodia sui tuto habuit.

CAP. III.

Quæ bona in ægrotantibus signa sint.

UBI vero febris aliquem occupat, scire licet, non periclitari, si in latus aut dextrum aut sinistrum, ut ipsi in usu est, cubat [a], cruribus paulum reductis; qui fere sani quoque jacentis habitus est: si facile convertitur; si noctu dormit, si interdiu vigilat; si ex facili spirat; si non confli- 51,10. ctatur; si circa umbilicum [b] & pubem cutis 51,16. plana est; si præcordia ejus sine ullo sensu doloris æqualiter mollia in utraque parte sunt: quod si paulo tumidiora sunt, tamen digitis cedunt & non dolent. Hæc valetudo, ut spacium aliquod habebit, sic tuta erit. Corpus quoque, quod æqualiter molle & calidum est, quodque æqualiter [c] totum insudat, & cujus febricula † eo sudore finitur; securitatem pollicetur. Quando jam ad sanitatem venit corpus, sternutamentum etiam inter bona indicia est, & cupiditas [d] cibi vel à principio servata, vel etiam post fastidium orta. Neque terrere debet ea

a Actuar. M. Med. II. 3. b Aph. II. 35. c De Judicat. I, 3. † Aph. IV, 55. d Aphor. II, 32.

ea febris, quæ eodem die finita est: ac ne ea quidem, quæ, quamvis longiore tempore tenuit, tamen ante alteram accessionem ex toto quievit, sic, ut corpus integrum, quod εἰλικρινὲς Græci vocant, fieret. Si quis autem incidit vomitus, mixtus esse ex bile & pituita debet: & in urina subsidere album, læve [e], æquale; sic ut etiam, si quæ quasi nubeculæ innatarint, in imum deferantur. Ac venter ei, qui à periculo tutus est, reddit mollia, figurata, atque eodem fere tempore, quo secunda valetudine assuevit, modoque convenientia his, quæ assumuntur. Pejor cita alvus est, sed ne hæc quidem terrere protinus debet, si matutinis temporibus coacta magis est, aut si procedente tempore paulatim contrahitur, & rufa est, neque [f] fœditate odoris similem alvum sani hominis excedit. Ac lumbricos [g] quoque aliquos sub fine morbi descendisse nihil nocet. Si inflatio sine inflammatione in superioribus partibus † dolorem tumoremque fecit, bonum signum est sonitus ventris inde ad inferiores partes devolutus; magisque etiam, si sine difficultate, cum stercore excessit.

CAP. IV.

Mala signa ægrotantium.

54, 28. CONTRA gravis morbi periculum est, ubi supinus æger jacet, porrectis manibus, & cruribus: ubi residere vult in ipso acuti morbi impetu, præcipueque pulmonibus laborantibus: ubi nocturna vigilia premitur, etiamsi interdiu somnus

e De Judicat. 1, 8. f De Judicat. 1, 6. g. De Judicat. 1, 7. Prænot. x, 1. Aph. IV. 74.

nus accedit, ex quo tamen pejor eſt, qui
inter quartam horam & noctem, quam qui
à matutino tempore ad quartam. Peſſimum
tamen eſt, ſi ſomnus neque noctu, neque
interdiu accedit: id enim fere ſine conti-
nuo [a] delirio eſſe non poteſt. Neque vero 64, 16.
ſignum bonum eſt, ſomno ultra [b] debitum 54, 33.
urgeri: pejuſque, quo magis ſopor inter-
diu, noctuque continuat. Mali etiam mor-
bi teſtimonium eſt vehementer & crebro
ſpirare, à ſexto [c] die cœpiſſe inhorreſcere: 49, 20.
pus expuere: vix excreare: dolorem habere 56, 3.
continuum: difficulter ferre morbum: ja-
ctare brachia & crura: ſine voluntate [d] la- 54, 31.
chrymare: habere humorem [e] glutinoſum 54, 14.
dentibus inhærentem; cutem circa [f] umbi- 49, 21.
licum & pubem macram; præcordia [g] in-
flammata, dolentia, dura, tumida, intenta;
magiſque, ſi hæc dextra parte quam ſiniſtra
ſunt: periculoſiſſimum tamen eſt, ſi venæ
quoque ibi vehementer agitantur. Mali
etiam morbi ſignum eſt, nimis celeriter 48, 9.
emacreſcere: caput & pedes manuſque † fri-
gidas habere, ventre & lateribus calenti-
bus; aut frigidas [h] extremas partes acuto 55, 22.
morbo urgente; aut poſt ſudorem [i] inhor- 285,
reſcere; aut poſt vomitum [k] ſingultum eſſe, 27.
vel rubere oculos: aut [l] poſt cupiditatem
cibi, poſtve longas febres hunc faſtidire; 53, 17.
aut multum ſudare, maximeque frigido 56, 11.
ſudore; aut habere ſudores non per totum 301,
corpus æquales, quique febrem non finiant. 24.
Malæ etiam febres, quæ quotidie tempore
eodem revertantur; quæve ſemper pares

 acceſ-

a Aph. VII, 18. b Aph. II, 3. c Aph. II, 29. d Aph. IV, 52. VIII, 2. e Aph. IV, 53. f Aph. II, 35. g Aph. II, 28. † Aph. VIII, 12. h. Aph. VII, 26. i Aph. VII, 4. k Aph. VII, 3. l Aph. VII, 6.

acceſſiones habeant, neque [m] tertio quoque die
leventur; quæve ſic continuent, ut per ac-
ceſſiones increſcant, per deceſſiones tan-
tum molliantur, nec unquam integrum
corpus dimittant. Peſſimum eſt, ſi ne leva-
175, tur quidem febris, ſed æque concitata con-
55,20. tinuat. Periculoſum eſt etiam, poſt arqua-
13. tum [n] morbum febrem oriri; utique ſi præ-
cordia dextra parte dura manſerunt, aut
dolentibus iis læva. Nulla acuta febris le-
viter terrere nos debet. Neque unquam
in acuta [o] febre, aut a ſomno non eſt terribi-
lis nervorum diſtentio. Timere etiam ex
ſomno [p], mali morbi eſt. Itemque in prima
febre protinus mentem eſſe turbatam,
membrumve aliquod eſſe reſolutum. Ex
quo caſu quamvis vita redditur, tamen id
56,13. fere membrum debilitatur. Vomitus etiam
296, periculoſus eſt ſinceræ pituitæ vel bilis;
10. pejorque, ſi viridis, aut [q] niger eſt. At mala
56,17. urina eſt, in qua ſubſidunt ſubrubra aut
livida: deterior, in qua quaſi fila quædam
tenuia atque alba: peſſima ex his, ſi tan-
quam ex furfuribus factas nubeculas re-
præſentat. Diluta quoque, atque alba, vi-
tioſa eſt, [r] ſed in phreniticis maxime. Alvus
autem mala eſt, ex toto ſuppreſſa. Pericu-
loſa etiam, quæ inter febres fluens con-
quieſcere hominem in cubili non patitur;
utique, ſi quod deſcendit, eſt perliquidum,
aut albidum, aut pallidum, aut ſpumans.
Præter hæc periculum oſtendit id, quod
excernitur, ſi eſt exiguum, glutinoſum,
56,32. læve, album, idemque ſubpallidum: vel ſi
eſt

m Aph. IV, 43. n Aph. IV, 62. o Aph. IV, 66.
p Aph. IV, 67. q Aph. IV. 22. r Aph. IV, 72.

est aut lividum, aut biliosum, aut cruen-
tum, aut pejoris odoris, quam ex consue- 56,33.
tudine. Malum est etiam, quod post fe-
bres longas sincerum est.

CAP. V.

De signis longæ valetudinis.

POST hæc indicia, notum est longum
morbum fieri: sic enim necesse est, ni-
si occidit. Neque ulla alia spes in ma-
gnis est, quam ut impetum morbi trahen-
do aliquis effugiat, porrigaturque in id
tempus, quod curationi locum præstet.
Protinus tamen signa quædam sunt, ex
quibus colligere possimus, morbum, etsi
non interemerit, longius tamen tempus
habiturum. Ubi frigidus a sudor inter febres 56,11.
non acutas circa caput tantum, & cervices
oritur; aut ubi, febre non quiescente, cor-
pus * insudat; aut ubi corpus modo b frigi-
dum, modo calidum est, & color alius ex
alio fit; aut ubi, quod inter febres † aliqua
parte abscessit, ad sanitatem non pervenit;
aut ubi æger pro spacio parum emacrescit. 48, 9.
Item, si urina modo liquida & c pura est,
modo habet quædam subsidentia; si lævia
atque alba rubrave sunt, quæ in ea subsi-
dunt; aut si quasdam quasi miculas repræ-
sentat; aut si bullulas excitat. 60, 31.

CAP. VI.

De indiciis mortis.

SED inter hæc quidem, proposito me-
tu, spes tamen superest. Ad ultima vero

† Aph. VII. 6. a Aph. IV. 37. Coac. Præn. IV. 8, 39, 40. De Jud. VI, 9. VIII. 2,3,4,5. * Aph. IV. 56 b Aph. VII, 60. † Aph. IV. 51. c De Jud. VI. 1, 2. Aph. VII. 31.

jam ventum esse testantur, [a] nares acutæ,
collapsa tempora, [b] oculi concavi, frigidæ
languidæque aures & imis partibus leni-
ter versæ, cutis circa frontem dura & in-
tenta, color aut niger aut perpallidus; mul-
toque magis, si ita hæc sunt, ut neque [c] vi-
gilia præcesserit, neque ventris resolutio,
neque inedia. Ex quibus causis interdum
hæc species oritur, sed uno die finitur. Ita-
que diutius durans, mortis index est. Si
vero in morbo vetere [d] jam triduo talis est,
in propinquo mors est: magisque, si præ-
ter hæc oculi quoque lumen [e] refugiunt, &
51, 15. illachrymant; quæque in iis alba esse de-
bent [f] rubescunt; atque in iisdem [g] venulæ
pallent; pituitaque in iis innatans, novissi-
me angulis [h] inhærescit; alterque ex his mi-
nor est; iique aut vehementer subsederunt,
aut facti tumidiores sunt; perque som-
72, 18. num [i] palpebræ non committuntur, sed in-
ter has ex albo oculorum aliquid apparet;
neque id fluens alvus expressit: eædemque
palpebræ pallent, & idem [k] pallor labra &
nares decolorat: eademque labra, & nares,
oculique, & palpebræ, & supercilia, aliqua-
ve ex his pervertuntur; isque propter im-
becillitatem jam non audit, aut non videt.
50, 30 Eadem mors denunciatur, ubi æger su-
pinus [l] cubat, eique genua [m] contracta sunt:
ubi deorsum ad pedes subinde delabitur:
51, 14. ubi brachia & [n] crura nudat, & inæquali-
ter dispergit, neque iis calor subest: ubi
51, 7. hiat [o]: ubi assidue dormit: ubi is, qui men-
tis suæ non est, neque id facere sanus so-

a Præn. II, 6. Coac. Præn. I, 104. b Præn. II, 7. c Præn. II, 13. d Præn. II, 17. Pl. VII, 51. e Pr. II, 19, 20. f Pr. II, 23. g Id. II 24. h Id. II, 24. i Aphor. VI, 52. Præn. III, 1, 2. k Aph. IV, 49. l Præn. III, 8. m Id. III, 14. n Id. III, 10. o Id. III, 3.

let,

let, dentibus [p] ſtridet: ubi ulcus, [q] quod aut 63, 22.
ante, aut in ipſo morbo natum eſt, aridum,
& aut pallidum, aut lividum factum eſt.
Illa quoque mortis indicia ſunt, * ungues, 66, 14.
digitique pallidi; frigidus [r] ſpiritus: aut ſi
manibus quis in febre, & acuto morbo,
vel inſania, pulmonisve dolore, vel capitis,
in veſte [ſ] floccos legit, fimbriaſve diducit,
vel in adjuncto pariete, ſi qua minuta e-
minent, carpit. Dolores etiam circa coxas
& inferiores partes orti, ſi ad viſcera tran-
ſierunt, ſubitoque deſierunt mortem ſub-
eſſe teſtantur; magiſque, ſi alia quoque
ſigna acceſſerunt. Neque is ſervari poteſt,
qui ſine ullo tumore febricitans, ſubito
ſtrangulatur, aut devorare ſalivam ſuam
non poteſt: cuive in eodem febris corporiſ-
que habitu cervix [t] invertitur, ſic ut devo-
rare æque nihil poſſit: aut cui ſimul & con-
tinua febris & ultima corporis infirmitas 52, 6.
eſt: aut cui, febre non quieſcente, exte-
rior pars [v] friget, interior ſic calet, ut etiam 51, 25.
ſitim faciat: aut qui, febre æque non quieſ- 90, 25.
cente, ſimul & [w] delirio & ſpirandi difficul-
tate vexatur: aut qui, epoto [x] veratro, ex-
ceptus diſtentione nervorum eſt: aut qui
ebrius obmutuit. Is enim fere [y] nervorum
diſtentione conſumitur, niſi aut febris ac-
ceſſit, aut eo tempore, quo ebrietas ſolvi
debet, loqui cœpit. Mulier quoque gravi-
da [z] acuto morbo facile conſumitur: & is,
cui ſomnus dolorem [a] auget: & cui protinus,
in recenti morbo, bilis atra [b] vel infra vel
ſupra ſe oſtendit: cuive alterutro modo ſe

D 4 prom-

p Id. IV, 4. q Id. IV, 7, 8. * Aph. VIII, 12. r Id. IV, 9. ſ Id. IV, 14. t Aph. IV, 35. v Aph. IV, 48. w Aph. IV, 50. x Aph. IV. 16. V, 1: Coac. IV, 24. y Aph. V, 5. z Aph. V, 30. a Aph. II, 1. b Aph. IV, 22.

promſit, cum jam longo morbo corpus
51, 12. ejus eſſet extenuatum & confectum. Spu-
70, 32. tum etiam [c] bilioſum, & purulentum, ſive
71. 2. ſeparatim iſta, ſive mixta proveniunt, interitus periculum oſtendunt. Ac, ſi circa ſeptimum diem tale eſſe cœpit, proximum eſt, ut is circa quartumdecimum diem decedat, niſi alia ſigna mitiora pejorave acceſſerint: quæ quo leviora graviorave ſubſecuta ſunt, eo vel ſeriorem mortem, vel maturiorem denunciant. Sudor quo-
301, que [d] frigidus in acuta febre peſtiferus eſt:
24. atque in omni morbo vomitus, qui [e] varius,
52, 18. & multorum colorum eſt; præcipueque, ſi malus in hoc odor eſt. Ac ſanguinem quoque in febre [f] vomuiſſe, peſtiferum eſt. Urina
52, 21. vero [g] fulva & tenuis in magna cruditate eſſe conſuevit; & ſæpe, antequam ſpacio matureſcat, hominem rapit. Itaque ſi talis diutius permanet, periculum mortis oſtendit. Peſſima [h] tamen eſt, præcipueque mortifera, nigra, craſſa, mali odoris. Atque in viris quidem & mulieribus talis deterrima eſt. In [i] pueris vero, quæ tenuis & diluta eſt. Alvus quoque varia, peſtifera eſt; & quæ ſtrigmentum, ſanguinem, bilem, [k] viride aliquid, modo diverſis temporibus, modo ſimul, & in miſtura quadam, diſcreta tamen repræſentat. Sed hæc quidem poteſt paulo diutius trahere. In præcipiti vero jam eſſe denunciat, quæ liquida, eadem-
52, 34. que vel nigra [l], vel pallida, vel pinguis eſt;
53, 2. utique, ſi magna fœditas [m] odoris acceſſit.

Illud interrogari me poſſe ab aliquo ſcio: ſi cer-

c Aph. IV, 23. d Præn. V, 4. e Præn. XII, 11, 12, 13, 14. f Aph. VII, 37. g De Jud. VII, 5. h Præn. XI, 14, 15. i Plin. XXVIII. 6. k Præn. X, 8, 9. l Vict. Acut, XLVIII, 1. m Præn. X, 6.

si certa futuræ mortis indicia sunt, quomodo interdum deserti à medicis convalescant, quosdamque fama prodiderit in ipsis funeribus revixisse? Quinetiam vir jure magni nominis Democritus, ne finitæ quidem vitæ satis certas notas esse, proposuit, quibus medici credidissent: adeo illud non reliquit, ut certa aliqua signa futuræ mortis essent. Adversus quod ne illud quidem dicam, quod in vicino sæpe quædam notæ positæ, non bonos, sed imperitos medicos decipiunt (quod Asclepiades sciens, funeri obvius inclamavit, eum vivere, qui efferebatur:) [*] nec protinus [n] crimen artis esse, si quod professoris sit. Illa tamen moderatius subjiciam. Conjecturalem [o] artem esse medicinam, rationemque conjecturæ talem esse, ut cum sæpius aliquando responderit, interdum tamen fallat. Non itaque, si quid vix [p] millesimo in corpore aliquem decipit, id fidem non habet, cum per innumerabiles homines respondeat. Idque non in his tantum, quæ pestifera sunt, dico: sed in his quoque, quæ salutaria. Siquidem [q] etiam spes interdum frustratur, & moritur aliquis, de quo medicus securus primo fuit. Quæque medendi causa reperta sunt, nonnunquam in pejus aliquibus vertunt. Neque id evitare humana imbecillitas in tanta varietate corporum potest. Sed est tamen medicinæ fides, quæ multo sæpius, perq; multo [†] plures ægros prodest. Neq; tamen ignorare oportet, in [r] acutis morbis fallaces magis notas esse & salutis, & mortis.

13,22.

18,13.
19,18.

[*] Soran Ephes. cap. IV. n Hipp. de Arte XV, 6, 7. o Sext. Emp. adv. Math. l. I. c. 3. Macrob. Sat. VII, 15. p Cic. de N. D. II, 4. q Quintil. Declam. VIII, p. 110. † Galen. M. Med. LXI. r Aph. II, 19.

CAP. VII.

De notis, quas aliquis in singulis morborum generibus habere possit.

SED cum proposuerim signa, quæ in omni adversa valetudine communia esse consueverunt; ad ea quoque transibo, ut, quas aliquis in singulis morborum generibus habere possit notas, indicem. Quædam autem sunt, quæ ante febres, quædam quæ inter eas, quid aut intus sit, aut venturum sit, ostendunt. Ante febres, si caput grave est, aut ex somno oculi caligant, aut frequentia sternutamenta sunt, circa caput aliquis pituitæ impetus timeri potest. Si sanguis, aut calor abundat, proximum est, ut aliqua parte profluvium 48, 9. sanguinis fiat. Si sine causa quis emacrescit, ne in malum habitum corpus ejus decidat, metus est. Si præcordia dolent, aut inflatio gravis est, aut toto die non concocta fertur urina, cruditatem esse manifestum est. Quibus diu color [a] sine morbo regio malus est, hi vel capitis doloribus conflictantur, vel terram edunt. Qui diu habent faciem [b] pallidam & tumidam, aut capite, aut visceribus, aut alvo laborant. Si in continua febre puero venter nihil reddit, 64, 17. mutaturque ei color, nec somnus [c] accedit, ploratque is assidue, metuenda nervorum distentio est. Frequens autem destillatio in corpore tenui longoque, tabem timendam esse testatur. Ubi pluribus diebus non descen-

a II. Præd. xxxix. 1, 2, 3. b II. Præd. xxix. 7, 8. c Aph. VII, 18.

descendit alvus, docet, aut subitam dejectionem, aut febriculam instare. Ubi pedes tument, & longæ dejectiones sunt, aut dolor in imo ventre & coxis est, aqua inter cutem instat, sed hoc morbi genus ab ilibus oriri solet. Idem propositum periculum est his, quibus, cum voluntas desidendi est, venter nihil reddit, nisi & ægre & durum. Cum tumor in [d] pedibus est, idemque modo dextra, modo sinistra parte ventris, invicem oritur atque finitur, à jocinore id malum proficisci videtur. Ejusdem morbi nota est, ubi circa [e] umbilicum intestina torquentur (στρόφον Græci nominant) coxæque dolores manent, qui neque tempore, neque remediis solvuntur. Dolor autem articulorum, prout in pedibus, manibusve, aut alia qualibet parte sic est, ut eo loco nervi contrahantur; aut si id membrum, ex levi causa fatigatum, æque frigido, calidoque offenditur, ποδάγραν χειράγραν ve, vel ejus articuli, in quo id sentitur, morbum futurum esse denunciat. Quibus in pueritia sanguis ex naribus fluxit, dein fluere desiit, hi vel capitis doloribus conflictentur necesse est, vel in articulis aliquas exulcerationes graves habeant, vel aliquo morbo etiam debilitentur. Quibus fœminis [*] menstrua non proveniunt, necesse est capitis acerbissimi dolores sint, vel quælibet alia pars morbo infestetur. Eademque his pericula sunt, quibus articulorum vitia, ut dolores, tumoresque, sine podagra similibusque morbis, oriuntur

d Præn. VIII, 4. e Aphor. IV, 11. * Aph. V, 57.

tur, & desinunt. Utique, si sæpe tempora iisdem dolent, noctuque corpora insudant, frons prurit, lippitudinis metus est. Si mulier à partu vehementes dolores habet, neque præterea signa mala sunt, circa vigesimum diem aut sanguis per nares erumpet, aut in inferioribus aliquid abscedet. Quicunque etiam dolorem ingentem circa tempora & frontem habebit, ei alterutra ratione finiet: magisque, si juvenis erit, per sanguinis profusionem; si senior, per suppurationem. Febris autem, quæ subito sine ratione, si bonis signis finita est, fere revertitur. Cui fauces sanguine & interdiu & noctu replentur, sic, ut neque capitis dolores, neque præcordiorum, neque tussis, neque vomitus, neque febricula præcesserit, hujus aut in naribus, aut in faucibus ulcus reperietur. Si mulieri ex inguine febricula orta est, neque causa apparet, ulcus in vulva est. [f] Urina autem crassa, ex qua quod desidit, album est, significat circa articulos, aut circa viscera dolorem, metumque morbi esse. Eadem viridis, aut viscerum dolorem, tumoremque cum aliquo periculo subesse, aut corpus certe integrum non esse, testatur. At si † sanguis aut pus [g] in urina est, vel vesica, vel renes exulcerati sunt. Si hæc crassa carunculas [h] quasdam exiguas aut quasi capillos habet, aut si [i] bullat, aut male [k] olet, aut interdum quasi arenam, interdum quasi sanguinem trahit, dolent autem coxæ, quæque inter has superque pubem sunt, & acce-

f Aph. IV, 74. Plin. XXVIII. 6. † Aph. IV. 78. 81. g Aph. IV, 75. h Aph. IV, 76. i Plin. XXVIII. 6. k Aphor. IV, 81.

accedunt frequentes ructus, interdum vomitus biliosus extremæque partes frigescunt, urinæ crebra cupiditas, sed magna difficultas est, & quod inde excretum est, aquæ simile, vel rufum, vel pallidum est, paulum tamen in eo levamenti est, alvus vero cum multo spiritu redditur, utique in renibus vitium est. At si paulatim destillat, vel si sanguis per hanc editur, & in eo quædam cruenta concreta sunt, idque ipsum cum difficultate redditur, & circa pubem interiores partes dolent, in eadem vesica vitium est. Calculosi vero his indiciis cognoscuntur. Difficulter urina redditur; paulatimque, interdum etiam sine voluntate, † destillat. Eadem arenosa [l] est. nonnunquam aut sanguis, aut cruentum, aut purulentum aliquid cum ea excernitur. Eamque quidam promptius recti, quidam resupinati, maximeque hi qui grandes calculos habent, quidam etiam inclinati reddunt, colemque extendendo, dolorem levant. Gravitatis quoque cujusdam in ea parte sensus est; atque ea cursu, omnique motu augetur. Quidam etiam, cum torquentur, pedes inter se, subinde mutatis vicibus, implicant. Fœminæ vero oras naturalium suorum manibus admotis scabere crebro coguntur. Nonnunquam, si digitum admoverint, ubi vesicæ cervicem is urget, calculum sentiunt. At, qui spumantem sanguinem excreant, his in pulmone vitium est. Mulieri gravidæ [m] sine modo fusa alvus elidere partum potest. † Eidem si 73,34.
lac

† Aph. v, 80. l Aph. IV, 79. m Aph. V, 34.
† *Solet.* Treverius.

lac [n] ex mammis profluit, imbecillum eſt,
quod intus gerit. Duræ mammæ, ſanum
illud eſſe, teſtantur. Frequens [o] ſingultus, &
præter conſuetudinem continuus, jecur
inflammatum eſſe, ſignificat. Si [p] tumores
ſuper ulcera ſubito eſſe deſierunt, idque à
tergo incidit, vel diſtentio nervorum, vel
rigor timeri poteſt: at, ſi à priore parte id
evenit, vel lateris acutus dolor, vel inſania
expectanda eſt. Interdum etiam hujuſmo-
di caſum, quæ tutiſſima inter hæc eſt,
47, 14. profuſio alvi ſequitur. Si ora [q] venarum,
401, ſanguinem ſolita fundere, ſubito ſuppreſſa
17. ſunt, aut aqua inter cutem, aut tabes ſequi-
tur. Eadem tabes ſubit, ſi in lateris dolo-
67, 2. re orta ſuppuratio intra [r] quadraginta dies
purgari non potuit. At, ſi longa [ſ] triſtitia
cum longo timore & vigilia eſt, atræ bilis
morbus ſubeſt. Quibus ſæpe ex naribus
fluit ſanguis, his aut lienis tumet aut ca-
pitis dolores ſunt: quos ſequitur, ut quædam
ante oculos tanquam imagines obverſen-
tur. At, quibus magni lienes ſunt, his [t] gingi-
væ malæ ſunt, & os olet, aut ſanguis aliqua
parte prorumpit. Quorum ſi nihil evenit,
215,13. neceſſe eſt in cruribus mala ulcera, & ex
his nigræ cicatrices fiant. Quibus cauſa
doloris, neque ſenſus [u] ejus eſt, his mens la-
borat. Si in ventrem [x] ſanguis confluxit,
ibi in pus vertitur. Si à coxis, & ab infe-
rioribus partibus dolor in pectus tranſit,
neque ullum ſignum malum acceſſit, ſup-
purationis eo loco periculum eſt. Quibus
ſine febre aliqua parte dolor, aut prurigo,
cum

n Aph.v. 52. o Aph.vII.17. p Aph.v.65. q Aph.
VI.12. r Aph.v.15. ſ Aph.VI.23. t De Int. Aff.xxxIV.
9,10. Æg. de Re. Med. L. III. c. 49. u Aph. II. 6.
x Aph. VI, 20.

cum rubore & calore est, ibi aliquid suppurat. Urina quoque, quæ in homine parum sano liquida est, circa aures futuram aliquam suppurationem esse denunciat.

Hæc vero, cum sine febre quoque vel latentium, vel futurarum rerum notas habeant, multo certiora sunt, ubi febris accessit; atque etiam aliorum morborum tum signa nascuntur. Ergo protinus insania timenda est, ubi expeditior alicujus, quam sani fuit, sermo est, subitaque loquacitas orta est, & hæc ipsa solito audacior: aut ubi raro quis & vehementer spirat, venasque concitatas habet, præcordiis duris & tumentibus. Oculorum [y] quoque frequens motus; & in capitis dolore offusæ oculis tenebræ: vel, nullo dolore substante, somnus ereptus, continuataque nocte & die vigilia; vel prostratum [z] contra consuetudinem corpus in ventrem, sic, ut ipsius alvi dolor id non coegerit; item, robusto adhuc corpore, insolitus dentium stridor, 55, 1.
insaniæ signa sunt. Si quid etiam abscessit, &, antequam sputum prodiret, manente adhuc in corpore solita febre, subsedit, periculum affert primum furoris, deinde interitus. Auris [a] quoque dolor acutus, cum febre continua vehementique, sæpe mentem turbat: & ex eo casu juniores interdum intra septimum diem moriuntur; seniores tardius: quoniam neque æque magnas febres experiuntur, neque æque insaniunt: ita sustinent, dum is affectus in pus vertatur. Suffusæ quoque [b] sanguine mulie-

y Coac. Præn. III. 331, 332, 333. z Coac. Præn. VI, 104. a Coac. Præn. II. 58. b Aph. V, 40.

mulieris mammæ, furorem venturum esse, testantur. Quibus autem longæ [c] febres sunt, his aut abscessus aliqui, aut articulorum dolores erunt. Quorum faucibus in febre illiditur spiritus, instat his nervorum distentio. Si angina subito [d] finita est, in pulmonem id malum transit; idque sæpe intra septimum diem occidit: quod nisi incidat, sequitur, ut aliqua parte suppuret. Denique, post alvi longam resolu-
226, tionem [e] tormina: post hæc, intestinorum
14. lævitas oritur. Post nimias destillationes, tabes [f]. Post lateris [g] dolorem, vitia pulmonum: post hæc, [h] insania. Post magnos [i] fervores corporis, nervorum rigor, aut distentio. Ubi caput [k] vulneratum est, deli-
51, 6. rium: ubi vigilia [l] torsit, nervorum disten-
58, 30. tio: ubi vehementer venæ [m] supra ulcera moventur, sanguinis profluvium erit.

Suppuratio vero pluribus modis excitatur. Nam si longæ febres sine dolore, sine manifesta causa remanent, in aliquam partem id malum incumbit, sed in junioribus tantum: nam in senioribus ex ejusmodi morbo quartana fere nascitur. Eadem suppuratio fit, si præcordia dura & dolentia ante [n] diem vigesimum hominem non sustulerunt, neque sanguis ex naribus fluxit, maximeque in adolescentibus; utique, si inter principia aut oculorum caligo, aut capitis dolores fuerunt: sed tum in inferioribus partibus aliquid abscedit. At si præcordia tumorem [o] mollem habent, neque habere intra sexaginta dies desinunt,

c Aph. IV, 44. d Aph. V, 10. Act. Meth. Med. I, 17. e Aph. VII, 23, 75. f De l. in Hom. XXVII, 1. g Aph. VII, 11. h Aph. VII, 12 i Aph. VII, 13. k Aph. VII, 14. l Aph. VII, 18. m Aph. VII, 21. n Coac. Præn. II, 228. o Coac. II, 232.

hæ-

hæretque per omne id tempus febris, tum in ſuperioribus partibus fit abſceſſus: ac, ſi inter ipſa initia ſanguis è naribus non fluit, circa aures erumpit. Cumque omnis longus tumor ad ſuppurationem fere ſpectet, magis eo tendit is, qui in præcordiis, quam is, qui in ventre eſt: & is qui ſupra umbilicum, quam is qui infra eſt. Si laſſitudinis etiam ſenſus in febre eſt, vel in maxillis, vel in articulis aliquid abſcedit.† Interdum quoque urina tenuis & cruda ſic diu fertur, ut alia ſalutaria ſigna ſint, exque eo caſu plerunque infra tranſverſum ſeptum (quod *διάφραγμα* Græci vocant) fit abſceſſus. Dolor pulmonis, ſi neque per ſputa, neque per cucurbitulas, neque per ſanguinis detractionem, neque per victus rationem finitus eſt, vomicas aliquas interdum excitat, aut circa vigeſimum diem, aut circa triceſimum, aut circa quadrageſimum, nonnunquam etiam circa ſexageſimum. Numerabimus autem ab eo die, quo primum febricitavit aliquis, aut inhorruit, aut gravitatem ejus partis ſenſit. Sed hæ vomicæ modo à pulmone, modo à coſtarum parte naſcuntur. Quod ſuppurat, ea parte, quam afficit, dolorem inflammationemque concitat, ipſumque calidius eſt: &, ſi in partem ſanam aliquis decubuit, onerare eam ex pondere aliquo videtur. Omnis etiam ſuppuratio, quæ nondum oculis patet, ſic deprehendi poteſt: ſi febris non dimittit, eaque interdiu levior eſt, noctu increſcit; p multus ſudor oritur; cupidi-

† Aph. IV. 31. p De loc. in Hom. XXVIII. 12.

tas tussiendi est, & pene nihil in tussi excreatur; oculi cavi sunt; malæ rubent; venæ sub lingua inalbescunt; in manibus fiunt adunci ungens; digiti, maximeque summi, calent; in pedibus q tumores sunt; spiritus difficilius trahitur; cibi fastidium est; pustulæ toto corpore oriuntur. Quod si protinus initio dolor & tussis fuit, & spiritus difficultas, vomica vel ante vel circa vigesimum diem erumpet. Si serius ista cœperint, necesse est quidem increscant, sed quo minus cito adfuerint, eo tardius solventur. Solent etiam in gravi morbo
55, 6. pedes cum digitis unguibusque nigrescere. quod si non est mors consecuta, & reliquum corpus convaluit, pedes tamen decidunt.

CAP. VIII.

Quæ notæ in quoque morbi genere vel spem vel pericula ostendant.

SEQUITUR, ut in quoque morbi genere proprias notas explicem, quæ vel spem, vel periculum ostendant. Ex vesica dolenti, si purulenta a urina processit, inque eo læve & album subsedit, metum detrahit. In pulmonis morbo, si sputo b ipso levatur dolor, quamvis id purulentum est, tamen, si æger facile spirat, facile excreat, morbum ipsum non difficulter fert, potest ei secunda valetudo contingere. Neque inter initia terreri convenit, si protinus sputum mistum est rufo quodam sanguine, dummodo statim sedetur. Laterum c dolores,

q De loc. in Hom. XXVIII, 8. a Præn. XIX, 11. b Præn. XIII, 16. Præd. II, XII, 2. c Aph. V, 15.

lores, ſuppuratione facta, deinde intra
quadrageſimum diem purgata, finiun- 62,15.
tur. Si in jocinore vomica eſt, & ex ea
fertur pus purum [d] & album, ſalus ei fa- 71,13.
cilis. Id enim malum in tunica eſt. Ex ſup-
purationibus vero hæ tolerabiles ſunt,
quæ in [e] exteriorem partem feruntur, &
acuuntur. At ex his, quæ intus [f] procedunt,
hæ leviores, quæ concluſæ cutem non af-
ficiunt, eamque & ſine dolore & ejuſdem
coloris, cujus reliquæ partes ſunt, ſinunt
eſſe. Pus [g] quoque, quacumque parte erum-
pit, ſi eſt læve, album & unius modi, ſine 410,
ullo metu eſt; &, quo effuſo, febris proti- 34.
nus conquievit, deſieruntque urgere cibi
faſtidium & potionis deſiderium. Si quan-
do etiam ſuppuratio deſcendit in crura,
ſputumque ejuſdem factum pro ruſo pu-
rulentum eſt, periculi minus eſt. At in ta-
be ejus, qui ſalvus futurus eſt, ſputum
eſſe debet album, [h] æquale, totum, ejuſdem-
que coloris, ſine pituita: eique etiam ſi-
mile eſſe oportet, ſi quid in nares à capi-
te deſtillat. Longe optimum eſt, [i] febrem
omnino non eſſe: ſecundum eſt, tantillam
eſſe, ut neque tantulum cibum impediat,
neque crebram ſitim faciat. Alvus [k] in hac
valetudine ea tuta eſt, quæ quotidie coa-
cta, eaque convenientia his, quæ aſſumun-
tur, reddit. Corpus id, quod minime tenue,
maximeque lati [l] pectoris atque ſetoſi eſt,
cujuſque cartilago exigua, & carnoſa eſt.
Super tabem ſi mulieri quoque ſuppreſſa
menſtrua fuerunt, & circa pectus atque

 ſcapu-

d Aph. VII, 45. e Præn. VII, 3. f Præn. VII, 5. g Præn. VII, 6. h Prædict. II, XII, 2. i Præd. II, XII, 4. k Præd. II, XII, 5. l Præd. II, XII, 7.

ſcapulas dolor manſit, ſubitoque [m] ſanguis
erupit, levari morbus ſolet: nam & tuſſis
minuitur, & ſitis atque febriculæ deſinunt.
Sed iiſdem [n] fere, niſi redit ſanguis, vomica
erumpit: quæ quo cruentior, eo melior eſt.
Aqua autem inter cutem minime terribi-
161, 5. lis eſt, quæ nullo antecedente morbo cœ-
pit: deinde, quæ longo morbo ſupervenit;
utique, ſi firma [o] viſcera ſunt; ſi ſpiritus fa-
cilis; ſi nullus dolor; ſi ſine calore corpus
eſt; æqualiterque in extremis partibus ma-
crum eſt; ſi venter mollis; ſi nulla [p] tuſſis; nulla
ſitis; ſi lingua, ne per ſomnum quidem, ina-
reſcit; ſi cibi cupiditas eſt; ſi venter medica-
mentis movetur; ſi per ſe * excernit mollia &
figurata; ſi non extenuatur; ſi urina, & vini
mutatione, & epotis aliquibus medicamen-
tis mutatur; ſi corpus ſine laſſitudine eſt, &
motum facile ſuſtinet: ſiquidem in quo om-
nia hæc ſunt, is ex toto tutus eſt: in quo plu-
ra ex his ſunt, is in bona ſpe eſt. Articulo-
rum vero vitia, ut podagræ chiragræque, ſi
73, 7. juvenes [q] tentarunt, neque callum induxe-
runt, ſolvi poſſunt: maximeque [r] tormini-
bus leniuntur, & ſi quocumque modo ven-
73, 16. ter fluit. Item morbus [ſ] comitialis ante pu-
bertatem ortus, non ægre finitur. Et, in quo
ab una parte corporis venientis acceſſionis
ſenſus incipit, optimum eſt à manibus pe-
dibuſve initium fieri: deinde, à lateribus:
peſſimum inter hæc, à [t] capite. Atque in his
quoque ea maxime proſunt, quæ per de-
jectiones excernuntur. Ipſa autem deje-
73, 25. ctio ſine ulla noxa eſt, quæ ſine febre eſt;
ſi ce-

m II. Præd. XIV, 3. n II. Præd. XIV, 6, 7. o II. Præd. XI, 6. p II. Præd. XI, 16. * Aph. VII, 29. q II. Præd. XV. 6. 7. 8. r II. Præd. XV, 4. ſ II. Præd. XVI. 1. Aph. V, 7. t II. Præd. XVI. 7.

ſi celeriter deſinit ; ſi contrectato ventre
nullus motus ejus ſentitur ; ſi extremam
alvum ſpiritus ſequitur. Ac ne tormina qui- 224.
dem periculoſa ſunt, ſi ſanguis & ſtrigmen-
ta deſcendant, dum febris cæteræque ac-
ceſſiones hujus morbi abſint : adeo ut etiam
gravida [v] mulier, non ſolum conſervari
poſſit, ſed etiam partum reſervare. Pro-
deſtque in hoc morbo, ſi jam ætate aliquis
proceſſit. Contra, inteſtinorum [x] lævitas 226.
facilius à teneris ætatibus depellitur : uti-
que, ſi ferri urina, & ali cibo corpus inci-
pit. Eadem ætas prodeſt & in coxæ dolore,
& humerorum, & in omni reſolutione ner-
vorum. Ex quibus coxa, ſi ſine torpore
eſt, ſi leviter friget, quamvis magnos do-
lores habet, tamen & facile & mature ſana-
tur : reſolutumque membrum, ſi nihilo
minus alitur, fieri ſanum poteſt. Oris re-
ſolutio etiam, alvo cita finitur. Omniſque
dejectio [y] lippienti prodeſt. At, varix [z] ortus 368,
vel per ora venarum ſubita profuſio ſangui- 28.
nis vel tormina, inſaniam tollunt. Hume- 348.
rorum [a] dolores, qui ad ſcapulas vel manus 15.
tendunt, vomitu atræ bilis ſolvuntur. Et
quiſquis dolor deorſum tendit, ſanabilior 76, 5.
eſt. Singultus [b] ſternutamento finitur. Lon-
gas dejectiones [c] ſupprimit vomitus. Mulier 32, 19.
ſanguinem vomens, [d] profuſis menſtruis, li- 202,
beratur. Quæ menſtruis [e] non purgatur, ſi 33.
ſanguinem ex naribus fudit, omni pericu-
lo vacat. Quæ locis laborat, aut difficul-
ter [f] partum edit, ſternutamento levatur.
Cui calor & [g] tremor eſt, ſaluti delirium eſt.

 Lieno-

v II. Præd. xxx, 14. x II. Præd. xxxi, 12, 15, 16. y Aph. vi, 17. z Aph. vi, 21. a II. Præd. xliv, 2. b Aph. vi, 13. c Aph. vi, 15. d Aph. v, 32. e Aph. v, 33. f Aph. v, 35. g Aph. vi, 26.

Lienosis bono [h] tormina sunt. Denique, ipsa
febris, quod maxime mirum videri potest,
139, sæpe præsidio est. Nam & [i] præcordiorum
18. dolores, si sine inflammatione sunt, finit; &
in jocinoris [k] dolore succurrit; & nervorum
distentionem [l] rigoremque, si postea cœpit, ex toto tollit; & ex difficultate urinæ
74, 28. morbum tenuioris intestini ortum, si urinam per calorem movet, levat. At dolores capitis, quibus oculorum caligo, & rubor cum quadam frontis prurigine accedunt, sanguinis [m] profusione, vel fortuita, vel etiam petita, summoventur. Si capitis, ac frontis [n] dolores ex vento, vel frigore, aut æstu sunt, gravedine & sternutamentis finiuntur. Febrem autem [o] ardentem, quam Græci καυσώδη vocant, subitus horror exolvit. Si in febre aures [p] obtusæ sunt, si sanguis è naribus fluxit, aut venter resolutus est, illud malum desinit ex toto. Nihil plus adversus [q] surditatem, quam biliosa alvus potest. Quibus in fistula [r] urinæ mi-
325, 8. nuti abscessus, quos φύματα Græci vocant esse cœperunt; iis, ubi pus ea parte profluxit, sanitas redditur. Ex quibus cum pleraque per se proveniant, scire licet, inter ea, quæ ars adhibet, naturam plurimum posse. Contra, si caput in febre continenti dolet, neque quicquam remittit, malum atque mortiferum est: maximeque id periculum est pueris, à septimo anno ad quartumdecimum. In pulmonis morbo, si sputum primis diebus non fuit, deinde à se-
56, 3. ptimo die cœpit, & ultra septimum mansit, pericu-

h Aph. VI, 48. i Aph. VI, 40. k Aph. VII. 52. l Aph. IV, 57. m Aph. VI, 10. II. præd. XXXVI, 5. n II. præd. XXXVI, 8. o Aph. IV, 58. p Aph. IV, 60. q Aph. IV, 28. r Aph. IV, 82.

periculosum est: quantoque magis mixtos, 56, 4.
neque inter se diductos colores habet, tan-
to deterius. Et tamen nihil pejus est, quam
sincerum id edi, sive rufum est, sive cruen-
tum, sive [s] album, sive glutinosum, sive pal-
lidum, sive spumans: nigrum [t] tamen pes-
simum est. In eodem morbo periculosa
sunt, tussis, destillatio; etiam, quod alias
salutare habetur, [v] sternutamentum. Pericu-
losissimumque est, si hæc secuta subita [x] de- 72, 3.
jectio est. Fere vero, quæ in pulmonis, ea-
dem in lateris doloribus, & mitiora signa,
& asperiora esse consuerunt. Ex jocinore 67, 3.
si pus [y] cruentum exit, mortiferum est. At
ex suppurationibus hæ [z] pessimæ sunt, quæ
intus tendunt, sic ut exteriorem quoque
cutem decolorent: ex his deinde, quæ in
exteriorem partem prorumpit; tum quæ ma-
ximæ, quæque planissimæ sunt. Quod si, ne
rupta quidem vomica, vel pure extrinse-
cus emisso, febris quievit, aut quamvis
quieverit, tamen repetit; item; si sitis est,
si cibi fastidium, si venter liquidus, si pus
est lividum & pallidum, si nihil æger ex-
creat nisi pituitam spumantem, periculum
certum est. Atque ex his quidem suppura-
tionibus, quas pulmonum morbi concita-
runt, fere senes moriuntur: ex cæteris ju-
niores. At in tabe sputum mixtum puru-
lentum, febris assidua, quæ & cibi tempora
eripit, & siti affligit, in corpore tenui pe-
riculum subesse testatur. Si quis etiam in
eo morbo diutius traxit, ubi capilli [a] fluunt;
ubi urina quædam [b] araneis similia supersi-
dentia

s Præn. XIII, 6. t Præn. XIII, 8. v Aph. VI. 16. Coac. Præn. III, 174. Præn XIII, 10. x Aph. V, 12 y Aph. VII, 45. z Præn. VII. a Aph. V, 11. b Præn XII, 1. Coac. Præn. V, 49.

168, 5. dentia oſtendit; atque in ſputis odor [c] fœ-
dus eſt; maximeque, ubi poſt hæc orta
71, 10. dejectio eſt, protinus moritur: utique, ſi
tempus [d] autumni eſt: quo fere, qui cætera
parte anni traxerunt, reſolvuntur. Item,
pus expuiſſe in hoc morbo, deinde ex toto
ſpuere [e] deſiiſſe, mortiferum eſt. Solet etiam
in adoleſcentibus is morbus, ex vomica,
fiſtulave oriri: qui non facile ſaneſcunt,
niſi ſi multa ſigna bonæ valetudinis ſubſe-
cuta ſunt. Ex reliquis [f] vero minime faci-
le ſanantur virgines, aut eæ mulieres, qui-
bus ſupervenit tabes, quod menſtrua ſup-
preſſa ſint. Cui vero ſano [g] ſubitus dolor ca-
pitis ortus eſt, dein ſomnus oppreſſit, ſic ut
ſtertat, neque expergiſcatur, intra ſepti-
mum diem pereundum eſt: magis ſi, cum
54, 20. alvus cita non anteceſſerit, palpebræ dor-
mientis non coeunt, ſed album oculorum
apparet. Quos tamen † ita mors ſequitur, ſi
id malum non eſt febre diſcuſſum. At [h] aqua
inter cutem, ſi ex acuto morbo cœpit, ad
ſanitatem raro perducitur: utique, ſi con-
traria his, quæ ſupra poſita ſunt, ſubſe-
quuntur. Æque in ea quoque tuſſis [i] ſpem
tollit: item, ſi ſanguis ſurſum [k] deorſumve
erupit, & aqua medium corpus implevit.
Quibuſdam etiam in hoc morbo [l] tumo-
res oriuntur, deinde deſinunt, deinde rur-
ſus aſſurgunt. Hi quidem tutiores ſunt,
quam qui ſupra comprehenſi ſunt, ſi atten-
dunt: ſed fere fiducia ſecundæ valetudinis
opprimuntur. Illud jure aliquis mirabi-
tur, quomodo quædam ſimul & affligant
noſtra

c Aph. v, 11. d Aph. III, 10. e Aph. VII, 16, 78. f II. Præd. XIII, 5. g Aph. VI, 51. † *cita* vel *certa*, lego. h Præn. VIII, 1. i Aph. VI, 35. VII, 47. k II. Præd. XI, 30 l II. Præd. XI, 33.

noſtra corpora, & parte aliqua tueantur.
Nam, ſive aqua inter cutem quem implevit,
ſive in magno abſceſſu [m] multum puris coiit,
ſimul id omne effudiſſe, æque mortiferum
eſt, ac ſi quis ſani corporis vulnere factus
exanguis eſt. Articuli vero cui ſi dolent,
ut ſuper eos ex callo quædam tubercula 68,23.
innata ſint, nunquam liberantur: quæque
eorum vitia vel in [n] ſenectute cœperunt, vel
in ſenectutem ab adoleſcentia pervene-
runt, ut aliquando leniri poſſunt, ſic nun-
quam ex toto finiuntur. Morbus quoque
comitialis poſt annum quintum & vigeſi-
mum ortus ægre curatur: multoque ægrius 68, 27.
is: qui poſt quadrageſimum annum cœ-
pit; adeo ut in ea ætate * aliquid in natura 68,26.
ſpei, vix quidquam in medicina ſit. In eo-
dem morbo, ſi ſimul totum [o] corpus affici-
tur, neque ante in partibus aliquis venien-
tis mali ſenſus eſt, ſed homo ex improviſo 172,9.
concidit, cujuſcumque is ætatis eſt, vix
ſaneſcit: ſi vero aut mens læſa eſt, aut ner-
vorum facta reſolutio, medicinæ locus non
eſt. Dejectionibus [p] quoque ſi febris acceſſit; 68, 34.
ſi inflammatio jocinoris, aut præcordio-
rum, aut ventris; ſi immodica ſitis; ſi lon-
gius tempus; ſi alvus varia; ſi cum dolore
eſt, etiam mortis periculum ſubeſt: maxi-
meque, ſi inter hæc tormina vetera eſſe cœ-
perunt. Iſque morbus maxime [q] pueros ab-
ſumit uſque ad annum decimum: cæteræ
ætates facilius ſuſtinent. Mulier [r] quoque
gravida ejuſmodi caſu rapi poteſt: atque,
etiamſi ipſa convaluit, partum tamen per-
dit. 61, 34.

m Aph. VI, 27. n II. Præd. XV, 2. * Aph. II, 45. o II. *Præd.* XVI, 4. p II. Præd. XXX, 3, 4. q II. Præd. XXX, 10. r II. Præd. XXX, 14.

dit. Quin etiam tormina [ſ] ab atra bile orſa mortifera ſunt: aut ſi ſub his, extenuato jam corpore, ſubito nigra alvus profluxit. At inteſtinorum [t] lævitas periculoſior eſt, ſi frequens dejectio eſt; ſi venter omnibus horis & cum ſono & ſine hoc profluit; ſi ſimiliter noctu & interdiu; ſi, quod excernitur, aut crudum eſt, aut nigrum, &, præter id, etiam læve, & mali odoris, ſi ſitis urget; ſi poſt potionem urina non redditur (quod evenit, quia tunc liquor omnis non in veſicam, ſed in inteſtina deſcendit;) ſi os exulceratur; ſi rubet facies, & quaſi maculis quibuſdam colorum omnium diſtinguitur; ſi venter eſt quaſi fermentatus, pinguis atque rugoſus; ſi & cibi cupiditas non eſt. Inter quæ cum evidens mors ſit, multo evidentior eſt, ſi jam in longinquum quoque id vitium eſt: maxime etiam, ſi in corpore ſenili eſt. Si vero in tenuiore inteſtino morbus eſt, † vomitus, ſingultus, nervo-
221,39. rum diſtentio, delirium, mala ſunt. At in morbo arquato [v] durum fieri jecur, perniciosiſſimum eſt. Quos liçnes [x] male habent, ſi tormina prehenderunt, deinde converſa ſunt vel in aquam inter cutem, vel in inteſtinorum lævitatem, vix ulla medicina pericu-
70. 7. lo ſubtrahit. Morbus inteſtini tenuioris ex urinæ [y] difficultate, niſi febre reſolutus eſt, intra ſeptimum diem occidit. Mulier [z] ex partu, ſi cum febre vehementibus etiam & aſſiduis capitis doloribus premitur, in periculo mortis eſt. Si dolor atque inflammatio eſt in his partibus, quibus viſcera con-

ſ Aph. IV. 24. t II. Præd. XXXI, 2, 3, 4. † Aph. VII. 10. v Aph. VI. 42. x Aph. VI. 43. y Aph. VI. 44. z Aph. V, 55.

continentur, frequenter ſpirare, ſignum malum eſt. Si ſine cauſa longus dolor capitis eſt, & in cervices ac ſcapulas tranſit, rurſuſque in caput revertitur, aut à capite ad cervices ſcapulaſque pervenit, perniciosus eſt: niſi vomicam aliquam excitat, ſic, ut pus * extuſſiatur; aut niſi ſanguis ex aliqua parte prorumpit; aut niſi in capite multa porrigo, totove corpore puſtulæ ortæ ſunt. Æque magnum malum eſt, ubi torpor[a] atque prurigo pervagantur, modo per totum caput, modo in parte; aut ſenſus alicujus ibi quaſi frigoris eſt, eaque ad ſummam quoque linguam perveniunt. Et, cum in iiſdem ex abſceſſibus auxilium ſit, eo tamen difficilior ſanitas eſt, quo minus ſæpe ſub his malis illi ſubſequuntur. In coxæ[b] vero doloribus, ſi vehemens torpor eſt, frigeſcitque crus & coxa, alvuſque niſi coacta non reddit, idque, quod excernitur, muſcoſum eſt, jamque ætas ejus hominis quadrageſimum annum exceſſit, is morbus erit longiſſimus, minimumque annuus; neque finiri poterit, niſi aut vere, aut † autumno. Difficilis æque curatio eſt, in eadem ætate, ubi humerorum dolor[c] vel ad manus pervenit, vel ad ſcapulas tendit, torporemque & dolorem creat, neque bilis vomitu levata eſt. Quacunque vero parte corporis membrum aliquod reſolutum eſt, ſi neque[d] movetur, & emacreſcit, in priſtinum habitum non revertitur; eoque minus, quo vetuſtius[e] id vitium eſt, & quo magis in corpore ſenili eſt. Omnique reſolutioni nervorum ad medicinam 39,24.
non

* Cael. Aurelian. Acut. Morb. II. 16. a II. Præd. XXXVII. b II. Præd. XLV. 2. ad 8. † ex Hippocrat. c II. Præd. XLIV. 1, 2. d II. Præd. XLII. 8. e II. Præd. XLIII. 2, 3.

178, non idonea tempora sunt hiems [f] & autum-
32. nus: aliquid sperari potest vere & æstate.
Isque morbus mediocris † vix * sanatur, vehe-
mens sanari non potest. Omnis etiam do-
178,18. lor minus medicinæ paret, qui sursum [g] pro-
69,26. cedit. Mulieri [h] gravidæ si subito mammæ
emacuerunt, abortus periculum est. Quæ
neque [i] peperit, neque gravida est, si lac ha-
147,7. bet, à menstruis defecta est. Quartana [k] æstiva, brevis, autumnalis fere longa est; maximeque, quæ cœpit hieme appropinquante. Si sanguis [l] profluxit, deinde secuta est dementia cum distentione nervorum, periculum mortis est. Itemque, si medicamentis [m] purgatum & adhuc inanem, nervorum distentio oppressit: aut si in magno dolore, extremæ partes frigent. Neque is ad vitam [n] redit, qui ex suspendio, spumante ore, detractus est. Alvus [o] nigra, sanguini atro similis, repentina, sive cum febre, sive etiam sine hac est, perniciosa est.

CAP. IX.

De Morborum curationibus.

COGNITIS indiciis, quæ nos vel spe consolentur, vel metu terreant, ad curationes morborum transeundum est. Ex his quædam communes sunt, quædam propriæ. Communes, quæ pluribus morbis opitulantur. Propriæ, quæ singulis. Ante de communibus dicam. Ex quibus tamen quædam non ægros solum, sed sanos quoque sustinent, quædam in adversa tantum valetudine adhibentur.

Omne

f II. Præd. XLIII, 4. † Aph. II. 42. Aretæus de Morb. diuturn. I. 7. g II. Præd. XLVI. 9. h Aph. V. 37. i Aph. V, 39. k Aph. II, 25. l Aphor. V, 3. m Aph. V, 4. n Aph. II, 43. o Aph. IV, 21.

Omne vero auxilium corporis, aut demit aliquam materiam, aut adjicit, aut evocat, aut reprimit, aut refrigerat, aut calefacit, ſimulque aut durat, aut mollit. Quædam non uno modo tantum, ſed etiam duobus inter ſe non contrariis adjuvant. Demitur materia, ſanguinis detractione, cucurbitula, dejectione, vomitu, frictione, geſtatione, omnique exercitatione corporis, abſtinentia, ſudore. De quibus protinus dicam.

CAP. X.

De Sanguinis detractione per venas. [a]

SANGUINEM, inciſa vena, mitti novum non eſt: ſed nullum pene morbum eſſe, in quo non mittatur, novum eſt. Item, mitti junioribus, & fœminis uterum non gerentibus, vetus eſt. In pueris [b] vero idem experiri, & in ſenioribus, & in gravidis quoque mulieribus, vetus non eſt. Siquidem antiqui, primam ultimamque ætatem ſuſtinere non poſſe hoc auxilii genus judicabant; perſuaſerantque ſibi, mulierem gravidam, quæ ita curata eſſet, [c] abortum eſſe facturam. Poſtea vero uſus oſtendit, nihil ex his eſſe perpetuum, aliaſque potius obſervationes adhibendas eſſe, ad quas dirigi curantis conſilium debeat. Intereſt enim, non quæ ætas ſit, neque quid in corpore intus geratur, ſed quæ vires ſint. Ergo, ſi juvenis imbecillus eſt: aut ſi mulier, quæ gravida non eſt, parum valet, male ſanguis mittitur, emoritur enim vis, ſiquæ ſupererat,

hoc

a Actuar. M. M. III. 1. b Actuar. M. M. III. 8. c Aph. V. 31.

hoc modo erepta. At firmus puer, & robustus senex, & gravida mulier valens, tuto sic curantur. Maxime tamen in his medicus imperitus falli potest: quia fere minus roboris illis ætatibus subest. Mulierique prægnanti post curationem quoque viribus opus est, non tantum ad se, sed etiam ad partum sustinendum. Non quicquid aut intentionem animi, aut prudentiam exigit, protinus ejiciendum est: cum præcipua in hoc ars sit, quæ non annos numeret, neque conceptionem solam videat,
120,8. sed vires[d] æstimet, & ex eo colligat, possit
131,2. nec ne superesse, quod vel puerum, vel senem, vel in una muliere duo corpora simul sustineat. Interest etiam inter valens corpus, & obesum; inter tenue, & infirmum. Tenuioribus magis sanguis, plenioribus magis caro abundat. Facilius itaque illi detractionem ejusmodi sustinent: celeriusque eâ, qui nimium est pinguis, affligitur. Ideoque vis corporis melius ex venis, quam ex ipsa * specie æstimatur.

Neque solum hæc consideranda sunt, sed etiam morbi genus quod sit: utrum superans, an deficiens materia læserit: corruptum corpus sit, an integrum. Nam si materia vel deest, vel integra est, istud alienum est. At si vel copia sui male habet, vel corrupta est, nullo modo melius succurritur. Ergo vehemens febris, ubi rubet corpus, plenæque venæ tument, sangui-
178,21. nis detractionem requirit: item viscerum
194,2. morbi, † nervorumque resolutio, & rigor, & disten-

d Scran. Ephes. Isag. c. 23. * Cicero in Oratore c. 2. † Patin. ad Celsum pag. 238.

distentio : quicquid denique fauces diffi- 196,
cultate spiritus strangulat ; quicquid subito 21.
supprimit vocem ; quisquis intolerabilis
dolor est ; & quacumque de causa ruptum
aliquid intus atque collisum est : item ma-
lus corporis habitus ; omnesque acuti mor-
bi, qui modo, ut supra dixi, non infirmita-
te, sed onere nocent.

Fieri tamen potest, ut morbus quidem
id desideret, corpus autem vix pati posse
videatur : sed, si nullum tamen appareat
aliud auxilium, periturusque sit, qui labo-
rat, nisi temeraria quoque via fuerit adju-
tus, in hoc statu boni medici est ostendere,
quam nulla spes sine sanguinis detractione
sit ; faterique, quantus in hac ipsa re metus
sit : & tum demum, si exigatur, sanguinem
mittere. De quo dubitare in ejusmodi re
non oportet. satius est enim anceps auxi-
lium experiri, quam nullum. Idque maxi- 178,
me fieri debet, ubi nervi resoluti sunt ; ubi 19, 29.
subito aliquis obmutuit ; ubi angina [e] stran- 196,
gulatur ; ubi prioris febris accessio pene 21.
confecit, paremque subsequi verisimile est,
neque eam videntur sustinere ægri vires
posse.

Cum sit autem minime crudo sanguis
mittendus, tamen ne id quidem perpetuum
est. neque enim semper concoctionem res
expectat. Ergo, si ex superiore parte aliquis 203,
decidit, si contusus est, si ex aliquo subito 20.
casu sanguinem vomit, quamvis paulo ante 204, 9.
sumpsit cibum, tamen protinus ei demen-
da materia est, ne, si subsederit, corpus af-
fligat.

e I. Epid. VI, 26.

ſligat. Idemque etiam in aliis caſibus repentinis, qui ſtrangulabunt, dictum erit. At, ſi morbi ratio patiatur, tum demum nulla cruditatis ſuſpicione remanente id fiet. Ideoque ei rei videtur aptiſſimus adverſæ valetudinis dies ſecundus, aut tertius. Sed ut aliquando etiam primo die ſanguinem mittere neceſſe eſt, ſic nunquam utile poſt diem quartum eſt, cum jam ſpatio ipſo materia vel exhauſta eſt, vel corpus corrupit; ut detractio imbecillum id facere poſſit, non poſſit integrum. Quod ſi vehemens febris urget, in ipſo impetu ejus ſanguinem mittere, hominem jugulare eſt. expectanda ergo intermiſſio eſt: ſi non decedit, cum creſcere deſiit: ſi neque remiſſio ſperatur, tunc quoque, quamvis pejor, ſola tamen occaſio non omittenda eſt.

Fere etiam iſta medicina, ubi neceſſaria eſt, in biduum dividenda eſt. Satius eſt enim, primum levare ægrum, deinde perpurgare, quam ſimul omni vi effuſa fortaſſe præcipitare. Quod ſi in cura quoque aquæ quæ inter cutem eſt, ita reſpondet; quanto magis neceſſe eſt in ſanguine reſpondeat?

Mitti vero is debet, ſi totius corporis cauſa ſit, ex brachio: ſi partis alicujus, ex ea ipſa parte, aut certe quam proxima; quia non ubique mitti poteſt, ſed in temporibus, in brachiis, juxta talos. Neque ignoro, quoſdam dicere, quam longiſſime[f] ſanguinem inde, ubi lædit, eſſe mittendum; ſic enim averti materiæ curſum; at illo modo in

f De Nat. Hum. XXII, 4. De Venis. XIII, 6.

in id ipſum, quod gravatur, evocari. Sed idipſum falſum eſt. proximum enim locum primo exhauri: ex ulterioribus autem eatenus ſanguis ſequitur, quatenus emittitur: ubi is ſuppreſſus eſt, quia non trahitur, ne venit quidem. Videtur tamen uſus ipſe docuiſſe, ſi caput † fractum eſt, ex brachio potius ſanguinem mittendum eſſe: ſi quod in humero * vitium eſt, ex altero brachio. credo, quia ſi quid parum ceſſerit, opportuniores hæ partes injuriæ ſunt, quam quæ jam male habent. Avertitur quoque interdum ſanguis, ubi alia parte prorumpens, alia emittitur. deſinit enim fluere qua nolumus, inde objectis quæ prohibeant, alio dato itinere.

Mittere autem ſanguinem cum ſit expeditiſſimum, uſum habenti; tamen ignaro difficillimum eſt. Juncta enim eſt vena arteriis, his nervi. Ita, ſi nervum ſcalpellus attigit, ſequetur nervorum g diſtentio, eaque hominem crudeliter conſumit. At arteria h inciſa neque coit, neque ſaneſcit: in- 183,
terdum etiam, ut ſanguis vehementer 24.
erumpat, efficit. Ipſius quoque venæ, ſi forte præciſa eſt, capita comprimuntur, neque ſanguinem emittunt. At ſi timide ſcalpellus demittitur, ſummam cutem lacerat, neque venam incidit. Nonnunquam etiam ea latet, neque facile reperitur. Ita multæ res id difficile inſcio faciunt, quod perito facillimum eſt.

Incidenda ad medium vena eſt. Ex qua cum ſanguis erumpit, colorem ejus habitumque

† quidam vir. doctus l. *tactum*. * Aph. VI. 22. De Morb. III, 32. h Aph. VI. 18. 19. I. de Morb. VII, 21.

289, 7. tumque oportet attendere. Nam ſi is craſſus & niger eſt, vitioſus eſt; ideoque utiliter effunditur: † ſi rubet & pellucet, integer eſt; eaque miſſio ſanguinis adeo non prodeſt, ut etiam noceat, protinuſque is ſupprimendus eſt. Sed id evenire non poteſt ſub eo medico, qui ſcit ex quali corpore ſanguis mittendus ſit. Illud magis fieri ſolet, ut æque niger aſſidue primo die profluat. quod quamvis ita eſt, tamen ſi jam ſatis fluxit, ſupprimendus eſt: ſemperque ante finis faciendus eſt, quam * anima deficiat.

Deligandumque brachium ſuperimpoſito expreſſo ex aqua frigida penicillo; & poſtero die adverſo medio digito vena fricanda, ut recens coitus ejus reſolvatur, iterumque ſanguinem fundat. Sive autem primo, ſive ſecundo die ſanguis, qui craſſus & niger initio fluxerat, & rubere, & pellucere cœpit, ſatis materiæ detractum eſt, atque quod ſupereſt, ſincerum eſt: ideoque protinus brachium deligandum, habendumque ita eſt, donec valens cicatricula ſit; quæ celerrime in vena confirmatur.

CAP. XI.

De Sanguinis detractione per Cucurbitulas.

CUCURBITULARUM a vero duo genera ſunt: æneum, & corneum. Ænea, altera parte patet; altera, clauſa eſt. Cornea, altera parte æque patens, altera foramen habet exiguum. In æneum linamen-

† Caſaub. in Athenæ. Animadv. L. 1. c. 20. pag. 60. * Soran. Epheſius Iſagog. 1. cap. 22. a Proſp. Alpin. de Medic. Ægypt. 11. 13.

mentum ardens conjicitur, ac ſi os ejus corpori aptatur, imprimiturque, donec inhæreat. Cornea, per ſe corpori imponitur; deinde, ubi ea parte, qua exiguum foramen eſt, ore ſpiritus adductus eſt, ſuperque cera cavum id clauſum eſt, æque inhæreſcit. Utraque non ex his tantum materiæ generibus, ſed etiam ex quolibet alio recte fit. Ac ſi cætera defecerunt, caliculus quoque aut pultarius, oris compreſſioris, ei rei commode aptatur. Ubi inhæſit, ſi conciſa ante ſcalpello cutis eſt, ſanguinem extrahit: ſi integra eſt, ſpiritum. Ergo ubi materia, quæ intus eſt, lædit, illo modo: ubi inflatio, hoc imponi ſolet.

Uſus autem cucurbitulæ præcipuus eſt, ubi non in toto corpore, ſed in parte aliqua vitium eſt, quam exhauriri ad confirmandam valetudinem ſatis eſt. Idque ipſum teſtimonium eſt, etiam ſcalpello ſanguinem, ubi membro ſuccurritur, ab ea potiſſimum parte, quæ jam læſa eſt, eſſe mittendum:
quod nemo cucurbitulam diverſæ parti 233,
imponit, niſi cum profuſionem ſanguinis 34,
eo avertit; ſed ei ipſi, quæ dolet, quæque liberanda eſt.

Opus eſſe cucurbitula poteſt in morbis longis (quamvis & iis jam ſpacium aliquod acceſſit) ſive corrupta materia, ſive ſpiritu male habente. In acutis quoque quibuſdam, ſi & levari corpus debet, & ex vena ſanguinem mitti, vires non patiuntur. Idque auxilium ut minus vehemens, ita magis tutum; neque unquam periculoſum

 eſt,

est, etiamsi in medio febris impetu, etiamsi in cruditate adhibetur. Ideoque ubi sanguinem mitti opus est, si incisa vena præceps periculum est, aut nobili in parte corporis vitium est, etiam huc potius confugiendum est. cum eo tamen, ut sciamus, hic ut nullum periculum, ita levius præ-
232, sidium esse; nec posse vehementi b malo,
15. nisi æque vehemens auxilium succurrere.

CAP. XII.

De Dejectione.

DEJECTIONEM autem antiqui variis medicamentis, crebraque alvi ductione in omnibus fere morbis moliebantur: dabantque aut nigrum veratrum, aut filiculam, aut squamam æris, quam λεπίδα χαλκοῦ Græci vocant; aut lactucæ marinæ † lac, cujus gutta pani adjecta abunde purgat; aut lac vel asininum, vel bubulum, vel caprinum, eique salis paulum adjiciebant, decoquebantque id, &, sublatis his, quæ coierant, quod quasi serum supererat, bibere cogebant.

241, Sed medicamenta stomachum fere læ-
25. dunt. Ideoque omnibus catharticis aloë miscenda est. Alvus si vehementius fluit, aut sæpius ducitur, hominem infirmat. Ergo numquam in adversa valetudine medicamentum ejus rei causa recte datur, nisi ubi is morbus sine febre est. Ut cum veratrum nigrum, aut atra bile vexatis, aut
87,13. cum a tristitia insanientibus, aut iis, quorum
177, nervi parte aliqua resoluti sunt, datur. At,
33. ubi

b De Arte XIII, 16. Erasm. Adag. *malo nodo*. Chrys. ad Genes. cap. 1. Homil. VI. † Patin. pag. 248. a I. Diæt. XXXIII, 10. De Insomn. VI, 5. de victu Acut. LVI.

ubi febres sunt, satius est ejus rei causa cibos potionesque assumere, qui simul & alant, & ventrem molliant. Suntque valetudinis genera, quibus ex lacte purgatio convenit.

2. *De Alvi ductione.*[b]

Plerunque vero alvus lotionibus ducenda est. quod, ab Asclepiade[c] quoque sic vitu- 29, 7.
peratum, ut tamen servatum sit, video plerunque seculo nostro, præteriri. Est autem ea moderatio, quam is secutus videtur, aptissima, ut neque sæpe † medicina tentetur, & tamen semel, vel summum bis, non omittatur, si caput grave est; si oculi caligant; si morbus majoris intestini est, quod Græci κόλον nominant, si in imo ventre, aut in coxa dolores sunt; si in stomachum quædam biliosa concurrunt, vel etiam pituita eo se, humorve aliquis aquæ similis confert; si spiritus difficilius redditur; si nihil per se venter excernit; utique, si juxta quoque stercus est, & intus remanet; aut si stercoris odorem nihil dejiciens æger ex spiritu suo sentit; aut si corruptum est, quod excernitur; aut si prima inedia febrem non sustulit; aut si sanguinem mitti, cum opus sit, vires non patiuntur, tempusve ejus rei præteriit; aut si multum ante morbum aliquis potavit; aut si is, qui sæpe, vel sponte, vel casu purgatus est, subito habet alvum suppressam. Servanda vero illa sunt, ne ante diem tertium ducatur: ne ulla cruditate substante: ne in corpore infirmo, diuque in adversa valetudine exhausto: neve in eo, cui satis alvus reddit quotidie, qui-

b Plutarch. de tuend. Valet p. 232. c Plin. XXVI. 3. Craton. Consilia Med. ex ed. Scholzii.

ve eam liquidam habet: neve in ipso accessionis impetu; quia, quod tum infusum est, alvo continetur, regestumque in caput, multo gravius periculum efficit. Pridie vero abstinere debet æger, ut aptus tali curationi sit. Eodem die ante, aliquot horis, aquam calidam bibere, ut superiores ejus partes madescant: tum immittenda in alvum est, si levi medicina contenti sumus, pura aqua; si paulo valentiori, mulsa; si leni, aqua, in qua fœnum græcum, vel ptisana, vel malva decocta sit: si reprimendi causa, ex † verbenis. Acris autem est marina aqua, vel alia sale adjecto: at utraque decocta commodior est. Acrior fit, adjecto vel oleo, vel nitro, vel melle quoque. Si acrior est, eo plus extrahit, sed minus facile sustinetur. Id quod infunditur, neque frigidum esse oportet, neque calidum; ne alterutro modo lædat. Cum infusum est, quantum fieri potest, continere se in lectulo debet æger nec primæ cupiditati dejectionis protinus cedere: ubi necesse est, tum demum desidere. Fereque eo modo dempta materia, superioribus partibus levatis, morbum ipsum mollit. Cum vero, quotiens res coegit, desidendo aliquis se exhausit, paulisper debet conquiescere; &, ne vires deficiant, utique eo die cibum assumere. qui plenior, an exiguus sit daudus, ex ratione ejus accessionis, quæ expectabitur, aut in metu non erit, æstimari oportebit.

CAP.

† pro quavis herba, sic Plin. XXVI. c. 10. *Satyrii* nomine quasvis herbas venerem excitantes nominat.

CAP. XIII.

De Vomitu. a 29,21.

AT vomitus, ut in secunda quoque valetudine sæpe necessarius biliosis est; sic etiam in his morbis, quos bilis concitavit. Ergo omnibus, qui ante febres horrore & tremore vexantur: omnibus, qui cholera laborant: omnibus etiam cum quadam hilaritate insanientibus; & comitiali 183,10.
quoque morbo oppressis necessarius est. Sed, si acutus morbus est, sicut in cholera; si febris est, inter rigores, asperioribus medicamentis opus non est; sicut in dejectionibus quoque supra dictum est. Satisque 84.31.
est, ea vomitus causa sumi, quæ sanis quoque sumenda esse proposui. At ubi longi valentesque morbi sine febre sunt, ut comi- 92, 4.
tialis aut insania, veratro quoque albo utendum est. Id neque hieme, neque æstate recte datur: optime, vere: tolerabiliter autumno. Quisquis daturus erit, id agere ante debet, ut accepturi corpus b humidius sit. Illud scire oportet, omne ejusmodi medicamentum, quod † potui datur, non semper ægris prodesse, semper c sanis nocere.

CAP. XIV.

De Frictione. a

DE frictione vero & gestatione adeo multa Asclepiades, tanquam inventor ejus, b posuit in eo volumine, quod Communium auxiliorum inscripsit, ut, cum trium tantum faceret mentionem, hujus

a Hippocrat. T. I. pag. 651. III. De Diæt. IV.
b Aph. IV, 13. † Vomitui. c Aph. II, 36. IV, 16.
a Oribas. Med. collect. VI. 13, 16, 17, 18, &c. b Plin. XXVI, 3. Mercur. de Arte Gymn. I, 7.

hujus & vini & gestationis, tamen maximam partem in hoc consumpserit. Oportet autem neque recentiores viros in his fraudare, quæ vel repererunt, vel recte secuti sunt; & tamen ea, quæ apud antiquiores aliquos posita sunt, authoribus suis reddere. Neque dubitari potest, quin latius quidem, & dilucidius, ubi & quomodo frictione utendum esset, Asclepiades præceperit;
348, nihil tamen reperit, quod non à vetustissi-
10. mo authore Hippocrate paucis verbis com-
549, prehensum sit: qui dixit, Frictione, si ve-
18. hemens sit, c durari corpus: si lenis, molliri: si multa, minui: si modica, impleri. Sequitur ergo, ut tum utendum sit, cum aut adstringendum corpus sit, quod fluens est: aut molliendum, quod induruit: aut digerendum in eo, cui copia nocet: aut alendum id, quod tenue & infirmum est.

Quas tamen species, si quis curiosius æstimet (quod jam ad medicum non pertinet) facile intelliget, omnes ex una causa pendere, quæ demit. Nam & adstringitur aliquid, eo dempto, quod interpositum, ut id laxaretur, effecerat: & mollitur, eo detracto, quod duritiem creabat: & impletur, non ipsa frictione, sed eo cibo, qui postea usque ad cutem, digestione quadam relaxatam, penetrat. Diversarum vero rerum in modo causa est.

Inter unctionem autem & frictionem multum interest. Ungi enim, leniterque pertractari corpus, etiam in acutis & recentibus morbis oportet; in remissione tamen, &

c III. Diæt. XLII, 9, 10. Oribas. Synops. I, 4. Plin. XXVIII, 4.

& ante cibum. Longa vero frictione uti, neque in acutis morbis, neque increſcentibus convenit; præterquam cum phreneticis ſomnus ea quæritur. Amat autem hoc auxilium valetudo longa, & jam à primo impetu inclinata. Neque ignoro, quoſdam dicere, omne auxilium neceſſarium eſſe increſcentibus morbis, non cum jam per ſe finiuntur. Quod non ita ſe habet. Poteſt enim morbus, etiam qui per ſe finem habiturus eſt, citius tamen adhibito auxilio tolli. quod duabus de cauſis neceſſarium eſt: & ut quam primum bona valetudo contingat; & ne morbus, qui remanet, iterum; quamvis levi de cauſà, exaſperetur. Poteſt enim morbus minus gravis eſſe, quam fuerit; neque ideo tamen ſolvi; ſed reliquiis quibuſdam inhærere, quas admotum aliquod auxilium diſcutiat.

Sed ut, levata quoque adverſà valetudine, recte frictio adhibetur; ſic nunquam adhibenda eſt febre increſcente: verum, ſi fieri poterit, cum ex toto corpus ea vacabit; ſin minus, certe cum ea remiſerit. Eadem autem modo in totis corporibus eſſe debet, ut cum infirmus aliquis implendus: modo in partibus; aut quia ipſa ejus membri imbecillitas id requirit, aut quia alterius. Nam & capitis [d] longos dolores ipſius frictio levat; non in impetu tamen doloris: & membrum aliquod reſolutum ipſius frictione confirmatur. Longe tamen ſæpius aliud perfricandum eſt, cum aliud dolet: maximeque cum à ſummis, aut à mediis parti-

d Aretæus de Diut. Curat. 1, 1.

partibus corporis evocare materiam volumus; ideoque extremas partes perfricamus. Neque audiendi sunt, qui numero finiunt, quoties aliquis perfricandus sit. Id enim ex viribus hominis colligendum est. Ut si quis perinfirmus est, potest satis esse quinquagies: si robustior, potest ducenties esse faciendum. inter utrumque deinde, prout vires sunt. Quo fit, ut etiam minus sæpe in muliere, quam in viro: minus sæpe in puero, vel sene, quam in juvene, manus dimovendæ sint. Denique, si certa membra perfricantur, multa valentique fricatione opus est. Nam neque totum corpus infirmari cito per partem potest, & opus est quam plurimum materiæ digeri, sive ipsum membrum, sive per id aliud levamus. At, ubi totius corporis imbecillitas hanc curationem per totum id exigit, brevior esse debet & lenior; ut tantummodo summam cutem emolliat, quo facilius capax ex recenti cibo novæ materiæ fiat. In malis jam ægrum esse testatur, [c] ubi exterior pars corporis friget, interior cum siti calet, 55,22. ut supra posui. Sed tunc quoque unicum in frictione præsidium est, quæ si calorem evocavit, potest alicui medicinæ locum facere.

CAP. XV.

De Gestatione. [a]

GESTATIO quoque longis & jam inclinatis morbis aptissima est. utilisque est & his corporibus, quæ jam ex

c Aph. IV, 48. a Oribas. Coll. Medic. VI, 23.

ex toto febre carent, sed adhuc exerceri per se non possunt; & his, quibus lentæ morborum reliquiæ remanent, neque aliter eliduntur. Asclepiades etiam in recenti vehementique, præcipueque ardente febre, ad discutiendam eam, gestatione dixit utendum. Sed id periculose fit; meliusque in quiete ejusmodi impetus sustinetur. Si quis tamen [b] experiri volet, sic experiatur, si lingua non erit aspera, si nullus tumor, nulla durities, nullus dolor visceribus, aut capiti, aut præcordiis suberit. At ex toto, nunquam gestari corpus dolens debet, sive id in toto, sive in parte est; nisi tamen solis nervis dolentibus; neque unquam increscente febre, sed in remissione ejus.

Genera [c] autem gestationis plura sunt: quæ adhibenda sunt & pro viribus cujusque, & pro opibus; ne aut imbecillum hominem nimis digerant, aut humili desint. Gestationum lenissima est navi, vel in portu, vel in flumine; vel lectica, aut scamno: acrior, vehiculo: vehementior, in alto mari † navi. Atque hæ ipsæ & intendi & leniri possunt. Si nihil horum est, suspendi lectus debet, & moveri. Si ne id quidem est, at certe uni pedi lecti fulcimentum subjiciendum est, atque ita lectus huc & illuc manu impellendus. Et levia quidem genera exercitationis infirmissimis conveniunt: valentiora vero his, qui jam pluribus diebus febre liberati sunt; aut his, qui gravium morborum initia sic sentiunt, ut adhuc febre vacent (quod & in tabe, & in sto-

machi

b Oribas. Medic. Coll. VI, 25. c Oribas. Medic. Coll. VI, 23. † Gloss.

machi vitiis, & cum aqua cutem ſubiit, &
interdum in morbo regio fit) aut ubi qui-
dam morbi, qualis comitialis, qualis inſa-
87, 18. nia eſt, ſine febre, quamvis diu, manent.
In quibus affectibus ea quoque genera
exercitationum neceſſaria ſunt, quæ com-
prehendimus eo loco †, quo, quemadmo-
dum ſani, neque firmi homines ſe gerere
debent, præcepimus.

CAP. XVI.

De Abſtinentia. a

ABSTINENTIÆ vero duo genera ſunt.
Alterum, ubi nihil aſſumit æger: al-
terum, ubi non niſi quod oportet.
Initia morborum primum * famem, ſitim-
que deſiderant: ipſi deinde morbi, mode-
rationem, ut neque aliud quam expedit,
neque ejus ipſius nimium ſumatur. neque
24, 33. enim convenit juxta inediam protinus ſa-
tietatem eſſe. Quod ſi ſanis quoque cor-
poribus inutile eſt, ubi aliqua neceſſitas
famem fecit; quanto inutilius eſt infirmo,
nedum ægro? Neque ulla res b magis adjuvat
laborantem, quam tempeſtiva abſtinentia.
Intemperantes homines apud nos, ſibi cibi
tempora, modum curantibus dant. Rur-
ſus alii, tempora medicis pro dono remit-
tunt, ſibi ipſis modum vendicant. Libera-
liter agere ſe credunt, qui cætera illorum
arbitrio relinquunt, in genere cibi liberi
ſunt, quaſi quæratur, quid medico liceat,
non quid ægro ſalutare ſit. Cui vehemen-
ter nocet, quoties in ejus, quod aſſumitur,
vel

† Lib. 1. c. 1, 2. a Soran. Epheſ. Iſag. cap. x. Hipp. de Vet. M. T. xv. n. 10. b Plin. xxviii, 4.

vel tempore, vel modo, vel genere peccatur.

CAP. XVII.

De Sudore.

SUDOR duobus modis elicitur: aut ſicco calore, aut balneo. Siccus calor eſt, & arenæ calidæ, [a] & laconici, & clibani, & quarundam naturalium ſudationum, ubi à terra profuſus calidus vapor ædificio includitur, ſicut ſuper [b] Batas in murtetis habemus. Præter hæc, ſole quoque, & exercitatione is movetur. Utiliaque hæc genera ſunt, quoties humor intus nocet, iſque digerendus eſt. Ac nervorum quoque quædam vitia ſic optime curantur. Et cætera infirmis poſſunt convenire: Sol, & exercitatio tantum robuſtioribus; qui tamen ſine febre, vel initio morbi, vel etiam non gravibus morbis tenentur. Cavendum autem eſt, ne quid horum vel in [c] febre, vel in cruditate tentetur.

At balnei duplex uſus eſt. Nam modo, diſcuſſis febribus, initium cibi plenioris, vinique firmioris, valetudini facit; modo febrem ipſam tollit. Fereque adhibetur, ubi ſummam cutem relaxari, evocarique corruptum humorem, & habitum corporis mutari expedit. Antiqui timidius eo utebantur: Aſclepiades [d] audacius. Neque terrere autem ea res, ſi tempeſtiva eſt, debet: at ante tempus nocet. Quiſquis febre liberatus eſt, ſimulatque ea uno die non acceſſit, eo, qui proximus eſt poſt tempus acceſſio-

a Aetius Tetr. I. Serm. III, 9. b Alii *Baias*, Horat. Epiſt. xv, l. 1. Ovid. de A. A. L. I. Caſſiodor. Var. l. IX, 6. c I. de Morb. Mul. LVIII. 14. d Plin. XXVI, 3.

cessionis, tuto lavari potest. At si circuitum habere ea febris solita est, sic ut tertio, quartove die revertatur, quandocunque non accessit, balneum tutum est. Manentibus vero adhuc febribus, si hæ sunt lentæ, lienesque jamdiu male habent, recte medicina ista tentatur: cum eo tamen, ne præcordia dura sint, neve ea tumeant, neve lingua aspera sit, neve aut in medio corpore, aut in capite dolor ullus sit, neve tum febris increscat. Et in his quidem febribus, quæ certum circuitum habent, duo balnei tempora sunt; alterum, ante horrorem; alterum, febre finita. In his vero, qui lentis febriculis diu detinentur, cum aut ex toto recessit accessio; aut si id non solet, certe lenita est, jamque corpus tam integrum est, quam maxime esse in eo genere valetudinis solet.

Imbecillus homo, iturus in balneum, vitare debet, ne ante frigus aliquod experiatur: ubi in balneum venit, paulisper resistere, experirique, num tempora adstringantur, & an sudor aliquis oriatur: illud si incidit, hoc non secutum est, inutile eo die balneum est: & perungendus est is leniter, & referendus, vitandumque omnimodo frigus, & abstinentia utendum. At si temporibus integris, primum ibi, deinde alibi sudor incipit, fovendum os aqua calida; tum in solio desidendum est; atque ibi quoque videndum, num sub primo contactu aquæ calidæ summa cutis inhorrescat, quod vix tamen fieri potest, si priora

recte

recte accesserunt: certum autem id signum inutilis balnei est.

Ante vero, quam in aquam calidam se demittat, an postea aliquis perungi debeat, ex ratione valetudinis suæ cognoscat. Fere tamen (nisi ubi nominatim, ut postea fiat, id præcipietur) moto sudore e leniter corpus perungendum; deinde in aquam calidam demittendum est. Atque hic quoque habenda virium ratio est; neque committendum, ut per æstum anima deficiat; sed maturius is auferendus, curioseque vestimentis involvendus est, ut ne ad eum frigus aspiret: & ibi quoque, antequam aliquid assumat, insudet.

Fomenta quoque calida sunt, milium, sal, arena: quodlibet eorum calefactum, & in linteum conjectum; etiam solum linteum, si minore vi opus est: at si majore, extincti titiones, involutique panniculis, & 142, sic circundati. Quinetiam calido oleo re- 18. plentur f utriculi: & in vasa fictilia (quas à similitudine lenticulas vocant) aqua conjicitur; & sal sacco lineo excipitur, demittiturque in aquam bene calidam, tum super id membrum, quod fovendum est, collocatur. Juxtaque ignem, ferramenta duo ignita sunt, capitibus paulo latioribus: alterum ex his demittitur in siccum salem, & aqua super leviter aspergitur; ubi frigere cœpit, ad ignem refertur: idem & in altero fit; deinde invicem in utroque: intereaque descendit salsus & calidus succus, qui contractis aliquo morbo nervis opitulatur. His omni-

e I. De Morb. Mul. LVIII, 13. f Diogen. Laert. l. v. vit. Aristot. pag. 117. ed. Lond. Valeriola observ. I. observ. LI. in uxore partu difficili laborante.

omnibus commune eſt, digerere id, quod vel præcordia onerat, vel fauces ſtrangulat, vel in aliquo membro nocet. Quando autem quoque utendum ſit, in ipſis morborum generibus dicetur.

CAP. XVIII.

Qui cibi, potioneſve, aut valentis, aut mediæ, aut imbecillæ materiæ ſint.

CUM de his dictum ſit, quæ detrahendo juvant: ad ea veniendum eſt, quæ nos alunt, id eſt cibum, & potionem. Hæc autem non omnium tantum morborum, ſed etiam ſecundæ valetudinis communia præſidia ſunt. Pertinetque ad rem, omnium proprietates noſſe: primum, ut
49, 4. ſani ſciant, quomodo his utantur: deinde,
17, 30. ut exequentibus nobis morborum curatio-
18, 12. nes, liceat ſpecies rerum, quæ aſſumendæ neceſſario erunt, ſubjicere: neque neceſſe ſit ſubinde ſingulas eas nominare.

Scire igitur oportet, omnia legumina, quæque ex frumentis panificia ſunt, generis valentiſſimi eſſe (valentiſſimum voco, in quo plurimum alimenti eſt:) item omne animal quadrupes domi natum; omnem grandem feram, quales ſunt caprea, cervus, aper, onager; omnem grandem avem, quales ſunt anſer, & pavo, & grus; omnes belluas marinas, ex quibus cetus eſt, quæque his pares ſunt: item mel, & caſeum. Quo minus mirum eſt, opus piſtorium valentiſſimum eſſe, quod ex frumento, adipe melle, caſeo [a] conſtat. In media vero materia-

a II. Diæt. xxi, 10.

teria numerari ex oleribus debere ea, quorum radices, vel bulbos aſſumimus: ex quadrupedibus, leporem: aves omnes à minimis ad phœnicopterum: item piſces omnes, qui ſalem non patiuntur, ſolidive ſaliuntur. Imbecilliſſimam vero materiam eſſe, omne olus, & quicquid in cauliculo * naſcitur, qualis eſt cucurbita, & cucumis, & capparis, omnia † poma, oleas, cochleas, itemque conchylia.

Sed quamvis hæc ita diſcreta ſint, tamen etiam, quæ ſub eadem ſpecie ſunt, magna diſcrimina recipiunt; aliaque res alia vel valentior eſt, vel infirmior. Siquidem plus alimenti eſt in pane, quam in ullo alio. Firmius eſt [b] triticum, quam milium: idipſum, quam hordeum: & ex tritico firmiſſima ſiligo; deinde ſimila; deinde cui nihil ademptum eſt, quod [c] αὐτόπυρον Græci vocant: infirmior eſt, ex polline: infirmiſſimus, cibarius panis. Ex leguminibus vero valentior faba, vel lenticula, quam piſum. Ex [d] oleribus valentior rapa, napique, & omnes bulbi (in quibus cepam quoque, & allium numero) quam paſtinaca, vel quæ ſpecialiter radicula appellatur. Item firmior braſſica, & beta, & porrum, quam lactuca, vel cucurbita, vel aſparagus. At ex fructibus ſurculorum valentiores uvæ, ficus, nuces, palmulæ, quæque poma proprie nominantur. Atque ex his ipſis firmiora, quæ ſuccoſa, quam quæ fragilia ſunt. Item ex his [e] avibus, quæ in media ſpecie ſunt, valentiores eæ, quæ pedibus, quam quæ volatu magis nitun-

* Patin. p.282, 283. & 287. † id. ibid. [b] II. De Diæt. x, 1. Athen. Deipn. III. 30. p.115. [c] Ath. Deipn, III, c.28. [d] II. Diæt. XXIV. [e] II. Diæt. XVII.

nituntur: & ex his, quæ volatu fidunt, firmiores sunt grandiores aves, quam minutæ, ut ficedula & turdus. Atque eæ quoque, quæ in aqua degunt, leviorem cibum præstant, quam quæ natandi scientiam non habent. Inter domesticas vero quadrupedes, levissima suilla est; gravissima, bubula. Itemque ex feris, quo majus quodque animal, eo robustior ex eo cibus est. f Pisciumque eorum, qui ex media materia sunt, quamvis maxime utimur, tamen gravissimi sunt: tum ex quibus salsamenta quoque fieri possunt, qualis lacertus est; deinde hi, qui, quamvis teneriores, tamen duri sunt, ut aurata, corvus, sparus, oculata; tum plani: post quos etiam leviores sunt, lupi, mullique; & post hos, omnes saxatiles.

Neque vero in generibus rerum tantummodo discrimen est, sed etiam in ipsis: quod & ætate fit, & membro, & solo, & cœlo, & habitu. Nam quadrupes vel omne animal si lactens est, minus alimenti præstat: itemque quo tenerior pullus cohortalis est. In piscibus quoque media ætas, quæque nondum summam magnitudinem implevit. Deinde ex eodem sue, ungulæ, rostrum, aures, cerebellum. Ex agno, hœdove, cum petiolis totum g caput aliquanto, quam cætera membra, leviora sunt; adeo ut in media materia poni possint. Ex avibus, colla, alæve recte infirmissimis annumerantur. Quod ad solum vero pertinet, frumentum quoque valentius est collinum, quam

f II. Diæt. XIIX. g II. Diæt. XXI, 2.

quam campeſtre. Levior [h] piſcis inter ſaxa editus, quam in arena; levior in arena, quam in limo. Quo fit, ut ex ſtagno, vel lacu, vel [i] flumine eadem genera graviora ſint. Leviorque, qui in alto, quam qui in vado vivit. Omne etiam ferum [k] animal domeſtico levius; & quodcumque humido cœlo, quam quod ſicco natum eſt. Deinde eadem omnia pinguia, quam macra; recentia, quam ſalſa; nova, quam vetuſta, plus alimenti habent. Tum res eadem magis alit jurulenta, quam aſſa; magis aſſa, quam frixa. Ovum durum valentiſſimæ materiæ eſt; molle, vel ſorbile, imbecilliſſimæ. Cumque panificia omnia firmiſſima ſint, elota tamen quædam genera frumenti, ut alica, oryza, ptiſana, vel ex iiſdem facta ſorbitio, vel pulticula, & aqua quoque madens panis, imbecilliſſimis annumerari poteſt.

Ex potionibus vero, quæcunque ex frumento facta eſt, itemque lac, mulſum, defrutum, paſſum, vinum aut dulce, aut vehemens, aut muſtum, aut magnæ vetuſtatis, valentiſſimi generis eſt. At acetum, & id vinum quod † paucorum annorum, vel auſterum, vel pingue eſt, in media materia eſt. ideoque infirmis nunquam ejus generis dari debet. Aqua omnium imbecilliſſima eſt. Firmiorque ex frumento potio eſt, quo firmius fuit ipſum frumentum: firmior ex eo vino, quod bono ſolo, quam quod tenui; quodque temperato cœlo, quam quod aut nimis humido, aut nimis ſicco, nimiumque aut frigido,

h II. Diæt. XIIX. 9. Athenæus Deipn. VII, c. 15.
i II. Diæt. XIX. 1. k II. Diæt. XX. † Patin. p. 299.

aut calido natum est. Mulsum, quo plus mellis habet; defrutum, quo magis decoctum; passum, quo ex sicciore uva est, eo valentius est. † Aqua levissima [l] pluviatilis est; deinde fontana, tum ex flumine, tum ex puteo; posthæc ex nive, aut glacie; gravior his, ex lacu; gravissima, ex palude. Facilis etiam, & necessaria cognitio est naturam ejus requirentibus. Nam levis, pondere apparet; & ex his, quæ pondere pares sunt, eo melior quæque est, quo celerius [*] & calefit & frigescit; quoque celerius ex ea legumina percoquuntur.

Fere vero sequitur, ut, quo valentior quæque materia est, eo minus facile concoquatur; sed si concocta est, plus alat. Itaque utendum est materiæ genere pro viribus; modusque omnibus pro genere sumendus. Ergo imbecillis hominibus, rebus infirmissimis opus est: mediocriter firmos, media materia optime sustinet: & robustis apta validissima est. Plus deinde aliquis assumere ex levioribus potest: in his magis, quæ valentissima sunt, temperare sibi debet.

CAP. XIX.

Quæ natura ac proprietas cujusque rei sit, qua vescimur.

NEQUE hæc sola discrimina sunt; sed etiam aliæ res boni succi, aliæ mali sunt; quæ εὔχυμα, & κακόχυμα Græci vocant: aliæ lenes, aliæ acres: aliæ crassiorem pituitam in nobis faciunt, aliæ tenuiorem: aliæ idoneæ sunt stomacho, aliæ

† Aquæ bonæ malæve signa enumerantur a Casaubono *in Athenæum Animadv.* L. 11. c. 7. l Pallad. R. R. I. 17. Colum. de R. R. I. 5. *Aph. V. 26.

aliæ alienæ: Itemque aliæ inflant, aliæ ab hoc abſunt: aliæ calefaciunt, aliæ refrigerant: aliæ facile in ſtomacho aceſcunt, aliæ non facile intus corrumpuntur: aliæ movent alvum, aliæ ſupprimunt: aliæ citant urinam, aliæ tardant: quædam ſomnum movent, quædam ſenſus excitant. Quæ omnia ideo noſcenda ſunt, quoniam aliud alii, vel corpori, vel valetudini, convenit.

CAP. XX.

De his, quæ boni ſucci ſunt.

BONI ſucci ſunt, triticum, ſiligo, alica, oryza, amylum, tragum, priſana, [a] lac, caſeus mollis, omnis venatio, omnes aves, quæ ex media materia ſunt: ex majoribus quoque hæ, quas ſupra nominavimus: medii inter teneros duroſque piſces, ut mullus, & lupus: olera, lactuca, urtica, malva, cucumis, cucurbita, portulaca, cochleæ, palmulæ: ex pomis quodcumque neque acerbum, neque acidum eſt: vinum dulce, vel lene, paſſum, defrutum, oleæ, quæve ex his duobus in alterutro ſervatæ ſunt: † vulvæ, roſtra, * trunculique ſuum, omnis pinguis caro, omnis glutinoſa, omne jecur, ovum ſorbile.

CAP. XXI.

De his, quæ mali ſucci ſunt.

MALI vero ſucci ſunt, milium, panicum, hordeum, legumina, caro domeſtica permacra, omniſque caro ſalſa, omne [a] ſalſamentum, garum, vetus caſeus,

a Varro R. R. II. 11. † Plin. Ep. l. 1. Ep. 15.
* in Tyron. notis occurrit vox Trunculus pag. 167.
a Athen. Deipn. III. c. 31. pag. 116.

ſeus, ſiſer, radicula, rapa; napi, bulbi, braſſica, magiſque etiam cyma ejus, aſparagus, beta, cucumis, porrum, eruca, naſturtium, thymum, nepeta, ſatureia, hyſſopum, ruta, anethum, feniculum, cuminum, aniſum, lapathum, ſinapi, allium, cepa, lienes, renes, inteſtina, pomum quodcunque acidum vel acerbum eſt, acetum, omnia acria, acida, acerba, oleum, * piſces quoque ſaxatiles, omneſque, qui ex tenerrimo genere ſunt, aut hi, qui rurſus nimium duri viroſique ſunt, ut fere quos ſtagna, lacus, limoſive rivi ferunt, quive in nimiam magnitudinem exceſſerunt.

CAP. XXII.

Quæ res lenes, quæve acres ſint.

LENES autem ſunt, ſorbitio, pulticula, laganum, amylum, ptiſana, pinguis caro, & quæcunque glutinoſa eſt: quod fere quidem in omni, quæ domeſtica, fit, præcipue tamen in ungulis, trunculiſque ſuum, in petiolis capituliſque hœdorum & vitulorum & agnorum, omnibuſque cerebellis. Item lac, &, quæ proprie dulcia nominantur, defrutum, paſſum; nuclei pinei. Acria ſunt, omnia nimis auſtera, omnia acida, omnia ſalſa; & mel quidem, quo melius eſt, eo magis. Item allium, cepa, eruca, ruta, naſturtium, cucumis, beta, braſſica, aſparagus, ſinapi, radicula, intubus, ocimum, lactuca, maximaque olerum pars.

CAP.

* Refutat Celſum Nonn. de Re Cibar. l. 3. c. 13. p. 319.

CAP. XXIII.

De his, quæ crassiorem, quæve tenuiorem pituitam faciunt.

CRASSIOREM autem pituitam faciunt, ova sorbilia, alica, oryza, amylum, ptisana, lac, bulbi, omniaque fere glutinosa. Extenuant eandem, omnia salsa, atque, acria, & acida.

CAP. XXIV.

De his, quæ stomacho idonea sunt.

STOMACHO autem apta sunt, quæcunque austera sunt, & quæ acida, quæque contacta sale modico sunt. Item panis sine fermento, & elota alica, vel oryza, vel ptisana; omnis avis, omnis venatio; atque utraque vel assa, vel elixa: ex domesticis animalibus bubula: si quid ex cæteris sumitur, macrum potius, quam pingue: ex sue, ungulæ, rostra, aures, vulvæque steriles: ex oleribus, intuba, lactuca, pastinaca, cucurbita elixa, siser: ex pomis, cerasum, morum, sorbum, pirum fragile, quale crustuminum vel nævianum est: item pira, quæ ponuntur, Tarentina, atque Signina; malum orbiculatum, aut Scandianum, vel Amerinum, vel cotoneum, vel Punicum, apsinthium, murices, purpuræ, cochleæ, uvæ ex olla, molle ovum, palmulæ, nuclei pinei, [a] oleæ albæ ex [b] dura muria, eædem aceto intinctæ, vel nigræ, quæ in arbore bene permaturuerunt, vel quæ in passo, defrutove versatæ sunt: vinum austerum, licet jam

a Mercurial. Var. Lect. 1, 3. b Mercurial. Var. Lect. 11, 26 sed refutatur a L. Nonnio de Re Cibar. l. 3. c. 45. pag. 421.

jam aſperum ſit, item reſinatum: duri ex media materia piſces, oſtrea, pectines, murices, purpuræ, cochleæ: cibi, potioneſque frigidæ, vel fervidæ.

CAP. XXV.

Quæ res alienæ ſtomacho ſint.

ALIENA vero ſtomacho ſunt, omnia tepida, omnia ſalſa, omnia jurulenta, omnia [a] prædulcia, omnia pinguia, ſorbitio, panis fermentatus, idemque vel ex milio, vel ex hordeo, oleum, radices olerum, & quodcunque olus ex oleo garove eſtur, mel, mulſum, defrutum, paſſum, lac, omnis caſeus, uva recens, ficus & viridis & arida, legumina omnia, quæque inflare conſueverunt: item thymum, nepeta, ſatureia, hyſſopum, naſturtium, lapathum, lampſana, juglandes. Ex his autem intelligi poteſt, non, quicquid boni ſucci eſt, protinus ſtomacho convenire; neque quicquid ſtomacho convenit, protinus boni ſucci eſſe.

CAP. XXVI.

De his, quæ inflant.

INFLANT autem, omnia fere legumina, omnia pinguia, omnia prædulcia, omnia jurulenta, muſtum, atque etiam id vinum, cui nihil adhuc ætatis acceſſit: ex oleribus, allium, cepa, braſſica, omneſque radices, excepto ſiſere & paſtinaca, bulbi, ficus etiam aridæ, ſed magis virides, uvæ recentes, nuces omnes, exceptis nucleis pineis,

a Calviſ. apud Chariſ. Soſip. Inſtit. Gram. l. 1.

pineis, lac, omniſque [b] caſeus, quicquid denique ſubcrudum aliquis aſſumpſit.

De his, quæ minime inflant.

Minima inflatio fit ex venatione, aucupio, piſcibus, pomis, oleis, conchiliis, ovis vel mollibus vel ſorbilibus, vino vetere. Feniculum vero, & anethum, inflationes etiam levant.

CAP. XXVII.

De his, quæ calefaciunt, aut refrigerant. p. 31.

AT calefaciunt, piper, ſal, caro omnis jurulenta, allium, cepa, ficus arida, ſalſamentum, vinum, & quo meracius eſt, eo magis.

Refrigerant, olera, quorum crudi caules aſſumuntur, ut intubus, & lactuca: itemque coriandrum, cucumis, elixa cucurbita, beta, mora, ceraſa, mala auſtera, pira fragilia, caro elixa, præcipueque acetum, ſive cibus ex eo, ſive potio aſſumitur.

CAP. XXVIII.

De his, quæ intus facile corrumpuntur.

FACILE autem intus corrumpuntur, panis fermentatus, & quiſquis alius quam ex tritico eſt, & omne piſtorium opus, lac, mel; itemque lactentia atque teneri piſces, oſtrea, olera, caſeus & recens & vetus, craſſa vel tenera caro, vinum dulce, mulſum, defrutum, paſſum; quicquid denique vel jurulentum eſt, vel nimis dulce, vel nimis tenue.

b De Vict. Acut. LIX, 5.

De his, quæ intus minime vitiantur.

At minime intus vitiantur, panis sine fermento, aves, & eæ potius duriores, duri pisces, neque solum aurata puta, aut scarus, sed etiam lolligo, locusta, polypus: item bubula, omnisque dura caro; eademque aptior est, si macra, si salsa est; omniaque salsamenta: cochleæ, murices, purpuræ: vinum austerum, vel resinatum.

CAP. XXIX.

De his, quæ alvum movent.

AT alvum movent, panis fermentatus, magisque si [a] cibarius vel hordeaceus est; brassica, si subcruda est, lactuca, anethum, nasturtium, ocimum, urtica, portulaca, radicula, capparis, allium, cepa, malva, lapathum, beta, asparagus, cucurbita, cerasa, mora, poma omnia mitia, ficus etiam arida, sed magis viridis, uvæ recentes pingues, minutæ aves, cochleæ, garum, salsamentum, ostrea, pelorides, echini, musculi, & omnes fere conchulæ, maximeque jus earum; saxatiles, & omnes teneri pisces, sepiarum atramentum; si qua caro assumitur pinguis, eadem vel jurulenta, vel elixa; aves, quæ natant; mel crudum, lac, lactentia omnia, mulsum, vinum dulce vel salsum, aqua, omnia tenera, tepida, [b] dulcia, pinguia, elixa, jurulenta, salsa, diluta.

CAP.

a Victor. Variar. Lect. I. 22. b Athen. Deipn. III. 33.

CAP. XXV.

De his, quæ alvum adstringunt. 32, 9.

CONTRA adstringunt, panis ex siligine, vel ex simila; magis, si sine fermento est; magis etiam si tostus est; intenditurque vis ejus etiam, si bis coquitur: pulticula vel ex alica, vel ex panico, vel ex milio; itemque ex iisdem sorbitio; & magis, si hæc ante fricta sunt: lenticula cui vel beta, vel intubus, vel ambubeia, vel plantago adjecta est; magisque etiam, si illa ante fricta est: per se etiam intubus, vel ex plantagine, vel * ambubeia fricta; minuta olera, brassica bis decocta; dura ova; magisque si assa sunt: minutæ aves, merula, palumbes; magisque, si in posca decocta est: grus, omnesque aves, quæ magis currunt, quam volant; lepus, caprea; jecur ex his, quæ sevum habent, maximeque bubulum, ac sevum ipsum: a caseus, qui vehementior vetustate fit, vel ea mutatione, quam in eo transmarino videmus; aut si recens est, ex melle, mulsove decoctus: item mel coctum, pira immatura, sorba, magisque ea, quæ torminalia vocantur, mala cotonea, & punica, oleæ vel albæ vel præmaturæ, myrta, palmulæ, purpuræ, murices, vinum resinatum vel asperum, item meracum, acetum, mulsum quod inferbuit, asperum item defrutum, passum, aqua vel tepida vel præfrigida, dura, id est, ea quæ tarde † putescit, ideoque pluviatilis potissimum, omnia dura, macra, austera, aspera,

* Salm. Exerc. Plin. pag. 583. a F. ed. Ultraj.
a De Vict. Acut. LIX, 5. † l. putrescit.

ra, toſta, & in eadem carne, aſſa potius, quam elixa.

CAP. XXXI.

De his, quæ urinam movent.

URINAM autem movent, quæcunque in horto naſcentia boni odoris ſunt, ut apium, ruta, anethum, ocimum, mentha, hyſſopum, aniſum, coriandrum, naſturtium, eruca, feniculum. præter hæc, aſparagus, capparis, nepeta, thymum, ſatureia, lampſana, paſtinaca, magiſque agreſtis, radicula, ſiſer, cepa. Ex venatione, maxime lepus, vinum tenue, piper & rotundum & longum, ſinapi, apſinthium, nuclei pinei.

CAP. XXXII.

De his, quæ ad ſomnum apta ſunt.

SOMNO vero aptum eſt papaver, lactuca, maximeque æſtiva, cujus cauliculus jam lacte repletus eſt, morum, porrum.

De his, quæ ſenſum excitant.

Senſus vero excitant, nepeta, thymum, ſatureia, hyſſopum, præcipueque pulegium, ruta, & cepa.

CAP. XXXIII.

De his, quæ materiam evocant.

EVOCARE vero materiam multa admodum poſſunt: ſed ea, cum ex peregrinis medicamentis maxime conſtent, aliiſque magis, quam quibus ratione victus ſuccur-

succurritur, opitulentur, in præsentia differam: ponam vero ea, quæ prompta, & his morbis, de quibus protinus dicturus sum, apta, corpus erodunt, & sic ex eo, quidquid mali est, extrahunt. Habent autem hanc facultatem, semina erucæ, nasturtii, radiculæ; præcipue tamen omnium, sinapis. Salis quoque & fici eadem vis est.

De his, quæ reprimunt.

Leniter vero simul & reprimunt & molliunt, lana succida, ex aceto vel vino, cui oleum adjectum est; contritæ palmulæ, furfures in salsa aqua vel aceto decocti.

At simul reprimunt & refrigerant, herba muralis (parthenium vel perdicium appellant) serpillum, pulegium, ocimum, herba sanguinalis (quam Græci πολύγονον vocant) portulaca, papaveris folia, capreolique vitium, coriandri folia, hyoscyamum, muscus, siser, apium, solanum (quam στρύχνον Græci vocant) brassicæ folia, intubus, plantago, feniculi semen, contrita pira vel mala, præcipueque cotonea, lenticula, aqua frigida, maximeque pluviatilis, 290, 18.
vinum, acetum, & ex horum aliquo madens vel panis, vel farina, vel spongia, vel 204, 15.
lacinia, vel lana succida, vel etiam linteolum, creta cimolia, gypsum, melinum, myrteum, [a] rosa, acerbum oleum, verbenarum contusa cum teneris caulibus folia; cujus generis sunt olea, cupressus, myrtus, lentiscus, tamarix, ligustrum, rosa, rubus, laurus, hedera, punicum malum.

Sine

a Patin. p. 328.

Sine frigore autem reprimunt, cocta cotonea, malicorium, aqua calida, in qua verbenæ coctæ ſunt, quas ſupra propoſui, pulvis vel ex fece vini, vel ex myrti foliis, amaræ nuces.

31,20. *De his, quæ calefaciunt.*

105, 11. Calefacit vero, ex qualibet farina cataplaſma, ſive ex tritici, ſive ex farris, ſive hordei, ſive ervi, vel lolii, vel milii, vel panici, vel lenticulæ, vel fabæ, vel lupini, vel lini, vel fœni græci, ubi ea deferbuit, calidaque impoſita eſt. Valentior tamen ad id omnis farina eſt ex mulſo, quam ex aqua cocta. Præterea cyprinum, irinum, medulla, adeps ex fele juncta oleo, magiſque, ſi vetus eſt, ſal, nitrum, git, piper. quinque folium.

De his, quæ durant, aut emolliunt.

Fereque, quæ vehementer & reprimunt & refrigerant, durant: quæ autem calefaciunt & digerunt, ea emolliunt: præcipueque ad emolliendum poteſt cataplaſma ex lini vel fœni græci ſemine.

His autem omnibus, & ſimplicibus, & permixtis, varie medici utuntur; ut magis, quid quiſque perſuaſerit ſibi, appareat, quam quid evidenter compererit.

LIBER TERTIUS.

CAP. I.

De morborum generibus.

PRÆVISIS omnibus, quæ pertinent ad universa genera morborum, ad singulorum curationes veniam. Hos autem in duas species Græci diviserunt; aliosque ex his acutos, alios longos esse dixerunt. Ideoque, quoniam non semper eodem modo respondebant, eosdem alii inter acutos, alii inter longos retulerunt. Ex quo, plura eorum genera esse, manifestum est. Quidam enim breves acutique sunt, qui cito vel tollunt hominem, vel ipsi cito finiuntur. Quidam longi, sub quibus neque sanitas in propinquo, neque exitium est. Tertiumque genus eorum est, qui modo acuti, modo longi sunt. idque non in febribus tantummodo, in quibus frequentissimum est; sed in aliis quoque fit. Atque etiam, præter hos, quartum est; quod neque acutum dici potest, quia non perimit; neque utique longum, quia, si occurritur, facile sanatur. Ego, cum de singulis dicam, cujus quisque generis sit, indicabo.

Dividam autem omnes in eos, qui in totis corporibus consistere videntur, & eos, qui oriuntur in partibus. Incipiam à prioribus, pauca de omnibus præfatus. In nul- 405,
lo quidem morbo plus fortuna sibi vendi- 16.
care

care quam ars; ars, quam natura, poteſt: utpote cum, repugnante [a] natura, nihil medicina proficiat. Magis tamen ignoſcendum medico eſt parum proficienti in acutis morbis, quam in longis. Hic enim breve ſpacium eſt, intra quod, ſi quod auxilium non profuit, æger extinguitur: ibi & deliberationi, & mutationi remediorum tempus patet; adeo ut raro, ſi inter initia medicus acceſſit, obſequens æger ſine illius vitio pereat. Longus tamen morbus cum penitus inſedit, quod ad difficultatem pertinet, acuto par eſt. Et acutus quidem, quo vetuſtior eſt; longus autem, quo recentior, eo facilius curatur.

Alterum illud ignorari non oportet,
18, 13. quod non omnibus ægris eadem auxilia conveniunt. Ex quo incidit, ut alia atque alia ſummi authores, quaſi ſola, venditaverint, prout cuique ceſſerant. Oportet itaque, ubi aliquid non reſpondet, non tanti putare authorem, quanti ægrum, & experiri [*] aliud atque aliud. Sic tamen, ut in acutis morbis cito mutetur, quod nihil prodeſt: in longis, quos tempus, ut facit, ſic etiam ſolvit, non [b] ſtatim condemnetur, ſi quid non ſtatim profuit: minus vero removeatur, ſi quid paulum ſaltem juvat; quia profectus tempore expletur.

CAP.

a Hippocrat. Lex. T. II. 10. Seneca de Tranq. An. c. VI. † Hipp. de A. T. xx. 6. * Philo Judæus de Joſepho pag. 531. ed. 1631. b Cœl. Aurelian. Tard. paſſ. IV, 3. pag. 454.

CAP. II.

Quomodo morbi cognoſcantur, & an increſcant, an minuantur, & qua ratione ab initio, qui languere incipit, curari debeat.

PROTINUS autem inter initia ſcire facile eſt, quis acutus morbus, quis longus ſit: non in his ſolum, in quibus ſemper ita ſe habet; ſed in his quoque, in quibus variat. Nam ubi ſine intermiſſionibus acceſſiones & dolores graves urgent, acutus morbus eſt. Ubi lenti dolores, lentæve febres ſunt, & ſpatia inter acceſſiones porriguntur, acceduntque ea ſigna, quæ in priore a volumine expoſita ſunt, longum huncfuturum eſſe, manifeſtum eſt.

Videndum etiam eſt, morbus an increſcat, an conſiſtat, an minuatur: quia quædam remedia increſcentibus morbis, plura inclinatis conveniunt. Eaque, quæ creſcentibus apta ſunt, ubi acutus increſcens urget, in remiſſionibus potius experienda ſunt. Increſcit autem morbus, dum graviores dolores, acceſſioneſque veniunt; hæque & ante, quam proximæ, revertuntur, & poſtea deſinunt. Atque in longis quoque morbis, etiam tales notas non habentibus, ſcire licet, increſcere, ſi ſomnus incertus eſt, ſi deterior concoctio, ſi fœtidiores dejectiones, ſi tardior ſenſus, ſi pigrior mens, ſi percurrit corpus frigus aut calor, ſi id magis pallet. Ea vero, quæ contraria his ſunt, decedentis ejus notæ ſunt.

a II. c. v.

Præter hæc, in acutis b morbis serius æger alendus est, nec nisi jam inclinatis; ut inedia, dempta materia, impetum frangat. In longis maturius, ut sustinere spatium affecturi mali possit. At, si quando is non in toto corpore, sed in parte est; magis tamen ad rem pertinet, vim totius corporis moliri, quam partis; cum per eam partes ægræ sanentur. Multum etiam interest, ab initio quis recte curatus sit, an perperam: quia curatio minus his prodest, in quibus assidue frustra fuit. Si quis temere habitus, adhuc integris viribus vivit, admota curatione momento restituitur.

Sed cum ab his cœperim, quæ notas quasdam futuræ adversæ valetudinis exhibent, curationum quoque principium ab animadversione ejusdem temporis faciam. Igitur, si quid ex his, quæ proposita sunt, incidit, omnium optima sunt, † quies
298, 15. 348, 21.
& abstinentia: si quid bibendum, aqua; idque interdum uno die fieri satis est; interdum, si terrentia manent, biduo: proximeque abstinentiam sumendus est cibus exiguus, bibenda aqua, postero die etiam vinum, deinde invicem alternis diebus, modo aqua, modo vinum, donec omnis causa metus finiatur. per hæc enim sæpe instans gravis morbus discutitur. Plurimique falluntur, dum se primo die protinus sublaturos languorem, aut exercitatione, aut balneo, aut coacta dejectione, aut vomitu, aut sudationibus, aut vino sperant. non quod non interdum id incidat,

b Aph. I. 4. & 10. † Liv. 22. c. 18.

dat, aut non decipiat, sed quod sæpius fallat; solaque abstinentia sine ullo periculo medeatur. Cum præsertim etiam pro modo terroris moderari liceat: &, si leviora indicia fuerunt, satis sit à vino tantum abstinere; quod subtractum plus, quam si cibo aliquid dematur, adjuvat: si paulo graviora, satis sit, non aquam tantum bibere, sed etiam cibo carnem subtrahere: interdum panis quoque minus, quam pro consuetudine assumere, humidoque cibo esse contentum, & olere potissimum. Satisque sit, tum ex toto à cibo, à vino, ab omni motu corporis abstinere, cum vehementes notæ terruerunt. Neque dubium est, quin vix quisquam, qui non dissimulavit, sed per hæc mature morbo occurrit, ægrotet.

CAP. III.

De Febrium generibus.

ATQUE hæc quidem sanis facienda sunt, tantum causam metuentibus. sequitur vero curatio febrium; quod & in toto corpore, & vulgare maxime morbi genus est. Ex his una [a] quotidiana, altera tertiana, altera quartana est. Interdum etiam longiore circuitu quædam redeunt, sed id raro evenit. In prioribus, & morbi sunt, & medicina.

Ac quartanæ quidem [b] simpliciores sunt. Incipiunt fere ab horrore; deinde calor erumpit; finitaque febre biduum integrum est. ita quarto die revertitur.

Tertianarum vero duo genera sunt. Al-

a I. Epidem. III, 14. &c. b I. Epidem. III, 17.

terum eodem modo, quo quartana, & incipiens, & desinens; illo tantum interposito discrimine, quod unum diem præstat integrum, tertio redit. Alterum longe perniciosius, quod tertio quidem die revertitur, ex octo autem & quadraginta horis fere sex & triginta per accessionem occupat (interdum etiam vel minus, vel plus) neque ex toto in † remissione desistit; sed tantum levius est. Id genus plerique medici ἡμιτριταῖον appellant.

Quotidianæ vero variæ sunt, & multiplices. Aliæ enim protinus à calore incipiunt, aliæ à frigore, aliæ ab horrore. Frigus voco, ubi extremæ partes membrorum inalgescunt: horrorem, ubi totum corpus intremit. Rursus aliæ sic desinunt, ut ex toto sequatur integritas: aliæ sic, ut aliquantum quidem minuatur ex febre, nihilominus tamen quædam reliquiæ remaneant, donec altera accessio accedat: ac sæpe aliæ vix quicquam aut nihil remittunt, sed ita, ut cœpere, continuant. Deinde, aliæ fervorem ingentem habent, aliæ tolerabilem: aliæ quotidie pares sunt, aliæ impares; atque invicem altero die leniores, altero vehementiores: aliæ tempore eodem postridie revertuntur, aliæ vel serius vel celerius: aliæ diem noctemque accessione & decessione implent, aliæ minus, aliæ plus: aliæ, cum decedunt, sudorem movent, aliæ non movent; atque aliàs per sudorem ad integritatem venitur, aliàs corpus tantum imbecillius redditur. Accessio-

† Est proprium verbum medicorum, Gronov. ad Senec. Epist. 53.

ceſſiones etiam, modo ſingulæ ſingulis diebus fiunt, modo binæ pluresve concurrunt. Ex quo ſæpe evenit, ut quotidie plures acceſſiones remiſſioneſque ſint; ſic tamen, ut unaquæque alicui priori reſpondeat.

Interdum vero acceſſiones quoque confunduntur, ſic ut notari neque tempora earum, neque ſpatia poſſint. Neque verum eſt, quod dicitur à quibuſdam, nullam febrem inordinatam eſſe, niſi aut ex vomica, aut ex inflammatione, aut ex ulcere. Facilior enim ſemper curatio foret, ſi hoc verum eſſet. nam, quod evidentes cauſæ faciunt, facere etiam abditæ poſſunt. Neque de re, ſed de verbo controverſiam movent, qui, cum aliter aliterque in eodem morbo febres accedunt, non eaſdem inordinate redire, ſed alias aliaſque ſubinde oriri dicunt. Quod tamen ad curandi rationem nihil pertineret, etiamſi vere diceretur. Tempora quoque remiſſionum modo liberalia, modo vix ulla ſunt.

CAP. IV.

De Curationum diverſis generibus.

ET febrium quidem ratio maxime talis eſt. Curationum vero diverſa genera ſunt, prout authores aliquos habent. Aſclepiades officium eſſe medici dicit, ut tuto, ut celeriter, ut jucunde curet. Id votum eſt: ſed fere periculoſa eſſe nimia & feſtinatio & voluptas ſolet. Qua vero moderatione utendum ſit, ut quan-

tum fieri potest, omnia ista contingant, prima semper habita salute, in ipsis partibus curationum considerandum erit.

Et ante omnia quæritur, primis diebus æger qua ratione continendus sit. Antiqui, medicamentis quibusdam datis, concoctionem moliebantur; eo quod [a] cruditatem maxime horrebant: deinde eam materiam, quæ lædere videbatur, ducendo sæpius alvum subtrahebant. Asclepiades medica-
29, 7. menta sustulit; alvum non toties, sed fe-
85, 7. re tamen in omni morbo, subduxit. Febre vero ipsa præcipue se ad remedium uti professus est. Convellendas etiam vires ægri putavit, luce, vigilia, siti ingenti; sic, ut ne os quidem primis diebus elui sineret. Quo magis falluntur, qui per omnia jucundam ejus disciplinam esse concipiunt. Etenim ulterioribus quidem diebus cubantis etiam luxuriæ subscripsit, primis vero tortoris vicem exhibuit.

Ego autem, medicamentorum dari potiones, & alvum duci non nisi raro debere, concedo. Et id non ideo tamen agendum, ut ægri vires convellantur, existimo: quoniam ex imbecillitate summum periculum est. Minui ergo tantum materiam superantem oportet; quæ naturaliter digeritur, ubi nihil novi accedit. Itaque abstinendus à cibo primis diebus est, & in luce habendus æger (nisi infirmus) interdiu, quoniam corpus ista quoque digerit; isque cubare quam maximo conclavi debet.

Quod ad sitim vero somnumque pertinet,

[a] Aph. I, 22.

net, moderandum est, ut interdiu vigilet;
noctu, si fieri potest, conquiescat: ac ne-
que potet, neque nimium siti crucietur.
Os etiam ejus elui potest, ubi & siccum
est, & ipsi foetet. quamvis id tempus aptum
potioni non est. Commodeque Erasistratus
dixit, sæpe, interiore parte humorem non
requirente, os & fauces requirere; neque ad
rem, male haberi ægrum, pertinere. Ac
primo quidem sic tenendus est.

Optimum vero medicamentum est, op-
portune cibus datus, cui quando primum
dari debeat, quæritur. Plerique ex antiquis
tarde dabant, sæpe quinto die, sæpe sexto,
& id fortasse vel in Asia, vel in Ægypto, 8, 22.
cœli ratio patitur. Asclepiades, ubi ægrum
triduo per omnia fatigaverat, quartum diem
cibo destinabat. At Themison nuper, non,
quando cœpisset febris, sed quando desisset,
aut certe levata esset, considerabat, &, ab
illo tempore expectato die tertio, si non
accesserat febris, statim: si accesserat, ubi
ea vel desierat, vel, si assidue inhærebat, si
certe se inclinaverat, cibum dabat.

Nihil autem horum utique perpetuum 17, 2.
est. Nam potest primo die primus cibus
dandus esse, potest secundo, potest tertio,
potest non nisi quarto, aut quinto; potest
post unam accessionem, potest post duas; po-
test post plures. Refert enim, qualis morbus
sit, quale corpus, quale cœlum, quæ ætas,
quod tempus anni. Minimeque, in rebus 18,33.
multum inter se differentibus, perpetuum
esse præceptum temporis potest. In mor-

 bo,

bo, qui plus virium aufert, celerius cibus dandus eſt: itemque eo [b] cœlo, quo magis digerit. Ob quam cauſam in Aphrica nullo die æger abſtineri recte videtur. Maturius etiam puero, quam juveni: æſtate, quam hieme, dari debet. [c] Unum illud, & ſemper, & ubique ſervandum eſt, ut ægri
78, 13. vires ſubinde aſſidens medicus inſpiciat, &
131, quamdiu ſupererunt, abſtinentia pugnet;
21. ſi imbecillitatem vereri cœperit, cibo ſub-
295, 22. veniat. Id enim ejus officium eſt, ut ægrum, neque ſupervacua materia oneret, neque imbecilliorem fame perdat. Idque apud Eraſiſtratum quoque invenio: qui, quamvis parum docuit, quando venter, quando corpus ipſum exinaniretur, dicendo tamen, hæc eſſe videnda, & tum cibum dandum, cum corpori deberetur: ſatis oſtendit, dum vires ſupereſſent, dari non oportere; ne deficerent, conſulendum eſſe.

Ex his autem intelligi poteſt, ab uno medico multos non poſſe curari: eumque, ſi artifex eſt, idoneum eſſe, qui non multum ab ægro recedit. Sed, qui quæſtui ſerviunt, quoniam is major ex populo eſt, libenter amplectuntur ea præcepta, quæ ſedulitatem non exigunt; ut in hac ipſa re. Facile eſt enim dies vel acceſſiones numerare his quoque, qui ægrum raro vident: ille aſſideat neceſſe eſt, qui, quod ſolum opus eſt, viſurus eſt, quando nimis imbecillus futurus ſit, niſi cibum acceperit. In pluribus tamen ad initium cibi dies quartus aptiſſimus eſſe conſuevit.

Eſt

b Aph. 1, 15. c Aph. 1, 9.

Est autem alia etiam de diebus [d] ipsis dubitatio, quoniam antiqui potissimum [e] impares sequebantur, eosque, tanquam tunc de ægris judicaretur, κρισίμους † nominabant. [f] Hi erant dies tertius, quintus, septimus, nonus, undecimus, quartusdecimus, unus & vigesimus; ita ut summa potentia septimo, deinde quartodecimo, deinde uni & vigesimo daretur. Igitur sic ægros nutriebant, 138, 9.
ut dierum imparium accessiones expectarent: deinde postea cibum, quasi levioribus accessionibus instantibus, darent: adeo ut Hippocrates, [g] si alio die febris desisset, recidivam timere sit solitus.

Id Asclepiades jure ut vanum repudiavit; neque in ullo die, quia par imparve esset ægris vel majus vel minus periculum esse dixit. Interdum enim pejores dies pares fiunt; & opportunius post febrium accessiones cibus datur. Nonnumquam etiam in ipso morbo, dierum ratio mutatur; fitque gravior, qui remissior esse consueverat. Atque ipse quartusdecimus par est, in quo esse magnam vim antiqui fatebantur. Qui cum octavum primi naturam habere contenderent, ut ab eo secundus septenarius inciperet, ipsi sibi repugnabant, non octavum, neque decimum, neque duodecimum diem sumendo, quasi potentiorem: plus enim tribuebant nono, & undecimo. Quod cum fecissent sine ulla probabili ratione, ab undecimo, non ad tertiumdecimum, sed ad quartumdecimum transibant. Est etiam apud Hippocratem, ei, quem septimus

d I. Epidem. III. de Partu septim. VII. VIII.
e Julian. Imper. Epist. pag. 207. † Cæl. Aurel. Acut. Morb. I. 14. f Aph. II, 23, 24. g Aph. IV, 61.

timus dies liberaturus ſit, quartum eſſe graviſſimum. Ita, illo quoque authore, in die pari & gravior febris eſſe poteſt, & certa futuri nota. Atque idem alio loco quartum quemque diem, ut in utrunque efficaciſſimum apprehendit; id eſt, quartum, ſeptimum, undecimum, quartumdecimum, decimumſeptimum: in quo ab impari ad paris rationem tranſit. Et ne in hoc quidem propoſitum conſervavit: cum à ſeptimo die undecimus, non quartus, ſed quintus ſit. Adeo apparet, quacumque ratione ad numerum reſpexerimus, nihil rationis, ſub illo quidem authore, reperiri. Verum in his quidem antiquos tunc celebres admodum Pythagorici numeri fefellerunt: cum hic quoque medicus non numerare dies debeat, ſed ipſas acceſſiones intueri; & ex his conjectare, quando dandus cibus ſit.

Illud autem magis ad rem pertinet, ſcire, cibumne oporteat dari, cum jam bene venæ conquieverunt, aut etiamnum manentibus reliquiis febris. Antiqui enim quam integerrimis corporibus alimentum offerebant. Aſclepiades, inclinata quidem febre, ſed adhuc tamen inhærente. In quo vanam rationem ſecutus eſt: non quod non ſit interdum maturius cibus dandus, ſi mature timetur altera acceſſio: ſed quod ſcilicet non niſi quam ſaniſſimo dari debeat. * minus enim corrumpitur, quod integro corpori infertur. Neque tamen verum eſt, quod Themiſoni videbatur, ſi duabus horis

* Aph. 1. 19.

ris integer futurus esset æger, satius esse tunc dare; ut ab integro corpore potissimum diduceretur. Nam si diduci tam celeriter posset, id esset optimum. Sed cum hoc breve tempus non præstet, satius est, principia cibi à decedente febre, quam reliquias ab incipiente excipi. Ita, si longius tempus secuturum est, quam integerrimo dandus est: si etiam breve, antequam ex toto integer fiat. Quo loco vero integritas est, eodem est remissio, quæ maxime in febre continua potest esse. At hoc quoque quæritur, utrum tot horæ expectandæ sint, quot febrem habuerunt: an satis sit, primam partem earum præteriri, ut ægris jucundius insidat, quibus interdum non vacat. Tutissimum est autem, ante totius accessionis tempus præterire: quamvis, ubi longa febris fuit, potest indulgeri ægro maturius, dum tamen ante minimum pars dimidia prætereatur. Idque non in ea sola febre, de qua proxime dictum est, sed in omnibus ita servandum est.

CAP. V.

De febrium speciebus, & singularum curationibus: & primo, quando cibus febricitantibus dandus sit.

HÆc magis per omnia genera febrium perpetua sunt: nunc ad singulas earum species descendam. Igitur si semel tantum accessit, deinde desiit, eaque vel ex * inguine, vel ex lassitudine; vel ex æstu,

* Malim. *sanguine* vel *ingluvie*, quomodo enim ex inguine posset oriri febris? dein enumerat causas externas, quas inter inguen censeri non potest.

æstu, aliave simili re fuit, sic, ut interior nulla causa metum fecerit, postero die, cum tempus accessionis ita transiit, ut nihil moveret, cibus dari potest. At, si ex alto calor venit; & gravitas vel capitis vel præcordiorum secuta est; neque apparet, quid corpus confuderit; quamvis unam accessionem secuta integritas est: tamen, quia tertiana timeri potest, expectandus est dies tertius; &, ubi accessionis tempus præteriit, cibus dandus est, sed exiguus; quia quartana quoque timeri potest. At die quarto demum, si corpus integrum est, eo cum fiducia utendum. Si vero postero, tertiove, aut quarto die secuta febris est; scire licet, morbum esse. Sed tertianarum, quartanarumque (quarum & certus circuitus, & finis integer, & liberaliter quieta tempora sunt) expeditior ratio est. de quibus suo loco dicam.

Nunc vero eas explicabo, quæ quotidie urgent. Igitur tertio quoque die cibus ægro commodissime datur; ut alter febrem minuat, alter viribus subveniat. Sed is dari debet, si quotidiana febris est, quæ ex toto desinat, simulatque corpus integrum factum est: sin, quamvis non accessiones, febres tamen junguntur, & quotidie quidem increscunt, sed sine integritate tamen remittunt, cum corpus ita se habet, ut major remissio non expectetur: si altero die gravior, altero levior accessio est, post graviorem. Fere vero graviorem accessionem levior a nox sequitur: quo fit, ut graviorem accessionem nox quoque tristior antecedat. At,

a Aph. II, 13.

At, ſi continuatur febris, neque levior unquam fit, & dari cibum neceſſe eſt, quando dari debeat, magna diſſenſio eſt. Quidam, quia fere * remiſſius matutinum tempus ægris eſt, tunc putant dandum. Quod ſi reſpondet, non quia mane eſt, ſed quia remiſſio eſt ægris, dari debet. Si vero ne tunc quidem ulla requies ægris eſt, quia hoc ipſo pejus id tempus eſt, quod, cum ſua natura melius eſſe debeat, morbi vitio non eſt, ſimulque inſequitur tempus meridianum, à quo cum omnis æger fere pejor fiat, timeri poteſt, ne ille magis etiam, quam ex conſuetudine, urgeatur. Igitur alii veſpere tali ægro cibum dant. Sed, cum eo † tempore fere peſſimi ‡ ſint, qui ægrotant, verendum eſt, ne, ſi quid tunc moverimus, fiat aliquid aſperius. Ob hæc alii differunt ad mediam noctem, decurſo jam graviſſimo tempore, eodemque longiſſime diſtante. Securius vero datur antelucanis horis; quibus omnes fere maxime dormiunt: deinde matutino tempore; quod natura ſua leviſſimum eſt.

Si vero febres vagæ ſunt: quia verendum eſt, ne cibum ſtatim ſubſequantur; quandocunque quis ex acceſſione levatus eſt, tunc debet aſſumere. At, ſi plures acceſſiones eodem die veniunt, conſiderare oportet, pares ne per omnia ſint (quod vix fieri poteſt) an impares. Si per omnia pares ſunt: poſt eam potius acceſſionem cibus dari debet, quæ non inter meridiem & veſperem deſinit. Si impares ſunt: conſideran-

* Cæl. Aurel. Morb. Chronic. II. 14. p. 427. Buxtorf. Lex. Chald. p. 540. † Cæl. Aurel. A.M. l. I. c. 15. p. 48. ‡ Achill. Taſius de Clitophont. pag. 21.

ſiderandum eſt, quo diſtent. Nam, ſi altera gravior, altera levior eſt, poſt graviorem dari debet: ſi altera longior, altera brevior, poſt longiorem: ſi altera gravior, altera longior eſt, conſiderandum eſt, utra magis affligat, illa vi, an hæc tempore, & poſt eam dandus eſt. Sed plane plurimum intereſt, quantæ qualeſque inter eas remiſſiones ſint. Nam, ſi poſt alteram febrem motio manet, poſt alteram integrum corpus eſt; integro corpore, cibo tempus aptius eſt.

Si ſemper febricula manet; ſed alterum tamen longius tempus remiſſionis eſt; id potius eligendum eſt: adeo ut, ubi acceſſiones continuantur, protinus, inclinata priore, dandus cibus ſit. Etenim perpetuum eſt, ad quod omne conſilium dirigi poteſt; cibum quam maxime ſemper ab [b] acceſſione futura reducere: &, hoc ſalvo, dare quam integerrimo corpore. Quod non inter duas tantum, ſed etiam inter plures acceſſiones ſervabitur. Sed, cum ſit aptiſſimum, tertio quoque die cibum dare; tamen, ſi corpus infirmum eſt, quotidie dandus eſt: multoque magis, ſi continentes febres ſine remiſſione ſunt; quantoque magis corpus affligunt; aut ſi duæ pluresve acceſſiones eodem die veniunt. Quæ res efficit, ut & à primo die protinus cibus dari quotidie debeat, ſi protinus venæ conciderunt: & ſæpius eodem die, ſi inter plures acceſſiones ſubinde vis corpori deeſt. Illud tamen in his ſervandum eſt; ut poſt eas febres

b Aph. 1, 11.

bres minus cibi detur, poſt quas, ſi per corpus liceret, omnino non daretur. Cum vero febris inſtet, incipiat, augeatur, conſiſtat, decedat, deinde in deceſſione conſiſtat, aut finiatur; ſcire licet, optimum cibo tempus eſſe febre finita: deinde, cum deceſſio ejus conſiſtit: tertium, ſi neceſſe eſt, quandocumque decedit: cætera omnia periculoſa eſſe. Si tamen propter infirmitatem neceſſitas urget, ſatius eſſe, conſiſtente jam incremento febris, aliquid offerre, quam increſcente: ſatius eſſe, inſtante, quam incipiente: cum eo tamen ut nullo tempore is, qui deficit, non ſit ſuſtinendus.

Neque hercule ſatis eſt, ipſas tantum febres medicum intueri, ſed etiam totius corporis habitum, & ad eum dirigere curationem; ſeu ſuperſunt vires, ſeu deſunt, 120, 8.
ſeu quidam mali affectus interveniunt. Cum vero ſemper ægros ſecuros agere conveniat, ut corpore tantum, non etiam animo laborent: tum præcipue, ubi cibum ſumpſerunt. Itaque, ſi qua ſunt, quæ exaſperatura eorum animos ſunt; optimum eſt, ea, dum ægrotant, eorum notitiæ ſub- 358, 11.
trahere: ſi id fieri non poteſt, ſuſtinere tamen poſt cibum, poſtque ſomni tempus, & cum experrecti ſunt, tum exponere.

CAP. VI.

Quando potiones febricitantibus dari expediat.

SED de cibo facilior quidem cum ægris ratio eſt: quoniam ſæpe ſtomachus hunc

hunc respuit, etiamsi mens concupiscit. De potione vero ingens pugna est; eoque magis, quo major febris est. Hæc enim sitim accendit, & tum maxime aquam exigit, cum illa periculosissima est. Sed docendus æger est, ubi febris conquieverit, protinus sitim quoque quieturam: longioremque accessionem fore, si quod ei datum fuerit alimentum: ita celerius eum desinere sitire, qui non bibit. Necesse est tamen, quanto facilius etiam sani famem, quam sitim sustinent, tanto magis ægris in potione, quam in cibo indulgere. Sed primo quidem die nullus humor dari debet: nisi subito sic venæ conciderunt, ut cibus quoque dari debeat. Secundo vero, cæterisque etiam, quibus cibus non dabitur, tamen, si magna sitis urgebit, potio dari potest.

Ac ne illud quidem, ab Heraclide Tarentino dictum, ratione caret: ubi aut bilis ægrum, aut cruditas male habet, expedire quoque per modicas potiones misceri
218, novam materiam corruptæ. Illud videndum
15. est, ut, qualia tempora cibo leguntur, talia potioni quoque: ubi sine illo datur, deligantur, cum ægrum dormire cupiemus: quod fere sitis prohibet. Satis autem convenit, cum omnibus [a] febricitantibus nimius humor alienus sit, tum præcipue esse fœminis, quæ ex partu in febres inciderunt.

Sed cum tempora cibo potionique febris & remissionis ratio det, non est expedi-

a Aph, I, 16.

peditiſſimum ſcire, quando æger febricitet, quando melior ſit, quando deficiat: ſine quibus diſpenſari illa non poſſunt. Venis enim maxime credimus, † fallaciſſimæ rei; quia ſæpe iſtæ lentiores celerioreſve ſunt, & ætate, & ſexu, & corporum natura. Et plerunque ſatis ſano corpore, ſi ſtomachus infirmus eſt, nonnunquam etiam incipiente febre, ſubeunt & quieſcunt: ut imbecillus is videri poſſit, cui facile laturo gravis inſtat acceſſio. Contra ſæpe eas concitat & reſolvit ſol, & balneum, & exercitatio, & metus, & ira, & quilibet alius animi affectus. adeo ut, cum primum medicus venit, ſolicitudo ægri dubitantis, quomodo illi ſe habere videatur, eas moveat. Ob quam cauſam, a periti medici eſt, non protinus ut venit, apprehendere manu brachium: ſed primum reſidere hilari vultu, percunctarique, quemadmodum ſe habeat; &, ſi quis ejus metus eſt, eum probabili ſermone lenire; tum deinde ejus carpo manum admovere. Quas venas autem conſpectus medici movet, quam facile mille res turbant! Altera res eſt, cui credimus, calor, æque fallax. Nam hic quoque excitatur æſtu, labore, ſomno, metu, ſolicitudine.

Igitur intueri quidem etiam iſta oportet: ſed his non omnia credere. Ac protinus quidem ſcire, non febricitare eum, cujus venæ naturaliter ordinatæ ſunt, teporque talis eſt, qualis eſſe ſanis ſolet: nec protinus etiam ſub calore motuque febrem

† Pancirolæ obſerv. iv. a De decent. ornatu T. ix. x. Pallad. Sophiſt. in l. v. Epidem. pag. m. 201. Actuar. de M. M. II, 2.

ſeſe concipere: ſed ita, ſi ſumma quoque arida inæqualiter cutis eſt; ſi calor & in fronte eſt, & ex intimis præcordiis oritur; ſi ſpiritus ex naribus cum fervore prorumpit; ſi color, aut rubore, aut pallore novo mutatus eſt; ſi oculi graves, & aut perſicci, aut ſubhumidi ſunt; ſi ſudor, cum fit, inæqualis eſt; ſi venæ non æquis intervallis moventur. Ob quam cauſam medicus neque in tenebris, neque à capite ægri debet reſidere; ſed illuſtri loco adverſus eum, ut omnes notas, ex vultu quoque cubantis perſpiciat.

Ubi vero febris fuit, atque decrevit, ſpectare oportet, num tempora, parteſve corporis aliæ paulum madeſcant, quæ ſudorem venturum eſſe teſtentur. Ac ſi qua ejus nota eſt, tunc demum dare potui calidam aquam, cujus ſalubris effectus eſt, ſi ſudorem per omnia membra diffundit. Hujus
135, 21. autem rei cauſa, continere æger ſub veſte ſatis multa manus debet; eademque crura, pedeſque contegere: qua mole plerique ægros in ipſo impetu febris, potiſſimeque ubi ardens ea eſt, male habent. Si ſudare corpus cœpit, linteum tepefacere oportet, paulatimque ſingula membra detergere. At ubi ſudor omnis finitus eſt, aut ſi is non venit, ubi quam maxime tepuit, & idoneus eſſe cibo æger videtur, ſub veſte leniter ungendus eſt, tum detergendus, deinde ei cibus dandus.

Cibus † autem febricitantibus humidus eſt aptiſſimus, aut humori certe quam proxi-

† 1 Aph. 16.

proximus: utique ex materia quam leviſſima; maximeque † ſorbitio: eaque, ſi magnæ febres fuerunt, quam tenuiſſima eſſe debet. Mel quoque deſpumatum huic recte adjicitur, quo corpus magis nutriatur: ſed id, ſi ſtomachum offendit, ſupervacuum eſt; ſicut ipſa quoque ſorbitio. Dari vero in vicem ejus poteſt, vel intrita ex aqua calida, vel alica elota; ſi firmus eſt ſtomachus, & compreſſa alvus, ex aqua mulſa; ſi vel ille languet, vel hæc profluit, ex poſca. Et primo quidem cibo ita ſatis eſt: ſecundo vero aliquid adjici poteſt, ex eodem tamen genere materiæ, vel olus, vel conchylium, vel pomum. At, dum febres quidem increſcunt, hic ſolus idoneus cibus eſt. Ubi vero aut deſinunt, aut levantur, ſemper quidem incipiendum eſt ab aliquo ex materia leviſſima, adjiciendum vero aliquid ex media, ratione habita ſubinde & virium hominis, & morbi. 78, 14.

Apponendi vero ægro varii cibi (ſicut Aſclepiades præcepit) tum demum ſunt, ubi 120, 8. faſtidio urgetur, neque ſatis vires ſufficiunt; ut paulum ex ſingulis deguſtando, famem vitet. At ſi neque vis, neque cupiditas deeſt, nulla varietate ſolicitandus æger eſt; ne plus aſſumat, quam concoquat. Neque verum eſt, quod ab eo dicitur, facilius concoqui cibos varios; eduntur quidem facilius: ad concoctionem autem materiæ genus & modus pertinent. Neque inter magnos dolores, neque increſcente b morbo, tutum eſt, ægrum cibo impleri; ſed ubi

I 2

† Hippocr. de Vet. M. XI. XII. b Aph. I, 7, 8.

ubi inclinata jam in melius valetudo est.

Sunt aliæ quoque observationes in febribus necessariæ; atque id quidem videndum est, quod quidam solum præcipiunt, an adstrictum corpus sit, an profluat. Quorum alterum strangulat, alterum digerit. Nam, si adstrictum est, ducenda alvus est, movenda urina, eliciendus omni modo sudor. In hoc genere morborum sanguinem etiam misisse, concussisse vehementibus gestationibus corpus, in lumine habuisse, imperasse famem, sitim, vigiliam prodest. Utile est etiam ducere in balneum, prius demittere in solium, tum ungere, iterum ad solium redire, multaque aqua fovere inguina; interdum etiam oleum in solio cum aqua calida miscere; uti cibo rarius & serius, tenui, simplici, molli, calido, exiguo; maximeque oleribus, qualia sunt, lapathum, urtica, malva; vel jure etiam concharum, musculorumve, aut locustarum: neque danda caro, nisi elixa, est. At potio esse debet magis liberalis, & ante cibum, & post hunc, & cum hoc, ultra quam sitis coget. Poteritque à balneo etiam pingue jus, aut dulcius dari vinum: poterit semel, aut bis interponi Græcum salsum.

37, 7. Contra vero, si corpus profluet, sudor
147, coercendus, quies adhibenda erit; tenebris,
19. somnoque, quandocunque volet, utendum; non nisi levi gestatione corpus agitandum, & pro genere mali subveniendum. Nam, si venter fluit, aut si stomachus non continet, ubi febris decrevit, libera-

beraliter oportet aquam tepidam potui dare, & vomere cogere; niſi aut fauces, aut præcordia, aut latus dolet, aut vetus morbus eſt.

Si vero ſudor exercet, duranda cutis eſt, vel nitro, vel ſale; quæ cum oleo miſcentur. At, ſi levius id vitium eſt, oleo corpus ungendum eſt: ſi vehementius, roſa, vel melino, vel myrteo, cui vinum auſterum ſit adjectum.

Quiſquis autem fluore æger eſt, cum venit in balneum, prius ungendus, deinde in ſolium demittendus eſt. Si in cute vitium eſt, frigida quoque, quam calida aqua melius utetur. Ubi ad cibum ventum eſt, dari debet his valens, frigidus, ſiccus, ſimplex, qui quam minime corrumpi poſſit, panis toſtus, caro aſſa, vinum auſterum, vel certe ſubauſterum; &, ſi venter profluit, calidum: ſi ſudores nocent, vomituſve ſunt, frigidum.

CAP. VII.

Quomodo peſtilentes febres curari debeant.

DESIDERAT etiam propriam animadverſionem in febribus peſtilentiæ caſus. In hac minime utile eſt, aut fame, aut medicamentis uti, aut ducere alvum. Si vires ſinunt, ſanguinem mittere optimum eſt; præcipueque, ſi cum ardore febris eſt. Si id parum tutum eſt, ubi febris aut tenuata eſt, aut levata, vomitu pectus purgare. Sed in hoc maturius, quam

in aliis morbis, ducere in balneum opus eſt; vinum calidum, & meracius dare, & omnia glutinoſa: inter quæ quoque carnem, generis ejuſdem. Nam quo celerius ejuſmodi tempeſtates corripiunt, eo maturius auxilia, etiam cum quadam temeritate, rapienda ſunt. Quod ſi puer eſt, qui laborat; neque tantum robur ejus eſt, ut ſanguis mitti poſſit, cucurbitulis ei utendum eſt; ducenda alvus vel aqua vel ptiſanæ cremore; tum demum is levibus cibis nutriendus. Et ex toto non ſic pueri, ut viri, curari debent. Ergo, ut in alio quoque genere morborum, parcius in his agendum eſt: non facile ſanguinem mittere, non facile ducere alvum, non cruciare vigilia, fameve, aut nimia ſiti, non vino curare. Vomitus poſt febrem eliciendus eſt: deinde dandus cibus ex leviſſimis; tum is dormiat: poſtero die, ſi febris manet, abſtineat: tertio, ad ſimilem cibum redeat. Dandaque opera eſt, quantum fieri poteſt, ut inter opportunam abſtinentiam cibo opportuno, omiſſis cæteris, nutriatur.

2. *Curatio ardentis febris.*

Si vero ardens febris extorret, nulla medicamenti danda potio eſt; ſed in ipſis acceſſionibus oleo & aqua refrigerandus eſt: quæ miſcenda manu ſunt, donec albeſcant. Etiam amplo conclavi tenendus, quo multum & purum aerem trahere poſſit; neque multis veſtimentis ſtrangulandus, 137, 20. ſed admodum levibus tantum velandus eſt. Poſſunt etiam ſuper ſtomachum imponi,

poni, folia vitis in aqua frigida tincta. Ac ne ſiti quidem nimia vexandus eſt. Alendus maturius eſt, id eſt à die tertio, & ante cibum iiſdem perungendus. Si pituita in ſtomacho coiit, inclinata jam acceſſione, vomere cogendus eſt; & tunc dandum frigidum olus, aut pomum, ex his, quæ ſtomacho conveniunt. Si ſiccus manet ſtomachus, protinus vel ptiſanæ, vel alicæ, vel oryzæ cremor dandus eſt, cum quo recens adeps cocta ſit. Cum vero in ſummo incremento morbus eſt, utique non ante diem quartum, magna ſiti antecedente, frigida aqua copioſe præſtanda eſt, ut bibat etiam ultra ſatietatem; &, cum jam venter & præcordia ultra modum repleta, ſatiſque refrigerata ſunt, vomere debet. Quidam ne vomitum quidem exigunt; ſed ipſa aqua frigida, tantum ad ſatietatem data, pro medicamento utuntur. Ubi utrumlibet factum eſt, multa veſte operiendus eſt, 131, & collocandus, ut dormiat. Fereque poſt 21 longam ſitim & vigiliam, poſt multam ſatietatem, poſt infractum calorem, plenus ſomnus venit; per quem ingens ſudor effunditur, idque præſentiſſimum auxilium eſt: ſed in his tantum, in quibus præter ardorem, nulli dolores, nullus præcordiorum tumor; nihil prohibens, vel in pulmone, vel in faucibus; non ulcus, non defectio, non profluvium alvi fuit. Si quis autem in hujuſmodi febre leniter [a] tuſſit, is neque vehementi ſiti conflictari, neque bibere aquam frigidam debet; ſed eo modo curan-

I 4

a Aph. IV, 54.

curandus eſt, quo in cæteris febribus præcipitur.

CAP. VIII.

Curatio ſemitertianæ febris, quæ ἡμιτριταῖος dicitur.

AT, ubi id genus tertianæ eſt, quod ἡμιτριταῖον Medici appellant, magna cura opus eſt, ne id fallat. Habet enim plerunque frequentiores acceſſiones deceſſioneſque, ut aliud morbi genus videri poſſit; porrigiturque febris in horas viginti quatuor, & triginta ſex; ut, quod idem eſt, non idem eſſe videatur. Et magnopere neceſſarium eſt, neque dari cibum, niſi in ea remiſſione, quæ vera eſt; &, ubi ea venit, protinus dari. Plurimique ſub alterutro curantis errore ſubito moriuntur. Ac, niſi magnopere aliqua res prohibet, inter initia ſanguis mitti debet; tum dari cibus, qui neque incitet febrem, & tamen longum ejus ſpatium ſuſtineat.

CAP. IX.

Curatio lentarum febrium.

NONNUNQUAM etiam lentæ febres ſine ulla remiſſione corpus tenent; ac neque cibo, neque ulli remedio locus eſt. In hoc caſu medici cura eſſe debet, ut morbum mutet: fortaſſe enim curationi opportunior fiet. Sæpe igitur ex aqua frigida, cui oleum ſit adjectum, corpus ejus pertractandum eſt, quoniam interdum ſic evenit, ut horror oriatur, & fiat initium quod-

quoddam novi motus; exque eo, cum magis corpus incaluit, ſequatur etiam remiſſio. In his frictio quoque ex oleo & ſale ſalubris videtur.

At, ſi diu frigus eſt, & torpor, & jactatio corporis, non alienum eſt, in ipſa febre dare * mulſi tres aut quatuor cyathos, vel cum cibo vinum bene dilutum. Intenditur enim ſæpe ex eo febris; & major ortus calor ſimul & priora mala tollit, & ſpem remiſſionis, inque ea curationis oſtendit.

Neque hercule iſta curatio nova eſt, qua nunc quidam traditos ſibi ægros, qui ſub cautioribus medicis trahebantur, interdum † contrariis remediis ſanant. Siqui- 19, 15. dem apud antiquos quoque ante Herophilum & Eraſiſtratum, maximeque poſt Hippocratem fuit Petron quidam, qui febricitantem hominem, ubi acceperat, multis veſtimentis operiebat, ut ſimul calorem 134, ingentem, ſitimque excitaret. Deinde, ubi 34. paulum remitti cœperat febris, aquam frigidam potui dabat; ac, ſi moverat ſudorem, explicuiſſe ſe ægrum judicabat: ſi non moverat, plus etiam aquæ frigidæ ingerebat, & tum vomere cogebat. Si alterutro modo febre liberaverat, protinus ſuillam aſſam, & vinum homini dabat. Si non liberaverat, decoquebat aquam ſale adjecto, eamque bibere cogebat, ut vomendo ventrem purgaret.

Et intra hæc omnis ejus medicina erat. Eaque non minus grata fuit his, quos Hippocratis ſucceſſores non refecerant; quam

* *Mulſæ* Rom. Leg. † Senec. de Clem. I. 9.

nunc eſt his, quos Herophili vel Eraſiſtra-
475, ti æmuli diu tractos non expedierunt. Ne-
19. que ideo tamen non eſt temeraria iſta medicina; quia plures, ſi protinus à principiis excepit, interemit. Sed, cum eadem omnibus convenire non poſſint, fere, quos ratio non reſtituit, temeritas † adjuvat. Ideoque ejuſmodi medici melius alienos ægros,
121, 9. quam ſuos nutriunt. Sed eſt circumſpecti quoque hominis, & novare interdum, & augere morbum, & febres accendere; quia curationem, ubi id, quod eſt, non recipit, poteſt recipere id, quod futurum eſt.

CAP. X.

Remedia in febribus ad capitis dolorem, & præcordiorum inflammationem, & ariditatem, & ſcabritiem linguæ.

CONSIDERANDUM etiam eſt, febres ne ſolæ ſint, an alia his quoque mala accedant; id eſt, num caput doleat, num lingua aſpera, num præcordia intenta ſint. Si capitis dolores ſunt, roſam cum aceto miſcere oportet, & id ingerere: deinde habere duo pitacia, quæ latitudinem frontis, longitudinemque æquent: ex his invicem alterum in aceto & roſa habere, alterum in fronte; aut intinctam iiſdem lanam ſuccidam imponere. Si acetum offendit, pura roſa utendum eſt. Si roſa ipſa lædit, oleo acerbo. Si iſta parum juvant, teri poteſt vel iris arida, vel nuces amaræ, vel quælibet herba ex refrigerantibus. Quorum quidlibet ex aceto impoſitum, dolorem

† Exemp. vide apud Valleriolam lib. 3. obſ. 4.

dolorem minuit; ſed magis aliud in alio. Juvat etiam panis cum papavere injectus, vel cum roſa, ceruſa, ſpumave argenti. Olfacere quoque vel ſerpillum, vel anethum, non lienum eſt.

At, ſi in præcordiis inflammatio & dolor eſt, primo ſuperimponenda ſunt cataplaſmata reprimentia; ne, ſi calidiora fuerint, plus eo materiæ concurrat. Deinde, ubi prima inflammatio ſe remiſit, tunc demum ad calida & humida veniendum eſt; ut ea, quæ remanſerunt, diſcutiant. Notæ vero inflammationis ſunt quatuor, rubor, & tumor, cum calore, & dolore. Quo magis erravit Eraſiſtratus, qui febrem nullam 5, 7. ſine hac eſſe dixit.

Ergo, ſi ſine inflammatione dolor eſt, nihil imponendum eſt. hunc enim ſtatim ipſa febris ſolvet. At, ſi neque inflammatio, 70, 3. neque febris, ſed tantum præcordiorum dolor eſt; protinus calidis & ſiccis fomentis uti licet. Si vero lingua ſicca eſt, & ſcabra, detergenda primum penicillo eſt ex aqua calida: deinde ungenda mixtis inter ſe roſa & melle. Mel purgat, roſa reprimit, ſimulque ſicceſcere non ſinit. At ſi ſcabra non eſt, ſed arida, ubi penicillo deterſa eſt, ungi roſa debet, cui ceræ ſit paulum adjectum.

CAP.

CAP. XI.

Remedia contra frigus, quod febrem præcedit.

SOLET etiam ante febres eſſe frigus; idque vel moleſtiſſimum morbi genus eſt. Ubi id expectatur, omni potione prohibendus æger eſt: hæc enim paulo ante data, multum malo adjicit. Item maturius veſte multa tegendus eſt. Admovenda partibus his, pro quibus metuimus, ſicca & calida fomenta: ſic, ut ne ſtatim vehementiſſimi calores incipiant, ſed paulatim increſcant. Perfricandæ quoque eæ partes manibus unctis ex vetere oleo ſunt, eique adjiciendum aliquid ex calefacientibus. Contentique medici quidam una frictione, etiam ex quolibet oleo, ſunt. In harum febrium remiſſionibus nonnulli tres quatuor ſorbitionis cyathos, etiamnum manente febre, dant: deinde, ea bene finita, reficiunt ſtomachum cibo frigido & levi. Ego tum hoc puto tentandum, cum parum cibus, ſemel & poſt febrem datus, prodeſt.

Sed curioſe proſpiciendum eſt, ne tempus remiſſionis decipiat. Sæpe enim in hoc quoque genere valetudinis jam minui febris videtur, & rurſus intenditur. Itaque ei remiſſioni credendum eſt, quæ etiam immoratur, & jactationem, fervoremque corporis, quem ζέσιν Græci vocant, minuit. Illud ſatis convenit, ſi quotidie pares acceſſiones ſunt, quotidie parvum cibum dandum:

dum: si impares, post graviorem, cibum; post leviorem, aquam mulsam.

CAP. XII.

Curatio horroris in febribus.

HORROR autem eas fere febres antecedit, quæ certum habent circuitum, & ex toto remittuntur; ideoque a tutissimæ sunt, maximeque curationes admittunt. Nam ubi incerta tempora sunt, neque alvi ductio, neque balneum, neque vinum, neque medicamentum aliud recte datur. Incertum est enim, quando febris ventura sit: ita fieri potest, ut, si subito venerit, summa in eo pernicies sit, quod auxilii causa fuit inventum. Nihilque aliud fieri potest, quam ut primis diebus bene abstineat æger: deinde, sub decessu febris ejus, quæ gravissima est, cibum sumat.

At ubi certus circuitus est, facilius omnia illa tentantur; quia facilius proponere nobis & accessionum & decessionum vices possumus. In his autem, cum b veteraverunt, utilis fames non est. Primis tantummodo diebus ea pugnandum est: deinde dividenda curatio est, & ante horror, tum febris discutienda. Igitur cum primum aliquis inhorruit, & ex horrore incaluit, dare ei oportet potui tepidam aquam subsalsam, & vomere eum cogere: nam fere talis horror ab his oritur, quæ biliosa in stomacho resederunt. Idem faciendum est, si proximo quoque circuitu æque accessit: sæpe enim sic discutitur. Jamque

a Aph. IV, 43. b *Inveteraverunt*, Rittershus. ad Phædr. 1. Fab. 2.

que, quod genus febris ſit, ſcire licet.

Itaque ſub expectatione proximæ acceſſionis, quæ inſtare tertia poteſt, deducendus in balneum eſt; dandaque opera eſt, ut per tempus horroris in ſolio ſit. Si ibi quoque ſenſerit, nihilominus idem ſub expectatione acceſſionis quartæ faciat: ſiquidem eo quoque modo ſæpe is diſcutitur. Si nec balneum quidem profuit, ante acceſſionem allium edat, aut bibat calidam aquam cum pipere: ſiquidem ea quoque aſſumpta calorem movent; qui horrorem non admittit. Deinde eodem modo, quo in frigore præceptum eſt, antequam inhorreſcere poſſit, operiatur. fomentiſque protinus calidioribus totum corpus circundare convenit, maximeque involutis extin-
95, 20. ctis teſtis & titionibus.

Si nihilominus horror perruperit, multo oleo calefacto inter ipſa veſtimenta perfundatur; cui æque ex calefacientibus aliquid ſit adjectum: adhibeaturque frictio, quantam is ſuſtinere poterit, maximeque in manibus & pedibus: & ſpiritum ipſe contineat. Neque deſiſtendum eſt, etiamſi horror redit. ſæpe enim pertinacia juvantis malum corporis vincit.

Si quid evomuit, danda aqua tepida, iterumque vomere cogendus eſt; utendumque eiſdem eſt, donec horror finiatur. Sed præter hæc ducenda alvus eſt, ſi tardius horror quieſcet: ſiquidem id quoque exonerato corpore prodeſt. Ultima poſt hæc auxilia ſunt, geſtatio & ambulatio. Cibus autem

autem in ejuſmodi morbis maxime dandus eſt, qui mollem alvum præſtet, ac caro glutinoſa. Vinum cum dabitur, auſterum ſit.

CAP. XIII.

Curatio quotidianæ febris.

HÆC ad omnes circuitus febrium pertinent: diſcernendæ tamen ſingulæ ſunt, ſicut rationem habent diſſimilem. Si quotidiana eſt, triduo primo magnopere abſtinere oportet; tum cibis, altero quoque die uti. Si res inveteraverit, poſt febrem experiri balneum, & vinum; magiſque, ſi, horrore ſublato, hæc ſupereſt.

CAP. XIV.

Curatio tertianæ febris.

SI vero tertianæ, quæ ex toto intermittit, aut quartana eſt; mediis diebus, & ambulationibus uti oportet, aliiſque exercitationibus, & unctionibus. Quidam ex antiquioribus medicis Cleophantus, in hoc genere morborum, multo ante acceſſionem, caput ægri multa [a] calida aqua perfundebat, deinde vinum dabat. Quod, quamvis pleraque ejus viri præcepta ſecutus eſt Aſclepiades, recte tamen præteriit: eſt enim anceps.

Ipſe, ſi tertiana febris eſt, tertio die poſt acceſſionem dicit alvum duci oportere: quinto, poſt horrorem vomitum elicere; deinde poſt febrem, ſicut illi mos erat, adhuc

a Aph. VII, 42.

huc calidis dare cibum & vinum: sexto die, in lectulo detineri: sic enim fore, ne septimo die febris accedat. Id sæpe fieri posse, verisimile est. Tutius tamen est, hoc ipso ordine tria remedia, vomitus, alvi ductionis, vini potus, per triduum, id est, die tertio, & quinto, & septimo tentare: nec vinum, nisi post accessionem, die septimo bibere.

Si vero primis diebus discussus morbus non est, inciditque in vetustatem, quo die febris expectabitur, in lectulo se contineat; post febrem perfricetur: tum, cibo assumpto, bibat aquam; postero die, quo à cibo vacat, & ab exercitatione unctioneque, aqua tantum contentus, conquiescat. Et id quidem optimum est. Si vero imbecillitas urgebit, & post febrem vinum; & medio die paulum cibi debebit assumere.

CAP. XV.

Curatio quartanæ febris.

EADEM in quartana facienda sunt. Sed cum hæc tarde a admodum finiatur, nisi primis diebus discussa est, diligentius ab initio præcipiendum est, quid in ea debeat fieri. Igitur, si cui cum horrore febris accessit, eaque desiit, eodem die & postero tertioque continere se debet, & aquam tantummodo calidam primo die post febrem sumere; biduo proximo, quantum fieri potest, ne hanc quidem: quarto die, si cum horrore febris revertitur, b vomere; sicut ante præceptum est: deinde post

a I. Epidem. III, 17. b De Affect. XIX, 2.

post febrem, modicum cibum sumere, vini quadrantem. Postero tertioque die abstinere; aqua tantummodo calida, si sitis est, assumpta. Septimo die balneo frigus prævenire, abstinere, continere se debet, & aqua tantummodo calida, si sitis est, uti: ac tum ita nono die balneo frigus prævenire, &, si febris redierit, ducere alvum; ubi ex eo corpus conquieverit, inunctione vehementer perfricari, eodem modo sumere cibum, & vino biduo proximo se abstinere, frictione servata. Decimo tertio die rursus balneum experiri; &, si postea febris accessit, æque perfricari, vinum copiosius bibere. Ac sic proximum est, ut quies tot dierum, & abstinentia cum cæteris, quæ præcipiuntur, febrem tollant.

Si vero nihilominus remanet, aliud ex toto sequendum est curationis genus; idque agendum, ut, quod diu sustinendum est, corpus facile sustineat. Quo minus etiam curatio probari Heraclidis Tarentini debet, qui primis diebus ducendam alvum, deinde abstinendum in septimum diem dixit. Quod ut sustinere aliquis possit; tamen etiam febre liberatus vix refectioni valebit. adeo, si febris sæpius accesserit concidet. Igitur, si tertio decimo die morbus remanebit, balneum neque ante febrem, neque post eam tentandum erit; nisi interdum jam horrore discusso. Horror ipse per eadem, quæ supra præscripta sunt, expugnandus. Deinde post febrem oportebit ungi, & vehementer perfricari;

cibum & validum, & fortiter aſſumere; vino uti, quanto libebit: poſtero die, cum ſatis quieverit, ambulare, exerceri, ungi, perfricari fortiter; cibum accipere ſine vino: tertio die abſtinere.

Quo die vero febrem expectabit, ante ſurgere, & [c] exerceri, dareque operam oportet, ut in ipſam exercitationem tempus febris incurrat: ſic enim ſæpe illa diſcutitur. At, ſi in opere occupavit, tum demum ſe recipere. In ejuſmodi valetudine, medicamenta ſunt, oleum, frictio, exercitatio, cibus, vinum. Si venter adſtrictus eſt, ſolvendus eſt.

Sed hæc facile validiores faciunt: ſin imbecillitas occupavit, pro exercitatione geſtatio eſt. Si ne hanc quidem ſuſtinet, adhibenda tamen frictio eſt. Si hæc quoque vehemens onerat, intra quietem, & unctionem, & cibum conſiſtendum eſt; dandaque opera eſt, ne qua cruditas in quotidianam id malum vertat. Nam quartana neminem † jugulat: ſed, ſi ex ea facta quotidiana eſt, in malis æger eſt: quod tamen, niſi culpa vel ægri [d] vel curantis, nunquam fit.

CAP. XVI.

Curatio duarum quartanarum.

At, ſi duæ quartanæ ſunt, neque, quas propoſui, exercitationes adhiberi poſſunt: aut ex toto quieſcere opus eſt, aut, ſi id difficile eſt, leniter ambulare, hinc conſidere, diligenter involutis pedibus

c Ariſtot. Probl. Sect. II, 58. † Tulpius obſerv. l. 3. cap. 53. d Hippocr. I. Epidem. Sect. III, 4.

bus & capite. Quoties febris acceſſit & deſiit, cibum modicum ſumere, & vinum; reliquo tempore, niſi imbecillitas urget, abſtinere. At, ſi duæ febres pene junguntur, poſt utramque cibum ſumere: deinde vacuo tempore, & moveri aliquantum, & poſt unctionem cibo uti. Cum vero vetus quartana raro, niſi vere [a] ſolvatur; utique eo tempore attendendum eſt, ne quid fiat, quod valetudinem impediat. Prodeſtque in vetere quartana, mutare ſubinde victus genus, à vino ad aquam, ab aqua ad vinum, à lenibus cibis ad acres, ab acribus ad lenes tranſire: eſſe radicem, deinde vomere: jureve pulli gallinacei ventrem reſolvere: oleo ad frictiones adjicere calefacientia: ante acceſſionem ſorbere, vel aceti cyathos duos, vel unum ſinapis, cum tribus Græci vini ſalſi, vel miſta paribus 37, 7.
portionibus; & in aqua diluta, piper, ca- 132,
ſtoreum, laſer, myrrham. Per hæc enim 27.
ſimiliaque corpus agitandum eſt, ut moveatur ex eo ſtatu, quo detinetur.

Si febris quievit, diu meminiſſe ejus diei convenit: eoque vitare frigus, calorem, cruditatem, laſſitudinem. Facile enim revertitur, niſi à ſano quoque aliquandiu timetur.

CAP. XVII.

Curatio quotidianæ febris, quæ ex quartana facta ſit.

AT, ſi ex quartana, quotidiana facta eſt: cum id initio inciderit, per bidu-

K 2

a Epidem. VI. Sect. VI, 42.

duum abſtinere oportet, veſpere frictione uti, & aquam tantummodo potui dare. tertio die ſæpe fit, ne febris accedat. Sed ſive fuit, ſive non fuit, cibus poſt acceſſionis tempus eſt dandus: &, ſi manet, per biduum abſtinentia, quanta maxima imperari corpori poteſt, & fricatione quotidie utendum eſt.

CAP. XVIII.

De tribus inſaniæ generibus: & primo de ejus curatione, quæ à Græcis φρενῖτις dicitur.

ET febrium quidem curatio expoſita eſt. Superſunt vero alii corporis affectus, qui huic ſuperveniunt, ex quibus eos, qui certis partibus aſſignari poſſunt, protinus jungam. Incipiam ab inſania, primamque hujus ipſius partem aggrediar, quæ & acuta, & in febre eſt. Græci φρενῖτιν appellant.

Illud ante omnia ſcire oportet, interdum in acceſſione ægros deſipere, & loqui aliena. Quod non quidem leve eſt; neque incidere poteſt, niſi in febre vehementi, non tamen æque peſtiferum eſt. nam plerunque breve eſſe conſuevit; levatoque acceſſionis impetu, protinus mens redit. Neque id genus morbi remedium aliud deſiderat, quam quod in curanda febre præceptum eſt.

Phrenitis [a] vero tum demum eſt, cum continua dementia eſſe incipit; aut cum æger, quamvis adhuc ſapiat, tamen quaſdam

a Trallian. I. 13. Cœl. Aurelian. Præf. Lib. I. Acutor. Morb. pag. 7.

dam vanas imagines accipit: perfecta eſt, ubi mens illis imaginibus addicta eſt. Ejus autem plura genera ſunt: ſiquidem ex phreniticis alii hilares, alii triſtes ſunt: alii facilius continentur, & intra verba deſipiunt; alii inſurgunt, & violenter quædam manu faciunt: atque ex his ipſis, alii nihil niſi impetu peccant, alii etiam artes adhibent; ſummamque ſpeciem ſanitatis in captandis malorum operum occaſionibus præbent; ſed exitu deprehenduntur.

Ex his autem eos, qui intra verba deſipiunt, aut leviter etiam manu peccant, aſperioribus coercitionibus ſuonerare ſupervacuum eſt. Eos vero, qui violentius ſe gerunt, vincire convenit; ne vel ſibi vel alteri noceant. Neque credendum eſt, ſi vinctus aliquis, dum levari vinculis cupit, ſanum jam ſe fingat; quamvis prudenter & miſerabiliter loquatur, quoniam is dolus inſanientis eſt.

Fere vero antiqui tales ægros in tenebris habebant; eo quod illis contrarium eſſet, exterreri; & ad quietem animi tenebras ipſas conferre aliquid judicabant. At Aſclepiades, tanquam ipſis tenebris terrentibus, † in lumine habendos eos dixit. Neutrum tamen perpetuum eſt. Alium enim lux, alium tenebræ magis turbant. reperiunturque, in quibus nullum diſcrimen deprehendi, vel hoc, vel illo modo poſſit. Optimum itaque eſt, b utrumque experiri; & habere eum, qui tenebras horret, in luce; eum, qui lucem, in tenebris. At ubi nul-

† Cæl. Aurel. M. A. l. 1. c. 15. p. 40. b. Cæl. Aurel. Acut. Morb. l. 9. Arethæus de Curat. Acut. l, 1.

nullum tale discrimen est, æger, si vires habet, loco lucido: si non habet, obscuro continendus est.

Remedia vero adhibere, ubi maxime furor urget, supervacuum est: simul enim febris quoque increscit. Tum itaque nihil nisi continendus æger est. Ubi vero res patitur, festinanter subveniendum est. Asclepiades perinde esse dixit, his sanguinem * mitti, ac si c trucidentur: hanc rationem secutus, quod neque insania esset, nisi cum febre intenta; neque sanguis, nisi in remissione ejus, recte mitteretur. Ipse in his somnum multa frictione quæsivit. Sed cum & intentio febris somnum impediat; & frictio non, nisi in remissione ejus, utilis sit: hoc quoque auxilium debuit præterire. Quid igitur est? Multa in præcipiti d periculo recte fiunt, aliàs omittenda. Et continua quoque febris habet tempora, quibus, etsi non remittit, non tamen crescit. Estque hoc, ut non optimum, sic satis tamen secundum remediis tempus. Quod si vires ægri patiuntur, sanguis quoque mitti debet.

Nec minus dubitari potest, an alvus ducenda sit. Tum, interposito die, convenit caput ad † cutem tondere: deinde aqua fovere, in qua verbenæ aliquæ decoctæ sint ex reprimentibus: aut prius fovere, deinde tondere, & iterum fovere: ac novissime rosa caput naresque implere; offerre etiam naribus rutam, ex aceto contritam, & movere sternutamenta medicamentis ad id effi-

* V. S. quando & qualis conveniat *Cœl. Aurel. Acut. Morb.* I. *c.* 10. c Cœl. Aurelian. Acut. Morb. I, 25. d Valeriola Observ. 1. lib. 1. † Cœl. Aurel. Acut. Morb. I, 10. & c. 15.

efficacibus. Quæ tamen facienda ſunt in his, quibus vires non deſunt. Si vero imbecillitas eſt, roſa tantum caput, adjecto ſerpyllo, ſimilive aliquo, madefaciendum eſt. Utiles etiam in quibuſcumque viribus herbæ duæ ſunt, ſolanum & muralis, ſi ſimul ex utraque, ſucco expreſſo, caput impleatur. Cum ſe febris remiſerit, frictione utendum eſt: parcius tamen in his, qui nimis hilares, quam in his, qui nimis triſtes ſunt.

Adverſus omnium autem ſic inſanientium animos gerere ſe pro cujuſque natura neceſſarium eſt. Quorundam enim vani metus levandi ſunt: ſicut in homine prædivite famem timente incidit; cui ſubinde falſæ hæreditates nunciabantur. Quorundam audacia coercenda eſt: ſicut in his fit, in quibus continendis plagæ quoque adhibentur. Quorundam etiam intempeſtivus riſus objurgatione & minis prohibendus eſt. Quorundam diſcutiendæ triſtes cogitationes: ad quod ſymphoniæ, & cymbala, ſtrepituſque proficiunt. Sæpius tamen aſſentiendum, quam repugnandum eſt: paulatimque, & non evidenter, ab his, quæ ſtulte dicuntur, ad meliora mens abducenda. Interdum etiam elicienda ipſius intentio: ut fit in hominibus ſtudioſis literarum, quibus liber legitur, aut recte, ſi delectantur; aut perperam, ſi id ipſum eos offendit. Emendando enim advertere animum incipiunt. Quin etiam recitare, ſi qua meminerunt, cogen-

di ſunt. Ad cibum quoque quoſdam non deſiderantes reduxerunt hi, qui inter epulantes eos collocaverunt.

Omnibus vero ſic affectis ſomnus & difficilis, & præcipue neceſſarius eſt. ſub hoc enim plerique [d] ſaneſcunt. Prodeſt ad id, atque etiam ad mentem ipſam componendam, crocinum unguentum cum irino in caput datum. Si nihilominus vigilant, quidam ſomnum moliuntur potui dando aquam, in qua papaver aut hyoſcyamus decocta ſint: alii mandragoræ mala pulvino ſubjiciunt: alii vel amomum, vel ſycamini lachrymam fronti inducunt. Hoc nomen apud Medicos reperio. Sed cur Græci morum συκάμινον [e] appellant, cum mori nulla lachryma ſit? Sic vero ſignificatur lachryma arboris in Ægypto naſcentis, quam ibi συκόμορον appellant. Plurimi decoctis papaveris corticibus, ex ea aqua cum ſpongia os & caput ſubinde fovent.

Aſclepiades ea ſupervacua eſſe dixit: quoniam in lethargum ſæpe convertunt. Præcepit autem, ut primo die, à cibo, potione, ſomno abſtineretur: veſpere ei daretur potui aqua: tum frictio admoveretur lenis, ita ut ne manum quidem, qui fricaret, vehementer imprimeret: poſtero deinde die, iiſdem omnibus factis, veſpere ei daretur ſorbitio & aqua, rurſuſque frictio adhiberetur. Per hanc enim nos conſecuturos, ut ſomnus accedat. Id interdum fit, & quidem adeo, ut, illo confitente, nimia fricatio etiam lethargi periculum afferat. Sed

d Aph. II. 2, e Bodæus à Stapel ad Theophraſt. Hiſtor. Plant. IV, 2.

Sed ſi ſic ſomnus non acceſſit, tum demum illis medicamentis arceſſendus eſt: habita ſcilicet eadem moderatione, quæ hic quoque neceſſaria eſt; ne, quem obdormire volumus, excitare poſtea non poſſimus. Confert etiam aliquid ad ſomnum ſilanus juxta cadens; vel geſtatio * poſt cibum, & noctu; maximeque lecti ſuſpenſi motus.

Neque alienum eſt, ſi neque ſanguis ante miſſus eſt, neque mens conſtat, neque ſomnus accedit, † occipitio inciſo cucurbitulam admovere: quæ quia levat morbum, poteſt ſomnum facere. Moderatio autem in cibo quoque adhibenda eſt: nam neque æger eſt implendus, ne inſaniat: neque jejunio utique vexandus eſt, ne imbecillitate in cardiacum incidat. Opus eſt autem cibo infirmo, maximeque ſorbitionis, & potione aquæ mulſæ, cujus ternos cyathos hieme, æſtate vero quatuor dediſſe ſatis eſt.

Alterum genus inſaniæ eſt, quod ſpatium longius recipit; quia fere ſine febre incipit, leves deinde febriculas excitat: & conſiſtit in triſtitia, quam videtur bilis f atra contrahere. In hac utilis detractio ſanguine eſt. Si quid hanc prohibet, prima eſt abſtinentia: ſecunda, per album veratrum vomitumque purgatio: poſt utrumlibet, adhibenda bis die frictio eſt. Si magis valet, frequens etiam exercitatio; in jejuno vomitus; cibus, ſine vino, dandus ex me- 155,
dia materia eſt. Quam quoties poſuero, 26.
ſcire licet, etiam ex infirmiſſima dari poſſe, dum

* Cœl. Aurel. A. M. I. 15. p. 46. † Cœl. Aurel. I. c. 11. p. 27. f Aretæus de Morb. Diut. l, 6. Trallian. I, 16.

dum ne ea sola quis utatur: valentissimam tantummodo esse removendam. Præter hæc, servanda alvus est quam tenerrima: removendi terrores, & potius bona spes afferenda: quærenda delectatio ex fabulis, ludisque, quibus maxime capi sanus assueverat: laudanda, si qua sunt, ipsius opera, & ante oculos ejus ponenda: leviter objurganda vana tristitia: subinde admonendus, in his ipsis rebus, quæ solicitant, cur non potius lætitiæ, quam solicitudinis causa sit. Si febris quoque accessit, sicut aliæ febres curanda est.

Tertium insaniæ genus est ex his longissimum; adeo ut vitam ipsam non impediat. quod robusti corporis esse consuevit. Hujus autem species duæ sunt. Nam quidam imaginibus, non mente fallunt; qualem insanientem Ajacem vel Orestem poetarum fabulæ ferunt: quidam animo desipiunt. Si imagines fallunt, ante omnia videndum est, tristes, an hilares sint. In tristitia, nigrum veratrum dejectionis causa; in hilaritate, album, ad vomitum excitandum, dari debet. Idque, si in potione non accipit, pani adjiciendum est, quo facilius fallat. Nam, si bene se purgaverit, ex magna parte morbum levabit. Ergo etiam, si semel datum veratrum parum profecerit, interposito tempore iterum dari debet. Neque ignorare oportet, leviorem esse morbum cum [g] risu, quam serio insanientium. Illud quoque perpetuum est in omnibus morbis, ubi ab inferiore parte purgandus aliquis

g Aph. VI, 53.

aliquid eſt, [h] ventrem ejus ante ſolvendum eſſe: ubi à ſuperiore, comprimendum.

Si vero conſilium inſanientem fallit, tormentis quibuſdam optime curatur. Ubi perperam aliquid dixit, aut fecit, fame, vinculis, plagis coercendus eſt. Cogendus eſt & attendere, & ediſcere aliquid, & meminiſſe. Sic enim fiet, ut paulatim metu cogatur conſiderare, quid faciat. Subito etiam terreri, & expaveſcere, in hoc morbo prodeſt; & fere, quicquid animum vehementer perturbat. Poteſt enim quædam fieri mutatio, cum ab eo ſtatu mens, in quo fuerat, abducta eſt. Intereſt etiam, ſi ipſe ſine cauſa ſubinde rideat, an mœſtus demiſſuſque ſit. Nam dementis hilaritas terroribus his, de quibus ſupra dixi, melius curatur. Si nimia triſtitia eſt, prodeſt lenis, ſed multa bis die frictio: item ſuper caput aqua frigida infuſa, demiſſumque corpus in aquam & oleum.

Illa communia ſunt: inſanientes vehementer exerceri debere; multa frictione uti; neque pinguem carnem, neque vinum aſſumere; cibis uti poſt purgationem, ex
media materia, quam leviſſimis, non opor- 153,
tere eſſe vel ſolos, vel inter ignotos, vel in- 32.
ter eos, quos aut contemnant, aut negli- 170,
gant; mutare debere regiones, &, ſi mens 26.
redit, annua peregrinatione eſſe jactandos.

Raro, ſed aliquando tamen, ex metu delirium naſcitur. Quod genus inſanientium, ſpecie ſimile, ſimilique victus genere curandum eſt: præterquam quod in hoc

h Aph. VII, 70.

hoc insaniæ genere solo recte vinum datur.

CAP. XIX.

a *De Cardiacis.*

HIs morbis præcipue contrarium est id genus, quod *καρδιακὸν* à Græcis nominatur; quamvis sæpe ad eum phrenitici transeunt: siquidem mens in illis laborat, in hoc vero constat. Id autem nihil aliud est, quam nimia imbecillitas corporis; quod, stomacho languente, immodico sudore digeritur. Licetque protinus scire id esse, ubi venarum exigui imbecillique pulsus sunt; sudor autem supra consuetudinem, & modo, & tempore, ex toto thorace, & cervicibus, atque etiam ex capite prorumpit, pedibus tantummodo, & cruribus siccioribus, atque frigidis. Acuti id morbi genus est.

Curatio prima est, supra præcordia imponere, quæ reprimunt, cataplasmata: secunda, sudorem cohibere. Id præstat acerbum oleum, vel rosa, vel melinum, aut myrteum. Quorum aliquo corpus leniter perungendum; ceratumque ex aliquo horum tum imponendum est.

Si sudor vincit, delinendus homo est vel gypso, vel argenti spuma, vel cimolia creta, vel subinde horum pulvere respergendus. Idem præstat pulvis ex contritis aridæ myrti vel rubi foliis, aut ex austeri & boni vini arida fece. Pluraque similia sunt, quæ si desunt, satis utilis est quilibet ex

a Cœl. Aurelian. Acut. Morb. II, 30, 31. Trallian. VII, 9.

ex via pulvis injectus. Super hæc vero, quo minus corpus insudet, levi veste debet esse contectus, positusque loco non calido, fenestris patentibus, sic ut perflatus quoque aliquis accedat.

Tertium auxilium est, imbecillitati jacentis cibo vinoque succurrere. Cibus non multus quidem, sed sæpe tamen nocte ac die dandus est; ut nutriat, neque oneret. Is esse debet ex infirmissima materia, & stomacho aptus. Nisi autem necesse est, ad vinum festinare non oportet. Si verendum est, ne deficiat, tum & intrita ex hoc, & hoc ipsum austerum quidem, sed tamen tenue, meraculum, egelidum subinde & liberaliter dandum est; adjecta polenta, si modo is æger parum cibi assumit. Idque vinum esse debet, neque nullarum virium, neque ingentium: recteque tota die ac nocte, duas vel tres heminas æger bibet; si vastius corpus est, plus etiam: si cibum non accipit, perunctum ante perfundere aqua frigida convenit, & tum dare.

Quod si stomachus resolutus parum continet, & ante cibum, & post eum sponte vomere oportet; rursusque post vomitum cibum sumere. Si ne is quidem manserit, sorbere vini cyathum, interpositaque hora, sumere iterum. Si id quoque stomachus reddiderit, totum corpus bulbis contritis superillinendum est: qui, ubi inaruerunt, efficiunt, ut vinum in stomacho contineatur, exque eo toti corpori calor venisque vis redeat.

Ulti-

Ultimum auxilium eſt, in alvum ptiſanæ vel alicæ cremorem ex inferioribus partibus indere, ſiquidem id quoque vires tuetur. Neque alienum eſt, naribus quoque æſtuantis admovere, quod reficiat; ut eſt roſa & vinum: &, ſi qua in extremis partibus frigent, unctis & calidis manibus fovere. Per quæ ſi conſequi potuimus, ut & ſudoris impetus minuatur, & vita prorogetur, incipit jam tempus ipſum eſſe præſidio. Ubi eſſe in tuto videtur, verendum tamen eſt, ut ne in eandem imbecillitatem cito recidat. Itaque, vino tantum remoto, quotidie validiorem cibum debet aſſumere; donec ſatis virium corpori redeat.

CAP. XX.

De Lethargicis.

ALTER quoque morbus eſt; aliter phrenitico † contrarius. In eo difficilior ſomnus, prompta ad omnem audaciam mens eſt: in hoc marcor, & inexpugnabilis pene dormiendi neceſſitas. λήθαργον Græci nominarunt. Id quoque genus acutum eſt, &, niſi ſuccurritur, celeriter jugulat.

Proinde ex eo ægros quidam excitare nituntur, admotis his, per quæ ſternutamenta evocantur, & his, quæ odore fœdo movent, qualis eſt pix uſta, lana ſuccida, piper, veratrum, caſtoreum, acetum, allium, cepa. Juxta etiam galbanum incendunt, aut cornu cervinum: ſi non eſt, quodlibet aliud. Hæc enim cum comburuntur, odore fœdo movent. Thar-

† Alex. Trall. l. 14. * Cœl. Aur, M. A. L. II. c. I. a Trallian. I, 15. Aretæus de Morbor. Acut. Curat. I, 2.

Tharrias vero quidam, accessionis esse l malum, dixit, levarique, cum ea decessit. taque eos, qui subinde excitant, sine usu nale habere. Interest autem, in decessione xpergiscatur æger, an, cum febris levatur, ut, levata quoque ea, somnus urgeat. Nam i expergiscitur, adhibere ei, ut sopito, supervacuum est. neque enim vigilando nelior fit; sed per se, si melior est, vigiat. Si vero continens ei somnus est, utique excitandus est; sed his temporibus, quibus febris levissima est, ut excernat aliquid, & sumat. Excitat autem validissime repente aqua frigida superinfusa. Post remissionem itaque, perunctum oleo multo totum corpus, tribus aut quatuor amphoris totum per caput perfundendum est. Sed hoc utemur, si æqualis ægro spiritus erit, si mollia præcordia. Sin aliter hæc erunt, ea potiora, quæ supra comprehensa sunt. Et, quod ad somnum quidem pertinet, commodissima hæc ratio est.

Medendi autem causa, caput radendum; deinde posca fovendum est, in qua laurus, aut ruta decocta sit. Altera vero die imponendum castoreum, aut ruta ex aceto contrita, aut lauri baccæ, aut hedera cum rosa & aceto. Præcipueque proficit, & ad excitandum hominem, naribus admotum; & ad morbum ipsum depellendum, capiti frontivi impositum sinapi. Gestatio etiam in hoc morbo prodest: maximeque opportune cibus datus, id est, in remissione, quanta maxima inveniri poterit. Aptissima

tiſſima autem ſorbitio eſt, donec morbus decreſcere incipiat. Si autem quotidie gravis acceſſio eſt, hæc quotidie detur: ſi alternis, poſt graviorem, ſorbitio; poſt leviorem, mulſa aqua. Vinum quoque cum tempeſtivo cibo datum non mediocriter adjuvat.

Quod ſi poſt longas febres ejuſmodi torpor acceſſit, cætera eadem ſervanda ſunt. Ante acceſſionem autem, tribus quatuorve horis, ſi venter aſtrictus eſt, dandum eſt caſtoreum cum ſcammonea; ſi non eſt, per ſe ipſum caſtoreum cum aqua dandum eſt. Si præcordia mollia ſunt, cibis utendum eſt plenioribus: ſi dura, in iiſdem ſorbitionibus ſubſiſtendum; imponendumque præcordiis, quod ſimul & reprimat & emolliat.

451. CAP. XXI.

a *De Hydropicis.*

SED hic quidem acutus eſt morbus. Longus vero fieri poteſt eorum, quos aqua inter cutem male habet: niſi enim primis diebus ſuccurritur, in ὕδρωπα, quam Græci vocant, incidunt. Ejus tres ſpecies ſunt. Nam modo, ventre vehementer intento, creber intus, ex motu ſpiritus, ſonus eſt: modo corpus inæquale eſt, tumoribus aliter aliterque per totum id orientibus: modo intus in uterum aqua contrahitur; &, moto corpore, ita movetur, ut impetus ejus conſpici poſſit. Primum, τυμπανίτην: ſecundum, λευκοφλεγματίαν, vel

a Aretæus de Diuturn. Morb. II, 1.

vel ὑπὸ τὴν σάρκα; tertium ἀσκίτην Græci nominarunt. Communis tamen omnium est humoris nimia abundantia: ob quam ne ulcera b quidem in his ægris facile sanescunt. Sæpe vero hoc malum per se incipit: 68, 7.
sæpe alteri vetusto morbo, maximeque quartanæ, supervenit.

Facilius in servis, quam in liberis tollitur. quia, cum desideret famem, sitim, & mille alia tædia, longamque patientiam, promptius iis succurritur, qui facile coguntur, quam quibus inutilis libertas est. Sed ne hi quidem, qui sub alio sunt, si ex toto sibi temperare non possunt, ad salutem perducuntur. Ideoque non ignobilis medicus, Chrysippi discipulus, apud Antigonum regem, amicum quendam ejus, notæ intemperantiæ, mediocriter eo morbo implicitum, negavit posse sanari. Cumque alter medicus Epirotes Philippus se sanaturum polliceretur; respondit, illum ad morbum ægri respicere; se, ad animum. Neque eum res fefellit. Ille enim cum summa diligentia non medici tantummodo, sed etiam regis custodiretur, tamen malagmata sua devorando, bibendoque suam urinam, in exitium sese præcipitavit.

Inter initia tamen, non difficillima curatio est, si imperata sunt corpori, quies, sitis, inedia. At si malum inveteravit, non sine magna mole discutitur. † Metrodorum tamen, Epicuri discipulum, referunt, cum hoc morbo tentaretur, neque æquo animo necessarium sitim sustineret, ubi diu ab-

b Aph. VI. 8. † ejus vitam describit Diogenes Laertius.

abstinuerat, solitum bibere, deinde evomere. Quod, si redditur, quicquid receptum est, multum tædio demit: si à stomacho retentum est, morbum auget. ideoque in quolibet tentandum non est.

Sed si febris quoque est, hæc in primis submovenda est per eas rationes, per quas huic succurri posse propositum est. Si sine febre æger est, tum demum ad ea veniendum est, quæ ipsi morbo mederi solent. Atque hic quoque, quæcumque species est, si nondum nimis occupavit, iisdem auxiliis opus est. Multum ambulandum, currendum aliquando, & superiores maxime partes sic perfricandæ, ut calorem in cutem evocet: inter quæ, spiritum ipse contineat. Evocandus est sudor, non per exercitationem tantum, sed etiam in arena calida, vel laconico, vel clibano, similibusque aliis: maximeque utiles sunt naturales, & siccæ sudationes; quales super [b] Batas
93, 11. habemus in myrtetis. Balneum, atque omnis humor alienus est. Jejuno recte catapotia dantur, facta ex duabus apsinthii, myrrhæ tertia parte.

Cibus esse debet ex media [d] quidem materia, sed tamen generis durioris. Potio non ultra danda est, quam ut vitam sustineat: optimaque est, quæ urinam movet. Alvum moliri cibo melius est, quam medicamento. Si tamen res coget, ex his aliquid, quæ id præstant, erit decoquendum, eaque aqua potui danda. Videntur autem hanc facultatem habere, iris, nardum,

c Cicero Epist. ad Fam. IX, 12. d Supra II, 18.

dum, crocum, cinnamomum, cassia, myrrha, balsamum, galbanum, ladanum, œnanthe, e panaces, cardamomum, hebenus, cupressi semen, uva taminia, quam σταφίδα ἀγρίαν Græci nominant, abrotanum, rosæ folia, acorum, amaræ nuces, tragoriganum, styrax, costum, junci quadrati & rotundi flos; illum κύπειρον, hunc σχοῖνον Græci vocant. quæ quoties posuero, non quæ hic nascuntur, sed, quæ inter aromata afferuntur, significabo. Primo tamen, quæ lenissima ex his sunt, id est, rosæ folia, vel nardi spica, tentanda sunt. Vinum quoque utile est austerum, sed quam tenuissimum.

Commodum est etiam, lino quotidie ventrem metiri, &, qua comprehendit alvum, notam imponere: postero quoque die videre, plenius corpus sit, an extenuetur. id enim, quod extenuatur, medicinam sentit. Neque alienum est, metiri & potionem ejus, & urinam. nam si plus humoris excernitur, quam assumitur, ita demum secundæ valetudinis spes est. Asclepiades in eo, qui ex quartana in hydropa deciderat, se abstinentia bidui, & fricatione usum; tertio die, jam & febre, & aqua liberato, cibum, & vinum dedisse, memoriæ prodidit. Hactenus communiter de omni specie præcipi potest: si vehementius malum est, diducenda ratio curandi est.

Ergo, si inflatio, & ex ea dolor creber est, utilis quotidianus, aut altero quoque die

e Rhodius ad Scribon. Largi Comp. V, p. 37.

die post cibum, vomitus est. Fomentis deinde siccis calidisque utendum est. Si per hæc dolor non finitur, necessariæ sunt sine ferro cucurbitulæ. Si ne per has quidem tormentum tollitur, incidenda cutis est, & tum his utendum. Ultimum auxilium est, si cucurbitulæ nihil profuerunt, per alvum infundere copiosam aquam calidam, eamque recipere. Quin etiam quotidie ter quaterve opus est uti fricatione vehementi, cum oleo & quibusdam calefacientibus. Sed in hac frictione à ventre abstinendum est. Imponendum vero in eum crebrius sinapi, donec cutem erodat; ferramentisque candentibus pluribus locis venter exulcerandus est, & servanda ulcera diutius. Utiliter etiam scilla cocta deligatur super cutim. Sed diu post has inflationes abstinendum est ab omnibus inflantibus.

At, si id vitium est, cui λευκοφλεγματία nomen est, eas partes, quæ tument, subjicere soli oportet; sed non nimium, ne febriculam incendat: si is vehementior est, caput velandum est, utendumque fricatione, madefactis tantum manibus aqua, cui sal & nitrum & olei paulum sit adjectum; sic, ut aut puerilis aut muliebres manus adhibeantur, quo mollior earum tactus sit. Idque si vires patiuntur, ante meridiem, tota hora; post meridiem, semihora fieri oportet. Utilia sunt etiam cataplasmata, quæ reprimunt; maximeque, si corpora teneriora sunt. Incidendum quoque super talum, quatuor fere digitis, ex parte interiore

teriore eſt; quo per aliquot dies frequens humor feratur: atque ipſos tumores incidere altis plagis oportet: concutiendumque corpus eſt multa geſtatione, atque, ubi inductæ vulneribus cicatrices ſunt, adjiciendum exercitationibus & cibis, donec corpus ad priſtinum ſtatum revertatur. Cibus valens eſſe debet, & glutinoſus, maximeque caro. Vinum, ſi per ſtomachum licet, dulcius. ſed ita, ut invicem biduo triduove, modo aqua, modo id bibatur. Prodeſt etiam lactucæ marinæ, quæ grandis juxta mare naſcitur, ſemen, cum aqua potui datum. Quod ſi valens eſt, qui id accipit, ei ſcilla cocta ſimul ſuper ventrem deligatur. Authoreſque multi ſunt, inflatis veſicis pulſandos tumores eſſe.

Si vero id morbi genus eſt, quo in uterum multa aqua contrahitur, ambulare, ſed magis modice oportet; malagma, quod digerat, impoſitum habere; idque ipſum ſuperimpoſito triplici panno, faſcia, non nimium tamen vehementer, aſtringere. quod à Tharria profectum, ſervatum eſſe à pluribus video. Si jecur, aut lienem affectum eſſe, manifeſtum eſt, ficum pinguem contuſam, adjecto melle, ſuperponere. Si per talia auxilia venter non ſiccatur, ſed humor nihilominus abundat, celeriori via ſuccurrere, ut is per ventrem ipſum emittatur. Neque ignoro, Eraſiſtrato diſplicuiſſe hanc curandi viam. morbum enim hunc jocineris putavit: ideoque illud eſſe ſanandum; fruſtraque aquam emitti, quæ,

vitiato illo, ſubinde renaſcantur. Sed primum, non hujus viſceris unius hoc vitium eſt. Nam & ſplene affecto, & in totius corporis malo habitu fit. Deinde, ut inde cœperit, tamen aqua niſi emittitur, quæ contra naturam ibi ſubſtitit, & jocinori, & cæteris interioribus partibus nocet. Convenitque, corpus nihilominus eſſe curandum. Neque enim ſanat emiſſus humor, ſed medicinæ locum facit, quam intus incluſus impedit. Ac ne illud quidem in controverſiam venit, quin non omnes in hoc morbo ſic curari poſſint; ſed juvenes robuſti, qui vel ex toto carent febre, vel certe ſatis liberales intermiſſiones habent. Nam quorum ſtomachus corruptus eſt, quive ex atra bile huc deciderunt, quique malum corporis habitum habent, idonei huic curationi non ſunt. Cibus autem, quo die primum humor emiſſus eſt, ſupervacuus eſt, niſi ſi vires deſunt. In ſequentibus diebus, & his vinum meracius quidem, ſed non ita multum dari debet, paulatimque revocandus æger eſt ad exercitationes, fricationes, ſolem, ſudationes, fatigationes, & idoneos cibos, donec ex toto convaleſcat. Balneum rarum res amat; & frequentiorem in jejuno vomitum. Si æſtas eſt, in mari natare commodum eſt. Ubi convaluit aliquis, diu tamen alienus ei veneris uſus ſit.

CAP. XXII.

De Tabe, & ejus speciebus.

DIUTIUS sæpe & periculosius tabes eos male habet, quos invasit. Atque hujus quoque plures † species sunt. Una est, qua corpus non alitur, &, naturaliter semper aliquibus decedentibus, nullis vero in eorum locum subeuntibus, summa macies oritur; &, nisi occurritur, tollit. * *ἀτροφίαν* hanc Græci nominant. Ea duabus fere de causis incidere consuevit. Aut enim nimio timore aliquis minus, aut aviditate nimia plus, quam debet, assumit: ita vel, quod deest, infirmat: vel, quod superat, corrumpitur.

Altera species est, quam Græci *καχεξίαν* appellant: ubi malus corporis habitus est; ideoque omnia alimenta corrumpuntur. Quod fere fit, cum longo morbo vitiata corpora, etiamsi illo vacant, refectionem tamen non accipiunt: aut cum malis medicamentis corpus affectum est; aut, cum diu necessaria defuerunt; aut, cum inusitatos & inutiles cibos aliquis assumpsit, aliquidve simile incidit. Huic, præter tabem, illud quoque nonnunquam accidere solet, ut per assiduas pustulas, aut ulcera, summa cutis exasperetur, vel aliquæ corporis partes intumescant.

Tertia est, longeque periculosissima species, quam Græci *φθίσιν* nominaverunt. Oritur fere à capite: inde in pulmonem distillat. Ex hoc exulceratio accidit, & febri-

† Erant apud veteres qui tabem & longos morbos inducere poterant, *Philo Judæus de specialib. leg.* 16. pag. 792. & 1691. * Cœl. Aurel. Morb. Chron. II. 14.

cula lenis ſit; quæ etiam, cum quievit, tamen repetit. In ea quoque frequens tuſſis eſt, & pus excreatur; interdum cruentum aliquid. Quicquid excreatum eſt, ſi in ignem a impo-
72, 1. ſitum eſt, mali odoris eſt. Itaque, qui de morbo dubitant, hac nota utuntur.

b Cum hæc genera tabis ſint, animadvertere primum oportet, quid ſit in quo laboratur. Deinde, ſi tantum non ali corpus apparet, cauſam ejus attendere; &, ſi cibi minus aſſumſit aliquis quam debuit, adjicere oportet: ſed paulatim, ne ſi corpus inſuetum ſubita multitudine oneraverit, ſtomachus gravetur, & concoctionem impediat. Si vero plus juſto quis aſſumere ſolitus eſt, abſtinere uno die; deinde ab exiguo cibo incipere; quotidie adjicere, donec ad juſtum modum perveniat. Præter hæc convenit ambulare locis quam maxime frigidis, ſole vitato: per manus quoque exerceri. Si infirmior eſt, geſtari, ungi, perfricari, ſi poteſt, maxime per ſeipſum, ſæpius eodem die, & ante cibum, & poſt eum, ſic ut interdum oleo quædam adjiciantur calefacientia, donec inſudet. Prodeſtque jejuno prehendere per multas partes cutem, & attrahere, ut relaxetur; aut, impoſita reſina, & abducta, ſubinde idem facere. Utile eſt etiam interdum balneum, ſed poſt cibum exiguum. Atque in ipſo ſolio recte cibi aliquid aſſumitur: aut ſi ſine hoc fricatio fuit, poſt eam protinus. Cibi vero eſſe debent ex his, qui facile concoquuntur, maximeque alunt. Ergo vini quoque, ſed au-

a Aphor. V, 11. Cœl. Aurelian. Morbor. Chronic. II. 14. p. 421. Trallian. V, 2.

austeri, necessarius usus est, movendæ urinæ.

At si malus habitus corporis est, primum abstinendum est; deinde alvus ducenda; tum paulatim cibi dandi, adjectis exercitationibus, unctionibus, fricationibus. Utilius his frequens balneum est, sed jejunis; etiam usque ad sudorem. Cibis vero opus est copiosis, variis, boni succi, quique etiam minus facile corrumpantur, vino austero. Si nihil reliqua proficiunt, sanguis mittendus est; sed paulatim, quotidieque pluribus diebus, cum eo, ut cætera quoque eodem modo serventur.

Quod si mali plus est, & vera phthisis est, inter initia protinus occurrere necessarium est: neque facile enim hic morbus, cum inveteraverit, evincitur. Opus est, si vires patiuntur, [b] longa navigatione, cœli mutatione sic, ut densius quam id est, ex quo discedit æger, petatur. Ideoque aptissime Alexandriam ex Italia itur. Fereque id posse inter principia corpus pati debet, cum hic morbus ætate firmissima maxime oriatur, id est ab anno [c] duodevigesimo usque ad annum quintum & trigesimum. Si id imbecillitas non sinit, nave tamen, sed non longe, vectari commodissimum est. Sin navigationem aliqua res prohibet, lectica, vel alio modo corpus movendum est: tum à negotiis abstinendum est, omnibusque rebus, quæ solicitare animum possunt: somno indulgendum: cavendæ distillationes, ne, si quid cura levarit, exasperent; & ob id, vitanda cruditas,

b Aretæus de Diuturn. Curat. I, 8. Trallian. VII, 2. Plin. N. H. XXVIII, 4. c Aphor. V, 9. VIII, 7.

ditas, ſimulque & ſol, & frigus: os obtegendum, fauces velandæ, tuſſicula ſuis remediis finienda: &, quamdiu quidem febricula incurſat, huic interdum abſtinentia, interdum etiam tempeſtivis cibis medendum: eoque tempore bibenda aqua. Lac [d] quoque, quod in capitis doloribus, & in acutis febribus, & per eas facta nimia ſiti, ac, ſive præcordia tument, ſive biliosa urina eſt, ſive ſanguis fluxit, pro veneno eſt; in † phthiſi tamen, ſicut in omnibus longis difficilibuſque febriculis, recte dari poteſt.

Quod ſi febris aut nondum incurſat, aut jam remiſit, decurrendum eſt ad modicas exercitationes, maximeque ambulationes, item lenes fricationes. Balneum alienum eſt. Cibus eſſe debet primo acer, ut allium, porrum, idque ipſum ex aceto, vel ex eodem intubus, ocimum, lactuca: deinde lenis ſorbitio ex ptiſana, vel ex alica, vel ex amylo, lacte adjecto. Oryza quoque, &, ſi nihil aliud eſt, far idem præſtat. Tum invicem modo his cibis, modo illis utendum eſt: adjiciendaque quædam ex media materia, præcipue vero ex prima, cerebellum, vel piſciculus, & his ſimilia. Farina etiam cum ſevo ovillo caprinove miſta, deinde incocta, pro medicamento eſt. Vinum aſſumi debet leve auſterum.

Hactenus non magna mole pugnatur. Si vehementior noxa eſt, ac neque febricula, neque tuſſis quieſcit, tenuarique corpus

d Aph. V, 64. † Aph. V, 64.

pus apparet, validioribus auxiliis opus eſt. Exulcerandus eſt ferro candenti, uno loco ſub mento, altero in gutture, duobus ad mammam utramque; item ſub imis oſſibus ſcapularum, quas ὠμοπλάτας Græci vocant, ſic, ne ſaneſcere ſinas ulcera, niſi tuſſis finita fuerit: cui per ſe quoque medendum eſſe, manifeſtum eſt. Tunc ter quaterque die vehementer extremæ partes perfricandæ ſunt: thorax leni manu pertractandus; poſt cibum intermittenda hora & perfricanda crura, brachiaque. Interpoſitis denis diebus, demittendus æger in ſolium eſt, in quo ſit aqua calida & oleum. Cæteris diebus bibenda aqua: tum vinum, ſi tuſſis non eſt, potui frigidum dandum: ſi vero eſt, egelidum. Utile eſt etiam in remiſſionibus quotidie cibos dari: frictiones geſtationeſque ſimiliter adhiberi: quarto, aut quinto die ſumere, interdum herbam ſanguinalem ex aceto, vel plantaginem eſſe. Medicamentum eſt etiam vel plantaginis ſuccus per ſe, vel e marrubii, ſi cum melle ſit incoctus; ita ut illius cyathus ſorbeatur, hujus cochleare plenum paulatim delingatur; vel inter ſe miſta, & incocta reſinæ terebinthinæ pars dimidia, butyri & mellis pars altera. Præcipua tamen ex his omnibus ſunt victus, vehiculum, & navis, & ſorbitio. Alvus[f] cita utique vitanda eſt. Vomitus in hoc morbo frequens, pernicioſus eſt, maximeque ſanguinis. Qui meliuſculus eſſe cœpit, adjicere debet exercitationes, fricationes, cibos: 91, 34.

e Trallian. v, 3. pag. 276. f Aph. v, 12, 14. Trallian. 11, 2. p. 313.

bos: deinde ipſe ſe, ſuppreſſo ſpiritu, per-
205, 4. fricare; diu abſtinere à vino, † balneo, venere.

CAP. XXIII.

[a] *De Comitiali morbo.*

INTER notiſſimos morbos eſt etiam is, qui * comitialis, vel major nominatur.

73, 20. Homo ſubito concidit, ex ore ſpumæ moventur, deinde interpoſito tempore ad ſe redit, & per ſeipſum conſurgit. Id genus ſæpius viros, quam fœminas occupat; ac ſolet quidem etiam longum eſſe, uſque ad mortis diem, & vitæ non periculoſum. Interdum tamen cum recens eſt, hominem conſumit; & ſæpe eum, ſi remedia non ſu-
47, 4. ſtulerunt, in [b] pueris veneris, in puellis menſtruorum initium tollit. Modo cum diſtentione membrorum aut nervorum prolabitur aliquis; modo ſine illa.

Quidam hos quoque iiſdem, quibus lethargicos, excitare conantur: quod admodum ſupervacuum eſt: &, quia ne lethargicus quidem his ſanatur; &, quia, cum poſſit ille nunquam expergiſci atque ita fame interire, hic ad ſe utique revertitur.

Ubi concidit aliquis, ſi nulla nervorum diſtentio acceſſit, utique ‡ ſanguis mitti debet: ſi acceſſit, non utique mittendus eſt, niſi alia quoque hortantur. Neceſſarium
173, 23. autem eſt, ducere alvum, vel nigro vera-
87, 19. tro purgare, vel utrunque facere, ſi vires patiuntur: tunc caput tondere, oleoque & aceto perungere; cibum poſt diem tertium,

† Colum. 1. 6. a Aretæus de Diuturn. M. l. 1. c. 4. * Vocatur: *lues deifica, morbus Sacer.* b Aph. II, 45. V, 7 ‡ Valleriol. l. 3. obſ. 7.

tium, simul ac transiit hora, qua concidit,
dare. Neque sorbitiones his aut alioqui mol-
les, & faciles cibi; neque caro, minimeque
suilla convenit; sed mediæ materiæ: nam 96.
& viribus opus est, & [c] cruditates cavendæ
sunt. Cum quibus fugere oportet solem,
balneum, ignem, omniaque calefacientia:
item, frigus, vinum, venerem, loci præci-
pitis conspectum, omniumque terrentium,
vomitum, lassitudinem, solicitudines, ne- 87, 10.
gotia omnia: &, ubi tertio die cibus datus
est, intermittere quartum, & invicem al-
terum quemque; eadem hora cibi servata,
donec quatuordecim dies transeant. Quos
ubi morbus excessit, acuti vim deposuit:
at si manet, curandus jam ut longus est.

Quod si non, quo die primum is incidit,
medicus accessit; sed is, qui cadere consue-
vit, post ei traditus est; protinus eo genere
victus habito, qui supra comprehensus est,
expectandus est dies, quo prolabatur; uten-
dumque tum vel sanguinis [d] missione, vel
ductione alvi, vel nigro veratro, sicut præ- 172,
ceptum est. In sequentibus deinde diebus, 30.
per eos cibos, quos proposui, vitatis omni-
bus, quæ cavenda dixi, nutriendus est.

Si per hæc morbus finitus non fuerit,
confugiendum erit ad album veratrum; ac 87, 19.
ter quoque aut quater eo utendum, non ita
multis interpositis diebus; sic tamen, ne
iterum unquam sumat, nisi conciderit.
Mediis autem diebus vires ejus erunt nu-
triendæ; quibusdam, præter ea, quæ supra
scripta sunt, adjectis. Ubi mane experre-
ctus,

c Trallian. I, 15. d Cæl. Aurelian. Tard. pass.
I, 4. p. 272.

ctus eſt, corpus ejus leniter ex oleo vetere (cum capite, excepto ventre) permulceatur: tum ambulatione quam maxime longa & recta utatur: poſt ambulationem loco tepido vehementer & diu, ac non minus ducenties, niſi infirmus erit, perfricetur: deinde ſuper caput multa aqua frigida perfundatur; paulum cibi aſſumat; conquieſcat; rurſus ante noctem ambulatione utatur; iterum vehementer perfricetur, ſic ut neque venter, neque caput contingatur: poſt hæc cœnet, interpoſitiſque tribus aut quatuor diebus, uno aut altero acria aſſumat.

Si ne per hæc quidem fuerit liberatus, caput radatur; ungatur oleo vetere, adjecto aceto & nitro; perfundatur aqua ſalſa; bibat jejunus ex aqua caſtoreum; nulla aqua, niſi decocta, potionis cauſa utatur. Quidam jugulati [e] gladiatoris calido ſanguine poto tali morbo ſe liberarunt. Apud quos miſerum auxilium tolerabile miſerius malum fecit. Quod ad medicinam vero pertinet, ultimum eſt, juxta talum, ex utroque crure paulum ſanguinis mittere: occipitium incidere, & cucurbitulas admovere: ferro candente in occipitio quoque & infra, qua ſumma vertebra cum capite committitur, adurere duobus locis, ut per ea pernicioſus humor evadat. Quibus ſi finitum malum non fuerit, prope eſt, ut perpetuum ſit. Ad levandum id, tantummodo utendum erit exercitatione, cibiſque his, qui ſupra comprehenſi ſunt: præcipue-

e Plin. xxviii, 1. Lang. Epiſt. 14. lib. 1. Minucius Felix. pag. 34. Vide duo exempla ejus noxam indicantia apud Tulpium *obſ. l.* 4. *c.* 4.

cipueque vitanda omnia, quæ ne fierent, excepimus.

CAP. XXIV.

De Regio morbo.

ÆQUE notus est morbus, quem interdum arquatum, † interdum regium nominant. Quem Hippocrates ait, si post septimum diem a febricitante ægro supervenit, tutum esse, mollibus tantummodo præcordiis substantibus. Diocles ex toto, si potest febrem oritur, etiam prodesse; si post hunc febris, occidere. Co- 52, 7.
lor autem eum morbum detegit, maxime oculorum, in quibus, quod album esse debet, fit luteum. Soletque accedere & sitis, & dolor capitis, & frequens singultus, & præcordiorum dextra parte durities; &, ubi corporis vehemens motus est, spiritus difficultas, membrorumque resolutio: atque, ubi diutius manet morbus, totum corpus cum pallore quodam inalbescit.

Primo die abstinere ægrum oportet: secundo ducere alvum: tum, si febris est, eam victus genere discutere: si non est, scammoneam potui dare, vel cum aqua betam albam contritam, vel cum aqua mulsa nuces amaras, apsinthium, anisum, sic, ut pars hujus minima sit. Asclepiades aquam quoque salsam, & quidem per biduum, purgationis causa bibere cogebat, iis, quæ urinam movent, rejectis. Quidam, superioribus omissis, per hæc, & per eos cibos, qui extenuant, idem se consequi dicunt.

Ego

† Plin. H. N. 22. c. 24. a Aph. IV, 62.

Ego utique, si satis virium est, validiora; si parum, imbecilliora auxilia præfero. Si purgatio fuit, post eam triduo primo modice cibum oportet assumere ex media materia, & vinum bibere Græcum salsum, ut solutio ventris remaneat: tum altero triduo validiores cibos, & carnis quoque aliquid esse, intraque aquam manere: deinde ad superius genus victus reverti, cum eo, ut magis satietur; omisso Græco vino bibere nigrum austerum; atque ita per hæc variare, ut interdum acres quoque cibos interponat, interdum ad salsum vinum redeat. Per omne vero tempus utendum est exercitatione, fricatione, &, si hiems est, balneo; si æstas, frigidis natationibus: lecto etiam, & conclavi [a] cultiore, usu, loco, ludis, lascivia, aliis, per quæ mens exhilaretur: ob quæ regius morbus dictus videtur. Malagma quoque, quod digerat, super præcordia datum prodest; vel arida ibi ficus imposita, si jecur aut lienis affectus est.

CAP. XXV.

[b] *De Elephantia.*

IGNOTUS autem pene in Italia, frequentissimus in quibusdam regionibus is morbus est, quem ἐλεφαντίασιν Græci vocant; isque longis annumeratur. Quo totum corpus afficitur ita, ut ossa quoque vitiari dicantur. Summa pars corporis crebras maculas crebrosque tumores habet. Rubor earum paulatim in atrum colorem convertitur. Summa cutis inæquali-

a Seren. Sammon. de Regio morbo. b Mercurial. Variar. Lect. I, 2.

qualiter craſſa, tenuis, dura, molliſque, quaſi ſquamis quibuſdam exaſperatur, corpus emacreſcit, os, ſuræ, pedes intumeſcunt. Ubi vetus morbus eſt, digiti in manibus pedibuſque ſub tumore conduntur; febricula oritur, quæ facile tot malis obrutum hominem conſumit.

Protinus ergo inter initia ſanguis per biduum mitti debet; aut nigro veratro venter ſolvi. Adhibenda triduum, quanta ſuſtinere poteſt, inedia eſt: paulum deinde vires reficiendæ & ducenda alvus: poſthæc, ubi corpus levatum eſt, utendum eſt exercitatione, præcipueque curſu: ſudor primum labore ipſius corporis, deinde etiam ſiccis ſudationibus evocandus: fricatio adhibenda: moderandumque inter hæc, ut vires conſerventur: balneum rarum eſſe debet: cibus ſine pinguibus, ſine glutinoſis, ſine inflantibus. Vinum, præterquam primis diebus, recte datur. Corpus contrita plantago & illita optime tueri videtur.

CAP. XXVI.

De Attonitis.

ATTONITOS quoque raro videmus, quorum & corpus & mens ſtupet. Fit interdum ictu fulminis, interdum morbo. hunc ἀποπληξίαν Græci appellant. His ſanguis mittendus eſt. Veratro quoque albo, vel alvi ductione utendum. 84,34. Tum adhibendæ fricationes; & ex media-

media materia minime pingues cibi; quidam etiam acres: & à vino abſtinendum.

CAP. XXVII.

De Reſolutione nervorum.

AT reſolutio nervorum frequens ubique morbus eſt. Sed interdum tota corpora, interdum partes infeſtat. Veteres authores illud a ἀποπληξίαν; hoc παράλυσιν nominaverunt. nunc utrunque παράλυσιν appellari video. Solent autem, qui per omnia membra vehementer reſoluti ſunt, celeriter rapi. ac ſi correpti non ſunt, diutius quidem vivunt; ſed raro tamen ad ſanitatem perveniunt; & plerunque miſerum ſpiritum trahunt, memoria quoque amiſſa. In partibus vero nonnun-
76, 3. quam acutus, ſæpe longus, fere b inſanabilis morbus eſt.

† Si omnia membra vehementer reſoluta ſunt, ſanguinis detractio vel occidit, vel
78,34. liberat. Aliud curationis genus vix unquam ſanitatem reſtituit; ſæpe mortem tantum differt; vitam interim infeſtat. Poſt ſanguinis miſſionem, ſi non redit & motus & mens, nihil ſpei ſupereſt: ſi redit, ſanitas quoque proſpicitur.

At, ubi pars reſoluta eſt, pro vi & malo corporis, vel ſanguis mittendus eſt, vel alvus ducenda. Cætera eadem in utroque caſu facienda ſunt. Siquidem vitare præ-
76,1.2. cipue convenit frigus; paulatimque ad exercitationes revertendum eſt, ſic, ut ingrediatur ipſe protinus, ſi poteſt. Si id crurum

a Cæl. Aurelian. Acut. Morb. III, 5. b Aretæus de Morb. Diuturn. I, 7. † De præſervatione Crato apud Schol. conſilio 35, 36.

rum imbecillitas prohibet, vel geſtetur, vel motu lecti concutiatur: tum id membrum, quod deficit, ſi poteſt, per ſe; ſin minus, per alium moveatur, & vi quadam ad conſuetudinem ſuam redeat. Prodeſt etiam torpentis membri ſummam cutem exaſperaſſe, vel urticis cæſam, vel impoſito ſinapi, ſic, ut ubi rubere cœperit corpus, hæc removeantur. Scilla quoque contrita, bulbique contriti cum thure recte imponuntur. Neque alienum eſt, reſina cutem tertio quoque die diutius vellere, pluribus etiam locis, aliquando ſine ferro, cucurbitulas admovere. Unctioni vero aptiſſimum eſt vetus oleum, vel nitrum aceto & oleo admixtum. Quinetiam fovere aqua calida marina; vel, ſi ea non eſt, tamen ſalſa, magnopere neceſſarium eſt. Ac, ſi quo loco vel naturales, vel etiam manufactæ tales natationes ſunt, iis potiſſimum utendum eſt; præcipueque in his agitanda membra, quæ maxime deficiunt. ſi id non eſt, balneum tamen prodeſt. Cibus eſſe debet ex media materia, maximeque ex venatione: potio, ſine vino, aquæ calidæ. Si tamen vetus morbus eſt, interponi quarto vel quinto die purgationis cauſa vinum Græcum ſalſum poteſt. Poſt cœnam utilis vomitus eſt. 91, 26.

2. *De Dolore nervorum.*

Interdum vero etiam nervorum dolor oriri ſolet. In hoc caſu non vomere, non medicamentis urinam movere, non exercitatione ſudores, ut quidam præcipiunt, ex-

pedit. Bibenda aqua eſt bis die. In lectulo leniter ſatis diu corpus perfricandum eſt; deinde, retento ſpiritu, in ipſa, exercitatione potius ſuperiores partes movendæ: balneo raro utendum: mutandum ſubinde peregrinationibus cœlum. Si dolor eſt, ea ipſa pars ſine oleo, nitro ex aqua perungenda eſt; deinde involvenda, & ſubjicienda pruna lenis, & ſulphur; atque ita id ſuffumigandum; idque aliquandiu faciendum, ſed jejuno, cum bene jam concoxerit. Cucurbitulæ quoque ſæpe dolenti parti admovendæ ſunt, pulſanduſque leniter inflatis veſicis bubulis is locus eſt. Utile eſt etiam ſevum miſcere cum cumini & urticæ contritis ſeminibus; ſic, ut omnium par modus ſit, idque imponere: fovere aqua, in qua ſulphur decoctum ſit. Utriculi quoque recte imponuntur aqua calida repleti, aut bitumen cum hordeacea farina mixtum. Atque in ipſo potiſſimum dolore, utendum geſtatione vehementi eſt. quod in aliis doloribus peſſimum eſt.

3. *De Tremore nervorum.*

Tremor autem nervorum æque vomitu medicamentiſque urinam moventibus intenditur. Inimica etiam habet balnea, aſſaſque ſudationes. Bibenda aqua eſt: acri ambulatione utendum, item unctionibus, fricationibuſque, maxime per ſeipſum: pila, ſimilibuſque ſuperiores partes dimovendæ: cibo quolibet utendum, dummodo concoctioni utique ſtudeatur. Secundum cibum, curis abſtinendum: rariſſima venere uten-

utendum eſt. Si quando quis in eam prolapſus eſt, tum oleo leniter diuque in lectulo perfricari manibus puerilibus potius, quam virilibus, debet.

4. *De Suppurationibus internis.*

Suppurationes autem, quæ in aliqua interiori parte oriuntur, ubi ortæ fuerint, primum id agere oportet per ea cataplaſmata, quæ reprimunt, ne coitus inutilis materiæ fiat. deinde, ſi hæc victa ſunt, ut per ea malagmata, quæ digerunt, diſſipetur. 263. Quod ſi conſecuti non ſumus, ſequitur, ut evocetur: deinde, ut matureſcat. omnis tum vomicæ finis eſt, ut rumpatur. Indiciumque eſt, pus vel alvo vel ore redditum. Sed nihil facere oportet, quominus, quicquid eſt puris, exeat. Utendum maxime ſorbitionibus eſt, & aqua calida. Ubi pus ferri deſiit, tranſeundum ad faciles quidem, ſed tamen validiores & frigidos cibos, frigidamque aquam ſic, ut ab egelidis tamen initium fiat. primoque cum melle quædam edenda, ut nuclei pinei, vel Græcæ nuces, vel avellanæ. Poſtea ſubmovendum idipſum, quo maturius induci cicatrix poſſit. Medicamentum eo tempore ulceri eſt, ſuccus aſſumptus vel porri vel marrubii, & omni cibo porrum ipſum adjectum. Oportebit autem uti in his partibus, quæ non afficiuntur, fricationibus, item ambulationibus lenibus. Vitandumque erit, ne vel luctando, vel currendo, vel alia ratione ſaneſcentia ulcera exaſperentur. In hoc enim morbo pernicioſus, ideoque omni modo cavendus ſanguinis vomitus eſt.

LIBER QUARTUS.

CAP. I.

De humani corporis interioribus sedibus.

HACTENUS reperiuntur ea genera morborum, quæ in totis corporibus ita sunt, ut iis certæ sedes assignari non possint: nunc de his dicam, quæ sunt in partibus. Facilius autem omnium interiorum morbi † curationesque in notitiam
7, 2. venient, si prius eorum sedes breviter ostendero.

Caput igitur, eaque, quæ in ore sunt, non lingua tantummodo palatoque terminantur, sed etiam, quatenus oculis nostris exposita sunt. In dextra sinistraque circa guttur venæ grandes, quæ σφαγίτιδες nominantur; itemque arteriæ (quas καρωτίδας vocant) sursum procedentes ultra aures
46,26. feruntur. Atque in ipsis cervicibus glandulæ positæ sunt, quæ interdum cum dolore intumescunt. Deinde duo itinera incipiunt: alterum, * asperam arteriam nominant; alterum, stomachum. Arteria exterior ad pulmonem: stomachus interior ad ventriculum fertur. illa spiritum: hic cibum recipit. Quibus cum diversæ viæ sint, qua coeunt, exigua in arteria sub ipsis faucibus lingula est: quæ, cum spiramus, attollitur; cum cibum potionemque assumimus, arteriam claudit. Ipsa autem arteria, dura & cartilaginosa, in gutture assurgit,

† Soran. Ephes. Isagog. cap. XII. * i. e. Gulam. *Mercurial.* Var. Lect. I. c. I.

git; cæteris partibus reſidit. Conſtat ex circulis quibuſdam, compoſitis ad imaginem earum vertebrarum, quæ in ſpina ſunt. ita tamen, ut ex parte exteriore aſpera; ex interiore, ſtomachi modo lævis ſit. eaque deſcendens ad præcordia cum pulmone committitur. Is ſpongioſus, ideoque ſpiritus capax, & à tergo ſpinæ ipſi junctus, in duas * fibras, ungulæ bubulæ modo, dividitur. Huic cor annexum eſt, natura a muſculoſum, in pectore ſub ſiniſteriore mamma ſitum; duoſque quaſi ventriculos habet. At ſub corde atque pulmone, tranſverſum ex valida membrana ſeptum eſt, quod à præcordiis uterum diducit, æque nervoſum; multis etiam venis per id diſcurrentibus; à ſuperiore parte, non ſolum inteſtina, ſed jecur quoque lienemque diſcernit. Hæc viſcera proxime, ſed infra tamen poſita, dextra ſiniſtraque ſunt. Iecur à dextra parte ſub præcordiis ab ipſo ſepto orſum, intrinſecus cavum, extrinſecus gibberum eſt. quod prominens leviter ventriculo inſidet, & in quatuor fibras dividitur. Ex inferiore vero parte ei fel inhæret. At lien in ſiniſtra, non eidem ſepto, ſed inteſtino annexus eſt, natura mollis & rarus, longitudinis craſſitudiniſque modicæ; iſque paulum à coſtarum regione in uterum excedens, ex maxima parte ſub his conditur. atque hæc quidem juncta ſunt. Renes vero diviſi: qui lumbis ſub imis coxis inhærent, à parte earum reſimi, ab altera rotundi;

* Hippocr. Coac. Sent. 300. Van der Linden Med. Phyſiol. c. IV. p. 239. a Hippocrat. de Corde T. IV.

tundi; qui & venosi sunt, & tunicis super conteguntur. Ac viscerum quidem hæ sedes sunt. Stomachus vero, qui intestinorum principium est, nervosus à septima spinæ vertebra incipit, ac circa præcordia cum ventriculo committitur. Ventriculus autem, qui receptaculum cibi est, constat ex duobus tergoribus. isque inter lienem & jecur positus est; utroque ex his paulum super eum ingrediente. Suntque etiam membranulæ tenues, per quas inter se tria ista connectuntur, junguntarque ei 183, 19. septo, quod transversum esse, supra posui. Inde ima ventriculi pars paulum in dexteriorem partem conversa, in summum intestinum coarctatur. Hanc juncturam πυλωρὸν Græci vocant, quoniam portæ modo in inferiores partes ea, quæ excreturi sumus, emittit. Ab ea jejunum intestinum incipit, non ita implicitum. cui tale vocabulum est, quia nunquam, quod accepit, continet; sed protinus in inferiores partes transmittit. Inde tenuius intestinum est, in sinus vehementer implicitum: orbes vero ejus per membranulas singuli cum interioribus connectuntur; qui in dexteriorem partem conversi, & è regione dexterioris coxæ finiti, superiores tamen partes magis complent. Deinde id intestinum cum crassiore altero transverso committitur; quod à dextra parte incipiens, in sinisteriorem pervium & longum est, in dexteriorem non est; ideoque cæcum nominatur. At id, quod pervium est, late fusum at-

que sinuatum, minusque quam superiora intestina nervosum, ab utraque parte huc atque illuc volutum, magis tamen sinisteriores inferioresque partes tenens, contingit jecur atque ventriculum: deinde cum quibusdam membranulis à sinistro rene venientibus jungitur; atque hinc ad dextra recurvatum in ima dirigitur, qua excernit; ideoque id ibi rectum intestinum nominatur. Contegit vero universa hæc omentum, ex inferiore parte læve & adstrictum, ex superiore mollius. Cui adeps quoque innascitur; quæ sensu, sicut cerebrum quoque & medulla, caret. At à renibus singulæ venæ, colore albæ, ad vesicam feruntur; οὐρητῆρας Græci vocant, quod per eas inde descendentem urinam in vesicam distillare concipiunt. Vesica autem in ipso sinu nervosa & duplex, cervice plena atque carnosa, jungitur per venas cum intestino, eoque osse, quod pubi subest: ipsa soluta atque liberior est; aliter in viris atque in fœminis posita. Nam in viris juxta rectum intestinum est, potius in sinistram partem inclinata: in fœminis super genitale earum posita est, &, superne lapsa, ab ipsa vulva sustinetur. Tum in masculis iter urinæ spatiosius & compressius à cervice hujus descendit ad colem: in fœminis brevius & plenius, super vulvæ cervi- 474,
cem se ostendit. Vulva autem in virginibus 20
quidem admodum exigua est: in mulieri- 48, 22.
bus vero, nisi ubi gravidæ sunt, non multo major, quam ut manu comprehendatur.

Ea, recta tenuataque cervice, quam canalem vocant, contra mediam alvum orsa, inde paulum ad dexteriorem coxam convertitur; deinde super rectum intestinum progressa, iliis fœminæ latera sua innectit. Ipsa autem ilia inter coxas & pubem imo ventre posita sunt. A quibus ac pube abdomen sursum versus ad præcordia pervenit; ab exteriore parte, evidenti cute; ab interiore levi membrana inclusum; quæ omento jungitur; περιτόναιος autem à Græcis nominatur.

CAP. II.

De curationibus morborum, qui nascuntur à capite.

HIs veluti in conspectum quendam, quatenus scire curanti necessarium est, adductis, remedia singularum laborantium partium exequar, orsus à capite: sub quo nomine nunc significo eam partem, quæ capillitio tegitur: nam oculorum, aurium, dentium dolor, & si quis similis est, alias erit explicandus.

2. De Capitis dolore.

In capite autem interdum acutus & pestifer morbus est, quam κεφαλαίαν Græci vocant. Cujus notæ sunt, † horror validus, nervorum resolutio, oculorum caligo, mentis alienatio, vomitus, sic ut vox supprimatur; vel sanguinis ex naribus cursus, sic ut corpus frigescat, anima deficiat. Præter hæc, dolor intolerabilis, maxime circa tempora, vel occipitium. Interdum autem in

† Soran. Ephes. 1. Isag. c. 6.

in capite longa imbecillitas, ſed neque gravis, neque periculoſa, per hominis ætatem eſt. Interdum gravior dolor, ſed brevis, neque tamen mortiferus; qui vel vino, vel cruditate, vel frigore, vel igne, aut ſole contrahitur. Hique omnes dolores modo in febre, modo ſine hac ſunt; modo in toto capite, modo in parte; interdum ſic, ut oris quoque proximam partem excrucient. Præter hæc etiam invenitur genus, quod poteſt longum eſſe: ubi humor cutem inflat, eaque intumeſcit, & prementi digito cedit: *ὑδροκέφαλον* Græci appellant.

Ex his id, quod ſecundo loco poſitum eſt, dum leve eſt, qua ſit ratione curandum, dixi[a], cum perſequerer ea, quæ ſani homines in imbecillitate partis alicujus facere deberent. Quæ vero auxilia ſint capitis, ubi cum febre dolor eſt, eo loco explicitum eſt, quo febrium curatio expoſita eſt. nunc de cæteris dicendum eſt. 17, 8. 138, 23.

Ex quibus id, quod acutum eſt, & id, quod ſupra conſuetudinem intenditur, idque, quod ex ſubita cauſa, etſi non peſtiferum, tamen vehemens eſt, primam curationem habet, qua ſanguis mittatur. Sed id, niſi intolerabilis eſt dolor, ſupervacuum eſt. Satiuſque eſt, abſtinere à cibo; ſi fieri poteſt, etiam à potione: ſi non poteſt, aquam bibere. Si poſtero die dolor remanet, alvum ducere, ſternutamenta evocare, nihil aſſumere, niſi aquam. Sæpe enim dies unus aut alter totum dolorem hac

[a] Lib. I. c. 4.

hac ratione discutit, utique, si ex vino vel cruditate origo est.

Si vero in his auxilii parum est, tondere oportet ad cutem: deinde considerandum est, quæ causa dolorem excitarit. Si calor, aqua frigida multa perfundere caput expedit; spongiam concavam imponere, subinde aqua frigida expressam; ungere rosa & aceto, vel potius his tinctam lanam succidam imponere, aliave refrigerantia cataplasmata. At si frigus nocuit, caput oportet perfundere aqua calida marina, vel certe salsa, aut in qua laurus decocta sit; tum caput vehementer perfricare; deinde calido oleo implere & veste velare. quidam etiam id devinciunt: alii cervicalibus vestimentisque onerant, & sic levantur: alios calida cataplasmata adjuvant. Ergo etiam, ubi causa incognita est, videre oportet, refrigerantia magis, an calefacientia leniant, & his uti, quæ experimentum approbarit.

At si parum causa discernitur, perfundere caput, primum aqua calida, sicut supra præceptum est, vel salsa, vel ex lauro decocta, tum frigida posca. Illa in omni vetusto capitis dolore communia sunt: sternutamenta excitare, inferiores partes vehementer perfricare, gargarizare † his, quæ salivam movent, cucurbitulas temporibus & occipitio admovere, sanguinem ex naribus detrahere, resina subinde tempora pervellere, & imposito sinapi exulcerare ea, quæ male habent, ante linteolo subjecto, ne

† Soran. Ephes. Isag, c. 6.

ne vehementer erodat, candentibus ferramentis, ubi dolor est, ulcera excitare, cibum semper modicum cum aqua sumere: ubi levatus est dolor, in balneum ire, ibi multa aqua prius calida, deinde frigida 35, 5. caput perfundi. Si discussus ex toto dolor est, etiam ad vinum reverti; sed postea semper, antequam quicquam aliud, aquam bibere.

Dissimile est id genus, quod humorem in caput contrahit. In hoc tonderi ad cutem necessarium est: deinde imponere sinapi, sic ut exulceret: si id parum profuit, scalpello utendum est. Illa cum hydropicis 160. communia sunt, ut exerceatur, insudet, vehementer perfricetur, cibis potionibusque utatur urinam præcipue moventibus.

2.

De morbo, qui circa faciem nascitur.

CIRCA faciem vero morbus innascitur, quem Græci a κυνικὸν σπασμὸν nominant. Is cum acuta febre oritur. Os cum rictu quodam pervertitur, ideoque nihil aliud est, quam distortio oris. Accedit crebra coloris in facie totoque corpore mutatio: somnus in promptu est.

In hoc sanguinem mittere optimum est. Si finitum eo malum non est, ducere alvum. Si ne sic quidem discussum est, albo veratro vomitum movere. Præter hæc necessarium est vitare solem, lassitudinem, vinum. Sed si discussum his non est, utendum est cursu, & fricatione in eo, quod læsum

a Aretæus de Morb. Diuturn. I, 7. Cælius Aurelian. Tard. pass. II, 2.

ſum eſt, leni & multa; in reliquis partibus breviore, ſed vehementi. Prodeſt etiam movere ſternutamenta, caput radere, idque perfundere aqua calida, vel marina, vel certe ſalſa, ſic ut ei quoque ſulphur adjiciatur: poſt perfuſionem iterum perfricari, ſinapi manducare; eodemque tempore affectis oris partibus ceratum, integris item ſinapi, donec erodat, imponere. Cibus aptiſſimus ex media materia eſt.

3.

De Reſolutione linguæ.

AT ſi lingua reſoluta eſt, quod interdum per ſe, interdum ex morbo aliquo fit, ſic ut ſermo hominis non explicetur; oportet gargarizare ex aqua, in qua vel thymum, vel hyſſopum, vel nepeta decocta ſit; aquam bibere; caput, & os, & ea, quæ ſub mento ſunt, & cervicem vehementer perfricare; laſere linguam ipſam linere; manducare, quæ ſunt acerrima, id eſt ſinapi, allium, cepam; magna vi luctari, ut verba exprimantur; exerceri retento ſpiritu, caput ſæpe aqua frigida perfundere, nonnunquam multam eſſe radiculam, deinde vomere.

4.

a *De Diſtillatione ac gravedine.*

DISTILLAT autem humor de capite interdum in nares, quod lene eſt; interdum in fauces, quod peius eſt; interdum etiam in pulmonem, quod peſſimum

a Cœl. Aurelian. Morbor. Chronic. II, 7.

mum eſt. Si in nares diſtillaverit, tenuis per has pituita profluit, caput leniter dolet, gravitas in eo ſentitur, frequentia ſternutamenta ſunt. Si in fauces, has exaſperat, tuſſiculam movet. Si in pulmonem, præter ſternutamenta & tuſſim, eſt etiam capitis gravitas, laſſitudo, ſitis, æſtus, bilioſa urina.

Aliud autem (quamvis non multum diſtans) malum, gravedo eſt. Hæc nares claudit, vocem obtundit, tuſſim ſiccam movet. Sub eadem vero ſalſa eſt ſaliva, ſonant aures, venæ moventur in capite, turbida urina eſt. Hæc omnia κορύζας Hippocrates nominat. Nunc video apud Græcos in gravedine hoc nomen ſervari: diſtillationes, κατασταγμοὺς appellari. Hæc communia & brevia; ſed ſi neglecta ſunt, longa eſſe conſuerunt. Nihil peſtiferum eſt, niſi quod pulmonem exulcerat.

Ubi aliquid ejuſmodi ſentimus, protinus abſtinere à ſole, à balneo, à venere debemus. Inter quæ unctione, & aſſueto cibo nihilominus uti licet. Ambulatione tantum non acri, ſed recta utendum eſt, & poſt eam caput atque os ſupra quinquagies perfricandum. Raroque fit, ut ſi biduo, vel certe triduo nobis temperavimus, id vitium non levetur. Quo levato, ſi in diſtillatione craſſa facta pituita eſt, vel in gravedine, nares magis palient, balneo utendum eſt, multaque aqua prius calida, poſt egelida, fovendum os, caputque; deinde cum cibo pleniore vinum bibendum.

dum. At, ſi æque tenuis die quarto pituita eſt, vel nares æque clauſæ videntur, aſſumendum eſt vinum aminæum, auſterum; deinde rurſus biduo aqua, poſt quæ ad balneum, & ad conſuetudinem revertendum eſt.

Neque tamen ipſis diebus, quibus aliqua omittenda ſunt, expedit tamquam ægros agere: ſed cætera omnia quaſi ſanis facienda ſunt, præterquam ſi diutius aliquem, & vehementius iſta ſolicitare conſuerunt. huic enim quædam curioſior obſervatio neceſſaria eſt. Igitur huic, ſi in nares vel in fauces diſtillavit, præter ea, quæ ſupra retuli, protinus primis diebus multum ambulandum eſt, perfricandæ vehementer inferiores partes, levior fricatio adhibenda thoraci erit, levior capiti, demenda aſſueto cibo pars dimidia, ſumenda ova, amylum, ſimiliaque, quæ pituitam faciunt craſſiorem, ſiti, quanta maxima ſuſtineri poteſt, pugnandum eſt. Ubi per hæc idoneus aliquis balneo factus, eoque uſus eſt, adjiciendus eſt cibo piſciculus, aut caro; ſic tamen, ne protinus juſtus modus cibi ſumatur: vino meraco copioſius utendum eſt.

At, ſi in pulmonem quoque deſtillat, multo magis & ambulatione & frictione opus eſt, eademque adhibita ratione in cibis. Si non ſatis illi proficiunt, acrioribus utendum eſt, magis ſomno indulgendum eſt, abſtinendumque à negotiis omnibus, aliquando, ſed ſerius, balneum tentandum.

In

In gravedine autem, primo die quiescere, neque esse, neque bibere, caput velare, fauces lana circundare: postero die surgere, diu abstinere à potione, aut, si res coegerit, non ultra heminam aquæ assumere: tertio die panis non ita multum ex parte interiore cum pisciculo, vel levi carne sumere, aquam bibere: si quis sibi temperare non potuerit, quo minus pleniore victu utatur, vomere: ubi in balneum ventum est, multa aqua calida caput & os fovere usque ad sudorem, tum ad vinum redire. Post quæ vix fieri potest, ut idem incommodum maneat. sed, si manserit utendum erit cibis frigidis, aridis, levibus, humore quam minimo, servatis frictionibus exercitationibusque, quæ in omni tali genere valetudinis necessariæ sunt.

CAP. III.

De Cervicis morbis. [a]

A CAPITE transitus ad cervicem est, quæ gravibus admodum morbis obnoxia est. Neque tamen alius importunior [b] acutiorque morbus est, quam is, qui quodam rigore nervorum, modo caput scapulis, modo mentum pectori adnectit, modo rectam & immobilem cervicem intendit. Primum Græci [c] *ὀπισθότονον*, sequentem *ἐμπροσθότονον*, ultimum *τέτανον* [d] appellant: quamvis minus subtiliter quidam in discretis his nominibus utuntur. Ea sæpe intra quartum [e] diem tollunt: si hunc evaserunt, sine periculo sunt.

N Eadem

a Galen. Introd. in Med. c. 13. b Aretæus de Morb. Acut. 1, 6. c Cæl. Aurelian. Morb. Acut. III, 6. d Suid. in ead. voce. e Aphor. v, 6.

Eadem omnia ratione curantur; idque
78, 34. convenit. Aſclepiades utique [f] mittendum
ſanguinem credidit. Id quidam utique vi-
tandum eſſe dixerunt, eo quod maxime
tum corpus calore egeret; iſque eſſet in
ſanguine venarum. Hoc quidem falſum eſt.
neque enim natura ſanguinis eſt, ut utique
calet; ſed ex his, quæ in homine ſunt, is
celerrime vel caleſcit, vel refrigeſcit. Mit-
ti vero nec ne debeat, ex his intelligi po-
78, 79. teſt, quæ de ſanguinis miſſione præcepta
ſunt. Utique autem recte datur † caſtoreum,
& cum hoc piper, vel laſer. Deinde opus
eſt fomento humido & calido. Itaque ple-
rique aqua calida multa cervices ſubinde
perfundunt. id in præſentia allevat; ſed
opportuniores nervos frigori reddit. quod
utique vitandum eſt.

Utilius igitur eſt, cerato liquido pri-
mum cervicem perungere; deinde admo-
vere veſicas bubulas vel utriculos [g] oleo
calido repletos, vel ex farina calidum ca-
taplaſma, vel piper cum ficu contuſum.
Utiliſſimum tamen eſt, humido ſale ‡ fovere.
95, 16. quod quomodo fieri debeat, jam oſtendi.
Ubi eorum aliquid factum eſt, admovere ad
ignem, vel ſi æſtas eſt, in ſole ægrum oportet;
maximeque oleo vetere; ſi id non eſt [h] Sy-
riaco; ſi ne id quidem eſt, adipe * quam ve-
tuſtiſſima, cervicem, & ſcapulas, & ſpinam
perfricare.

Fricatio cum omnibus vertebris homi-
num utilis ſit, tum iis præcipue, quæ in
col-

f Cæl. Aurelian. Acut. Morb. III, 8. † Marcell. de Medic. c. XVIII. p. 320. g Cæl. Aurel. Acut. Morb. III, 8. ‡ Marcell. de Med. c. XVIII. p. 320. h Plin. N. H. XV, 7. * Marcell. de Med. c. XVIII. p. 320.

collo ſunt. Ergo die nocteque, interpoſitis tamen quibuſdam temporibus, hoc remedio utendum eſt: dum intermittitur, imponendum † malagma aliquod ex calefacientibus. Cavendum vero & præcipue frigus. ideoque in eo conclavi, quo curatur æger, ignis continuus eſſe debet, maximeque tempore antelucano, quo præcipue frigus intenditur. Neque inutile erit, caput attonſum habere, idque irino vel cyprino calido madefacere, & ſuperimpoſito pileo velare · nonnunquam etiam in calidum oleum totum deſcendere, vel in aquam calidam, in qua fœnum græcum decoctum ſit, & adjecta olei pars tertia. Alvus [i] quoque ducta ſæpe ſuperiores partes reſolvit. Si vero etiam vehementius dolor crevit, admovendæ cervicibus cucurbitulæ ſunt, ſic ut cutis incidatur. Eadem aut ferramentis aut ſinapi adurenda. Ubi levatus eſt dolor, moverique cervix cœpit, ſcire licet, cedere remediis morbum. Sed diu vitandus cibus, [k] quiſquis mandendus eſt. Sorbitionibus utendum, itemque ovis ſorbilibus, aut è pullis mollibuſve jus aliquod aſſumendum. Id ſi bene proceſſerit, jamque ex toto recte ſe habere cervices videbuntur, incipiendum erit à pulticula, vel intrita bene madida. Celerius tamen etiam panis mandendus, quam vinum guſtandum: ſiquidem hujus uſus præcipue periculoſus; ideoque in longius tempus diſſerendus eſt.

† Marcellus de Med: c. XVIII. p. 320.

i Aph. VII, 5. k Cælius Aurelian. Morb. Acut. III, 8.

CAP. IV.

a *De Faucium morbis: & primum de Angina.*

UT hoc autem morbi genus circa totam cervicem; ſic alterum, æque peſtiferum acutumque, in faucibus eſſe conſuevit. Noſtri anginam vocant: apud Græcos nomen, prout ſpecies eſt. Interdum enim neque rubor, neque tumor ullus apparet; ſed corpus aridum eſt, vix ſpiritus trahitur, membra ſolvuntur. id b συνάγχην vocant. Interdum lingua faucesque cum rubore intumeſcunt, vox nihil ſignificat, oculi vertuntur, facies pallet, ſingultuſque eſt, ὡς συνάγχη vocatur. Illis communia ſunt; æger non cibum devorare, non potionem poteſt; ſpiritus ejus intercluditur. Levius eſt, ubi † tumor tantummodo & rubor eſt, cætera non ſequuntur. id παρασυνάγχην appellant.

Quicquid eſt, ſi vires patiuntur, ‡ ſanguis mittendus eſt, etſi non abundat: ſecundum
79, 1, eſt, ducere alvum. Cucurbitula quoque
22. recte ſub mento, & circa fauces admovetur; ut id, quod ſtrangulat, evocet. Opus eſt deinde fomentis humidis. nam ſicca ſpiritum elidunt. Ergo admovere ſpongias oportet: quæ melius in calidum oleum, quam in calidam aquam ſubinde dimittuntur. Efficaciſſimumque eſt hic quo-
95, 25. que, ſalem calidis cum ſaccellis ſuperponere. Tum commodum eſt, hyſſopum, vel nepetam, vel thymum, vel apſinthium, vel etiam furfures, aut ficus aridas, cum mulſa

a Aretæus de Morb. Acut. I, 7. b Cæl. Aurelian. Morb. Acut. III, c. 1, 2, 3, 4. Æginet. III, 27. D. Hieronym. in Job. cap. VII. † Aphoriſm. VI, 37.
‡ Marcell. de Med. c. XV. p. 303.

ſa decoquere, eaque gargarizare: poſt hæc palatum ungere vel felle taurino, vel eo medicamento, quod ex moris eſt. Polline etiam piperis recte reſpergitur.

Si per hæc parum proficitur, ultimum eſt, incidere ſatis altis plagis ſub ipſis maxillis ſupra collum, & in palato circa uvam, vel eas venas, quæ ſub † lingua ſunt; ut per ea vulnera morbus erumpat. Quibus ſi non fuerit æger adjutus, ſcire licet, à malo victum eſſe. Si vero his morbus levatus eſt, jamque fauces cibum & potum capiunt, facilis ad bonam valetudinem recurſus eſt. Atque interdum natura [c] quoque adjuvat, ſi ex anguſtiore ſede vitium tranſit in latiorem. Itaque rubore & tumore in præcordiis orto, ſcire licet fauces liberari.

Quicquid autem eas levarit, incipiendum eſt ab humidis, maximeque aqua mulſa: deinde aſſumendi molles & non acres cibi ſunt, donec fauces ad priſtinum habitum revertantur. Vulgo audio ‡, ſi quis [d] pullum hirundinum ederit, angina toto anno non periclitari. Servatumque eum ex [e] ſale, cum is morbus urget, comburi, carbonemque ejus contritum in aquam mulſam, quæ potui detur, infriari, & prodeſſe. Id cum idoneos authores ex populo habeat, neque habere quicquam periculi poſſit, quamvis in monumentis medicorum non legerim, tamen inſerendum huic operi meo credidi.

† Marcell. de Med c. XV, p. 305. c Aph. VI, 37.
‡ Plin. Hiſtor. N. X. c. 33. d Plin. H. N. XXX, 4.
e Plinius H. N. XXX, 4.

2. *De Difficultate spirandi.*

EST etiam circa fauces malum, quod apud Græcos aliud aliudque nomen habet, prout se intendit. Omne in difficultate spirandi consistit: sed hæc dum modica est, neque ex toto strangulat, f δύσπνοια appellatur: cum vehementior est, ut spirare æger sine sono & anhelatione non possit, † ἄσθμα: cum accessit id quoque, ne nisi recta cervice ‡ spiritus trahatur, ὀρθόπνοια. Ex quibus id, quod primum est, potest diu aliquem trahere: duo insequentia acuta esse consuerunt. His communia sunt; quod propter angustias, per quas spiritus evadit, g sibilum elidit; dolor in pectore præcordiisque est, interdum etiam in scapulis, isque modo decedit, modo revertitur; adhæc tussicula accedit.

Auxilium vero est, nisi aliquid prohibet, in sanguinis detractione. Neque id
79, 1. satis est, sed lac caprinum calidum jejuno dandum; &, si non febrit, venter solvendus est. Liquanda alvus, interdum etiam ducenda, quibus extenuatum corpus incipit spiritum trahere commodius. Caput autem etiam in lecto sublime habendum est: thorax fomentis, cataplasmatisque calidis, aut siccis, aut etiam humidis adjuvandus est; & postea malagma superimponendum, vel ceratum ex cyprino, vel irino unguento. Sumenda deinde jejuno in potum mulsa, vel aqua, cum qua vel hyssopus cocta, vel con-

f Cæl. Aurelian. Tard. Passion. III, 1. Æginet. III, 29. † Hieronym. in Job. cap. IX. ‡ *Sublimis spiritus* dicitur Horatio. Vide Not. Dan. Heins. ad Horat. I. 15. ℣. 31. g Trallian. I, 2.

contrita capparis radix ſit. Deligitur etiam utiliter, aut nitrum, aut [h] naſturtium, alliumve frictum, deinde contritum & cum melle mixtum: ſimulque coquuntur mel, galbanum, reſina, terebinthina: ubi autem coie- 275, 33 runt, ex his, quod fabæ magnitudinem habet, quotidie ſub lingua liquatur: aut ſulphuris ignem non experti P*. & quadrans, abrotani P*. in vini cyatho teruntur, idque tepefactum ſorbetur. Eſt etiam non vana opinio, vulpinum jecur [i], ubi ſiccum & aridum factum eſt, contundi oportere, pollinemque ex eo potioni aſpergi; vel ejuſdem pulmonem quam recentiſſimum aſſum, ſed ſine ferro coctum, edendum eſſe. Præter hæc, ſorbitionibus & lenibus cibis utendum eſt: interdum vino tenui auſtero: nonnunquam vomitu. Proſunt etiam, quæcumque urinam movent: ſed nihil magis, quam ambulatio lenta pene uſque ad laſſitudinem; fricatio multa, præcipue inferiorum partium, vel in ſole, vel ad ignem, & per ſeipſum, & per alios, uſque ad ſudorem.

3. *De Faucium exulceratione*

In interiore vero faucium parte interdum exulceratio eſſe conſuevit. In hac plerique extrinſecus cataplaſmatis calidis, fomentiſque humidis utuntur. Volunt etiam vaporem calidum ore recipi. per quem molliores alii partes eas fieri dicunt, opportunioreſque vitio jam hærenti. Sed, ſi bene ſic vitari morbus poteſt, tuta illa præſidia: ſi metus ejus eſt, ſupervacua ſunt.

 Uti-

h Cæl. Aurelian. Tard. Paſſ. III, 1. i Scribon. Larg. c. 19. Comp. 76. Plin. H. N. XXVIII, 13.

Utique autem perfricare fauces periculosum est. exulcerat enim. Neque utilia sunt, quæ urinæ movendæ sunt apta: quia possunt, dum transeunt, ibi quoque pituitam extenuare; quam supprimi melius est.

Asclepiades multarum rerum, quas ipsi quoque secuti sumus, author bonus, acetum ait quam acerrimum esse sorbendum. hoc enim sine ulla noxa comprimi ulcera. Sed id supprimere sanguinem potest, ulcera ipsa sanare non potest. Melius huic rei licium est; quod idem quoque æque probat: vel porri, vel marrubii succus, vel nuces Græcæ k cum tragacantho contritæ & cum passo mixtæ, vel lini semen contritum & cum dulci vino mixtum. Exercitatio quoque ambulandi currendique necessaria est. Fricatio à pectore vehemens toti inferiori parti adhibenda.

Cibi vero esse debent, neque nimium acres, neque asperi; mel, lenticula, tragum, lac, ptisana, pinguis caro, præcipueque porrum, & quicquid cum hoc mixtum est. Potionis quam minimum esse convenit. Aqua dari potest, vel pura, vel in qua malum cotoneum, palmulæve decoctæ sunt. Gargarizationes quoque lenes: sin hæ parum proficiunt, reprimentes utiles sunt.

Hoc genus neque acutum est, & potest esse non longum: curationem tamen maturam, ne vehementer & diu lædat, desiderat.

4. *De Tussi.*

Tussis vero fere propter faucium exulcera-

k *Amygdalæ*. Vide Rhodii Lexicon Scribonianum. Macrobium Saturn. II, 14.

cerationem molesta est: quæ multis[1] modis contrahitur. Itaque, illis restitutis, ipsa finitur. Solet tamen interdum per se quoque male habere: & vix, cum vetus facta est, eliditur. ac modo arida est, modo pituitam facit vel citat.

Oportet autem hyssopum altero quoque die bibere: spiritu retento currere, sed minime in pulvere: ac lectione uti vehementi; quæ primo impeditur à tussi, post eam vincit: tum ambulare: deinde per manus quoque exerceri, & pectus diu perfricare. Post hæc quam pinguissimæ ficus uncias tres, super prunam incoctas, esse.

Præter hæc, si humida est, prosunt fricationes validæ, cum quibusdam calefacientibus, sic, ut caput quoque simul vehementer perfricetur: item cucurbitulæ pectori admotæ, sinapi ex parte exteriore faucibus impositum, donec leviter exulceret; potio ex menta, nucibusque Græcis & amylo; primoque assumptus panis aridus, deinde aliquis cibus lenis.

At, si sicca tussis est, cum ea vehementissime urget, adjuvat vini austeri cyathus assumptus; dum ne amplius id, interposito tempore aliquo, quam ter aut quater fiat: item laseris quam optimi paululum devorare opus est; porri vel marrubii succum assumere; scillam delingere; acetum ex ea, vel certe acre sorbere, aut cum spica allii contriti duos vini cyathos.

Utilis etiam in omni tussi est peregrinatio, navigatio longa, loca maritima, nata-

1 Trallian. V, 1.

tiones. Cibus interdum mollis, ut malva, ut urtica: interdum acer, ut lac cum allio coctum. Sorbitiones, quibus laser sit adjectum, aut in quibus porrum incoctum tabuerit. Ovum quoque sorbile, sulphure adjecto, sorbeatur. In potum vero primum aqua calida, deinde invicem aliis diebus hæc, aliis vero vinum.

m 5. *De Sanguinis sputo.*

Magis terreri potest aliquis, cum sanguinem expuit. sed id modo minus, modo plus periculi habet. Exit enim modo ex gingivis, modo ex ore. & quidem ex hoc interdum etiam copiose, sed sine tussi, sine ulcere, sine gingivarum ullo vitio; ita ut nihil excreetur. Verum ut ex naribus, sic ex ore aliquando prorumpit. Atque interdum sanguis profluit, interdum simile aquæ quiddam, in qua caro recens lota est. Nonnumquam autem is à summis faucibus fertur, modo exulcerata ea parte, modo non exulcerata; sed aut ore venæ alicujus adaperto, aut tuberculis quibusdam natis, ex hisque sanguine erumpente. Quod ubi incidit, neque lædit potio aut cibus, neque quicquam, ut ex ulcere, excreatur. Aliquando vero, gutture & arteriis exulceratis, frequens tussis sanguinem quoque extundit. Interdum etiam fieri solet, ut aut ex pulmone, aut ex pectore, aut ex latere, aut jocinore feratur. Sæpe fœminæ, quibus sanguis per menstrua non respon-
69,29. det, hunc expuunt. Authoresque medici ferunt, vel exesa parte aliqua sanguinem exire,

m Aretæus de Morb. Acutis II, 2. Cæl. Aurelian. Morb. Chronic. Lib. II. c. 9.

exire, [n] vel rupta, vel ore alicujus venæ patefacto. Primam διάβρωσιν, secundam ῥηγμοχασμόν, tertiam ἀναστόμωσιν appellant. Ultima minime nocet; prima gravissime. Ac sæpe quidem evenit, uti sanguinem [o] pus sequatur.

Interdum autem, qui sanguinem ipsum suppressit, satis ad valetudinem profuit. Sed si secuta ulcera sunt, si pus, si tussis est, prout sedes ipsa est, ita varia & periculosa genera morborum fiunt. Si vero sanguis tantum fluit, expeditius & remedium & finis est. Neque ignorari oportet, eis, quibus fluere [p] sanguis solet, aut quibus spina dolet, coxæve, aut post cursum vehementem vel ambulationem, dum febris absit, non esse inutile sanguinis mediocre profluvium: idque per urinam redditum ipsam quoque lassitudinem solvere. Ac ne in eo quidem terribile esse, qui ex superio- 79,30.
re loco decidit: si tamen in ejus urina nihil aliud †novabit. Neque vomitum hujus afferre periculum, etiam cum repetit, si ante confirmare & implere corpus licuit: & ex toto nullum nocere, qui in corpore robusto, neque nimius est, neque tussim aut calorem movet. Hæc pertinent ad universum. nunc ad ea loca, quæ proposui, veniam.

Si ex gingivis exit, portulacam manducasse satis est. Si ex ore, continuisse eo merum vinum: si id parum proficit, acetum. Si inter hæc quoque graviter erumpit, quia consumere hominem potest, commodissi-

n Cæl. Aurelian. Tard. Pass. II, 9, 10. Aretæus Morb. Acutor. Curat. II, 2. Trallian. VIII, 1. o Aph. VII, 78. p Aph. VII, 37. † *Notabit.*

dissimum est, impetum ejus, admota † occipitio cucurbitula, sic ut cutis quoque incidatur, avertere. Si id mulieri, cui menstrua non feruntur, evenit, eandem cucurbitulam, incisis inguinibus ejus, admovere.

At, si ex faucibus interioribusve partibus processit, & metus major est, & cura
79, 32. major adhibenda. Sanguis mittendus est; &, si nihilominus ex ore processit, iterum tertioque, & quotidie paulum aliquid: protinus autem debet sorbere vel acetum, vel etiam cum thure plantaginis aut porri suc-
290, 21. cum; imponendaque extrinsecus supra id,
293, 21. quod dolet, lana succida ex aceto est, & id spongia subinde refrigerandum. Erasistratus horum crura quoque & femora brachiaque pluribus locis deligabat. Id Asclepiades adeo non prodesse, ut etiam inimicum esset, proposuit. Sed id sæpe commode respondere experimenta testantur.

Neque tamen pluribus locis deligari necesse est: sed sat est infra inguina, & super talos, summosque humeros, etiam brachia. Tum, si febris urget, danda est sorbitio; & potui aqua, in qua aliquid ex his, quæ alvum adstringunt, decoctum sit. At, si abest febris, vel elota alica, vel panis ex aqua frigida, & molle quoque ovum dari potest potui, vel idem, quod supra scriptum est, vel vinum dulce, vel aqua frigida. sed sic bibendum erit, ut sciamus, huic morbo sitim prodesse.

Præter hæc necessaria sunt quies, securitas,

† Marcell. de Med. c. X. pag. 288.

ritas, ſilentium. Caput hujus quoque cubantis ſublime eſſe debet; recteque tondetur. Facies ſæpe aqua frigida fovenda eſt. At inimica ſunt vinum, balneum, venus, 172, 2.
in cibo oleum, acriora q omnia, item calida fomenta, conclave calidum & incluſum, multa veſtimenta corpori injecta, etiam fricationes, niſi ubi bene ſanguis conquievit. Tum vero incipiendum eſt à brachiis, cruribuſque; à thorace abſtinendum. In hoc caſu per hiemem, locis maritimis; per æſtatem, mediterraneis opus eſt.

CAP. V.

De Stomachi morbis.

FAUCIBUS ſubeſt ſtomachus; in quo plura a longa vitia incidere conſuerunt. Nam modo ingens calor, modo inflatio hunc, modo inflammatio, modo exulceratio afficit. Interdum pituita, interdum bilis adoritur. Frequentiſſimumque eſt ejus malum, quo reſolvitur: neque ulla re magis aut afficitur, aut corpus afficit.

Ut diverſa autem vitia ejus, ſic etiam remedia ſunt. Ubi exæſtuat, aceto cum roſa extrinſecus ſubinde fovendus eſt; imponenduſque pulvis cum oleo; & ea cataplaſmata, quæ ſimul & reprimunt, & molliunt. Potui, niſi quod obſtat, gelida aqua præſtanda.

Si inflatio eſt, proſunt admotæ † cucurbitulæ; neque incidere cutem neceſſe eſt: proſunt ſicca & calida fomenta, ſed non vehementiſſima. Interponenda abſtinentia eſt.

q Cæl. Aurelian. Acut. Morb. II, 24. a Cæl. Aurelian. Tard. Paſſ. III, 2. Trallian. VII, 3. † ſub ſcapulis, uti duobus exemplis confirmat Aloiſius Mundella Epiſt. 7. pag. 125. & ſeqq.

eſt. Utilis in jejuno potio eſt apſinthii, aut hyſſopi, aut rutæ. Exercitatio † primo levis, deinde major adhibenda eſt; maximeque, quæ ſuperiores partes moveat. quod genus in omnibus ſtomachi vitiis aptiſſimum eſt. Poſt exercitationem opus eſt unctione, fricatione; balneo quoque nonnunquam, ſed rarius; interdum alvi ductione. Cibis deinde calidis, neque inflantibus: eodemque modo calidis potionibus, primo aquæ; poſt, ubi reſedit inflatio, vini auſteri. Illud quoque in omnibus ſtomachi vitiis præcipiendum eſt, ut, quo modo ſe quiſque æger refecerit, eodem ſanus utatur. nam redit huic imbecillitas ſua, niſi iiſdem defenditur bona valetudo, quibus reddita eſt.

At ſi inflammatio aliqua eſt, quam fere tumor & dolor ſequitur, prima ſunt quies, & abſtinentia; lana ſulphurata circundata; in jejuno apſinthium. Si ardor ſtomachum urget, aceto cum roſa ſubinde fovendus eſt: deinde cibis quidem utendum eſt modicis; imponenda vero extrinſecus quæ ſimul & reprimunt & molliunt: deinde, his detractis, utendum calidis ex farina cataplaſmatis, quæ reliquias digerant: interdum alvus ducenda: adhibenda exercitatio, & cibus plenior.

At ſi exulceratio ſtomachum infeſtat, eadem fere facienda ſunt, quæ in faucibus
199. exulceratis præcepta ſunt. Exercitatio, fricatio inferiorum partium adhibenda. Adhibendi lenes & glutinoſi cibi, ſed citra ſatietatem. Omnia acria atque acida removenda.

† Equitatio. Plin. XXVIII. 4. in fine.

venda. Vino, si febris non est, dulci, aut, si id inflat, certe leni utendum: sed neque perfrigido, neque nimis calido.

Si vero pituita stomachus impletur, necessarius modo in jejuno, modo post cibum vomitus est. Utilis exercitatio, gestatio, navigatio, fricatio. Nihil edendum, bibendumque, nisi calidum; vitatis tantum his, quæ pituitam contrahere consuerunt.

Molestius est, si stomachus bile vitiosus est. Solent autem hi, qui sic tentantur, interpositis quibusdam diebus, hanc, & quidem, quod pessimum est, atram vomere. His recte alvus ducitur: potiones ex apsinthio dantur: necessaria gestatio, navigatio, &, si fieri potest, ex nausea vomitus: vitanda cruditas: sumendi cibi faciles & stomacho non alieni, vinum austerum.

Vulgatissimum vero pessimumque stomachi vitium est resolutio, id est, cum cibi non [b] tenax est, soletque desinere ali corpus, ac sic tabe consumi. Huic generi inutilissimum balneum est. Lectiones, exercitationesque superioris partis necessariæ, item unctiones, fricationésque: hinc perfundi frigida, atque in eadem natare, canalibus ejusdem subjicere etiam stomachum ipsum, & magis etiam à scapulis id quod contra stomachum est: consistere in frigidis, medicatisque fontibus, quales [c] Cutiliarum Sumbruinarumque sunt, salutare est. Cibi quoque assumendi sunt frigidi, qui potius difficulter coquuntur, quam facile vitiantur. Ergo plerique, qui nihil aliud

b Aretæus de Morb. Diuturn. II, 7. c Plin. II, 95. & XXXI, 2. Vitruvius VIII, 3. Cælius Aurelelian. Tard. Pass. V, 2. p. 518.

aliud concoquere poſſunt, bubulam coquunt. Ex quo colligi poteſt, neque avem, neque venationem, neque piſcem dari debere, niſi generis durioris. Potui quidem aptiſſimum eſt vinum frigidum, vel certe bene calidum meracum, potiſſimum [d] Rheticum, vel Allobrogicum, aliudve, quod & auſterum & reſina conditum eſt: ſi id non eſt, quam aſperrimum, maximeque [e] Signinum.

Si cibus non continetur, danda aqua, & eliciendus plenior vomitus eſt; iterumque dandus cibus, & tum admovendæ duobus infra ſtomachum digitis cucurbitulæ, ibique duabus aut tribus horis continendæ ſunt. Si ſimul & vomitus, & dolor eſt, imponenda ſupra ſtomachum eſt lana ſuccida, vel ſpongia [f] ex aceto, vel cataplaſma, quod refrigeret. Perfricanda vero non diu, ſed vehementer brachia, & crura, & calefacienda.

Si plus doloris eſt, infra præcordia quatuor digitis cucurbitula utendum eſt: protinus dandus panis ex poſca frigida. Si non continuit, poſt vomitum leve aliquid ex his, quæ non aliena ſtomacho ſint. Si ne id quidem tenuit, ſinguli cyathi vini, ſingulis interpoſitis horis, donec ſtomachus conſiſtat. Valens etiam medicamentum eſt, radiculæ ſuccus: valentius, acidi punici mali, cum pari modo ſucci, qui ex dulci punico malo eſt, adjecto etiam intubi ſucco, & mentæ, ſed hujus minima parte; quibus tantundem, quantum ex his omni-

bus

d Serv. ad Virgil. II. Georg. 96. Sueton. in Auguſt. c. 77. Plin. XIV, 6. e Plin. XIV, 6. f. Trallian. VII, 7.

bus eſt, aquæ frigidæ quam optime miſcetur. Id enim plus quam vinum ad comprimendum ſtomachum poteſt. Supprimendus autem vomitus eſt, qui per ſe venit, etſi nauſea eſt.

Sed ſi coacuit intus cibus, aut computruit, quorum utrumlibet ructus oſtendit, ejiciendus eſt; protinuſque, cibis aſſumptis iiſdem, quos proxime poſui, ſtomachus reſtituendus. Ubi ſublatus eſt præſens metus, ad ea redeundum eſt, quæ ſupra præcepta ſunt.

CAP. VI.

De Laterum doloribus.

STOMACHUS lateribus cingitur; atque in his quoque vehementes dolores eſſe conſuerunt. Eorum initium vel ex frigore, vel ex ictu, vel ex nimio [a] curſu, vel ex morbo eſt. Sed interdum id malum intra dolorem eſt: iſque modo tarde, modo celeriter ſolvitur. interdum ad perniciem quoque procedit; oriturque acutus morbus, qui πλευριτικὸς à Græcis nominatur. Huic dolori lateris, febris [b] & tuſſis accedit: & per hanc excreatur, ſi tolerabilis morbus eſt, pituita; ſi gravis, ſanguis. Interdum etiam ſicca tuſſis eſt, quæ nihil emolitur, idque vitio primo gravius, ſecundo tolerabilius eſt.

Remedium vero eſt magni & recentis doloris, ſanguis [c] miſſus. At, ſive levior, ſive vetuſtior caſus eſt, vel ſupervacuum, vel ſerum id auxilium eſt; confugiendumque

a Aretæus de Morb. Acut. I, 10. Trall. VI, 1. b Cæl. Aur. Acut. Morb. II, 13. c Cæl. Aurel. Acut. Morb. II, 18.

ad cucurbitulas eſt, ante ſumma cute inciſa.
Recte etiam ſinapi ex aceto ſuper pectus
imponitur, donec ulcera puſtulaſque exci-
tet; & tum medicamentum, quod humo-
rem illuc citet. Præter hæc, circundare
483, 3. primum oportet latus hapſo lanæ ſulphu-
ratæ: deinde, cum paululum inflammatio
ſe remiſit, ſiccis & calidis fomentis uti. Ab
250. his tranſitus ad malagmata eſt.

252. Si vetuſtior dolor remanet, noviſſime
reſina impoſita diſcutitur. Utendum cibis
potionibuſque calidis: vitandum frigus. In-
ter hæc tamen non alienum eſt extremas
partes oleo & ſulphure perfricare. Si leva-
ta tuſſis eſt, leni lectione uti: jamque &
acres cibos, & vinum meracius aſſumere.
Quæ ita à medicis præcipiuntur. Attamen
324, 18. ſine his ruſticos noſtros epota ex aqua tri-
xago ſatis adjuvare dicitur.

Hæc in omni lateris dolore communia ſunt: plus negotii eſt, ſi acutus quoque morbus is factus eſt. In hoc, præter ea, quæ ſupra poſita ſunt, hæc animadvertenda ſunt: ut cibus ſit quam maxime tenuis & lenis, præcipueque ſorbitio, eaque ex ptiſana potiſſimum, aut jus in quo porrus cum pullo gallinaceo coctus ſit: idque non niſi tertio die detur: ſi tamen per vires licebit: potui vero aqua mulſa, in quo hyſſopum, aut ruta decocta ſit. Quæ quibus temporibus danda ſint, ex ratione vel adauctæ, vel levatæ febris apparebit, ſic, ut in remiſſione quam maxima dentur: cum eo tamen, ut ſciamus, non eſſe ejus generis tuſſi aridas

fau-

fauces committendas. saepe enim, ubi nihil est, quod excreetur, continuatur, & strangulat. Ob quam causam dixi etiam pejus id genus esse tussis, quod nihil, quam quod 209, 3. pituitam moveret. Sed hic vinum sorbere, ut supra praecepimus, morbus ipse non patitur: in vicem ejus, cremor ptisanae sumendus est.

Ut his autem in ipso morbi fervore sustinendus aeger est, sic, ubi paulum is se remisit, alimenta pleniora, & vini quoque aliquid dari potest; dum nihil detur, quod aut refrigeret corpus, aut fauces asperet. Si in refectione vero manserit tussis, intermittere oportebit uno die; posteroque, cum cibo vini paulo plus assumere. At, invalescente quoque tussi, tum non erit alienum, ut supra quoque positum est, vini cyathos sorbere. sed in hoc genere valetudinis, dulce, vel certe lene commodius est. Si malum inveteravit, athletico victu corpus firmandum est.

CAP. VII.

De Viscerum morbis: & primo, de Pulmone.

A COMPAGINE corporis ad viscera transeundum est; & inprimis ad pulmonem veniendum. Ex quo vehemens & acutus morbus oritur, quem περιπνευμονίαν Graeci vocant. Ejus haec conditio est. [a] Pulmo totus afficitur. hunc casum ejus subsequitur tussis, bilem vel pus trahens; praecordiorum totiusque pectoris gravitas, spiritus difficultas, magnae febres,

 con-

a Caelius Aurelian. Acut. Morb, II, 26. 27. Aretaeus de Morb. Diut. I, 12.

continua vigilia, cibi fastidium, tabes. [b] Id genus morbi plus periculi quam doloris habet.

Oportet, si satis validæ vires sunt, sanguinem [c] mittere: sin minores, cucurbitulas sine ferro præcordiis admovere. Quod si satis valet, gestando ægrum, digerere: si parum, intra domum tantum dimovere. In potionem autem hyssopum dare, cum quo ficus arida sit incocta; aut aquam mulsam, in qua vel hyssopum vel ruta decocta sit. Fricatione uti diutissime in scapulis, proxime ab his in brachiis, & pedibus, & cruribus, leniter contra pulmonem; idque bis quotidie facere.

Quod ad cibum vero pertinet, huic nec salsis opus est, neque acribus, neque amaris, neque alvum adstringentibus, sed paulo lenioribus. Ergo primis diebus danda est sorbitio ptisanæ, vel alicæ, vel oryzæ, cum qua recens adeps cocta sit. Cum hac, sorbile ovum, nuclei pinei: ex melle, panis, vel elota alica ex aqua mulsa. Potui danda deinde non solum pura aqua, sed etiam mulsa egelida; aut, si æstas est, etiam frigida; nisi quid obstat. Hæc autem altero quoque die, increscente morbo dare satis est.

Ubi incrementum constitit, quantum res patitur, ab omnibus abstinendum est, præterquam aqua egelida. Si vires desunt, adjuvandæ sunt aqua mulsa. Prosuntque adversus dolores imposita calida fomenta, vel ea, quæ simul & reprimunt & emolliunt. Prodest etiam impositus super pectus sal bene

b Aph. VII, 11. c Cæl. Aurelian. Acut. Morb. II, 29.

bene contritus, cum cerato miſtus; quia leviter cutem erodit, eoque impetum materiæ, qua pulmo vexatur, evocat. Utile etiam aliquod malagma eſt ex his, quæ ma- 250.
teriam trahunt. Neque alienum eſt, dum 252.
premit morbus, clauſis feneſtris ægrum continere: ubi paulum levatus eſt, ter aut quater die, feneſtris aliquantum apertis, † purum aerem recipere.' Deinde in refectione pluribus diebus à vino abſtinere; geſtatione, fricatione uti; ſorbitionibus, & prioribus cibis adjicere, ex oleribus porrum; ex carne, ungulas, & ſumma trunculorum, atque piſciculos, ſic, ut diu nihil niſi molle & lene ſumatur.

CAP. VIII.

De Hepaticis.

ALTERIUS quoque viſceris morbus, id eſt jocinoris, æque modo longus, modo acutus eſſe conſuevit. ἡπατικὸν Græci vocant. Dextra parte ſub præcordiis vehemens dolor eſt: idemque ad latus dextrum, & ad jugulum, [a] humerumque partis ejuſdem pervenit: nonnunquam manus quoque dextra torpet: horror validus eſt. Ubi male eſt, bilis evomitur: interdum ſingultus prope ſtrangulat. Et hæc quidem acuti morbi ſigna ſunt. Longioris vero, ubi ſuppuratio in jocinore eſt; dolorque modo finitur, modo intenditur; dextra parte præcordia dura ſunt, & tument; poſt cibum major ſpiritus difficultas eſt: accedit maxillarum quædam reſolutio. Ubi inveteravit

†*parvum* vult Rhodius in Lexico Scribon. V. *exiguum vinum*. a Aretæus de Diuturn. Morb. I, 13. Cælius Aurelian. Tard. Paſſ. III, 4.

ravit malum, venter & crura pedeſque intumeſcunt; pectus atque humeri, circaque jugulum utrunque extenuatur.

In initio ſanguinem mittere optimum eſt: tum venter ſolvendus eſt; ſi non poteſt aliter, per nigrum veratrum. Imponenda extrinſecus cataplaſmata; primum quæ reprimant; deinde calida, quæ diducant; quibus recte iris vel apſinthium adjicitur: poſt
251, 5. hæc, malagma. Dandæ vero ſorbitiones ſunt, omneſque cibi & calidi, & qui non multum alunt, & fere qui pulmonis quoque dolori conveniunt; præterque eos, qui urinam movent, potioneſque ad id efficaces. Utilia in hoc morbo ſunt thymum, ſatureia, hyſſopum, nepeta, amaracum, ſeſamum, lauri baccæ, pini flos, herba ſanguinalis, mentha, ex malo cotoneo medium, columbæ jecur recens & crudum. Ex quibus quædam per ſe eſſe, quædam adjicere vel ſorbitioni vel potioni licet; ſic tamen, ut parce aſſumantur. Neque alienum eſt, apſinthium contritum ex melle & pipere, ejuſque catapotium quotidie devorare. Abſtinendum utique eſt ab omnibus frigidis, neque enim res ulla magis jecur lædit. Fricationibus utendum in extremis partibus. Vitandus omnis labor, omnis vehementior motus: ne ſpiritus quidem diutius continendus eſt. Ira, trepidatio, pondus, jactus, curſus, in hoc inimica ſunt. Perfuſio corporis multa prodeſt ex aqua, ſi hiems eſt, calida; ſi æſtas, tepida: itemque liberalis unctio, & in balneo ſudor.

Si

Si vero jecur vomica [b] laborat, eadem facienda ſunt, quæ in cæteris interioribus ſuppurationibus. Quidam etiam ultra id ſcalpello [c] aperiunt, & ipſam vomicam adurunt.

CAP. IX.

De Lienoſis. [a]

AT lienis ubi affectus eſt, intumeſcit, ſimulque cum eo pars ſiniſtra; quæ & dura eſt, & prementi renititur; venterque intentus eſt: aliquis etiam cruribus tumor eſt. Ulcera aut omnino non 62, 26. ſaneſcunt, aut certe cicatricem vix recipiunt. In intenta ambulatione, vel curſu, dolor, & quædam difficultas eſt.

Hoc vitium quies auget. itaque exercitatione & labore opus eſt: habita tamen ratione, ne febrem iſta, ſi nimium proceſſerit, excitent. Unctiones [b], frictioneſque, & ſudores neceſſarii ſunt. Dulcia omnia inimica ſunt: item lac & caſeus. Acida autem maxime conveniunt. Ergo acetum acre per ſe ſorbere, & magis etiam, quod ſcilla conditum eſt, expedit. Edenda ſunt ſalſamenta, vel oleæ ex muria duræ; lactucæ intinctæ in aceto; intubi † quoque & betæ ex eodem; & ſinapi, armoraciæ, & paſtinacæ: de carnibus vero ungulæ, roſtra, aves macræ, ejuſdemque generis venatio. Potui vero jejuno dari debet apſinthium aquæ incoctum: at poſt cibum aqua [c] à ferrario fabro, in qua candens ferrum ſubinde extinctum ſit. hæc enim vel præcipue

b Aret. de Morb. Diut. Curat. I, 13. c Aph. VII, 45.
a Cæl. Aurel. Tard. Paſſ. III, 4. Aret. de Morb. Diut. I, 14. Marcell. de Medic. cap. XXIII, p. 345. b. Nicol. Myrepſ. de Ung. Sect. III, c. 64 65. 66. 86. 87. † Nonn. de Re Cib. I, 12. c Scribon. Larg c. 32. c. 132.

lienem coercet. quod animadversum est in his animalibus, quæ apud hos fabros educata exiguos lienes habent. Potest etiam dari vinum tenue, austerum; omniaque in cibis & potionibus, quæ urinæ movendæ sunt: præcipueque ad id valet vel trifolii semen, vel cuminum, vel apium, vel serpyllum, vel cytisus, vel thymum, vel hyssopum, vel satureia. hæc enim inde commodissime videntur humorem educere. Lienis quoque bubulus utiliter esui datur: præcipueque eruca & nasturtium lienem extenuant. Imponenda quoque extrinsecus sunt, quæ levent. fit ex unguen-
251, 18. tariis glandulis, quas μυροβαλάνους [d] Græci vocant: fit ex lini & nasturtii semine, quo vinum & oleum adjicitur: fit ex cupresso viridi, & arida ficu: fit ex sinapi, cui sevi hircini à renibus quarta pars ponderis adjicitur, teriturque in sole, & protinus imponitur. Multisque modis huic rei cappar aptum est. Nam & ipsum cum cibo assumere, & muriam ejus cum aceto sorbere commodum est. Quin etiam extrinsecus radicem contritam, vel corticem ejus cum furfuribus, aut ipsum cappari cum melle
250. & seqq. contritum imponere expedit. Malagmata quoque huic rei aptantur.

CAP. X.

De Renum morbis. [a]

AT renes ubi affecti sunt, diu male habent. Pejus vero est, si frequens biliosus vomitus accedit. Oportet con-

[d] Scribon. Larg. c. XXXII. c. 131. [a] Aretæus de Diut. Morb. II, 3. Curat. Morb. Diut. II, 3 Cælius Aurelian. Tard. Pass. V, 3.

conquiescere: cubare molliter: solvere alvum; si aliter non respondet, etiam ducere: sæpe desidere in aqua calida: neque cibum, neque † potionem frigidam assumere: abstinere ab omnibus salsis, acribus, acidis, pomis: bibere liberaliter: adjicere modo cibo, modo potioni piper, porrum, ferulam, album papaver. quæ maxime inde urinam movere consuerunt.

Auxilio quoque his exulceratis sunt, si adhuc ulcera purganda sunt, cucumeris semina detractis corticibus sexaginta, nuclei ex pinu silvestri quindecim, anisi quod tribus digitis sumi possit; croci paulum, contrita & in duas mulsi potiones divisa.

Si vero dolor tantum levandus est, ejusdem cucumeris semina triginta, iidem nuclei viginti, nuces Græcæ quinque, croci paululum, contrita & cum lacte potui data. Ac insuper quoque recte quædam malagmata injiciuntur; maximeque ea, quæ humo- 250.
ri extrahendo sunt.

Cap. XI.

De Intestinorum morbis: & primo de Cholera.

A VISCERIBUS ad intestina veniendum est, quæ sunt & acutis & longis morbis obnoxia. Primoque facienda mentio est choleræ; quia commune id stomachi atque intestinorum vitium videri potest. Nam simul & dejectio [a] & vomitus est: præterque hæc inflatio est, intestina torquentur, bilis supra infraque erumpit,

† Plin. de R. M. L. V. C. 32.

a Aretæus de Morb. Acut. II, 5. Cælius Aurelian. Acut. Morb. III, 19.

primum aquæ ſimilis, deinde ut in ea recens caro lota eſſe videatur, interdum alba, nonnumquam nigra, vel varia. Ergo eo nomine morbum hunc χολέραν Græci nominarunt. Præter ea vero, quæ ſupra comprehenſa ſunt, ſæpe etiam crura manuſque contrahuntur; urget ſitis, anima deficit. quibus concurrentibus, non mirum eſt, ſi ſubito quis moritur. Neque tamen ulli morbo minori momento ſuccurritur.

Protinus ergo, ubi iſta cœperunt, aquæ tepidæ [b] quam plurimum bibere oportet, & vomere. Vix unquam ea ſine vomitu ſumitur: ſed etiamſi non incidit, tamen corru-
128, 24. ptæ miſcuiſſe novam materiam prodeſt; parſque ſanitatis eſt, vomitum eſſe ſuppreſſum. Si id incidit, protinus ab omni potione abſtinendum eſt. Si vero tormina ſunt, oportet frigidis & humidis fomentis ſtomachum fovere: vel, ſi venter dolet, iiſdem egelidis, ſic ut venter ipſe mediocriter calentibus juvetur. Quod ſi vehementer & vomitus, & dejectio, & ſitis vexant, & adhuc ſubcruda ſunt, quæ vomuntur, nondum vino maturum tempus eſt: aqua, neque ea ipſa frigida, ſed potius egelida danda eſt. Admovendumque naribus eſt pulegium ex aceto, vel polenta vino aſperſa, vel mentha, vel quod ſecundum naturam eſt.

At cum diſcuſſa cruditas eſt, tum magis verendum eſt, ne anima deficiat. Ergo tum confugiendum eſt ad [c] vinum. Id eſſe oportet tenue, odoratum, & cum aqua frigida mixtum, vel polenta adjecta, vel infracto pane;

b Trallian. VII, 14. c Aretæus Acutor. Morb. Curat. II, 4.

pane; quem ipſum quoque aſſumere expedit: quotieſque aliquid aut ſtomachus, aut venter effudit, toties per hæc vires reſtituere. Eraſiſtratus primo tribus vini guttis, aut quinis aſpergendam potionem eſſe dixit; deinde paulatim merum adjiciendum. Is, ſi ab initio vinum dedit, & metus cruditatis ſecutus eſt, non ſine cauſa fecit: ſi vehementem infirmitatem adjuvari poſſe tribus guttis putavit, erravit.

At ſi inanis eſt homo, & crura ejus contrahuntur, interponenda potio apſinthii eſt. Si extremæ partes corporis frigent, ungendæ ſunt calido oleo, cui ceræ paulum ſit adjectum; calidiſque fomentis nutriendæ. Si ne ſub his quidem quies facta eſt, extrinſecus contra ventriculum ipſum cucurbitula admovenda eſt, aut ſinapi ſuperimponendum. Ubi is conſtitit, dormire oportet: poſtero die utique à potione abſtinere: die tertio in balneum ire: paulatim ſe cibo reficere; ſomnoque, quiſquis facile adquieſcit; vitetque laſſitudinem, & frigora. Si poſt ſuppreſſam choleram febricula manet, alvum duci neceſſarium eſt: tum cibis vinoque utendum eſt. Sed hic quidem morbus & [d] acutus eſt, & inter inteſtina ſtomachumque verſatur ſic, ut, cujus potiſſimum partis ſit, non facile dici poſſit.

CAP.

d Hippocrat. VII, Epidem. XL, 20. Trallian. VII, 14.

CAP. XII.

De Cœliaco ventriculi morbo.

IN ipsius vero ventriculi porta consistit is, qui & longus esse consuevit, & κοιλιακός à Græcis nominatur. Sub hoc venter indurescit, dolorque ejus est: alvus nihil reddit, ac ne spiritum quidem † transmittit: extremæ partes frigescunt: difficulter spiritus redditur.

Commodissimum est inter initia calida cataplasmata toti ventri imponere, ut dolorem leniant. Post cibum vomere, atque ita ventrem exinanire. Proximis deinde diebus cucurbitulas sine ferro ventri & coxis admovere. Ventrem ipsum liquare dato lacte, & vino salso, frigido. Si tempus anni patitur, etiam viridibus ficis; sic tamen, ne quis aut cibus, aut humor universus detur, sed paulatim. Ergo per intervalla temporis sat est cyathos binos ternosve assumere, & cibum pro portione hujus. commodeque facit cyatho lactis cyathus aquæ mistus, & sic datus. Cibique calentes & acres utiliores sunt: adeo ut lacti quoque recte contritum allium adjiciatur.

Procedente vero tempore, opus est gestari; maximeque navigare; perfricari ter aut quater die sic, ut nitrum oleo adjiciatur; perfundi aqua calida post cibum; deinde sinapi imponere per omnia membra, excepto capite, donec arrodantur & rubeant; maximeque si corpus durum & virile est. paulatim deinde faciendus est transitus ad ea,

† Planè contrarium dicit Marcellus cap. XXVII. p. 363.

ea, quæ ventrem comprimunt. Assa caro danda, valens, & quæ non facile corrumpatur: in potum vero pluviatilis aqua decocta; sed quæ per binos ternosve cyathos bibatur.

Si vetus vitium est, oportet laser quam optimum ad piperis magnitudinem devorare: altero quoque die vinum vel aquam bibere, interdum interposito cibo, singulos vini cyathos sorbere: ex inferiori parte infundere aquam pluviatilem egelidam; maximeque, si dolor in imis partibus remanet.

CAP. XIII.

De Tenuioris intestini morbo.

INTRA ipsa vero intestina consistunt duo morbi: quorum unus in tenuiore, alter in pleniore est. Prior acutus est: insequens esse longus potest. Diocles Carystius tenuioris intestini morbum [a] χόρδαψον, plenioris εἰλεὸν nominavit. A plerisque video nunc illum priorem εἰλεὸν, hunc κολικὸν nominari. Sed prior modo supra umbilicum, modo sub umbilico dolorem movet. Fit in alterutro loco inflammatio: nec alvus, nec spiritus [b] infra transmittitur. Si superior pars affecta est, cibus: si inferior, stercus per os redditur: si utralibet, metus est. Adjicitur periculo, si vomitus [c] biliosus, mali odoris, 74, 20.
aut varius, aut niger est.

Remedium est, sanguinem mittere; vel cucurbitulas pluribus locis admovere, non ubique cute incisa: id enim duobus aut tribus locis satis est: ex cæteris spiritum evoca-

a Cæl. Aurelian. Acutor. Morb. III, 17. b Aretæus de Morb. Acut. II, 6. c Aph. VII, 10.

evocare abunde eſt. Tum animadvertere oportet, quo loco malum ſit. ſolet enim contra id tumere. Et ſi ſupra umbilicum eſt, alvi ductio utilis non eſt. Si infra eſt, alvum ducere interdum, ut Eraſiſtrato [d] placuit, optimum eſt, & ſæpe id auxilii in his partibus magnum remedium eſt. Ducitur autem percolato ptiſanæ cremore, cum oleo & melle ſic, ut præterea nihil adjiciatur. Si nihil tumet, duas manus imponere oportet ſupra ſummum ventrem, paulatimque deducere. invenietur enim mali locus; qui neceſſe eſt renitatur: & ex eo demum deliberari poterit, ducenda, necne alvus ſit.

Illa communia ſunt: calida cataplaſmata admovere, eaque imponere à mammis uſque ad inguina, & ſpinam; ac ſæpe mutare: brachia, cruraque perfricare: demittere totum hominem in calidum oleum. Si dolor non quieſcit, etiam in alvum ex parte inferiore tres aut quatuor cyathos calidi olei dare. Ubi per hæc conſecuti ſumus, ut ex inferiore parte ſpiritus tranſmittatur, offerre potui mulſum tepidum non multum. (nam ante magna cura vitandum eſt, ne quid bibat.) ſi id commode ceſſit, adjicere ſorbitionem.

Ubi dolor & febricula quierunt, tum demum uti cibo pleniore; ſed neque inflante, neque valido, ne inteſtina adhuc imbecilla lædantur. potui vero nihil præterquam puram aquam. Nam ſive quid vinolentum ſive acidum eſt, id huic morbo alienum eſt.

Ac

d Cæl. Aurelian. Acut. Morb. III, 17. pag. 219, 220.

Ac poſtea quoque vitare oportet balneum, ambulationem, geſtationem, cæteroſque corporis motus. Nam facile id malum redire conſuevit; & cum frigus ſubit, ſive aliqua jactatio, niſi bene jam confirmatis inteſtinis, revertitur.

CAP. XIV.

De Morbo inteſtini plenioris. [a]

IS autem morbus, qui in inteſtino pleniore eſt, in ea maxime parte eſt, qua cæcum eſſe propoſui. Vehemens fit inflatio, vehementes dolores, dextra magis parte: inteſtinum verti videtur; quod prope ſpiritum elidit. In pleriſque poſt frigora cruditateſque oritur, deinde quieſcit; & per ætatem ſæpe repetens ſic cruciat, ut vitæ ſpatio nihil demat.

Ubi is dolor cepit, admovere ſicca & calida fomenta oportet; ſed primo lenia, deinde validiora; ſimulque fricatione ad extremas partes, id eſt, crura brachiaque materiam evocare. Si diſcuſſus non eſt, qua dolet, cucurbitulas ſine ferro defigere. Eſt etiam medicamentum ejus rei cauſa comparatum, quod κολικὸν nominatur. Id ſe repperiſſe Caſſius gloriabatur. magis prodeſt potui datum. ſed impoſitum quoque extrinſecus, digerendo ſpiritum, dolorem levat.

Niſi finito vero tormento, recte neque cibus neque potio aſſumitur. Quo victu ſit utendum iis, qui hoc genere tentantur, jam mihi dictum eſt. Confectio medicamenti, quod

a Trallian. X, 1. Aretæus de Morb. Diuturn. II, 8. Cæl. Aurelian. Tard. Paſſ. IV. 7.

281, 7. quod κολικὸν nominatur, ex his b constat. Costi, anisi, castorei, singulorum P. * III. petroselini P. * IV. piperis longi, & rotundi, singulorum P. *. V. papaveris lacrymæ, junci rotundi, myrrhæ, nardi, singulorum P. * VI. quæ melle excipiuntur. Id autem & devorari potest, & ex aqua calida sumi.

CAP. XV.

De Torminibus.

69, 3. PROXIMA his inter intestinorum mala tormina esse consueverunt. δυσεντερία Græce vocatur. Intus intestina a exulcerantur: ex his cruor manat; isque modo cum stercore aliquo semper liquido, modo cum quibusdam quasi mucosis excernitur; interdum simul quædam † carnosa descendunt. Frequens dejiciendi cupiditas, dolorque in ano est. Cum eodem dolore exiguum aliquid emittitur: atque eo quoque tormentum intenditur; idque post tempus aliquod levatur, exiguaque requies est, somnus interpellatur, febricula oritur, longoque tempore id malum, cum inveteraverit, aut tollit hominem, aut, etiamsi finitur, excruciat.

Oportet inprimis conquiescere; siquidem omnis agitatio exulcerat: deinde jejunum sorbere vini cyathum, cui contrita radix quinquefolii sit adjecta: imponere cataplasmata super ventrem, quæ reprimunt; quod in superioribus ventris morbis non expedit: quotiesque desedit, subluere aqua calida, in qua decoctæ verbenæ sint:

b Scrib. Larg. cap. XXIX. Com. 120. Nicol. Myreps. sect. XXXI. de Catapl. c. 5. a Trallian. VIII, 9. Aretæus de Morb. Diuturn. II, 9. Hippocr. de Affection. XXIV. † Aphor. IV, 26.

ſint: portulacam vel coctam, vel ex dura muria ediſſe; cibos potioneſque eas, quæ adſtringunt alvum.

Si vetuſtior morbus eſt, ex inferioribus partibus tepidum infundere vel ptiſanæ cremorem, vel lac, vel adipem liquatam, vel medullam cervinam, vel oleum, vel cum roſa butyrum, vel cum eadem album crudum ex ovis, vel aquam, in qua lini ſemen decoctum ſit; vel, ſi ſomnus non accedit, vitellos cum aqua, in qua roſæ floris folia cocta ſint. Levant enim dolorem hæc, & mitiora ulcera efficiunt; maximeque utilia ſunt, ſi cibi quoque ſecutum faſtidium eſt. Themiſon [b] muria dura quam aſperrima ſic utendum memoriæ prodidit.

Cibi vero eſſe debent, qui leniter ventrem adſtringant. At ea, quæ urinam moveant, ſi id conſecuta ſunt, in aliam partem humorem avertendo proſunt: ſi non ſunt conſecuta, noxam augent. itaque niſi in quibus prompte id facere conſuerunt, non ſunt adhibenda. Potui, ſi febricula eſt, aqua pura calida, vel ea, quæ ipſa quoque adſtringat, dari debet: ſi non eſt, vinum leve, auſterum. Si pluribus diebus nihil remedia illa juverunt, vetuſque jam vitium eſt, aquæ bene frigidæ potio aſſumpta ulcera adſtringit, & initium ſecundæ valetudinis 293, 20. facit. Sed ubi venter ſuppreſſus eſt, protinus ad calidam pótionem revertendum eſt.

Solet autem interdum etiam putris ſanies, peſſimique odoris deſcendere: ſolet & inter-

[b] Cæl. Aurelian. Tard. Paſſ. IV, 6. Galen. Meth. Med. XII. c. 1. Joan. Baptiſt. Sylvat. Med. Hiſtor. 62.

interdum purus sanguis profluere. Si superius vitium est, alvus aqua mulsa delui debet; tum deinde etiam infundi, quæ supra comprehensa sunt. Valensque est etiam adversus cancerem intestinorum, minii gleba cum salis hemina contrita: sin minus, mista his aqua in alvum datur. At, si sanguis profluit, cibi potionesque esse debent, quæ adstringant.

CAP. XVI.

De Lævitate intestinorum. [a]

64, 10. EX torminibus [b] interdum intestinorum lævitas oritur; qua continere nihil possunt, & quicquid assumptum est, inconfectum protinus reddunt. Id interdum ægros trahit, interdum præcipitat.

In hoc utique adhibere oportet comprimentia; quo facilius tenendi aliquid intestinis vis sit. Ergo & super pectus ponatur sinapi; exulcerataque cute, malagma, [c] quod humorem evocet: & ex verbenis decocta in aqua desideat; & cibos potionesque assumat, quæ alvum adstringunt; & frigidis utatur perfusionibus.

Oportet tamen prospicere, ne, simul his omnibus admotis, vitium contrarium per immodicas inflationes oriatur. Paulatim ergo firmari intestina debebunt, aliquibus quotidie adjectis. Et cum in omni fluore ventris, tum in hoc præcipue necessarium est, non quoties libet desidere, sed quoties necesse est, ut hæc ipsa mora in consuetudinem ferendi oneris intestina deducat.

Alte-

a Hippocr. de Affection. T. XXV. Aretæus de Morb. Diutur. II, 10. b Aphor. VII, 76. c Nicol. Myrepf. Sect. XXXIV. c. 9.

Alterum quoque, quod æque ad omnes similes affectus pertinet, in hoc maxime servandum est; ut, cum pleraque utilia insuavia sint, qualis est plantago, & rubi, & quicquid malicorio mixtum est, ea potissimum ex his dentur, quæ maxime æger volet. Deinde, si omnia ista fastidiet, ad excitandam cibi cupiditatem, interponatur aliquid minus utile, sed magis gratum. Exercitationes & frictiones huic quoque morbo necessariæ sunt: & cum his sol, ignis, balneum, vomitus [d], ut Hippocrati visum est; etiam albo veratro [e], si cætera parum proficient, evocatus.

CAP. XVII.

De Lumbricis alvum occupantibus.

NONNUNQUAM autem lumbrici quoque occupant alvum, hique modo ex inferioribus partibus; modo, quod fœdius, ore [a] redduntur. Atque interdum latos eos, qui pejores sunt; interdum teretes videmus.

Si lati sunt, aqua potui dari debet, in qua lupinum, aut cortex mori decoctus sit; aut cui adjectum sit contritum vel hyssopum, vel piperis acetabulum, scammoneæ paulum. Vel etiam pridie, cum multum allium ederit, vomat. Posteroque die mali punici tenues radiculas colligat, quantum manu comprehendet; easque contusas in aquæ tribus sextariis decoquat, donec tertia pars supersit; huic adjiciat nitri paulum, & jejunus bibat. Interpositis deinde tribus

 horis,

d Aph. IV, 12. e De Victu Acutor. LVI, 6. Quatenus sc. fluxio ex capite, de Affection. XXV, 6. a Seren. Sam. XXX, 5. Cælius Aurel. Tard. Pass. IV, 8.

horis, duas potiones sumat talis aquæ, vel
103, 31. muriæ duræ huic adjectæ; tum desideat, subjecta calida aqua in pelve.

Si vero teretes sunt, qui pueros maxime exercent, & eadem dari possunt, & quædam leviora; ut contritum semen urticæ, aut brassicæ, aut cumini cum aqua, vel mentha b cum eadem, vel apsinthium decoctum, vel hyssopum ex aqua mulsa, vel nasturtii semen cum aceto contritum. Edisse etiam & lupinum, & allium prodest; vel in alvum oleum subter dedisse.

CAP. XVIII.

De Tenesmo.

EST autem aliud levius omnibus proximis, de quibus supra dictum est, quod τεινεσμὸν Græci vocant. Id neque acutis neque longis morbis annumerari debet, cum facile a tollatur, neque unquam per se jugulet. In hoc æque atque in torminibus frequens desidendi † cupiditas est; æque dolor, ubi aliquid excernitur. Descendunt autem pituitæ b mucisque similia; interdum etiam leviter subcruenta; sed his interponuntur nonnunquam ex cibo quoque recte cocta.

Desidere oportet in ‡ aqua calida; sæpiusque ipsum anum nutrire. cui rei plura medicamenta idonea sunt: butyrum c cum rosa; acacia ex aceto liquata; emplastrum id,
262, 11. quod τετραφάρμακον Græci vocant, rosa liquatum; alumen lanæ circundatum, & ita appositum. eademque ex inferiore parte in-

b Seren. Sammon. XXX, 11. a Plin. H.N. XXVIII. 14. † Marcell. de Med. c. XXVIII. p. 372. b Hippocrat. de Affection. T. XXVII. ‡ Hippocrat. de Fistul. c Al. Trallian. VIII, 6.

indita, quæ torminum auxilia ſunt: eædem verbenæ decoctæ, ut inferiores partes foveantur. Alternis vero diebus aqua, alternis leve & auſterum [d] vinum bibendum eſt. Potio eſſe debet egelida & frigidæ propior: ratio victus talis, qualem ad tormina ſupra præcepimus.

CAP. XIX.

De Ventris fluxu.

LEVIOR etiam, dum recens, dejectio, ubi & liquida alvus, & ſæpius quam ex conſuetudine fertur. In qua interdum tolerabilis dolor eſt, interdum graviſſimus; idque pejus eſt. Sed uno die fluere alvum ſæpe pro valetudine eſt: atque etiam pluribus, dum febris abſit, & intra ſeptimum diem id conquieſcat. Purgatur enim corpus, &, quod intus læſurum erat, utiliter effunditur. Verum ſpatium periculoſum eſt. interdum enim tormina ac febriculas excitat, vireſque conſumit.

Primo die quieſcere ſatis eſt; neque impetum ventris prohibere. Si per ſe deſiit, balneo uti, paulum cibi capere: ſi manſit, abſtinere non ſolum à cibo, ſed etiam à potione. Poſtero die, ſi nihilominus liquida alvus eſt, æque conquieſcere; paululum adſtringentis cibi ſumere. Tertio die in balneum ire; vehementer omnia præter ventrem perfricare; ad ignem lumbos, ſcapulaſque admovere; cibis uti, ſed ventrem contrahentibus; vino non multo, meraco. Si poſtero quoque die fluet, plus ediſſe, ſed

d Cæl. Aurelian. Tard. paſſ. IV, 6.

vomere etiam. Ex toto, donec conquiescat, contra siti, fame, vomitu niti. Vix enim fieri potest, ut, post hanc animadversionem, alvus non contrahatur.

Alia via est, ubi velis supprimere, cœnare, deinde vomere: postero die lecto conquiescere, vesperi ungi, sed leviter: dein-
232, 5. de panis circa selibram ex vino [a] aminæo mero sumere; tum assum aliquid, maximeque avem; & postea vinum idem bibere aqua pluviatili mixtum, idque usque quintum diem facere, iterumque vomere. Frigidam autem assidue potionem esse debere, contra priores authores Asclepiades affirmavit, & quidem quam frigidissimam. Ego experimentis quemque in se credere debere existimo, calida potius, an frigida utatur.

Interdum autem evenit, ut id malum, pluribus diebus neglectum, curari difficilius possit. A vomitu oportet incipere: deinde postero die vesperi tepido loco ungi; cibum modicum assumere, vinum meracum quam asperrimum; impositam super ventrem habere cum cerato rutam. In hoc autem affectu corporis neque ambulatione, neque fricatione opus est: vehiculo sedisse, vel magis etiam equo, prodest. neque enim ulla res magis intestina confirmat.

Si vero etiam medicamentis utendum est, aptissimum est, quod ex pomis fit. Vindemiæ tempore in grande vas conjicienda sunt pira atque mala silvestria. si ea non sunt,

a Virgil. Georg. II, 97. Auson. Epist. V. ℣. 13.

ſunt, pira [b] Tarentina viridia, vel Signina, mala [c] Scandiana vel † Amerina, [d] myrrhapia: hiſque adjicienda ſunt cotonea, & cum ipſis corticibus ſuis punica, ſorba, &, quibus magis utimur, etiam torminalia, ſic ut hæc tertiam ollæ partem teneant: tum deinde ea muſto implenda eſt; coquendumque id, donec omnia, quæ indita ſunt, liquata, in unitatem quandam coeant. Id guſtui non inſuave eſt: &, quandocunque opus eſt, aſſumptum leniter, ſine ulla ſtomachi noxa, ventrem tenet. duo aut tria cochlearia uno die ſumpſiſſe, ſatis eſt. Alterum valentius genus: myrti baccas legere, ex his vinum exprimere, id decoquere, ut decima pars remaneat, ejuſque cyathum ſorbere. Tertium, quod quandocumque fieri poteſt, malum punicum excavare, exemptiſque omnibus ſeminibus, membranas, quæ inter ea fuerunt, iterum conjicere: tum infundere cruda ova, rudiculaque miſcere: deinde malum ipſum ſuper prunam imponere; quod, dum humor intus eſt, non aduritur: ubi ſiccum eſſe cœpit, removere oportet, extractumque cochleari, quod intus eſt, ediſſe. Hoc, aliquibus adjectis, majus momentum habet. Itaque etiam in piperatum conjicitur, miſceturque cum ſale & pipere, eſturque ex his. Edenda eſt pulticula etiam, cum qua paulum ex favo vetere coctum ſit. Et lenticula cum malicorio cocta, rubique cacumina in aqua decocta, & ex oleo atque aceto aſſumpta, efficacia ſunt: ut & ea aqua, in

b Plin. H. N. XV, 15. c Scribon. Larg. Comp. 104. Plin. H. N. XV, 15. † Gataker. Adverſar. Miſcellan. cap. 5. pag. 35. I. Rhodius ad Scribon. Larg. comp. 64. d *Myrapia* Plin. H. N. XV. 15.

qua vel palmulæ, vel malum cotoneum, vel arida ſorba, vel rubi decocti ſunt, potata. quod genus ſignifico, quoties potionem dandam eſſe dico, quæ adſtringat. Tri-
230, 8. tici quoque hemina in vino aminæo auſtero decoquitur; idque triticum jejuno ac ſitienti datur; ſuperque id vinum id ſorbetur. quod jure valentiſſimis medicamentis annumerari poteſt. Atque etiam potui datur vinum Signinum, vel reſinatum auſterum, vel quodlibet auſterum. Contunditurque cum corticibus, ſeminibuſque ſuis punicum malum, vinoque tali miſcetur: idque vel merum ſorbet aliquis, vel bibit mixtum. Sed medicamentis uti,
84, 9. niſi in vehementibus malis, ſupervacuum eſt.

CAP. XX.

De Vulvæ morbo.

Ex vulva quoque fœminis vehemens malum naſcitur: proximeque ab ſtomacho, vel afficitur hæc, vel corpus afficit. Interdum etiam ſic exanimat, ut tanquam comitiali a morbo proſternat. Diſtat tamen hic caſus, eo quod neque oculi vertuntur, nec ſpumæ profluunt, nec nervi diſtenduntur: ſopor tantum eſt. Id vitium quibuſdam fœminis crebro revertens perpetuum evadit.

Ubi incidit, ſi ſatis virium eſt, b ſanguis miſſus adjuvat: ſi parum eſt, cucurbitulæ tamen defigendæ ſunt in inguinibus. Si diutius aut jacet aut alioqui jacere conſuevit,

a Areteus de Morb. Acut. II, 11. b Idem de Curat. Acut. II, 10.

ſuevit, admovere oportet naribus extinctum ex lucerna linamentum, vel aliud ex his, quæ fœdioris eſſe c odoris retuli, quod mulierem excitet. Idemque aquæ frigidæ perfuſio efficit. Adjuvatque ruta contrita cum melle, vel ex cyprino ceratum, vel quodlibet calidum & humidum cataplaſma, naturalibus pube tenus impoſitum. Inter hæc etiam perfricare coxas, & poplites oportet.

Deinde, ubi ad ſe rediit, circumcidendum vinum eſt in totum annum †, etiamſi caſus idem non revertitur. Fricatione quotidie utendum totius quidem corporis, præcipue vero ventris, & poplitum. Cibus ex media materia dandus. Sinapi ſuper imum ventrem tertio quoque aut quarto die imponendum, donec corpus rubeat.

Si durities manet, mollire commode videtur ſolanum in lac demiſſum, deinde contritum, & cera alba atque medulla cervina cum irino; aut ſevum taurinum vel caprinum cum roſa miſtum. Dandum potui etiam vel caſtoreum eſt, vel git, vel anethum. Si parum pura eſt, purgetur junco quadrato. Si vero vulva exulcerata eſt, ceratum ex roſa fiat: etiam recens ſuilla adeps, & ex ovis album miſceatur, idque apponatur; vel album ex ovo cum roſa miſtum, adjecto, quo facilius conſiſtat, contritæ roſæ pulvere. Dolens vero vulva ſulphure ſuffumigari debet.

At, ſi purgatio nimia mulieri nocet, remedio ſunt cucurbitulæ, cute inciſa, inguini-

c Hippocr. II. de Morb. Mulier. LX. 10. 11. Aretæus de Curat. Acut. II. 10. † delet Rittershuſius ad Phædrum L. IV. fab. 20.

83,23. bus [d] vel etiam ſub mammis admotæ. Si maligna purgatio eſt, ſubjicienda ſunt *coercentia. Id faciunt etiam albæ † violæ, nigrum papaver cum melle aſſumptum, & gummi cum trito ſemine apii liquatum, & cum cyatho paſſi datum.

Præter hæc, in omnibus vulvæ doloribus idoneæ potiones ſunt, quæ ex odoribus fiunt, id eſt ſpica nardi, croco, cinnamomo, caſia, ſimilibuſque. Idemque etiam decocta lentiſcus præſtat. Si tamen intolerabilis dolor eſt, & ſanguis profluit, etiam ſanguinis detractio apta eſt; aut certe coxis admotæ cucurbitulæ cute inciſa.

2. *De Urinæ nimia profuſione.* [e]

At cum urina ſuper potionum modum mingitur, & jam ſine dolore profluens maciem & periculum facit, ſi tenuis eſt, opus eſt exercitatione & fricatione, maximeque in ſole, vel ad ignem. Balneum rarum eſſe debet, neque longa in eo mora: cibus comprimens: vinum [f] auſterum meracum; per æſtatem, frigidum; per hiemem, egelidum; ſed tantum, quantum minimum ſit. Infima alvus quoque vel ducenda vel lacte purganda eſt. Si craſſa urina eſt, vehementior eſſe debet & exercitatio, & fricatio: longior in balneo mora: cibis opus eſt teneris: vinum idem. In utroque morbo vitanda omnia ſunt, quæ urinam movere conſuerunt.

CAP.

d Aphor. V, 50. † Mercurialis Variar. Lect. L. I. c. 3. videtur *olivas* legiſſe, quo loco multa de olivis albis. e Aretæus de Morb. Diuturn. II, 2. Æginet. II, 14. & III, 45. Trall. IX, 8. f Aretæus de Curat. Diut. II, 2.

CAP. XXI.

De Seminis nimia ex naturalibus profuſione. [a]

EST etiam circa naturalia vitium, nimia profuſio ſeminis. quod ſine venere, ſine nocturnis [b] imaginibus ſic fertur, ut, interpoſito ſpatio, tabe hominem conſumat.

In hoc affectu ſalutares ſunt vehementes fricationes, perfuſiones, natationeſque quam frigidiſſimæ: neque cibi, nec potio, niſi frigida aſſumpta. Oportet autem vitare cruditates, & omnia inflantia: nihilque ex his aſſumere, quæ contrahere ſemen videntur; qualia ſunt, ſiligo, ſimila, ova, alica, amylum, omnis caro glutinoſa, piper, eruca, bulbi, nuclei pinei. Neque alienum eſt, fovere inferiores partes aqua, decocta ex verbenis comprimentibus, ex iiſdem aliqua cataplaſmata imo ventri inguinibuſque circundare; præcipueque ex aceto. Vitare autem oportet rutam, & ne ſupinus dormiat.

CAP. XXII.

De Coxarum morbis. [a]

SUPEREST, ut ad extremas partes corporis veniam, quæ articulis inter ſe conferuntur. Initium à coxis faciam. Harum ingens dolor eſſe conſuevit: iſque hominem ſæpe debilitat, & quoſdam non dimittit. 75, 22. Eoque id genus difficillime curatur, quod fere poſt longos [b] morbos vi peſtifera

a Aret. de Morb. Diut. II, 5. & de Cur. Diut. II, 5. Tral. XI, 9. b Cæl. Aurel. Tard. paſſ. V, 5. a Equitatio. Plin. XXVIII. cap. 4. in fine. II. Præd. XLV. Aret. de Diut. II, 12. b Aret. de Curat. Diut. II, 12.

fera huc se inclinat: quod ut alias partes liberat; sic hanc ipsam quoque affectam prehendit.

Fovendum primum aqua calida est: deinde utendum calidis cataplasmatis. Maxime prodesse videtur, aut cum hordeacea farina, aut cum ficu ex aqua decocta mixtus capparis cortex concisus; vel lolii farina ex vino diluto cocta, & mista cum arida fece. quæ quia refrigescunt, imponere noctu malagmata [c] commodius est. Inulæ quoque radix contusa, & postea ex vino austero cocta, & late super coxam imposita, inter valentissima auxilia est. Si ista non solverunt, sale calido & humido utendum est.

Si ne sic quidem finitus dolor est, aut tumor ei accedit, incisa cute admovendæ sunt cucurbitulæ: movenda urina: alvus, si compressa est, ducenda. Ultimum est, & in uteri quoque morbis efficacissimum, tribus aut quatuor locis super coxam, † cutem candentibus ferramentis exulcerare. Fricatione quoque utendum est, maxime in sole, & eodem die sæpius: quo facilius ea, quæ coeundo nocuerunt, digerantur. Eaque, si nulla exulceratio est, etiam ipsis coxis: si est, cæteris partibus adhibenda est. Cum vero sæpe aliquid exulcerandum candenti ferramenti sit, ut materia inutilis evocetur, illud perpetuum est, non, ut primum fieri potest, hujus generis ulcera sanare: sed ea trahere, donec id vitium, cui per hæc opiculamur, conquiescat.

c N. Myrepf. Sect. XXXIV, c. 12. † Aphor. VI, 60.

CAP. XXIII.
De Genuum dolore. [a]

COXIS proxima genua ſunt. in quibus ipſis nonnunquam dolor eſſe conſuevit. In iiſdem autem cataplaſmatis cucurbituliſque præſidium eſt : ſicut etiam, cum in humeris, aliiſve commiſſuris dolor aliquis exortus eſt. Equitare ei, cui 240, 7. genua dolent, inimiciſſimum omnium eſt. Omnes autem ejuſmodi dolores, ubi inveteraverunt, vix citra uſtionem finiuntur.

CAP. XXIV.
De Manuum & pedum articulorumque vitiis. [a]

IN manibus pedibuſque articulorum vitia frequentiora longioraque ſunt. Quæ in podagricis chiragriciſve eſſe conſuerunt, ea raro vel [b] caſtratos, vel [c] pueros ante fœminæ coitum, vel [d] mulieres, niſi quibus menſtrua ſuppreſſa ſunt, tentant.

Ubi ſentire cœperunt, † ſanguis mittendus eſt. id enim inter initia ſtatim factum, ſæpe annuam, nonnunquam perpetuam valetudinem bonam præſtat. Quidam etiam, cum aſinino lacte poto ex toto ſe eluiſſent, in perpetuum hoc malum evaſerunt. Quidam, cum toto anno à vino, mulſo, venere ſibi temperaſſent, ſecuritatem totius vitæ conſecuti ſunt. idque utique poſt primum dolorem ſervandum eſt, etiamſi quievit. Quod ſi jam conſuetudo ejus facta eſt, poteſt quidem aliquis eſſe ſecurior

a Marcell. de Med. c. XXXIV. a Cæl. Aurelian. Tard. Paſſ. V,2. Trall. XI,1. Aret. de Morb. Diut. II, 12. b Aph. VI,28. c Aph. VI,30. d Aph. VI,29. † Cheſneau IV, 1. de Arthrit. pag. 419, 420. Willis cap. 14. de Arthrit.

curior his temporibus, quibus dolor se remisit: majorem vero curam adhibere debent 43, 28. hi, quibus id revertitur. quod fere e vere autumnove fieri solet.

Cum vero dolor non urget, mane gestari debet; deinde ferri, aut inambulatione leni se dimovere, & si podagra est, interpositis temporibus exiguis, invicem modo sedere, modo ingredi; tum, antequam cibum capiat, sine balneo, loco calido leniter perfricari, sudare, perfundi aqua egelida: deinde cibum sumere ex media materia, † interpositis rebus urinam moventibus, quotiesque plenior est, evomere.

Ubi dolor vehemens urget, interest, sine tumore is sit, an tumor cum calore, an tumor jam etiam obcaluerit. Nam, si tumor nullus est, calidis fomentis opus est. Aquam marinam, vel muriam duram fervefacere oportet, deinde in pelvem conjicere, &, cum jam homo pati potest, pedes demittere superque pallam dare, & vestimento tegere, paulatim deinde juxta labrum ipsum ex eadem aqua leniter infundere, ne calor intus destituat; ac deinde nocte cataplasmata f calefacientia imponere, maximeque hibisci ‡ radicem ex vino coctam. Si vero tumor calorque est, utilioraque sunt refrigerantia, recteque in aqua quam g frigidissima articuli continentur; sed neque quotidie, neque diu fiat, ne nervi indurescant. Imponendum vero est cataplasma, quod refrigeret: neque tamen in hoc ipso diu permanendum; sed ad ea trans-

eun-

e Aphor. VI, 55. † Optime, quia materia serosa est. f Aretæus de Curat. Diut. II, 12. ‡ Plin. H. N. L. XX, c. 4. g Aph. V, 25.

eundum, quæ ſic reprimunt, ut emolliant.

Si major eſt dolor, papaveris cortices in vino coquendi, miſcendique cum cerato ſunt, quod ex roſa factum ſit: vel ceræ & adipis ſuillæ tantundem una liquandum, deinde his vinum miſcendum, atque ubi, quod ex eo impoſitum eſt, incaluit, detrahendum, & ſubinde aliud imponendum eſt.

Si vero tumores etiam obcaluerunt, & dolent, levat ſpongia impoſita, quæ ſubinde ex oleo, vel aceto, vel aqua frigida exprimitur; aut pari portione inter ſe miſta, pix, cera, alumen. Sunt etiam plura idonea manibus pedibuſque h malagmata. Quod ſi 259, 15. nihil ſuperimponi dolor patitur, id, quod ſine tumore eſt, fovere oportet ſpongia, quæ in aquam calidam demittatur, in qua vel papaveris cortex, vel cucumeris ſilveſtris radix decocta ſit; tum inducere articulis crocum cum ſucco papaveris & ovillo lacte.

At ſi tumor eſt, foveri quidem debet aqua egelida, in qua lentiſcus, aliave ex reprimentibus verbena decocta ſit: induci vero medicamentum ex nucibus amaris cum aceto tritis; aut ex ceruſſa, cui contritæ herbæ muralis ſuccus ſit adjectus. Lapis etiam, qui carnem edit, quem σαρκοφάγον Græci vocant, exciſus ſic, ut pedes capiat, demiſſos eos, cum dolent, retentoſque ibi levare conſuevit. Ex quo in Aſſo i ſepulchra faciunt. Et lapidi Aſio k gratia eſt ad juvandum.

Ubi

h Nicol. Myrepſ. Sect. XXXIV. c. X, XI. Scrib. Larg. c. XLI. Comp. 158, 159. i Plin. H. N. XXXVI. 17. k Plin. loco. cit. Oribaſ. Synopſ. II, 56.

Ubi dolor & inflammatio se remiserunt, (quod intra dies [l] triginta fit, nisi vitium hominis accessit) modicis exercitationibus, abstinentia, unctionibus lenibus utendum est sic, ut etiam cum acopo, vel liquido cerato cyprino articuli perfricentur. Equitare podagricis quoque alienum est.
a 37,9.

Quibus vero articulorum dolor certis temporibus revertitur, hos ante & curioso victu cavere oportet, ne inutilis materia corpori supersit: & crebriore vomitu, &, si quis ex corpore metus est, vel, alvi ductione uti, vel lacte purgari. Quod Erasistratus in podagricis [m] expulit: ne in inferiores partes factus cursus pedes repleret: cum evidens sit omni purgatione non superiora tantummodo, sed etiam inferiora exinaniri.

CAP. XXV.

De Refectione convalescentium à morbo.

Ex quocunque autem morbo quis convalescit, si tarde confimatur, vigilare prima luce debet; nihilominus in lecto conquiescere: circa tertiam horam leniter unctis manibus corpus permulcere. Deinde delectationis causa, quantum juvat, ambulare, circumcisa omni negotiosa actione. Tum gestari diu: multa fricatione uti: loca, cœlum, cibos sæpe mutare. Ubi triduo quatriduove vinum bibit, uno aut etiam altero die interponere aquam. Per hæc enim fiet, ne in vitia tabem inferentia incidat, & ut mature vires suas recipiat. Cum vero

l Alii *quadraginta*, Aph. VI, 49. m *Libro quo de Podagra scripsit.* Cælius Aurelian. Tard. Pass. II, 2. in fine.

vero ex toto convaluerit, periculose vitæ genus subito mutabit, & inordinate aget. Paulatim ergo debebit, omissis his legibus, eo transire, ut arbitrio suo vivat.

LIBER QUINTUS.

PRÆFATIO.

DIxi de his malis corporis, quibus victus ratio maxime sub- 3, 29.
venit. nunc transeundum est ad eam medicinæ partem, quæ magis medicamentis pugnat. His multum antiqui authores tribuerunt, & Erasistratus, & hi qui se ἐμπειρικοὺς nominaverunt; præcipue tamen Herophilus, deductique ab illo viri; adeo ut nullum morbi genus sine his curarent. Multaque etiam de facultatibus medicamentorum memoriæ prodiderunt, qualia sunt vel Zenonis, vel Andreæ, vel Apollonii, qui Mus cognominatus est. Horum autem usum ex magna parte Asclepiades non sine causa sustulit; &, 29, 7.
cum omnia fere medicamenta stomachum 85, 7.
lædant, malique succi sint, ad ipsius victus 84, 25.
rationem potius omnem curam suam transtulit. Verum, ut illud in plerisque morbis utilius est, sic multa admodum corporibus nostris incidere consuerunt, quæ sine medicamentis ad sanitatem pervenire non possunt. Id ante omnia scire convenit, quod omnes medicinæ partes ita connexæ sunt [a] ut ex toto separari non possint; sed ab eo

Q

[a] Scribon. Larg. c.68.

eo nomen trahant, à quo plurimum petunt. Ergo ut illa, quæ victu curat, aliquando medicamentum adhibet; sic illa, quæ præcipue medicamentis pugnat, adhibere etiam rationem victus debet; quæ multum admodum in omnibus malis corporis proficit. Sed cum omnia medicamenta proprias facultates habeant, ac sæpe simplicia opitulentur, sæpe mista; non alienum videtur ante proponere & nomina, & vires, & misturas eorum: quo minor ipsam curationem exsequentibus mora sit.

Cap. I.

De simplicibus facultatibus quarumcunque rerum, ex quibus medicamenta sunt: & primo de his, quæ Sanguinem supprimunt.

Sanguinem supprimunt, atramentum sutorium, quod Græci χάλκανθον appellant, chalcitis, acacia, & ex aqua lycium, thus, aloe, gummi, plumbum combustum, porrum, herba sanguinalis, creta
293,21. vel cimolia vel figularis, misy, frigida aqua, vinum, acetum, alumen, melinum, squama † & ferri & æris; atque hujus quoque duæ species sunt, alia tantum æris, alia rubri æris.

Cap. II.

Quæ vulnus glutinent.

Glutinant vulnus, myrrha, thus, gummi, præcipueque acanthinum, psyllium, tragacantha, cardamomum;

† *Et utriusque ferri* legendum dicit Rubeus, p. 193.

mum, bulbi, lini ſemen, naſturtium, ovi album, gluten, ichthyocolla, vitis alba, contuſæ cum teſtis ſuis cochleæ, mel coctum, ſpongia vel ex aqua frigida, vel ex 293, vino, vel ex aceto expreſſa: ex iiſdem lana 20. ſuccida, ſi levis plaga eſt; etiam a aranea.

Reprimunt, alumen & ſciſſile, quod χιςὸν vocatur, & liquidum, melinum, auripigmentum, ærugo, chalcitis, atramentum ſutorium.

CAP. III.

Quæ concoquant, & moveant pus.

CONCOQUUNT & movent pus, nardum, myrrha, coſtus, balſamum, galbanum, propolis, ſtyrax, thuris & fuligo & cortex, bitumen, pix, ſulphur, reſina, ſevum, adeps, oleum.

CAP. IV.

Quæ aperiant vulnera. a

VULNERA aperiunt tanquam ora in corporibus, quod ἀναςομῶν Græce dicitur, cinnamomum, balſamum, panaces, juncus quadratus, pulegium, flos albæ violæ, bdellium, galbanum, reſina terebinthina & pinea, propolis, oleum vetus, piper, pyrethrum, chamæpitys, uva taminia, ſulphur, alumen, rutæ ſemen.

CAP. V.

Quæ purgent.

PURGANT, ærugo, auripigmentum, quod ἀρσενικὸν à Græcis nominatur (huic autem

a Petron. Sat. c. 58.
a Oribaſ. Synopſ. II, 42, 47.

tem & ſandarachæ in omnia eadem vis; ſed validius eſt) ſquama æris, pumex, iris, balſamum, ſtyrax, thus, thuris cortex, reſina, & pinea, & terebinthina liquida, œnanthe, lacerti ſtercus, ſanguis columbæ, & palumbi, & hirundinis, ammoniacum, bdellium (quod in omnia idem, quod ammoniacum, poteſt; ſed hoc valentius eſt) abrotonum, ficus arida, coccum gnidium, [a] ſcobis eboris, omphacium, radicula, coagulum, ſed maxime leporinum (cui eadem, quæ cæteris coagulis, facultas, ſed utique validior eſt) fel taurinum, vitellus crudus, cornu cervinum, gluten, mel crudum, miſy, chalcitis, crocum, uva taminia, ſpuma argenti, galla, ſquama æris, lapis hæmatites, minium, coſtum, ſulphur, pix cruda, ſevum, adeps, oleum, ruta, porrum, lenticula, ervum.

CAP. VI.

Quæ rodant.

RODUNT, alumen liquidum, ſed magis rotundum, ærugo, chalcitis, miſy, ſquama æris, ſed magis rubri, æs combuſtum, ſandaracha, minium ſinopicum, caſia, balſamum, myrrha, thuris cortex, galbanum, reſina terebinthina liquida, piper utrunque, ſed rotundum magis, cardamomum, auripigmentum, calx, nitrum, & ſpuma ejus, apii ſemen, narciſſi radix, omphacium, alcyonium, oleum ex amaris nucibus, allium, mel crudum, vinum, lentiſcus, ſquama ferri, fel taurinum, ſcammonea,

a Caſaubonus ad Capitolin. in Verum, pag. 436.

monea, uva taminia, cinnamomum, ſtyrax, ruthæ ſemen, reſina, narciſſi ſemen, ſal, nuces amaræ, ut oleum earum, atramentum ſutorium, chryſocolla, concharum cinis.

CAP. VII.

Quæ exedant corpus.

EXEDUNT corpus, acaciæ ſuccus, hebenus, ærugo, ſquama æris, chryſocolla, cinis Cyprius, nitrum, cadmia, ſpuma argenti, hypociſtis, diphryges, ſal, auripigmentum, ſulphur, eruca, ſandaracha, ſalamandra, alcyonium, æris flos, chalcitis, atramentum ſutorium, ochra, calx, acetum, galla, alumen, lac caprifici, vel lactucæ marinæ, quæ τιθύμαλλος à Græcis nominatur, fel, thuris fuligo, ſpodium, lenticula, mel, oleæ folia, marrubium, lapis hæmatites, & [a] Phrygius, & Aſius, & ſciſſilis, miſy, vinum, acetum.

CAP. VIII.

Quæ adurant. [a]

ADURUNT, auripigmentum, atramentum ſutorium, chalcitis, miſy, ærugo, calx, charta combuſta, ſal, ſquama æris, fex combuſta myrrha, ſtercus & lacerti, & columbæ, & palumbi, & hirundinis, piper, coccum gnidium, allium, diphryges, lac utrumque (quod proximo capite ſupra comprehenſum eſt) veratrum & album & nigrum, cantharides, corallium, pyrethrum, thus, ſalamandra, eruca, ſandaracha, uva taminia, chryſocolla, ochra, alu-

a Plin. H. N. XXXVI, 19.
a Oribaſ. Synopſ. II, 48.

alumen sciſſile, ovillum ſtercus, œnanthe.

CAP. IX.

Quæ cruſtas ulceribus inducant.

EADEM fere cruſtas ulceribus tanquam igne aduſtis inducunt, ſed præcipue chalcitis, utique ſi cocta eſt, flos æris, ærugo, auripigmentum, miſy, & id quoque magis coctum.

CAP. X.

Quæ cruſtas ulceribus reſolvant.

CRUSTAS vero has reſolvit, farina triticea cum ruta, vel porro, aut lenticula, cui mellis aliquid adjectum eſt.

CAP. XI.

Quæ diſcutiant ea, quæ in aliqua parte corporis coierunt.

AD diſcutienda vero ea, quæ in corporis parte aliqua coierunt, maxime poſſunt, abrotonum, helenium, amaracus, alba viola, mel, lilium, ſanſucus, cyperus, lac, ſertula campana, ſerpyllum, cupreſſus, cedrus, iris, viola purpurea, narciſſus, roſa, crocum, praſium, juncus quadratus, nardum, cinnamomum, caſia, ammoniacum, cera, reſina, uva taminia, ſpuma argenti, ſtyrax, ficus arida, tragoriganus, lini & narciſſi ſemen, bitumen, ſordes ex gymnaſio, pyrites lapis, aut molaris, crudus vitellus, amaræ nuces, ſulphur.

CAP. XII.

Quæ evócent, & educant.

EVOCAT & educit, ladanum, alumen rotundum, hebenus, lini ſemen, omphacium, fel, chalcitis, bdellium, reſina terebinthina & pinea, propolis, ficus arida decocta, ſtercus columbæ, pumex, farina lolii, groſſi in aqua cocti, elaterium, lauri baccæ, nitrum, ſal.

CAP. XIII.

Quæ exaſperata lævent.

LÆVANT id, quod exaſperatum eſt, ſpodium, hebenus, gummi, ovi album, lac, tragacanthum.

CAP. XIV.

Quæ carnem nutriant, & ulcus impleant.

CARNEM alunt, & ulcus implent, reſina pinea, ochra [a] Attice, mel, aſteriace, 255, 27.
cera, butyrum.

CAP. XV.

Quæ molliant.

MOLLIUNT, æs combuſtum, terra Eretria, nitrum, papaveris lachryma, ammoniacum, bdellium, cera, ſevum, adeps, oleum, ficus arida, ſeſamum, ſertula campana, narciſſi & radix & ſemen, roſæ folia, coagulum, vitellus crudus, amaræ nuces, medulla omnis, ſtimmi, pix, cochlea cocta, cicutæ ſemen, plumbi recrementum, σκωρίαν μολύβδου Græci vo- 267, 17.

a Gorræus Defin. Medic. V. ὤχρα.

cant, panaces, cardamomum, galbanum, resina, uva taminia, ſtyrax, iris, balſamum, ſordes ex gymnaſio, ſulphur, butyrum, ruta.

CAP. XVI.

Quæ cutem purgent.

CUTEM purgat mel, ſed magis, ſi eſt cum galla, vel ervo, vel lenticula, vel marrubio, vel iride, vel ruta, vel nitro, vel ærugine.

CAP. XVII.

De miſturis ſimplicium rerum; & de ratione ponderum.

EXPOSITIS ſimplicibus facultatibus, dicendum eſt, quemadmodum miſceantur, quæque ex his fiant. Miſcentur autem varie, neque hujus ullus modus eſt, cum ex ſimilibus alia demantur, alia adjiciantur; iiſdemque ſervatis, ponderum ratio mutetur. Itaque, cum facultatum materia non ita multiplex ſit, innumerabilia miſturarum genera ſunt; quæ comprehendi ſi poſſent, tamen eſſet ſupervacuum. Nam & iidem effectus intra paucas compoſitiones ſunt, & mutare eas cuilibet, cognitis facultatibus, facile eſt. Itaque contentus his ero, quas accepi velut nobiliſſimas. In hoc autem volumine eas explicabo, quæ vel deſiderari in prioribus potuerunt; vel ad eas curationes pertinent, quas protinus hic comprehendam ſic, ut tamen, quæ magis communia ſunt, ſimul jungam. Si quæ ſingulis, vel etiam paucis commo-

modata ſunt, in ipſorum locum differam.

Sed & ante ſciri volo, in uncia pondus denariorum ſeptem eſſe. Unius deinde denarii pondus dividi à me in ſex partes, id eſt ſextantes [a], ut idem in ſextante denarii habeam, quod Græci habent in eo, quem ὀβολὸν [b] appellant. Is ad noſtra pondera [c] relatus paulo plus dimidio ſcrupulo facit.

2. *Quid [d] Malagma, & Emplaſtrum, & Paſtillus inter ſe differant.*

Malagmata vero, atque emplaſtra, paſtillique, quos τροχίσκους Græci vocant, cum plurima eadem habeant; differunt eo, quod malagmata maxime ex floribus eorumque etiam ſurculis, emplaſtra paſtillique magis ex quibuſdam metallicis fiunt. Deinde malagmata contuſa abunde molleſcunt: nam ſuper integram cutem injiciuntur: laborioſe vero conteruntur ea, ex quibus emplaſtra paſtillique fiunt; ne lædant vulnera, cum impoſita ſunt. Inter emplaſtrum autem & paſtillum hoc intereſt, quod emplaſtrum utique liquati aliquid accipit: in paſtillo tantum arida medicamenta aliquo humore junguntur. Tum emplaſtrum hoc modo fit. Arida medicamenta per ſe teruntur: deinde miſtis his inſtillatur aut acetum, aut ſi quis alius non pinguis humor acceſſurus eſt; & ea rurſus ex eo teruntur. Ea vero, quæ liquari poſſunt, ad ignem ſimul liquantur; & ſi quid olei miſceri debet, tum infunditur. Interdum etiam aridum aliquod ex oleo prius coquitur. Ubi facta ſunt, quæ ſeparatim fieri debuerunt,

a Rhod. de Ponderib. p. 24. b Rhod. de Ponderib. p. 27. c Rhod. de Ponderib. p. 24. d Reineſ. Variar. Lect. II. 8. p. 189.

in unum omnia miſcentur. At paſtilli hæc ratio eſt. Arida medicamenta contrita humore non pingui, ut vino vel aceto, coguntur, & rurſus coacta, inareſcunt: atque, ubi utendum eſt, ejuſdem generis humore diluuntur. Tum emplaſtrum imponitur, paſtillus illinitur, aut alicui molliori, aut cerato miſcetur.

CAP. XVIII.

De Malagmatis. a

1. *Malagma adverſus calidas podagras.*

HIs cognitis, primum malagmata ſubjiciam; quæ fere non ſunt refrigerandi, ſed calefaciendi cauſa reperta. Eſt tamen, quod refrigerare poteſt; ad calidas podagras aptum. Habet gallæ & immaturæ & alterius, coriandri ſeminis, cicutæ, lachrymæ aridæ, gummi, ſingulorum plenum acetabulum, cerati eloti, quod πεπλυμένον Græci vocant, ſelibram. Reliqua fere calefaciunt. Sed quædam digerunt ma-
263, 20. teriam, quædam extrahunt, quæ ἐπισπαστικὰ vocantur: pleraque certis partibus membrorum accommodata ſunt.

2. *Malagma ad materiam extrahendam.*

SI materia extrahenda eſt, ut in hydropico, in lateris dolore, in incipiente abſceſſu, in ſuppuratione quoque mediocri, aptum eſt id, quod habet reſinæ aridæ, nitri, ammoniaci, galbani, ſingulorum p. *. ceræ p. *. Aut in quo hæc ſunt: æruginis raſæ, thuris, ſingulorum p. II.*. ammoniaci

a Ægineta VII, 18. Oribaſ. Synopſ. III.

moniaci ſalis p. VI. *. ſquamæ æris, ceræ, ſingulorum p. VIII. *. reſinæ aridæ. p. XII. *. aceti cyathus. Idem præſtat cumini farina cum ſtruthio, & melle p. II. *.

3. Malagma ad jecur dolens.

Si jecur dolet, id in quo eſt balſami lachrymæ p. XII. *. coſti, cinnamomi, caſſiæ corticis, myrrhæ, croci, junci rotundi, balſami ſeminis, iridis illyricæ, cardamomi, amomi, nardi, ſingulorum. p. XVI. *. Quibus adjicitur nardinum unguentum, donec cerati craſſitudo ſit. Et hujus quidem recentis uſus eſt: ſi vero ſervandum eſt, reſinæ terebinthinæ p. XVI. *. ceræ p. X. *. ex vino leni contunduntur, & cum eo miſcentur.

4. Malagma ad lienem.

At, ſi lienis torquet, glandis, quam μυροβάλανοι Græci vocant, cortex & nitrum paribus portionibus contunduntur, reſperguntur que aceto quam acerrimo: ubi cerati craſſitudinem habet, linteo, ante in aqua frigida madefacto, inlinitur, & ſic imponitur, ſupraque farina ordeacea injicitur: ſed manere ibi non amplius ſex horis debet, ne lienem conſumat: ſatiuſque eſt id bis, aut ter fieri. 216, 15.

5. Malagma commune pluribus.

Commune autem & jocinori, & lieni, & abſceſſibus, & ſtrumæ, parotidibus, articulis, calcibus quoque ſuppurantibus, aut aliter dolentibus, etiam concoctioni ventris, Lyſias compoſuit ex his: opopanacis, galbani, reſinæ, ſingulorum p. II. *. ammonia-

moniaci, bdellii, ceræ, ſevi taurini, iridis aridæ p. IIII. *. cachryos acetabulo, piperis granis † quadraginta. quæ contrita irino unguento temperantur.

6. Malagma ad laterum dolorem.

Ad laterum autem dolores compoſitio eſt a Apollophanis: in qua ſunt reſinæ terebinthinæ, thuris fuliginis, ſingulorum p. IV. *. bdellii, ammoniaci, iridis: ſevi aut vitulini, aut caprini à renibus, viſci, ſingulorum p. IV. *. Hæc autem omnem dolorem levat, dura emollit, mediocriter calefacit.

7. Ad idem Andreæ.

Ad idem valet Andreæ quoque malagma, quod etiam reſolvit, humorem educit, pus maturat, ubi id maturum eſt, cutem rumpit, & ad cicatricem perducit. Prodeſt impoſitum minutis majoribuſque abſceſſibus: item articulis, & coxis, & pedibus dolentibus: item, ſi quid in corpore colliſum eſt, reficit: præcordia quoque dura & inflata emollit: oſſa extrahit: ad omnia denique valet, quæ adjuvare calor poteſt. Id habet ceræ p. XI. *. viſci, ſycamini, quam alias ſycomorum vocant, lachrymæ, ſingulorum p. I. *. piperis & rotundi, & longi, ammoniaci thymiamatis, bdellii, iridis Illyricæ, cardamomi, xylobalſami, thuris maſculi, myrrhæ, reſinæ aridæ, ſingulorum p. X. *. pyrethri, cocci Gnidii, ſpumæ nitri, ſalis ammoniaci, radicis ariſtolochiæ Creticæ, cucumeris agreſtis radicis, reſinæ terebinthinæ liquidæ, ſingulorum

† Rhodius de Ponderib. p. 26. a Oribaſ. Synopſ. III. Cæl. Aurelian. Acut. M. II. 24. dicitur *Polyarchion* Marcell. de Medic. c. XX. Æginet. VII. 18.

lorum P. XX. *. quibus adjicitur unguenti irini, quantum ſatis eſt ad ea mollienda, atque cogenda.

8. *Malagmata ad reſolvenda, quæ adſtricta ſunt; & mollienda, quæ dura ſunt; & digerenda, quæ coeunt.*

Præcipuum vero eſt ad reſolvenda, quæ adſtricta ſunt, mollienda, quæ dura ſunt, digerenda, quæ coeunt, id, quod ad Polyarchum authorem refertur. Habet junci quadrati, cardamomi, thuris fuliginis, amomi, ceræ, reſinæ liquidæ, pares portiones.

9. *Aliud malagma ad eadem.*

Aliud ad eadem Nilei: crocomagmatis, quod quaſi recrementum ejus eſt, P. IV. *. ammoniaci thymiamatis, ceræ, ſingulorum P. XXX. *. ex quibus duo priora ex aceto teruntur, cera cum roſa liquatur, & tum omnia junguntur.

10. *Malagma Moſchi ad molliendum.*

Proprie etiam dura mollit id, quod Moſchi eſſe dicitur. Habet galbani unciam, thuris fuliginis P. III. *. ceræ, ammoniaci thymiamatis trientes†, picis aridæ P. II, *. aceti heminas tres

11. *Malagma Medi ad digerenda, quæ coeunt.*

Fertur etiam ad digerenda, quæ coeunt, ſub authore Medo: quod habet ceræ P. III. *. panacis P. *. ſemis, ſquamæ æris, aluminis rotundi, item ſciſſilis, ſingulorum P. I. *. plumbi combuſti P. I. *. & ſemis.

12. *Malagma Panthemi ad eadem.*

Ad eadem Panthemus utebatur, calcis.

P. *.

† Rhodius de Ponderib. p. 12.

p. *. semis, sinapis contriti, item fœni græci, aluminis, singulorum p. I. *. sevi bubuli p. II. *. & semis.

13. *Malagma ad strumas.*

Ad strumam multa malagmata invenio. Credo autem, quo pejus id malum est, minusque facile discutitur, eo plura esse tentata; quæ in personis varie responderunt. Andreas author est, ut hæc misceantur: urticæ seminis p. I. *. piperis rotundi, bdellii, galbani, ammoniaci thymiamatis, resinæ aridæ, singulorum p. IV. *. resinæ liquidæ, ceræ, pyrethri, piperis longi: lactucæ marinæ seminis, sulphuris ignem non experti, quod ἄπυρον vocatur, pares portiones.

14. *Aliud Miconis ad idem.*

Hoc autem Miconis c est: fecis aridæ, aceti, spumæ nitri, salis ammoniaci, sinapis, cardamomi, radicis cucumeris silvestris, resinæ, singulorum p. IV. *. Quæ ex leni vino contunduntur.

15. *Aliud Malagma ad idem valens.*

Expeditius ad idem fit, quod habet visci, felini stercoris, resinæ, sulphuris ignem non experti pares portiones. Et in quo est sulphuris p. I. *. lapidis, quem pyriten vocant, p. IV. *. cumini † acetabulum. Item in quo est lapidis ejusdem pars una, sulphuris duæ partes, resinæ terebinthinæ partes tres.

16. *Malagma ad strumam, & phymata.*

Arabis autem cujusdam est ad strumam, & orientia tubercula, quæ φύματα vocantur, quod hæc digerit. Habet myrrhæ, salis ammonia-

c Plin. H. N. XX, 23. *Mictionis*, ubi alii *Mycconis*, meminit. † I. Rhodius de Ponderib. p. 34.

moniaci, thuris, resinæ & liquidæ & aridæ, crocomagmatis, ceræ, singulorum P. I. *. lapidis ejus, quem πυρίτην vocant, P. IV. *. quibus quidam adjiciunt sulphuris P. II. *.

17. *Malagma ad strumam, & tubera, & καρκινώδη,*

Est etiam proficiens in struma; & in his tuberibus, quæ difficulter concoquuntur; & in his, quæ καρκινώδη vocantur, quod ex his constat: sulphuris P. II. *. nitri P. IV. *. myrrhæ P. VI. *. fuliginis thuris P. *. semis, salis ammoniaci P. III. *. ceræ P. I. *.

18. *Malagma Protarchi ad parotidas, & favum, & mala ulcera.*

Protarchus autem ad παρωτίδας atque tubercula, quæ μελικηρίδες, id est favi, vel φύματα nominantur, item mala ulcera, pumicis, resinæ pineæ liquidæ, thuris fuliginis, spumæ nitri, iridis, singulorum P. VIII. *. cum ceræ P. IX. *. miscebat, hisque olei cyathum & dimidium adjiciebat.

19. *Malagma adversus panum, & phymata.*

At adversus panum, tum primum orientem quod φύγεθλον Græci vocant, & omne tuberculum, quod φῦμα nominatur, miscetur ochra, quæ Attice nominatur, cum 247, 21. duabus partibus similæ, hisque, dum contunduntur, subinde mel instillatur, donec malagmatis crassitudo sit.

20. *Malagma adversus phymata.*

Discutit etiam omne tuberculum, quod φῦμα vocatur, id, quod habet calcis, spumæ nitri, piperis rotundi, singulorum P. I. *.

I. *. galbani P. II. *. salis P. IV. *. quæ excipiuntur cerato ex rosa facto.

21. *Malagma ad supprimendum omne, quod abscedit.*

Supprimit quoque omne, quod abscedit, id, in quo est galbani, fabæ fresæ, singulorum P. I. *. myrrhæ, thuris, corticis ex radice capparis, singulorum P. IV. *. Satisque omnia abscedentia digerit murex combustus, & bene contritus, aceto subinde adjecto.

22. *Malagma ad sanguinem supprimendum.*

At, si plus satis sanguis subit, recte imponitur, quod adversus phymata quoque potest. Constat ex his: bdellii, styracis, ammoniaci, galbani, resinæ & aridæ & liquidæ pineæ; item ex lentisci, thuris, iridis, singulorum P. II. *.

23, *Malagma ad carcinomata & phymata lenienda.*

Carcinomata vero & phymata commode his leniuntur: galbani, visci, ammoniaci, resinæ terebinthinæ singulorum P. I. *. sevi taurini P. *. semis, fecis combustæ quam maxima portione, dum id siccius non faciat, quam esse malagma oportet.

24. *Malagma ad faciem contusam ejusque livorem.*

Quod si facie contusa livor subcruentus est, hæc compositio nocte & die imposita tollit. Aristolochiæ, thapsiæ, singulorum P. II. *. bdellii, styracis, ammoniaci thymiamatis, galbani, resinæ aridæ, & ex lentisco liquidæ, thuris masculi, iridis Illyricæ, ceræ, singulorum P. IV. *. Eidem faba quoque imposita proficit.

25. *Malagmata ἀναστομωτικὰ ad aperiendum.*

Sunt etiam quædam malagmata, quæ ἀναστομωτικὰ Græci vocant, quoniam aperiendi vim habent. Quale eſt, quod ex his conſtat: piperis longi, ſpumæ nitri, ſingulorum P. II. *. eryſimi P. IV. *. quæ cum melle miſcentur. Idoneaque etiam ſtrumæ aperiendæ ſunt. Ejus generis, vehementiuſque ex his eſt, quod habet calcis P. IV. *. piperis grana ſex, nitri, ceræ, ſingulorum 282. P. X. *. mellis P. III. *. olei heminam.

26. *Miconis Malagma, ad reſolvendum aperiendumque ac purgandum.*

Miconis quoque eſt, quod reſolvit, aperit, purgat. Habet alcyonium, ſulphur, nitrum, pumicem, pari pondere; quibus tantum picis, & ceræ adjicitur, ut fiat cerati craſſitudo.

27. *Malagma ad oſſa & nervos.*

Ad oſſa autem Ariſtogenis, fit ex his: ſulphuris P. I. *. reſinæ terebinthinæ, nitri ſpumæ, & ex ſcilla partis interioris, plumbi eloti, ſingulorum P. II. *. thuris fuliginis P. VIII. *. ficus aridæ quam pinguiſſimæ, ſevi taurini, ſingulorum P. VIII. *. ceræ P. XII. *. iridis Macedonicæ P. VI. *. ſeſami fricti acetabulum. maximeque nervis & articulis malagma hoc convenit,

28. *Malagma Euthyclei ad articulos, & ad omnem dolorem.*

Euthyclei quod eſt, & ad articulos, & ad omnem dolorem, & ad veſicæ, & ad recenti cicatrice contractos articulos, quas ἀγκύλας Græci nominant, conveniens, habet fuligi-

liginis thuris acetabulum, resinæ tantundem, galbani sine surculis sescunciam, ammoniaci, bdellii, singulorum P.*. ceræ P.*. semis. Aliud item fit, quod habet iridis, ammoniaci, galbani, nitri, singulorum P. XIV. *. resinæ liquidæ P. VI. *. ceræ P. XVI. *.

29. *Malagma Sosagoræ ad dolores articulorum.*

Ad dolores articulorum Sosagoræ: plumbi combusti, papaveris lachrymæ, corticis hyoscyami, styracis, peucedani, sevi, resinæ, ceræ par pondus.

30 *Chrysippi Malagma, ad idem valens.*

Est & Chrysippi: resinæ liquidæ, sandarachæ, piperis, singulorum P. XII. *. quibus ceræ paululum adjicitur.

31. *Ctesiphontis Malagma ad idem valens, & ad parotidas, & phymata, & strumam.*

Ctesiphontis: ceræ Creticæ, resinæ terebinthinæ, nitri quam ruberrimi, singulorum P.*. semis, olei cyathi tres. Sed id nitrum ante per triduum, instillata aqua, teritur, & cum sextario ejus incoquitur, donec omnis humor consumatur. Prodest vero ea compositio etiam ad parotidas, phymata, strumam, omnemque coitum humoris emolliendum.

32. *Malagma ad articulos.*

Ad articulos, fici quoque aridæ partem nepetæ mistam; vel uvam taminiam sine seminibus cum pulegio recte aliquis imponit.

33. *Malagma Aristonis, adversus podagras & recentia phymata, & omnes dolores.*

Eadem podagræ præsidio sunt. Sed ad eam

eam fit Ariſtonis quoque, quod habet nardi, cinnamomi, caſſiæ, chamæleontis, junci rotundi, ſingulorum P. VIII. *. ſevi caprini ex irino liquati P. XX. *. iridis P. I. *. quæ in aceto quam acerrimo jacere per xx. dies debet. Idem autem etiam recentia phymata doloreſque omnes diſcutit.

34. *Theoxeni Malagma ad pedum dolores.*

At Theoxenus ad pedum dolores, ſevi à renibus partem tertiam, ſalis partes duas miſcebat, hiſque membranulam illitam imponebat; tum ſuperinjiciebat ammoniacum thymiama in aceto liquatum.

35. *Numenii Malagma ad podagram, cæteroſque articulos induratos.*

At Numenius podagram, cæteroſque articulos induratos hoc molliebat: abrotoni, roſæ aridæ, papaveris lachrymæ, ſingulorum P. III. *. reſinæ terebinthinæ P. IV. *. thuris, ſpumæ nitri, ſingulorum P. VIII. *. iridis, ariſtolochiæ, ſingulorum P. XII. *. ceræ P. III. *. quibus adjicitur cedriæ cyathus unus, olei laurini cyathi tres, olei acerbi ſextarius.

36. *Dexii Malagma, ſi quando callus in articulis increvit.*

Si quando autem in articulis callus increvit, Dexius docuit imponere, calcis P. IV. *. ceruſſæ P. VIII. * reſinæ pineæ P. XX. *. piperis grana XXX. ceræ P. II. *. Quibus, dum contunduntur, hemina vini lenis inſtillatur.

CAP. XIX.

De Emplastris. [a]

EX emplastris autem nulla majorem usum præstant, quam quæ cruentis protinus vulneribus injiciuntur. ἔναιμα Græci vocant. Hæc enim reprimunt inflammationem, nisi magna vis eam cogit; atque tum illius quoque impetum minuunt, & glutinant vulnera, quæ id non patiuntur, & cicatricem iisdem inducunt. Constant autem ex medicamentis non pinguibus, ideoque ἀλίπαντα à Græcis nominantur.

1. *Barbarum Emplastrum nigrum, quod cruentis protinus vulneribus injicitur.*

Optimum ex his est, quod Barbarum [b] nominatur. Habet enim æruginis rasæ p. XII. *. spumæ argenti p. XX. *. aluminis, picis aridæ, resinæ pineæ aridæ, singulorum p. I. *. quibus adjiciuntur olei & aceti singulæ heminæ.

2. *Choacon Emplastrum nigrum, ad idem valens.*

Alterum ad idem, quod Choacon vocant, habet spumæ argenti p. X. *. resinæ aridæ tantundem. sed spuma prius ex tribus olei heminis coquitur. His duobus emplastris color niger est. qui fere talis fit, ex pice atque resina: ut ex bitumine nigerrimus; ex ærugine, aut æris squama, viridis; ex minio ruber; ex cerussa, albus.

3. *Basilicon Emplastrum nigrum ad idem.* [c]

Paucæ admodum compositiones sunt, in quibus aliquid misturæ varietas novat. Ergo id quoque nigrum est, quod βασιλι-

κὸν

a P. Ægineta VII, 17. b Scribon. Larg. c. LXXVII. c. 207. c Oribas. Synops. III.

κὸν nominatur. Habet opopanacis p. I. *. galbani p. II. *. picis, & reſinæ ſingulorum p. x. olei dimidium cyathum.

4. Smaragdinum Emplaſtrum ad idem.

At, quod perviride eſt, Smaragdinum appellatur. in quo ſunt reſinæ pineæ p. III. *. ceræ p. I. *. æruginis, p. *. ſemis, thuris pollinis p. II. *. olei tantundem, & aceti, quo pollen & ærugo in unum cogantur.

5. Emplaſtrum rufum ad idem. [d]

Eſt etiam coloris fere ruffi, quod celeriter ad cicatricem vulnera perducere videtur. Habet thuris p. I. *. reſinæ p. II. *. ſquamæ æris p. III. *. ſpumæ argenti p. XX. *. ceræ p. C. *. olei heminam.

6. Παρακολλητικὸν Emplaſtrum ad idem.

Præterea eſt, quod παρακολλητικὸν à glutinando vocant. Conſtat ex his: bituminis, aluminis ſciſſilis p. IV. *. ſpumæ argenti p. IV. *. & olei veteris hemina.

7. Cephalicum Emplaſtrum Philotæ, capiti conveniens.

Præterea ſunt quædam generis ejuſdem, quæ, quia capitibus fractis maxime conveniunt, κεφαλικὰ à Græcis nominantur. Philotæ compoſitio habet terræ Eretriæ, chalcitidis, ſingulorun p. IV. *. myrrhæ, æris combuſti, ſingulorum p. X. *. ichthyocollæ p. VI. *. æruginis raſæ, aluminis rotundi, miſyos crudi, ariſtolochiæ, ſingulorum p. VIII. *. ſquamæ æris p. XX. thuris maſculi p. II. *. ceræ p. I. roſæ, & olei acerbi, ternos cyathos, aceti quantum ſatis eſt, dum arida ex eo conteruntur.

 8. *Em-*

d Scribon. Larg. c. LXXXIII.

8. *Emplaſtrum viride ad idem valens.*

Aliud ad idem viride. Habet æris combuſti, ſquamæ æris, myrrhæ, ichthyocollæ, ſingulorum p. VI. *. miſyos crudi, æruginis raſæ, ariſtolochiæ, aluminis rotundi, ſingulorum p. VIII. *. ceræ p. VI. olei heminam, aceti quod ſatis ſit.

9. *Tetrapharmacum Emplaſtrum, ad pus movendum.* e

Puri autem movendo non aliud melius, quam quod expeditiſſimum eſt, & † τετραφάρμακον à Græcis nominatur. Habet pares portiones ceræ, picis, reſinæ, ſevi taurini; ſi id non eſt, vitulini.

10. *Enneapharmacum Emplaſtrum ad pus movendum, & ad purgandum valens.*

Alterum ad idem, ‡ ἐννεαφάρμακον nominatur; quod magis purgat. Conſtat ex novem rebus, cera, melle, ſevo, reſina, myrrha, roſa, medulla vel cervina vel vitulina vel bubula, œſypo, butyro. Quorum quoque pondera paria miſcentur.

11. *Emplaſtra, quibus utriuſque rei facultas eſt.*

Sunt autem quædam emplaſtra quibus utriuſque rei facultas eſt. quæ, niſi ſingula habenda ſit, meliora ſunt; alias deteriora, nec, niſi cum utraque opus eſt, aut in ſingulis ſingulorum inopia, utenda veniunt: ſed in copia rejicienda ſunt; his potius adhibitis, quæ id proprie, quod eo tempore opus eſt, conſequuntur. Exempli cauſa duo proponam.

Attalum Emplaſtrum ad vulnera.

Eſt igitur ad vulnera Attalum: quod habet

e Scribon. Larg. cap. LXXXI. c. 211. † Caſaub. ad Spartiani Adrianum, c. 21. pag. 192 ‡ Caſaub. ad Spartian. Adrian. c. 21. pag. 192. 232.

bet ſquamæ æris p. VI. *. thuris fuliginis p. XV. *. ammoniaci tantundem, reſinæ terebinthinæ liquidæ p. XXV. *. ſevi taurini tantundem, aceti heminas tres, olei ſextarium.

Judæi Emplaſtrum, fracto capiti accommodatum.

At inter ea, quæ fracto capiti accommodantur, habent quidam id, quod ad authorem Judæum [f] refertur. Conſtat ex his: ſalis p. IV. * ſquamæ æris rubri, æris combuſti, ſingulorum p. XII. *. ammoniaci thymiamatis, thuris fuliginis, reſinæ aridæ, ſingulorum p. VI. *. reſinæ colophoniæ, ceræ, ſevi vitulini curati, ſingulorum p. XX. *. additur aceti ſeſquicyathus. olei minus 271, 8.
cyatho †. Quæ τεθεραπευμένα Græci appellant, nos curata vocamus; cum ex ſevo puta omnes membranulæ diligenter exemptæ ſunt, aut ex alio medicamento.

12. *Emplaſtra* ἐπισπαστικά. [g]

Sunt etiam quædam emplaſtra nobilia ad extrahendum. quæ ipſa quoque ἐπισπαστικά nominantur. Quale eſt, quod, quia lauri baccas habet, διὰ δαφνίδων appellatur. In eo eſt, reſinæ terebinthinæ p. X. *. nitri, ceræ, picis aridæ, baccarum lauri, ſingulorum p. XX. *. olei paululum. Quoties autem baccam, aut nucem, aut ſimile aliquid poſuero, ſcire oportebit, antequam expendatur, ei ſummam pelliculam eſſe demendam.

13. *Aliud* διὰ δαφνίδων, *ad extrahendum, & pus movendum.*

Aliud eodem nomine, quod puri quoque movendo eſt. Sevi vitulini, ammoniaci

f Aëtius Tetrab. IV. Serm. III, 14. † Rhodius de Ponderib. & Menſur. p. 35. g Scribon. Larg. c. LXXXVI.

niaci trymiamatis, picis, ceræ, nitri, baccarum lauri, reſinæ aridæ, ariſtolochiæ, pyrethri, pares portiones.

14. *Philocratis Emplaſtrum, ad extrahendum, & pus movendum.*

Præter hæc, eſt Philocratis: quod habet ſalis ammoniaci p. VII. *. ariſtolochiæ p. VIII. *. ceræ, reſinæ terebinthinæ, fuliginis thuris, ſingulorum p. XV. *. ſpumæ argenti p. XXXII. *. Quibus, ut pus quoque moveant, iridis p. III. *. galbani p. VI. *. adjiciuntur.

15. *Ῥυπῶδες Emplaſtrum, ad extrahendum.*

Optimum tamen ad extrahendum eſt id quod à ſimilitudine ſordium ῥυπῶδες Græci appellant. Habet myrrhæ, croci, iridis, propolis, bdellii, capitulorum punici mali, aluminis ſciſſilis & rotundi, miſyos, chalcitidis, atramenti ſutorii cocti, opopanacis, ſalis ammoniaci, viſci, ſingulorum p. IV. *. ariſtolochiæ p. VIII. *. ſquamæ æris p. XVI. *. reſinæ terebinthinæ p. LXXV. *. ceræ, & ſevi vel taurini vel hircini ſingulorum p. C. *.

16. *Emplaſtrum Hecatæi, ad extrahendum.*

Hecatæo quoque authore emplaſtrum generis ejuſdem fit ex his: galbani p. II. *. fuliginis thuris p. IV. *. picis p. VI. *. ceræ, & reſinæ terebinthinæ, ſingulorum p. VIII. *. quibus paulum irini unguenti miſcetur.

17. *Alexandrinum Emplaſtrum viride, ad extrahendum.*

Valenſque ad idem emplaſtrum viride Ale-

Alexandrinum eſt. Habet aluminis ſciſſilis p. VIII. *. ſalis ammoniaci, p. VII. *. ſquamæ æris p. XVI. *. myrrhæ, thuris ſingulorum p. XVIII. *. ceræ p. CL. *. reſinæ Colophoniæ aut pineæ p. CXC. *. olei heminam, aceti ſextarium.

18. *De Emplaſtris exedentibus.*

Quædam autem ſunt emplaſtra exedentia, quæ σηπτικὰ Græci vocant, quale eſt id, quod habet reſinæ terebinthinæ, fuliginis thuris, ſingulorum p. II. *. ſquamæ æris p. I. *. ladani p. II. *. aluminis tantundem, ſpumæ argenti p. IV. *.

19. *Emplaſtrum, quod exeſt corpus, oſſa reſolvit, & ſupercreſcentem carnem coercet.*

Exeſt etiam vehementer corpus, atque oſſa quoque reſolvit, & ſupercreſcentem carnem coercet id, quod habet ſpumæ argenti, ſquamæ æris, uncias ſingulas; nitri ignem non experti, lapidis Aſii, ariſtolochiæ p. ſextantes †, ceræ, reſinæ terebinthinæ, thuris, olei veteris, atramenti ſutorii, ſalis ammoniaci p. ſemis, æruginis raſæ p. ‡ beſſem, aceti ſcillitici heminam, vini aminæi tantundem.

20. *Emplaſtra adverſus morſus, & alia recentiora vulnera.*

Emplaſtrum Diogenis nigrum.

Sunt etiam adverſus morſus quædam accommodata; quale eſt Diogenis nigrum: quod habet bituminis, ceræ, reſinæ pineæ aridæ, ſingulorum p. XX. *. ſpumæ argenti p. C. *. olei § ſextarium. Aut in quo ſunt ſquamæ æris. p. IV. *. ceruſſæ, & æruginis raſæ

† I. Rhodius de Ponderib. p. 13. ‡ I. Rhodius de Ponderib. p. 11, 12. § I. Rhodius de Ponderib. p. 27.

ſingulorum p. viii. ✶. ammoniaci p. xii. ✶. ceræ, reſinæ pineæ, ſingulorum. p. xxv. ✶. ſpumæ argenti p. c. ✶. olei ſextarium. Aut in quo ſunt ſquamæ æris p. xiv. ✶. galbani p. vi. ✶. ceruſſæ, & æruginis raſæ, ſingulorum p. viii. ✶. ammoniaci p. xii. ceræ, reſinæ pineæ ſingulorum p. lv. ✶. ex quibus ſpuma argenti concoquitur.

21. Epheſium Emplaſtrum rubrum, ad idem valens.

Rubrum quoque emplaſtrum, quod Epheſium vocatur, huc aptum eſt. Habet reſinæ terebinthinæ p. ii. ✶. galbani p. iv. ✶. minii ſinopici p. vi. ✶. thuris fuliginis p. vi. ✶. ceræ p. viii. ✶. ſpumæ argenti p. lvi. ✶. olei veteris heminam.

22. Aliud Emplaſtrum, ad idem valens.

Item id, quod ex his conſtat; ſquamæ æris, thuris fuliginis, ſingulorum p. iv. ✶. galbani p. vi. ✶. ſalis ammoniaci p. xii. z. ✶. ceræ p. xxv. ✶. olei tribus heminis. Hæc autem aliis quoque recentioribus vulneribus recte imponuntur.

23. Λευκὰ Emplaſtra non gravibus vulneribus accommodata, & maxime ſenilibus.

Sunt etiam alba lenia, λευκὰ Græci vocant, fere non gravibus vulneribus accommodata, præcipueque ſenilibus. Quale eſt quod habet ceruſſæ p. lii. ✶. ſevi vitulini curati, & ceræ, ſingulorum p. lviii. ✶. olei heminas tres, ex quibus ea ceruſſa coquitu

24. Elephantinum Emplaſtrum. a

Aliud, quod habet ceruſſæ p. xx. ✶. ceræ. p. lv. ✶.

a Oribaſ. Synopſ. l. iii.

p. LV. ★. olei heminam, aquæ sextarium. Quæ quoties adjiciuntur cerussæ vel spumæ argenti, scire licet, illa ex his coquenda esse. Est autem ea percandida compositio, quæ supra posita est, ideoque elephantina nominatur.

25. *Lenia Emplastra.*

Lenia quoque quædam emplastra sunt, quæ [b] λιπαρὰ fere Græci nominant; ut id quod habet minii p. IV. ★. spumæ argenti p. XXV. ★. ceræ, & adipis suillæ singulorum p. XXXV. ★. vitellos ovorum quatuor.

26. *Emplastrum lene.*

Alia compositio generis ejusdem: ceræ, resinæ terebinthinæ, singulorum p. V. ★. cerussæ p. VIII. ★. spumæ argenti, plumbi retrimenti, (σκωρίαν μολύβδου Græci vocant) 247, 34.
singulorum p. X. ★. cicini olei, & myrtei, singulorum heminæ tertia.

27. *Archagathi Emplastrum lene.*

Alia, quæ ad authorem Archagathum refertur: misyos cocti, æris combusti, singulorum p. IV. ★, cerussæ coctæ p. VIII. ★. resinæ terebinthinæ p. X. ★. spumæ argenti p. VI. ★.

21. *Emplastra ejusdem generis, ad leniendum apta.*

Etiamnum generis ejusdem: spumæ argenti, ceræ, adipis suillæ, singulorum p. XXVII. ★. vitelli cocti, rosæ hemina. Aut compositio hæc: cerati ex oleo myrteo facti partes tres, adipis suillæ pars quarta, paululum ex plumbi retrimento. Aut hæc compositio: spumæ argenti † selibra, ex olei hemina, & aquæ marinæ altera, cocta donec

b Plin. XXIII, 9. & XXXIII, 6. c Rhodius de Ponderib. p. 12.

nec bullire deſierit, cui paulum ceræ ſit adjectum. Aut hæc: pares portiones ceræ, ſevi, ſtibii, ſpumæ argenti, ceruſſæ.

CAP. XX.

De Paſtillis.

Et primo de his, qui ad recentia vulnera glutinanda, ſanandaque apti ſunt.

PASTILLI quoque facultates diverſas habent. Sunt enim ad recentia vulnera glutinanda ſanandaque apti. Qualis eſt, qui habet chalcitidis, miſyos, ſpumæ nitri, floris æris, gallæ, aluminis ſciſſilis modice cocti, ſingulorum p. I. *. æris combuſti, capitulorum mali punici, ſingulorum p. III. *. Hunc oportet diluere aceto, ac ſic, ubi vulnus glutinandum eſt, illinere. At, ſi nervoſus aut muſculoſus is locus eſt, commodius eſt cerato miſcere, ſic ut illius octo partes, nona hujus ſit.

1. *Alius Paſtillus ad glutinanda vulnera.*

Alius ad idem. Conſtat ex his: bituminis, aluminis ſciſſilis, ſingulorum, p. I. *. æris combuſti p. IV. *. ſpumæ argenti p. XI. *. olei ſextario.

2. *De Sphragide Paſtillo, quem Polyidas confecit ad glutinandum vulnus.*

Sed longe Polyidæ [d] celeberrimus eſt: σφραγίς autem nominatur. Qui habet aluminis ſciſſilis p. IV. *. atramenti ſutorii p. II. *. myrrhæ p. V. *. aloes tantundem, capitulorum punici mali, fellis taurini, ſingulorum p. VI. *. quæ contrita vino auſtero excipiuntur.

3. *Paſtil-*

d Cælius Aurelian. de Acut. Morb. III, 3.

3. *Paſtillus ad ulcera ſordida, & nigritiem in auribus, naribus, & in obſcœnis partibus, inflammationeſque eorum.*

Ad ulcera ſordida, & nigritiem in auribus, naribus, obſcœnis partibus, inflammationeſque eorum: chryſocollæ p. I. *. atramenti ſutorii, aluminis ſciſſilis, ſingulorum p. II. *. halicacabi corticis p. IV. *. minii p. VI. *. ſpumæ argenti p. XII. *. ceruſſæ p. XVI. *. quæ ex aceto coguntur, &, ubi utendum eſt, diluuntur.

4. *Paſtillus Andronis ad uvam inflammatam, ad naturalia ſordida, etiam cancro laborantia.*

Andronis [e] vero eſt ad uvam inflammatam, ad naturalia ſordida, etiam cancro laborantia: gallæ, atramenti ſutorii, myrrhæ, ſingulorum p. I. *. ariſtolochiæ, aluminis ſciſſilis, ſingulorum p. II. *. capitulorum punici mali p. XXV. *. ex paſſo coactorum & cum uſus exigit, aceto vel vino dilutorum, prout valentius aut levius vitium eſt, cui medendum eſt.

5. *Paſtillus ad fiſſa ani, vel ora venarum fundentia ſanguinem, vel cancrum.*

Proprie autem ad ani fiſſa, vel ora venarum fundentia ſanguinem, vel cancrum valet: æruginis p. II. *. myrrhæ p. IV. *. gummi p. VIII. *. thuris p. XII. *. ſtibii, lacrymæ papaveris, acaciæ, ſingulorum p. XVI. quæ ex vino & teruntur, & in ipſo uſu deliquantur.

6. *Paſtillus ad expellendum calculum ex veſica.*

Expellere autem ex veſica cum urina calculum videtur hæc compoſitio: caſſiæ, croci,

e Oribaſ. Synopſ. III. Galen. de Comp. Med. ſecund. loc. III. 3.

croci, myrrhæ, costi, nardi, cinnamomi, dulcis radicis, balsami, hyperici pares portiones conteruntur; deinde vinum lene instillatur, & pastilli fiunt, qui singuli habeant p. I. *. hique singuli quotidie mane jejuno dantur.

CAP. XXI.

De Pessis.

HÆC tria compositionum genera, id est, quæ in malagmatis, emplastris pastillisque sunt, maximum præcipueque varium usum præstant. Sed alia quoque utilia sunt: ut ea quæ fœminis subjiciunt. πεσσοὺς Græci vocant. Eorum hæc proprietas est: medicamenta composita molli lana excipiuntur, eaque lana naturalibus conditur.

1. *Ad sanguinem evocandum.*

Ad sanguinem autem evocandum, cauneis duabus adjicitur nitri p. I. *. aut allii semen conteritur, adjicitur myrrhæ paululum, & unguento susino miscetur. Aut cucumeris sylvestris pars interior ex lacte muliebri diluitur.

2. *Ad vulvam molliendam.*

Ad vulvam molliendam, ovi vitellus, & fœnum Græcum, & rosa, & crocum temperantur. Aut elaterii p. III. *. salis tantundem, uvæ taminiæ p. VI. *. melle excipiuntur.

3. *Alia Pessi compositio, ad idem valens.*

Aliud Boetho [a] authore: quod habet croci, resinæ terebinthinæ, singulorum p. IV. *. myr-

[a] Ejus meminit Cicero de Divin. II, 21.

myrrhæ p. III. *. roſæ p. I. *. ſevi vitulini p. III. ceræ p. II. *. miſcentur.

4. Ad inflammationes vulvæ Numenii Peſſus.

Optima autem adverſus inflammationes vulvæ Numenii compoſitio eſt, quæ habet croci p. III. *. ceræ p. I. *. butyri p. VIII. *. adipis anſerinæ p. XII. *. vitellos coctos duos, roſæ minus cyatho. 263, 15.

5. Ad ejiciendum è vulva infantem mortuum.

Si vero infans intus deceſſit, quo facilius ejiciatur, malicorium ex aqua terendum, eoque utendum eſt.

6. Si mulier vitio locorum concidit, qua curatione utendum ſit.

Si concidere vitio locorum mulier ſolet, cochleæ cum teſtis ſuis comburendæ, conterendæque, deinde his mel adjiciendum.

7. Si mulier non comprehendit.

Si non comprehendit, adeps leonina ex roſa mollienda eſt.

CAP. XXII.

De Medicamentis, quibus aridis utimur,

1. Ad carnem ſupercreſcentem exedendam.

QUÆDAM miſturæ medicamentorum ſunt, quibus aridis neque coactis utimur ſic, ut inſpergamus; aut cum aliquo liquido mixta illinamus: quale eſt, ad carnem ſupercreſcentem exedendam, quod habet ſquamæ æris, fuliginis thuris, ſingulorum p. I. *. æruginis p. II. *. Hæc autem eadem cum melle purgant ulcera; & cum cera, implent. Miſy quoque & galla, ſi paribus portionibus miſceantur, corpus conſumunt: eaque vel arida inſper-

ſpergere licet, vel excepta cadmia illinire.

2. Ad putrem carnem continendam, ne ultra ſerpat, eamque leniter exedendam, plures compoſitiones.

Putrem vero carnem continet, neque ultra ſerpere patitur, & leniter exeſt, mel vel cum lenticula, vel cum marrubio, vel cum oleæ foliis, ante ex vino decoctis. Item ſertula campana in mulſo cocta, deinde contrita. Aut calx cum cerato. Aut amaræ nuces cum allio, ſic ut hujus pars tertia ſit, paululumque his croci adjiciatur. Aut quod habet ſpumæ argenti p. VI. *. cornu bubuli combuſti p. XII. *. olei myrtei, & vini cyathos ternos. Aut quod ex his conſtat: floris punici mali, atramenti ſutorii, aloes, ſingulorum p. II. * aluminis ſciſſilis, thuris, ſingulorum p. IV. *. gallæ p. VIII. *. ariſtolochiæ p. X. *. Vehementius idem facit, etiam adurendo, auripigmentum cum chalcitide, & aut nitro, aut calce, aut charta combuſta. Item ſal cum aceto. Vel ea compoſitio, quæ habet chalcitidis, capitulorum mali punici, aloes, ſingulorum p. II. *. aluminis ſciſſilis, thuris, ſingulorum p. IV. *. gallæ p. VIII. *. ariſtolochiæ. p. X. *. mellis quantum ſatis ſit ad ea cogenda. Vel cantharidum, ſulphuris, ſingulorum p. I. *. lolii p. III. *. quibus adjicitur picis liquidæ quantum ſatis eſt ad jungendum. Vel chalcitis quoque cum reſina & ruta mixta: aut cum eadem reſina diphryges: aut uva taminia cum pice liquida. Idem vero poſſunt & feces vini combuſtæ, & calcis & nitri pares

pares portiones. Vel aluminis sciſſilis p. I. thuris, ſandarachæ, nitri, ſingulorum p. I. *. gallæ. p. VIII. *. ariſtolochiæ p. X. *. mellis quantum ſatis eſt.

3. Heræ compoſitio. a

Eſt etiam Heræ compoſitio, quæ habet myrrhæ, chalcitidis, ſingulorum, p. II. *. aloes, thuris, aluminis ſciſſilis, ſingulorum p. IV. *. ariſtolochiæ, gallæ immaturæ, ſingulorum p. VIII. *. malicorii contriti p. XX. *.

4. Judæi compoſitio.

Eſt & Judæi: in qua ſunt calcis partes duæ, nitri quam ruberrimi pars tertia: quæ urina impuberis pueri coguntur, donec ſtrigmenti craſſitudo ſit. Sed ſubinde is locus, cui id illinitur, madefaciendus eſt.

5. Jollæ compoſitio.

At Jollas, chartæ combuſtæ, ſandarachæ, ſingulorum p. I. *. calcis p. II. p. auripigmenti tantundem miſcebat.

6. Ad ſanguinis profluvia vel ex membrana cerebri, vel aliis locis; & ad cancrum, & ad inducendam cicatricem, & ad coercendam carnem increſcentem.

Si vero ex membrana, quæ ſuper cerebrum eſt, profluit ſanguis, vitellus conbuſtus & contritus inſpergi debet. Si ex alio loco ſanguinis profluvium eſt, auripigmenti, ſquamæ æris, ſingulorum p. I. *. ſandarachæ p. II. *. marmoris cocti p. IV. *. inſpergi debent. Eadem cancro quoque obſiſtunt. Ad inducendam cicatricem, ſquamæ æris, thuris fuliginis, ſingulorum p. II. *.

a Oribaſ. Synopſ. L. III. de Paſtillis.

p. II.*. calcis p. IV. p. Eadem increſcentem quoque carnem coercent.

7. *Timæi compoſitio ad ignem ſacrum vel cancrum.*

Timæus autem ad ignem ſacrum, & ad cancrum his utebatur: myrrhæ p. II. *. thuris, atramenti ſutorii, ſingulorum p. III. *. ſandarachæ, auripigmenti, ſquamæ æris, ſingulorum p. IV. *. gallæ p. VI. *. cerusſæ combuſtæ p. VIII. *. Eadem vel arida inſperſa, vel melle excepta idem præſtant.

8. *Ad ſternutamenta excitanda.*

Sternutamenta vero & albo veratro, vel ſtruthio conjecto in nares excitantur. vel his mistis: piperis, veratri albi, ſingulorum p. *. III. caſtorei p. I. *. ſpumæ nitri p. II. *. ſtruthii p. III. *.

9. *Gargarizationes quibus fieri debeant.*

Gargarizationes autem aut lævandi cauſa fiunt, aut reprimendi, aut evocandi. Lævant, lac, cremor vel ptiſanæ, vel furfurum. Reprimit autem aqua, in qua vel lenticula, vel roſa, vel rubus, vel cotoneum malum, vel palmulæ decoctæ ſunt. Evocant, ſinapi, piper.

CAP. XXIII.

De Antidotis, & quibus malis opitulentur.

ANTIDOTA raro, ſed præcipue interdum neceſſaria ſunt, quia graviſſimis caſibus opitulantur. Ea recte quidem dantur colliſis corporibus vel per ictus, vel ubi ex alto deciderunt, vel in viſcerum, late-

laterum, faucium, interiorumque partium doloribus. Maxime autem desideranda sunt adversus venena, vel per morsus, vel per cibos, aut potiones nostris corporibus inserta.

1. Compositio antidoti.

Unum est, quod habet lacrymæ papaveris p. *. z. acori, malabathri p. v. *. iridis Illyricæ, gummi, singulorum p. II. *. anisi p. III. *. nardi Gallici, foliorum rosæ aridorum, cardamomi, singulorum p. IV. *. petroselini p. *. III. z. trifolii p. v. *. cassiæ nigræ, silis, bdellii, carpobalsami, seminis papaveris albi, singulorum p. *. z. styracis p. *. v. z. myrrhæ, opopanacis, nardi Syri, thuris masculi, hypocistidis succi, singulorum p. VI. *. castorei p. VI. *. costi, piperis albi, galbani, resinæ terebinthinæ, croci, floris junci rotundi, singulorum p. VI. *. z. dulcis radicis p. VIII. *. z. quæ melle vel passo excipiuntur.

2. Aliud antidotum, [a] Ambrosia nominatum; quod Zopyrus Ptolemæo regi composuit.

Alterum, quod Zopyrus regi Ptolemæo dicitur composuisse, atque Ambrosiam nominasse, ex his constat: costi, thuris masculi, singulorum p. v. *. piperis albi p. *. z. floris junci rotundi p. II. *. cinamomi p. III. *. cassiæ nigræ p. IV. *. croci Cilicii p. *. IV. z. myrrhæ, quam stacten nominant, p. v. *. nardi Indici p. *. v. z. quæ singula contrita melle cocto excipiuntur: deinde, ubi utendum est, id, quod [b] Ægyptiæ fabæ magnitudinem impleat, in potione vini diluitur.

a Ambrosiæ Junii Crispi meminit Marcellus de Medic. cap. XXIII. p. 345. b Rhodius de Ponderib. p. 25.

3. *Antidotum Mithridatis.* c

Nobilissimum autem est Mithridatis. quod quotidie sumendo rex ille dicitur adversus venenorum pericula tutum corpus suum reddidisse. In quo hæc sunt: costi p. *. z, acori p. v.*. hyperici, cumini, sagapeni, acaciæ succi, iridis Illyricæ, cardamomi, singulorum p. II. *. anisi p. III.*. nardi Gallici, gentianæ radicis, aridorum rosæ foliorum, singulorum p. IV. *. papaveris lachrymæ, petroselini, singulorum p. *. IV. z. cassiæ, sileris, lolii, piperis longi, singulorum p. VI. *. styracis p. *. v. z. castorei, thuris, hypocistidis succi, myrrhæ, opopanacis, singulorum p. VI.*. malabathri folii p. VI. *. floris junci rotundi, resinæ terebinthinæ, galbani, dauci Cretici seminis, singulorum p. *. v. z. nardi, opobalsami, singulorum p. *. VI. z. thlaspis p. *. VI. radicis Ponticæ p. VII. *. croci, zinziberis, cinnamomi, singulorum p. *. VIII. Hæc contrita melle excipiuntur, & adversus venenum, quod magnitudinem nucis Græcæ impleat, ex vino datur. In cæteris autem affectibus corporis pro modo eorum vel quod d Ægyptiæ fabæ vel ervi magnitudinem impleat, satis est.

CAP. XXIV.

D Acopis. a.

1. *Acopum nervis utile.*

ACOPA quoque utilia nervis sunt. Quale est, quod habet floris junci rotundi p. *. II. zz. costi, junci quadrati,

c Plin. H. N. XXIII, 18. d I. Rhodius de Ponderib. p. 26. a Scribon. Larg. cap. CLIV. c. 26.

drati, lauri baccarum, ammoniaci, cardamomi, ſingulorum p. *. IV. z. myrrhæ, æris combuſti, ſingulorum p. VII. *. iridis Illyricæ, ceræ, ſingulorum p. IV. *. Alexandrini calami, junci rotundi, aſpalathi, xylobalſami, ſingulorum p. XVIII. *. ſevi. p. I. *. unguenti irini cyathum.

2. *Acopum Elodes nervis utile.*

Alterum, quod ἐλαιῶδες vocant, hoc modo fit: ceræ p. *. z. olei tantundem, reſinæ terebinthinæ ad nucis juglandis magnitudinem; ſimul incoquuntur: deinde infuſa in mortario teruntur, inſtillaturque ſubinde quam optimi mellis acetabulum, tum irini unguenti, & roſæ terni cyathi.

3. *Ἔγχριστα ad ulcera purganda & implenda.*

Ἔγχριστα autem Græci vocant liquida, quæ illinuntur. Quale eſt, quod fit ad ulcera purganda & implenda, maxime inter nervos, paribus portionibus inter ſe mixtis, butyri, medullæ vitulinæ, ſevi vitulini, adipis anſerinæ, ceræ, mellis, reſinæ terebinthinæ, roſæ, olei cicini. Quæ ſeparatim omnia liquantur, deinde liquida miſcentur, & tum ſimul teruntur. Et hoc quidem magis purgat: magis vero emollit, ſi pro roſa cyprus infunditur.

4. *Ad ſacrum ignem.*

Ad ſacrum ignem: ſpumæ argenti p. VI. *. cornu bubuli combuſti p. II. *. conteruntur, adjiciturque invicem vinum, & id, quod ſpecialiter [b] ſic vocatur, & myrteum, donec utriuſque terni cyathi conficiantur.

b Omnes edit. *Sil.* cujus meminit Plin. H. N. XXXIII, 13. Plura loca congeſſit Rhodius ad Scribon. Larg. cap. XXX. c. 126. & in Lexico.

CAP. XXV.

De Catapotiis.

1. *Catapotium ad somnum accersendum, & levationem doloris, & simul ad coquendum.*

CATAPOTIA quoque multa sunt, variisque de causis fiunt. Ἀνώδυνα vocant, quæ somno dolorem levant. Quibus uti, nisi nimia necessitas urget, alienum est. Sunt enim ex vehementibus medicamentis, & stomacho alienis. Prodest tamen etiam ad concoquendum, quod habet papaveris lachrymæ, galbani, singulorum p. I. *. myrrhæ, castorei, piperis, singulorum p. II. Ex quibus, quod ervi magnitudinem habet, satis est devorasse.

2. *Catapotium valentius ad somnum.*

Alterum, stomacho pejus, ad somnum valentius, ex his fit: mandragoræ p. *. z. apii seminis, item hyoscyami seminis, singulorum p. IV. * quæ ex vino teruntur. Unum autem ejusdem magnitudinis, quæ supra posita est, abunde est sumpsisse.

3. *Catapotium ad plurimos dolores per somnum leniendos.*

Sive autem capitis dolores, sive ulcera, sive lippitudo, sive dentes, sive spiritus difficultas, sive intestinorum tormenta, sive inflammatio vulvæ, sive coxæ est, sive jecur, aut lienis, aut latus torquet, sive vitio locorum aliqua prolabitur & obmutescit, occurrit dolori per quietem ejusmodi catapotium. Silis, acori, rutæ silvestris seminis, singulorum p. II. *. castorei, cinamomi, sin-

ſingulorum p. II. *. papaveris lachrymæ, panacis radicis, mandragoræ malorum aridorum, junci rotundi floris, ſingulorum p. II. *. piperis grana L VI. Hæc per ſe contrita, rurſus inſtillato ſubinde paſſo, ſimul omnia teruntur, donec craſſitudo ſordium ſiat. Ex eo paulum aut devoratur, aut aqua diluitur, & potui datur.

4. *Catapotium aliud ad multa valens.*

Quinetiam ſilveſtris papaveris, cum jam ad excipiendam lachrymam maturum eſt, manipulus, qui manu comprehendi poteſt, in vas demittitur, & ſuperinfunditur aqua, quæ id contegat, atque ita coquitur. Ubi jam bene manipulus is coctus eſt, ibidem expreſſus projiciatur; & cum eo humore paſſum pari menſura miſceatur, inferveatque, donec craſſitudinem ſordium habeat. Cum infrixit, catapotia ex eo fiunt, ad noſtræ † fabæ magnitudinem, habentque uſum multiplicem. Nam & ſomnum faciunt, vel per ſe aſſumpta, vel ex aqua data: & aurium dolores levant, adjectis exiguo modo rutæ ſucco, ac paſſo: & tormina ſupprimunt ex vino liquata: & inflammationem vulvæ coercent, miſta cerato ex roſa facto, cum paululum his croci quoque acceſſit: & ex aqua fronti inducta, pituitam in oculos decurrentem tenent.

5. *Catapotium ad inducendum ſomnum, quem vulva dolens prohibuit.*

Item, ſi vulva dolens ſomnum prohibet, croci p. II. *. aniſi, myrrhæ, ſingulorum p. I. *. papaveris lacrymæ p. IV. *. cicutæ ſemi-

† Rhodius de Ponder. p. 25.

ſeminis p. VIII. *. miſcentur, excipiunturque vino veteri & quod lupini magnitudinem habet, in tribus cyathis aquæ diluitur. Id tamen in febre periculoſe datur.

6. *Ad jecur ſanandum.*

Ad ſanandum jecur, nitri p. *. z. croci, myrrhæ, nardi Gallici, ſingulorum p. I. *. melle excipiuntur, daturque, quod Ægyptiæ fabæ magnitudinem habeat.

7. *Ad finiendos dolores lateris.*

Ad lateris dolores finiendos piperis, ariſtolochiæ, nardi, myrrhæ pares portiones.

8. *Ad thoracis dolores finiendos.*

Ad thoracis, nardi p. I. *. thuris, caſſiæ, ſingulorum p. III. *. myrrhæ, cinnamomi, ſingulorum p. VI. *. croci p. VIII. reſinæ terebinthinæ quadrans, mellis heminæ tres.

9. *Catapotium Athenionis ad tuſſim.*

Ad tuſſim, Athenionis: myrrhæ, piperis, ſingulorum p. I. *. caſtorei, papaveris lacrymæ, ſingulorum p. I. *. Quæ ſeparatim contuſa poſtea junguntur, & ad magnitudinem fabæ noſtræ, bina catapotia mane, bina noctu dormituro dantur.

10. *Catapotium Heraclidis Tarentini ad tuſſim & ſomnum.*

At, ſi tuſſis ſomnum prohibet, ad utrunque Heraclidis Tarentini: croci p. I. *. cinnamomi, caſtorei, papaveris lachrymæ, ſingulorum p. I. *. myrrhæ, piperis longi, coſti, galbani, ſingulorum p. *. z.

11. *Catapotium ad purganda ulcera in faucibus tuſſientibus.*

Quod ſi purganda ſunt ulcera in fauci-

bus

bus tussientibus: panacis, myrrhæ, resinæ terebinthinæ, singulorum p. v. *. galbani p. *. z. hyssopi p. *. z. conterenda sunt, hisque hemina mellis adjicienda, & quod digito excipi potest, devorandum est.

12. *Colice Cassii medici.*

Colice vero Cassii ex his constat: [a] croci, 224, I. anisi, castorei, singulorum p. III. *. petroselini p. IV. *. piperis & longi, & rotundi, singulorum p. v. *. papaveris lacrymæ, junci rotundi, myrrhæ, nardi, singulorum p. VI. *. quæ melle excipiuntur. Id autem & devorari potest, & ex aqua calida sumi.

13. *Ad infantem mortuum aut secundas expellendas.*

Infantem vero mortuum, aut secundas expellit aquæ potio, cui salis ammoniaci p. I. *. aut cui dictami Cretici p. I. *. adjectum est.

14. *Laborantibus ex partu quid dari debeat.*

Ex partu laborantibus, erysimum ex vino tepido jejunis dari debet.

15. *Ad adjuvandum vocem.*

Vocem adjuvat, thuris p. I. *. in duobus cyathis vini datum.

16. *Adversus difficultatem urinæ.*

Adversus urinæ difficultatem: piperis longi, castorei, myrrhæ, galbani, papaveris lacrymæ, croci, costi, unciæ singulæ, styracis, resinæ terebinthinæ pondo sextantes, mellis apsinthii cyathus. Ex quibus ad magnitudinem fabæ Ægyptiæ mane & cœnato dari debet.

17. *Arteriaces compositio quomodo fiat.*

Arteriace vero hoc modo fit: cassiæ, iri-

a Forte *costi* uti libro IV. c. 14. sed malim ibi legere *croci*, ita Scribon. Larg. cap. XXIX. cujus descriptio in aliis variat.

dis, cinnamomi, nardi, myrrhæ, thuris, ſingulorum p. I.*. croci p. I.*. piperis † grana xxx. ex paſſi tribus ſextariis decoquuntur, donec mellis craſſitudo his fiat. Aut croci, myrrhæ, thuris ſingulorum p. I. *. conjiciuntur in paſſi eundem modum, eodemque modo decoquuntur. Aut ejuſdem paſſi heminæ tres uſque eo coquuntur, donec extracta inde gutta indureſcat, & adjicitur tritæ caſſiæ p. I. *.

Cap. XXVI.

De quinque generibus noxarum corporis.

Cum facultates medicamentorum propoſuerim; genera, in quibus noxa corpori eſt, proponam. Ea quinque ſunt. Cum quid extrinſecus læſit, ut in vulneribus. Cum quid intra ſeipſum corruptum eſt, ut in cancro. Cum quid innatum eſt, ut in veſica calculus. Cum quid increvit, ut vena, quæ intumeſcens in varicem convertitur. Cum quid deeſt, aut cum curta pars aliqua eſt. Ex his alia ſunt, in quibus medicamenta, alia in quibus plus manus proficit. Ego, dilatis his, quæ præcipue ſcalpellum ‡ in manum poſtulant, nunc de his dicam, quæ maxime medicamentis egent. Dividam autem hanc quoque curandi partem, ſicut priorem; & ante dicam de his, quæ in quamlibet partem corporis incidunt: tum de his, quæ certas partes infeſtant. Incipiam à vulneribus.

I. *De vulneribus, quæ per tela inferuntur.*

In his autem ante omnia ſcire medicus debet,

† p. 252. 257. ‡ *aut* vel *ac.*

debet, quæ insanabilia sint, & quæ difficilem curationem habeant, quæ promptiorem. Est enim prudentis hominis, primum eum, qui servari [b] non potest, non attingere, nec subire speciem ejus, ut occisi, quem 14, 1. sors ipsius interemit. Deinde, ubi gravis metus sine certa tamen desperatione est, indicare necessariis periclitantis, in difficili [c] rem esse: ne, si victa ars malo fuerit, vel ignorasse, vel fefellisse videatur. Sed ut hæc prudenti viro conveniunt: sic rursus histrionis est, parvam rem attollere, quo plus præstitisse videatur. Obligari æquum est confessione promptæ rei, quo curiosius etiam circunspiciat, ne, quod per se exiguum est, majus curantis negligentia fiat.

2. *Quæ vulnera insanabilia sint.*

[d] Servari non potest, cui basis cerebri, cui cor, cui stomachus, cui jocinoris portæ, cui in spina ‡ medulla percussa est; cuique aut pulmo medius, aut jejunum, aut [e] tenuius intestinum, aut ventriculus, aut renes vulnerati sunt; cuive circa fauces grandes venæ, vel arteriæ precisæ sunt. 81, 23.

3. *Quæ vulnera difficilem curationem habeant.*

Vix autem ad sanitatem perveniunt, quibus ulla parte aut pulmo, aut jocinoris crassum, aut membrana, quæ continet cerebrum, aut lienis, aut vulva, aut vesica, aut ullum intestinum, aut septum transversum vulneratum est. Hi quoque in præcipiti sunt, in quibus usque ad grandes intusque 512, 13.

b Hipp. de Arte T. IV, 6. XXIII, 5, 6. Apuleius de Doctr. Platon. L. II. Cicero ad Attic. L. XVI, Ep. 15. Rittershus. ad Isidor. Pelusiot. L. II. Epist. 16. c Æginet. VI, 88. d Aph. VI, 18. Coac. Not III, 387. II. Prædict. XIX, XXII. ‡ Exemplum vide apud Tulpium Obs. L. III. c. 27. e Aph. VI, 24. Coac. Not. III, 379, 389.

conditas venas in alis vel poplitibus mucro desedit. Periculosa etiam vulnera sunt, ubicunque venæ majores sunt, quoniam exhaurire hominem profusione sanguinis possunt. Idque evenit non in alis tantum, atque poplitibus; sed etiam in his venis, quæ ad anum testiculosque perveniunt. Præter hæc malum vulnus est, quodcunque in alis vel feminibus, vel inanibus locis, vel inter digitos est. Item quodcunque musculum, aut
81, 23. nervum, aut arteriam, aut membranam, aut os, aut cartilaginem læsit.

4. *Quæ vulnera tutiorem curationem habeant.*

Tutissimum omnium, quod in [f] carne est. Et hæc quidem loco vel pejora, vel meliora sunt. Modo vero periculum facit, quodcunque magnum est.

5. *Observationes in vulneris genere & figura.*

Aliquid etiam in vulneris genere figuraque est. Nam pejus est, quod etiam collisum, quam quod tantum discissum est. adeo ut acuto quoque, quam retuso telo, vulnerari commodius sit. Pejus etiam vulnus est, ex quo aliquid excisum est; ex quove caro alia parte abscissa, alia dependet. Pessima quæque plaga [g] curva est: tutissima, quæ lineæ modo recta est. Quo deinde propius huic illive figuræ vulnus est, eo vel deterius vel tolerabilius est.

18, 33. 6. *Ætatis observatio, & corporis, & vitæ, & temporis.*

119, 31. Quinetiam confert aliquid & ætas, & [h] corpus, & vitæ propositum, & anni tempus quia facilius sanescit puer vel adolescens, quam senior: valens, quam infirmus: neque

f Hippoc. Coac. Not. III, 390. & I. de Morb. III, 5. g II. Præd. XXIV, 2. Coac. Præn. III, 389. h II. Prædict. XIX, 7.

neque nimis tenuis, neque nimis plenus, quam si alterum ex his est: integri habitus, quam corrupti: exercitatus, quam iners: sobrius & temperans, quam vino venerique deditus. Opportunissimumque curationi tempus [i] vernum est; aut certe neque fer- 42, 17.
vens, neque frigidum. siquidem vulnera & nimius calor & nimium frigus infestant; maxime tamen horum varietas: ideoque perniciosissimus autumnus est. 33, 33.

7. Signa eorum, quæ intus læsa sunt.

Sed pleraque ex vulneribus oculis subjecta sunt: quorundam ipsæ sedes indices sunt, quas alio loco demonstravimus, cum positus interiorum partium ostendimus. Veruntamen, quia quædam vicina sunt, interestque, vulnus in summa parte sit, an penitius penetraverit, necessarium est notas subjicere, per quas quid intus ictum sit, scire possimus; & ex quibus vel spes, vel desperatio oriatur.

8. Signa percussi cordis. [k]

Igitur, corde percusso, sanguis multus fertur, venæ languescunt, color pallidissimus, sudores frigidi, malique odoris, tanquam in ægroto corpore oriuntur: extremisque partibus frigidis [l] matura mors sequitur.

9. Signa pulmonis icti. [m]

Pulmone icto, spirandi difficultas est: sanguis ex ore spumans, ex plaga rubens, simulque etiam spiritus cum sono fertur: in vulnus inclinari juvat: quidam sine ratione consurgunt. Multi si in ipsum vulnus incli-

i Aph. VI, 47. k Æginet. VI, 88. l Aph. VIII, 12. m Æginet. VI, 88.

inclinati ſunt, loquuntur: ſi in aliam partem, obmuteſcunt.

10. *Signa jocinioris vulnerati.*

Jocinoris autem vulnerati notæ ſunt: multus ſub dextra parte præcordiorum profuſus ſanguis: ad ſpinam reducta præcordia; in ventrem cubandi dulcedo; punctiones, doloreſque uſque ad jugulum, junctumque ei latum ſcapularum os, intenti. quibus nonnunquam etiam bilioſus vomitus accedit.

11. *Signa percuſſorum renum.*

Renibus vero percuſſis, dolor ad inguina teſticuloſque deſcendit: difficulter urina redditur; eaque aut eſt cruenta, aut cruor fertur.

12. *Signa vulnerati lienis.*

At, liene icto, ſanguis niger à ſiniſtra parte prorumpit: præcordia cum ventriculo ab eadem parte indureſcunt: ſitis ingens oritur: dolor ad jugulum, ſicut jocinore vulnerato, venit.

13. *Signa percuſſæ vulvæ.*

At, cum vulva percuſſa eſt, dolor in inguinibus, & coxis, & feminibus eſt: ſanguinis pars per vulnus, pars per naturam deſcendit: vomitus bilis inſequitur. Quædam obmuteſcunt; quædam mente labuntur; quædam, ſui compotes, nervorum oculorumque dolore urgeri ſe confitentur; morienteſque eadem, quæ corde vulnerato, patiuntur.

14. *Signa percuſſi cerebri, vel membranæ ejus.*

Si cerebrum membranave ejus vulnus accepit,

accepit, ſanguis per nares, quibuſdam etiam per aures exit; fereque bilis [n] vomitus inſequitur: quorundam ſenſus obtunduntur, appellatique ignorant: quorundam trux vultus eſt: quorundam oculi, quaſi reſoluti, huc illucque moventur: fereque tertio, vel quinto die delirium accedit. Multorum etiam nervi [o] diſtenduntur. Ante mortem autem plerique faſcias, quibus caput deligatum eſt, lacerant, ac nudum vulnus frigori objiciunt.

15. *Signa ſtomachi percuſſi.*

Ubi ſtomachus autem percuſſus eſt, ſingultus, & bilis vomitus inſequitur: ſi quid cibi vel potionis aſſumptum eſt, id redditur cito: venarum motus elangueſcunt: ſudores tenues oriuntur; per quos extremæ partes frigeſcunt.

16. *Signa jejuni inteſtini, & ventriculi vulnerati, & aliorum inteſtinorum.* [p]

Communes vero jejuni inteſtini & ventriculi vulnerati notæ ſunt. Nam cibus & potio per vulnus exeunt: præcordia indureſcunt: nonnunquam bilis per os redditur. Inteſtino tantum ſedes inferior eſt. Cætera inteſtina icta vel ſtercus †, vel odorem ejus exhibent.

17. *Signa percuſſæ medullæ, quæ in ſpina eſt.*

Medulla vero, quæ in ſpina eſt, diſciſſa, nervi reſolvuntur, aut diſtenduntur: ſenſus intercidit: interpoſito tempore aliquo ſine voluntate inferiores partes vel ſemen, vel urinam, vel etiam ſtercus excernunt.

18. *Si-*

n Aph. VI, 50. Æginet. VI, 88. Hippoc. Coac. Not. III, 383. 384. o Ægin. VI, 90. p Æginet. VI, 88. † Valleriola Obſ. L.II. obſ. 9.

18. *Signa septi transversi percussi.*

At, si septum transversum percussum est, præcordia sursum contrahuntur, spina dolet, spiritus rarus est, sanguis spumans fertur.

19. *Signa vesicæ vulneratæ.*

Vesica vero vulnerata, dolent inguina: quod super pubem est, intenditur: pro urina, sanguis; at ex ipso vulnere urina descendit: stomachus afficitur. itaque aut bilem vomunt, aut singultiunt: frigus, & ex eo mors sequitur.

20. *De sanguine, & sanie, & pure, & eorum speciebus: quandoque meliora, deteriorave sint.*

His cognitis, etiamnum quædam alia noscenda sunt, ad omnia vulnera ulceraque, de quibus dicturi sumus, pertinentia. Ex his autem exit sanguis, sanies, pus. Sanguis omnibus notus est. Sanies est tenuior hoc, varie crassa, & glutinosa, & colorata. Pus crassissimum albidissimumque, glutinosius & sanguine & sanie. Exit autem sanguis ex vulnere recenti, aut jam sanescente. Sanies est inter utrumque tempus. Pus ex ulcere jam ad sanitatem spectante. Rursus & sanies & pus quasdam species Græcis nominibus distinctas habent. Est enim quædam sanies, quæ vel ἰχὼρ, vel μελίκηρα nominatur. Est pus, quod ἐλαιῶδες appellatur. Ἰχὼρ q tenuis, subalbidus, ex malo ulcere exit, maximeque ubi, nervo læso, inflammatio secuta est. Μελίκηρα crassior est, glutinosior, & subalbida, mellique albo subsimilis. Fertur hæc quoque ex malis ulce-

q Mercurial. Variar. Lect. IV, 12.

ulceribus, ubi nervi circa articulos læsi sunt; & inter hæc loca, maxime ex genibus. Ἐλαιῶδες tenue, subalbidum, quasi unguinosum colore, atque pinguitudine oleo albo non dissimile adparet in magnis ulceribus sanescentibus. Malus est autem sanguis, nimium aut tenuis, aut crassus; 82, 8.
colore vel lividus, vel niger; aut pituita mistus, aut varius. Optimus calidus, rubens, modice crassus, non glutinosus. Itaque protinus ejus vulneris expedita magis curatio est, ex quo sanguis bonus fluxit. Itemque postea spes in his major est, ex quibus melioris generis quæque proveniunt. Sanies igitur mala est, multa, nimis tenuis, livida, aut pallida, aut nigra, aut glutinosa, aut mali odoris, aut quæ ipsum ulcus, & junctam ei cutem erodit. Melior est non multa, modice crassa, subrubicunda, aut subalbida. Ἰχὼρ autem pejor est multus, crassus, sublividus aut subpallidus, glutinosus, ater, calidus, mali odoris. Tolerabilior est subalbidus, quique cætera omnia contraria prioribus habet. Melicera autem mala est, multa, & percrassa: melior, quæ & tenuior, & minus copiosa est. Pus inter hæc optimum est. Sed id quoque pejus est, multum, tenue, dilutum; magisque, si ab initio tale est: itemque, si colore sero simile, si pallidum, si lividum, si fœculentum. Præter hæc, si male olet; nisi tamen locus hunc odorem excitat. Melius est, quo minus est, quo crassius, quo albi- 321.
dius: itemque, si læve est, si nihil olet, si 20.

æquale est Modo tamen, convenire & magnitudini vulneris, & tempori debet. Nam plus ex majore, plus nondum solutis inflammationibus naturaliter fertur. Ἐλαιῶδες quoque pejus est multum, & parum pingue: quo minus autem, quoque idipsum pinguius, eo melius est.

21. *Curatio adversus profusionem sanguinis in vulneribus.* [r]

Quibus exploratis, ubi aliquis ictus est, qui servari potest, protinus prospicienda duo sunt: ne sanguinis profusio, neve inflammatio interimat. Si profusionem timemus (quod ex sede vulneris, & ex magnitudine ejus, & ex impetu ruentis sanguinis intelligi potest) siccis linamentis vulnus implendum est, supraque imponenda spongia ex aqua [s] frigida expressa, ac manu super comprimenda. Si parum sic sanguis conquiescit, sæpius linamenta mutanda sunt. Et, si sicca parum valent, aceto
204, 15. madefacienda sunt. Id vehemens ad sanguinem supprimendum est: ideoque qui-
293, 18. dam id vulneri infundunt. Sed alius rursus metus subest; ne, nimis valenter ibi retenta materia, magnam inflammationem postea moveat. Quæ res efficit, ut neque rodentibus medicamentis, neque adurentibus, & ob idipsum inducentibus crustam, (quamvis pleraque ex his sanguinem supprimunt) sit utendum: sed, si semel ad ea decurritur, his potius, quæ mitius idem efficiunt. Quod si illa quoque profluvio vincuntur, venæ, quæ sanguinem fundunt, appre-

r Æginet. IV, 53. Aetius Tetrab. IV. Serm. II, 51.
s Frigidam potui exhibet Aëtius Tetr. I. Serm. III. c. 145. Cels. p. 204, 31.

apprehendendæ, circaque id, quod ictum eſt, duobus locis deligendæ intercidendæque ſunt, ut & in ſe ipſæ coeant, & nihilominus ora præcluſa habeant. Ubi ne id quidem res patitur, poſſunt ferro candenti aduri. Sic etiam ſatis multo ſanguine effuſo ex eo loco, quo neque nervus, neque muſculus eſt, utputa in fronte, vel ſuperiore capitis parte, commodiſſimum eſt, cucurbitulam admovere adverſa parte, ut illuc ſanguinis curſus revocetur.

22. *Curationes adverſus vulnerum inflammationem.*

Et adverſus profuſionem quidem in his auxilium eſt: adverſus inflammationem autem, in ipſo ſanguinis curſu. Ea timeri poteſt, ubi læſum eſt vel os, vel nervus, vel cartilago, vel muſculus, aut ubi parum ſanguinis pro modo vulneris fluxit. Ergo quoties quid tale erit, ſanguinem mature ſupprimere non oportebit; ſed pati fluere, dum tutum erit, adeo ut, ſi parum fluxiſſe videbitur, mitti quoque ex brachio debeat; utique, ſi corpus juvenile, & robuſtum, & exercitatum eſt: multoque magis, ſi id vulnus ebrietas præceſſit. Quod ſi muſculus læſus videbitur, præcidendus erit. nam percuſſus, mortiferus eſt: præciſus, ſanitatem recipit.

23. *De glutinatione vulnerum.*

Sanguine autem vel ſuppreſſo, ſi nimius erumpit; vel exhauſto, ſi per ſe parum fluxit; longe optimum eſt, vulnus glutinari. Poteſt autem id, quod vel in cute,

vel etiam in carne est; si nihil ei præterea mali accedit. Potest caro, alia parte dependens, alia inhærens; si tamen etiamnum integra est, & conjunctione corporis fovetur.

In his vero, quæ glutinantur, duplex curatio est. Nam si plaga in molli parte est, sui debet: maximeque, si discissa auris ima est, vel imus nasus, vel frons, vel bucca, vel palpebra, vel labrum, vel circa guttur cutis, vel venter. Si vero in carne vulnus est, hiatque, neque in unum oræ facile attrahuntur, sutura quidem aliena est: imponendæ vero fibulæ sunt (ἀγκτῆρας Græci nominarunt) quæ oras, paulatim tamen, contrahant; quo minus lata postea cicatrix sit.

Ex his autem colligi potest, utrum id quoque, quod alia parte dependens, alia inhærebit, si alienatum adhuc non est, suturam, an fibulam postulet. Ex quibus neutra ante debet imponi, quam intus vulnus purgatum est: ne quid ibi concreti sanguinis relinquatur. Id enim & in pus vertitur, & inflammationem movet, & glutinari vulnus prohibet. Ne linamentum quidem, quod supprimendi sanguinis causa inditum est, inibi relinquendum est. nam id quoque inflammat.

Comprehendi vero sutura, vel fibula, non cutem tantum, sed etiam aliquid ex carne, ubi suberit hæc, oportebit; quo valentius hæreat, neque cutem abrumpat. Utraque optima est ex † *acia molli, non nimis torta, quo mitius corpori insideat.

Utra-

† De ea librum scripsit Ioan. Rhodius. Turneb. Advers. XVII, 21. * H. F. ab Aquapendente, Oper. Chirurg. P. 1. c. 17. pag. 70. Salmasius Epist. 45. & 49.

Utraque neque nimis rara, neque nimis crebra injicienda eſt. Si nimis rara eſt, non continet: ſi nimis crebra eſt, vehementer afficit; quia, quo ſæpius acus corpus tranſivit, quoque plura loca injectum vinculum mordet, eo majores inflammationes oriuntur; magiſque æſtate. Neutra etiam vim ullam deſiderat: ſed ea hactenus utilis eſt, qua cutis ducentem quaſi ſua ſponte ſubſequitur. Fere etiam fibulæ latius vulnus eſſe patiuntur: ſutura oras jungit, quæ ne ipſæ quidem inter ſe contingere ex toto debent; ut ſi quod intus humoris concreverit, ſit qua emanet. Si quod vulnus neutrum horum recipit, id tamen purgari debet.

Deinde omni vulneri primo imponenda
eſt ſpongia ex * aceto expreſſa. Si ſuſtinere
aliquis aceti vim non poteſt, vino utendum 290,
eſt. Levis plaga juvatur etiam, ſi ex aqua 21.
frigida expreſſa ſpongia imponitur. Sed ea, 204,
quocunque modo impoſita eſt, dum ma- 16.
det, prodeſt: itaque, ut inareſcat, non eſt
committendum. Licetque ſine peregrinis,
& conquiſitis, & compoſitis medicamentis
vulnus curare. Sed ſi quis huic parum con-
fidit, imponere medicamentum debet,
quod ſine ſevo compoſitum ſit ex his, quæ
cruentis vulneribus apta eſſe propoſui: ma- 268.
ximeque ſi caro eſt, Barbarum: ſi nervi, vel 269.
cartilago, vel aliquid ex eminentibus, qua- 260. 16.
les aures, vel labra ſunt, Polybi ſphragi- 268.
dem. Alexandrinum quoque viride ner- 264,
vis idoneum eſt: eminentibuſque parti- 32.
bus

* Maledictam methodum dicit Ettmuller in Comment. ad Schrod. & Morell. pag. 408.

bus ea, quam Græci ῥύπτουσαν vocant.

Solet etiam, colliſo corpore, exigua parte findi cutis. Quod ubi incidit, non alienum eſt, ſcapello latius aperire; niſi muſculi, nervique juxta ſunt, quos incidi non expedit. ubi ſatis diductum eſt, medicamentum imponendum eſt. At, ſi id, quod colliſum eſt, quamvis parum diductum eſt, latius tamen aperiri propter nervos aut muſculos non licet; adhibenda ſunt ea, quæ humorem leniter extrahant; præcipueque
297, ex his, id, quod ῥυπῶδες vocari propoſui.
15. Non alienum eſt etiam, ubicunque vulnus eſt grave, impoſitum, quo id juvetur, inſuper circumdare lanam ſuccidam ex aceto & oleo: vel cataplaſma, ſi mollis is locus eſt, quod leniter reprimat; ſi nervoſus, aut muſculoſus, quod emolliat.

24. *Quomodo vulnus ligari conveniat.*

Faſcia vero ad vulnus deligandum linea aptiſſima eſt: eaque lata eſſe debet, ut ſemel injecta non vulnus tantum, ſed paululum utrinque ejus comprehendat. Si ab altera parte caro magis receſſit, ab ea melius attrahitur: ſi æque ab utraque, tranſverſe comprehendere oras debet; aut ſi id vulneris ratio non patitur, media primum injicienda eſt, ut tum in utranque partem ducatur. Sic autem deliganda eſt, ut & contineat, nec adſtringat. quod non continetur; elabitur: quod nimis
300, adſtrictum eſt,
17. cancro periclitatur. Hieme ſæpius faſcia circuire debet: æſtate, quoties neceſſe eſt. Tum extrema pars ejus inferioribus acu aſſuen-

assuenda est. nam nodus vulnus lædit. nisi tamen longe est.

Porro neminem decipi decet, ut propriam viscera curationem requirant, de quibus supra posui. Nam plaga ipsa curanda extrinsecus, vel sutura, vel alio medicinæ genere est. In visceribus nihil movendum est; nisi, si quid aut ex jocinore, aut liene, aut pulmone duntaxat extremo dependeat, id præcidatur. Alioquin vulnus interius ea victus ratio eaque medicamenta sanabunt, quæ cuique visceri convenire superiore libro proposui.

25. *Quomodo vulnerato agendum sit.*

His ita primo die ordinatis, homo in lecto collocandus est: isque si grave vulnus est, abstinere, quantum vires patiuntur, ante inflammationem, cibo debet: bibere, donec sitim finiat, aquam calidam; vel, si æstas est, ac neque febris, neque dolor est, etiam frigidam. Adeo tamen nihil perpetuum est, sed semper pro vi corporis æsti- 120,7.
mandum, ut imbecillitas etiam cibum protinus facere necessarium possit; tenuem scilicet, & exiguum, qui tantum sustineat. Multique etiam ex profluvio sanguinis intermorientes ante ullam curationem vino 299,
* reficiendi sunt; quod alioqui inimicissi- 21.
mum vulneri est.

26. *De notis vulnerum.*

Nimis vero v intumescere vulnus, periculosum: nihil x intumescere, periculosissimum est. illud indicium magnæ inflammationis: hoc, emortui corporis est. Pro-

* Athen. Deipnos. L. 1. C. 8. p. 10.
v Aph. V, 66.
x II. Epidem. III, 128.

tinusque, si mens homini consistit, si nulla febris accessit, scire licet, mature vulnus sanum fore. At ne febris quidem terrere debet, si in magno vulnere, dum inflammatio est, permanet. Illa perniciosa est, quæ vel levi vulneri supervenit, vel ultra tempus inflammationis durat, vel delirium movet: vel si nervorum [y] rigorem aut distentionem, quæ ex vulnere orta est, ea
52, 18. non finit. Vomitus quoque biliosus non
287, 2. voluntarius, vel protinus, ut percussus est aliquis, vel dum inflammatio manet, malum signum est in his duntaxat, quorum vel nervi, vel etiam nervosi loci vulnerati sunt. Sponte tamen vomere, non alienum est; præcipue his, quibus in consuetudine fuit: sed neque protinus post cibum, neque jam inflammatione orta, neque cum in superioribus partibus plaga est.

27. *De curationibus vulnerum.*

[z] Biduo sic vulnere habito, tertio die id aperiendum, detergendaque sanies ex aqua frigida est, eademque rursus injicienda sunt. Quinto jam die, quinta inflammatio futura est, se ostendit. Quo die rursus detecto vulnere, considerandus color est. Quod si lividus, aut pallidus, aut varius, aut niger est; scire licet, malum vulnus esse. idque, quandocumque animadversum est, terrere nos potest. Album, aut rubicundum esse vulnus, commodissimum est. Item cutis dura, crassa, dolens, periculum ostendit. Bona signa sunt, ubi hæc sine dolore, tenuis, & mollis est. Sed si glutinatur vulnus,

y Aph. IV, 57. II, 26.
z De Fractur. XXXIII, 5.

vulnus, aut leviter intumuit, eadem sunt imponenda, quæ primo fuerunt.

Si gravis inflammatio est, neque glutinandi spes est, neque movetur, aquæ quoque [a] calidæ necessarius usus est, ut materiam digerat; & duritiam emolliat, & pus citet. Ea sic temperanda est, ut manu contingenti jocunda sit; & usque eo adhibenda, donec aliquid minuisse ex tumore caloremque ulceri magis naturalem reddidisse videatur. Post id fomentum, si late plaga non patet, imponi protinus emplastrum debet, maximeque, si grande vulnus est, tetrapharmacum: si in articulis, digitis, locis cartilaginosis, ῥυπώδεις. At si latius 294,
hiat, idem illud emplastrum liquari ex iri- 12.
no unguento oportet, eoque inlita linamenta disponi per plagam: deinde emplastrum supra dari, & super id lanam succidam; minusque etiam, quam primo, fasciæ adstringendæ sunt.

28. *Curationes propriæ articulorum.*

Sed propria quædam in articulis visenda sunt. In quibus si præcisi nervi sunt, qui continebant, debilitas [b] ejus partis sequitur. Si id dubium est, & ex acuto telo plaga est, & ea transversa, commodior est: & si ex retuso & gravi est, nullum in figura discrimen est: ad videndum est, pus supra articulum, an infra nascatur. Si sub eo nascitur, albumque & crassum diu fertur, nervum præcisum esse credibile est: magisque, quo majores dolores inflammationesque, & quo maturius excitatæ sunt. Quamvis autem non

a Aph. V. 22. b Coac. Præn. III, 385. I. de Morb. III, 2.

non abſciſſus nervus eſt; tamen, ſi circa durus tumor diu permanet, neceſſe eſt, & diuturnum ulcus eſſe, & ſanato quoque eo, tumorem permanere: futurumque eſt, ut tarde membrum id vel extendatur, vel contrahatur. Major tamen in extendendo
257, 33. mora eſt, ubi recurvato articulo curatio adhibita eſt; quam in recurvando eo, quod rectum continuerimus. Collocari quoque membrum, quod ictum eſt, ratione certa debet. Si glutinandum eſt, ut ſuperius ſit: ſi in inflammatione eſt, ut in neutram partem inclinatum ſit: ſi jam pus profluit, ut devexum ſit.

348, 21. Optimum etiam medicamentum, b quies eſt. Moveri, & ambulare, niſi ſanis, alienum eſt. Minus tamen periculoſum his eſt, qui in capite vel brachiis, quam qui in inferioribus partibus vulnerati ſunt. Minimeque ambulatio convenit, femine, aut crure, aut pede laborante. Locus, in quo cubat, tepidus eſſe debet. Balneum quoque, dum parum vulnus purum eſt, inter res infeſtiſſimas eſt. Nam id & tumidum & ſordidum reddit. Ex quibus ad cancrum tranſitus eſſe conſuevit. Lenis fricatio recte adhibetur; ſed his partibus, quæ longe abſunt à vulnere.

29. *Vulnus quomodo purgandum eſt.*

Inflammatione finita, vulnus purgandum eſt. Id optime faciunt tincta in melle linamenta: ſupraque id emplaſtrum vel
262. τετραφάρμακον vel ἐννεαφάρμακον dandum eſt. Tum demum vero purum ulcus eſt, cum

b Hipocrat. de Ulcer. T. II, 3.

cum rubet, ac nimium neque siccum, neque humidum est. At, quodcumque sensu caret, quod non naturaliter sentit; quod nimium aut aridum aut humidum est; quod aut albidum, aut lividum, aut nigrum est; id purum non est.

30. *Quomodo vulnus implendum est.*

Purgato vulnere, sequitur ut impleatur; jamque calida aqua eatenus necessaria est, ut sanies removeatur. Lanæ succidæ supervacuus usus est: lota melius circundatur. Ad implendum autem vulnus proficiunt quidem etiam medicamenta aliqua: itaque ea adhiberi non alienum est; ut butyrum cum rosa, & exigua mellis parte; aut cum eadem parte mellis aut cum eadem rosa, τετραφάρμακον; aut ex rosa linamenta. Plus tamen proficit balneum rarum. Cibi boni succi; vitatis omnibus acribus. Sed jam plenioribus, avis, & venatio, & suilla elixa dari potest. Vinum omnibus, 295. dum febris, dum inflammatio est, alienum 28. est: itemque usque ad cicatricem, si nervi, musculive vulnerati sunt; etiam, si alte caro. At, si plaga in summa cute generis tutioris est, potest non pervetus, modice tamen datum, ad implendum quoque proficere. Si quid molliendum est, quod in nervosis locis, musculosisque necessarium est, cerato quoque super vulnus utendum est. At, si caro supercrevit, modice reprimit siccum linamentum; vehementius, squama æris. Si plus est, quod tolli opus est, adhibenda sunt etiamnum vehementiora, quæ corpus exedant.

exedant. Cicatricem, poſt omnia hæc, commode inducit lycium ex paſſo aut lacte dilutum; vel etiam per ſe impoſitum ſiccum linamentum vehementius.

31. *De ulceribus, quæ extrinſecus per vulnera incidunt, curationibuſque eorum.*

Hic ordo felicis curationis eſt. Sed quædam tamen periculoſa incidere conſuerunt. Interdum enim vetuſtas ulcus occu-
331. pat, induciturque ei callus, & circum oræ
411. craſſæ livent. Poſt quæ, quicquid medicamentorum ingeritur, parum proficit; quod fere negligenter curato ulceri ſupervenit.

Interdum vel ex nimia inflammatione, vel ob æſtus immodicos, vel ob nimia fri-
294, gora, vel quia nimis vulnus adſtrictum eſt,
31. vel quia corpus ſenile, aut mali habitus
533, eſt, cancer occupat. Id genus à Græcis di-
23. ductum in ſpecies eſt; noſtris vocabulis non eſt. Omnis autem cancer non ſolum id corrumpit, quod occupavit; ſed etiam ſerpit: deinde aliis aliiſque ſignis *diſcernitur: Nam modo ſuper inflammationem rubor ulcus ambit, iſque cum dolore procedit; ἐρυσίπελας Græci nominant: modo ulcus nigrum eſt, quia caro ejus corrupta eſt, idque vehementius; etiam in putreſcendo intenditur, ubi vulnus humidum eſt, & ex nigro ulcere humor pallidus fertur, malique odoris eſt, & caro intus corrupta: interdum etiam nervi ac membranæ reſolvuntur, ſpecillumque demiſſum deſcendit aut in latus, aut deorſum, eoque vitio non-

* In principio difficillimè cognoſcitur teſte Galeno M. M. XIV. Vide Hildan. Obſerv. Chirurg. Cent. 1. Obſ. 1.

nonnunquam os afficitur: modo oritur ea, quam Græci γάγγραιναν appellant. 303

Priora in qualibet parte corporis fiunt: hæc in prominentibus membris, id eſt inter ungues, & alas, vel inguina; fereque in ſenibus, vel in his, quorum corpus mali habitus eſt. Caro illi ulceri vel nigra, vel livida eſt, ſed ſicca & arida; proximaque cutis, plerunque ſubnigris puſtulis impletur; deinde ei proxima, vel pallida, vel livida fereque æruginoſa & ſine ſenſu eſt. Deterior in inflammatione eſt, omniaque ea ſimul ſerpunt: ulcus, in locum puſtuloſum: Puſtulæ, in eum, qui pallet aut livet: pallor aut livor, in id quod inflammatum eſt: inflammatio, in id quod integrum eſt, tranſit. Inter hæc deinde febris acuta oritur, ingenſque ſitis: quibuſdam etiam delirium accedit: alii, quamvis mentis ſuæ compotes ſunt, balbutiendo vix ſenſus ſuos explicant: incipit affici ſtomachus: fit fœdi ſpiritus ipſe odoris. Atque initium ejus quidem mali recipit curationem: ubi vero penitus inſedit, inſanabible eſt. plurimique ſub frigido ſu- 51, 30.
dore moriuntur.

32. *Curatio veteris ulceris.*

Ac pericula quidem vulnerum hæc ſunt. Vetus autem ulcus ſcalpello circumcidendum eſt, excidendæque ejus oræ, &, quicquid ſuper eas livet, æque incidendum. Si varicula intus eſt, quæ id ſanari prohibet, ea quoque excidenda. Deinde, ubi ſanguis emiſſus, novatumque vulnus eſt, eadem curatio adhibenda, quæ in recentibus vulneri-

neribus exposita est. Si scalpello aliquis uti non vult, potest sanare id emplastrum, quod ex ladano fit: &, cum ulcus sub eo exesum est, id, quo cicatrix inducitur.

33. *Curatio Erysipelatum.*

Id autem, quod ἐρυσίπελας vocari dixi, non solum vulneri supervenire, sed sine hoc quoque oriri consuevit: atque interdum periculum magnum adfert; utique, si circa cervicem aut [c] caput constitit.

Oportet, si vires patiuntur, sanguinem mittere: deinde imponere simul reprimentia & [d] refrigerantia; maximeque cerussam solani succo, aut cimoliam cretam aqua pluviatili exceptam; aut ex eadem aqua subactam farinam cupresso adjecta, aut, si tenerius corpus est, lenticula. Quicquid impositum est, betæ folio contegendum est, & super linteolum frigida aqua madens imponendum. Si per se refrigerantia parum proderunt, miscenda erunt hoc modo: sulphuris P. I. *. cerussæ, croci, singulorum P. X. *. eaque cum vino conterenda sunt, & id his illinendum: aut, si durior locus est, solani folia contrita suillæ adipi miscenda sunt, & illinita linteolo superinjicienda.

At, si nigrities est, quæ nequedum serpit, imponenda sunt, quæ carnem putrem lenius exedunt; repurgatumque ulcus sic, ut cætera, nutriendum est. Si magis [e] putre est, jamque procedit ac serpit, opus est vehementius erodentibus. Si ne hæc quidem evincunt, aduri locus debet, donec nul-

[c] Aëtius Tetr. IV. Serm. II. c. 59. Æginet. IV. 21.
[d] Oribas. de Morb. Curat. III. 47. [e] Aph. VII. 20.

nullus ex eo humor feratur. nam quod ſanum eſt, ſiccum eſt, cum aduritur. Poſt uſtionem putris ulceris, ſuperponenda ſunt, quæ cruſtas à vivo reſolvant; ἀπεσχαρωτικὰ Græci nominant. Ubi exciderunt, purgandum ulcus, maxime melle & reſina eſt. Sed iis quoque purgari poteſt, quibus purulenta curantur, eodemque modo ad ſanitatem perducendum eſt,

34. *Curatio Gangrænæ.* f

Gangrænam vero, ſi nondum plane tenet, ſed adhuc incipit, curare non difficillimum eſt; utique in corpore juvenili: & magis etiam, ſi muſculi integri ſunt; ſi nervi vel læſi non ſunt, vel leviter affecti ſunt; neque ullus magnus articulus nudatus eſt; aut carnis in eo loco paululum eſt, ideoque non multum quod putreſceret, fuit; conſiſtitque uno loco vitium; quod maxime fieri in digito poteſt. In ejuſmodi caſu primum eſt, ſi vires patiuntur, ſanguinem mittere. Deinde, quicquid aridum eſt, & intentione quadam proximum quoque locum male habet, uſque ad ſanum corpus concidere.

Medicamenta vero, dum malum ſerpit, adhibenda nulla ſunt, quæ pus movere conſuerunt; ideoque ne aqua quidem calida. Gravia quoque, quamvis reprimentia, aliena ſunt: ſed his quam leviſſimis opus eſt. ſuperque ea, quæ inflammata ſunt, utendum eſt refrigerantibus. Si nihilo magis malum conſtitit, uri id, quod eſt inter integrum ac vitiatum locum, debet. Præ-

f Æginet. IV. 19.

Præcipueque in hoc casu petendum, non à medicamentis solum, sed etiam à victus ratione præsidium est. Neque enim id malum, nisi corrupti vitiosique corporis est. Ergo primo, nisi imbecillitas prohibet, abstinentia utendum. Deinde danda, quæ per cibum potionemque alvum, ideoque etiam corpns adstringant; sed ea levia. Postea, si vitium constitit, imponi super vulnus eadem debent, quæ in putri ulcere præscripta sunt. Ac tum quoque plenioribus cibis uti licebit ex media materia; sed tamen non nisi alvum, corpusque siccantibus: aqua vero pluviatili frigida. Balneum, nisi jam certa fiducia redditæ sanitatis est, alienum est; siquidem emollitum in eo ulcus cito rursus eodem malo afficitur. Solent vero nonnunquam nihil omnia auxilia proficere, ac nihilominus serpere sub his cancer. Inter quæ miserum, sed unicum, auxilium est, ut cætera pars corporis tuta sit, membrum, quod paulatim emoritur, abscindere.

35. *Curatio vulnerum, ubi quid collisum est, aut detritum, aut infixum.*

Hæ gravissimorum vulnerum curationes sunt. Sed ne illa quidem negligenda, ubi interior pars collisa; aut ubi derasum, detritumve aliquid est; aut ubi surculus corpori infixus est; aut ubi tenue, sed altum vulnus insedit.

In primo casu commodissimum est malicorium ex vino coquere, interioremque ejus partem continere, & cerato miscere

ex

ex rosa facto, idque superponere: deinde, ubi cutis ipsa exasperata est, inducere lene medicamentum, qualis λιπαρὰ est. 267, 9.

Deraso vero, detritoque, imponendum est emplastrum τετραφάρμακον, minuendusque cibus & vinum substrahendum. Neque id, quia non habebit altiores ictus, contemnendum erit: siquidem ex ejusmodi casibus sæpe cancri fiunt. Quod si levius id erit, & in parte exigua, contenti esse poterimus eodem leni medicamento.

Surculum vero, si fieri potest, oportet vel manu, vel etiam ferramento educere. Si vel præfractus est, vel altius descendit, quam ut ita fieri possit, medicamento evocandus est. Optime autem educit superimposita arundinis radix; si tenera est, protinus contrita; si jam durior, ante in mulso decocta. cui semper mel adjiciendum est aut aristolochia cum eodem melle. Pessima ex surculis, arundo est; quia aspera est. Eademque offensa etiam in filice est. Sed usu cognitum est, utranque adversus alteram medicamentum esse, si contrita ac superimposita est. Facit autem idem in omnibus surculis, quodcunque medicamentum extrahendi vim habet. Idem altis tenuibusque vulneribus aptissimum est. Priori rei Philocratis; huic Hecatæi emplastrum maxime convenit. 264.

36. *Quomodo cicatrix vulneri inducenda, purgandaque sit.* g

Ubi vero in quolibet vulnere ventum ad inducendum cicatricem est (quod per-

g Æginet. IV, 45.

purgatis jam; repletiſque ulceribus neceſſarium eſt) primum ex aqua frigida linamentum, dum caro alitur: deinde cum jam continenda eſt, ſiccum imponendum eſt, donec cicatrix inducatur: tum deligari ſuper album plumbum oportet; quo & reprimitur cicatrix, & colorem maxime ſano corpori ſimilem accipit. Idem radix ſilveſtris cucumeris præſtat. Idem compoſitio, quæ habet elaterii P. I. *. ſpumæ argenti P. II. *. glandis unguentariæ pondo IV. *. quæ excipiuntur reſina terebinthina, donec emplaſtri craſſitudo ex omnibus fiat. At nigras quoque cicatrices leniter purgant, paribus portionibus mixta, ærugo & plumbum elotum, eademque reſina cocta; ſive eo ungitur cicatrix, quod in facie fieri poteſt; ſive id ut emplaſtrum imponitur, quod in aliis partibus commodius eſt.

At, ſi vel excrevit cicatrix, vel concava eſt; ſtultum eſt, decoris cauſa, rurſum & dolorem & medicinam ſuſtinere: alioquin res utrique ſuccurri patitur. Siquidem utraque cicatrix exulcerari ſcalpello poteſt. Si medicamentum aliquis mavult, idem efficiunt compoſitiones hæ, quæ corpus exedunt. Cute exulcerata, ſuper eminentem carnem exedentia medicamenta conjicienda ſunt: ſuper concavam, implentia; donec utrumque ulcus ſanæ cuti æquetur, & tum cicatrix inducatur.

CAP. XXVII.

De vulneribus, quæ per morsus inferuntur, eorumque curationibus.

DIxi de his vulneribus, quæ maxime per tela inferuntur. Sequitur, ut de his dicam, quæ morsu fiunt, interdum * hominis, [h] interdum simiæ, sæpe canis, nonnumquam ferarum, aut aliorum animalium, aut serpentium. Omnis autem feræ morsus habent quoddam virus.

Itaque, si vehemens vulnus est, [i] cucurbitula admovenda est: si levius, protinus emplastrum injiciendum, præcipueque Diogenis. si id non est, quodlibet ex his, 265.
quæ adversus morsus proposui. si ea non sunt, viride Alexandrinum: si ne id qui- 264.
dem est, quodlibet non pingue ex his, quæ recentibus vulneribus accommodantur. Sal quoque his præcipueque ei, quod canis fecit, medicamentum est, si aridus vulneri imponitur, superque id duobus digitis verberatur. exsaniat enim. Ac salsamentum quoque recte super id vulnus deligatur.

2. *Curatio adversus rabiosi canis morsum.* [k]

Utique autem, si rabiosus canis fuit, cucurbitula virus ejus extrahendum est. Deinde, si locus neque nervosus, neque musculosus est, vulnus id adurendum est. Si uri non potest, sanguinem homini mitti non alienum est. Tum usto quidem vulneri superimponenda, quæ cæteris ustis sunt. Ei vero, quod expertum ignem non

* Dom. Panarolus Pentec. II. Obs. 52. h Seren. Samm. XLV. i Æginet. V, 2. k Æginet. V, 3. Actuar. M. M. VI, 11.

est, ea medicamenta, quae vehementer exedunt. Post quæ nullo novo magisterio, sed jam suprapofito vulnus erit implendum, & ad sanitatem perducendum. Quidam post rabiosi canis morsum protinus in balneum mittunt; eumque ibi patiuntur desudare, dum vires corporis sinunt, vulnere aperto; quo magis ex eo quoque virus distillet: deinde multo meracoque vino excipiunt. quod omnibus venenis contrarium est. Idque cum ita per triduum factum est, tutus esse homo à periculo putatur.

Solet autem ex eo vulnere, ubi parum occursum est, aquæ timor nasci. ὑδροφοβίαν Græci adpellant. Miserrimum genus morbi: in quo simul æger &[l] siti & aquæ metu cruciatur. quo oppressis in angusto spes est. Sed unicum tamen remedium est, nec opinantem in piscinam non ante ei provisam projicere, &, si natandi scientiam non habet, modo mersum bibere pati, modo attollere; si habet, interdum deprimere, ut invitus quoque aqua satietur. sic enim simul & sitis, & aquæ metus tollitur. Sed aliud periculum excipit, ne infirmum corpus in aqua frigida vexatum, nervorum distentio absumat. Id ne incidat, à piscina protinus in oleum calidum demittendus

275. est. Antidotum[m] autem (præcipue id, quod primo loco posui; ubi id non est, aliud) si nondum æger aquam horret, potui ex aqua dandum est: &, si amaritudine offenditur, mel adjiciendum est: at, si jam is morbus occupavit, per catapotia sumi potest.

3. *Cura-*

l Cassii Problem.73. m Scribon.Larg.c.XLIII.c.171.

3. *Curationes communes adverſus omnes morſus ſerpentium.* [n]

Serpentium quoque morſus non nimium diſtantem curationem deſiderant: quamvis in ea multum antiqui variarunt; adeo ut in ſingula anguium genera ſingula medendi præciperent; aliique alia. ſed in omnibus eadem maxime proficiunt. Igitur in primis ſupra vulnus id membrum deligandum eſt: non tamen nimium vehementer, ne torpeat. Dein venenum extrahendum eſt. Id cucurbitula optime facit. Neque alienum eſt, ante ſcalpello circa vulnus incidere, quo plus vitiati jam ſanguinis extrahatur. Si cucurbitula non eſt, (quod tamen vix incidere poteſt) tum quodlibet ſimile vas, quod idem poſſit. Si ne id quidem eſt, homo [o] adhibendus eſt, qui vulnus exſugat.

Neque hercule ſcientiam præcipuam habent hi, qui *Pſylli nominantur; ſed audaciam uſu ipſo confirmatam. Nam venenum ſerpentis, ut quædam etiam venatoria venena, quibus Galli præcipue utuntur, non guſtu, ſed in vulnere nocent. Ideoque colubra ipſa tuto eſtur: ictus ejus occidit. &, ſi ſtupente ea (quod per quædam medicamenta circulatores faciunt) in os digitum quis indidit, neque percuſſus eſt, nulla in ejus ſaliva noxa eſt. Ergo quiſquis, exemplum Pſylli ſecutus, id vulnus exuxerit, & ipſe tutus erit, & tutum hominem præſtabit. Illud interea ante debebit attendere, ne quod in gingivis, palatove, aliave par-

n Aëtii Tetrab. IV. Serm. 1. c. 1. 2. & ſeqq. o Æginet. V. 2. Actuar. M. M. VI, 11. *Vocantur alio nomine *Marſi*, Vide Reineſ. Variar. Lect. 1. c. 8. p. 26.

te oris ulcus habeat. Post hæc is homo loco calido collocandus est, sic, ut id, quod percussum erit, in inferiorem partem inclinetur.

Si neque qui exsugat, neque cucurbitula est, sorbere oportet jus anserinum, vel vitulinum, & vomere. Vivum autem gallinaceum pullum per medium dividere, & protinus calidum super vulnus imponere sic, ut pars interior corpori jungatur. Facit id etiam hœdus agnusve discissus, & calida ejus caro statim super vulnus im-
265. posita. Emplastra quoque, quæ supra comprehensa sunt. Aptissimumque est, vel
266. Ephesium, vel id quod ei subjectum est. Præsensque in aliquo antidoto præsidium est. Sin id non est, necessarium est exsorbere portionem meri vini cum pipere, vel quidlibet aliud, quod calori movendo est, nec humorem intus coire patitur. nam maxima pars venenorum frigore interimit. Omnia etiam urinam moventia, quia materiam extenuant, utilia sunt.

4. *Speciales curationes adversus ictus serpentium: & primò adversus ictum Aspidis.* p

Hæc adversus omnes ictus utilia sunt, communiaque: usus tamen ipse docuit, eum, quem * Aspis percussit, acetum potius bibere debere. Quod demonstrasse dicitur casus cujusdam pueri, qui cum ab hac ictus esset, & partim ob ipsum vulnus, partim ob immodicos æstus siti premeretur, ac locis siccis alium humorem non reperiret, acetum, quod forte secum habebat, ebibit, & libera-

p Æginet. V, 18. Aëtius Tetrab. IV. Serm. I, 20.
* De Aspide videatur Ammian. Marcellin. L. XXII. Cap. 15. pag. 338. Ejus morsum sanari posse negat Ælian. de Animal. 1. Cap. 54.

liberatus est. Credo quoniam id, quamvis refrigerandi vim habet, habet tamen & dissipandi. Quo fit, ut terra respersa eo spumet. Eadem ergo vi verisimile est spissescentem quoque intus humorem hominis ab eo discuti, & sic dari sanitatem.

5. *Adversus ictum Scorpionis.* [q]

In quibusdam etiam aliis serpentibus certa quædam auxilia satis nota sunt. Nam scorpio ipse sibi pulcherrimum medicamentum est. Quidam contritum cum vino bibunt. Quidam eodem modo contritum super vulnus imponunt. Quidam super prunas eo imposito, vulnus suffumigant, undique veste circundata, ne is fumus dilabatur; tum carbonem ejus super vulnus deligant. Bibere autem oportet herbæ solaris (quam ἡλιοτρόπιον Græci vocant) semen, vel certe folia ex vino. Super vulnus vero etiam furfures ex aceto, vel ruta silvatica recte imponitur, vel cum melle sal tostus. Cognovi tamen medicos, qui ab scorpione ictis nihil aliud, quam ex brachio sanguinem miserunt.

6. *Adversus Aranei & Scorpionis ictum.*

Ad scorpionis etiam, & ad [r] aranei ictum, allium cum ruta recte miscetur, ex oleoque contritum superimponitur.

7. *Adversus*Cerastis, & Dipsadis, & Hæmorrhoidis ictum.* [s]

At, si cerastes, aut dipsas, aut hæmorrhois percussit, asphodeli, quod Ægyptiæ fabæ magnitudinem æquet, arefactum, in

q Aëtius Tetrab. IV. Serm. I, 19. r Aëtius Tetrab. IV. Serm. I, 16. Ex eo mors, Dom. Panarolus Pentec. 1. Obs. 45. * Describitur ab Ælian. de Animal. 1. c. 57. s Aëtius Tetrab. IV. Serm. I, 22. 23.

duas potiones dividendum est sic, ut ei rutæ paululum adjiciatur. Trifolium quoque & mentastrum, & cum aceto panaces æque proficiunt. Costumque, & cassia, & cinnamomum recte per potionem assumuntur.

8. *Adversus Chersydri* t *ictum, & Cerastis.*

Adversus Chersydri vero ictum, panaces, aut laser, quod sit scrupulorum P. II. *. vel porri succus cum hemina vini sumendus est, & edenda multa satureia. Imponendum autem super vulnus stercus caprinum ex aceto coctum; aut ex eodem hordeacea farina; aut ruta, vel nepeta, cum sale contrita, melle adjecto. Quod in eo quoque vulnere, quod cerastes fecit, æque valet.

9. *Adversus Phalangii ictum.* u

Ubi vero phalangium * nocuit, præter eam curationem, quæ manu editur, sæpe homo demittendus in solium est, dandusque ei myrrhæ & uvæ taminiæ par modus ex passi hemina; vel radiculæ semen, aut lolii radix ex vino; & super vulnus furfures ex aceto cocti, imperandumque, ut is conquiescat.

10. *Adversus ictus Italorum anguium, qui minus terribiles peregrinis sunt.*

Verum hæc genera serpentium & peregrina, & aliquanto magis pestifera sunt; maxime, quæ æstuosis gignuntur locis. Italia frigidioresque regiones hac quoque parte salubritatem habent, quod minus terribiles angues edunt. Adversus quos satis proficit herba betonica, vel cantabrica, vel centaurion, vel agrimonia, vel trixago, vel

t Aëtius Tetrab. IV. Serm. I, 35. u Aëtius Tetrab. IV. Serm. I, 18. * Salmasius in Notis ad Spartiani Hadrian. C. 20. pag. 190. Ed. Hackian.

vel perſonata, vel marinæ paſtinacæ; ſi vel ſingulæ binæve tritæ, & ſic potui datæ ſunt cum vino, & ſuper vulnus impoſitæ. Illud ignorare non oportet, omnis ſerpentis ictum & jejuni & jejuno magis nocere. ideoque perniciosiſſimi ſunt, cum incubant: utiliſſimumque eſt, ubi ex anguibus metus eſt, non ante progredi, quam quis aliquid aſſumpſit.

11. *Remedium generale adverſus omnia venena, vel in cibo, vel in potione aſſumpta.*

Non tam facile his opitulari eſt, qui venenum, vel in cibo, vel in potione ſumpſerunt. Primum, quia non protinus ſentiunt, ut ab angue icti: ideo ne ſuccurrere quidem ſtatim ſibi poſſunt. Deinde quia noxa non à cute, ſed ab interioribus partibus incipit. Commodiſſimum eſt tamen, ubi primum ſenſit aliquis, protinus oleo multo epoto vomere. Deinde, ubi præcordia exhauſit, bibere antidotum: ſi id non eſt, vel merum vinum.

12. *Specialia remedia adverſus quædam venena: & primo adverſus Cantharidas.* [a]

Sunt tamen quædam remedia propria adverſus quædam venena, maximeque leviora. Nam ſi cantharidas aliquis ebibit, panaces cum lacte contuſa, vel galbanum vino adjecto dari, vel lac per ſe debet.

13. *Adverſus Cicutam.* [b]

Si cicutam, vinum merum calidum cum ruta quamplurimum ingerendum eſt; deinde is vomere cogendus: poſteaque laſer ex vino dandum. Iiſque, ſi febre vacat, in

a Æginet. V, 30. Scribon. Larg. LVII. Actuar. M. M. V, 12. b Æginet. V, 41. Scribon. Larg. XLVII. Actuar. M. M. V, 12.

calidum balneum mittendus: si non vacat, ungendus ex calefacientibus est. Post quæ quies ei necessaria est.

14. *Adversus Hyoscyamum.* z

Si hyoscyamum, fervens mulsum bibendum est, aut quodlibet lac, maxime tamen asininum.

15. *Adversus Cerussam.* a

Si cerussam, jus malvæ, vel juglandis ex vino contritæ, maxime prosunt.

16. *Adversus Sanguisugam, si epota est, & lac, quod intus coiit.* b

Si sanguisuga epota est, acetum cum sale bibendum est. Si lac intus coiit, aut passum, aut cum aceto laser.

17. *Adversus Fungos inutiles.* c

Si fungos inutiles quis assumpsit, radicula aut è posca, aut cum sale & aceto edenda est. Ipsi vero hi & specie quidem discerni possunt ab utilibus, & cocturæ genere idonei * fieri. Nam sive ex oleo inferbuerunt, sive piri surculus cum his inferbuit, omni noxa vacant.

18. *De adustis corporis locis, & quomodo curare debeant* d

Adustis quoque locis extrinsecus vis infertur; itaque sequi videtur, ut de his dicam. Hæc autem optime curantur foliis aut lilii, aut linguæ caninæ, aut betæ in vino oleoque decoctis. Quorum quodlibet protinus impositum ad sanitatem perducit. Sed dividi quoque curatio potest in ea, quæ mediocriter exedentia reprimentiaque,

z. Æginet. V, 38. a Scribon. Larg. XLVII. b Æginet. V, 36. Plin. H. N. XXII, 23. c Æginet. V, 54. Scrib. Larg. LXVI. d Ægin. IV, 11. Seren. Samm. LX. Aëtius Tetrab. IV. Serm. II, 64. * Alii *sunt*.

que, primo & pustulas prohibeant, & summam pelliculam exasperent: deinde ea, quæ lenia ad sanitatem perducant. Ex prioribus est lenticulæ cum melle farina: vel myrrha cum vino; vel creta cimolia cum thuris cortice contrita, & aqua coacta, atque, ubi usus necessitas incidit, aceto diluta. Ex insequentibus, quælibet λιπαρά. 267.
Sed idonea maxime est, quæ vel plumbi retrimentum, vel vitellos habet.

Est etiam illa adustorum curatio, dum inflammatio est, impositam habere cum melle lenticulam: ubi ea declinavit, farinam cum ruta, vel porro, vel marrubio, donec crustæ cadant: tum ervum cum melle, aut irim, aut resinam terebinthinam, donec ulcus purum sit: novissime siccum linamentum.

CAP. XXVIII.

De interioribus ulceribus, quæ, aliqua corporum parte corrupta, nascuntur.

1. *De carbunculo.* e

AB his, quæ extrinsecus incidunt, ad ea veniendum est, quæ interius, corrupta aliqua corporum parte, nascuntur. Ex quibus non aliud carbunculo pejus. Ejus hæ notæ sunt. Rubor est, superque eum non nimium pustulæ eminent, maxime nigræ, interdum sublividæ, aut pallidæ. In iis sanies esse videtur; infra color niger est. Ipsum corpus aridum, & durius, quam naturaliter oportet. Circaque quasi crusta est; eaque inflammatione cingitur.

e Æginet. IV, 25. Actuar. M. M. II, 12. Oribas. Synops. VII, 12.

gitur. Neque in eo loco levari cutis poteſt, ſed inferiori carni quaſi affixa eſt. Somnus urget. Nonnunquam horror, aut febris oritur, aut utrunque. Idque vitium ſubteractis quaſi quibuſdam radicibus ſerpit; interdum celerius, interdum tardius. Supra quoque, procedens inalbeſcit; dein lividum fit; circumque exiguæ puſtulæ oriuntur. Et ſi circa ſtomachum fauceſve incidit, ſubito ſpiritum ſæpe elidit.

Nihil melius eſt, quam protinus adurere. Neque id grave eſt. nam non ſentit; quoniam ea caro mortua eſt. Finiſque adurendi eſt, dum ex omni parte ſenſus doloris eſt. Tum deinde ulcus, ſicut cætera aduſta, curandum eſt. Sequitur enim ſub medicamentis erodentibus cruſta: quæ undique à viva carne diducta, trahit ſecum, quicquid corruptum erat; puruſque jam ſinus curari poteſt implentibus. At, ſi in ſumma cute vitium eſt, poſſunt ſuccurrere quædam vel exedentia tantum, vel etiam adurentia. Vis pro magnitudine abhibenda eſt. Quodcunque vero medicamentum impoſitum eſt, ſi ſatis proficiet, protinus à viva corruptam partem reſolvet.

Certaque eſſe fiducia poteſt fere, ſi undique vitioſa caro excidat, qua hujuſcemodi medicamen exeſt; ſi id non fit, medicamentumque malo vincitur, utique ad uſtionem properandum eſt. Sed in ejuſmodi caſu abſtinendum à cibo, à vino eſt. Aquam liberaliter bibere expedit. Magiſque ea ſervanda ſunt, ſi febricula quoque acceſſit.

2. *De*

2. *De Carcinomate.*

Non idem periculum καρκίνωμα affert, nisi imprudentia curantis agitatum est. Id vitium fit maxime in superioribus partibus, circa [f] faciem, nares, aures, labra, [g] mammas fœminarum. Et ex jecore, aut splene hoc nascitur. Circa locum aliqua quasi puncta sentiuntur: isque immobilis, inæqualiter tumet: interdum etiam torpet. Circa eum inflatæ venæ quasi recurvantur: hæque pallent, aut livent: nonnunquam etiam in quibusdam delitescunt. Tactusque is locus, aliis dolorem affert, in aliis eum non habet. Et nonnunquam sine ulcere durior aut mollior est, quam esse naturaliter debet: nonnunquam iisdem omnibus ulcus accedit. Interdumque nullam habet proprietatem: interdum simile his est, quæ vocant Græci κονδυλώματα, aspredine quadam & magnitudine sua. Colorque ejus ruber est, aut lenticulæ similis. Neque tuto secatur. nam protinus aut resolutio nervorum, aut distentio insequitur. Sæpe homo ictus obmutescit, atque ejus anima deficit. Quibusdam etiam, si idipsum pressum est, quæ circa sunt, intenduntur & intumescunt. Namque pessimum id genus est, fereque primum id fit; quod κακόηθες à Græcis nominatur. Deinde ex eo id καρκίνωμα, quod sine ulcere est. Deinde ulcus; & ex eo, thymium.

Tolli nihil, nisi κακόηθες, potest: reliqua curationibus irritantur. Et quo major vis adhibita est, eo magis quidam usi sunt medicamentis adurentibus. Quidam ferro ad-

f Æginet. IV. 22. g Scribon. Larg. XXIII.

adusserunt: quidam scalpello exciderunt: neque ulli unquam medicina * profuit: sed adusta, protinus concitata sunt, & increverunt, donec occiderent. Excisa etiam, post inductam cicatricem, tamen reverterunt, & causam mortis attulerunt. Cum interim plerique nullam vim adhibendo, qua tollere id malum tentent; sed imponendo tantum lenia medicamenta, quæ quasi blandiantur, quo minus ad ultimam senectutem perveniant, non prohibeantur. Discernere autem cacoethes, quod curationem recipit, à carcinomate, quod non recipit, nemo scire potest, nisi tempore & experimento.

Ergo, ubi primum id vitium notatum est, imponi debent medicamenta adurentia. Si levatur malum, minuunturque ejus indicia, procedere curatio potest & ad scalpellum, & ad ustionem. Si protinus irritatum est, scire licet, jam carcinoma esse; removendaque sunt omnia acria, omnia vehementia. Sed, si sine ulcere is locus durus est, imponi ficum quam pinguissimam, aut
264, 14. ῥυπῶδες emplastrum satis est. Si ulcus æquale est, ceratum ex rosa injiciendum est, adjiciendusque ei pulvis ex contrita testa, ex aqua, qua faber ferrarius tingere candens ferrum solitus est. Si id nimium supercrevit, tentanda squama æris est (quæ lenissima ex adurentibus est) eatenus, ne quid eminere patiatur: sed ita, si nihil exacerbavit: sin minus, eodem cerato contenti esse debebimus.

3. *De*

* Aphor. VI. 38.

3. *De Theriomate.*

Est etiam ulcus, quod θηρίωμα Græci vocant. Id & per se nascitur, & interdum ulceri ex alia causa facto supervenit. Color est vel lividus, vel niger: odor fœdus: multus, & muco similis humor. Idipsum ulcus neque tactum, neque medicamentum sentit: prurigine tantum movetur. circa dolor est, & inflammatio. Interdum etiam febris oritur. Nonnunquam ex ulcere sanguis erumpit. Atque id quoque malum serpit. quo omnia sæpe intenduntur. Fitque ex his ulcus, quod [h] ἕρπητα ἐσθιόμενον Græci vocant; quia celeriter serpendo, penetrandoque usque ad ossa, corpus vorat. Id ulcus inæquale est, cœno simile; inestque multus humor glutinosus; odor intolerabilis; majorque, quam pro modo ulceris, inflammatio. Utrumque, sicut omnis cancer, fit maxime in senibus; vel his, quorum corpora mali habitus sunt. 167, 18.

Curatio utriusque eadem est: sed in majore malo major vis necessaria. Ac pri- 84, 9.
mum, à victus ratione ordinandum est: ut quiescat in lectulo: ut primis diebus à cibo abstineat: aquam quamplurimam assumat. Alvus quoque ei ducatur. Dein, post inflammationem, cibum boni succi capiat; vitatis omnibus acribus: potionis quantum volet, sic, ut interdiu quidem aqua contentus sit: in cœna vero etiam vini austeri aliquid bibat. Non æque tamen fame in his, quos ἕρπης urgebit, atque in his, qui θηρίωμα adhuc habebunt, utendum erit. Et

h Actuar. M. M. II, 12. Æginet. IV, 20.

Et victus quidem talis necessarius est.

Super ulcus vero inspergenda est arida aloe contrita, &, si parum proficiet, chalcitis. At, si quis nervus, exesa carne, nudatus est, contegendus ante linteolo est, ne sub eo medicamento aduratur. Si validioribus etiam remediis opus est, ad eas compositiones veniendum est, quæ vehementius adurunt. Quicquid autem inspergitur, averso specillo infundi debet. Superdanda cum melle sunt vel linamenta, vel oleæ folia ex vino decocta, vel marrubium: eaque linteolo contegenda in aqua frigida madefacto, dein bene expresso. Circaque, qua tumor ex inflammatione est, imponenda, quæ reprimant, cataplasmata. Si sub his nihil proficitur, ferro locus aduri debet; diligenter nervis, qui apparent, ante contectis. Adustum vel medicamentis vel ferro corpus, primum purgandum, deinde implendum esse, apparere cuilibet ex prioribus potest.

4. *De Sacro igne.* [i]

Sacer quoque ignis malis ulceribus annumerari debet. Ejus duæ species sunt. Alterum est subrubicundum, aut mistum rubore atque pallore; exasperatumque per pustulas continuas, quarum nulla altera major est, sed plurimæ perexiguæ. In his semper fere pus, & sæpe rubor cum calore est: serpitque id nonnunquam sanescente eo, quod primum vitiatum est: nonnunquam etiam exulcerato, ubi, ruptis pustulis, ulcus continuatur, humorque exit, qui esse inter

i Æginet IV, 12. Seren. Sammon. XLI. Aëtius Tetrab. IV. Serm. II, 59.

ter saniem & pus videri potest. Fit maxime in pectore, aut lateribus, aut eminentibus partibus, præcipueque in plantis. Alterum autem est in summæ cutis exulceratione, sed sine altitudine, latum, sublividum, inæqualiter tamen; mediumque sanescit, extremis procedentibus: ac sæpe id, quod jam sanum videbatur, iterum exulceratur. At circa, proxima cutis, quæ vitium receptura est, tumidior & durior est, coloremque habet ex rubro subnigrum. Atque hoc quoque malo fere corpora seniora tentantur, aut quæ mali habitus sunt; sed in cruribus maxime.

Omnis autem sacer ignis, ut minimum periculum habet ex his, quæ serpunt; sic prope difficillime tollitur. Medicamentum ejus *fortissimum est, uno die febris, quæ humorem noxium absumat. Pus, quo crassius & albidius est, eo periculi minus est. 289, 33. Prodest etiam infra ulcera locum cædi, quo plus puris exeat; & id, quo ibi corruptum corpus est, extrahatur. Sed tamen, si febricula accessit, abstinentia, lectulo, alvi ductione opus est. In omni vero sacro igni, neque lenibus & glutinosis cibis, neque salsis & acribus utendum est; sed his, quæ inter utrumque sunt: qualis est panis sine fermento, piscis, hœdus, aves, exceptoque apro, omnis fere venatio. Si non est febricula, & gestatio utilis est, & ambulatio, & vinum austerum, & balneum. Atque in hoc quoque genere potio magis liberalis esse, quam cibus, debet.

* Edit. Aldi, Steph. aliæque *fortuitum.*

. Ipsa autem ulcera, si mediocriter serpunt, aqua calida: si vehementius, vino calido fovenda sunt. Deinde acu pustulæ, quæcumque sunt, aperiendæ. Tum imponenda ea, quæ putrem carnem exedant. Ubi inflammatio sublata, ulcusque purgatum est, imponi lene medicamentum debet. In altero autem genere, possunt proficere mala cotonea in vino cocta, atque
273. contrita: potest emplastrum vel Heræ, vel
262. τετραφάρμακον; cui quinta pars thuris adjecta sit; potest nigra hedera ex vino austero cocta, ac, si celeriter malum serpit, non aliud magis proficit. Purgato ulcere, quod in summa cute esse proposui, satis ad sanitatem eadem lenia medicamenta proficiunt.

5. De *Chironio ulcere*. k

Chironium autem ulcus appellatur, quod & magnum est, & habet * oras duras, callosas, tumentes. Exit sanies non multa, sed tenuis: odor malus. neque in ulcere, neque in ejus tumore ulla est inflammatio: dolor modicus est. Nihil serpit, ideoque nullum periculum adfert; sed non facile sanescit. Interdum tenuis cicatrix inducitur, deinde iterum rumpitur, ulcusque renovatur. Fit maxime in pedibus & cruribus.

Super id imponi debet, quod & lene aliquid, & vehemens, & reprimens habeat. Quale ejus rei causa fit ex his: squamæ æris, plumbi eloti combusti, singulorum P. VI. *. cadmiæ, ceræ, singulorum P. VIII. *. rosæ

k Ægin. IV, 46. *Pollux IV. c. 25.

*. rosæ quantum satis est ad ceram simul cum eis molliendam.

6. *De Ulceribus, quæ ex frigore in pedibus & manibus oriuntur.*

Fiunt etiam ex frigore hiberno l ulcera, maxime in pueris, & præcipue pedibus, digitisque eorum, nonnunquam etiam in manibus. Rubor cum inflammatione mediocri est. Interdum pustulæ oriuntur, deinde exulceratio. Dolor autem modicus: prurigo major est. Nonnunquam humor exit, sed non multus; qui referre vel pus, vel saniem videtur.

In primis multa calida aqua fovendum est, in qua rapa decocta; aut si ea non sunt, aliquæ verbenæ ex reprimentibus. Si nondum adapertum ulcus est, æs, quam maxime calidum quis pati potest, admovendum est. Si jam exulceratio est, imponi debet alumen, æqua portione cum thure contritum, tum vino adjecto; aut malicorium in aqua coctum, deinde contritum. Si summa detracta pellicula est, hic quoque melius lenia medicamenta proficiunt.

7. *De Struma.* m

Struma quoque est tumor, in quo subter concreta quædam ex pure & sanguine quasi glandulæ oriuntur. Quæ vel præcipue fatigare medicos solent, quoniam & febres movent, nec unquam facile maturescunt; &, sive ferro, sive medicamentis curantur, plerunque iterum juxta cicatrices ipsas resurgunt; multoque post medicamenta sæpius. quibus id quoque accedit, quod

 longo

l Æginet. III, 79. m Aëtius Tetrab. IV. Serm. III. c. 5. Actuar. Meth. Med. II. 12. Ægin. IV, 33. Oribas. Synops. VII, 29.

longo spatio detinent. Nascuntur maxime in cervice; sed etiam in alis, & inguinibus, & in lateribus. In mammis quoque fœminarum se reperisse, chirurgus Meges author est.

Propter hæc & album veratrum recte datur, atque etiam sæpius, donec ea digerantur. Et medicamenta imponuntur, quæ humorem vel educant, vel dissipent; quorum supra mentio facta est. Adurentibus quoque quidam utuntur, quæ exedunt, crustaque eum locum adstringunt: tum vero ut ulcus curant. Quæcunque autem ratio curandi est, corpus, puro ulcere, exercendum atque alendum est, donec ad cicatricem perveniat. Quæ cum medici doceant, ab iis requirenda. Quorundam
383, 11. rusticorum experimento cognitum, quem struma male habet, eum, si anguem edit, liberari.

8. *De Furunculo.* [n]

Furunculus vero, est tuberculum acutum cum *inflammatione, & dolore; maximeque ubi jam in pus vergit. Qui ubi adapertus est, & exiit pus, subter apparet pars carnis in pus versa, pars corrupta subalbida, subrubra; quem ventriculum quidam furunculi nominant. In eo nullum periculum est, etiamsi nulla curatio adhibeatur: maturescit enim per se, atque erumpit. Sed dolor efficit, ut potior medicina sit, quæ maturius liberet.

Proprium ejus medicamentum galbanum est. sed alia quoque supra comprehensa sunt. Si cætera desunt, imponi debet, pri-

n Æginet. IV, 23. Seren. Sammon. XXXVIII.
*Edit. Aldi & aliæ *inflatione.*

primum, non pingue emplaſtrum, ut id reprimat: deinde, ſi non repreſſit, quodlibet puri movendo accommodatum. ſi ne id quidem eſt, vel reſina, vel fermentum. Expreſſo pure, nulla ultra curatio neceſſaria eſt.

9. De Phymate. 396,

Phyma vero nominatur tuberculum fu- 20.
runculo ſimile, ſed rotundius & planius, ſæpe etiam majus. Nam furunculus ovi dimidii magnitudinem raro explet, nunquam excedit. Phyma etiam latius patere conſuevit: ſed inflammatio dolorque ſub eo minores ſunt. Ubi divulſum eſt, pus eodem modo apparet: ventriculus qui in furunculo, non invenitur: verum omnis corrupta caro in pus vertitur. Id autem in pueris & ſæpius naſcitur, & facilius tollitur: in juvenibus rarius oritur, & difficilius curatur. Ubi ætas induravit, ne naſcitur quidem. Quibus vero medicamentis diſcuteretur, ſupra propoſitum eſt. 258,

10. De Phygethlo. k 19.

φύγεθλον autem eſt tumor, non altus, ſed latus, in quo quiddam puſtulæ ſimile eſt. Dolor diſtentioque vehemens eſt, & major quam pro magnitudine tumoris: interdum etiam febricula. idque tarde matureſcit, neque magnopere in pus convertitur. Fit maxime aut in cervice, aut in alis, aut in inguinibus. Panum, ad ſimilitudinem figuræ, noſtri vocant. Atque idipſum quo medicamento tolleretur, ſupra demon- 255.
ſtravi.

k Seren. Samm. XL. Æginet. IV,22.

11. *De Abſceſſibus.* 1

Sed cum omnes hi nihil niſi minuti abſceſſus ſint, generale nomen trahit latius vitium, totum ad ſuppurationem ſpectans. Idque fere fit aut poſt febres, aut poſt dolores partis alicujus, maximeque eos, qui ventrem infeſtarunt. Sæpiuſque oculis expoſitum eſt, ſiquidem latius aliquando intumeſcit ad ſimilitudinem ejus, quod φῦμα vocari propoſui, rubetque cum calore, & paulo poſt etiam cum duritia, magiſque nocenter adoleſcit, & ſitim vigiliamque exprimit. Interdum tamen nihil horum in cute deprehendi poteſt; maximeque, ubi altius pus movetur: ſed cum ſiti vigiliaque ſentiuntur intus aliquæ punctiones. Et, quod de ſubito durius non eſt, melius eſt: & quod, quamvis rubet, coloris tamen in album mutati eſt. quæ ſigna jam pure oriente naſcuntur: tumor enim ruborque multo ante incipiunt.

Sed, ſi locus nobilis eſt, avertendus materiæ aditus eſt per cataplaſmata, quæ ſimul & reprimunt, & refrigerant: qualia & alias & paulo ante in eryſipelate propoſui. Si jam durior eſt, ad ea veniendum eſt, quæ digerant, & reſolvant: qualis eſt ficus arida contuſa: aut fex miſta cum cerato, quod ex adipe ſuilla coactum ſit; aut cucumeris ſilveſtris radix, cui ex farina duæ partes adjectæ ſint, ante ex mulſo decoctæ. Licet etiam miſcere æquis portionibus ammoniacum, galbanum, propolim, viſcum, ponduſque adjicere myrrhæ dimidio minus,

1 Æginet. IV, 18. Aetius Tetrab. IV. Serm. II, 32. Oribaſ. Synopſ. VII, 28.

nus, quam in prioribus ſingulis erit. Atque emplaſtra quoque & malagmata idem efficiunt, quæ ſupra explicui.

Quod per hæc diſcuſſum non eſt, neceſſe eſt, matureſcat. Idque quo celerius fiat, imponenda eſt farina ordeacea, ex aqua cocta, cui & olerum aliquid recte miſcetur. Eadem aut hæc in minoribus quoque abſceſſibus, quorum nomina proprietateſque ſupra edidi, recte fiunt. Eademque omnium curatio: tantummodo diſtat. Crudum eſt autem, in quo major quaſi venarum motus eſt, & gravitas, & ardor, & diſtentio, & dolor, & rubor, & durities; &, ſi major abſceſſus eſt, horror, atque etiam febricula permanet: penitiuſque condita ſuppuratione pro his, quæ alioqui cutis oſtendit, punctiones ſunt. Ubi iſta ſe remiſerunt, jamque is locus prurit, & aut ſublividus, aut ſubalbidus eſt, matura ſuppuratio eſt. Ex qua, ubi vel per ſe, vel per medicamenta, vel etiam ferro aperta eſt, pus debet emitti. Tum, ſi qua in alis, vel inguinibus ſunt, ſine linamento nutrienda ſunt. In cæteris quoque partibus, ſi ima plaga exigua eſt, ſi mediocris ſuppuratio fuit, ſi non alte penetravit, ſi febris non eſt, ſi valet corpus, æque linamenta ſupervacua ſunt. In reliquis, parce tamen, nec, niſi magna plaga eſt, imponi debent. Commode vero mel ſuper linamenta, vel ſine his imponitur lenticula ex melle, aut malicorium ex vino coctum. quæ & per ſe & miſta idonea ſunt.

Si qua circa duriora sunt, ad ea mollienda, vel malva contrita, vel fœni Græci linive semen ex passo coctum superdandum est. Quicquid deinde impositum est, non adstringi, sed modice deligari debet. Illo neminem decipi decet, ut in hoc genere cerato utatur. Cætera, quæ pertinent ad purgandum ulcus, ad implendum, ad cicatricem inducendam, conveniuntque vulneribus, exposita sunt.

412. 12. *De Fistulis.* m

413. Nonnunquam autem ex ejusmodi abscessibus, & ex aliis ulcerum generibus, fistulæ oriuntur. Id nomen est ulceri alto, angusto, calloso. Fit in omni fere parte corporis: habetque quædam in singulis locis propria. Prius de communibus dicam. Genera igitur fistularum plura sunt. siquidem aliæ breves sunt, aliæ altius penetrant: aliæ recta intus feruntur, aliæ multoque plures transversæ: aliæ simplices sunt, aliæ duplices triplicesve; quæ ab uno ore orsæ intus tres fiunt, aut etiam in plures sinus dividuntur: aliæ rectæ, aliæ flexæ, & tortuosæ sunt: aliæ intra carnem desinunt, aliæ ad ossa aut cartilaginem penetrant; aut, ubi neutrum horum subest, ad interiora perveniunt: aliæ deinde facile, aliæ cum difficultate curantur, atque etiam quædam insanabiles reperiuntur.

Expedita curatio est in fistula simplici, recenti, intra * carnem. Adjuvatque ipsam corpus, si juvenile, si firmum est. Inimica contraria his sunt: itemque, si fistula os, vel

m Aëtius Tetrab. IV. Serm. II, 55. *Hippocr. Coac. Præn. III, 394.

vel cartilaginem, vel nervum, vel muſculos læſit; ſi articulum occupavit; ſi vel ad veſicam, vel ad pulmonem, vel ad vulvam, vel ad grandes venas arteriaſve, vel ad maxillas, guttur, ſtomachum, thoracem penetravit. Ad inteſtina quoque eam tendere, ſemper periculoſum, ſæpe peſtiferum eſt. Quibus multum mali accedit, ſi corpus vel ægrum, vel ſenile, vel mali habitus eſt.

Ante omnia autem demitti ſpecillum in fiſtulam convenit; ut, quo tendat, & quam alte perveniat, ſcire poſſimus. Simul etiam, prorſus humida, an ſiccior ſit: quod extracto ſpecillo patet. Id quoque dici poteſt, in oſſe vitium ſit, necne: &, ſi jam eo fiſtula penetravit, quatenus nocuerit. Nam, ſi molle eſt, quod ultimo ſpecillo contingitur, intra carnem adhuc vitium eſt: ſi magis id renititur, ad os ventum eſt Ibi deinde ſi dilabitur ſpecillum, nondum caries eſt: ſi non dilabitur ſede, qua innititur, caries quidem, verum adhuc levis eſt: ſi inæquale quoque & aſperum ſubeſt, vehementius os exeſum eſt. At cartilago ubi ſubſit, ipſa ſedes docet: perventumque eſſe ad eam, ex reniſu patet.

Ex his quidem colliguntur fiſtularum ſedes, ſpatia, noxæ. Simplices vero hæ ſint, an in plures partes diducantur, cognoſci poteſt ex modo puris. Cujus ſi plus fertur, quam quod ſimplici ſpacio convenit, plures ſinus eſſe manifeſtum eſt. Cumque fere juxta ſint caro, & nervus, & ali-

qua nervoſa, quales fere tunicæ membranæque ſunt, genus quoque puris docebit, num plures ſinus intus diverſa corporis genera perroſerint. Siquidem ex carne pus læve, album copioſius fertur: at ex nervoſo loco, coloris quidem ejuſdem, ſed tenuius & minus: ex nervo, pingue & oleo non diſſimile. Denique etiam corporis inclinatio docet, num in plures partes fiſtulæ penetrarint, quia ſæpe, cum quis aliter decubuit, aliterque membrum collocavit, pus ferri, quod jam deſierat, iterum incipit; teſtaturque, non ſolum alium ſinum eſſe, ex quo deſcendat, ſed etiam in aliam corporis partem eum tendere.

Si in carne & recens & ſimplex eſt; ac neque ſinuoſa neque cava ſede; neque in articulo, ſed in eo membro, quod per ſe immobile, non niſi cum toto corpore movetur, ſatis proficiet emplaſtrum, quod recentibus vulneribus imponitur, dum habeat vel ſalem vel alumen, vel ſquamam æris, vel æruginem, vel ex metallicis aliquid. Exque eo collyrium fieri debet altera parte tenuius, altera paulo plenius. Idque ea parte, qua tenuius eſt, antecedente demitti oportet in fiſtulam, donec purus ſanguis ſe oſtendat. quæ in omnibus fiſtularum collyriis perpetua ſunt. Idem deinde emplaſtrum in linteolo ſuperimponendum; ſupraque injicienda ſpongia eſt, in acetum ante demiſſa: ſolvique quinto die ſatis eſt. Genus victus adhibendum eſt, quo carnem ali docui.

At,

At, si longius à præcordiis fistula est, ex intervallo jejunum radiculas esse, deinde vomere, necessarium est.

Quum vetustate callosa fit fistula (callus 300, 9. autem neminem fallit, quia durus est, & aut albus, aut pallidus) tum validioribus medicamentis opus est. Quale est, quod habet papaveris lachrymæ P. I. *. gummi P. III. *. cadmiæ P. IIII. *. atramenti sutorii P. VIII. *. ex quibus aqua coactis collyrium fit. Aut in quo sunt gallæ P. I. *. æruginis, sandarachæ, aluminis Ægyptii singulorum P. I. *. atramenti sutorii combusti P. II. *. Aut quod constat ex chalcitide, & è saxo calce; quibus adjicitur auripigmenti dimidio minus, quàm in singulis prioribus est; eaque melle cocto excipiuntur. Expeditissimum autem est ex præcepto Megetis,[n] æruginis rasæ P. II. *. conterere, deinde ammoniaci thymiamatis P. II. *. aceto liquare, eoque infuso æruginem cogere. Idque ex primis medicamentis est. Sed, ut hæc maximi effectus sunt, si cui ista non adsunt, facile tamen est callum quibuslibet adurentibus medicamentis erodere: satisque est vel papyrum intortum, vel aliquid ex penicillo in modum collyrii adstrictum eo illinere. Scilla quoque cocta & mixta cum calce, callum exest.

Si quando vero longior & transversa fistula est, demisso specillo, contra principium hujus incidi commodissimum est, & collyrium, * quod volueris demitti.

At si duplicem esse fistulam vel multiplicem

n Oribas. Synops. VII, 30. * Edit. Aldi, Steph. *utrumque*, alii legunt *utrimque*.

cem existimamus, sic tamen ut brevis, intraque carnem sit, collyrio uti non debemus; quod unam partem curet, reliquas omittat: sed eadem medicamenta arida in calamum scriptorium conjicienda sunt, isque ori fistulæ aptandus, inspirandumque, ut ea medicamenta intus compellantur. Aut eadem ex vino liquanda sunt; vel, si sordidior fistula est, ex mulso; si callosior, ex aceto; atque intus infundendum, quicquid inditum est. Superponenda sunt, quæ refrigerent & reprimant. nam fere, quæ circa fistulam sunt, habent aliquid inflammationis. Neque alienum est, ubi quis resolverit, antequam rursus alia medicamenta injiciat, per oricularium clysterem fistulam eluere; si plus puris fertur, vino; si callus durior est, aceto; si jam purgatur, mulso, vel aqua, in qua ervum coctum sit, sic ut huic quoque mellis paululum adjiciatur.

Fere vero fit, ut ea tunica, quæ inter foramen & integram carnem est, victa tot medicamentis exeat, infraque ulcus purum sit. Quod ubi contingit, imponenda glutinantia sunt; præcipueque spongia melle cocto illita. Neque ignoro, multis placuisse linamentum in modum collyrii compositum & tinctum melle, implendi causa demitti. sed celerius sic glutinantur, quam impletur. Neque verendum est, ne purum corpus puro corpori junctum non coeat, adjectis quoque medicamentis ad id efficacibus; cum sæpe exulceratio digitorum, nisi magna cura prospeximus, sanescendo in unum eos jungat.

13. De

13. *De Ulceris genere, quod κηρίον nominatur.*

Eſt etiam ulceris genus, quod à favi ſimilitudine κηρίον o Græcis nominatur. Idque duas ſpecies habet. Alterum eſt ſubalbidum, & furunculo ſimile; ſed majus, & cum magno dolore. Quod, ubi matureſcit, habet foramina; per quæ fertur humor glutinoſus, & purulentus; nec tamen ad juſtam maturitatem pervenit. Si diviſum eſt, multo plus intus corrupti, quam in furunculo, apparet, altiuſque deſcendit. Raro fit niſi in capillis.

Alterum eſt minus, & ſuper caput eminens, durum, latum, ſubviride, ſubpallidum, magis exulceratum: ſiquidem ad ſingulorum pilorum radices foramina ſunt, per quæ fertur humor glutinoſus, ſubpallidus, craſſitudinem mellis, aut viſci referens, interdum olei: &, ſi inciditur, viridis intra caro apparet. Dolor autem, & inflammatio ingens eſt, adeo ut acutam quoque febrem movere conſuerint.

Super id, quod minus crebris foraminibus exaſperatum eſt, recte imponitur & ficus arida, & lini ſemen *in mulſo coctum, & emplaſtra ac malagmata materiam educentia, aut quæ proprie huc pertinentia ſupra poſui.

Super alterum, & eadem medicamenta, & farina ex mulſo cocta, ſic ut ei dimidium reſinæ terebinthinæ miſceatur; & ficus in mulſo decocta, cui paulum hyſſopi contriti ſit adjectum; & uvæ taminiæ pars quarta fico adjecta. Quod ſi parum in utrolibet genere

o Actuar. M. M. II, 12. & IV, 16. Æginet. III, 3. Trallian. I, 9. * Al. *quod in vino.*

genere medicamenta proficiunt; totum ulcus uſque ad ſanam carnem excidi oportet. Ulcere ablato, ſuper plagam medicamenta danda ſunt; primum, quæ pus citent; deinde, quæ purgent, tum, quæ impleant.

14. *De Acrochordone, & Thymio, & Myrmeciis, & Clavo.*

Sunt vero quædam verrucis p ſimilia; quorum diverſa nomina, ut vitia ſunt. Ἀκροχορδόνα Græci vocant, ubi ſub cute coit aliquid durius, & interdum paulo aſperius, coloris ejuſdem; infra ad cutem tenue, ſupra latius. Idque modicum eſt, quia raro fabæ magnitudinem excedit. Vix unum tantum eodem tempore naſcitur; ſed fere plura, maximeque pueris: eaque nonnunquam ſubito deſinunt, nonnunquam mediocrem inflammationem excitant. ſunt, quæ etiam in pus convertuntur.

Ἀκροθύμιον q nominatur, quod ſuper corpus quaſi verrucula eminet, ad cutem latius, ſupra tenue, ſubdurum, & in ſummo peraſperum. Id, qua ſummum, colorem floris thymi repræſentat; unde ei nomen eſt; ibique facile finditur, & cruentatur; nonnunquam aliquantum ſanguinis fundit: fereque circa magnitudinem fabæ Ægyptiæ eſt, raro majus, interdum perexiguum. Modo autem unum, modo plura naſcuntur, vel in palmis, vel in inferioribus pedum partibus: peſſima tamen in obſcœnis ſunt; maximeque ibi ſanguinem fundunt.

Μυρμήκια r autem vocantur humiliora thymio

p Æginet. IV, 15. VI, 87. q Aëtius Tetrab. IV. Serm. II, 3. Oribaſ. Synopſ. VII, 39. r Actuar. M. M. II, 11. Oribaſ. Synopſ. VII, 43.

thymio durioraque. quæ radices altius exigunt, majoremque dolorem movent, infra lata, ſupra autem tenuia, minus ſanguinis mittunt: magnitudine vix unquam lupini modum excedunt. Naſcuntur ea quoque aut in palmis aut in inferioribus partibus pedum.

Clavus [s] autem nonnunquam quidem etiam alibi, ſed in pedibus tamen maxime naſcitur, præcipue autem ex contuſo, quamvis interdum aliter: doloremque, etiamſi non alias, tamen ingredienti movet.

Ex his Acrochordon & acrothymium ſæpe etiam per ſe finiuntur, &, quo minora ſunt, eo magis. Myrmecia & clavi ſine curatione vix unquam deſinunt. Acrochordon, ſi exciſa eſt, nullam radiculam relinquit, ideoque ne renaſcitur quidem. Acrothymio clavoque exciſis, ſubrotunda radicula naſcitur, quæ penitus deſcendit ad carnem: eaque relicta, idem rurſus exit. Myrmecia latiſſimis radicibus inhærent: ideoque ne excidi quidem ſine magna exulceratione poſſunt. Clavum ſubinde radere, commodiſſimum eſt. nam ſine ulla vi ſic molleſcit. at, ſi ſanguinis quoque aliquid emiſſum eſt, ſæpe emoritur. Tollitur etiam, ſi quis eum circumpurgat, deinde imponit reſinam, cui miſcuit pulveris paululum, quem ex lapide molari contrito fecit. Cætera vero genera medicamentis adurenda ſunt. Aliiſque id, quod ex fece vini: myrmeciis id, quod ex alumine & ſandaracha fit, aptiſſimum

[s] Æginet. III, 80. VI, 87.

ſimum eſt. Sed ea, quæ circa ſunt, foliis contegi debent, ne ipſa quoque exulcerentur: deinde poſtea lenticula imponi. Tollit acrothymium etiam ficus in aqua decocta.

15. *De Puſtularum generibus.*

t At puſtulæ maxime vernis temporibus oriuntur. Earum plura genera ſunt. Nam modo circa totum corpus partemve aſpredo quædam fit, ſimilis his puſtulis, quæ ex urtica, vel ex ſudore naſcuntur: v ἐξανθήματα Græci vocant. eæque modo rubent, modo colorem cutis non excedunt. Nonnunquam plures, ſimiles varis oriuntur, nonnunquam majores. Puſtulæ, lividæ, ſunt, aut pallidæ, aut nigræ, aut aliter naturali colore mutato: ſubeſtque illis humor. Ubi hæ ruptæ ſunt, infra quaſi exulcerata caro apparet. φλύκταιναι x ἑλκώδεις Græce nominantur. Fiunt vel ex frigore, vel ex igni, vel ex medicamentis.

Φλυζάκιον autem paulo durior puſtula eſt, ſubalbida, acuta. ex qua ipſa quod exprimitur, humidum eſt. Ex puſtulis vero nonnunquam etiam ulcuſcula fiunt, aut aridiora, aut humidiora: & modo tantum cum prurigine, modo etiam cum inflammatione ac dolore, exitque aut pus, aut ſanies, aut utrumque. Maximeque id evenit in ætate puerili: raro, in medio corpore: ſæpe, in eminentibus partibus.

Peſſima puſtula eſt, quæ y ἐπινυκτὶς vocatur. Ea colore vel ſublivida, vel ſubnigra, vel alba eſſe conſuevit. Circa hanc autem vehe-

t Aphor. III, 20. v Actuar. M.M. II, 11. Trall. I, 5. x Actuar. M.M. VI, 8. y Actuar. M.M. II, 11. Oribaſ. Synopſ. VII, 37. 42.

vehemens inflammatio eſt; &, cum aperta eſt, reperitur intus exulceratio mucoſa, colore humori ſuo ſimilis. Dolor ex ea ſupra magnitudinem ejus eſt: neque enim ea faba major eſt. Atq; hæc quoq; oritur in eminentibus partibus, & fere noctu. unde nomen quoque à Græcis ei ἐπινυκτὶς eſt impoſitum.

In omni vero puſtularum curatione primum eſt, multum ambulare, atque exerceri: ſi quid iſta prohibet, geſtari. Secundum eſt, cibum minuere: abſtinere ab omnibus acribus z & extenuantibus. eademque nutrices facere oportet, ſi lactens puer ita affectus eſt. Præter hæc, is, qui tam robuſtus eſt, ſi puſtulæ minutæ ſunt, deſudare in balneo debet; ſimulque ſuper eas nitrum inſpergere; oleoque vinum miſcere, & ſic ungi; tum deſcendere in ſolium. Si nihil ſic proficitur, aut ſi majus puſtularum genus occupavit, imponenda lenticula eſt; detractaque ſumma pellicula, ad medicamenta lenia tranſeundum. Ἐπινυκτὶς, poſt lenticulam, recte herba quoque ſanguinali, vel viridi coriandro curatur.

Ulcera vero ex puſtulis facta tollit ſpuma argenti cum ſemine fœni Græci mixta ſic, ut his invicem roſa atque intubi ſuccus adjiciatur, donec mellis craſſitudo ei fiat. Proprie ad eas puſtulas, quæ infantes male habent, lapidis, quem πυρίτην Græci vocant, P. VIII. *. cum quinquaginta amaris nucibus miſcetur, adjiciunturque olei cyathi tres. Sed prius ungi ex ceruſſa puſtulæ debent, & tum hoc illini.

z Oribaſ. de Morb. Curat. III, 54.

16. *De Scabie.* a

Scabies vero eſt durities cutis rubicundior. ex qua puſtulæ oriuntur, quædam humidiores, quædam ſicciores. Exit ex quibuſdam ſanies; fitque ex his continuata exulceratio pruriens; ſerpitque in quibuſdam cito. Atque in aliis quidem ex toto deſinit, in aliis vero certo tempore anni revertitur. Quo aſperior eſt, quoque prurit magis, eo difficilius tollitur. Itaque
340. eam, quæ talis eſt, ἀγρίαν Græci appel-
14. lant, id eſt feram.

In hac quoque victus ratio eadem, quæ ſupra, neceſſaria eſt. Medicamentum autem ad incipientem hanc idoneum eſt; quod fit ex ſpodii, croci, æruginis, ſingulorum P. I. *. piperis albi, omphacii, ſingulorum P. I. *. cadmiæ P. VIII. *. At, ubi jam exulceratio eſt, id, quod fit ex ſulphuris P. I. *. ceræ P. IV. *. picis liquidæ hemina, olei ſextariis duobus. quæ ſimul uſque ad craſſitudinem mellis incoquuntur. Eſt
255, etiam, quod ad Protarchum authorem re-
16. fertur. Habet hoc farinæ lupinorum ſextarium, nitri cyathos quatuor, picis liquidæ heminam, reſinæ humidæ ſelibram, aceti cyathos tres. Crocum quoque, lycium, ærugo, myrrha, cinis, æquis portionibus recte miſcentur, & ex paſſo coquuntur. Idque omnem utique ſcabiem ſanat. Ac, ſi nihil aliud eſt, amurca ad tertiam partem decocta, vel ſulphur pici liquidæ miſtum, ſicut de pecoribus propoſui, hominibus quoque ſcabie laborantibus opitulantur

17. *De*

a Oribaſ. de Morb. Curat, III, 58.

17. *De Impetiginis ſpeciebus.* b

Impetiginis vero ſpecies ſunt quatuor. Minime mala eſt, quæ ſimilitudine ſcabiem repræſentat. nam & rubet, & durior eſt, & exulcerata, & rodit. Diſtat autem ab ea, quæ magis exulcerata eſt, & varis ſimiles puſtulas habet; videnturque eſſe in ea quaſi bullulæ quædam, ex quibus interpoſito tempore quaſi ſquamulæ ſolvuntur, certioribuſque hæc temporibus revertitur.

Alterum genus eſt pejus & ſimile papulæ fere, ſed aſperius rubicundiuſque, figuras varias habens: ſquamulæ ex ſumma cute decidunt, roſio major eſt, celerius & latius procedit, certioribuſque etiam, quam prior, temporibus & fit, & deſinit. Rubra cognominatur.

Tertia etiamnum deterior eſt, nam & craſſior eſt, & durior, & magis tumet; in ſumma cute finditur, & vehementius rodit. Ipſa quoque ſquamoſa, ſed nigra eſt: proceditque & latet, nec tardat: minus vero errat in temporibus, quibus aut oritur, aut deſinit; neque ex toto tollitur. Nigræ cognomen eſt.

Quartum genus eſt, quod curationem omnino non recipit, diſtans colore. nam ſubalbidum eſt, & recenti cicatrici ſimile; ſquamulaſque habet pallidas, quaſdam ſubalbidas, quaſdam lenticulæ ſimiles: quibus demptis, profluit ſanguis nonnunquam. Alioqui vero humor ejus albidus eſt, cutis dura atque fiſſa eſt, proceditque latius.

Hæc vero omnia genera maxime oriuntur in pedibus, & manibus; atque un-

b Oribaſ. de Morb. Curat. III, 59. Synopſ. VII, 49.

gues quoque infestant. Medicamentum non aliud valentius est, quam quod ad scabiem quoque pertinere sub authore
338, Protarcho retuli. Serapion autem, nitri
23. P. II. * sulphuris P. IV. * excipiebat resina copiosa, eoque utebatur.

18. *De papulis.*

Papularum vero duo genera sunt. Alterum est, in quo per minimas pustulas cutis exasperatur, & rubet, leviterque roditur, medium habet pauxillo levius: tarde serpit. idque vitium maxime rotundum incipit, eademque ratione in orbem pro-
338. cedit. Alterum est, quam ἀγρίαν Græci
11. appellant. In qua similiter quidem, sed magis cutis exasperatur, exulceraturque, ac vehementius & roditur, & rubet, & interdum etiam pilos remittit.

Quæ minus rotunda est, difficilius sanescit: nisi sublata est, in impetiginem vertitur. Sed levis papula etiam, si jejuna saliva quotidie defricetur, sanescit. Major, commodissime murali herba tollitur, si super eadem trita est. Ut vero ad composita medicamenta veniamus, idem illud Protarchi tanto valentius in his est, quanto minus in his vitii est. Alterum ad idem, Miconis: nitri rubri, thuris, singulorum P. I. *. cantharidum purgatarum P. II. *. sulphuris ignem non experti tantundem, resinæ terebinthinæ liquidæ P. XX. *. farinæ lolii sext. III. git cyathi tres, picis crudæ sext. unum.

19. *De Vitiliginis ſpeciebus, id eſt, de Alpho, & Melane, & Leuce.* c

Vitiligo quoque, quamvis per ſe nullum periculum adfert: tamen & fœda eſt, & ex malo corporis habitu fit. Ejus tres ſpecies ſunt. Ἄλφος vocatur, ubi color albus eſt, fere ſubaſper & non continuus, ut quædam quaſi guttæ diſperſæ eſſe videantur. Interdum etiam latius, & cum quibuſdam intermiſſionibus ſerpit. Μέλας colore ab hoc differt, quia niger eſt, & umbræ ſimilis. cætera eadem ſunt. Λεύκη habet quiddam ſimile alpho, ſed magis albida eſt, & altius deſcendit; in eaque albi pili ſunt, & lanugini ſimiles. Omnia hæc ſerpunt: ſed in aliis celerius, in aliis tardius. Alphos & Melas in quibuſdam variis temporibus oriuntur & deſinunt. Leuce, quem occupavit, non facile dimittit.

Priora curationem non difficillimam recipiunt: ultimum vix unquam ſaneſcit; ac, ſi quid ei vitio demptum eſt, tamen non ex toto ſanus color redditur. Utrum autem aliquod horum ſanabile ſit, an non; experimento facile colligitur. Incidi enim cutis debet, aut acu pungi. ſi ſanguis exit, quod fere fit in duobus prioribus, remedio locus eſt: ſi humor albidus, ſanari non poteſt. Itaque ab hoc quidem abſtinendum eſt.

Super id vero, quod curationem recipit, imponenda lenticula mixta cum ſulphure & thure, ſic, ut ea contrita ex aceto ſit. Aliud ad idem, quod ad Irenæum authorem refertur. Alcyonium, nitrum, cuminum,

c Actuar. M. M. II, 11. VI, 8. Oribaſ. de Morb. Cur, III, 58. Aëtius Tetrab. IV. Serm. I, 132.

num, fici folia arida paribus portionibus contunduntur, adjecto aceto. His in sole vitiligo perungitur: deinde non ita multo post, ne nimis erodatur, eluitur. Proprie quidem, Micone authore, eos, quos Alphos vocari dixi, hoc medicamento perungunt: sulphuris P. II. *. nitri P. IV. *. myrrhæ aridæ contritæ acetabulum miscent, deinde in balneo super vitiliginem inspergunt farinam ex faba, tum hæc inducunt. Hi vero, quos Melanas vocari dixi, curantur, cum simul contrita sunt alcyonium, thus, hordeum, faba, eaque sine oleo in balneo ante sudorem insperguntur, ac tum genus id vitiliginis defricatur.

LIBER SEXTUS.

CAP. I.

De Vitiis singularum corporis partium.

DIXI de his vitiis, quæ per totum corpus orientia, medicamentorum auxilia desiderant: nunc ad ea veniam, quæ non nisi in singulis partibus incidere consueverunt, orsus à capite.

1. *De Capillis fluentibus.* a

In hoc igitur capillis fluentibus maxime quidem sæpe radendo succurritur. Adjicit etiam vim quandam ad continendum, ladanum cum oleo *mistum. Nunc de his capillis loquor, qui post morbum fere fluunt.
343, 27. Nam, quo minus caput quibusdam ætate nu-

a Trallian. I, 2. Actuar. M. M. II, 5. IV, 9. Oribas. de Loc. Affect. Cur. IV, 5. * Scil. myrteo. Th. Priscian. I, 2.

* nudetur, ſuccurri nullo modo poteſt.

CAP. II.

De Porrigine. a

PORRIGO autem eſt, ubi inter pilos quædam quaſi ſquamulæ ſurgunt, eæque à cute reſolvuntur; & interdum madent, multo ſæpius ſiccæ ſunt. Idque evenit, modo ſine ulcere, modo exulcerato loco. Huic quoque modo malo odore, modo nullo accedente. Fereque id in capillo fit, rarius in barba, aliquando etiam in ſupercilio. Ac neque ſine aliquo corporis vitio naſcitur, neque ex toto inutile eſt. Nam bene integro capite, non exit: ubi aliquod in eo vitium eſt, non incommodum eſt, ſummam cutem potius ſubinde corrumpi, quam id, quod nocet, in aliam partem magis neceſſariam verti.

Commodius eſt ergo ſubinde pectendo repurgare, quam id ex toto prohibere. Si tamen ea res magis offendit (quod nimium humore ſequente fieri poteſt; magiſque, ſi is etiam mali odoris eſt) caput ſæpe radendum eſt; dein id ſuper adjuvandum aliquibus ex leviter reprimentibus. quale eſt nitrum cum aceto, vel ladanum cum myrteo & vino, vel myrobalanum cum vino. Si parum per hæc proficitur, vehementioribus uti licet; cum eo, ut ſciamus, utique in recenti vitio id inutile eſſe.

* Priſcian. I, 2 a Æginet. III, 3. Trallian. I. 4. Oribaſ. de Loc. Affect. Cur. IV, 9, 10.

CAP. III.

De Sycosi. [a]

EST etiam ulcus, quod à fici similitudine σύκωσις à Græcis nominatur, quia caro in eo excrescit: & id quidem generale est. Sub eo vero duæ species sunt. Altera, ulcus durum & rotundum est: altera, humidum & inæquale. Ex duro exiguum quiddam & glutinosum exit: ex humido plus, & mali odoris. Fit utrunque in iis partibus, quæ pilis conteguntur: sed, id quod callosum & rotundum est, maxime in [b] barba; id vero, quod humidum, præcipue in capillo.

Super utrunque oportet imponere elaterium, aut lini semen contritum & aqua coactum, aut ficum in aqua decoctam, aut emplastrum tetrapharmacum ex aceto subactum. Terra quoque Eretria ex aceto liquata recte illinitur.

CAP. IV.

De Areis.

AREARUM quoque duo genera sunt. Commune utrique est, quod, emortua summa pellicula, pili primum extenuantur; deinde excidunt: ac, si ictus is locus est, sanguis exit liquidus, & mali odoris: increscitque utrumque in aliis celeriter, in aliis tarde. Pejus est, quod densam cutem, & subpinguem, & ex toto glabram fecit. Sed ea, quæ ἀλωπεκία [b] nominatur, sub qualibet figura dilatatur. Fit & in capillo, & in barba.

a Æginet. III, 3. Actuar. M.M. II, 5. Oribas. de Loc. Affect. Cur. IV, 52. Trall. I, 5. b Trallian. I. 1. Priscian. L. 1. c. 6.

barba. Id vero, quod à serpentis similitudine ὀφίασις [c] appellatur, incipit ab occipitio: duorum digitorum latitudinem non excedit: ad aures duobus capitibus serpit; quibusdam etiam ad frontem, donec se duo capita in priorem partem committant. Illud vitium in qualibet ætate est: hoc fere in infantibus. Illud vix unquam sine curatione: hoc per se sæpe finitur.

Quidam hæc genera arearum scalpello exasperant. quidam illinunt adurentia ex oleo; maximeque chartam combustam. quidam resinam terebinthinam cum thapsia inducunt. Sed nihil melius est, quam novacula quotidie radere: quia, cum paulatim summa pellicula excisa est, adaperiuntur pilorum radiculæ. Neque ante oportet desistere, quam frequentem pilum nasci apparuerit. Id autem, quod subinde raditur, illini atramento sutorio satis est.

CAP. V.

De Varis, & Lenticulis, & Ephelide. [a]

PENE ineptiæ sunt, curare varos, & lenticulas, & ephelidas: sed eripi tamen fœminis cura cultus sui non potest. Ex iis autem, quæ supra proposui, vari lenticulæque vulgo notæ sunt; quamvis rarior ea species est, quam φακίαν Græci vocant, cum sit ea lenticula rubicundior, & inæqualior. Ἐφηλὶς vero à plerisque ignoratur: quæ nihil est, nisi asperitas quædam & durities mali coloris. Cætera non nisi in facie;

c Oribas. de loc. Affect. Cur. IV, 42. Actuar. M. M. V, 13. a Æginet. III, 1.

cie: lenticulæ etiam in alia parte nonnunquam nasci solent. de qua per se scribere alio loco, visum operæ pretium non est.

Sed vari commodissime tolluntur imposita resina, cui non minus quam ipsa est, aluminis scissilis, & paulum mellis adjectum est. Lenticulam tollunt galbanum & nitrum, cum pares portiones habent, contritaque ex aceto sunt, donec ad mellis crassitudinem venerint. His corpus illinendum est, &, interpositis pluribus horis, mane eluendum, oleoque leviter ungendum.

Ephelidem tollit resina, cui tertia pars salis fossilis & paulum mellis adjectum est. Ad omnia vero ista atque etiam ad colorandas cicatrices, prodest ea compositio, quæ ad Tryphonem patrem authorem refertur. In ea pares portiones sunt myrobalani, crocomagmatis, cretæ cimoliæ subceruleæ, nucum amararum, farinæ hordei atque ervi, struthii albi, sertulæ campanæ seminis. quæ omnia contrita, melle quam amarissimo coguntur, illitumque à vespere usque mane eluitur.

Cap. VI.

De oculorum morbis: & primo de his, qui lenibus medicamentis curantur. [a]

Sed hæc quidem mediocria sunt. [b] Ingentibus vero & variis casibus oculi nostri patent. Qui cum magnam partem ad vitæ simul & usum & dulcedinem conferant, summa cura tuendi sunt.

Pro-

a Actuar. M. M. IV, 11. VI, 5. III, 22.
b Trallian. II, 1.

Protinus autem orta lippitudine, quædam notæ sunt, ex quibus, quid eventurum sit, colligere possimus. Nam, si simul & lacryma & tumor & crassa puituita cœperint; si ea pituita lachrymæ mista est; neque lachryma calida est, pituita vero alba & mollis, tumor non durus, longæ valetudinis metus non est. At si lachryma multa & calida, pituitæ paulum, tumor modicus, idque in uno oculo est; longum id sed sine 331.
periculo, futurum est. Idque lippitudinis 411.
genus minime cum dolore est; sed vix ante vigesimum diem tollitur; nonnunquam per duos menses durat, quandoque brevius finitur.

Si pituita alba & mollis esse incipit; lachrymæque miscetur, aut, si simul hæ utrunque oculum invaserunt, potest esse brevior, sed periculum ulcerum est. Pituita autem sicca & arida dolorem quidem movet, sed maturius desinit; nisi quid exulceravit.

Tumor magnus si sine dolore est, & siccus, sine ullo periculo est: si siccus quidem, sed cum dolore est, fere exulcerat; & nonnunquam ex eo casu fit, ut palpebra cum oculo glutinetur. Ejusdem exulcerationis timor in palpebris pupillisve est; ubi, super magnum dolorem, lachrymæ salsæ calidæque eunt; aut etiam si, tumore jam finito, diu lachryma cum pituita profluit.

Pejus etiamnum est, ubi pituita pallida aut livida est, lachryma calida aut multa profluit, caput calet, à temporibus ad ocu-

los

los dolor pervenit, nocturna vigilia urget. ſiquidem ſub his oculus plerumque rumpitur, votumque eſt, ut tantum exulceretur. Intus ruptum oculum febricula juvat. Si foras jam ruptus procedit, ſine auxilio eſt. Si de nigro aliquid albidum factum eſt, diu manet. At, ſi aſperum, & craſſum eſt, etiam poſt curationem veſtigium aliquod relinquit.

Curari vero oculos ſanguinis detractio- 1
ne, medicamento, balneo, fotu, vino, vetuſtiſſimus author Hippocrates a memoriæ prodidit. Sed eorum tempora & cauſas parum explicuit: in quibus Medicinæ ſumma eſt. Neque minus in * abſtinentia & alvi 1
69,21. ductione ſæpe auxilii eſt. Hos igitur interdum inflammatio occupat: ubi cum tumore in his dolor eſt; ſequiturque pituitæ curſus, nonnunquam copioſior vel acrior, nonnunquam utraque parte moderatior. In 2
ejuſmodi caſu prima omnium ſunt quies
114, 20. & abſtinentia. Ergo primo die, loco ob-
298, 15. ſcuro cubare debet ſic, ut à ſermone quoque abſtineat: nullum cibum aſſumere; ſi fieri poteſt, ne aquam quidem; ſin minus, 2
certe quam minimum ejus.

Quod ſi graves dolores ſunt, commodius ſecundo die; ſi tamen res urget, etiam primo † ſanguis mittendus eſt; utique ſi in fronte venæ tument, ſi firmo corpore ma- 3
teria ſupereſt: Si vero minor impetus, minus acrem curationem requirit. Alvum non niſi ſecundo tertiove die duci oportet. At modica inflammatio neutrum ex his auxi-

a Aphor. VI, 31. * Marcell. de Medic. c. 8.
† Idem ibid.

auxilium desiderat: satisque est, uti quiete & abstinentia.

Neque tamen in lippientibus longum jejunium necessarium est, ne pituita tenuior atque acrior fiat: sed secundo die dari debet id, quod levissimum videri potest ex iis, quæ pituitam faciunt crassiorem; qua- 360.
lia sunt ova sorbilia: si minor vis urget, 15.
pulticula quoque, aut panis ex lacte. In sequentibus diebus, quantum inflammationi detrahetur, tantum adjici cibus poterit; sed generis ejusdem: utique ut nihil salsum, nihil acre, nihil ex his, quæ extenuant, sumatur; nihil potui præter aquam. Et victus quidem ratio talis maxime necessaria est.

Protinus autem primo die, † croci P. I. *. & farinæ candidæ quam tenuissimæ P. II. *. excipere oportet ovi albo, donec mellis crassitudinem habeat: idque in linteolum illinere, & fronti agglutinare, ut, compressis venis, pituitæ impetum cohibeat. Si crocum non est, thus idem facit. Linteolo an lana excipiatur, nihil interest. Superinungi vero oculi debent sic, ut croci quantum tribus digitis comprehendi potest, sumatur, myrrhæ ad fabæ, papaveris lachrymæ ad lentis magnitudinem, eaque cum passo conterantur, & specillo super oculos inducantur. Aliud ad idem: mirrhæ P. I. *. § madragoræ succi P. II. *. papaveris lachrymæ P. II. *. foliorum rosæ, cicutæ seminis, singulorum P. III. *. acaciæ P. IV. *. gummi P. VIII. *. Et hæc quidem interdiu

† Marcell. de Medic. c. 8.
§ Idem ibid.

diu: noctu vero, quo commodior quies veniat, non alienum eſt, ſuperimponere candidi panis interiorem partem ex vino ſubactam. nam & pituitam reprimit, &, ſi quid lachrymæ proceſſit, abſorbet, & oculum glutinari non patitur.

Si grave id & durum, propter magnum oculorum dolorem, videtur, ovi & album & vitellus in vas defundendum eſt; adjiciendumque eo mulſi paulum, idque digito permiſcendum; ubi facta unitas eſt, demitti debet lana mollis bene carpta, quæ id excipiat, ſuperque oculos imponi. Ea res & levis eſt, & refrigerando pituitam coercet, & non exareſcit, & glutinari oculum non patitur. Farina quoque hordeacea cocta, & cum malo cotoneo cocto mixta, commode imponitur Neque ab ratione abhorret, etiam penicillo potiſſimum uti expreſſo, ſi levior impetus eſt, ex aqua; ſi major, ex poſca. Priora faſcia deliganda ſunt, ne per ſomnum cadant: at hoc ſuperimponi ſatis eſt, quia & reponi ab ipſo ægro commode poteſt: & quia, cum inaruit, iterum madefaciendum eſt. Si tantum mali eſt, ut ſomnum diu prohibeat, eorum aliquid dandum eſt, quæ ἀνώδυνα Græci appellant: ſatiſque eſt puero, quod ervi; viro, quod fabæ magnitudinem impleat. In ipſum vero oculum primo die, niſi immodica inflammatio eſt, nihil recte conjicitur: ſæpe enim potius concitatur eo pituita, quam minuitur. At ſecundo die, gravi quoque lippitudine per indita medica-

men-

menta recte ſuccurritur, ubi vel jam ſanguis miſſus, vel alvus ducta eſt; aut, neutrum neceſſarium eſſe, manifeſtum eſt.

2. *De diverſis oculorum collyriis.*

Multa autem multorumque collyria ad id apta ſunt; noviſque etiamnum miſturis temperari poſſunt; cum lenia medicamenta, & modice reprimentia, facile & varie miſceantur. Ego autem nobiliſſima exequar.

3. *Philonis collyrium.*

Eſt igitur Philonis, quod habet ceruſſæ elotæ, ſpodii, gummi, ſingulorum P. I. *. papaveris lachrymæ combuſtæ P. I. *. Illud ſcire oportet, hæc quoque omnia medicamenta, ſingula primum per ſe teri, deinde miſta iterum, adjecta paulatim vel aqua, vel alio humore. Gummi cum quaſdam alias facultates habeat, hoc maxime præſtat, ut, ubi collyria diu facta inaruerunt, glutinata ſint, neque frientur.

4. *Dioniſii collyrium.*

Dionyſii collyrium eſt: papaveris lachrymæ combuſtæ, donec tenereſcat P. I. *. thuris combuſti, gummi, ſingulorum P. II. *. ſpodii P. IIII. *.

5. *Cleonis collyrium.* d

Cleonis nobile admodum: papaveris lachrymæ frictæ P. I. *. croci P. I. *. gummi P. *. V. quibus, cum teruntur, adjicitur roſæ ſuccus. Aliud ejuſdem valentius: ſquamæ ferri, quod ςόμωμα † adpellant, P. I. *. croci P. II. *. ſpodii P. IV. *. plumbi & eloti, & combuſti P. I. *. gummi tantun-

d Oribaſ. Synopſ. LIII, *de Collyriis.* Æginet. VII, 16.
† Vide Sarracenum in Dioſcorid. L. V. c. 90.

tundem. Ejus aliud quoque ad idem eſt, maxime ubi multa pituita profluit: caſtorei P.*. I. aloes P.*. I. myrrhæ P.*. II. cadmiæ curatæ P. VIII.*. ſtibii tantundem, acaciæ ſucci P. XII. *. quod, cum miſcueris, in pixidicula ſervetur. Theodotus vero huic compoſitioni adjecit papaveris lachrymæ combuſtæ P.*. I. æris combuſti & eloti P. II. *. nucleorum palmarum combuſtorum P. X. *. gummi P. XII. *.

e 6. *Theodoti collyrium, Achariſtum appellatum.* 1

At ipſius Theodoti, quod à quibuſdam ἀχάριςον nominatur, ejusmodi eſt: caſtorei, nardi Indici, ſingulorum P. I. *. lycii P. *. papaveris lachrymæ tantundem; myrrhæ P. II. *. croci, ceruſſæ elotæ, aloes, ſin- 1
gulorum P. III. *. cadmiæ botryitidis elotæ, æris combuſti, ſingulorum P. VIII. *. gummi P. XVIII. *. acaciæ ſucci P. XX. *. ſtibii tantundem; quibus aqua pluvialis adjicitur.

7. *Cythion vel Thephrion collyrium.* 2

Præter hæc, ex frequentiſſimis collyriis eſt id, quod quidam Cythion, quidam à cinereo colore Tephrion appellant. Habet amyli, tragacanthæ, acaciæ ſucci, gummi, ſingulorum P. I. *. papaveris lachrymæ P. II. *. 2
ceruſſæ elotæ P. IV. *. ſpumæ argenti elotæ P. VIII. quæ æque ex aqua pluviatili conteruntur.

8. *Euelpidis collyrium, Trygodes nominatum.*

Euelpides autem, qui ætate noſtra maximus fuit * ocularius medicus, utebatur eo, 3
quod ipſe compoſuerat, & τρυγῶδες nominabat,

e Æginet. VII, 16. Paulo aliter exſtat apud Marcellum de Medic. c. VIII, pag. 267. Ed. Steph. Eſt & aliud Theodotion Dionyſianum pag. 274. eodem capite deſcriptum, niſi malis hoc referre ad mox antecedens Dionyſii. Aliud exſtat etiam pag. 281. * Marcell. de Medic. c. 8. p. 267. 274.

nabat. Habet autem hoc, castorei P. II. *. lycii, nardi, papaveris lachrymæ, singulorum P. I. *. croci, myrrhæ, aloes, singulorum P. IV. *. æris combusti P. VIII. *. cadmiæ, & stibii, singulorum P. XII. *. acaciæ succi P. XXVI. *. gummi tantundem.

Quo gravior vero quæque inflammatio est, eo magis leniri medicamento debet, adjecto vel albo ovi, vel muliebri lacte. At, si neque medicus, neque medicamentum præsto est, sæpius utrumlibet horum in oculos penicillo ad idipsum facto infusum, id malum lenit. Ubi vero aliquis relevatus est, jamque cursus pituitæ constitit, reliquias fortasse leviores futuras discutiunt balneum & vinum. Igitur lavari debet leviter, ante ex oleo perfricatus, diutiusque in cruribus & feminibus; multaque calida aqua fovere oculos; deinde per caput prius calida, tum egelida perfundi: à balneo cavere ne quo frigore afflatuve lædatur: posthæc cibo paulo pleniore, quam ex operum consuetudine, uti; vitatis tamen omnibus pituitam extenuantibus: vinum bibere lene, subausterum, modice vetus; neque effuse, neque timide; ut neque cruditas ex eo, & tamen somnus fiat, lenianturque intus latentia acria. Sed, si quis in balneo sensit majorem oculorum perturbationem, quam attulerat (quod incidere his solet, qui, manente adhuc pituitæ cursu, festinarunt) quamprimum discedere debet: nihil eo die vini assumere; cibi minus etiam, quam pridie. deinde cumprimum

mum satis pituita substitit, iterum ad usum balnei redire.

Solet tamen evenire nonnunquam, sive tempestatum vitio, sive corporis, ut pluribus diebus neque dolor, neque inflammatio, & minime pituitæ cursus finiatur. Quod ubi incidit, jamque ipsa vetustate res matura est, ab his eisdem auxilium petendum est, id est balneo ac vino. Hæc enim ut in recentibus malis aliena sunt; quia concitare ea possunt, & accendere: sic in veteribus, quæ nullis aliis auxiliis cessērunt, admodum efficacia esse consuerunt. videlicet hic quoque, ut alibi*, cum secun-
19, 18. da vana fuerint, contrariis adjuvantibus. Sed ante tonderi ad cutem convenit: deinde in balneo aqua calida quamplurima caput atque oculos fovere: tum utrunque penicillo detergere, & ungere caput irino unguento: continereque in lectulo se; donec omnis calor, qui conceptus est, finiatur; desinatque sudor, qui necessario in capite collectus est. Tum ad idem cibi vinique genus veniendum est sic, uti potiones meracæ sint; obtegendumque caput, & quiescendum. Sæpe enim posthæc gravis
348, somnus, sæpe sudor, sæpe alvi dejectio pi-
15. tuitæ cursum finit. Si levatum est malum
368, (quod aliquando serius fit) per plures
28. dies idem fieri oportet, donec ex toto sanitas restituatur. Si diebus eisdem alvus nihil reddit, ducenda est; quo magis superiores partes leventur.

Nonnunquam autem ingens inflammatio

* Lib. II. c. 9.

tio tanto impetu erumpit, ut oculos è sua sede propellat. πρόπτωσιν id, quoniam oculi procidunt, Græci appellant. His utique, si vires patiuntur, sanguinem mitti: si id fieri non potest, alvum duci, longioremque inediam induci, necessarium est. Opus autem lenissimis medicamentis est. Ideoque Cleonis collyrio quidam, quod ex duobus ante positum est, utuntur. 351, 27. Sed optimum est Nilei: neque de ullo magis inter omnes authores convenit.

9. *Nilei collyrium, omnium optimum.*

Id habet nardi Indici, papaveris lachrymæ, singulorum P. *. gummi P. I. *. croci P. II. *. foliorum rosæ recentium P. IV. *. quæ vel aqua pluviatili, vel vino levi subaustero coguntur. Neque alienum est, malicorium, vel sertulam campanam ex vino coquere, deinde conterere: aut myrrham nigram cum rosæ foliis miscere: aut hyoscyami folia cum ovi vitello cocta: aut farinam cum acaciæ succo, vel passo, aut mulso. Quibus si folia quoque papaveris adjiciuntur, aliquanto valentiora sunt. Horum aliquo præparato, penicillo fovere oculos oportet, ex aqua calida expresso, in qua ante vel myrti vel rosæ folia decocta sint: deinde, ex illis aliquid imponi. Præter hæc, ab occipitio incisa cute, cucurbitula adhibenda est.

Quod si per hæc restitutus oculus in sedem suam non est, eodemque modo prolapsus permanet, scire oportet, lumen esse amissum: deinde futurum, ut indurescat

is, aut in pus vertatur. Si ſuppuratio ſe oſtendit, ab eo angulo, qui tempori propior eſt, incidi oculus debet; ut, effuſo pure, inflammatio ac dolor finiatur, & intus tunicæ reſidant, quo minus fœda poſtea facies ſit. Utendum deinde vel iiſdem collyriis ex lacte aut ovo; vel croco, cui album ovi miſceatur. At, ſi induruit, & ſic emortuus eſt, ut ne in pus verteretur; quatenus fœde prominebit, excidendum erit ſic, ut hamo ſumma tunica apprehendatur, atque infra id ſcalpellus incidat: tum eadem medicamenta erunt injicienda, donec omnis dolor finiatur. Iiſdem medicamentis in eo quoque oculo utendum eſt, qui primum procidit, deinde per plura loca fiſſus eſt.

10. *De Carbunculis oculorum.* [f]

Solent etiam carbunculi ex inflammatione naſci, nonnunquam in ipſis oculis, nonnunquam in palpebris: & in his ipſis, modo ab interiore, modo ab exteriore parte. In hoc caſu alvus ducenda eſt: cibus minuendus: lac potui dandum; ut acria, quæ læſerunt, leniantur. Quod ad cataplaſmata & medicamenta pertinet, his utendum, quæ adverſus inflammationes propoſita ſunt. Atque hic quoque Nilei Collyrium optimum eſt. Si tamen carbunculus in exteriore palpebræ parte eſt, ad cataplaſmata aptiſſimum eſt lini ſemen ex mulſo coctum; aut, ſi id non eſt, tritici farina eodem modo cocta.

f Scribon. Larg. III, c. 25. Marcell. de Medic. C. VIII. Trallian. II, 7.

11. *De Pustulis oculorum.*

Pustulæ quoque ex inflammationibus interdum oriuntur. Quod si inter initia protinus incidit, magis etiam servanda sunt, quæ de sanguine & quiete supra proposui; sin serius, quam ut sanguis mitti possit, alvus tamen ducenda est. Si id quoque aliqua res inhibet, utique victus ratio servanda est. Medicamentis autem hic quoque lenibus opus est; quale Nilei, quale Cleonis est.

12. *Philetis collyrium, ad pustulas oculorum.*

Id quoque, quod Philetis vocatur, huic aptum est. Habet enim myrrhæ, papaveris lachrymæ, singulorum P. I. *. plumbi eloti, terræ samiæ, quæ ἀςὴρ vocatur, tragacanthæ, singulorum P. IV. *. stibii cocti †, amyli, singulorum P. VI. *. spodii eloti, cerussæ elotæ, singulorum P. VIII. *. quæ aqua pluviatili excipiuntur. Usus collyrii, vel ex ovo, vel ex lacte est.

13. *De Ulceribus oculorum, & de*
διὰ λιβάνου collyrio. *

Ex pustulis ulcera interdum fiunt; eaque recentia æque lenibus medicamentis nutrienda sunt, & iisdem fere, quæ supræ in pustulis proposui. Fit quoque proprie ad hæc, quod διὰ λιβάνου vocatur. Habet æris combusti, & eloti, papaveris lachrymæ frictæ singulorum P. I. *. spodii eloti, thuris, stibii combusti & eloti, myrrhæ, gummi, singulorum P. II. *.

14. *De Imminutione oculorum.*

Evenit etiam, ut oculi, vel ambo, vel

† Scribon. Largus Comp. XXIII. Rhodius in notis pag. 63. * Trallian. II, 5. Longè aliter describitur à Marcello de Medic. Cap. VIII. pag. 280. Eâdem paginâ paulo interius aliud ejusdem nominis depromitur.

singuli, minores fiant, quam esse naturaliter debeant. Idque & acer pituitæ cursus in lippitudine efficit, & continuati fletus, & ictus parum bene curati. In his quoque iisdem lenibus medicamentis ex muliebri lacte utendum est: cibis vero his, qui maxime corpus alere, & implere consuerunt: vitandaque omni modo causa, quæ lachrymas excitet, & cura domesticorum. quo-
127,25. rum etiam, si quid forte incidit, ejus * notitiæ subtrahendum: atque acria quoque medicamenta, & acres cibi non alio magis nomine his nocent, quam quod lachrymas movent.

15. *De Pediculis palpebrarum.* g

Genus quoque vitii est, qui inter pilos palpebrarum pediculi nascuntur. id *φθειρίασιν* Græci nominant. Quod cum ex malo corporis habitu fiat, raro non ultra procedit: sed fere, tempore interposito, pituitæ cursus acerrimus sequitur; exulceratisque vehementer oculis, aciem quoque ipsam corrumpit.

His alvus ducenda est: caput ad cutem tondendum, diuque quotidie jejunis perfricandum. His, ambulationibus aliisque exercitationibus diligenter utendum: gargarizandum ex mulso, in quo nepeta & pinguis ficus decocta sit: sæpe in balneo multa calida aqua fovendum caput: vitandi acres cibi; lacte pingui vinoque utendum: bibendumque liberalius, quam edendum est. Medicamenta vero intus quidem lenia danda sunt; ne quid acrioris pitu-

* Hippocr. de Dec. Orn. XI. 15. g Actuar. M M. II, 7, & IV, 11. Aëtius Tetr. II. Serm. III, 65. Oribas. de Loc. Aff. IV, 32.

pituitæ concitent: ſuper ipſos vero pediculos alia, quæ necare eos, & prohibere, ne ſimiles naſcantur, poſſint. Ad idipſum ſpumæ nitri P. I. *. ſandarachæ P. I. *. uvæ taminiæ, P. *. I. ſimul teruntur, adjiciturque vetus oleum pari portione, atque acetum, donec eis mellis craſſitudo ſit.

16. De Oculorum gravioribus morbis, qui ex inflammationibus oriuntur, & validioribus medicamentis curantur, & de Andreæ collyrio, & de διὰ κέρατος.

Hactenus oculorum morbi, qui lenibus medicamentis nutriuntur. Genera deinde alia ſunt, quæ diverſam curationem deſiderant; fere ex inflammationibus nata, ſed finitis quoque his manentia. atque inprimis in quibuſdam perſeverat tenuis pituitæ curſus. Quibus alvus ab inferiore parte evocanda eſt, demendumque aliquid ex cibo. Neque alienum eſt, illini frontem ex compoſitione Andreæ. Quæ habet gummi P. I. *. ceruſſæ, ſtibii, ſingulorum P. II. *. ſpumæ argenti coctæ & elotæ P. IV. *. ſed ea ſpuma ex aqua pluviatili coquitur; & arida hæc medicamenta ex ſucco myrti conteruntur. His illita fronte, cataplaſma quoque ſuperinjiciendum ex farina, quæ frigida aqua coacta ſit, cuique aut acaciæ ſuccus, aut cupreſſus adjecta ſit. Curcubitula quoque, inciſo vertice, recte accommodatur: aut ex temporibus ſanguis emittitur. Inungi vero eo debet, quod habet ſquamæ æris, papaveris lachrymæ, ſingulorum P. *. cervini cornu combuſti & eloti,

ti, plumbi eloti, gummi, singulorum P. IV. *. thuris P. XII. Hoc vero collyrium quia cornu habet, διὰ κέρατος nominant. Quotiescunque non adjicio, quod genus humoris adjiciendum sit, aquam intelligi volo.

17. *Μεμιγμένον, Euelpidis collyrium.*

Ad idem Euelpidis, quod μεμιγμένον nominabat. in eo papaveris lachrymæ, & albi piperis, singulæ unciæ sunt, gummi libra, æris combusti P. I. *. Inter has autem curationes, post intermissionem aliquam, prosunt balneum & vinum. Cumque omnibus lippientibus vitandi cibi sint,
349, 7. qui extenuant; tum præcipue, quibus tenuis humor diu fertur. Quod si jam fastidium est eorum, quæ pituitam crassiorem reddunt, sicut in hoc genere materiæ maxime promptum est; confugiendum est ad ea, quæ, quia ventrem, corpus quoque adstringunt.

18. *De Oculorum ulceribus supercrescentibus, sordidis, cavis, veteribus.*

At ulcera, si cum inflammatione finita non sunt, aut supercrescentia, aut sordida, aut certe vetera esse consuerunt. Ex his supercrescentia collyrio, quod μεμιγμένον vocatur, optime reprimuntur. Sordida purgantur & eodem, & eo, quod Smilion nominatur.

19. *Smilion collyrium.*

Habet æruginis P. VI. *. gummi tantundem, ammoniaci, minii sinopici, singulo-

lorum P. XVI. ★. quæ quidam ex aqua; quidam, quo vehementiora ſint, ex aceto terunt.

20. Phynon collyrium Euelpidis.

Id quoque Euelpidis, quod Phynona appellabat, hic utile eſt: croci P. I. ★. papaveris lachrymæ, gummi, ſingulorum P. II. ★. æris combuſti & eloti, myrrhæ, ſingulorum P. IV. piperis albi P. VI. ★. Sed ante litum, hoc ungendum eſt.

21. Sphærion collyrium Euelpidis.

Id quoque ejuſdem, quod Sphærion nominabat, eodem valet. Lapidis hæmatitis eloti P. I.I. ★. piperis grana ſex, cadmiæ elotæ, myrrhæ, papaveris lachrymæ, ſingulorum P. III. ★. croci P. IV. ★. gummi P. VIII. ★. quæ cum vino aminæo conteruntur.

22. Liquidum Euelpidis collyrium.

Liquidum quoque medicamentum ad idem componebat. in quo erant hæc: æruginis P. ★. minii combuſti, atramenti ſutorii, cinnamomi, ſingulorum P. III, ★. croci, nardi, papaveris lachrymæ, ſingulorum P. I. ★. myrrhæ P. II. *. æris combuſti P. III. *. cineris ex odoribus P. IV. *. piperis grana XV. Hæc ex vino auſtero teruntur: deinde cum paſſi tribus heminis decoquuntur, donec corpus unum ſit. Idque medicamentum vetuſtate efficacius fit.

23. De cavis oculorum ulceribus.

Cava vero ulcera commodiſſime implent ex his, quæ ſupra poſita ſunt, Sphærion, & id quod Philetis vocatur. Idem

Sphærion vetuſtis ulceribus & vix ad cicatricem venientibus optime ſuccurrit.

24. *Hermonis collyrium.*

Eſt etiam collyrium, quod cum ad plura valeat, plurimum tamen proficere in his ulceribus videtur. Refertur ad Hermonem authorem. Habet piperis longi p. I. Z. *. albi p. *. cinnamomi, coſti, ſingulorum p. I. *. atramenti ſutorii, nardi, caſiæ, caſtorei, ſingulorum p. II.*. gallæ p. V.*. myrrhæ, croci, thuris, lycii, ceruſſæ, ſingulorum p. VIII. *. papaveris lachrymæ p. XII. *. aloes, æris combuſti, cadmiæ, ſingulorum p. XVI. *. acaciæ, ſtibii, gummi, ſingulorum p. XXV. *.

25. *De cicatricibus oculorum, quæ ex ulceribus factæ ſunt, & de Aſclepia, & Canopite, & Pyxino, collyriis.*

Factæ vero ex ulceribus cicatrices duobus vitiis periclitantur; ne aut cavæ, aut craſſæ ſint. Si cavæ ſunt, poteſt eas implere id, quod Sphærion vocari dixi; vel id, quod † Aſclepias nominatur. Habet hoc papaveris lachrymæ p. II. *. ſagapeni, opopanacis, ſingulorum p. III. *. æruginis p. IV. *. gummi p. VIII. *. piperis p. XII. *. cadmiæ elotæ, ceruſſæ, ſingulorum p. XVI. *. At, ſi craſſæ cicatrices ſunt, extenuat vel Smilion, vel Canopite collyrinm, quod habet cinnamomi, acaciæ, ſingulorum p. I. *. cadmiæ elotæ, croci, myrrhæ, papaveris lachrymæ, gummi, ſingulorum p. II. *. piperis albi, thuris, ſingulorum p. III. *. æris combuſti p. IX. *. cum aqua pluviatili

† Marcell. de Medic. Lib. cap. 8. p. 266.

tili. Vel Euelpidis Pyxinum, quod ex his constat: salis fossilis p. IV. *. ammoniaci thymiamatis p. VIII. *. papaveris lachrymæ p. XII. *. cerussæ p. XV. *. piperis albi, croci cilicii, singulorum p. LII. *. gummi p. XIII. *. cadmiæ elotæ p. IX. *. Maxime tamen tollere cicatricem videtur id, quod habet gummi p. III. *. æruginis p. I. *. crocomagmatis p. IV.

26. *De alio genere Inflammationis oculorum.*

Est etiam genus inflammationis, in qua, si cui tument ac distenduntur cum dolore oculi, sanguinem ex fronte mitti necessarium est: multaque aqua calida caput atque oculos fovere: gargarizare ex lenticula, vel ex fici cremore: inungi acribus medicamentis, quæ supra comprehensa sunt; maximeque eo, quod Sphærion nominatur, 361. quodque lapidem hæmatiten habet. Atque alia quoque utilia sunt, quæ ad extenuandam aspritudinem fiunt; de qua protinus dicam.

Hæc autem inflammationem oculorum fere sequitur; interdum major, interdum levior. Nonnunquam etiam ex aspritudine lippitudo fit, atque ipsam deinde aspritudinem auget, fitque ea in aliis brevis, in aliis longa, & quæ vix unquam finiatur.

In hoc genere valetudinis quidam crassas, durasque palpebras, & ficulneo folio, & asperato specillo, & interdum scalpello eradunt; versasque quotidie medicamentis suffricant. Quæ neque nisi in magna

vetu-

vetustaque aspritudine, neque sæpe facienda sunt. Nam melius eodem ratione victus & idoneis medicamentis pervenitur. Ergo exercitationibus utemur, & balneo frequentiore; multaque oculorum palpebras aqua calida fovebimus: cibi autem sumendi sunt acres & extenuantes.

27. † *Cæsarianum collyrium*

At medicamentum id, quod Cæsarianum vocatur, habet atramenti sutorii p. I. *. misyos p. *. piperis albi p. V. *. papaveris lachrymæ, gummi, singulorum p. II. *. cadmiæ lotæ p. III. *. stibii p. VI. *. Satisque constat, hoc collyrium adversus omne genus oculorum valetudinis idoneum esse; exceptis his, quæ lenibus nutriuntur.

28. *Hieracis collyrium.*

Id quoque, quod Hieracis nominatur, ad aspritudinem potest. Habet myrrhæ p. I. *. ammoniaci thymiamatis p. II. *. æruginis rasæ p. IV. *. cum aqua pluviatili. Ad idem idoneum est etiam id, quod Canopite, & id quod Smilion vocatur, & id quod Pyxinum, & id quod Sphærion. Si autem composita medicamenta non adsunt, felle caprino, vel quam optimo melle satis commodo aspritudo curatur.

29. *De arida lippitudine.*

Est etiam genus aridæ lippitudinis, quod ξηροφθαλμίαν h Græci appellant. Sub hoc neque tument, neque fluunt oculi, sed rubent tantum, & cum dolore quodam fere levi ac prurigine graves sunt, & palpebræ citra

† Fortè à Cæsare Augusto ita dictum, si illud inde dictum, quod refert Marcell. de Med. c. 8. p. 266. h Actuar. M. M. II, 7. Æginet. III, 22. Aëtius Tetr. II, Serm. III. c. 75, 77.

citra duritiem ullam noctu prægravi pituita inhærescunt: quantoque minor generi huic impetus, tanto finis minus expeditior est.

In hoc vitio multum ambulare, multum exerceri, lavari sæpe, ibique desudare, multaque fricatione uti necessarium est. Cibi neque qui implent, neque nimium acres, apti sunt, sed inter hos medii. Mane, ubi concoxisse manifestum est, non est alienum ex sinapi gargarizare, tum deinde caput atque os diutius perfricare.

30. *Rhinion collyrium.*

Collyrium vero hoc aptissimum est, quod Rhinion vocatur. Habet myrrhæ p. I. *. papaveris lachrymæ, acaciæ succi, piperis, gummi, singulorum p. I. *. lapidis hæmatitis, lapidis phrygii, lycii, lapidis scissilis, singulorum p. II. *. æris combusti p. IV. *. Ac Pyxinum quoque eidem accommodatum est.

31. *De Scabris oculis.* [i]

Si vero scabri oculi sunt, quod maxime in angulis esse consuevit, potest prodesse Rhinion, id quod supra positum est. Potest similiter prodesse id, quod habet æruginis rasæ, piperis longi, papaveris lachrymæ, singulorum p. II. *. piperis albi, gummi, singulorum p. IV. *. cadmiæ lotæ, cerussæ, singulorum p. VI. *. Nullum tamen melius est, quam Euelpidis, quod βασιλικὸν nominabat. Habet papaveris lachrymæ, cerussæ, lapidis Asii, singulorum p. II. *. gummi p. XIII. *. piperis albi p. IV. *. croci

i Aëtius Tetr. II, Serm. III, c. 76.

croci p. VI. *. psorici p. XIII. *. Nulla autem per se materia est, quæ Psoricum nominetur; sed chalcitidis aliquid, & cadmiæ dimidio plus ex aceto simul conteruntur, idque in vas fictile inditum, & contectum ficulneis foliis sub terra reponitur diebus viginti, & rursus sublatum teritur, & sic appellatur psoricum. Verum de basilico quoque collyrio convenit, ad omnes affectus oculorum id esse idoneum, qui non lenibus medicamentis curantur.

At, ubi non sunt medicamenta composita, scabros angulos lævant & mel & vinum. Succurritque & his & aridæ lippitudini, si quis panem ex vino subactum super oculum imponit. Nam, cum fere sit humor aliquis, qui modo ipsum oculum, modo angulos, aut palpebras exasperat, sic &, si quid prodit humoris, extrahitur; &, si quid juxta est, repellitur.

32. *De Caligine oculorum.*

Caligare vero oculi nonnunquam ex lippitudine, nonnunquam etiam sine hac, propter senectutem, imbecillitatemve aliam, consueverunt. Si ex reliquiis lippitudinis id vitium est, adjuvat collyrium, quod Asclepias nominatur. Adjuvat & id, quod ex crocomagmate fit.
362, 23.

33. *Διὰ κρόκου collyrium.* k

Proprie etiam ad id componitur, quod διὰ κρόκου vocant. Habet piperis p. I. *. croci cilicii, papaveris lachrymæ, cerussæ, singulorum p. II. *. psorici, gummi, singulorum p. IV. *. ...

34. *De*

k Trallian. II. 1.

34. *De Caligine propter senectutem, aut aliam imbecillitatem.* l

At, si ex senectute aliave imbecillitate id est, recte inungi potest, & melle quam optimo, & cyprino, & oleo vetere. Commodissimum tamen est, balsami partem unam, & olei veteris, aut ciprini partes duas, mellis quam acerrimi partes tres miscere. Utilia quoque huic medicamenta sunt, quæ ad caliginem proxime, quæque ad extenuandas cicatrices supra comprehensa sunt. 362.

Cuicunque vero oculi caligabunt, huic opus erit multa ambulatione, atque exercitatione, frequenti balneo, ubi totum quidem corpus perfricandum est, præcipue tamen caput ex irino, donec insudet; velandumque postea, nec detegendum, antequam sudor & calor domi conquierint. Tum cibis utendum acribus, & extenuantibus: interpositisque aliquibus diebus, ex sinapi gargarizandum.

35. *De Suffusione oculorum.* m

Suffusio quoque, quam Græci ὑπόχυσιν nominant, interdum oculi pupillæ, qua cernit, se opponit. Quod si inveteraverit, manu curandum est. Inter initia nonnunquam certis observationibus discutitur. Sanguinem ex fronte vel naribus mittere; 348, 290 in temporibus venas adurere; gargarizando pituitam evocare; suffumigare; oculos acribus medicamentis inungere, expedit. Victus optimus est, qui pituitam extenuat.

36. *De resolutione oculorum.*

At ne resolutio quidem oculorum (quam

l Oribas. de Loc. Affect. IV, 16. m Actuar. M. M. II, 7. IV, 11. Aëtius Tetr. II, Serm. III, 49. Æginet. III, 22.

(quam παράλυσιν Græci nominant) alio victus modo, vel aliis medicamentis curanda est. Exposuisse tantum genus vitii satis est. Igitur interdum evenit, modo in uno oculo, modo in utroque, aut ex ictu aliquo, aut ex morbo comitiali, aut ex distentione nervorum, qua vehementer ipse oculus convulsus est, ut is neque quoquam intendi possit, neque omnino consistat; sed huc illucve sine ratione moveatur, ideoque ne conspectum quidem rerum præstet.

37. *De Mydriasi oculorum.* n

Non multum ab hoc malo distat id, quod μυδρίασιν Græci vocant. Pupilla diffunditur & dilatatur, aciesque ejus hebescit, ac pene caligat. Difficillime genus id imbecillitatis eliditur. In utraque vero, id est paralysi & mydriasi, pugnandum est per
366, eadem omnia, quæ in caligine oculorum
21. præcepta sunt paucis tantum mutatis: siquidem ad caput irino interdum acetum, interdum nitrum adjiciendum est; oculos vero melle inungi satis est. Quidam in posteriore vitio calidis aquis usi relevatique: quidam sine ulla manifesta causa subito obcæcati sunt. Ex quibus nonnulli, cum aliquandiu nihil vidissent, repentina * pro-
69, 21. fusione alvi, lumen receperunt. Quo mi-
354, nus alienum videtur, & recenti re & inter-
27. posito tempore, medicamentis quoque moliri dejectiones, quæ omnem noxiam materiam in inferiora depellant.

38. *De imbecillitate oculorum.*

Præter hæc imbecillitas oculorum est, ex

n Coel. Aurel. II, 1. p. 344. Actuar. M. M. II, 7. & IV, 11. Æginet. III, 22. * Aph. VI, 17.

ex qua quidem interdiu ſatis, o noctu nihil cernunt. quod in fœminam bene reſpondentibus menſtruis non cadit. Sed ſic laborantes inungi oportet ſanguine jocinoris (maxime hircini; ſin minus, caprini) ubi id aſſum coquitur, excepto: atque edi quoque ipſum jecur debet. Licet tamen etiam iiſdem medicamentis non inutiliter uti, quæ vel cicatrices, vel aſpritudinem extenuant. Quidam contrito ſemine portulacæ mel adjiciunt eatenus, ne id ex ſpecillo diſtillet, eoque inungunt. Utendum vero eſt exercitationibus, balneo, & fricationibus.

39. *Ad Oculos, qui extrinſecus offenduntur, & ſanguine ſuffuſi ſunt.*

Et hæc quidem in ipſis corporibus oriuntur. Extrinſecus vero interdum ſic ictus oculum lædit, ut ſanguis in eo ſuffundatur. Huic nihil commodius eſt, quam ſanguine vel columbæ, p vel palumbæ, vel hirundinis inungere. Neque id ſine cauſa fit; cum harum acies extrinſecus læſa, interpoſito tempore in antiquum ſtatum redeat, celerrimeque hirundinis. Unde etiam locus fabulæ factus eſt, per parentes id herba reſtitui, quod per ſe ſaneſcit. Eorum ergo ſanguis noſtros quoque oculos ab externo caſu commodiſſime tuetur, hoc ordine, ut ſit hirundinis optimus, deinde palumbæ, minimum efficax columbæ, & ſibi ipſi, & nobis.

Supra percuſſum vero oculum, ad inflammationem leniendam, non eſt alienum

Aa impo-

o νυκτάλωπας vocant Æginet. III, 21. Actuar. M. M. II, 7. IV, 11. Trallian. II, 6. Aëtius Tetr. II. Serm. III, 46. p Æginet. III, 22.

imponere etiam cataplaſmata. Sed ſal armeniacus, vel quilibet alius quam optime teri debet, ſic, ut ei paulatim oleum adjiciatur, donec craſſitudo ſtrigmenti fiat. Id deinde miſcendum eſt cum hordeacea farina, quæ 55
ex mulſo decocta ſit. Facile autem, recognitis omnibus, quæ medici quoque prodiderunt, apparere cuilibet poteſt, vix ullum ex iis, quæ ſupra comprehenſa ſunt, oculi vitium eſſe, quod non ſimplicibus 11
quoque, & promptis remediis ſubinde removeri poſſit.

CAP. VII.

De aurium morbis. q 11

HACTENUS in oculis ea reperiuntur, in quibus medicamenta plurimum poſſunt: ideoque ad aures tranſeundum eſt; quarum uſum proximum à luminibus natura nobis dedit. Sed in his aliquanto 2
majus periculum eſt. nam vitia oculorum intra ipſos nocent: aurium inflammationes doloreſque, interdum etiam ad dementiam mortemque præcipitant. Quo magis inter initia protinus ſuccurrendum 2
eſt, ne majori periculo locus ſit.

Ergo, ubi primum dolorem aliquis ſenſit, abſtinere & continere ſe debet. Poſtero die, ſi vehementius malum eſt, caput tondere, idque irino unguento calido per- 3
ungere, & operire. At magnus cum febre vigiliaque dolor exigit, ut ſanguis quoque mittatur. Si id aliquæ cauſæ prohibent, alvus ſolvenda eſt. Cataplaſmata quoque calida,

q Seren. Sammon. XII. Æginet. III, 23. Trallian. III, 1, Actuar. M. M. II, 6. IV, 10 Cœl. Aurelian. Tardar. Paſſ. L. II. c. 3.

calida, ſubinde mutata, proficiunt; ſive fœni græci, ſive lini, ſive alia farina ex mulſo decocta. Recte etiam ſubinde admoventur ſpongiæ, ex aqua calida expreſſæ. Tum, levato dolore, ceratum circumdari debet ex irino, aut cyprino factum. In quibuſdam tamen melius, quod ex roſa eſt, proficit. Si vehemens inflammatio ſomnum ex toto prohibet, adjici cataplaſmati debent papaveris cortices fricti atque contriti ſic, ut ex his pars dimidia ſit; eaque tum ſimul ex paſſo vel mulſo decoquuntur. In aurem vero infundere aliquod medicamentum oportet: quod ſemper ante * tepefieri convenit, commodiſſimeque per † ſtrigilem inſtillatur. ubi auris repleta eſt, ſuper lana mollis addenda eſt, quæ humorem intus contineat. Et hæc quidem communia ſunt.

Medicamentum vero eſt & roſæ, & radicum arundinum ſuccus, & oleum, in quo lumbrici cocti ſunt, & humor ex amaris nucibus, aut ex nucleo mali perſici expreſſus. Compoſita vero ad inflammationem doloremque leniendum hæc fere ſunt: caſtorei, papaveris lachrymæ, pares portiones conteruntur, deinde adjicitur his paſſum. Vel papaveris lachrymæ, croci, myrrhæ par modus ſic teritur, ut invicem modo roſa, modo paſſum inſtilletur. Vel id, quod amarum in ‡ Ægyptia faba eſt, conteritur, roſa adjecta. Quibus myrrhæ quoque paululum à quibuſdam miſcetur, vel papaveris lachrymæ, aut thus cum muliebri lacte, vel amararum nucum cum roſa ſuccus. Vel ca-

* Plin. de Re Med. L. 1. c. 9. † Formam exhibet Mercurial. in Art. Gymnaſt. ‡ Marcell. p. 284.

storei, myrrhæ, papaveris lachrymæ pares portiones cum passo. Vel croci p. I. *. myrrhæ, aluminis scissilis, singulorum p. III. *. quibus, cum teruntur, paulatim miscentur passi cyathi tres, mellis minus cyatho. Idque ex primis medicamentis est. Vel papaveris lachryma ex aceto. Licet etiam compositione uti Themisonis; quæ habet castorei, opopanacis, papaveris lachrymæ ex aceto, singulorum p. II. *. spumæ nitri p. IV. *. quæ contrita passo excipiuntur, donec cerati crassitudinem habeant; atque ita reponuntur. Ubi usus requirit, rursus id medicamentum, adjecto passo, pistillo teritur. Illud perpetuum est, quotiescunque crassius medicamentum est, quam ut in aurem instillari possit, adjiciendum eum esse humorem, ex quo id componi debet, donec satis liquidum sit.

2. *De Pure & malo odore aurium* [r].

Si vero pus quoque aures habent, recte lycium per se infunditur; aut irinum unguentum; aut porri succus cum melle; aut centaureæ succus cum passo; aut succus mali punici in ipsius cortice tepefactus, adjecta myrrhæ exigua parte. Recte etiam miscentur myrrhæ, quam στακτὴν cognominant, p. I. *. croci tantundum, nuces amaræ XXV. mellis sesquicyathus. quæ contrita, cum utendum est, in cortice mali punici tepefiant. Ea quoque medicamenta, quæ oris exulcerati causa componuntur, æque ulcera aurium sanant. Quæ si vetustiora sunt, & multa sanies fluit, apta

r Æginet. III, 23. Oribas. de Loc. Affect. IV, 37. Aëtius Tetr. II. Serm. II. c. 83. Plin. de Re Medic. L. 1. c. 11.

pta compositio est, quæ ad authorem Erasistratum refertur. habet piperis, croci, singulorum, P. I. *. myrrhæ, misy cocti, singulorum P. II. *. æris combusti P. II. *. hæc ex vino teruntur: deinde ubi inaruerunt, adjiciuntur passi heminæ tres, & simul incoquuntur. Cum vero utendum est, adjicitur his mel & vinum. Est etiam Ptolemæi chirurgi medicamentum, quod habet lentisci, gallæ, singulorum P, I. *. omphacii P. I. *. succum punici mali. Est & Menophili validum admodum, quod ex his constat: piperis longi P. I. *. castorei P. II. *. myrrhæ, croci, papaveris lachrymæ, nardi Syriaci, thuris, malicorii, ex Ægyptia faba partis interioris, nucum amararum, mellis quam optimi, singulorum P. IV. *. Quibus, dum conteruntur, adjicitur acetum quam acerrimum, donec crassitudo in his passi fiat. Est & Cratonis: cinnamomi, cassiæ, singulorum P. I. *. nardi, lycii myrrhæ, singulorum P. I. *. aloes P. II. *. mellis cyathi tres, vini sextarius. Ex quibus lycium cum vino decoquitur; deinde his alia miscentur. At si multum puris, malusque odor est, æruginis rasæ, thuris, singulorum P. II. *. mellis cyathi duo, aceti quatuor simul incoquuntur. ubi utendum est, dulce vinum miscetur. Aut aluminis scissilis, papaveris lachrymæ, acaciæ succi par pondus miscetur, hisque adjicitur hyoscyami succi dimidio minor, quam unius ex superioribus, portio; eaque trita ex vino diluuntur. Per se quoque

que hyoscyami succus satis proficit.

3. [s] *Compositiones ad omnia aurium vitia.*

Commune vero auxilium adversus omnes aurium casus, jamque usu comprobatum Asclepiades composuit. In eo sunt cinnamoni, casiæ, singulorum P. I. *. floris junci rotundi, castorei, piperis albi & longi, amomi, myrobalani, singulorum scrupuli duo, thuris masculi, nardi Syriaci, myrrhæ pinguis, croci, spumæ nitri, singulorum P. II. *. Quæ separatim contrita, rursus mixta, ex aceto conteruntur; atque ita condita, ubi utendum est, aceto diluuntur. Eodem modo commune auxilium auribus laborantibus est Polybi sphragis ex dulci vino liquata. Quæ compositio priori
268, 28. libro continetur.

Quod si & sanies profluit, & tumor est, non alienum est, mixto vino per oricularium clysterem eluere; & tum infundere vinum austerum cum rosa mixtum, cui spodii paululum sit adjectum, aut lycium cum lacte, aut herbæ sanguinalis succum cum rosa, aut mali punici succum cum exigua parte myrrhæ.

4. *De Ulcere sordido aurium.*

Si sordida quoque ulcera sunt, melius mulso eluuntur; & tum aliquod ex his, quæ supra scripta sunt, quod mel habeat, infunditur. Si magis pus profluit, & caput utique tondendum, & multa calida aqua perfundendum, & gargarizandum; & usque ad lassitudinem ambulandum, & cibo modico utendum est. Si cruor quoque ex ulceribus

[s] Scribon. Larg. c. V. Marcell. Empi. Cap. 9.

ceribus apparet, lycium cum lacte debet infundi; vel aqua, in qua roſa decocta ſit, ſucco aut herbæ ſanguinalis, aut acaciæ adjecto.

Quod ſi ſuper ulcera caro [t] increvit, eaque mali odoris, & ſanguinem fundit, aqua tepida elui debet; tum infundi id, quod ex thure & ærugine, & aceto, & melle fit, aut mel cum ærugine incoctum. Squama quoque æris cum ſandaracha contrita per fiſtulam recte inſtillatur.

5. *De Vermibus aurium.* [u]

Ubi vero vermes orti ſunt, ſi juxta ſunt, protrahendi oriculario ſpecillo ſunt: ſi longius, medicamentis enecandi; cavendumque, ne poſtea naſcantur. Ad utrunque proficit album veratrum cum aceto contritum. Elui quoque aurem oportet vino, in quo marrubium decoctum ſit. Sic emortui vermes in primam auris partem prolabuntur, unde facillime educi poſſunt.

6. *Ad Compreſſa aurium foramina.*

Si foramen auris compreſſum eſt, & intus craſſa ſanies ſubeſt, mel quam optimum indendum eſt. Si id parum proficit, mellis cyatho & dimidio, æruginis raſæ P. II. *. adjiciendum eſt, incoquendumque, & eo utendum. Iris quoque cum melle ad idem proficit. Item mellis & roſæ ſcrupuli duo. Item galbani P. II. *. myrrhæ cum melle, & fellis taurini, ſingulorum P. II. *. vini quantum ſatis eſt ad myrrham diluendam.

7. *Ad Gravem auditum.* [x]

Ubi vero gravius aliquis audire cœpit

t Aëtius Tetr. II. Serm. II. c. 84. u Aëtius Tetr. II. Serm. II. c. 85. de Locis Affect. IV, 40. x Aëtius Tetr. II, Serm. II, c. 79. Plin. de Re Medic. L. I, c. 12.

(quod maxime post longos capitis dolores evenire consuevit) in primis aurem ipsam considerare oportet. Apparebit enim aut crusta, qualis super ulcera innascitur, aut sordium coitus. Si crusta est, infundendum est aut oleum calidum, aut cum melle ærugo, vel porri succus, aut cum mulso nitri paulum. Atque, ubi crusta ex auricula procidit, eluenda est aqua tepida; quo facilius ea per se diducta oriculario specillo protrahat. Si sordes eæque molles sunt, eodem specillo eximendæ sunt. At, si duræ sunt, acetum & cum eo nitri paululum injiciendum est; cumque emollitæ sunt, eodem modo elui aurem, purgarique oportet. Quod si capitis gravitas manet, attondendum idem; & leniter, sed diu perfricandum est, adjecto vel irino vel laureo oleo, sic ut utrilibet paululum aceti misceatur: tum diu ambulandum, leniterque post unctionem aqua calida caput fovendum: cibisque utendum ex imbecillissima & media materia; magisque assumendæ dilutæ potiones: nonnunquam gargarizandum est *. Infundendum autem in aurem castoreum cum aceto & laureo oleo & succo radiculæ corticis: aut cucumeris agrestis succus, adjectis rosæ foliis contritis. Immaturæ quoque uvæ succus cum rosa instillatus, adversus surditatem satis proficit.

8. *De Sonitu aurium.* y

Aliud vitii genus est, ubi aures intra se ipsæ sonant. Atque hoc quoque fit, ne exter-

* Aceto scil. Marcellus de Medic. p. 287. y Actuar. M. M. II, 6. IV, 10. Aëtius Tetr. II, Serm. II, c. 77. Trall. III, 3.

ternum sonum accipiant. Levissimum est, ubi id ex gravedine est: pejus, ubi ex morbo, capitisve longis doloribus incidit: pessimum, ubi, magnis morbis venientibus, maximeque comitiali, provenit. Si ex gravedine est, purgare aurem oportet, & spiritum continere, donec inde humor aliquis exspumet. Si ex morbo vel capitis dolore, quod ad exercitationem, fricationem, perfusionem, gargarizationemque pertinet, eadem facienda sunt: cibis non utendum nisi extenuantibus: in aurem dandus radiculæ succus cum rosa, vel cum succo radicis ex cucumere agresti, vel castoreum ex aceto, & laureo oleo. Veratrum quoque cum aceto conteritur, deinde melle cocto excipitur, & deinde collyrium factum in aurem demittitur. Si sine his cœpit, ideoque novo metu terret, in aurem dari debet castoreum cum aceto, vel irino, vel laureo oleo; aut huic mistum castoreum cum succo nucum amararum; aut myrrha & nitrum cum rosa & aceto. Plus tamen in hoc quoque proficit victus ratio: eademque facienda sunt, quæ supra comprehendi, cum majore quoque diligentia: & præterea, donec is sonus finiatur, à vino abstinendum.

Quod si simul & sonus est, & inflammatio, laureum oleum conjecisse abunde est, aut id, quod ex amaris nucibus exprimitur; quibus quidam vel castoreum, vel myrrham miscent.

9. Ad ea, quæ in aurem inciderunt, extrahenda. z

Solet etiam interdum in aurem aliquid incidere, ut calculus, aliquodve animal. Si pulex intus eſt, compellendum eo lanæ paululum eſt; quo ipſe ſi ſubit, & ſimul extrahitur. Si non eſt ſecutus, aliudve animal eſt, ſpecillum lana involutum in reſinam quam glutinoſiſſimam, maximeque terebinthinam demittendum, idque in aurem injiciendum, ibique vertendum eſt. utique enim comprehendet & eximet. Sin aliquid exanime eſt, ſpecillo oriculario protrahendum eſt, aut hamulo retuſo paululum recurvato. Si iſta nihil proficiunt, poteſt eodem modo reſina protrahi. Sternutamenta quoque admota id commode elidunt, aut oriculario clyſtere aqua vehementer intus compulſa. Tabula quoque collocatur media, inhærens capitibus utrinque pendentibus, ſuperque eam homo deligatur in id latus verſus, cujus auris eo modo laborat, ſic ut extra tabulam non emineat: tum malleo caput tabulæ, quod à pedibus eſt, feritur; atque ita concuſſa aure, id quod ineſt, excidit.

Cap. VIII.

De Narium morbis. a

Nares vero exulceratas fovere oportet vapore aquæ calidæ Id & * ſpongia expreſſa atque admota fit, & ſubjecto vaſe oris anguſti, calida aqua repleto. Poſt id fomentum, illinenda ulcera ſunt, aut plumbi recremento, aut ceruſſa,

z Aëtius Tetr. II, Serm. II, c. 87. a Trallian. III, 8. Actuar. M. M. VI, 12. Aëtius Tetr. II, Serm. II, c. 90. * Marcell. de Medic. C. x. pag. 288.

russa, aut argenti spuma. cum quodlibet horum aliquis conterit, ei, dum teritur, invicem vinum & oleum myrteum adjiciat donec mellis crassitudinem fecerit. Sin autem ea ulcera circa os sunt, pluresque crustas & odorem fœdum habent, quod genus Græci b ὄζαιναν appellant; sciri quidem debet, vix ei 442, malo posse succurri. 16. Nihilominus tamen hæc tentari possunt; ut caput ad cutem tondeatur, assidueque vehementer perfricetur, multaque calida aqua perfundatur: multa eidem ambulatio sit; cibus modicus, neque acer, neque valentissimus. Tum in narem ipsam mel cum exiguo modo resinæ terebinthinæ conjiciatur (quod specillo quoque involuto lana fit) attrahaturque spiritu is succus, donec in ore gustus ejus sentiatur. Sub his enim crustæ resolvuntur, quæ tum per sternutamenta elidi debent. Puris ulceribus vapor aquæ calidæ subjiciendus est: deinde adhibendum aut lycium ex vino dilutum, aut amurca, aut omphacium, aut menthæ, aut marrubii succus; aut atramentum sutorium, quod candefactum, deinde contritum sit; aut interior scillæ pars contrita; sic ut horum cuilibet mel adjiciatur. Cujus in cæteris admodum exigua pars esse debet; in atramento sutorio tanta, ut ea mistura liquida sit; cum scilla utique pars major; involvendumque lana specillum est, & in eo medicamentum tingendum, eoque ulcera implenda sunt. Rursusque linamentum involutum & oblon-

b Oribas. de Loc. affect. IV, 45. Aëtius Tetrab. II, Serm. II, 91. Marcellus de Medic. Cap. x. *Odorem gravem* vertit. Vide H. F. ab Aquapendente Oper. Chir. P. I, c. 26.

longum eodem medicamento illinendum, demittendumque in narem, & ab inferiore parte leniter deligandum. Idque per hiemem & ver bis die; per æstatem & autumnum, ter fieri debet.

2. De Carnosis carunculis narium.

Interdum vero in naribus carunculæ quædam similes muliebribus mammis nascuntur, hæque imis partibus, quæ cartilaginosæ sunt, inhærent. Has curare oportet medicamentis adurentibus; sub quibus ex toto consumuntur.
441, 30. Πολύπους [c] vero est caruncula, modo alba, modo subrubra, quæ narium ossibus inhæret; & modo ad labra tendens narem implet, modo retro per id foramen, quo spiritus à naribus ad fauces descendit, adeo increscit, ut post uvam conspici possit; strangulatque hominem, maxime austro aut euro flante; fereque mollis est, raro dura; eaque magis spiritum impedit, & nares dilatat; fereque καρκινώδης est, itaque attingi non debet. Illud aliud genus fere quidem ferro curatur; interdum tamen inarescit, si addita in narem per linamentum aut penicillum ea compositio est, quæ habet minii sinopici, chalcitidis, calcis, sandarachæ, singulorum P. I. *. atramenti sutorii P. II. *.

CAP. IX.

[d] De Dentium dolore.

IN dentium autem dolore, qui ipse quoque maximis tormentis annumerari potest, vinum ex toto circumcidendum est;

c Æginet. III, 24. VI, 25. Actuar. M. M. II, 8. Aëtius Tetrab. II. Serm. II. c. 92. d Trallian. III, 10. Cœl. Aurelian. Morb. Chron. II, 4.

est; cibo quoque primo abstinendum, deinde eo modico mollique utendum, ne mandentis dentes irritet; tum extrinsecus admovendus per spongiam vapor aquæ calidæ; imponendumque ceratum ex cyprino aut irino factum, lanaque id comprehendendum, caputque velandum est. Quod si gravior dolor est, utiliter & alvus ducitur, & calida cataplasmata super maxillam injiciuntur, & ore humor calidus cum medicamentis aliquibus continetur, sæpiusque mutatur. Cujus rei causa & * quinquefolii radix in vino mixto coquitur; & hyoscyami radix vel in posca, vel in vino mixto coquitur sic, ut paululum his salis adjiciatur; & papaveris non nimium aridi cortices, & mandragoræ radix, eodem modo. Sed in his tribus utique vitandum est, ne, quod haustum erit, devoretur. Ex populo quoque alba cortex radicis in hunc usum in vino mixto recte coquitur, aut in aceto cornu cervini ramentum & nepeta cum teda ac ficu pingui: item ficus pinguis vel in mulso, vel in aceto & melle; ex quibus cum ficus discocta est, is humor percolatur. † Specillum quoque lana involutum in calidum oleum demittitur, eoque ipse dens fovetur. Quinetiam quædam quasi cataplasmata in dentem ipsum induntur. in quem usum ex malo punico acido atque arido malicorii pars interior cum pari portione & gallæ & pinei cortices conteritur, misceturque his minium; eaque contrita aqua pluviatili coguntur: aut panacis, papaveris

* Marcell. de Medic. C. XII. p. 293. 297.

† Auriscalpium dicit Marcell. de Medic. Cap. XII. p. 293.

paveris lachrymæ, peucedani, uvæ taminiæ sine seminibus pares portiones conteruntur: aut galbani partes tres, papaveris lachrymæ pars quarta. Quicquid dentibus admotum est, nihilo minus supra maxillam ceratum (quale supra posui) esse debet lana obtectum. Quidam etiam myrrhæ, cardamomi, singulorum P. I.*. croci, pyrethri, ficorum, piperis, singulorum P. IV. *. sinapis P. VIII. *. contrita linteolo illinunt, imponuntque in humero partis ejus, qua dens dolet; si is superior est, à scapulis; si inferior, à pectore: idque dolorem levat; &, cum levavit, protinus submovendum est.

Si vero exesus [e] est dens, festinare ad eximendum eum, nisi res coegit, † non est necesse: sed tum omnibus fomentis, quæ supra posita sunt, adjiciendæ quædam valentiores compositiones sunt, quæ dolorem levant. quales hæ sunt, quæ habent papaveris lachrymæ P. I. *. piperis P. II. *. soreos P. X. *. quæ contrita galbano excipiuntur, idque circundatur: aut Menemachi, maxime ad maxillares dentes; in qua sunt, croci P. I. *. cardamomi, thuris fuliginis, ficorum, piperis, pyrethri, singulorum P. IV. *. sinapis P. VIII. *. Quidam autem miscent pyrethri, piperis, elaterii, singulorum P. I. *. aluminis scissilis, papaveris lachrymæ, uvæ taminiæ, sulphuris ignem non experti, bituminis, lauri baccarum, sinapis, singulorum P. II. *. Quod si dolor eximi eum cogit, piperis semen cortice liberatum, & eodem

e Oribas. de Loc. Affect. IV. 58. Aëtius Tetrab. II. Serm. IV, c. 33. 34. † Ita sentit Marcellus de Medic. Cap. XII, p. 293.

dem modo bacca * hederæ conjecta in ejus foramen, dentem findit, isque per testas excidet. Plani quoque piscis (quem nos pastinacam, Græci τρυγόνα vocant) aculeus torretur, deinde conteritur, resinaque excipitur, quæ denti circundata hunc solvit. Alumen quoque scissile in foramen conjectum dentum citat. Sed id tamen involutum in lanula demitti commodius est; quia sic & dentem servat, & dolorem levat. Hæc à Medicis accepta sunt: sed agrestium 324,
experimento cognitum est, cum dens do- 18.
luerit, herbam † mentastrum cum suis radicibus evelli debere, & in pelvem mitti, supraque aquam infundi, collocarique juxta sedentem hominem undique veste contectum; tum in pelvem candentes silices demitti, sic, ut aqua tegantur, hominemque eum hiante ore vaporem excipere, ut supra dictum est, undique inclusum. Nam & sudor plurimus sequitur, & per os continens pituita defluit; idque longiorem, sæpe annuam valetudinem bonam præstat.

CAP. X.

De Tonsillis. a 445.

SI vero tonsillæ sine exulceratione per inflammationem intumescunt, caput quoque velandum est, & extrinsecus is locus vapore calido fovendus; multa ambulatione utendum; caput in lecto sublime habendum; gargarizandumque reprimentibus medicamentis. Radix quoque ea, quam dulcem appellant, contusa & in passo mul-

* Marcell. de Medic. Cap. XII. p. 296. † Idem eodem cap. p. 293. a Oribas. de Loc. Affect. IV, 70.

mulſove decocta, idem præſtat. Leniterque quibuſdam medicamentis eas illini non alienum eſt; quæ hoc modo fiunt. Ex malo b punico dulci ſuccus exprimitur, & ejus ſextarius ad lenem ignem decoquitur, donec ei mellis craſſitudo ſit; tum croci, myrrhæ, aluminis ſciſſilis, ſingulorum P. II. *. per ſe conteruntur, paulatimque his adjiciuntur vini lenis cyathi duo, mellis unus; deinde priori ſucco iſta miſcentur, & rurſus leniter incoquuntur: aut ejuſdem ſucci ſextarius eodem modo coquitur, atque eadem ratione trita hæc adjiciuntur; nardi P. *. omphacii P. I. *. cinnamomi, myrrhæ, caſiæ, ſingulorum P. I. *. Eadem autem hæc & auribus & naribus purulentis accommodata ſunt. Cibus in hac quoque valetudine lenis eſſe debet, ne exaſperet.

Quod ſi tanta inflammatio eſt, ut ſpiritum impediat, in lecto conquieſcendum; cibo abſtinendum, neque aſſumendum quicquam præter aquam calidam eſt: alvus quoque ducenda eſt: gargarizandumque ex fico & mulſo: illinendumque mel cum omphacio. extrinſecus admovendus, ſed aliquanto diutius, vapor calidus, donec ea ſuppurent, & per ſe aperiantur. Si pure ſubſtante non rumpuntur hi tumores, incidendi ſunt. deinde mulſo calido gargarizandum.

At, ſi modicus quidem tumor, ſed exulceratio eſt, furfurum cremori ad gargarizandum paulum mellis adjiciendum eſt, illi-

b Oribaſ. de Loc. Affect. IV, 73. Æginet. III 26.

illinendaque ulcera hoc medicamento: passi quam dulcissimi tres heminæ ad unam coquuntur; tum adjicitur thuris p. I. *. croci, myrrhæ, singulorum, p. *. iterumque omnia fervescunt. Ubi pura ulcera sunt, eodem furfurum cremore, vel lacte gargarizandum est. Atque hic quoque cibis lenibus opus est; quibus adjici dulce vinum potest.

CAP. XI.

De Oris Ulceribus. a

ULCERA autem oris, si cum inflammatione sunt, & parum pura ac rubicunda sunt, optime his medicamentis curantur, quæ supra posita ex malis punicis fiunt. Continendusque sæpe ore reprimens cremor est, cui paulum mellis sit adjectum: utendumque ambulationibus, & non acri cibo. Cum vero pura ulcera esse cœperunt, lenis humor, interdum etiam quam optima aqua ore continenda est. Prodestque assumtum purum vinum, pleniorque cibus, dum acribus, vacet: inspergique ulcera debent alumine scissili, cui dimidio plus gallæ immaturæ sit adjectum.

Si jam crustas habent, quales in adustis esse consuerunt, adhibendæ sunt compositiones, quas Græci ἀνθηρὰς nominant. † Habent hæ junci quadrati, myrrhæ, sandarachæ, aluminis, pares portiones: aut croci, myrrhæ singulorum p. II. *. iridis, aluminis scissilis, sandarachæ, singulorum p. IV. *. junci quadrati p. VIII. *. aut gallæ, myr-

388.

a Aëtius Tetrab. II. Serm. IV, c. 22. † Simile medicamentum vide apud Marcell. Cap. XI. p. 292. Plin. de Re Med. L. I. c. 31.

myrrhæ, ſingulorum p. II. *. aluminis ſciſſilis p. II. *. roſæ foliorum p. IV. *. Quidam autem croci p. *. aluminis ſciſſilis, myrrhæ, ſingulorum p. I. *. ſandarachæ p. II. *. junci quadrati p. IV. *. miſcent. Priora arida inſperguntur: hoc cum melle illinitur; neque ulceribus tantum, ſed etiam tonſillis.

Verum ea longe periculoſiſſima ſunt ul-
46. 17. cera, quas ἄφθας b Græci appellant; ſed in
c pueris, hos enim ſæpe conſumunt. in viris & mulieribus idem periculum non eſt. Hæc ulcera à gingivis incipiunt; deinde palatum, totumque os occupant; tum ad uvam fauceſque deſcendunt. quibus obſeſſis, non facile fit, ut puer convaleſcat. ac
98, 23. miſerius etiam eſt, ſi lactens adhuc infans eſt; quo minus imperari remedium aliquod poteſt. Sed inprimis nutrix cogenda eſt exerceri ambulationibus, & his operibus, quæ ſuperiores partes movent: mittenda in balneum, jubendaque ibi calida aqua mammas perfundere: tum alenda cibis lenibus, & his qui non facile corrumpuntur: potione, ſi febricitat puer, aquæ: ſi ſine febre eſt, vini diluti. ac, ſi alvus nutrici ſubſiſtit, ducenda eſt. Si pituita in os ejus coit, vomere debet. Tum ipſa ulcera perungenda ſunt melle, cui * rhus quem Syriacum vocant, aut amaræ nuces adjectæ ſunt: vel miſtis inter ſe roſæ foliis aridis, nucleis pini, mentha, collectis cum melle: vel eo medicamento, quod ex moris fit: quorum ſuccus eodem modo, quo punici mali, ad mellis

b Æginet. I, 10. Aretæus Morb. Acut I, 9. Oribaſ. de Loc. Affect. Cur. IV. c. 68. Actuar. M. M. II, 10. IV, 14. Aët. Tetr. II, Serm. I, 39. c Aph. III, 24. * Salmaſ. de Homonym. Hyles Jatric. Cap. 58.

mellis crassitudinem coquitur, eademque ratione ei crocum, myrrha, alumen, vinum, & mel miscetur. Neque quicquam dandum, à quo humor evocari possit. Si vero jam firmior puer est; gargarizare debet his fere, quæ supra comprehensa sunt. Ac, si leniora medicamenta in eo parum proficiunt, adhibenda sunt ea, quæ adurendo crustas ulceribus inducant. Valens quoque est scissile alumen, vel chalcitis, vel atramentum sutorium. Prodest etiam fames & abstinentia, quanta maxima imperari potest. Cibus debet esse lenis. Ad purganda tamen ulcera, interdum caseus ex melle recte datur.

CAP. XII.

De Linguæ ulceribus. [a]

LINGUAE quoque ulcera non aliis medicamentis egent, quam quæ prima parte superioris capitis exposita sunt. Sed quæ in latere ejus nascuntur, diutissime durant. Videndumque est, num contra dens aliquis acutior sit, qui sanescere sæpe ulcus eo loco non sinit, ideoque limandus est.

CAP. XIII.

[a] *De Parulidibus & ulceribus gingivarum.*

SOLENT etiam interdum juxta dentes in gingivis tubercula quædam oriri dolentia; παρουλίδας Græci appellant. Hæc initio leniter sale contrito perfricare oportet; aut inter se mixtis sale fossili com-

 busto,

a Actuar. M. M. II, 10. a Oribas. de Loc. Affect. IV, 66. Actuar. M. M. II, 10. IV, 14. Aëtius Tetr. II, Serm. IV, 24. Æginet. VI, 27.

busto, cupresso, nepeta; deinde eluere os cremore lenticulæ, & inter hæc hiare, donec pituitæ satis profluat. In majore vero inflammatione iisdem medicamentis utendum est, quæ ad ulcera oris supraposita sunt: & mollis linamenti paululum involvendum aliqua compositione ex his, quas
385. ἀνθηρὰς b vocari dixi; demittendumque id inter dentem & gingivam. Quod si durior erit, & id prohibebit, extrinsecus admovendus erit spongiæ vapor calidus, imponendumque ceratum. Si suppuratio se ostendet, diutius eo vapore utendum erit: erit & continendum ore calidum mulsum, in quo ficus decocta sit. Idemque subcrudum incidendum, ne, si ibi diutius pus permanserit, os lædat. Quod si major is tumor est, commodius totus exciditur, sic ut ex utraque parte dens liberetur. Pure exemto, si levis plaga est, satis est ore calidam aquam continere, & extrinsecus fovere eodem vapore: si major est, lenticulæ cremore uti, iisdemque medicamentis, quibus cætera ulcera oris curantur.

Alia quoque ulcera in gingivis plerunque oriuntur, quibus eadem, quæ in reliquo ore, succurrunt. Maxime tamen mandere ligustrum oportet, succumque eum ore continere. Fit etiam interdum, ut ex gingivæ ulcere, sive παρουλὶς fuit, sive non fuit, diutius pus feratur, dente aut corrupto, aut fracto, vel aliter vitiato osse: maximeque id per fistulam evenire consuevit. Quod ubi incidit, locus aperien-

dus,

b Scribon. Larg. C. XII, c. 61.

dus, dens eximendus; testa ossis, si qua decessit, recipienda est; si quid vitiosi est, radendum. Post quæ, quid fieri debeat, supra in aliorum ulcerum curatione comprehensum est. Si vero à dentibus gingivæ recedunt, eædem antheræ succurrunt. Uti- 385.
le est etiam pira aut mala non permatura mandere, & ore eum humorem continere. Idemque præstare non acre acetum in ore retentum potest.

CAP. XVI.

De Uvæ morbo. [a]

UVÆ vehemens inflammatio terrere quoque debet. Itaque in hac abstinentia necessaria est, & sanguis recte mittitur; &, si id aliqua res prohibet, alvus utiliter ducitur: caputque super hæc velandum, & sublimius habendum est: tum aqua * gargarizandum, in qua simul rubus & lenticula decocta sit. Illinenda autem ipsa uva vel omphacio, vel galla [b], vel alumine scissili, sic ut cuilibet eorum mel adjiciatur. Est etiam medicamentum huic aptum, quod Andronium [c] appellatur. constat ex his; alumine scissili, squama æris rubri, atramento sutorio, galla, myrrha, misy. quæ per se contrita, mixtaque rursus paulatim adjecto vino austero, teruntur, donec his mellis crassitudo sit. Chelidoniæ quoque succo per cochlear illita uva maxime prodest. Ubi horum aliquo illita uva est, fere multa pituita decurrit: cumque ea quievit, ex vino calido gargarizandum.

a Oribas. de Loc. Affect. Cur. IV, 73. * Marcell. de Medic. Cap. XIV. pag. 299. b Scribon. Larg. C. XVII. c. 71. c Scribon. Larg. C. XIII. 63. Longe aliter exstat apud Marcell. de Medic. Cap. XI. pag. 292.

Quod ſi minor in ea inflammatio, laſer terere, eique adjicere frigidam aquam ſatis eſt, eamque aquam cochleari exceptam ipſi uvæ ſubjicere. Ac mediocriter eam tumentem aqua quoque frigida, eodem modo ſubjecta, reprimit. Ex eadem autem aqua gargarizandum quoque eſt, vel cum laſere, vel ſine eo. At curationis uvæ productæ per manum, ratio ſubjecta eſt.

CAP. XV.

De Cancro oris [a]

SI quando autem ulcera oris cancer invaſit, primo conſiderandum eſt, num malus corporis habitus ſit, eique occurrendum: deinde ipſa ulcera curanda. Quod ſi in ſumma parte id vitium eſt, ſatis proficit anthera, humido ulceri arida inſperſa; ſicciori, cum exigua parte mellis illita. Si paulo altius, chartæ combuſtæ partes duæ, auripigmenti pars una. Si penitius malum deſcendit, chartæ combuſtæ partes tres, auripigmenti pars quarta· aut pares portiones ſalis fricti, & iridis frictæ: aut etiam pares portiones chalcitidis, calcis, auripigmenti. Neceſſarium autem eſt linamentum in roſa tingere, & ſuper adurentia medicamenta imponere; ne vicinum & ſanum locum lædant. Quidam etiam in acris aceti heminam frictum ſalem conjiciunt, donec tabeſcere deſinat; deinde id acetum coquunt, donec exiccetur; eumque ſalem contritum inſpergunt. Quoties autem medicamentum injicitur, & ante & poſt

a Scribon. Larg. c. XIII.

post os diluendum est vel cremore lenticulæ, vel aqua, in qua aut ervum, aut *oleæ, aut verbenæ decoctæ sint, sic, ut cuilibet eorum paululum mellis misceatur. Acetum quoque ex scilla retentum ore, satis adversus hæc ulcera proficit: & ex aceto cocto sali, sicut supra demonstratum est, rursus mistum acetum sed & diu continere utrumlibet, & id bis aut ter die facere, prout vehemens malum est, necessarium est. Quod si puer est, cui id incidit, specillum lana involutum in medicamentum demittendum est, & super ulcus tenendum; ne per imprudentiam adurentia devoret. At, si dolor in gingivis est, moventurque aliqui dentes, refigi eos oportet. nam curationem vehementer impediunt. Si nihil medicamenta proficient, ulcera erunt adurenda. Quod tamen in labris ideo non est necessarium, quoniam excidere commodius est. Et id quidem, æque adustum, atque excisum, sine ea curatione, quæ corpori manu adhibetur, impleri non potest. Gingivarum vero ossa, quæ hebetia sunt, in perpetuum ustione nudantur. neque enim postea caro increscit. Imponenda tamen adustis lenticula est, donec sanitatem, qualis esse potest, recipiant.

CAP. XVI.

De Parotidibus. a

HÆC in capite fere medicamentis egent. Sub ipsis vero auribus oriri παρωτίδες solent; modo in secunda vale-

* Marcell. de Medic. Cap. XI. pag. 292. a Oribas. de Loc. Affect. Cur. c. 44. Trallian. III, 7.

valetudine, ibi inflammatione orta; modo poſt longas febres, illuc impetu morbi converſo. Id abſceſſus genus eſt. Itaq; nullam novam curationem deſiderat: animadverſionem tantummodo hanc habet neceſſariam, ut, ſi ſine morbo id intumuit, primum reprimentibus experimentum fiat: ſi ex adverſa valetudine, illud inimicum eſt, maturarique & quam primum aperiri commodius eſt.

Cap. XVII.

De Umbilico prominente. a

Ad umbilicos vero prominentes, ne manu ferroque utendum ſit, ante tentandum eſt, ut abſtineant. alvus his ducetur: imponatur ſuper umbilicum id, quod ex his conſtat; cicutæ & fuliginis, ſingulorum p. I. *. ceruſſæ elotæ p. IV. *. plumbi eloti p. VIII. * ovis duobus; quibus etiam ſolani ſuccus adjicitur. Hoc diutius impoſitum eſſe oportet; & interim conquieſcere hominem; cibo modico uti, ſic ut vitentur omnia inflantia.

Cap. XVIII.

De Obſcœnarum partium vitiis.

Proxima ſunt ea, quæ ad partes obſcœnas pertinent. quarum apud Græcos vocabula & tolerabilius ſe habent, & accepta jam uſu ſunt; cum in omni fere medicorum volumine atque ſermone jactentur: apud nos fœdiora verba, ne conſuetudine quidem aliqua verecundius loquen-

a Æginet. VI, 51. Aëtius Tetr. I. Serm. IV, c. 26. & Tetr. IV. Serm. IV, 111. Oribaſ. de Loc. Affect. IV, c. 117.

quentium [a] commendata ſunt: ut difficilis hæc explanatio ſit, ſimul & pudorem, & artis præcepta ſervantibus. Neque tamen ea res à ſcribendo deterrere me debuit. Primum, ut omnia, quæ ſalutaria accepi, comprehenderem: dein, quia in vulgus eorum curatio etiam præcipue cognoſcenda eſt, quæ invitiſſimus quiſque alteri oſtendit.

2. *De Colis morbis.*

Igitur ſi ex inflammatione [b] coles intumuit, reducique ſumma cutis, aut rurſus induci non poteſt, multa calida aqua fovendus locus eſt. Ubi vero glans contecta 472.
eſt, oriculario quoque clyſtere inter eam 22.
cutemque aqua calida inſerenda eſt. ſi mollita ſic & extenuata cutis reducenti paruit, expeditior reliqua curatio eſt: ſi tumor vicit, imponenda eſt vel lenticula vel marrubium, vel oleæ folia ex vino cocta, ſic ut cuilibet eorum, dum teritur, mellis paululum adjiciatur: ſurſumque coles ad ventrem deligandus eſt: quod in omni curatione ejus neceſſarium eſt: iſque homo continere ſe, & abſtinere à cibo debet, & potione aquæ tantum à ſiti vindicari. Poſtero die rurſus adhibendum iiſdem rationibus aquæ fomentum eſt, & tum vi quoque experiundum, an cutis ſequatur: Eaque, ſi non parebit, leviter ſumma ſcalpello concidenda erit. nam, cum ſanies profluxerit, extenuabitur is locus, & facilius cutis ducetur.

Sive autem hoc modo victa erit, ſive nunquam repugnaverit; ulcera vel in cutis ulte-

[a] Alii *accommodata*. [b] Aëtius Tetr. IV, Serm. II, 16.

ulteriore parte, vel in glande, ultrave eam in cole reperientur: quæ necesse est, aut pura siccaque sint, aut humida & purulenta. Si sicca sunt, primum aqua calida fovenda sunt: deinde imponendum licium ex vino est, aut amurca cocta cum eodem, aut cum rosa butyrum. Si tenuis iis humor inest, vino eluenda sunt; tum butyro rosæ & mellis paululum, & resinæ terebinthinæ pars quarta adjicienda est, eoque utendum. At, si pus ex iis profluit, ante omnia elui mulso calido debent: tum imponi piperis P. I. *. myrrhæ P. II. *. croci, misyos cocti, singulorum P. II. *. quæ ex vino austero coquuntur, donec mellis crassitudinem habeant. Eadem autem compositio tonsillis, uvæ madenti, oris nariumque ulceribus accommodata est. Aliud ad idem; piperis P. I. *. myrrhæ P. I. *. croci 2
P. II. *. misyos P. I. *. æris combusti P. II. *. quæ primum ex vino austero conteruntur; deinde, ubi inaruerunt, iterum teruntur ex passi tribus cyathis, & incoquuntur, donec visci crassitudinem habeant. Ærugo quo- 2
que cum cocto melle, & ea, quæ ad oris ulcera supra comprehensa sunt, curant. At Erasistrati compositio, aut Cratonis, recte super purulenta naturalia imponitur. Folia quoque oleæ ex novem cyathis coquuntur; his adjicitur aluminis scissilis P. IV. *. 3
lycii P. VIII. *. mellis sesquicyathus: ac, si plus puris est, id medicamentum ex melle: si minus, ex vino diluitur. Illud perpetuum est; post curationem, dum inflammatio

matio manet, quale ſuprapoſitum eſt, cataplaſma ſuper dare, & quotidie ulcera eadem ratione curare. Quod ſi pus & multum, & cum malo odore cœpit profluere, elui cremore lenticulæ debet, ſic, ut ei mellis paululum adjiciatur: aut oleæ aut lentiſci folia, vel marrubium decoquendum eſt, eoque humore eodem modo cum melle utendum: imponendaque eadem; aut etiam omphacium cum melle; aut id, quod ex ærugine & melle ad aures fit; aut compoſitio Andronis; aut anthera, ſic, ut ei paululum mellis adjiciatur. Quidam ulcera omnia, de quibus adhuc dictum eſt, lycio ex vino curant.

Si vero ulcus latius atque altius ſerpit, eodem modo elui debet: imponi vero, aut ærugo, aut omphacium cum melle; aut Andronis compoſitio; aut marrubii, myrrhæ, croci, aluminis ſciſſilis cocti, roſæ foliorum aridorum, gallæ, ſingulorum P. I. *. minii ſinopici P. II. *. quæ per ſe ſingula primum teruntur; deinde juncta iterum, melle adjecto, donec liquidi cerati craſſitudinem habeant tum in æneo vaſe leniter coquuntur, ne ſuperfluant; cum jam guttæ indureſcunt, vas ab igne removetur: idque medicamentum tum prout opus eſt, aut ex melle aut ex vino liquatur. Idem autem per ſe etiam ad fiſtulas utile eſt.

Solet etiam interdum ad nervos [c] ulcus deſcendere; profluitque multa pituita, ſanies tenuis malique odoris, non coacta, at aquæ ſimilis, in qua caro recens lota eſt: dolo-

c i. e. cremaſteras pag. 455. l. 30.

doloresque is locus, & punctiones habet. Id genus quamvis inter purulenta est, tamen lenibus medicamentis curandum est; quale est emplastrum τετραφάρμακον ex rosa liquatum, sic, ut thuris quoque paululum ei misceatur: aut id, quod ex butyro, rosa, resina, melle fit; supra vero à me positum est. Præcipueque id ulcus multa calida aqua fovendum est, velandumque, neque frigori committendum.

Interdum autem per ipsa ulcera coles sub cute exesus est sic, ut glans excidat. Sub quo casu cutis ipsa circumcidenda est. Perpetuumque est, quoties glans, aut ex cole aliquid, vel excidit, vel abscinditur, illam esse servandam, ne considat, ulcerique agglutinetur, ac neque reduci possit postea, & fortasse fistulam quoque urinæ intercludat.

Tubercula etiam, [d] quæ φύματα Græci vocant, circa glandem oriuntur; quæ vel medicamentis, vel ferro aduruntur; & cum crustæ exciderunt, squama æris inspergitur, ne quid ibi rursus increscat.

3. *De Cancro, qui in Cole nascitur.*

Hæc citra cancrum sunt; qui cum in reliquis partibus, tum in his quoque vel præcipue ulcera infestat. Incipit à nigritie. quæ si cutem occupavit, protinus specillum subjiciendum, eaque incidenda est; deinde oræ vulsella prehendendæ, tum, quicquid corruptum est, excidendum, sic, ut ex integro quoque paulum dematur, idque adurendum. Quoties quid ustum est,

id

d Æginet. VI, 57.

id quoque sequitur, ut imponenda lenticula sit: deinde, ubi crustæ exciderunt, ulcera sicut alia curentur.

At, si cancer ipsum colem occupavit, inspergenda aliqua sunt ex adurentibus, maximeque id, quod ex calce, chalcitide, auripigmento componitur. Si medicamenta vincuntur, hic quoque scalpello, quicquid coruptum est, sic, ut aliquid secum integri trahat, præcidi debet. Illud quoque æque perpetuum est; exciso cancro, vulnus esse adurendum. Sed sive ex medicamentis, sive ex ferro crustæ occalluerint, magnum periculum est, ne his decidentibus, ex cole profusio sanguinis insequatur. Ergo longa quiete & immobili pene corpore opus est, donec ex ipso crustæ maturæ leniter resolvantur. At si vel volens aliquis, vel imprudens, dum ingreditur immature, crustas diduxit, & fluit sanguis, frigida 293,
aqua adhibenda est. Si hæc parum valet 20.
decurrendum est ad medicamenta, quæ sanguinem supprimunt. Si ne hæc quidem succurrunt, aduri diligenter & timide debet: neque ullo postea motu dandus eidem periculo locus est.

4. *De Phagedæna in Cole nascente.*

Nonnunquam etiam id genus ibi cancri, quod φαγέδαινα à Græcis nominatur, oriri solet. In quo minime differendum, sed protinus iisdem medicamentis occurrendum est; &, si parum valent, ferro adurendum. Quædam etiam nigrities est, quæ non sentitur, sed serpit, ac, si sustinuimus, usque ad

ad veſicam tendit: neque ſuccurri poſtea poteſt. Sed, ſi in ſumma glande circa fiſtulam urinæ eſt, prius in eam tenue ſpecillum demittendum eſt, ne claudatur; deinde id ferro adurendum: ſi vero alte penetravit, quicquid occupatum eſt, præcidendum eſt. Cætera eadem, quæ in aliis cancris facienda ſunt.

5. *De Carbunculo, qui in Cole naſcitur.*

Occalleſcit etiam in cole interdum aliquid; idque omni pene ſenſu caret. quod ipſum quoque excidi debet. Carbunculus autem ibi natus, ut primum apparet, oriculario clyſtere eluendus eſt: deinde ipſe quoque medicamentis [e] urendus, maximeque chalcitide cum melle, aut ærugine cum cocto melle, aut ovillo ſtercore fricto & contrito cum eodem melle. Ubi is excidit, liquidis medicamentis utendum eſt, quæ ad oras ulceris componuntur.

6. *De Teſticulorum morbis.*

In teſticulis vero, ſi qua inflammatio [f] ſine ictu orta eſt, ſanguis ex talo mittendus eſt: à cibo abſtinendum: imponendum, quod eſt ex fabæ farina ex mulſo cocta, & cum cumino contrito ex melle coacta; aut contritum cuminum cum cerato ex roſa facto; aut lini ſemen frictum, contritum, & in mulſo coctum; aut tritici farina ex mulſo cocta cum cupreſſo; aut lilii radix contrita. At, ſi iidem induruerunt, imponi debet lini vel fœni Græci ſemen ex mulſo coctum; aut ex cyprino ceratum; aut ſimila ex vino contrita, cui paululum croci ſit adjectum.

e Aëtius Tetrab. IV. Serm. II, 18. f Æginet. III, 54. Aëtius Tetr. IV, Serm. II, c. 21.

adjectum. Si vetuſtior jam durities eſt, maxime proficit cucumeris agreſtis radix ex mulſo cocta, deinde contrita.

Si ex ictu tument, ſanguinem mitti neceſſarium eſt; magiſque, ſi etiam livent. Imponendum vero utrumlibet ex his, quæ cum cumino componuntur, ſupraque poſita ſunt; aut ea compoſitio, quæ habet nitri cocti P. I. *. reſinæ pineæ, cumini, ſingulorum P. II. *. uvæ taminiæ ſine ſeminibus P. IV. *. mellis quantum ſatis ſit ad ea cogenda. Quod ſi ex ictu teſticulus ali quidem deſiit, fere quoque pus increſcit; neque aliter ſuccurri poteſt, quam ſi, inciſo ſcroto, & pus emiſſum, & ipſe teſticulus exciſus eſt.

7. *De Ani morbis.*

De Rhagadiis.

Anus quoque multa tædiique plena mala recipit, nec à ſe multum abhorrentes curationes habet. Ac primum in eo ſæpe, & quidem pluribus locis, cutis ſcinditur; g ῥαγάδια 493,
Græci vocant. Id ſi recens eſt, quieſ- 15.
cere homo debet, & in aqua calida deſidere. Columbina quoque ova coquenda ſunt, &, ubi induruerunt, purganda: deinde alterum jacere in aqua bene calida debet, altero calido foveri locus, ſic, ut invicem utroque aliquandiu utatur. Tum tetrapharmacum, aut rhypodes roſa diluendum eſt; aut œſypum recens miſcendum cum cerato liquido ex roſa facto; aut eidem cerato liquido plumbum elotum adjiciendum; aut reſinæ terebinthinæ myrrha; aut

g Scribon. Larg. c. LXXXIX. 223.

aut ſpumæ argenti vetus oleum; & quolibet ex his id perungendum. Si, quicquid læſum eſt, extra eſt, neque intus reconditum, eodem medicamento tinctum linamentum ſuperdandum eſt, & quicquid ante adhibuimus, cerato contegendum. In hoc autem caſu, neque acribus cibis utendum, neque aſperis, nec alvum comprimentibus: ne aridum quidem quicquam ſatis utile eſt, niſi admodum paulum. Liquida, lenia, pinguia, glutinoſa, meliora ſunt. Vino leni uti nihil prohibet.

8. *De Condylomate.* [h]

494, 5. Condyloma autem eſt tuberculum, quod ex quadam inflammatione naſci ſolet. Id ubi ortum eſt, quod ad quietem, cibos, potioneſque pertinet, eadem ſervari debent, quæ proxime ſcripta ſunt. Iiſdem etiam ovis recte tuberculum id fovetur. ſed deſidere ante homo in aqua debet, in qua verbenæ decoctæ ſunt ex reprimentibus: tum recte imponitur lenticula cum exigua mellis parte, ſertula campana ex vino cocta, & rubi folia contrita cum cerato ex roſa facto; & cum eodem cerato contritum vel cotoneum malum, vel malicorii ex vino cocti pars interior: & chalcitis cocta atque contrita, deinde œſypo ac roſa excepta; & ex ea compoſitione, quæ habet thuris P. I. ✶. aluminis ſciſſilis P. II. ✶. ceruſſæ P. III. ✶. ſpumæ argenti P. V. ✶. quibus, dum teruntur, invicem roſa & vinum inſtillatur. Vinculum autem ei loco linteolum aut panniculus quadratus eſt, qui

h Aëtius Tetr. IV, Serm. II, c. 3. Scribon. Larg. C. XC. Æginet. VI, 80.

qui ad duo capita duas ansas, ab altera vero parte totidem fascias habet: cumque subjectus est, ansis ad ventrem datis, à posteriore parte in eas adductæ fasciæ conjiciuntur, atque, ubi artatæ sunt, dexterior sinistra, sinisterior dextra procedit, circumdatæque circa alvum inter se novissime nodo deligantur. Sed, si vetus condyloma jam induruit, neque sub his curationibus desiit, aduri medicamento potest, quod ex his constat; æruginis P. II. *. myrrhæ P. IV. *. gummi P. VIII. *. thuris P. XII. *. stibii, papaveris lachrymæ, acaciæ, singulorum P. XVI. *. Quo medicamento quidam etiam ulcera, de quibus proxime dixi, renovant. Si id nondum in condylomate proficit, adhiberi possunt etiam vehementius adurentia. Ubi consumptus est tumor, ad medicamenta lenia transeundum est.

9. *De Hæmorrhoidibus.* i

Tertium autem ani vitium est, ora ve- 494, 15.
narum tanquam capitulis quibusdam turgentia, quæ sæpe sanguinem fundunt; αἱμοῤῥοΐδας Græci vocant. Idque etiam in ore vulvæ fœminarum incidere consuevit. Atque in quibusdam parum tuto supprimi- 62, 13.
tur; qui sanguinis profluvio imbecilliores non fiunt. habent enim purgationem hanc, non morbum. Ideoque curati quidam, cum sanguis exitum non haberet, inclinata in præcordia ac viscera materia, subitis & gravissimis morbis correpti sunt. Si cui vero id nocet, is desidere in aqua ex

i Æginet. III, 59. VI, 79. Aëtius Tetr. IV, Serm. II. c. 5.

verbenis debet: imponere maxime malicorium cum aridis rosæ foliis contritum; aut ex his aliqua, quæ sanguinem supprimunt. Solet autem oriri inflammatio, maxime ubi dura alvus eum locum læsit. Tum in aqua dulci desidendum est, & id fovendum ovis, imponendi vitelli cum rosæ foliis ex passo [k] subactis: idque, si intus est, digito illinendum; si extra, superillitum panniculo imponendum est. Ea quoque medicamenta, quæ recentibus scissuris posita sunt, hic idonea sunt. Cibis vero in hoc casu iisdem, quibus in prioribus, utendum est. Si ista parum juvant, solent imposita medicamenta adurentia ea capitula absumere. At, si jam vetustiora sunt, sub authore Dionysio inspergenda sandaracha est: deinde imponendum, quod ex his constat; squamæ æris, auripigmenti, singulorum P. V. *. saxi calcis P. VIII. *. postero die acu compungendum. Adustis capitulis fit cicatrix, quæ sanguinem fundi prohibet. Sed, quoties is suppressus est, ne quid periculi afferat, multa exercitatione digerenda materia est: præterea que & viris, & fœminis, quibus menstrua non proveniunt, interdum ex brachio sanguis mittendus est.

10. *Si Anus, vel Os vulvæ procidit, qua* [l] *curatione utendum sit.*

At, si anus ipse, vel os vulvæ procidit (nam id quoque interdum fit) considerari debet, purum ne id sit, quod provolutum est, an humore mucoso circumdatum. Si purum

k Alii *subacto.* l. Æginet, III, 89. Aëtius Tetrab. IV. Serm. II. c. 5.

purum eſt, in aqua deſidere homo debet, aut ſalſa, aut cum verbenis vel malicorio incocta. Si autem humidum, vino auſtero ſublavandum eſt, illinendumque fece vini combuſta. Ubi utrolibet modo curatum eſt, intus reponendum eſt; imponendaque plantago contrita, vel folia ſalicis in aceto cocta; tum linteolum lana, eaque ſuper deliganda ſunt, cruribus inter ſe devinctis.

11. *De Fungo ani aut vulvæ.*

Fungo quoque ſimile ulcus in eadem ſede naſci ſolet. Id, ſi hiems eſt, egelida; ſi aliud tempus, frigida aqua fovendum eſt; dein ſquama æris inſpergenda, ſupraque ceratum ex myrteo factum, cui paululum ſquamæ, fuliginis, calcis ſit adjectum. Si hac ratione non tollitur, vel aliis medicamentis ſimilibus, vel vehementioribus, ferro adurendum eſt.

CAP. XIX.

De Digitorum ulceribus.

DIGITORUM autem vetera ulcera commodiſſime curantur, aut lycio, aut amurca cocta, cum utrilibet vinum adjectum eſt. In iiſdem recedere caruncula ab unguibus cum magno dolore conſuevit; πτερύγιον a Græci appellant. Oportet alumen Melium rotundum in aqua liquare; donec mellis craſſitudinem habeat: tum, quantum ejus aridi fuit, tantundem mellis infundere, & rudicula miſcere, donec ſimilis croco color fiat, eoque illinere. Quidam ad eundem uſum deco-

a Æginet. IV, 81. VI, 85. Aëtius Tetrab. IV. Serm. II, c. 74.

quere ſimul malunt, cum paria pondera aluminis aridi & mellis miſcuerunt. Si hac ratione ea non exciderunt, excidenda ſunt: deinde digiti fovendi aqua ex verbenis, imponendumque ſuper medicamentum ita factum: chalcitis, malicorium, ſquama æris excipiuntur fico pingui leviter cocta & melle; aut chartæ combuſtæ, auripigmenti, ſulphuris ignem non experti par modus cerato miſcetur ex myrteo facto; aut æruginis raſæ p. i. *. ſquamæ æris p. ii. *. mellis cyatho coguntur; aut pares portiones miſcentur, ſaxi calcis, chalcitidis, auripigmenti. Quicquid horum impoſitum eſt, tegendum linteolo aqua madefacto eſt. Tertio die digitus reſolvendus, &, ſi quid aridi eſt, iterum excidendum, ſimiliſque adhibenda curatio eſt. Si non vincitur, purgandum eſt ſcalpello, tenuibuſque ferramentis adurendum, &, ſicut reliqua uſta, curandum.

At, ubi ſcabri [e] ungues ſunt, circum aperiri debent, qua corpus contingunt: tum ſuper eos ex hac compoſitione aliquid imponi; ſandarachæ, ſulphuris, ſingulorum p. ii. *. nitri, auripigmenti, ſingulorum p. iv. *. reſinæ liquidæ p. viii. *. tertioque id die reſolvendum eſt. Sub quo medicamento vitioſi ungues cadunt, & in eorum locum meliores renaſcuntur.

LIBER

[e] Aëtius Tetrab. IV. Serm. II. c. 79.

LIBER SEPTIMUS.

PRÆFATIO.

De Chirurgica, & qui in ea claruerint, & qualis esse Chirurgus debeat, & quid hoc in libro describatur.

TErtiam esse medicinæ partem, quæ manu curet, & vulgo notum, & à me propositum est. Ea non quidem medicamenta atque victus rationem omittit; sed manu tamen plurimum præstat. estque ejus effectus inter omnes medicinæ partes evidentissimus. Si quidem in morbis cum
multum [a] fortuna conferat †, eademque sæpe 18, 13.
salutaria, sæpe vana sint; potest dubitari, 19, 18.
secunda valetudo medicinæ, an corporis be- 111, 34.
neficio contigerit. 112, 17.
In his quoque, in quibus medicamentis maxime utimur, quamvis profectus evidentior est, tamen sanitatem & per hæc frustra quæri, & sine his reddi sæpe, manifestum est. Sicut in oculis quoque deprehendi potest; qui à medicis diu vexati, sine his interdum sanescunt. At in ea parte, quæ manu curat, evidens est, omnem profectum, ut aliquid ab aliis adjuvetur, hinc tamen plurimum trahere. Hæc
autem pars, cum sit vetustissima, magis ta- 2, 7.
men ab illo parente omnis medicinæ Hippocrate, quam à prioribus exculta est. Deinde, posteaquam diducta ab aliis habere professores suos cœpit, in Ægypto quoque increvit, Philoxeno maxime authore, qui plu-

a Hippocrat. de Arte. V. † *remedia* quidam adscripsit margini edit. Cæsar.

pluribus voluminibus hanc partem diligentiſſime comprehendit. Gorgias quoque & Soſtratus, & Herones & Apollonii duo, & Ammonius Alexandrinus, multique alii celebres viri, ſinguli quædam repererunt. Ac Romæ quoque non mediocres profeſſores, maximeque nuper * Tryphon pater, & Euelpiſtus Phlegetis filius, &, ut ex ſcriptis ejus intelligi poteſt, horum eruditiſſimus Meges, quibuſdam in melius mutatis, aliquantum ei diſciplinæ adjecerunt.

Eſſe autem Chirurgus debet adoleſcens, aut certe adoleſcentiæ propior; manu ſtrenua, ſtabili, nec unquam intremiſcente, eaque non minus ſiniſtra, quam dextra promptus; acie oculorum acri, claraque; animo intrepidus, [b] immiſericors, ſic, ut ſanari velit eum, quem accepit, non ut clamore ejus motus, vel magis, quam res deſiderat, properet, vel minus, quam neceſſe eſt, ſecet: ſed perinde faciet omnia, ac ſi nullus ex vagitibus alterius affectus oriretur.

Poteſt autem requiri, quod huic parti proprie vindicandum ſit: quia vulnerum quoque ulcerumque multorum curationes, quas alibi executus ſum, Chirurgi ſibi vendicant. Ego eundem quidem hominem poſſe omnia iſta præſtare concipio: atque, ubi ſe diviſerunt, eum laudo, qui quamplurimum percipit. Ipſe autem huic parti ea reliqui, in quibus vulnus facit medicus, non accipit; & in quibus vulneribus ulceribuſve plus profici manu, quam medicamento, credo; tum, quicquid ad oſſa pertinet.

* Rhod. ad Scrib. Larg. pag. 291. b Theodoret. Græc. Affect. I. pag. m. 4.

tinet. Quæ deinceps exequi aggrediar, dilatiſque in aliud volumen oſſibus, in hoc cætera explicabo: præpoſitiſque his, quæ in qualibet parte corporis fiunt, ad ea, quæ proprias ſedes habent, tranſibo.

CAP. I.

De Vexatis. [a]

VEXATA igitur in quacunque parte corporis ſint, quamprimum ſic curari debent, ut, qua dolor eſt, ea ſcalpello cutis crebro incidatur, detergeaturque eodem adverſo profluens ſanguis. quod ſi paulo tardius ſubvenitur, jamque etiam rubor eſt; qua rubet corpus: ſi tumor quoque acceſſit, quacunque is eſt, id idem optimum auxilium eſt. Tum ſuperdanda reprimentia ſunt; maximeque lana ſuccida ex [b] aceto & oleo. Quod ſi levior is caſus eſt, poſſunt etiam, ſine ſcalpello, impoſita eadem mederi. Et, ſi nihil aliud eſt, cinis quoque; maxime ex ſarmentis: ſi is non eſt, quilibet alius ex aceto, vel etiam ex aqua coactus.

CAP. II.

De his, quæ per ſe intumeſcunt, quomodo incidenda, & curanda ſint.

VERUM hoc quidem promptum eſt. In his autem negotium majus eſt, quæ per ſe, vitio intus orto, intumeſcunt, & ad ſuppurationem ſpectant.

a Aëtius Tetrab. IV. Serm. II, 68. b Actuar. M. M. IV, 16.

Ea omnia genera abſceſſuum eſſe alias propoſui, medicamentaque his idonea executus ſum: nunc ſupereſt, ut dicam, quæ in iis manu fieri debeant. Ergo, priuſquam indureſcant, cutem incidere, & cucurbitulam accommodare oportet; quod, quicquid illud malæ corruptæque materiæ coiit, extrahat: idque iterum, tertioque recte fit, donec omne indicium inflammationis excedat. Neque tamen fas eſt, nihil à cucurbitula agere.

Interdum etiam fit, ſed raro, ut quicquid abſcedit, velamento ſuo includatur. id antiqui tunicam nominabant. Meges, quia tunica omnis nervoſa eſt, dixit, non naſci ſub eo vitio nervum, quo caro conſumeretur, ſed ſubjecto jam vetuſtiore pure, callum circumdari. Quod ad curationis rationem nullo modo pertinet; quia quicquid, ſi tunica eſt, idem, ſi callus eſt, fieri debet: neque ulla res prohibet, etiamſi callus eſt, tamen, quia cingit, tunicam nominari: tum, pure quoque maturiore, hæc interdum eſſe conſuevit. ideoque, quod ſub ea eſt, extrahi per cucurbitulam non poteſt. ſed facile id intelligitur, ubi nihil admota illa mutavit. Ergo, ſive id incidit, ſive jam durities eſt, in hac auxilii nihil eſt: ſed, ut alias ſcripſi, vel avertenda concurrens eo materia, vel digerenda, vel ad maturitatem perducenda eſt. Si priora contigerunt, nihil præterea neceſſarium eſt. Si pus maturuit, in alis quidem & inguinibus raro ſecandum eſt: item ubicun-

que mediocris abſceſſus eſt: item quoties in ſumma cute, vel etiam carne vitium eſt; niſi feſtinare curandi imbecillitas cogit. Satiſque eſt cataplaſmatibus efficere, ut per ſe pus aperiatur. nam fere ſine cicatrice poteſt eſſe is locus, qui expertus ferrum non eſt. Si autem altius malum eſt, conſiderari debet, nervoſuſne is locus ſit, an non ſit. Nam, ſi ſine nervis eſt, candenti ferramento aperiri debet. cujus hæc ratio eſt, quod exigua plaga diutius ad pus evocandum pateat, parvaque poſtea cicatrix ſit. At, ſi nervi juxta ſunt, ignis alienus eſt; ne diſtendantur & membrum debilitent: neceſſaria vero opera *ſcalpelli eſt. Sed cætera etiam ſubcruda aperiri poſſunt; inter nervos ultima expectanda maturitas eſt, quæ cutem extenuet, eique pus jungat, quo propius reperiatur. Jamque alia rectam plagam deſiderant, ut in carne: alia vero vehementer cutem extenuant, in quibus tota ea ſuper pus excidenda eſt. Semper autem, ubi ſcalpellus admovetur, id agendum eſt, ut & quam minimæ & quam pauciſſimæ plagæ ſint: cum eo tamen, ut neceſſitati ſuccurramus, & in modo, & in numero. Nam majores ſinus, latius; interdum etiam duabus, aut tribus lineis incidendi ſunt. Dandaque opera, ut imus ſinus exitum habeat; ne quis humor intus ſubſidat, qui proxima & adhuc ſana rodendo ſinuet. Eſt etiam in rerum natura, ut cutis latius excidenda ſit. Nam, ubi poſt longos morbos totius corporis habitus vitiatus eſt, lateque ſe ſinus ſuffudit

* H. F. ab Aquapend. Chirurg. p. 442.

fudit, & in eo jam cutis pallet; scire licet, eam jam emortuam esse, & inutilem futuram. Ideoque excidere commodius est: maxime, si circa articulos majores id evenit, cubantemque ægrum fluens alvus exercuit, neque per alimenta quicquam corpori accedit. Sed excidi ita debet, ut plaga ad similitudinem myrtei folii fiat, quo facilius sanescat. Idque perpetuum est; ubicunque medicus & quacunque de causa cutem excidit. Pure effuso, in alis vel inguinibus linamento opus non est; sed spongia ex vino imponenda est. In cæteris partibus, si æque ea linamenta supervacua sunt, purgationis causa paulum mellis infundendum; dein glutinantia superdanda: si illa necessaria sunt, super ea quoque similiter dari spongia eodem modo ex vino expressa debet. Quando autem linamentis opus sit, quando non sit alias dictum est. Cætera eadem, incisa suppuratione, facienda sunt, quæ, ubi per medicamenta rupta est, facienda esse proposui.

CAP. III.

De bonis, malisve signis Suppurationum.

PROTINUS autem, quantum curatio efficiat, quantumque aut sperari aut timeri debeat, ex quibusdam signis intelli-
295, 30. gi potest; fereque iisdem, quæ in vulneribus exposita sunt. Nam bona signa sunt, somnum capere, facile spirare, siti non confici, cibum non fastidire, si febricula fuit, ea vacare: itemque habere pus album, læve, non

non fœdi odoris. Mala ſunt, vigilia, ſpiritus gravitas, ſitis, cibi faſtidium, febris; pus nigrum, aut feculentum, [a] & fœdi odoris: item procedente curatione eruptio ſanguinis; aut ſi, antequam ſinus carne impleatur, oræ calloſæ [b] fiunt, illa quoque ipſa 300, carne hebete, nec firma. Deficere tamen 10 animam vel in ipſa curatione, vel poſtea, peſſimum omnium eſt. Quinetiam morbus ipſe, ſive ſubito ſolutus eſt, dein ſuppuratio exorta eſt; ſive effuſo pure permanet, non injuſte terret. Eſtque inter cauſas timoris, ſi ſenſus in vulnere rodentium non eſt. Sed ut hæc ipſa fortuna huc illucve diſcernit; ſic medici partium eſt, eniti ad reperiendam ſanitatem. Ergo, quoties ulcus reſolverit, eluere id, ſi reprimendus humor videbitur, vino & aqua pluviatili mixto, vel aqua, in qua lenticula cocta ſit, debebit: ſi purgandum erit, mulſo, rurſuſque imponere eadem. Ubi jam repreſſus videbitur humor, ulcuſque purum erit, produci carnem conveniet, & foveri ulcus pari portione vini ac mellis, ſuperque imponi ſpongiam ex vino & roſa tinctam. per quæ caro producitur. Plus tamen, ut alias quoque dixi, victus ratio eo confert. Ea eſt, ſolutis jam febribus & cibi cupiditate reddita, balneum rarum; quotidiana, ſed lenis geſtatio; cibi potioneſque corpori faciendo aptæ. Quæ omnia, per medicamenta quoque ſuppuratione rupta, ſequuntur. Sed, quia magno malo vix ſine ferro mederi licet, in hunc locum reſervata ſunt.

CAP.

a Aphor. VII, 44. b Aphor. VI, 4.

CAP. IV.

328. *De Fiſtulis.*

ADVERSUS fiſtulas quoque, ſi altius penetrant, ut ad ultimas demitti a collyrium non poſſit, ſi tortuoſæ ſunt, ſi multiplices, majus in manu, quam in medicamentis, præſidium eſt; minuſque operæ eſt, ſi ſub cute tranſverſæ feruntur, quam ſi recta intus tendunt. Igitur, ſi ſub cute tranſverſa fiſtula eſt, demitti b ſpecillum debet, ſupraque id ea incidi. Si flexus reperiuntur, hi quoque ſimul ſpecillo & ferro perſequendi ſunt. Idemque faciendum, ſi plures ſe quaſi rivuli oſtendunt. Ubi ad fines fiſtulæ ventum eſt, excidendus ex ea totus callus eſt, ſuperque fibulæ dandæ, & medicamentum, quo glutinetur. At, ſi recta ſubter tendit, ubi, quo maxime ferat, ſpecillo exploratum eſt; excidi is ſinus debet: dein fibula oris cutis injicienda eſt, eique glutinantia medicamenta ſuperdanda ſunt; aut, ſi corruptius ulcus eſt (quod interdum oſſe vitiato fit) ubi id quoque curatum eſt, pus moventia.

2. *De Coſtarum fiſtulis.*

Solent autem inter coſtas fiſtulæ ſubter ire. Quod ubi incidit, eo loco coſta ab utraque parte præcidenda † & eximenda eſt, ne quid intus corruptum relinquatur. Solent quoque, ubi coſtas tranſierunt, ſeptum id, quod tranſverſum à ſuperioribus viſceribus inteſtina diſcernit, violare. Quod intelligi poteſt & ex loco, & ex magnitudine doloris,

a Æginet. IV. 49. b Aëtius Tetrab. IV, Serm. II, c 55. † H. F. ab Aquapendente Oper. Chirurg. P. I. c. 4.

ris, & quia nonnunquam ſpiritus eò cum humore quaſi bullante prorumpit, maximeque, ſi hunc ore ille continuit. In eo medicinæ locus nullus eſt. In cæteris vero, quæ circa coſtas ſanabilia ſunt, pinguia medicamenta inimica ſunt; cæteris, quæ ad vulnera accommodantur, uti licet: optime tamen ſicca linamenta, vel, ſi purgandum aliquid videtur, in melle tincta imponuntur.

3. *De Ventris fiſtulis.*

Ventri nullum os ſubeſt; ſed ibi pernicioſæ admodum fiſtulæ fiunt: adeo ut Soſtratus inſanabiles eſſe crediderit. Id non ex toto ita ſe habere uſus oſtendit. Et quidem, quod maxime mirum videri poteſt, tutior fiſtula eſt contra jecur, & lienem, & ventriculum, quam contra inteſtina: non quo pernicioſior ibi res ſit, ſed quo alteri periculo locum faciat. Cujus experimento moti quidam authores parum modum rei cognoverunt. Nam venter ſæpe etiam telo perforatur, prolapſaque inteſtina conduntur, & oras vulneris ſuturæ comprehendunt. quod quemadmodum fiat, mox indicabo. Itaque, etiam ubi tenuis fiſtula abdomen perrupit, excidere eam licet, ſuturaque oras conjungere. Si vero ea fiſtula intus patuit, exciſa neceſſe eſt latius foramen relinquat. quod niſi permagna vi ſui non poteſt; utique ab interiore parte, qua quaſi membrana quædam finit abdomen, quam περιτόναιον Græci vocant. Ergo, ubi aliquis ingredi ac moveri cœpit,

rum-

rumpitur illa ſutura, atque inteſtina ſolvuntur. quo fit, ut pereundum homini ſit. Sed non omnimodo res ea deſperationem habet: ideoque tenuioribus fiſtulis adhibenda curatio eſt.

493. *4. De Ani fiſtulis.* c

Propriam etiamnum animadverſionem deſiderant eæ, quæ in ano ſunt. In has demiſſo ſpecillo, ad ultimum ejus caput incidi cutis debet: dein novo foramine ſpecillum educi lino ſequente, quod in aliam ejus partem, ob id ipſum perforatam, conjectum ſit. Ibi linum apprehendendum ligandumque cum altero capite eſt, ut laxe cutem, quæ ſuper fiſtulam eſt, teneat. Idque * linum debet eſſe crudum, & duplex triplexve, ſic tortum, ut unitas in eo facta ſit. Interim autem licet negocia agere, ambulare, lavare, cibum capere, perinde atque ſaniſſimo. Tantummodo id linum bis in die, ſoluto nodo, ducendum eſt ſic, ut ſubeat fiſtulam pars, quæ ſuperior fuit. Neque committendum eſt, ut id linum putreſcat: ſed tertio quoque die nodus reſolvendus eſt, & ad caput alterum recens linum alligandum, eductoque vetere, id in fiſtula cum ſimili nodo relinquendum. Sic enim id paulatim cutem, quæ ſupra fiſtulam eſt, incidit: ſimulque & id ſaneſcit, quod à lino relictum eſt; & id, quod ab eo mordetur, inciditur. Hæc ratio curationis longa, ſed ſine dolore eſt.

Qui feſtinant, adſtringere cutem lino debent, quo celerius ſecetur; noctuque ex peni-

c Æginet. VI. 78. H. F. ab Aquapendente Operat. Chirurg. P. 1. c. 93. Petr. de Marchettis Obſerv. Medic. Chirurgic. in fine multa. * Quid ſit docet H. F. ab Aquapend. Oper. Chirurg. Part. I. C. 93.

penicillo tenuia quædam intus demittere, ut cutis hoc ipso extenuetur, quo extenditur. sed hæc dolorem movent, Adjicitur celeritati, sicut tormento quoque, si & linum, & id, quod ex penicillo est, aliquo medicamento illinitur ex iis, quibus callum exedi proposui. Potest tamen fieri, ut ad scalpelli curationem etiam illo loco veniendum sit, si intus fistula fert, si multiplex est. Igitur in hæc genera demisso specillo, duabus lineis incidenda cutis est; ut media inter eas habenula tenuis admodum injiciatur, ne protinus oræ coeant; sitque locus aliquis linamentis, quæ quam paucissima superinjicienda sunt; omniaque eodem modo facienda, quæ in abcessibus posita sunt. Si vero ab uno ore plures sinus erunt, recta fistula scalpello erit incidenda; ab eo cæteræ, quæ jam patebunt, lino excipiendæ. Si intus aliqua procedet, quo ferrum tuto pervenire non poterit, collyrium demittendum erit.

Cibus autem in omnibs ejusmodi casibus, sive manu, sive medicamentis agetur, dari debet humidus; potio liberalis, diuque aqua. ubi jam caro increscit, tum demum & balneis raris utendum erit, & cibis corpus implentibus.

CAP. V.

De Telis è corpore extrahendis. a

TELA quoque, quæ illata corporibus intus hæserunt, magno negocio sæpe ejiciuntur. Sunt enim quædam difficultates

a Æginet. VI, 88.

tates ex generibus eorum; quædam ex his ſedibus, in quas illa penetrarunt. Omne autem telum extrahitur, aut ab ea parte, qua venit, aut ab ea, in quam tetendit. illic viam, qua redeat, ipſum ſibi fecit: hic, à ſcalpello accepit. nam contra mucronem caro inciditur. Sed ſi non alte telum inſedit, & in ſumma carne eſt, aut certe magnas venas & loca nervoſa non tranſit, nihil melius eſt, quam, qua venit, id revellere. Si vero plus eſt, per quod telo revertendum, quam quod perrumpendum eſt; jamque venas nervoſque id tranſiit, commodius eſt aperire quod ſupereſt, [b] eaque extrahere. nam & propius petitur, & tutius evellitur. Et in majore membro, ſi medium mucro tranſiit, facilius ſaneſcit, quod pervium eſt; quia utrinque medicamento fovetur. Sed, ſi retro telum recipiendum, amplianda plaga eſt; quo facilius id ſequatur, quoque minor oriatur inflammatio: quæ major fit, ſi ab illo ipſo telo, dum redit, corpus laniatur. Item, ſi ex alia parte vulnus aperitur, laxius eſſe debet, quam ut telo poſtea tranſeunte amplietur. In ſumma autem utraque parte iſta habenda cura eſt, ne nervus, ne vena major, ne arteria incidatur. Quorum ubi aliquid detectum eſt, excipiendum hamo retuſo eſt, abducendumque à ſcalpello. Ubi autem inciſum eſt ſatis, telum eximendum eſt: tunc quoque eodem modo, & eadem cura habita, ne ſub eo, quod eximitur, aliquid eorum lædatur, quæ tuenda eſſe propoſui.

2. De

b Alii *itaque*.

2. *De Sagittis recipiendis.*

Hæc communia ſunt: præter quæ propria quædam in ſingulis telorum generibus ſunt, quæ protinus ſubjiciam. Nihil tam facile in corpus, quam ſagitta, conditur, eademque altiſſime inſidit. Hæc autem eveniunt, & quia magna vi fertur illa, & quia ipſa anguſta eſt. Sæpius itaque ab altera parte, quam ex qua venit, recipienda eſt; præcipueque, quia fere ſpiculis cingitur; quæ magis laniant, ſi retro, quam ſi contra trahuntur. Sed inde, aperta via, caro diduci debet ferramento facto ad ſimilitudinem Græcæ literæ ν: deinde, ubi apparuit mucro, ſi ei arundo inhæret, propellenda eſt, donec ab altera parte apprehendi & extrahi poſſit. Si jam illa decidit, ſolumque intus ferrum eſt; mucro vel digitis apprehendi, vel forcipe, atque ita educi debet. Neque alia ratio extrahendi eſt, ubi ab ea parte, qua venit, evelli magis placuit. nam, ampliato magis vulnere, aut arundo, ſi ineſt, evellenda eſt; aut, ſi ea non eſt, ferrum ipſum. Quod ſi ſpicula apparuerunt, eaque brevia & tenuia ſunt, forcipe ibi comminui debent, vacuumque ab his telum educi: ſi ea majora valentioraque ſunt, fiſſis ſcriptoriis calamis contegenda, ac, ne quid dilacerent, ſic evellenda ſunt. & in ſagittis quidem hæc obſervatio eſt.

3. *De Latis telis educendis.*

Latum vero telum, ſi aliquis intus in carne habuerit, ab altera parte educi non expedit; ne ingenti vulneri ipſi quoque in-

ingens vulnus adjiciamus. Evellendum eſt ergo quodam genere ferramenti, quod Διοκλέους γραφίσκον Græci vocant; quoniam authorem Dioclem habet: quem inter priſcos maximoſque medicos fuiſſe, jam poſui. Lamina eſt ferrea, vel ænea etiam, ab altero capite duos utrinque deorſum converſos uncos habens; ab altero duplicata lateribus, leviterque extrema eam in partem inclinata, quæ ſinuata eſt; inſuper etiam ea parte inclinata, quæ perforata eſt. Hæc juxta telum tranſverſa demittitur: deinde, ubi ad imum mucronem ventum eſt, paululum torquetur, ut telum foramine ſuo excipiat: cum in cavo mucro eſt, illico duo digiti, ſubjecti partis alterius uncis, ſimul ferramentum id extrahunt, & telum.

4. *De alio telorum genere.*

Tertium genus telorum, quod interdum evelli debet, eſt plumbea glans, aut lapis, aut ſimile aliquid, quod, perrupta cute, integrum intus inſedit. In omnibus his latius vulnus aperiendum, idque, quod ineſt, ea, qua venit, forcipe extrahendum eſt. Accedit vero aliquid difficultatis ſub omni ictu, ſi telum vel oſſi inhæſit, vel in articulo ſe inter duo oſſa demerſit. In oſſe uſque eo movendum eſt, donec laxetur is locus, qui mucronem momordit; & tunc vel manu vel forcipe telum extrahendum eſt. quæ ratio quoque in dentibus ejiciendis eſt. Et vix unquam ita telum non ſequitur. ſed, ſi morabitur, excuti quoque cum aliquo ferramento poterit. Ultimum eſt, ubi non

non evellitur, terebra juxta forare, & ab eo foramine, ad speciem literæ v contra telum os excidere sic, ut lineæ, quæ diducuntur, ad telum spectent: eo facto, id necesse est labet, & facile auferatur.

Inter duo vero ossa si per ipsum articulum perruperit, circa vulnus duo membra fasciis habenisve deliganda, & per has in diversas partes diducenda sunt, ut nervos distendant: quibus extentis, laxius inter ossa spatium est, ut sine difficultate telum recipiatur. Illud videndum est, sicut in aliis locis posui, ne quis nervus, aut vena, aut arteria à telo lædatur, dum id extrahitur: eadem scilicet ratione, quæ supra posita est.

5. De venenato telo evellendo.

At, si venenato quoque telo quis ictus est, iisdem omnibus, si fieri potest, etiam festinantius actis, adjicienda curatio est, quæ vel epoto veneno c, vel à serpente ictis adhibetur. Vulneris autem ipsius, extracto telo, medicina non alia est, quam quæ esset, si corpore icto nihil inhæsisset. de qua satis alio loco dictum est. 305

CAP. VI.

De Gangliis, & Meliceride, & Atheromate, a *& Steatomate, capitis tuberculis.*

HÆc evenire in qualibet parte corporis possunt: reliqua certas sedes habent de quibus dicam, orsus à capite. In hoc multa variaque tubercula oriun-

c Scribon. Larg. C. XLV. s. 175. a Æginet. IV, 34. VI, 36. Actuar. M. M. IV, 16.

oriuntur [b] γάγγλια, μελικηρίδας, & ἀθερώματα nominant; aliisque etiamnum vocabulis quædam alii discernunt; quibus ego στεατώματα quoque adjiciam. quæ quamvis & in cervice, & in alis, & in lateribus oriri solent; per se tamen non posui; cum ista omnia mediocres differentias habeant, ac neque periculo terreant, neque diverso genere curentur. Omnia autem ista & ex parvulo incipiunt, & diu paulatimque increscunt, & tunica sua includuntur. Quædam ex his dura ac renitentia, quædam mollia cedentiaque sunt: quædam spatio nudantur, quædam tecta capillo suo permanent, fereque sine dolore sunt. Quid intus habeant, ut conjectura præsagiri potest; sic ex toto cognosci, nisi cum ejecta sunt, non potest. Maxime tamen in his, quæ renituntur, aut lapillis quædam similia, aut concreti confertique pili reperiuntur. In his vero, quæ cedunt, aut melli simile aliquid, aut tenui pulticulæ, aut quasi rasæ cartilagini, aut carni hebeti & cruentæ, quibus alii aliique colores esse consuerunt.
288, Fereque ganglia renituntur: athe-
32. romati subest quasi tenuis pulticula: meliceridi liquidior humor; ideoque pressu circumfluit: steatomati pingue quiddam, idque latissime patere consuevit, resolvitque totam cutem superpositam sic, ut ea labet; cum in cæteris sit adstrictior. Omnia, derasa ante, si capillis conteguntur, per medium oportet incidere. ut effundatur, quicquid intus coiit. Sed steatomatis tunica

b Æginet. IV, 16. & VI. 39. Actuar. M. M. II, 11.

ca quoque ſecanda eſt: quia non [c] facile à cute & ſubjecta carne ea ſeparatur. At in cæteris ipſa tunica inviolata ſervanda eſt. Protinus autem, cum iſta alba & intenta ſe oſtendit, tum ſcalpelli manubriolo diducenda à cute & carne eſt, ejiciendaque cum eo, quod intus tenet. Si quando tamen ab inferiore parte tunicæ muſculus inhæſit, ne is lædatur, ſuperior pars illius decidenda, alia ibidem relinquenda eſt. Ubi tota exempta eſt, committendæ oræ, fibulaque his injicienda, & ſuper medicamentum glutinans dandum eſt. Ubi vel tota tunica, vel aliquid ex ea relictum eſt, pus moventia adhibenda ſunt.

CAP. VII.

De Oculorum vitiis, quæ ſcalpello & manu curantur.

SED ut hæc neque genere vitii, neque ratione curationis inter ſe multum diſtant: ſic in oculis, quæ manum poſtulant, & ipſa diverſa ſunt, & aliter aliterque curantur. Igitur in ſuperioribus palpebris veſicæ * naſci ſolent, pingues graveſque; quæ vix attollere oculos ſinunt, leveſque pituitæ curſus, ſed aſſiduos, in oculis movent. Fere vero in pueris naſcuntur. Oportet, compreſſo digitis duobus oculo, atque ita cute intenta, ſcalpello tranſverſa linea incidere, ſuſpenſa leviter manu, ne veſica ipſa vulneretur, & ut, loco ei patefacto, ipſa prorumpat; tum digitis eam apprehendere, & evellere. facile enim ſequitur.

c Actuar. M. M. IV, 16. * De hiſce agit H. F. ab Aquapend. Oper. Chirurg. Part. 1. c. 9.

tur. Dein ſuperinungi collyrio debet ex iis aliquo, quo lippientes oculi ſuperinunguntur: quo pauciſſimis diebus cicatricula inducitur. Moleſtius eſt, ubi inciſa veſica eſt. effundit enim humorem; neque poſtea, quia tenuis admodum eſt, poteſt colligi. Si forte id incidit, eorum aliquid imponendum eſt, quæ puri movendo ſunt.

2. *De Crithe.* [a]

In eadem palpebra ſuper pilorum locum tuberculum parvulum naſcitur, quod à ſimilitudine * hordei, à Græcis κριθὴ nominatur. Tunica quiddam, quod difficulter matureſcit, comprehenſum eſt. Id vel calido pane, vel cera ſubinde calefacta foveri oportet ſic, ne nimius is calor ſit, ſed facile à parte ſuſtineatur. hac enim ratione ſæpe diſcutitur, interdum concoquitur. Si pus ſe oſtendit, ſcalpello dividi debet, &, quicquid intus humoris eſt, exprimi: eodem deinde vapore poſtea quoque foveri, & ſuperinungi, donec ad ſanitatem perveniat.

3. *De Chalazio.* [b]

Alia quoque quædam in palpebris huic non diſſimilia naſcuntur; ſed neque utique figuræ ejuſdem, & mobilia, ſimulatque digito huc vel illuc impelluntur. Quæ, quia grandini ſimilia ſunt, χαλάζια Græci vocant. Hæc incidi debent, ſi ſub cute ſunt, ab interiore parte; ſi ſub cartilagine, ab interiore: dein ſcalpelli manubriolo deducenda ab integris partibus ſunt. Ac, ſi intus plaga eſt, inungendum primo lenibus, dein-

a Æginet. III, 22. Actuar. M. M. II, 7. * *Varulus* dicitur Marcell. de Med. C. VIII. pag. 279. b Actuar. M. M. II, 7.

deinde acrioribus· ſi extra, ſuperdandum emplaſtrum, quo id glutinetur.

4. *De Ungue oculorum.* c

Unguis vero, quod πτερύγιον Græci vocant, eſt membranula nervoſa, quæ oriens ab angulo, nonnunquam ad pupillam quoque pervenit, eique officit. Sæpius à narium, interdum etiam à temporum parte naſcitur. Hunc recentem non difficile eſt diſcutere medicamentis, quibus cicatrices in oculis extenuantur. Si inveteravit, jamque ei craſſitudo quoque acceſſit, excidi debet. Poſt abſtinentiam vero unius diei, vel adverſus in ſedili contra medicum is homo collocandus eſt, vel ſic averſus, ut in gremium ejus caput reſupinus effundat. Quidam, ſi in ſiniſtro oculo vitium eſt, adverſum: ſi in dextro, reſupinum collocari volunt. Alteram autem palpebram à miniſtro diduci oportet, alteram à medico: ſed ab hoc, ſi ille adverſus eſt, inferiorem; ſi ſupinus, ſuperiorem. Tum idem medicus hamulum acutum, paulum mucrone intus recurvato, ſubjicere extremo ungui debet, eumque infigere; atque eam quoque palpebram tradere alteri: ipſe, hamulo apprehenſo, levare unguem, eumque acu trajicere linum trahente: deinde acum ponere, lini duo capita apprehendere, & per ea erecto ungue, ſi qua parte oculo inhæret, manubriolo ſcalpelli diducere, donec ad angulum veniat: deinde invicem modo remittere, modo attrahere, ut ſic & initium ejus, & finis anguli reperiatur. Duplex enim periculum

c Æginet. III, 22. VI, 18. H. F. ab Aquapend. Oper. Chirurg. Part. 1. Cap. 18.

lum est; ne vel ex ungue aliquid relinquatur, quod exulceratum vix ullam recipiat curationem; vel ex angulo quoque caruncula abscindatur, quæ, si vehementius unguis ducitur, sequitur quoque ac decidit. Si abscissa est, patefit foramen, per quod postea semper humor descendit: [d] ῥυάδα Græci vocant. Verus ergo anguli finis utique noscendus est; qui ubi satis constitit; non nimium adducto ungue scalpellus adhibendus est; deinde sic excidenda membranula, ne quid ex angulo lædatur. Ei deinde ex melle linamentum superdandum est, supraque linteolum, & aut spongia aut lana succida: proximisque diebus diducendus quotidie oculus est, ne cicatrice inter se palpebræ glutinentur (siquidem id quoque tertium periculum accedit) eodemque modo linamentum imponendum, ac novissime inungendum collyrio, quo ulcera ad cicatricem perducuntur.

Sed ea curatio vere esse debet, aut certe ante hiemen. De qua re, ad plura loca pertinente, semel dixisse satis erit. Nam duo genera curationum sunt: alia, in quibus eligere tempus non licet, sed utendum est eo, quod incidit; sicut in vulneribus, & fistulis: alia, in quibus nullus dies urget, & expectare tutissimum & facile est; sicut evenit in iis, quæ & tarde increscunt, & dolore non cruciant. In his
285, 5. ver expectandum est: aut, si quid magis presſit, melior tamen autumnus quam hiems vel æstas est; atque is ipse medius, jam fractis

d ῥυπάδα alii. Trallian. II, 8.

ctis æſtibus, & nondum ortis frigoribus. Quo magis autem neceſſaria pars erit, quæ tractabitur, hoc quoque majori periculo ſubjecta eſt. & ſæpe, quo major plaga facienda, eo magis hæc temporis ratio ſervabitur.

5. *De Encanthide.* *

Ex curatione vero unguis, ut dixi, vitia naſcuntur, quæ ipſa aliis quoque de cauſis oriri ſolent. Interdum enim fit in angulo, parum ungue exciſo, vel aliter, tuberculum, quod palpebras parum diduci patitur; ἐγκανθὶς [e] Græce nominatur. Excipi hamulo, & circumcidi debet: hic quoque diligenter temperata manu, ne quid ex ipſo angulo abſcindatur. Tum exiguum linamentum reſpergendum eſt vel cadmia, vel atramento ſutorio; inque eum angulum, diductis palpebris, inſerendum, ſupraque eodem modo deligandum: proximiſque diebus ſimiliter nutriendum, ut primo tantum aqua egelida, vel etiam frigida foveatur.

6. *De Ancyloblepharo.* [f]

Interdum inter ſe palpebræ coaleſcunt, aperirique non poteſt oculus. Cui malo ſolet etiam illud accedere, ut palpebræ cum albo oculi cohæreſcant; ſcilicet, cum in utrovis fuit ulcus negligenter curatum. ſaneſcendo enim, quod diduci potuit & debuit, glutinabitur; ἀγκυλοβλέφαρον ſub utroque vitium Græci vocant. Palpebræ tantum inter ſe cohærentes, non difficulter diducuntur; ſed interdum fruſtra. nam rurſus glutinantur. Experiri tamen oportet;

* Tulpius Obſerv. lib. I. cap. 29. H. F. ab Aquapend. Oper. Chirurg. Part. I. c. 19. e Æginet. III, 22. Actuar. M. M. IV, 11. f Æginet. III, 22. VI, 15.

tet; quia bene res ſæpius cedit. Igitur † adverſum * ſpecillum inſerendum, diducendæque eo palpebræ ſunt: deinde exigua penicilla interponenda, donec exulceratio ejus loci finiatur. At, ubi albo ipſius oculi palpebra inhæſit, Heraclides Tarentinus author eſt, adverſo ſcalpello ſubſecare, magna cum moderatione, ut neque ex oculo, neque ex palpebra quicquam abſcindatur; ac, ſi neceſſe eſt, ex palpebra potius. Poſt hæc, inungatur oculus medicamentis, quibus aſpritudo curatur: quotidieque palpebra vertatur, non ſolum ut ulceri medicamentum inducatur, ſed etiam ne inhæreat: ipſique etiam ægro præcipiatur, ut ſæpe eam duobus digitis attollat. Ego ſic reſtitutum eſſe neminem memini. Meges ſe quoque multa tentaſſe, neque umquam profuiſſe, quia ſemper iterum oculo palpebra inhæſerit, memoriæ prodidit.

7. *De Ægilope.* g

Etiamnum in angulo, qui naribus propior eſt, ex aliquo vitio quaſi parva fiſtula aperitur, per quam pituita aſſidue deſtillat: *αἰγίλωπα* Græci vocant. Idque aſſidue male habet oculum: nonnunquam etiam exeſo oſſe, uſque ad nares penetrat. Idque interdum naturam carcinomatis habet: ubi intentæ venæ & recurvatæ ſunt, color pallet, cutis dura eſt, & levi tactu irritatur, inflammationemque in eas partes, quæ conjunctæ ſunt, evocat. Ex his eos, qui quaſi carcinoma habent, curare periculoſum eſt. nam mortem quoque ea res ma-

† *Averſum* legendum eſſe conſtat ex H. F. ab Aquap. Chirurg Oper. Part. I, c. 7. qui meretur inſpici. * Quid ſit docet H. F. ab Aquapend. Oper. Chir. Part. I. c. 7. p. 46. g Actuar. M. M. IV. 11. Aëtius Tetr. II. Serm. III, 86. H. F. ab Aquap. Oper. Chirurg. Part. I, c. 21.

maturat. Eos vero, quibus ad nares tendit, supervacuum. neque enim sanescunt. At, quibus id in angulo est, potest adhiberi curatio; cum eo, ne ignotum sit, esse difficilem. quanto autem angulo propius id foramen est, tanto difficilior est; quoniam peranguſtum est, in quo versari manus possit: recenti tamen re mederi facilius est. Hamulo autem summum ejus foraminis excipiendum; deinde totum id cavum, sicut in fistulis dixi, usque ad os excidendum; 412, 20. oculoque & cæteris junctis partibus bene obtectis, os ferramento adurendum est vehementius. quod si jam carie vexatum est, quo crassior huic squama abscedat, quidam adurentia imponunt; ut atramentum sutorium, vel chalcitidem, vel æruginem rasam. quod & tardius & non idem facit. Osse adusto, curatio sequitur eadem, quæ in cæteris ustis.

8. *De Pilis palpebrarum oculum irritantibus.*

Pili vero, qui in palpebris sunt, duabus de causis oculum irritare consueverunt. Nam modo palpebræ summa cutis relaxatur, & procidit; quo fit, ut ejus pili ad ipsum oculum convertantur, quia non simul cartilago quoque se remisit: modo sub ordine naturali pilorum alius ordo subcrescit, qui protinus intus ad oculum tendit. Curationes vero hæ sunt. Si pili nati sunt, qui non debuerunt, tenuis acus [h] ferrea ad similitudinem spathæ lata, in ignem conjicienda est: deinde candens, sublata palpebra sic, ut ejus perniciosi pili in conspectum curantis

h Æginet. VI, 13. H. F. ab Aquapend. Operat. Chir. Part. I, c. 12.

rantis veniant, ſub ipſis pilorum radicibus angulo immittenda eſt, ut ea tertiam partem palpebræ tranſvehat: deinde iterum, tertioque ad alterum angulum. quo fit, ut omnes pilorum radices aduſtæ emoriantur. Tum ſuperimponendum medicamentum eſt, quod inflammationem prohibeat: atque ubi cruſtæ exciderunt, ad cicatricem perducendum. Facillime autem id genus ſaneſcit. Quidam aiunt, acu [i] tranſſui juxta pilos exteriorem partem palpebræ oportere, eamque tranſmitti duplicem capillum muliebrem ducentem; atque ubi acus tranſiit, in ipſius capilli ſinum, qua duplicatur, pilum eſſe injiciendum, & per eum in ſuperiorem palpebræ partem attrahendum, ibique corpori adglutinandum, & imponendum medicamentum, quo foramen glutinetur. ſic enim fore, ut is pilus in exteriorem partem poſtea ſpectet. Id primum fieri non poteſt, niſi in pilo longiore; cum fere breves eo loci naſcantur. Deinde ſi plures pili ſunt, neceſſe eſt longum tormentum ſit, & toties acus tranſiens magnam inflammationem moveat. Noviſſime, cum humor aliquis ibi ſubſit, oculo & ante per pilos & tum per palpebræ foramina affecto, vix fieri poteſt, ut gluten, quo vinctus eſt pilus, non reſolvatur: eoque fit, ut is eo, unde vi abductus eſt, redeat. Ea vero curatio, quæ palpebræ laxioris ab omnibus frequentatur, nihil habet dubii. Siquidem oportet contecto oculo mediam palpebræ cutem, ſive ea ſuperior, ſive inferior eſt, apprehendere

i Æginet. VI, 13.

dere digitis, ac levare. tum considerare, quantulo detracto futurum sit, ut naturaliter se habeat. Siquidem hic quoque duo pericula circumstant: si nimium fuerit excisum, ne contegi oculos non possit; si parum, ne nihil actum sit, & frustra sectus aliquis sit. Quod deinde incidendum videbitur, per duas lineas atramento notandum est sic, ut inter oram, quæ pilos continet, & propiorem ei lineam, aliquid relinquatur, quod apprehendere acus postea possit. His constitutis, scalpellus adhibendus est: &, si superior palpebra est, ante; si inferior, postea propius ipsis pilis incidendum: initiumque faciendum in sinistro oculo, ab eo angulo, qui tempori; in dextro, ab eo, qui naribus propior est: idque, quod inter duas lineas est, excidendum. deinde oræ vulneris inter se simplici sutura committendæ, operiendusque oculus est: &, si parum palpebra descendet, laxanda utique; si nimium, aut adstringenda, aut etiam rursus tenuis habenula ab ulteriore ora excidenda. Ubi secta est, aliæ suturæ adjiciendæ, quæ supra tres esse non debent. Præter hæc, in superiore palpebra sub pilis ipsis incidenda linea est, ut ab inferiore parte diducti pili sursum spectent. Idque, si levis inclinatio est, etiam solum satis tuetur. Inferior palpebra eo non eget. His factis, spongia, ex aqua frigida expressa, super deliganda est. Postero die glutinans emplastrum injiciendum. Quarto sutura tollenda est, & collyrio, quod inflamma-

matio-

mationes reprimit, ſuperinungendum.

9. *De Lagophthalmo.* k

Nonnunquam autem, nimium ſub hac curatione exciſa cute, evenit, ut oculus non contegatur. Idque interdum etiam alia de cauſa fit. λαγώφθαλμον Græci appellant. In quo ſi nimium palpebræ deeſt, nulla id reſtituere curatio poteſt: ſi exiguum, mederi licet. Paulum infra ſupercilium cutis incidenda eſt lunata figura, cornibus ejus deorſum ſpectantibus. Altitudo eſſe plagæ uſque ad cartilaginem * debet, ipſa illa nihil læſa. nam, ſi ea inciſa eſt, palpebra concidit, neque attolli poſtea poteſt. Cute igitur tantum diducta ſit, ut paululum in ima oculi ora deſcendat; hiante ſcilicet ſuper plaga. in quam linamentum injiciendum eſt, quod & conjungi diductam cutem prohibeat, & in medio carunculam creet: quæ ubi eum locum implevit, poſtea recte oculus operitur.

10. *De Ectropio.* l

Ut ſuperioris autem palpebræ vitium eſt, quo parum deſcendit, ideoque oculum non contegit: ſic inferioris, quo parum ſurſum attollitur, ſed pendet & hiat, neque poteſt cum ſuperiore committi. Atque id quoque evenit interdum ex ſimili vitio curationis, interdum etiam ſenectute. ἐκτρόπιον Græci vocant. ſi ex mala curatione eſt, eadem ratio medicinæ eſt, quæ ſupra poſita eſt: plagæ tantum cornua ad maxillas, non ad oculum convertenda ſunt. Si ex ſenectute eſt, tenui feramento id

k Æginet. VI, 10. Aëtius Tetr. II. Serm. III, c. 73.
* Vide H. F. ab Aquapend. Oper. Chir. Part. I, c. 14.
l Actuar. M. M. II. 7.

id totum extrinſecus adurendum eſt; deinde melle inungendum à quarto die, vapore aquæ calidæ fovendum, inungendumque medicamentis ad cicatricem perducentibus.

11. *De Staphylomate.*

Hæc fere circa oculum in angulis palpebriſque incidere conſueverunt. In ipſo autem oculo nonnunquam ſumma attollitur tunica, ſive ruptis intus membranis aliquibus, ſive laxatis †; & ſimilis figura [m] acino fit. unde id ςαφύλωμα Græci vocant. Curatio duplex eſt. Altera, ad ipſas radices per medium tranſſuere acu duo lina ducente; deinde alterius lini duo capita ex ſuperiore parte, alterius ex inferiore adſtringere inter ſe, quæ paulatim ſecando id excidant. Altera, in ſumma parte ejus ad lenticulæ magnitudinem excidere; deinde ſpodium aut cadmiam infricare. Utrolibet autem facto, album ovi lana excipiendum & imponendum; poſteaque vapore aquæ calidæ fovendus oculus, & lenibus medicamentis ungendus eſt.

12. *De Clavis oculorum.*

Clavi autem vocantur calloſa [n] in albo oculi tubercula; quibus nomen à figuræ ſimilitudine eſt. Hos ad imam radicem perforare acu commodiſſimum eſt, infraque eam excidere, deinde lenibus medicamentis inungere.

13. *De Oculorum natura.*

Suffuſionis jam alias feci mentionem; 367, 23.
quia cum recens incidit, medicamentis quo-

† H. F. ab Aquapend. Oper. Chir. Part. I. c. 17. m Æginet. III, 22. VI, 19. Actuar. M.M. II, 7. Aëtius Tetrab. II. Serm. III. 34. 35. Aliud procidentiæ genus obſervavit Tulpius Obſerv. L. 1. cap. 28. n Actuar. M. M. II, 7.

quoque ſæpe diſcutitur· ſed, ubi vetuſtior facta eſt, manus curationem deſiderat. quæ inter ſubtiliſſimas haberi poteſt. De qua antequam dico, paucis ipſius oculi natura indicanda eſt. Cujus cognitio, cum ad plura loca pertineat, tum vel præcipue ad hunc pertinet. Is igitur ſummas habet duas tunicas: ex quibus ſuperior à Græcis κερατοειδὴς vocatur; eaque, qua parte alba eſt, ſatis craſſa, pupillæ loco extenuatur. Huic interior adjuncta eſt media parte, qua pupilla eſt, modico foramine concava, circa tenuis, ulterioribus partibus ipſa quoque plenior. quæ χοροειδὴς à Græcis nominatur. Hæ duæ tunicæ, cum interiora oculi cingant, rurſus ſub his coeunt; extenuatæque & in unum coactæ per foramen, quod inter oſſa eſt, ad membranam cerebri perveniunt, eique inhæreſcunt. Sub his autem, qua parte pupilla eſt, locus vacuus eſt: deinde infra rurſus tenuiſſima tunica, quam Herophilus ἀραχνοειδῆ nominavit. Ea media ſubſidit; eoque cavo continet quiddam, quod, à vitri ſimilitudine, ὑαλοειδὲς Græci vocant. Id neque liquidum, neque aridum eſt; ſed quaſi concretus humor. Ex cujus colore pupillæ color vel niger eſt, vel cæſius, cum ſumma tota tunica alba ſit. Id autem ſuperveniens ab interiore parte membranula includit. Sub his gutta humoris eſt, ovi albo ſimilis: à qua videndi facultas proficiſcitur. κρυσταλλοειδὴς à Græcis nominatur.

14. *De*

14. *De Suffuſione.*

Igitur vel ex morbo, vel ex ictu concreſcit humor ſub duabus tunicis *, qua locum vacuum eſſe propoſui; iſque paulatim indureſcens, interiori potentiæ ſe opponit. Vitii ejus plures ſpecies ſunt, quædam ſanabiles, quædam quæ curationem non admittunt. Nam ſi exigua ſuffuſio eſt, ſi immobilis, colorem vero habet marinæ aquæ, vel ferri nitentis, à latere ſenſum aliquem fulgoris relinquit, ſpes ſupereſt. Si magna eſt, ſi nigra pars oculi, amiſſa naturali figura, in aliam ſe vertit, ſi ſuffuſioni color cœruleus eſt, aut auro ſimilis, ſi labat, & hac atque illac movetur, vix unquam ſuccurritur. Fere vero pejor eſt, quo ex graviore morbo, majoribusve capitis doloribus, vel ictu vehementiore orta eſt. Neque idonea curationi ſenilis ætas eſt; quæ ſine novo vitio, tamen aciem hebetem habet: ac ne puerilis quidem; ſed inter has media ætas. Oculus quoque curationi neque exiguus, neque concavus, ſatis opportunus eſt. Atque ipſius quoque ſuffuſionis quædam maturitas eſt. Expectandum igitur eſt, donec jam non fluere, ſed duritie quadam concreviſſe videatur.

369. 18.

Ante curationem autem modico cibo uti, bibere aquam triduo debet; pridie, ab omnibus abſtinere. Poſt hæc in adverſo ſedili collocandus eſt loco lucido, lumine adverſo, ſic ut contra medicus paulo altius ſedeat; à poſteriore autem parte caput ejus, qui curabitur, miniſter contineat, & immo-

* Hoc non uſque adeo veritati conſentire putat H. F. ab Aquapend. Oper. Chir. Part. 1. C. 16.

mobile id præſtet: nam levi motu eripi acies in perpetuum poteſt. Quin etiam ipſe oculus, qui curabitur, immobilior faciendus eſt, ſuper alterum lana impoſita & deligata. Curari vero ſiniſter oculus dextra manu, dexter ſiniſtra debet. Tum acus admovenda eſt, aut acuta, aut certe non nimium tenuis, eaque demittenda, ſed recta, eſt per ſummas duas tunicas medio loco inter nigrum oculi & angulum tempori propiorem, è regione mediæ ſuffuſionis ſic, ne qua vena lædatur. Neque tamen timide demittenda eſt, quia inani loco excipitur. Ad quem cum ventum eſt, ne mediocriter quidem peritus falli poteſt; quia prementi nihil renititur. Ubi eo ventum eſt, inclinanda acus ad ipſam ſuffuſionem eſt, leniterque ibi verti & paulatim eam deducere infra regionem pupillæ debet; ubi deinde eam tranſiit, vehementius imprimi, ut inferiori parte inſidat. Si hæſit, curatio expleta eſt. Si ſubinde redit, eadem acu magis concidenda, & in plures partes diſſipanda eſt: quæ ſingulæ & facilius conduntur, & minus late officiunt. Poſt hæc educenda acus recta eſt, imponendumque eſt lana molli exceptum ovi album, & ſupra, quod inflammationem coerceat, atque ita devinciendum.

348, 21. Poſt hæc opus eſt quiete, abſtinentia, lenium medicamentorum inunctionibus, cibo (qui poſtero die ſatis mature datur) primum liquido, ne maxillæ laborent; deinde, inflammatione finita, tali, qualis in vul-

vulneribus propoſitus. Quibus, ut aqua quoque diutius bibatur, neceſſario accedit.

15. *De Pituita oculorum.* 347.

De pituitæ quoque tenuis curſu, qui oculos infeſtat, quatenus medicamentis agendum eſt, jam explicui. Nunc ad ea veniam, quæ curationem ex manu poſtulant. Animadvertimus autem quibuſdam nunquam ſicceſcere oculos, ſed ſemper humore tenui madere: quæ res aſpritudinem continuat, & ex levibus momentis inflammationes & lippitudines excitat, totam denique vitam hominis infeſtat. Idque in quibuſdam nulla ope adjuvari poteſt, in quibuſdam ſanabile eſt. Quod primum diſcrimen noſſe oportet, ut alteris ſuccurratur, alteris manus non injiciatur.

Ac primum ſupervacua curatio eſt in his, qui ab infantibus id vitium habent; quia neceſſario manſurum eſt uſque mortis diem. Deinde non neceſſaria etiam in his, quibus non multa, ſed acris pituita eſt: ſiquidem manu nihil adjuvantur; medicamentis, & victus ratione, quæ craſſiorem pituitam reddit, ad ſanitatem perveniunt. Lata etiam capita vix medicinæ patent. Tum intereſt, pituitam emittant venæ, quæ inter calvariam & cutem ſunt, an quæ inter membranam cerebri & calvariam: ſuperiores enim per tempora oculos rigant; inferiores, per eas membranas, quæ ab oculis ad cerebrum tendunt. Poteſt autem adhiberi remedium his, quæ ſupra os fluunt; non poteſt his, quæ ab oſſe. Ac ne his qui-

dem ſuccurritur, quibus pituita utrinque deſcendit: quia levata altera parte, nihilominus altera infeſtat.

Quid ſit autem, hac ratione cognoſcitur. Raſo capite ea medicamenta, quibus in lippitudine pituita ſuſpenditur, à ſuperciliis uſque ad verticem illini debent: ſi ſicci oculi eſſe cœperunt, apparet per eas venas, quæ ſub cute ſunt, irrigari: ſi nihilominus madent, manifeſtum eſt ſub oſſe deſcendere: ſi eſt tumor, ſed levior, duplex vitium eſt. Plurimi tamen ex laborantibus reperiuntur, quos ſuperiores venæ exerceant; ideoque pluribus etiam opitulari licet. Idque non in Græcia tantummodo, ſed in aliis quoque gentibus celebre eſt: adeo ut nulla medicinæ pars magis per nationes quaſque expoſita ſit.

Reperti in † Græcia ſunt, qui novem lineis cutem capitis inciderent: duabus in occipitio rectis, una ſuper eas tranſverſa: dein duabus ſuper aures, una inter eas item tranſverſa: tribus denique inter verticem & frontem rectis. Reperti ſunt, qui à vertice recta eas lineas ad tempora deducerent; cognitiſque, ex motu maxillarum, muſculorum initiis, leviter ſuper eos cutem inciderent, diductiſque per retuſos hamos oris, inſererent linamenta ſic, ut neque inter ſe cutis antiqui fines committerentur, & in medio caro increſceret, quæ venas, ex quibus ad oculos tranſiret, adſtringeret. Quidam etiam atramento duas lineas duxerunt à media aure ad mediam al-

teram

† H. F. ab Aquapendente Operat. Chirurgic. Part. I. c. 4.

teram aurem; deinde à naribus ad verticem: tum ubi lineæ committebantur, scalpello inciderunt; & post sanguinem effusum, os ibidem adusserunt. Nihilominus autem & in temporibus, & inter frontem atque verticem eminentibus venis idem candens ferrum admoverunt.

Frequens curatio est, venas in temporibus adurere, quæ fere quidem in ejusmodi malo tument: sed tamen, ut inflentur magisque se ostendant, cervix ante modice deliganda est. Tenuibus autem ferramentis, & retusis venæ adurendæ; donec in oculos pituitæ cursus conquiescat. Id enim signum est quasi excæcatorum itinerum, per quæ humor ferebatur.

Valentior tamen medicina est, ubi tenues conditæque venæ sunt, ideoque legi non possunt, eodem modo cervice deligata †, retentoque ab ipso spiritu, quo magis venæ prodeant, atramento notare eas contra tempora, & inter verticem ac frontem: deinde cervice resoluta, qua notæ sunt, venas incidere, & sanguinem mittere: ubi satis fluxit, tenuibus ferramentis adurere. contra tempora quidem, timide: ne subjecti musculi, qui maxillas tenent, sentiant: inter frontem vero & verticem, vehementer sic, ut squama ab osse recedat.

Efficacior tamen etiamnum est Afrorum curatio, qui verticem usque ad os adurunt sic, ut squamam remittat. Sed nihil melius est, quam quod in Gallia quoque Comata fit, ubi venas in temporibus & in superiore

† H. F. ab Aquapendente Operat. Chirurg. Part. I. c. 3.

periore capitis parte legunt. Aduſta quo modo curanda ſint, jam explicui. Nunc illud adjicio; neque ut cruſtæ decidant, neque ut ulcus impleatur, aduſtis venis, eſſe properandum; ne vel ſanguis erumpat, vel cito pus ſupprimatur: cum per hoc ſicceſcere eas partes opus ſit; per illud exhauriri opus non ſit. Si quando tamen ſanguis eruperit, infrianda medicamenta eſſe, quæ ſic ſanguinem ſupprimant, ut ne adurant. Quemadmodum autem venæ deligendæ ſint, quidque lectis his faciendum ſit, cum venero ad crurum varices, dicam.

Cap. VIII.

De Aurium morbis, qui manu & ſcalpello curantur.

Verum ut oculi multiplicem curationem, etiam manus exigunt: ſic in auribus admodum pauca ſunt, quæ in hac medicinæ parte tractentur. Solet tamen evenire vel à prima natali die protinus, vel poſtea facta exulceratione, deinde per cicatricem aure repleta, ut foramen [a] in ea nullum ſit, ideoque audiendi uſu careat. Quod ubi incidit, ſpecillo tentandum eſt, alte ne id repletum, an in ſummo tantum glutinatum ſit. Nam ſi alte eſt, prementi non cedit: ſi in ſummo, ſpecillum protinus recipit. Illud attingi non oportet; ne ſine effectus ſpe oriatur diſtentio nervorum, & ex ea mortis periculum ſit: hoc facile curatur. Nam qua cavum eſſe debet, vel medicamentum aliquod impo-

a Æginet. VI, 23.

imponendum eſt ex adurentibus, vel candente ferro aperiendum, vel etiam ſcalpello incidendum. Cumque id patefactum, & jam ulcus purum eſt, injicienda eo pinna eſt, illita medicamento cicatricem inducente: circaque id, medicamentum dandum, ut cutis circa pinnam ſaneſcat; quo fit, ut ea remota, poſtea facultas audiendi ſit.

At ubi aures perforatæ ſunt, & offendunt, trajicere id cavum celeriter candente acu ſatis eſt, ut leniter ejus oræ exulcerentur; aut etiam adurente medicamento idem exulcerare: poſtea deinde imponere id quod purget; tum quod eum locum repleat, & cicatricem inducat. Quod ſi magnum id foramen eſt, ſicut ſolet eſſe in his, qui majora pondera auribus geſſerunt, incidere, quod ſuper eſt, ad extremum oportet: ſupra deinde oras ſcalpello exulcerare, & poſtea ſuere, ac medicamentum, quo id glutinetur, imponere. Tertium eſt, ſi quid ibi curti eſt, ſarcire. quæ res cum in labris quoque & naribus fieri poſſit, eandem autem curationem habeat, ſimul explicanda eſt.

CAP. IX.

Curta in auribus, labriſque ac naribus, quomodo ſarciri & curari poſſint. [a]

CURTA igitur in his tribus, ac ſi qua parte parva ſunt, curari poſſunt: ſi qua majora ſunt, aut non accipiunt curationem, aut ita per hanc ipſam defor-

a Æginet. III, 24. VI, 25.

mantur, ut minus indecora ante fuerint. Atque in aure quidem & naribus deformitas ſola timeri poteſt: in labris vero, ſi nimium contracta ſunt, uſus quoque neceſſario jactura fit; quia minus facile & cibus aſſumitur, & ſermo explicatur. Neque enim creatur ibi corpus; ſed ex vicino adducitur. quod etſi in levi mutilatione, & nihil eripere, & fallere oculum poteſt; in magna, non poteſt. Neque ſenile autem corpus, neque quod mali habitus eſt, neque in quo difficulter ulcera ſaneſcunt, huic medicinæ idoneum eſt; quia nuſquam aut celerius cancer occupat, aut difficilius tollitur.

Ratio curationis ejuſmodi eſt: id quod curtatum eſt, in quadratum redigere; ab interioribus ejus angulis lineas tranſverſas incidere, quæ citeriorem partem ab ulteriore ex toto diducant; deinde ea, quæ ſic [b] reſolvimus, in unum adducere. Si non ſatis junguntur, ultra lineas, quas ante fecimus, alias duas lunatas, & ad plagam converſas immittere, quibus ſumma tantum cutis diducatur: ſic enim fit, ut facilius quod adducitur, ſequi poſſit. quod non vi cogendum eſt; ſed ita adducendum, ut ex facili ſubſequatur, & dimiſſum non multum recedat.

Interdum tamen ab altera parte cutis haud omnino adducta deformem, quem reliquit locum, reddit. Hujuſmodi loci altera pars incidenda, altera intacta habenda eſt. Ergo neque ex imis auribus, neque ex me-

b Al. *repoſuimus.*

medio naſo imiſve narium partibus, neque ex angulis labrorum quicquam attrahere tentabimus. Utrinque autem petemus, ſi quid ſummis auribus, ſi quid imis aut mediis naribus, aut mediis labris deerit. Quæ tamen interdum etiam duobus locis curtata eſſe conſuerunt: ſed eadem ratio curandi eſt. Si cartilago in eo, quod inciſum eſt, eminet, excidenda eſt: neque enim aut glutinatur, aut acu tuto trajicitur. Neque longe tamen excidi debet, ne inter duas oras liberæ cutis utrinque coitus puris fieri poſſit. Tum junctæ oræ inter ſe ſuendæ ſunt, utrinque cute apprehenſa; & qua priores lineæ ſunt, ea quoque ſuturæ injiciendæ ſunt. Siccis locis, uti naribus illita ſpuma argenti, ſatis proficit. In interiores vero, lunataſque plagas, linamentum dandum eſt; ut caro increſcens vulnus impleat. Summaque cura, quod ita ſutum eſt, tuendum eſſe, apparere ex eo poteſt, quod de cancro ſupra poſui. Ergo etiam tertio quoque die fovendum erit vapore aquæ calidæ: rurſuſque idem medicamentum injiciendum. quo fere ſeptimo die glutinatum eſt. Tum ſuturæ eximi, & ulcus ad ſanitatem perduci debet.

CAP X.

De Polypo. a

POLYPUM vero, qui in naribus naſcitur, præcipue ferro curari jam alias poſui. Ergo etiam hunc ferramento acuto, in modum * ſpathæ facto, reſolvere 380.

a Æginet. VI, 25. H. F. ab Aquapend. Oper. Chirurg. Part. I, c. 24. 25. * De hac conſule Rhodium ad Scribon. Largum, pag. 46.

ab osse oportet: adhibita diligentia, ne infra cartilago lædatur; in qua difficilis curatio est. Ubi abscissus est, unco ferramento extrahendus est. Tum implicitum linamentum, vel aliquid ex penicillo respergendum est medicamento, quo sanguis supprimitur, eoque nares leniter implendæ. Sanguine suppresso, linamento ulcus purgandum est. Ubi purum est, eo pinna, eodem modo, quo in aure supra positum
439, 5. est, medicamento illita, quo cicatrix inducitur, intus demittenda, donec ex toto id sanescat.

CAP. XI.

579. *De Ozæna.*

ID autem vitium, quod ὄζαινα à Græcis vocatur, si medicamentis non cederet, quemadmodum manu curandum esset, apud magnos Chirurgos non reperi. Credo, quia res raro ad sanitatem satis proficit; cum aliquod in ipsa curatione tormentum habeat. Apud quosdam tamen positum est, vel subtilem † fistulam, vel enodem scriptorium calamum * in narem esse conjiciendum, donec sursum ad os perveniat: tum per id tenue ferramentum candens dandum esse ad ipsum os: deinde adustum locum purgandum esse ærugine & melle: ubi purus est, lycio ad sanitatem perducendum. Vel narem incidendam esse ab ima parte ad os, ut & conspici locus possit, & facilius candens ferramentum admoveri. Tum sui narem debere; & adustum quidem

† *Fictilem* legit H. F. ab Aquapend. Oper. Chir. P. I. cap. 26. pag. 104. & 106. * Hodierni Chirurgi argenteum habent. H. F. ab Aquap. Oper. Chirur. P. I. c. 26.

dem ulcus eadem ratione curari: ſuturam vero illini vel ſpuma argenti, vel alio glutinante.

CAP. XII.

De Oris vitiis, quæ manu & ferro curantur.

1. *De Dentibus.*[a] 381.

IN ore quoque quædam manu curantur. Ubi in primis dentes nonnunquam moventur, modo propter radicum imbecillitatem, modo propter gingivarum marceſcentium vitium. Oportet in utrolibet candens ferramentum gingivis admovere, ut leviter attingat, non ut inſidat. Aduſtæ gingivæ melle illinendæ, & mulſo eluendæ ſunt. Ut pura ulcera eſſe cœperunt, arida medicamenta infrianda ſunt ex his, quæ reprimunt.

Si vero dens dolores movet, eximique eum, quia medicamenta nihil adjuvant, placuit, circumradi debet, ut gingiva ab eo * reſolvatur; tum is concutiendus eſt. Eademque facienda, donec bene moveatur. nam dens hærens cum ſummo periculo evellitur, ac nonnunquam maxilla loco movetur †. Idque etiam majore periculo in ſuperioribus dentibus fit; quia poteſt tempora oculoſve concutere. Tum, ſi fieri poteſt, manu; ſi minus, forcipe § dens excipiendus eſt.

At ſi exeſus eſt ante, id foramen vel [b] linamento, vel bene accommodato plumbo replendum eſt, ne ſub forcipe confringatur. Recta

a Æginet. III,26. *Id ſæpenumero ſufficit teſte Simone Paulo Quadr. Botan. pag. 151. † Imo pars avellitur, quod aliquando ipſe vidi. § Vide figuram apud Rhodium ad Scrib. Largum, pag. 94. b. Æginet VI, 28.

Recta vero forceps ducendus eſt, ne inflexis radicibus os rarum, cui dens inhæret, parte aliqua frangatur. Neque ideo nullum ejus rei periculum eſt; utique in dentibus brevibus, qui fere longiores radices habent: ſæpe enim forceps, cum dentem comprehendere non poſſit, aut fruſtra comprehendat, os gingivæ prehendit & frangit.

Protinus autem, ubi plus ſanguinis profluit, ſcire licet, aliquid ex oſſe fractum eſſe. Ergo ſpecillo conquirenda eſt teſta, quæ receſſit, & vulſella protrahenda eſt: ſi non ſequitur, incidi gingiva debet, donec labans oſſi teſta recipiatur. Quod ſi fractum ſtatim non eſt, ſed intumeſcit extrinſecus maxilla, ut os hiare non poſſit, foris imponendum calidum ex farina & fico cataplaſma eſt, donec ibi pus moveatur: tum incidi gingiva debet. Pus quoque multum profluens, oſſis fracti nota eſt. Itaque etiam tum id extrahi convenit. Nonnunquam etiam, eo læſo, fiſſura fit. quæ eradi debet.

Dens autem ſcaber, qua parte niger eſt, radendus eſt, illinenduſque roſæ flore contrito, cui gallæ quarta pars & altera myrrhæ ſit adjecta: continendumque ore crebro vinum meracum. Atque in eo caſu velandum caput, ambulatione multa, fricatione capitis, cibo non acri utendum eſt.

At, ſi ex ictu vel alio caſu aliqui labant dentes, auro cum his, qui bene hærent, vinciendi ſunt; continendaque ore repri-

mentia,

mentia, ut vinum, in quo malicorium decoctum, aut in quod galla candens conjecta sit. Si quando etiam in pueris ante dens nascitur, quam prior excidat, is, qui cadere debuit, circumradendus & evellendus est; is, qui natus est in locum prioris, quotidie digito adurgendus, donec ad justam magnitudinem perveniat. Quotiescunque dente exempto radix relicta est, protinus ea quoque ad id facto forcipe, quam ῥιζάγραν * Græci vocant, eximenda est.

2. *De Tonsillis induratis.* 383.

Tonsillas autem, quæ post inflammationes induruerunt, ἀντιάδες autem à Græcis appellantur, cum sub levi tunica sint, oportet digito circumradere & evellere: si ne sic quidem resolvuntur, hamulo excipere, & scalpello excidere: tum ulcus aceto eluere, & illinire vulnus medicamento, quo sanguis supprimitur.

3. *De Uva.* 389.

Uva, si cum inflammatione descendit, dolorique est, & subrubicundi coloris, præcidi sine periculo non potest: solet enim multum sanguinem effundere, itaque melius est iis uti, quæ alias proposita sunt. Si vero inflammatio quidem nulla est, nihilominus autem ea ultra justum modum à pituita diducta est, & tenuis, acuta, alba est, præcidi debet. Itemque, si ima, livida & crassa; summa, tenuis est. Neque quicquam commodius est, quam vulsella apprehendere, sub eaque, quod volumus, excidere. Neque enim ullum periculum est,

ne

* Vide Rhodium ad Scrib. Largum, pag. 94.

ne plus minuſve præcidatur: cum liceat tantum infra vulſellam relinquere, quantum inutile eſſe manifeſtum eſt; idque præcidere, quo longior uva eſt, quam eſſe naturaliter debet. Poſt curationem eadem facienda ſunt, quæ in tonſillis proxime poſui.

387. *4. De Lingua.*

Lingua vero quibuſdam cum ſubjecta parte à primo natali die juncta eſt; qui ob id ne c loqui quidem poſſunt. Horum extrema lingua vulſella apprehendenda eſt, ſub eaque membrana incidenda: magna cura habita, ne venæ, quæ juxta ſunt, violentur, & profuſione ſanguinis noceant. Reliqua curatio vulneris in prioribus poſita eſt. Et plerique quidem, ubi conſanuerunt, loquuntur. Ego autem cognovi, qui, ſucciſa lingua, cum abunde ſuper dentes eam promeret, non tamen loquendi facultatem conſecutus eſt. Adeo in medicina, etiam, ubi perpetuum eſt, quod fieri debet, non tamen perpetuum eſt id, quod conſequi convenit.

5. De Abſceſſu ſub lingua. *

Sub lingua quoque interdum aliquid abſcedit; quod fere conſiſtit in tunica, doloreſque magnos movet. Quod ſi exiguum eſt, incidi ſemel ſatis eſt: ſi majus, ſumma cutis uſque ad tunicam excidenda eſt; deinde utrinque oræ hamulis excipiendæ, & tunica, undique circundata, liberanda eſt: magna diligentia per hanc curationem habita, ne qua major vena incidatur.

6. De

c Æginet. VI, 29. * H. F. ab Aquapend. Oper. Chirurg. Part. I. c. 36.

6. De Labris. [d]

Labra autem ſæpe finduntur, eaque res habet cum dolore etiam hanc moleſtiam, quod ſermo prohibetur; qui ſubinde eas rimas cum dolore diducendo ſanguinem citat. Sed has ſi in ſummo ſunt, medicamentis curare commodius eſt, quæ ad ulcera oris fiunt: ſi vero altius deſcenderunt, neceſſarium eſt tenui ferramento adurere. quod ſpathæ ſimile, quaſi tranſcurrere, non imprimi debet. poſtea facienda eadem ſunt, quæ in naribus aduſtis expoſita ſunt.

CAP. XIII.

De Cervicis vitio.

AT in cervice, inter cutem & aſperam arteriam, tumor increſcit (*βρογχοκήλην* [a] Græci vocant) quo, modo caro hebes, modo humor aliquis, melli aquæve ſimilis, includitur; interdum etiam minutis oſſibus pili immiſti. Ex quibus quicquid eſt, quod tunica continetur, poteſt adurentibus medicamentis curari. Quibus ſumma cutis cum ſubjecta tunica [b] exuritur. quo facto, ſive humor eſt, profluit; ſive quid denſius, digitis educitur: tum ulcus ſub linamentis ſaneſcit. Sed ſcalpelli curatio brevior eſt. Medio tumor una linea inciditur uſque ad tunicam: deinde vitioſus ſinus ab integro corpore digito ſeparatur, totuſque cum velamento ſuo eximitur: tum aceto, cui vel ſalem vel nitrum aliquis adjecit, eluitur; oræque una ſutura junguntur; cæteraque eadem, quæ in aliis ſu-

d Oribaſ. de Loc. Affect. IV, 56. a Æginet. VI, 38.
b Edit. Aldi, Steph. *exeditur*, Al. *exeritur*.

ſuturis, ſuperinjiciuntur: leniter deinde, ne fauces urgeat, deligatur. Si quando autem tunica eximi non potuerit, intus inſpergenda adurentia, linamentiſque id curandum, & cæteris pus moventibus.

CAP. XIV.

392. *De Umbilici vitiis.* a

SUNT etiam circa umbilicum plura vitia; de quibus, propter raritatem, inter authores parum conſtat. Veriſimile eſt autem, id à quoque prætermiſſum, quod ipſe non cognoverat: à nullo id, quod non viderat, fictum. Commune omnibus eſt, umbilicum indecore prominere. Cauſæ requiruntur? Meges tres has poſuit: modo inteſtinum eo irrumpere, modo omentum, modo humorem. Soſtratus nihil de omento dixit. Duobus iiſdem adjecit, carnem ibi interdum increſcere, eamque modo integram eſſe, modo carcinomati ſimilem. Gorgias ipſe quoque omenti mentionem omiſit: ſed eadem tria cauſatus, ſpiritum quoque interdum eo dixit irrumpere. Heron omnibus his quatuor poſitis, & omenti mentionem habuit, & ejus, quod ſimul & omentum & inteſtinum habuerit.

b Quod autem horum ſit, his indiciis cognoſcitur. Ubi inteſtinum prolapſum eſt, tumor neque durus, neque mollis eſt: omni frigore minuitur; non ſolum ſub omni calore, ſed etiam retento ſpiritu creſcit: ſonat interdum; atque, ubi reſupinatus eſt aliquis, relapſo inteſtino, ipſe deſidit. Ubi vero

a Æginet. VI, 51. H. F. ab Aquapendente Oper. Chirurg. P. I. c. 52. b Ald. Steph. *quid*.

vero omentum est, cætera similia sunt, tumor mollior, & ab [c] ima parte extenuatus in verticem est; si quis apprehendit, elabitur. Ubi utrumque est, indicia quoque mixta sunt, & inter utrunque mollities. At caro durior est, semperque etiam resupinato corpore tumet, prementique non cedit, prioribus facile cedentibus. Si vitiosa est, easdem notas habet, quas in carcinomate exposui. Humor autem, si premitur, circumfluit. At spiritus pressus cedit, sed protinus redit: resupinato quoque corpore tumorem in eadem figura tenet.

Ex his id, quod ex spiritu vitium est, medicinam non admittit. Caro quoque, carcinomati similis, cum periculo tractatur. itaque omittenda est. Sana excidi debet; idque vulnus linamentis curari. Humorem quidam vel inciso summo tumore effundunt, & vulnus iisdem linamentis curant. In reliquis variæ sententiæ sunt. Ac resupinandum quidem corpus esse, res ipsa testatur; ut in uterum, sive intestinum, sive omentum est, relabatur. Sinus vero umbilici, tum vacuus, à quibusdam duabus regulis excipitur; vehementerque earum capitibus deligatis, ibi emoritur: à quibusdam [d] ad imum acu trajectatur, duo lina ducente; deinde utriusque lini duobus capitibus diversæ partes adstringuntur, (quod in uva quoque oculi fit:) 431, 15. nam sic id, quod supra vinculum est, moritur. 454, 26. Adjecerunt quidam, ut antequam vincirent, summum una linea inciderent;

[c] Ald. *una.* [d] Ald. *id vitium.*

quo facilius digito demiſſo, quod illuc irrupiſſet, depellerent: tum deinde vincirent. Sed abunde eſt, jubere ſpiritum continere, ut tumor, quantus maximus eſſe poteſt, ſe oſtendat: tum imam baſim ejus atramento notare; reſupinatoque homine, digitis tumorem eum premere, ut, ſi quid relapſum non eſt, manu cogatur: poſt hæc, umbilicum adtrahere, & qua nota atramenti eſt, lino vehementer adſtringere: deinde partem ſuperiorem aut medicamentis, aut ferro adurere, donec emoriatur: atque, ut cætera uſta, ulcus nutrire. Idque non ſolum ubi inteſtinum, vel omentum, vel utrumque eſt; ſed etiam, ubi humor eſt, optime proficit.

Sed ante quædam viſenda ſunt, ne quod ex vinculo periculum ſit. Nam curationi neque infans, neque aut robuſtus annis, aut ſenex aptus eſt; ſed à ſeptimo fere anno ad quartum decimum. Deinde ei corpus idoneum eſt id, quod integrum eſt: at quod mali habitus eſt, quodque papulas, impetigines, ſimiliaque habet, idoneum non eſt. Levibus quoque tumoribus facile ſubvenitur: at in eorum, qui nimis magni ſunt, curatione periculum eſt. Tempus autem anni & autumnale, & hibernum vitandum eſt. Ver idoneum maxime eſt. Ac prima æſtas non aliena eſt. Præter hæc, abſtinere pridie debet. Neque id ſatis eſt: ſed alvus quoque ei ducenda eſt; quo facilius omnia quæ exceſſerunt, intra uterum conſidant.

CAP.

CAP. XV.

Quomodo Aqua hydropicis emittatur. †

AQUAM his, qui hydropici sunt, emitti oportere, alias [a] dixi. nunc, quemadmodum id fiat, dicendum. Quidam autem sub umbilico, fere quatuor interpositis [b] digitis à sinistra parte; quidam, ipso umbilico perforato, id facere consueverunt: quidam, cute primum adusta, deinde interiore abdomine inciso; quia, quod per ignem divisum est, minus celeriter coit. Ferramentum autem demittitur magna cura habita, ne qua vena incidatur. Id tale esse debet, ut fere tertiam digiti partem latitudo mucronis impleat: demittendumque ita est, ut membranam quoque transeat, qua caro ab interiore parte finitur: eo tum plumbea aut ænea fistula injicienda est, vel recurvatis in exteriorem partem labris, vel eadem circumcingente quadam remora; ne tota intus delabi possit. Hujus ea pars, quæ intra, paulo longior esse debet, quam quæ extra; ut ultra interiorem membranam procedat. Per hanc effundendus humor est: atque ubi major pars ejus evocata est, claudenda demisso linteolo fistula est; & in vulnere, si id ustum non est, relinquenda. Deinde per insequentes dies circa singulas heminas emittendum, donec nullum aquæ vestigium appareat. Quidam tamen etiam non usta cute, protinus fistulam recipiunt, & super vulnus spongiam expressam ex aqua frigida, vel ex aceto deligant: deinde po-

† H. F. ab Aquapendente Oper. Chirurg. P. I. c. 54. a Libro III. c. 21. b Æginet. V, 50.

ſtero die rurſus fiſtulam demittunt (quod recens vulnus paululum diductum patitur) ut, ſi quid humoris ſupereſt, emittatur: idque bis ita feciſſe contenti ſunt.

CAP. XVI.

De Ventre ictu perforato, & Inteſtinis vulneratis. a

NONNUNQUAM autem venter ictu aliquo perforatur; ſequiturque, ut inteſtina evolvantur. Quod ubi incidit, protinus conſiderandum eſt, an integra ea ſint; deinde, an his color ſuus maneat. Si tenuius inteſtinum perforatum eſt, nihil profici poſſe, jam retuli. Latius inteſtinum ſui poteſt: non quod certa fiducia ſit; ſed quod dubia ſpes, certa deſperatione ſit potior. interdum enim glutinatur. Tum, ſi utrumlibet inteſtinum lividum, aut pallidum, aut nigrum eſt, quibus illud quoque neceſſario accedit, ut ſenſu careat, medicina omnis inanis eſt. Si vero adhuc ea ſui coloris ſunt, cum magna feſtinatione ſuccurrendum eſt: momento enim alienantur externo & inſueto ſpiritu circundata. Reſupinandus autem homo eſt, coxis erectioribus; &, ſi anguſtius vulnus eſt, quam ut inteſtina commode refundantur, incidendum eſt, donec ſatis pateat. Ac, ſi jam ſicciora inteſtina ſunt, perluenda aqua ſunt, cui paululum admodum olei ſit adjectum. Tum miniſter oras vulneris leniter diducere manibus ſuis, vel etiam duobus hamis, membranæ interiori injectis,

a H. F. ab Aquapendente Operat. Chirurg. P. 3. c. 55.

ctis, debet: medicus priora ſemper inteſtina, quæ poſteriora prolapſa ſunt, condere ſic, ut orbium ſingulorum locum ſervet. Repoſitis omnibus, leniter homo concutiendus eſt. quo fit, ut per ſe ſingula inteſtina in ſuas ſedes reducantur, & in his conſidant. His conditis, omentum quoque conſiderandum eſt: ex quo, ſi quid jam nigri & emortui eſt, forfice excidi debet: ſi quid integrum eſt, leniter ſuper inteſtina reduci: ſutura autem, neque ſummæ cutis, neque interioris membranæ per ſe, ſatis proficit; ſed utriuſque. Et quidem è duobus linis facienda eſt, & ſpiſſior quam alibi; quia & rumpi facilius motu ventris poteſt, & non æque magnis inflammationibus pars ea expoſita eſt. Igitur in duas acus fila conjicienda, eæque duabus manibus tenendæ; & prius interiori membranæ ſutura injicienda eſt ſic, ut ſiniſtra manus in dexteriore ora, dextra in ſiniſteriore à principio vulneris orſa, ab interiori parte in exteriorem acum immittat. quo fit, ut ab inteſtinis ea pars ſemper acuum longe ſit, quæ acuta; propinqua, quæ retuſa eſt. Semel utraque parte trajecta, permutandæ acus inter manus ſunt, ut ea ſit in dextra, quæ fuit in ſiniſtra, ea veniat in ſiniſtram, quam dextra continuit: iterumque eodem modo per oras immittendæ ſunt: atque ita tertio & quarto, deincepſque permutatis inter manus acubus includenda plaga. Poſt hæc, eadem fila, eædemque acus ad cutem transferendæ, ſimilique ratione ei quoque parti

 utra-

utraque ſutura injicienda; ſemper ab interiore parte acubus venientibus, ſemper inter manus trajectis. Dein glutinantia injicienda. Quibus aut ſpongiam, aut ſuccidam lanam ex aceto expreſſam accedere debere, manifeſtius eſt, quam ut ſemper dicendum ſit. Impoſitis his leniter deligari venter debet.

CAP. XVII.

De Interiore membrana abdominis rupta. [a]

INTERDUM tamen vel ex ictu aliquo, vel retento diutius ſpiritu, vel ſub gravi faſce, interior abdominis membrana, ſuperiore cute integra, rumpitur. Quod fœminis quoque ex utero ſæpe evenire conſuevit: fitque præcipue circa ilia. Sequitur autem, cum ſuperior caro mollis ſit, ut non ſatis inteſtina contineat, hiſque intenta cutis indecora intumeſcat. Atque id quoque aliter atque aliter curatur. Quidam enim per acum duobus linis ad imam baſim immiſſis ſic utrinque devinciunt, quemadmodum & in umbilico, & in uva
449, 32. poſitum eſt, ut, quicquid ſuper vinculum eſt, emoriatur. Quidam medium tumorem excidunt, ad ſimilitudinem myrtacei folii (quod ſemper eodem modo ſervandum eſſe jam poſui) & tum oras ſutura jungunt. Commodiſſimum eſt autem, reſupinato corpore, experiri manu, qua parte is tumor maxime cedat, quia neceſſe eſt, ea parte rupta membrana ſit; quaque integra

a H. F. ab Aquapendente Oper. Chirurg. P. I. cap. 53.

gra eſt, ea magis obnitatur: tum, qua rupta videbitur, [a] incidendæ ſcalpello duæ tunicæ ſunt, ut exciſo medio, interior membrana utrinque recentem plagam habeat; quia, quod vetus eſt, ſutura non coit. Loco patefacto, ſi qua parte membrana non novam plagam, ſed veterem habet, tenuis excidenda habena eſt, quæ tantum oras 467, 2. ejus exulceret. Cætera, quæ ad ſuturam, reliquamque curationem pertinent, ſupra comprehenſa ſunt.

2. *De Varicibus ventris.*

Præter hæc evenit, ut in quorundam ventribus varices ſint, quarum quia nulla alia curatio eſt, quam quæ in cruribus eſſe conſuevit, tum eam partem explanaturus, hanc quoque eo differo. 495, 26.

CAP. XVIII.

De Teſticulorum natura, & morbis *

VENIO autem ad ea, quæ in naturalibus partibus circa teſticulos oriri ſolent. quæ quo facilius explicem, prius ipſius loci natura paucis proponenda eſt. Igitur teſticuli ſimile quiddam glandulis habent. nam ſanguinem non emittunt, & omni ſenſu carent: dolent autem in ictibus & inflammationibus tunicarum, quibus hi continentur. Dependent vero ab inguinibus per ſingulos nervos, quos κρεμαστῆρας Græci nominant. cum quorum utroque binæ deſcendunt & venæ & arteriæ. Hæc autem tunica conteguntur tenui, nervoſa, ſine ſanguine, alba, quæ ἐλυτροειδὴς

a Edit. Ald. Steph. aliæque, *immittendæ ſcalpello duæ lineæ*. Cæſarius legit 1. ſ. d. *tunicæ*. * H. F. ab Aquapend. Oper. Chirurg. Part. 1. C. 71.

à Græcis nominatur. Super eam valentior tunica eſt, quæ interiori vehementer ima parte inhæret. δαρτὸν Græci vocant. Multæ deinde membranulæ venas & arterias, eoſque nervos comprehendunt; atque inter duas quoque tunicas ſuperioribus partibus tenues patulæque ſunt. Hactenus propria utrique teſticulo & velamenta & auxilia ſunt. Communis deinde utrique, omnibuſque interioribus ſinus eſt, qui etiam conſpicitur à nobis. ὄσχεον Græci, ſcrotum noſtri vocant. Iſque ab ima parte mediis tunicis leviter innexus, à ſuperiore tantum circundatus eſt.

Sub hoc igitur plura vitia eſſe conſueverunt. quæ modo ruptis tunicis, quas ab inguinibus incipere propoſui, modo his integris fiunt. ſiquidem interdum vel ex
398, 22. morbo primum inflammatur, deinde poſtea pondere abrumpitur, vel ex ictu aliquo protinus rumpitur tunica, quæ diducere ab inferioribus partibus inteſtina debuit. Tum pondere eo devolvitur, aut omentum, aut etiam inteſtinum: atque ibi reperta via, paulatim ab inguinibus in inferiores quoque partes niſum, ſubinde nervoſas tunicas, & ob id, quod dixi patentes diducit. ἐντεροκήλην & ἐπιπλοκήλην Græci vocant: apud nos indecorum, ſed commune his, herniæ nomen eſt.

Deinde, ſi deſcendit omentum, nunquam in ſcroto tumor tollitur, ſive inedia fuit, ſive corpus huc illucve converſum, aut alio quovis modo collocatum: itemque,

ſi

ſi retentus eſt ſpiritus, non magnopere increſcit, tactu vero inæqualis eſt, & mollis, & lubricus.

At ſi inteſtinum quoque deſcendit, tumor is ſine inflammatione modo minuitur, modo increſcit; eſtque fere ſine dolore &, cum conquieſcit aliquis aut jacet, interdum ex toto deſidit, interdum ſic minuitur, ut in ſcroto exiguæ reliquiæ maneant: at ſub clamore, & ſatietate, & ſi ſub aliquo pondere is homo nixus eſt, creſcit: frigore omni contrahitur, calore diffunditur; eſtque tum ſcrotum & rotundum, & tactu leve: idque, quod ſubeſt, lubricum eſt; ſi preſſum eſt, ad inguen revertitur; dimiſſumque, iterum cum quodam quaſi murmure devolvitur. & id quidem in levioribus malis evenit. Nonnunquam autem ſtercore accepto vaſtius tumet, retroque compelli non poteſt: adfertque tum dolorem & ſcroto, & inguinibus, & abdomini. Nonnunquam ſtomachus quoque affectus primum rufam bilem per os reddit, deinde viridem, quibuſdam etiam nigram.

Integris vero membranis interdum eam partem humor diſtendit. Atque ejus quoque ſpecies duæ ſunt. Nam vel inter tunicas is increſcit, vel in membranis, quæ ibi circa venas & arterias ſunt, ubi hæ gravatæ occalluerunt. Ac ne ei quidem humori, qui inter tunicas eſt, una ſedes eſt. Nam modo inter ſummam & mediam, modo inter mediam & imam conſiſtit.

Græci communi nomine, quicquid eſt, 468, 5. ὑδροκήλην appellant: noſtri vero, ſcilicet nullis diſcriminibus ſatis cognitis, hoc quoque ſub eodem nomine, quo priora, habent.

Signa autem quædam communia ſunt, quædam propria. Communia, quibus humor deprehenditur: propria, quibus locus. Humorem ſubeſſe diſcimus, ſi tumor eſt, nunquam ex toto ſe remittens, ſed interdum levior, aut propter famem, aut propter febriculam, maximeque in pueris: iſque mollis eſt, ſi non nimius humor ſubeſt; at, ſi is vehementer increvit, renititur ſicut uter repletus & arcte adſtrictus: venæ quoque in ſcroto inflantur; &, ſi digito premimus, cedit humor, circumfluenſque id, quod non premitur, attollit; & tanquam in vitro cornuve per ſcrotum apparet; iſque, quantum in ipſo eſt, ſine dolore eſt. Sedes autem ejus ſic deprehenditur. Si inter ſummam mediamque tunicam eſt, cum digitis duobus premimus, paulatim humor inter eos revertens ſubit: ſcrotum remiſſius & albidius eſt; ſi ducitur, aut nihil, aut paululum intenditur: teſticulus ea parte neque viſu, neque tactu ſentitur. At, ſi ſub media tunica eſt, intentum ſcrotum magis ſe attollit, adeo ut ſuperior coles ſub tumore deliteſcat.

Præter hæc æque integris tunicis ramex innaſcitur. κιρσοκήλην Græci adpellant, cum venæ intumeſcunt. Hæ quandoque 468, 23. intortæ*, conglomeratæque ad ſuperiorem partem, vel ipſum ſcrotum implent, vel mediam

* De hac voce vide I. Rhodium de Acia, C. 15. p. 212.

mediam tunicam, vel imam: interdum etiam ſub ima tunica, circa ipſum teſticulum nervumque ejus, increſcunt. Ex is eæ, quæ in ipſo ſcroto ſunt, oculis patent: hæ vero, quæ mediæ imæve tunicæ inſident, ut magis conditæ non æque quidem cernuntur, ſed tamen etiam viſui ſubjectæ ſunt: præterquam quod & tumoris aliquid eſt, pro venarum magnitudine & modo; & id prementi magis renititur, ac per ipſos venarum toros inæquale eſt; &, qua parte id eſt, teſticulus magis juſto dependet, Cum vero etiam ſuper ipſum teſticulum nervumque ejus id malum increvit, aliquanto longius teſticulus ipſe deſcendit, minorque altero fit, utpote alimento amiſſo.

Raro, ſed aliquando caro quoque inter tunicas increſcit. σαρκοκήλην Græci vo- 470,
cant. 17.

Interdum etiam ex inflammatione tumet ipſe teſticulus, ac febres quoque adfert; & niſi celeriter ea inflammatio conquievit, dolor ad inguina atque ilia pervenit; parteſque hæ intumeſcunt, & nervus, ex quo teſticulus dependet, plenior fit, ſimulque indureſcit.

Super hæc, inguen quoque nonnunquam ramices implent. βουβωνοκήλην adpel- 471,
lant. † 4.

CAP.

† H. F. ab Aquapendente Oper. Chirurg. P. 1. c. 72.

CAP. XIX.

De Teſticulorum curationibus communibus: & primo de inciſione & curatione Inguinis, vel Scroti.

HIs cognitis, de curatione dicendum eſt. In qua quædam communia omnium ſunt, quædam propria ſingulorum. Prius de communibus dicam. Loquar autem nunc de his, quæ ſcalpellum deſiderant. nam quæ vel ſanari non poſſint, vel aliter nutriri debeant, dicendum erit, ſimul ac ad ſpecies ſingulas venero. Inciditur autem interdum inguen, interdum ſcrotum. In utraque curatione homo ante per triduum bibere aquam; pridie abſtinere etiam à cibo debet: ipſo autem die collocari ſupinus: deinde, ſi inguen incidendum eſt, idque jam pube contegitur, ante radendum eſt: tum, extento ſcroto, ut cutis inguinis intenta ſit, id incidendum ſub imo ventre, qua cum abdomine tunicæ inferiores committuntur. Aperiendum autem audacter eſt, donec ſumma tunica, quæ ipſius ſcroti eſt, incidatur, perveniaturque ad eam, quæ media eſt. Plaga facta, foramen deorſum verſus ſubeſt. In id demittendus eſt ſiniſtræ manus digitus index, ut deductis intervenientibus membranulis, ſinum laxet. Miniſter autem, ſiniſtra manu comprehenſo ſcroto, ſurſum verſus eum debet extendere, & quam maxime ab inguinibus abducere; primum cum ipſo teſticulo, dum medicus omnes membranulas,

nulas, quæ ſuper mediam tunicam ſunt, ſi digito diducere non poteſt, ſcalpello abſcindat: deinde ſine eo, ut is delapſus ipſi plagæ jungatur, digitoque inde promatur, & ſuper ventrem cum duabus ſuis tunicis collocetur. Inde ſi qua vitioſa ſunt, circuncidenda ſunt. In quibus cum multæ venæ diſcurrant, tenuiores quidem præcidi protinus poſſunt: majores vero ante longiore lino deligandæ ſunt; ne periculoſe ſanguinem fundant.

Sin media tunica vexata erit, aut ſub ea malum increverit, excidenda erit ſic, ut alte ad ipſum inguen præcidatur. Infra tamen non tota demenda eſt: nam quod ad baſin teſticuli vehementer cum ima tunica connexum eſt, excidi ſine ſummo periculo non poteſt. itaque ibi relinquendum eſt.

Idem in ima quoque tunica, ſi læſa eſt, faciendum eſt. Sed non à ſumma inguinis plaga, verum infra paululum ea abſcindenda; ne, læſa abdominis membrana, inflammationes moveat. Neque tamen nimium ex ea rurſum relinquendum eſt; ne poſtea ſinuetur, & ſedem eidem malo præſtet.

Purgatus ita teſticulus per ipſam plagam cum venis, & arteriis, & nervo ſuo leniter demittendus eſt; videndumque, ne ſanguis in ſcrotum deſcendat, neve concretus aliquo loco maneat. Quæ ita fient, ſi venis vinciendo medicus proſpexerit. Lina, quibus capita earum continebuntur, extra plagam dependere debebunt.

bunt. quæ, pure orto, ſine ullo dolore excident. Ipſi autem plagæ injiciendæ duæ fibulæ ſunt; & inſuper medicamentum, quo glutinetur.

Solet interdum ab altera ora neceſſarium eſſe aliquid excidi, ut cicatrix major & latior fiat. Quod ubi incidit, linamenta ſuper non fulcienda, ſed leviter tantum ponenda ſunt; ſupraque ea, quæ inflammationem repellant, id eſt, ex aceto vel lana ſuccida, vel ſpongia: cætera eadem, quæ, ubi pus moveri debet, adhibenda ſunt. At, cum infra incidi oportet, reſupinato homine, ſubjicienda ſub ſcroto ſiniſtra manus eſt; deinde id vehementer apprehendendum, & incidendum; ſi parvulum eſt, quod nocet, modice, ut tertia pars integra, ad ſuſtinendum teſticulum, infra relinquatur: ſi majus eſt, etiam amplius, ut paululum tantummodo ad imum, cui teſticulus inſidere poſſit, integrum maneat. Sed primo rectus ſcalpellus quam leviſſima manu teneri debet, donec ſcrotum ipſum diducat: tum inclinandus mucro eſt, ut tranſverſas membranas ſecet, quæ inter ſummam mediamque tunicam ſunt. At, ſi vitium in proximo eſt, mediam tunicam attingi non oportet: ſi ſub illa quoque conditur, etiam illa incidenda eſt; ſicut tertia quoque, ſi illa vitium tegit. Ubicumque autem repertum malum eſt, miniſtrum ab inferiore parte exprimere moderate ſcrotum oportet: medicum, digito manubriolove ſcalpelli diducta inferiore parte, tuni-

cam

eam extra collocare; deinde eam ferramento, quod à similitudine corvum vocant incidere sic, ut intrare duo digiti, index & medius possint: his deinde confectis, incidenda reliqua pars tunicæ, & inter digitos scalpellus immittendus est, eximendumque aut effundendum quicquid est noxium.

Quamcunque autem tunicam quis violavit, illam quoque debet excidere; ac mediam quidem, ut supra dixi, quam altissime ad inguen; imam autem, paulo infra. Cæterum antequam excidantur, hæ quoque vinciri lino summa cura debent; & ejus lini capita extra plagam relinquenda sunt, sicut in aliis quoque venis, quæ id requisierint.

Eo facto, testiculus intus reponendus est: oræque scroti suturis inter se committendæ; neque paucis, ne parum glutinentur, & longior fiat curatio; neque multis, ne inflammationem augeant. Atque hic quoque videndum est, ne quid in scroto sanguinis maneat: tum imponenda glutinantia sunt.

Si quando autem in scrotum sanguis defluxit, aliquidve concretum ex eo decidit, incidi subter id debet; purgatoque eo spongia, acri aceto madens, circumdari. Deligatum autem vulnus omne, quod ex his causis factum est, si dolor nullus est, quinque primis diebus non est resolvendum, sed bis die tantum aceto irroranda, lana vel spongia imposita: si dolor est, ter-

tia

tia die resolvendum; &, ubi fibulæ sunt, hæ incidendæ; ubi linamentum, id mutandum est; rosaque & vino madefaciendum id, quod imponitur. Si inflammatio increscit, adjiciendum prioribus cataplasma ex lenticula & melle; vel ex malicorio, quod in austero vino coctum sit; vel ex his mixtis. Si sub his inflammatio non conquierit, post diem quintum multa calida aqua vulnus fovendum, donec scrotum ipsum & extenuetur, & rugosius fiat: tum imponendum cataplasma ex triticea farina, cui resina pinea adjecta sit. quæ ipsa, si robustus curatur, ex aceto; si tener, ex melle coquenda sunt. Neque dubium est, quodcunque vitium fuit, si magna inflammatio est, quin ea quæ pus movent, imponenda sint.

Quod si pus in ipso scroto ortum est, paululum id incidi debet, ut exitus detur; linamentumque eatenus imponendum est, ut foramen tegat. Inflammatione finita, propter nervos propiore cataplasmate, dein cerato utendum est. Hæc proprie ad ejusmodi vulnera pertinent. Cætera, & in curatione, & in victu, similia his esse debent, quæ in alio quoque vulnerum genere præcepimus.

CAP. XX.

De Intestini in scrotum devoluti curatione. a

HIs propositis ad singulas species veniendum est. Ac, si cui parvulo puero intestinum descendit, ante scalpellum

a Æginet. VI, 52, 65.

pellum experienda vinctura est. Fascia ejus rei causa fit, cui uno loco pila assuta est ex panniculis facta, quæ ad repellendum intestinum ipsi illi subjicitur: deinde reliqua fasciæ pars arcte circundatur. sub quo sæpe & intus compellitur intestinum, & inter se tunicæ glutinantur. Rursus, si ætas processit, multumque intestini descendisse ex tumore magno patet, adjiciunturque dolores & vomitus (quæ ex stercore, per cruditatem eo delapso, fere accidunt) scalpellum adhiberi sine pernicie non posse, manifestum est: levandum tantummodo malum, & per alias curationes extrahendum est.

Sanguis mitti ex brachio debet: deinde, si vires patiuntur, imperanda tridui abstinentia est; si minus, certe pro vi corporis quam longissima. Eodem vero tempore superhabendum cataplasma ex lini semine, quod ante aliquis ex mulso decoxerit. Post hæc, & farina hordeacea cum resina injicienda; & ipse demittendus in solium aquæ calidæ; cui oleum quoque adjectum sit; dandumque aliquid cibi levis & calidi. Quidam etiam alvum ducunt. Id ducere aliquid in scrotum potest, educere ex eo non potest. Per ea vero, quæ supra scripta sunt, levato malo, si quando alias dolor reverterit, eadem erunt facienda.

Sine dolore quoque si multa intestina prolapsa sunt, secari supervacuum est: non quo excludi à scroto non possint (nisi tamen id inflammatio prohibuit) sed quo

repulsa inguinibus immorentur, ibique tumorem excitent, atque ita fiat mali non finis, sed mutatio.

At in eo, quem scalpello curari oportebit, simulatque ad mediam tunicam vulnus in inguine factum pervenerit, duobus hamulis ea juxta ipsas oras apprehendi debebit, dum eductis omnibus membranulis medicus eam liberet. Neque enim nisi cum periculo læditur, quæ incidenda est; cum intestinum esse, nisi sub ea, non possit. Ubi diducta autem erit, ab inguine usque ad testiculum incidi debebit sic, ne ipse lædatur; tum excidi. Fere tamen hanc curationem puerilis ætas, & modicum malum recipit.

Sin vir robustus est, majusque id vitium est, extrahi testiculus non debet, sed in sua sede permanere. Id hoc modo fit Inguen eadem ratione usque ad mediam tunicam scalpello aperitur; eaque tunica eodem modo duobus hamis excipitur sic, ut à sinistro testiculus eatenus contineatur, ne per vulnus exeat: tum ea tunica deorsum versus scalpello inciditur: sub eaque index digitus sinistræ manus ad imum testiculum demittitur, eumque ad plagam compellit: deinde dextræ manus duo digiti, pollex atque index, venam & arteriam & nervum tunicamque eorum à superiore tunica diducunt. quod si aliquæ membranulæ prohibent, scalpello resolvuntur, donec ante oculos tota jam tunica sit. Excisis, quæ excidenda sunt, repositoque testiculo,

culo, ab ora quoque ejus vulneris, quod in inguine eſt, demenda habenula paulo latior eſt; quo major plaga ſit, & plus creare carnis poſſit.

CAP. XXI.

De Omenti in ſcrotum prolapſi curatione.

AT ſi omentum deſcendit, eodem quidem modo, quo ſupra ſcriptum eſt, aperiendum inguen, diducendæque tunicæ ſunt. Conſiderandum autem eſt, majorne ejus modus, an exiguus ſit. Nam quod parvulum eſt, ſuper inguen in uterum vel digito vel adverſo ſpecillo repellendum eſt: ſi plus eſt, ſinere oportet dependere, quantum ex utero prolapſum eſt; idque adurentibus medicamentis illinere, donec [a] emoriatur & excidat. Quidam hic quoque duo lina acu trajiciunt, binisque ſingulorum capitibus diverſas partes adſtringunt. Sub quo æque, ſed tardius emoritur. Adjicitur tamen hic quoque celeritati, ſi omentum ſuper vinculum illinitur medicamentis, quæ exedunt, nec erodunt. σηπτικὰ Græci vocant. Fuerunt etiam, qui omentum forfice præciderent. Quod in parvulo non eſt neceſſarium: ſi majus eſt, poteſt profuſionem ſanguinis facere; ſiquidem omentum quoque venis quibuſdam, etiam majoribus illigatum eſt. Neque vero, ſi diſciſſo ventre id, quod prolapſum eſt, forfice præciditur, cum & emortuum ſit, & aliter tutius avelli non poſſit, inde huc exemplum transferendum eſt.

a Aph. VI, 58.

Vulnus autem curari, si reductum omentum est, sutura debet: si id amplius fuit, & extra emortuum est, excisis oris, sicut supra propositum est.

458, 2. 2. *De Herniæ aquosæ curatione.* b

Si vero humor intus est, incidendum est: in pueris quidem, inguen; nisi in his quoque liquoris ejus major modus prohibet: in viris vero, & ubicunque multus humor subest, scrotum. Deinde, si inguen incisum est, eo protractis tunicis humor effundi debet: si scrotum, & sub hoc protinus vitium est, nihil aliud quam humor est effundendus, abscindendæque membranæ sunt, si quæ eum continuerunt; deinde eluendum id ex aqua, quæ vel salem adjectum, vel nitrum habeat: si sub media, imave tunica, totæ hæ extra scrotum collocandæ, excidendæque sunt.

CAP. XXII.

De Ramicis curatione.

458, 31. RAMEX *autem, si super ipsum scrotum est, adurendus est tenuibus & acutis ferramentis, quæ ipsis venis insigantur; cum eo, ne amplius quam has urant; maximeque, ubi inter se implicatæ glomerantur, eo ferrum id admovendum est; tum super farina ex aqua frigida subacta injicienda est; utendumque eo vinculo, quod
400, 34. idoneum esse ani curationibus posui: tertio die lenticula cum melle imponenda est: post, ejectis crustis, ulcera melle purganda, rosa implenda, & ad cicatricem aridis linamentis

b Æginet. VI, 62; * Hanc vocem exponit Salmasius Epist. 56.

mentis perducenda ſunt. Quibus vero ſuper mediam tunicam venæ tument, incidendum inguen eſt, atque tunica promenda, ab eaque venæ digito vel manubriolo ſcalpelli ſeparandæ. qua parte vero inhærebunt, & ab ſuperiore & ab inferiore parte lino vinciendæ; tum ſub ipſis vinculis præcidendæ, reponenduſque teſticulus eſt. At, ubi ſupra tertiam tunicam ramex inſedit, mediam excidi neceſſe eſt. Deinde, ſi duæ treſve venæ tument, & ita pars aliqua obſidetur, ut major eo vitio vacet, idem faciendum[1], quod ſupra ſcriptum eſt; ut ab inguine, & à teſticulo deligatæ venæ præcidantur, iſque condatur. Sin totum id ramex obſederit, per plagam demittendus digitus index erit, ſubjicienduſque venis ſic, ut paulatim eas protrahat æque adducendo, donec is teſticulus par alteri fiat; tum fibulæ oris ſic injiciendæ, ut ſimul eas quoque venas comprehendant. Id hoc modo fit. Acus ab exteriore parte oram vulneris perforat: tum non per ipſam venam, ſed per membranam ejus immittitur, per eamque in alteram oram compellitur. Venæ vulnerari non debent, ne ſanguinem fundant. Membrana ſemper inter has venas eſt, ac neque periculum affert, & filo comprehenſas illas abunde tenet. itaque etiam ſatis eſt, duas fibulas eſſe. Tum venæ, quæcunque protractæ ſunt in ipſum inguen, averſo ſpecillo compelli debent. Solvendi fibulas tempus, inflammatione finita, & purgato vulnere, eſt; ut una ſimul & oras & venas cicatrix devinciat.

Ubi vero inter imam tunicam & ipſum teſticulum nervumque ejus ramex ortus eſt, una curatio eſt, quæ totum teſticulum abſcindit. Nam neque ad generationem quicquam is confert, & omnibus indecore, quibuſdam etiam cum dolore dependet. Sed tum quoque inguen incidendum, media tunica promenda, atque excidenda eſt: idem in ima faciendum; nervuſque, ex quo teſticulus dependet, præcidendus. Poſt id venæ & arteriæ ad inguen lino deligandæ, & infra vinculum abſcindendæ ſunt.

CAP. XXIII.

De Carne, quæ inter tunicas teſticulorum concrevit, & de Nervo indurato. a

CARO quoque, ſi quando inter tunicas
459, 19. increvit, nihil dubii eſt, quin eximenda ſit: ſed id, ipſo ſcroto inciſo, fieri commodius eſt.

At, ſi nervus induruit, curari res neque manu, neque medicamento poteſt. Urgent enim, febres ardentes; & aut virides, aut nigri vomitus: præter hæc, ingens ſitis, & linguæ aſpritudo; fereque à die tertio ſpumans bilis alvo cum roſione redditur. Atque neque aſſumi facile cibus, neque contineri poteſt: neque multo poſt extremæ partes frigeſcunt, tremor oritur, manus ſine ratione extenduntur; deinde in fronte frigidus ſudor, eumque mors ſequitur.

CAP.

a Æginet. VI, 63.

CAP. XXIV.

De Ramice inguinis. a

UBI vero in ipſo inguine ramex eſt, ſi 459,
tumor modicus eſt, ſemel incidi; ſi 29.
major, duabus lineis debet, ut medium excidatur: deinde, non extracto teſticulo, ſicut inteſtinis quoque prolapſis interdum fieri docui, colligendæ venæ, vinciendæque; ubi tunicis inhærebunt, & ſub his nodis præcidendæ ſunt. Neque quicquam novi curatio vulneris ejus requirit.

CAP. XXV.

Ad tegendam Glandem colis, ſi nuda eſt. *

AB his ad ea tranſeundum eſt, quæ in cole ipſo fiunt. In quo ſi glans nuda
eſt, vultque aliquis eam decoris a cau- 393,
ſa tegere, fieri poteſt: ſed expeditius in 12.
puero, quam in viro; in eo, cui id naturale eſt, quam in eo, qui quarundam gentium more circumciſus eſt; in eo, cui glans parva juxtaque eam cutis ſpatioſior, brevis ipſe coles eſt, quam in quo contraria his ſunt. Curatio autem eorum, quibus id naturale eſt, ejuſmodi eſt. Cutis circa glandem prehenditur b & extenditur, donec illam ipſam condat; ibique deligatur: deinde, juxta pubem, in orbem tergus inciditur, donec coles nudetur; magnaque cura cavetur, ne vel urinæ iter, vel venæ, quæ ibi ſunt, incidantur. Eo facto, cutis ad vinculum inclinatur, nudaturque circa pubem velut circulus; tum ſuper eo linamenta dantur, ut ca-

a Æginet. VI, 66. Aëtius Tetrab. IV, Serm. II, 24.
* H. F. ab Aquapendente Oper. Chirurg. Part. I. C. 61.
a Æginet. VI, 53. b Æginet. VI, 53.

ro increſcat & id impleat, ſatiſque velamenti ſupra latitudo plagæ præſtet. Sed, donec cicatrix ſit, vinctum eſſe id debet; in medio tantum relicto exiguo urinæ itinere. At in eo, qui circumciſus eſt, ſub circulo glandis ſcalpello diducenda cutis ab interiore cole eſt. Non ita dolet, quia, ſummo ſoluto, diduci deorſum uſque ad pubem manu poteſt; neque ideo ſanguis profluit. Reſoluta autem cutis rurſus extenditur ultra glandem: tum multa frigida aqua fovetur; emplaſtroque circumdatur, quod valenter inflammationem reprimat; proximiſque diebus abſtinere, donec prope à fame victus ſit, ne forte eam partem ſatietas excitet. Ubi jam ſine inflammatione eſt, deligari debet à pube uſque circulum: ſuper glandem autem adverſo emplaſtro impoſito induci. ſic enim fit, ut inferior pars glutinetur; ſuperior ita ſaneſcat, ne inhæreat.

2. *Quomodo Glans penis contecta aperiri poſſit.**

393, 13. CONTRA, ſi glans ita contecta eſt, ut nudari non poſſit (quod vitium Græci φίμωσιν [a] appellant) aperienda eſt. Quod hoc modo fit. Subter à ſumma ora, cutis inciditur recta linea uſque ad frenum; atque ita ſuperius tergus relaxatum, cedere retro poteſt. Quod ſi parum ſic profectum eſt, aut propter anguſtias, aut propter duritiem tergoris, protinus triangula forma cutis ab inferiore parte excidenda eſt ſic, ut vertex ejus ad frenum; baſis in tergo extremo ſit. Tum ſuperdanda linamenta ſunt, aliaque medicamenta quæ

* H. F. ab Aquapendente Oper. Chirurg. P. 1, c. 62.
a Æginet. VI, 54.

quæ ad ſanitatem perducant. Neceſſarium autem eſt, donec cicatrix ſit, conquieſcere: nam ambulatio, atterendo ulcus ſordidum reddit.

3. *Infibulandi ratio.* *

Infibulare quoque adoleſcentulos interdum valetudinis cauſa quidam conſuerunt: ejuſque hæc ratio eſt. Cutis, quæ ſuper glandem eſt, extenditur, notaturque utrinque à lateribus atramento, qua perforetur; deinde remittitur. Si ſuper glandem notæ revertuntur, nimis apprehenſum eſt, & ultra notari debet: ſi glans ab his libera eſt, is locus idoneus fibulæ eſt. Tum, qua notæ ſunt, cutis acu filum ducente tranſuitur, ejuſque fili capita inter ſe deligantur, quotidieque id movetur, donec circa foramina cicatriculæ fiant Ubi hæ confirmatæ ſunt, excepto filo fibula inditur, quæ † quo levior, eo melior eſt. Sed hoc quidem ſæpius inter ſupervacua, quam inter neceſſaria eſt.

CAP. XXVI.

De Urinæ reddendæ difficultate, & curatione. [a]

RES vero interdum cogit emoliri manu urinam, cum illa non redditur; aut quia ſenectute iter ejus collapſum eſt; aut quia calculus, vel concretum aliquid ex ſanguine intus ſe oppoſuit: ac mediocris quoque inflammatio ſæpe eam reddi naturaliter prohibet. Idque non in viris tantummodo, ſed in fœminis quoque interdum neceſſarium eſt. Ergo æneæ fiſtulæ

 fiunt:

* H. F. ab Aquapendente Oper. Chirurg. Part. I. C. 63. † Rhodius de Acia, Cap. 6. pag. 83. a Æginet. VI. 59.

funt: eæque, ut omni corpori, ampliori minorique sufficiant, ad mares, tres; ad fœminas, duæ medico habendæ sunt. Ex virilibus maxima decem & quinque est digitorum; media, duodecim; minima, novem: ex mulieribus major, novem; minor, sex. Incurvas vero esse eas paululum, sed magis viriles oportet, lævesque admodum; ac neque nimis plenas, neque nimis tenues.

Homo tum resupinus eo modo, quo in curatione calculi figuratur, super subsellium aut lectum collocandus est. Medicus autem à dextro latere, sinistra quidem manu colem masculi continere, dextra vero fistulam demittere in iter urinæ debet: atque ubi ad cervicem vesicæ ventum est, simul cum cole fistulam inclinatam in ipsam vesicam compellere, eamque, urina
185, reddita, recipere. Fœmina brevius uri-
30. næ iter, simul & rectius habet, quod ca-
481, runculæ simile, inter imas oras super na-
22. turale positum, non minus sæpe auxilio eget, sed aliquanto minus difficultatis exhibet.

Nonnunquam etiam prolapsus in ipsam fistulam calculus, qui subinde ea extenuatur, non longe ab exitu inhærescit. Eum si fieri potest, oportet evellere, vel oriculario specillo, vel eo ferramento, quo in sectione calculus protrahitur. Sed id fieri non potuit, cutis extrema quamplurimum attrahenda &, condita glande, lino vincienda est: deinde à latere recta plaga coles

les incidendus, & calculus eximendus eſt: tum cutis remittenda. ſic enim fit, ut inciſum colem integra pars cutis contegat, & urina naturaliter profluat.

2. Calculoſis quæ curatio adhibeatur. [b]

Cum veſicæ vero, calculique facta mentio ſit; locus ipſe exigere videtur, ut ſubjiciam, quæ curatio calculoſis, cum aliter ſuccurri non poteſt, adhibeatur. Ad quam feſtinare, cum præceps ſit, nullo modo convenit. Ac neque omni tempore, neque in omni ætate, neque in omni vitio id experiendum eſt: ſed ſolo vere, in eo corpore, quod jam novem annos, nondum quatuordecim exceſſit; &, ſi tantum mali ſubeſt, ut neque medicamentis vinci poſſit, neque etiam trahi poſſe videatur, quo minus interpoſito aliquo ſpatio interimat. Non quo non interdum etiam temeraria medicina pro- 138,3.
ficiat; ſed quo ſæpius utique in hoc fallat, in quo plura & genera & tempora periculi ſunt. quæ ſimul cum ipſa curatione proponam.

Igitur, ubi ultima experiri ſtatutum eſt, ante aliquot diebus victu corpus præparandum eſt, ut modicos, ut ſalubres cibos, ut minime glutinoſos aſſumat, ut aquam bibat. Ambulandi vero inter hæc exercitatione utatur, quo magis calculus ad veſicæ cervicem deſcendat. Quod an inciderit, digitis quoque, ſicut in curatione docebo, demiſſis cognoſcitur. Ubi ejus rei fides eſt, pridie is puer in jejunio continendus eſt; & tum loco calido curatio adhi-

b Æginet. VI, 60. H. F. ab Aquapendente Oper. Chirurg. P. I. c. 59.

adhibenda: quæ hoc modo ordinatur.

Homo prævalens & peritus in ſedili alto conſidit, ſupinumque eum & averſum, ſuper genua ſua coxis ejus collocatis, comprehendit; reductiſque ejus cruribus, ipſum quoque jubet, manibus ad ſuos poplites datis, eos, quam maxime poſſit, attrahere; ſimulque ipſe ſic eos continet. Quod ſi robuſtius corpus ejus eſt, qui curatur, duobus ſedilibus junctis, duo valentes inſidunt: quorum & ſedilia & interiora crura inter ſe deligantur, ne diduci poſſint. Tum is ſuper duorum genua eodem modo collocatur, atque alter, prout conſedit, ſiniſtrum crus ejus, alter dextrum, ſimulque ipſe poplites ſuos attrahit. Sive autem unus, ſive duo continent, ſuper humeros ejus ſuis pectoribus incumbunt. Ex quibus evenit, ut inter ilia ſinus ſuper pubem ſine ullis rugis ſit extentus, & in anguſtum compulſa veſica, facilius calculus capi poſſit. Præter hæc, etiamnum à lateribus duo valentes objiciuntur, qui circumſtantes, labare vel unum vel duos, qui puerum continent, non ſinunt.

Medicus deinde, diligenter unguibus circumciſis, ſiniſtræ manus duos digitos, indicem & medium, leniter prius unctos oleo, ſimul in anum ejus demittit; dextræque digitos ſuper imum abdomen leniter imponit; ne, ſi utrinque digiti circa calculum vehementer concurrerint, veſicam lædat. Neque vero feſtinanter in hac re, ut in pleriſque, agendum eſt; ſed ita, ut quam

quam maxime id tuto fiat. Nam læſa veſica nervorum diſtentiones cum periculo mortis excitat. Ac primum circa cervicem quæritur calculus. ubi repertus, minore negocio expellitnr. Et ideo dixi, ne curandum quidem, niſi cum hoc indiciis ſuis cognitum eſt. Si vero aut ibi non fuit, aut receſſit retro, digiti ad ultimam veſicam dantur; paulatimque dextra quoque manus ejus ultra tranſlata ſubſequitur.

Atque, ubi repertus eſt calculus (qui neceſſe eſt in manus incidat) eo curioſius deducitur, quo minor læviorque eſt; ne effugiat, id eſt, ne ſæpius agitanda veſica ſit. Ergo ultra calculum dextra ſemper manus ei ſe opponit; ſiniſtra eum compellit deorſum digitis, donec ad cervicem pervenitur. In quam, ſi oblongus eſt, ſic compellendus eſt, ut ne pronus exeat: ſi planus, ſic, ut tranſverſus ſit: ſi quadratus, ut duobus angulis ſedeat: ſi altera parte plenior, ſic, ut prius ea, qua tenuior ſit, evadat. In rotundo nihil intereſſe, ex ipſa figura patet; niſi, ſi lævior altera parte eſt, ut ea antecedat.

Cum jam eo venit, ut ſuper veſicæ cervicem ſit, juxta anum incidi cutis plaga lunata uſque ad cervicem veſicæ debet, cornibus ad coxas ſpectantibus paululum: deinde ea parte, qua ſtrictior ima plaga eſt, etiamnum ſub cute, altera tranſverſa plaga facienda eſt, qua cervix aperiatur; donec urinæ iter pateat ſic, ut plaga paulo major, quam calculus ſit. Nam, qui [c] metu fiſtu-

[c] Alii *meatum*.

fistulæ (quam illo loco [d] *ὀρομυάδα* Græci vocant) parum patefaciunt, cum majore periculo eodem revolvuntur: quia calculus iter, cum vi promitur, facit, nisi accipit. idque etiam perniciosius est, si figura quoque calculi, vel aspritudo aliquid eo contulit. Ex quo & sanguinis profusio, & distentio nervorum fieri potest. quæ si quis evasit, multo tamen patentiorem fistulam habiturus est rupta cervice, quam habuisset, incisa.

Cum via perfecta est, in conspectum calculus venit: in cujus corpore multum discrimen est. Ideo, si exiguus est, digitis ab altera parte propelli, ab altera protrahi potest. Si major, injiciendus à superiore ei parte uncus est, ejus rei causa factus. Is est ad extremum tenuis, in semicirculi speciem retusæ latitudinis; ab * interiori parte lævis, qua corpori jungitur; ab interiori asper, qua caculum attingit. Isque longior potius esse debet: nam brevior extrahendi vim non habet. Ubi injectus est, in utrumque latus inclinandus est, ut appareat calculus, & teneatur, quia, si apprehensus est, ille simul inclinatur. Idque eo nomine opus est, ne, cum adduci uncus cœperit, calculus intus effugiat, hic in oram vulneris incidat, eamque convulneret. In qua re, quod periculum esset, jam supra proposui.

Ubi satis teneri calculum patet, eodem pene momento triplex motus adhibendus est: in utrumque latus; deinde extra, sic tamen

d Alii *χορίαδα* vel *ὀρίαδα*. edit. optimæ *ὀρήθραν*. anni 1497. *corbyada*. * *anteriori* vel *exteriori*.

tamen, ut leniter id fiat, paululumque primo calculus attrahatur: quo facto, attollendus uncus extremus eſt, uti intus magis maneat, faciliuſque illum producat. Quod ſi aliquando à ſuperiore parte calculus parum commode comprehenditur, à latere erit apprehendendus. Hæc eſt ſimpliciſſima curatio.

Sed varietas rerum quaſdam etiamnum animadverſiones deſiderat. Sunt enim quidam non aſperi tantummodo, ſed ſpinoſi quoque calculi, qui per ſe quidem delapſi in cervicem, ſine ullo periculo eximuntur. In veſica vero, non tuto vel hi conquiruntur, vel attrahuntur: quoniam, ubi illam convulnerarunt, ex diſtentione nervorum mortem maturant; multoque magis, ſi ſpina aliqua veſicæ inhæret, eamque, cum deduceretur, duplicavit. Colligitur autem eo, quod difficilius urina redditur, in cervice calculum eſſe; eo, quod cruenta diſtillat, illum eſſe ſpinoſum: maximeque id ſub digitis quoque experiendum eſt, neque adhibenda manus, niſi id conſiſtit. Ac tum quoque leniter intus digiti objiciendi, ne violenter promovendo convulnerent: tum incidendum. Multi hic quoque ſcalpello uſi ſunt. Meges (quoniam is infirmior eſt, poteſtque in aliqua prominentia incidere, inciſoque ſuper illam corpore, qua cavum ſubeſt, non ſecare, ſed relinquere, quod iterum incidi neceſſe ſit) ferramentum fecit rectum, in ſumma parte labroſum, in ima ſemicirculatum acu-

tum-

tumque. Id receptum inter duos digitos, indicem ac medium, ſuper pollice impoſito ſic deprimebat, ut ſimul cum carne, ſi quid ex calculo prominebat, incideret. Quo conſequebatur, ut ſemel, quantum ſatis eſſet, aperiret. Quocunque autem modo cervix ea parte ſecta eſt, leniter extrahi, quod aſperum eſt, debet; nulla propter feſtinationem, vi admota.

3. Signa calculorum, vel arenoſorum, vel mollium.

At calculus arenoſus, & ante manifeſtus
61, 16. eſt; quoniam urina, quæ redditur, arenoſa eſt: & in ipſa curatione; quoniam inter ſubjectos digitos neque æque, ſed leniter renititur, & inſuper dilabitur. Item molles calculos, & ex pluribus minutiſque, ſed inter ſe parum adſtrictis, compoſitos indicat urina, ſecum trahens quaſdam quaſi ſquamulas. Hos omneis, leniter permutatis ſubinde digitorum vicibus, ſic oportet abducere, ne veſicam lædant, neve intus aliquæ diſſipatæ reliquiæ maneant, quæ poſtmodum curationi difficultatem faciant. Quicquid autem ex his in conſpectum venit, vel digitis, vel unco eximendum eſt.

At, ſi plures calculi ſunt, ſinguli protrahi debent; ſic tamen, ut, ſi quis exiguus ſupererit, potius relinquatur. Siquidem in veſica difficulter invenitur; inventuſque celeriter effugit. Ita longa inquiſitione veſica læditur, excitatque inflammationes mortiferas; adeo ut quidam non ſecti, cum diu fruſtraque per digitos veſica eſſet agitata,

tata, decesserint. Quibus accedit etiam, quod exiguus calculus, ad plagam urina postea promovente, excidit.

Si quando autem is major non videtur, nisi rupta cervice, extrahi posse, findendus est. cujus repertor Ammonius, qui ob id λιθοτόμος cognominatus est. Id hoc modo fit. Uncus injicitur calculo sic, ut facile eum conclusum quoque teneat, ne is retro revolvatur: tum ferramentum adhibetur crassitudinis modicæ, prima parte tenui, sed retusa, quod admotum calculo, & ex altera parte ictum, findat; magna cura habita, ne aut ad ipsam vesicam ferramentum perveniat, aut calculi fractura ne quid incidat.

4. *De Calculis fœminarum.*

Hæ vero curationes in fœminis quoque similes sunt; de quibus parum, proprie tamen quædam dicenda sunt. Siquidem in his, ubi parvulus calculus est, scalpellus supervacuus est; quia is urina in cervicem compellitur, quæ & brevior, [e] quam in maribus, & laxior (185, 30.) est. Ergo & per se sæpe excidit, &, si in urinæ itinere, quod est angustius, inhæret, eodem (474, 20.) tamen unco sine ulla noxa educitur. At in majoribus calculis necessaria eadem curatio est. Sed virgini subjici digiti tanquam masculo, mulieri per naturalia ejus debent. Tum, virgini quidem, sub ima sinisteriore ora; mulieri vero, inter urinæ iter & os pubis, incidendum est sic, ut utroque loco plaga transversa sit. neque terreri convenit, si plus ex muliebri corpore sanguinis profluit.

e Aëtius Tetrab. IV, Serm. IV, c. 99.

5. Quæ curatio calculo evulso habenda sit.

Calculo evulso, si valens corpus est, neque magnopere vexatum, sinere oportet sanguinem fluere, quo minor inflammatio oriatur. Atque, ingredi quoque eum paululum, non alienum est, ut excidat, si quid intus concreti sanguinis mansit. Quod si per se non destitit, rursus, ne vis omnis intereat, supprimi debet. Idque protinus, in imbecillioribus, ab ipsa curatione faciendum est. Siquidem, ut distentione nervorum periclitatur aliquis, dum vesica ejus agitatur; sic alter metus excipit, remotis medicaminibus, ne tantum sanguinis profluat, ut occidat. Quod ne incidat, desidere is debet in acre acetum, cui aliquantum salis sit adjectum. sub quo & sanguis fere conquiescit, & adstringitur vesica, ideoque minus inflammatur. Quod si parum proficit, agglutinanda cucurbitula est, & in genibus, & coxis, & super pubem.

Ubi jam satis vel evocatus est sanguis, vel prohibitus, resupinus collocandus est sic, ut caput humile sit, coxæ paululum excitentur: ac super vulnus imponendum est duplex aut triplex linteolum, aceto madens. Deinde, interpositis duabus horis, in solium is aquæ calidæ resupinus demittendus est sic, ut à genibus ad umbilicum aqua teneat, cætera vestimentis circumdata sint; manibus tantummodo pedibusque nudatis, ut & minus digeratur, & ibi diutius maneat. Ex quo sudor multus oriri solet: qui spongia subinde in facie detergendus est.

eſt. Finiſque ejus fomenti eſt, donec infirmando offendat. Tum multo is oleo perungendus, inducenduſque hapſus lanæ 210, 6.
mollis, tepido oleo repletus, qui pubem, & coxas, & inguina, & plagam ipſam, contectam eodem ante ſe linteolo, protegat: iſque ſubinde oleo tepido madefaciendus eſt; ut neque frigus ad veſicam admittat, & nervos leniter molliat. Quidam cataplaſmatis calefacientibus utuntur. Ea plus pondere nocent, atque veſicam urgendo vulnus irritant, quam calore proficiunt. Ergo ne vinculum quidem ullum neceſſarium eſt.

Proximo die, ſi ſpiritus difficilius redditur, ſi urina non exit, ſi locus circa pubem mature intumuit, ſcire licet, in veſica ſanguinem concretum remanſiſſe. Igitur, demiſſis eodem modo digitis, leniter pertractanda veſica eſt, & diſcutienda, ſi qua coierunt: quo fit, ut per vulnus poſtea procedant. Non alienum etiam eſt, oriculario clyſtere acetum nitro mixtum per plagam in veſicam compellere. nam ſic quoque diſcutiuntur, ſi qua cruenta coierunt. Eaque facere etiam primo die convenit, ſi timemus, ne quid intus ſit: maximeque, ubi ambulando id elicere imbecillitas prohibuit. Cætera eadem facienda ſunt: ut demittatur in ſolium, ut eodem modo panniculus, eodem lana ſuperinjiciatur.

Sed neque ſæpe, neque tamdiu in aqua calida puer habendus, quam adoleſcens eſt; infirmus, quam valens; levi, quam

graviore inflammatione adfectus; is, cujus corpus digeritur, quam is, cujus adstrictum est. Inter hæc vero, si somnus est, & æqualis spiritus, & madens lingua, & sitis modica, & venter imus sedet, & mediocris est cum febre modica dolor, scire licet, recte procedere curationem.

At in his inflammatio fere quinto vel septimo die finitur: qua levata, solium supervacuum est. supini tantummodo vulnus aqua calida fovendum est, ut, si quid urinæ rodit, abluatur. Imponenda autem medicamenta sunt pus moventia; &, si purgandum ulcus videbitur, melle liniendum. Id, si rodet, rosa temperabitur. Huic cu-
262, 17. rationi aptissimum videtur ἐννεαφάρμακον emplastrum. nam & sevum habet ad pus movendum, & mel ad ulcus repurgandum: medullam etiam, maximeque vitulinam; quæ in id, ne fistula relinquatur, præcipue proficit. Linamenta vero tum super ulcus non sunt necessaria; super medicamentum, ad id continendum, recte imponuntur. At, ubi ulcus purgatum est, puro linamento ad cicatricem perducendum est.

Quibus temporibus tamen, si felix curatio non fuit, varia circa pericula oriuntur. Quæ præsagire protinus licet, si continua vigilia est, si spiritus difficultas, si lingua arida est, si sitis vehemens, si venter imus tumet, si vulnus hiat, si transiliens urina id non rodit, si similiter ante tertium diem quædam livida excidunt, si is aut nihil aut tarde respondet, si vehementes dolores

lores ſunt, ſi poſt diem quintum magnæ febres urgent, & faſtidium cibi permanet, ſi cubare in ventrem jucundius eſt. Nihil tamen pejus eſt diſtentione nervorum, &, ante nonum diem, vomitu bilis. Sed cum inflammationis ſit metus, ſuccurri abſtinentia, modicis & tempeſtivis cibis; inter hæc, fomentis, & quibus ſupra ſcripſimus, oportet.

CAP. XXVII.

De Cancro, qui exciſa veſica naſcitur.

PROXIMUS cancri metus eſt. Is cognoſcitur, ſi, & per vulnus, & per ipſum colem, fluit ſanies mali odoris, cumque ea quædam à concreto ſanguine non abhorrentia, tenueſque carunculæ lanulis ſimiles. præter hæc, ſi oræ vulneris aridæ ſunt, ſi dolent inguina, ſi febris non deſinit, eaque in noctem augetur, ſi inordinati horrores accedunt. Conſiderandum autem eſt, in quam partem cancer is tendat. Si ad colem, indureſcit is locus, & rubet, & tactu dolorem excitat, teſticulique intumeſcunt: ſi in ipſam veſicam, *ani dolor ſequitur, coxæ tumeſcunt, non facile crura extendi poſſunt: at, ſi in alterutrum latus, oculis id expoſitum eſt, pareſque utrinque eaſdem notas, ſed minores, habet.

Primum autem ad rem pertinet corpus recte jacere, ut ſuperior pars ſemper ea ſit, in quam vitium fertur. Ita, ſi ad colem it,

* Tulpius Obſervat. Lib. IV. Cap. 38.

ſupinus is collocari debet: ſi ad veſicam, in ventrem: ſi in latus, in id, quod integrius eſt. Deinde, ubi ventum fuerit ad curationem, homo in aquam demittetur, in qua marrubium decoctum ſit, aut cupreſſus, aut myrtus; idemque humor clyſtere intus adigetur: tum ſuperponetur lenticula cum malicorio mixta; quæ utraque ex vino decocta ſint; vel rubus, aut oleæ folia, eodem modo decocta; aliave medicamenta, quæ ad cohibendos purgandoſque cancros propoſuimus. ex quibus, ſi qua erunt arida, per ſcriptorium calamum inſpirabuntur.

Ubi ſtare cœperit cancer, mulſo ulcus eluetur. vitabiturque eo tempore ceratum; quod, ad recipiendum id malum, corpus emollit. potius plumbum elotum cum vino inungetur: ſuper quæ idem linteolo illitum imponetur. Sub quibus perveniri ad ſanitatem poteſt: cum eo tamen, quod non ignoremus, orto cancro ſæpe affici ſtomachum, cui cum veſica quoddam conſortium eſt: exque eo fieri, ut neque retineatur cibus, neque, ſi quis retentus eſt, concoquatur, neque corpus alatur: ideoque ne vulnus quidem aut purgari, aut ali poſſit. quæ neceſſario mortem maturant.

Sed ut his ſuccurri nullo modo poteſt; ſic à primo tamen die tenenda ratio curationis eſt. In qua quædam obſervatio, ad cibum quoque potionemque pertinens, neceſſaria eſt. Nam cibus inter principia, non niſi humidus dari debet: ubi ulcus purga-

purgatum eſt, ex media materia. olera & ſalſamenta ſemper aliena ſunt. Potione opus eſt, non immodica. Nam, ſi parum bibitur, accenditur vulnus, & vigilia urget, & vis corporis minuitur: ſi plus æquo aſſumitur, ſubinde veſica impletur, eoque irritatur. Non niſi aquam autem bibendam eſſe, manifeſtius eſt, quam ut ſubinde dicendum ſit.

Solet vero ſub ejuſmodi victu evenire, ut alvus non reddatur. Hæc aqua ducenda eſt, in qua vel fœnum Græcum, vel malva decocta ſit. Idem humor roſa mixtus in ipſum vulnus oriculario clyſtere agendus, ubi id rodit urina, neque purgari patitur. Fere vero primo per vulnus exit hæc: deinde, eo ſaneſcente, dividitur, & pars per colem deſcendere incipit, donec ex toto plaga claudatur. Quod interdum tertio menſe, interdum non ante ſextum, nonnunquam exacto quoque anno fit.

Neque deſperari debet ſolida glutinatio vulneris, niſi ubi aut vehementer rupta cervix eſt, aut ex cancro multæ magnæque carunculæ, ſimulque nervoſa aliqua exciderunt. Sed, ut vel nulla ibi fiſtula, vel exigua admodum relinquatur, ſumma cura providendum eſt. Ergo, cum jam ad cicatricem vulnus tendit, extentis jacere feminibus & cruribus oportet; niſi tamen molles arenoſive calculi fuerunt: ſub his enim tardius veſica purgatur. Ideoque diutius plagam patere neceſſarium eſt: & tum

demum, ubi jam nihil tale extra fertur, ad cicatricem perduci.

Quod; ſi antequam veſica purgata eſt, oræ ſe glutinarunt, dolorque & inflammatio redierunt, vulnus digitis vel averſo ſpecillo diducendum eſt; ut torquentibus exitus detur. Hiſque effuſis, cum diutius pura urina deſcendit, tum demum, quæ cicatricem inducant, imponenda ſunt, extendendique, ut ſupra docui, pedes, quam maxime juncti.

Quod ſi fiſtulæ metus ex his cauſis, quas propoſui, ſubeſſe videbitur, quo facilius claudatur ea, vel certe coanguſtetur, in anum quoque danda plumbea fiſtula eſt; extentiſque cruribus femina talique inter ſe deliganda ſunt, donec, qualis ſutura eſt, cicatrix ſit.

CAP. XXVIII.

Si Naturalia fœminarum non admittunt concubitum, quomodo curari conveniat. [a]

ET hoc quidem commune eſſe maribus & fœminis poteſt. Proprie vero quædam ad fœminas pertinent: ut in primis, quod earum naturalia nonnunquam, inter ſe glutinatis oris, concubitum non admittunt. Idque interdum evenit protinus in utero matris: interdum [b] exulceratione in his partibus facta, & per malam curationem his oris ſaneſcendo junctis. Si ex utero eſt, membrana ori vulvæ oppoſita eſt: ſi ex ulcere, caro id replevit.

Opor-

a Æginet. VI,72. Aëtius Tetrab. IV. Serm. IV, c.96. Hipp. de Steril. XIII, 1. Idem de Natur. Mulieb. VI. Joan. Wierus Obſerv. L. 1. p. 935. b Hipp. I. de Morb. Mul. T. LXVIII.

Oportet autem membranam duabus lineis, inter se transversis, incidere ad similitudinem literæ c X, magna cura habita, ne urinæ iter violetur: deinde undique eam membranam excidere. At, si caro increvit, necessarium est recta linea patefacere: tum ab ora vel vulsella vel hamo apprehensam, tanquam habenulam, excidere: & intus implicitum in longitudinem linamentum (λημνίσκον Græci vocant) in aceto tinctum demittere, supraque succidam lanam aceto madentem deligare: tertio die solvere, & vulnus, sicut alia vulnera, curare. Cumque jam ad sanitatem tendet, plumbeam fistulam medicamento cicatricem inducente illinere, eamque intus dare: supraque idem medicamentum injicere, donec ad cicatricem plaga perveniat.

CAP. XXIX.

Qua ratione partus emortuus ex utero excutiatur. a

UBI concepit autem aliqua, si jam prope maturus partus intus emortuus est, neque excidere per se potest, adhibenda curatio est. Quæ numerari inter difficillimas potest. nam & summam prudentiam moderationemque desiderat, & maximum periculum affert. Sed ante omnia vulvæ natura mirabilis, cum in multis aliis, tum in hac re quoque facile cognoscitur.

Oportet autem ante omnia b resupinam mulierem transverso lecto sic collocare, ut

c Chiasmus vocatur ab Æginet. VI, 51, 65. & ab aliis. H. F. ab Aquapendente Oper. Chirurg. P. I. c. 83.
a Æginet. VI, 74. Aëtius Tetrab. IV. Serm. IV, c. 23.
b Hippocr. I. de Morb. Mul. T. XCIV. 4.

feminibus ejus ipsius ilia comprimantur. quo fit, ut & imus venter in conspectu medici sit, & infans ad os vulvæ compellatur; quæ, emortuo partu, id comprimit: ex intervallo vero paululum dehiscit. Hac occasione usus medicus, unctæ manus indicem digitum primum debet inserere, atque ibi continere, donec iterum os adaperiatur, rursusque alterum digitum demittere debebit, & per easdem occasiones alios, donec tota esse intus manus possit. Ad cujus rei facilitatem multum confert & magnitudo vulvæ, & vis nervorum ejus, & corporis totius habitus, & mentis etiam robur: cum præsertim intus nonnunquam etiam duæ manus dari debeant.

Pertinet etiam ad rem, quam calidissimum esse imum ventrem, & extrema corporis; nequedum inflammationem [c] accepisse, sed recenti re protinus adhiberi medicinam. Nam, si corpus jam intumuit, neque demitti manus, neque educi infans, nisi ægerrime potest; sequiturque sæpe cum vomitu, & cum tremore, mortifera nervorum distentio. Verum intus emortuo corpori manus injecta protinus habitum ejus sentit. nam aut in caput, aut in pedes conversum est, aut in transversum jacet: fere tamen sic, ut vel manus ejus, vel pes in propinquo sit.

Medici vero propositum est, ut infantem manu dirigat vel in [d] caput [e], vel etiam in pedes, si forte aliter compositus est. Ac, si nihil aliud est, manus vel pes apprehensus, corpus rectius

c Alii *cepisse*. d Alii *manus*. e Hipocr. I, de Morb. Mul. XCV, 2.

rectius reddit. nam manus in caput, pes in pedes eum convertet. Tum, ſi caput proximum eſt, demitti debet uncus, undique lævis, acuminis brevis, qui vel oculo, vel auri, vel ori, interdum etiam fronti recte injicitur: deinde attractus infantem educit. Neque tamen quolibet is tempore extrahi debet. nam, ſi compreſſo vulvæ ore id tentatum eſt, non emittente eo, infans abrumpitur, & unci acumen in ipſum os vulvæ delabitur, ſequiturque nervorum diſtentio, & ingens periculum mortis. Igitur, compreſſa vulva, conquieſcere; hiante, leniter trahere oportet; & per has occaſiones paulatim eum educere. Trahere autem dextra manus uncum; ſiniſtra, intus poſita, infantem ipſum, ſimulque dirigere eum debet.

Solet etiam evenire, ut is infans [f] humore diſtendatur; exque eo profluat fœdi odoris ſanies. Quod ſi tale eſt, indice digito corpus illud forandum eſt, ut, effuſo humore extenuetur: tum id leniter per ipſas manus recipiendum eſt. nam uncus injectus putri corpuſculo facile elabitur. in quo quid periculi ſit, ſupra poſitum.

Sed in pedes quoque converſus infans non difficulter extrahitur. namque his apprehenſis per ipſas manus commode educitur.

Si vero tranſverſus eſt, neque dirigi potuit, uncus alæ injiciendus, paulatimque attrahendus eſt. Sub quo fere cervix replicatur, retroque caput ad reliquum corpus ſpectat.

[f] Aëtius Tetrab. IV. Serm. IV. c. 23.

ſpectat. Remedio eſt, cervix præciſa; ut ſeparatim utraque pars auferatur. Id unco fit, qui, priori ſimilis, in interiore tantum parte per totam aciem exacuitur. Tum id agendum eſt, ut ante caput, deinde reliqua pars auferatur: quia fere, majore parte extracta, caput in vacuam vulvam prolabitur, extrahique ſine ſummo periculo non poteſt.

Si tamen id incidit, ſuper ventrem mulieres duplici panniculo injecto, valens homo, non imperitus, à ſiniſtro latere ejus debet aſſiſtere, & ſuper imum ventrem ejus duas manus imponere, alteraque alteram premere. quo fit, ut illud caput ad os vulvæ compellatur, idque tum eadem ratione, quæ ſupra poſita eſt, unco extrahi poſſit.

At, ſi pes alter juxta repertus eſt, alter retro cum corpore eſt, quicquid prolapſum eſt, [a] paulatim abſcindendum eſt. Et, ſi clunes os vulvæ urgere cœperunt, iterum retro repellendæ ſunt, conquiſituſque pes ejus adducendus. Aliæque etiamnum difficultates faciunt, ut, qui ſolidus non exit, conciſus eximi debeat.

Quoties autem infans protractus eſt, tradendus miniſtro eſt. Is eum ſupinis manibus ſuſtinere, medicus deinde ſiniſtra manu leniter trahere umbilicum debet ita, ne abrumpat, dextraque eum ſequi uſque ad eas, quas Secundas vocant, quod velamentum infantis intus fuit: hiſque ultimis apprehenſis, venulas membranulaſque omnes eadem ratione manu diducere à vulva, totumque illud extrahere, &, ſi quid intus

a Hipocrat. I. de Morb. Mul. XCVI.

intus præterea concreti sanguinis remanet. Tum compressis in unum feminibus, illa in conclavi collocanda est, modicum calorem, sine ullo perflatu, habente. Super imum ventrem ejus imponenda lana succida, in aceto & rosa tincta. Reliqua curatio talis esse debet, qualis in inflammationibus, & in his vulneribus, quæ in nervosis locis sunt, adhibetur.

CAP. XXX.

De Ani vitiis. 414.

ANI quoque vitia, ubi medicamentis non vincuntur, manus auxilium desiderant. Ergo, si qua fissa in eo ve- 399,
tustate induruerunt, jamque callum ha- 23.
bent, commodissimum est, ducere alvum; tum spongiam calidam admovere, ut relaxentur illa, & foras prodeant: ubi in conspectu sunt, scalpello singula excidere, & ulcera [a] renovare; deinde imponere linamentum molle, & super linteolum illitum melle; locumque cum molli lana implere, & ita vincire: altero die, deincepsque cæteris, lenibus medicamentis uti; quæ ad recentia eadem vitia necessaria esse, alias proposui: utique per primos dies sorbitionibus eum sustinere, paulatim deinde cibis adjicere aliquid, generis tamen ejus, quod eodem loco præceptum est. Si quando autem ex inflammatione pus in his oritur, ubi primum id apparuit, incidendum est; ne anus ipse suppuret. Neque tamen ante properandum est. nam, si crudum incisum est, in-

[a] Alii *removere*.

inflammationi multum accedit, & puris aliquanto amplius concitatur. His quoque vulneribus, lenibus cibis, iisdemque medicamentis opus est.

2. *De Condylomatis.* b

400, 14. At tubercula, quæ κονδυλώματα appellantur, ubi induruerunt, hac ratione curantur. 403, 11. Alvus ante omnia ducitur. Tum vulsella tuberculum apprehensum, juxta radices exciditur. Quod ubi factum est, eadem sequuntur, quæ supra post curationem adhibenda esse proposui: tantummodo, si quid increscit, squama æris coercendum est.

3. *De Hæmorrhoidibus.* c

401, 22. Ora etiam venarum, fundentia sanguinem, sic tolluntur. Ubi sanguini, qui effluit, sanies adjicitur, alvus acribus ducitur; quo magis ora promoveantur. eoque fit, ut [d] omnia vasa, quasi capitula conspicua sint. Tum, si capitulum exiguum est, basimque tenuem habet, adstringendum lino paulum supra est, quam ubi cum ano committitur, imponendaque spongia ex aqua calida est, donec id liveat: deinde aut ungue, aut scalpello, supra nodum id exulcerandum est. Quod nisi factum est, magni dolores subsequuntur: interdum etiam urinæ difficultas. Si id majus est, & basis latior, hamulo uno aut altero excipiendum est, paululumque supra basim incidendum: neque relinquendum quicquam ex eo capitulo, neque quicquam ex ano demendum est. quod consequitur is, qui neque nimium, neque parum hamos ducit.

b Æginet. VI, 80. c Æginet. VI, 79. d Alii, Ronsseus *omnes venæ*.

ducit. Qua inciſum eſt, acus debet immitti, infraque eam lino id capitulum alligari. Si duo triave ſunt, intimum quodque primum curandum eſt: ſi plura, non omnia ſimul; ne tempore eodem undique teneræ cicatrices ſint. Si ſanguis profluit, excipiendus eſt ſpongia: deinde linamentum imponendum, ungenda femina, & inguina, & quicquid juxta ulcus eſt, ceratumque ſuperdandum, & farina hordeacea calida implendus is locus, & ſic deligandus eſt. Poſtero die is deſidere in aqua calida debet, eodemque cataplaſmate foveri. Ac bis die, & ante curationem, & poſt eam, coxendices ac femina liquido cerato perungenda ſunt; tepidoque is loco continendus. Interpoſitis quinque aut ſex diebus, oriculario ſpecillo linamenta educenda, &, ſi capitula ſimul non exciderunt, digito promovenda: tum lenibus medicamentis, iiſdemque, quæ alibi poſui, ulcera ad ſanitatem perducenda. Finito vitio, quemadmodum agendum eſſet, jam alias ſuperius expoſui.

CAP. XXXI.

De Varicibus. [a]

AB his ad crura proximus tranſitus eſt. In quibus orti varices non difficili ratione tolluntur. Huc autem & earum venularum, quæ in capite nocent; & eorum varicum, qui in ventre ſunt, curationem diſtuli: quoniam ubique eadem eſt. Igitur vena omnis, quæ noxia eſt, aut aduſta tabeſcit, aut manu exciditur. Si

a Æginet. VI, 82.

Si recta; ſi quamvis tranſverſa; tamen ſimplex; ſi modica eſt, melius aduritur. Si curva eſt, & velut in orbes quoſdam implicatur, pluresve inter ſe involvuntur, utilius excidere eſt.

Adurendi ratio hæc eſt. Cutis ſuperinciditur: tum, patefacta vena, tenui & retuſo ferramento candente modice premitur; vitaturque, ne plagæ ipſius oræ adurantur: quas reducere hamulis facile eſt. Id interpoſitis fere quaternis digitis per totum varicem fit: & tum ſuperponitur medicamentum, quo aduſta ſanantur.

At exciditur hoc modo. Cute eadem ratione ſuper venam inciſa, hamulo oræ excipiuntur; ſcalpelloque undique à corpore vena diducitur; caveturque, ne inter hæc ipſa lædatur; eique retuſus hamulus ſubjicitur; interpoſitoque eodem fere ſpacio, quod ſupra poſitum eſt, in eadem vena idem fit: quæ, quo tendat, facile hamulo extento cognoſcitur.

Ubi jam idem, quacunque varices ſunt, factum eſt, uno loco adducta per hamulum vena præciditur: deinde, qua proximus hamus eſt, attrahitur & evellitur; ibique rurſus abſcinditur. Ac ſic undique varicibus crure liberato, tum plagarum oræ committuntur, & ſuper emplaſtrum glutinans injicitur.

CAP. XXXII.

De Digitis cohærentibus, & curvatis.

AT, si digiti vel in utero protinus, vel propter communem exulcerationem postea cohæserunt, scalpello diducuntur: dein separatim uterque non pingui emplastro circumdatur: atque ita per se uterque sanescit.

Si vero fuit ulcus in digito, posteaque male inducta cicatrix curvum eum reddidit; primum malagma tentandum est: dein, si id nihil prodest (quod & in veteri cicatrice, &, ubi nervi læsi sunt, evenire consuevit) videre oportet, nervine id vitium, an cutis sit. Si nervi est, attingi non debet: neque enim sanabile est. Si cutis, tota cicatrix excidenda est, quæ fere callosa efficit, ut extendi digitus non possit. Tum rectus sic ad novam cicatricem perducendus est.

CAP. XXXIII.

De Gangræna.

GANGRÆNAM inter ungues alasque, aut inguina nasci; &, siquando medicamenta vincuntur, membrum præcidi oportere, alio loco mihi dictum est. 304; 23.
Sed id quoque cum periculo summo fit. nam sæpe in ipso opere, vel profusione sanguinis vel animæ defectione moriuntur. Verum hic quoque nihil interest, an satis tutum præsidium sit, quod unicum est.

Igitur inter ſanam vitiatamque partem incidenda ſcalpello caro uſque ad os eſt ſic, ut neque contra ipſum articulum id fiat, & potius ex ſana parte aliquid excidatur, quam ex ægra relinquatur. Ubi ad os ventum eſt, reducenda ab eo ſana caro, & circa os ſubſecanda eſt, ut ea quoque parte aliquid oſſis nudetur: dein id ſerrula præcidendum eſt, quam proxime ſanæ carni etiam inhærenti: ac tum frons oſſis, quam ſerrula exaſperavit, lævanda eſt, ſupraque inducenda cutis. quæ ſub ejuſmodi curatione laxa eſſe debet, ut quam maxime undique os contegat. Quo cutis inducta non fuerit, id linamentis erit contegendum, & ſuper id ſpongia ex aceto deliganda. Cætera poſtea ſic facienda, ut in vulneribus, in quibus pus non moveri debet, præceptum eſt.

LIBER OCTAVUS.

CAP. I.

De poſitu & figura Oſſium totius humani corporis.

SUPEREST ea pars, quæ ad oſſa pertinet. Quæ quo facilius accipi poſſit, prius poſitus figuraſque eorum indicabo. Igitur calvaria incipit ex interiore parte concava, extrinſecus gibba, utrinque lævis, &, qua cerebri * membranam contegit, &, qua cute, capillum gignente, conte-

* Græci μηνίγγας, Macrob. Saturn. L. 7. *Omentum* vocant.

tegitur. Eaque ſimplex, ab occipitio & temporibus; duplex, uſque in verticem à fronte, eſt. Oſſaque ejus, ab exterioribus, dura; ab interioribus, quibus inter ſe connectuntur, molliora ſunt. Interque ea venæ diſcurrunt, quas his alimentum ſubminiſtrare, credibile eſt.

Raro autem calvaria ſolida, ſine * ſuturis eſt: locis tamen æſtuoſis facilius invenitur. & id caput firmiſſimum, atque à dolore tutiſſimum eſt: ex cæteris, quo ſuturæ pauciores ſunt, eo capitis valetudo commodior eſt. neque † enim certus earum numerus eſt, ſicut nec locus quidem. Fere tamen duæ, ſuper aures, tempora à ſuperiore capitis parte diſcernunt: tertia, ad latera per verticem tendens, occipitium à ſummo capite diducit: quarta, ab eodem vertice per medium caput ad frontem procedit; eaque modo ſub imo capillo deſinit, modo frontem ipſam ſecans inter ſupercilia finitur. Ex his cæteræ quidem ſuturæ in unguem committuntur: hæ vero, quæ ſuper aures tranſverſæ ſunt, totis oris paulatim extenuantur; atque ita inferiora oſſa ſuperioribus leniter ‡ inſidunt. Craſſiſſimum vero in capite os poſt aurem eſt; qua capillus, ut veriſimile eſt, ob idipſum non gignitur. Super hos quoque muſculos, qui tempora § contegunt, os medium, in exteriorem partem inclinatum, poſitum eſt. At facies ſuturam habet maximam. quæ à tempore incipiens, per medios oculos, nareſque tranſverſa pervenit ad alterum tempus.

* Nonnumquam tamen obſervatur, uti variis exemplis probat Vertunianus ad Hippocr. de Vulneribus Capitis, pag. 45. † *etiam* leg. Pauw, pag. 6. ‡ *aſſident* leg. Pauw, p. 12. § *connectunt*, Pauw, p. 12.

pus. A qua breves duæ ſub interioribus angulis deorſum ſpectant. Et malæ quoque in ſumma parte ſingulas tranſverſas ſuturas habent. A mediiſque naribus, aut ſuperiorum dentium gingivis, per medium palatum una procedit; aliaque tranſverſa idem palatum ſecat. Et ſuturæ quidem in plurimis hæ ſunt.

Foramina autem, intra caput, maxima oculorum ſunt; deinde narium; tum quæ in auribus habemus. Ex his, quæ oculorum ſunt, recta ſimpliciaque ad cerebrum tendunt. Narium duo foramina oſſe medio diſcernuntur. ſiquidem hæc primum à ſuperciliis, anguliſque oculorum, oſſe inchoantur ad tertiam fere partem: deinde in cartilaginem verſa, quo propius ori deſcendunt, eo magis caruncula quoque molliuntur. Sed ea foramina, quæ à ſummis ad intimas nares ſimplicia ſunt, ibi rurſus in bina itinera dividuntur: aliaque ex his, ad fauces pervia, ſpiritum & reddunt & accipiunt; alia ad cerebrum tendunt. In ultima parte in multa & tenuia foramina diſſipantur, per quæ ſenſus odoris nobis datur. In aure quoque primo rectum & ſimplex iter procedendo flexuoſum fit. Quod juxta cerebrum in multa & tenuia foramina diducitur, per quæ facultas audiendi eſt. Juxta ea duo parvuli quaſi ſinus ſunt; ſuperque eos finitur os, quod tranſverſum à genis tendens, ab inferioribus oſſibus ſuſtinetur. Jugale appellari poteſt ab eadem ſimilitudine, à qua id Græci

Græci ζυγώδεις appellant. Maxilla vero est molle os, eoque una est. Cujus eadem & media, & etiam ima pars, mentum est: à quo utrinque procedit ad tempora; solaque ea movetur. Nam malæ cum toto osse, quod superiores dentes excipit, immobiles sunt. Verum ipsius maxillæ partes extremæ quasi bicornes sunt. Alter processus, intra latior, vertice ipso tenuatur, longiusque procedens sub osse jugali subit, & super id temporum musculis illigatur. Alter brevior & rotundior, & in eo sinu, qui juxta foramina auris est, cardinis modo fit; ibique huc & illuc se inclinans maxillæ * facultatem motus præstat.

Duriores osse dentes sunt: quorum pars maxillæ, pars superiori ossi malarum hæret. Ex his quaterni primi, quia secant, τομικοὶ à Græcis nominantur. Hi deinde quatuor caninis dentibus ex omni parte cinguntur. Ultra quos utrinque fere [1] maxillares [2] quini sunt, præterquam in iis, in quibus [3] genuini, qui sero gigni solent, [4] non increverunt. Ex his primores singulis radicibus; maxillares utique binis; quidam etiam ternis, quaternisve nituntur. Fereque longior radix breviorem dentem edit; rectique dentis recta etiam radix, curvi flexa est. Ex ea radice in pueris novus dens subit, qui multo sæpius priorem expellit: interdum tamen supra infrave eum se ostendit.

Caput autem spina exipit. Ea constat ex vertebris quatuor & viginti. Septem in

* *Facilitatem* alii, sed malè, Pauw pag. 23. 1. militares i. e. molares vocat Soranus Ephesius, Isag. C. 17. 2. *quaterni*. 3. *ultimi*. 4. *jam*, Pauw, pag. 26.

cervice sunt, duodecim ad costas, reliquae quinque sunt proximae costis. Hae teretes brevesque, ab utroque latere, processus duos [1] exigunt: mediae perforatae, qua spinae medulla cerebro commissa descendit: [2] latera quoque inter duos processus tenuibus cavis pervia, per quae à membrana cerebri similes membranulae deducuntur. Omnesque vertebrae (exceptis tribus summis) à superiore parte in ipsis processibus parum desidentes sinus habent: ab inferiore alios deorsum versus processus exigunt. Summa igitur protinus caput sustinet, per duos sinus receptis exiguis ejus processibus. Quo fit, ut caput deorsum [3] parvis tuberibus exasperetur. Secunda [4] superioris parti [5] inferiori inseritur. Quod ad circuitum pertinet, pars summa angustiore orbe finitur. itaque superior secundae circumdata in latera quoque caput moveri sinit. Tertia eodem modo secundam excipit. Ex quo facilis cervici mobilitas est. Ac, ne sustinere quidem caput posset, nisi utrinque recti valentesque nervi collum continerent, quos *καρόταϛ* Graeci appellant. siquidem horum inter omnes flexus alter semper intentus ultra prolabi superiora non patitur. Jamque vertebra tertia tubercula, quae inferiori inserantur, excipit. Caeterae processibus deorsum spectantibus in inferiores insinuantur, ac per sinus, quos utrinque habent, superiores accipiunt, multisque nervis & multa cartilagine continentur. Ac sic, uno flexu modico in pronum dato,

1. *exserunt* legit Pauw, p. 32. 2. *ea* leg. Pauw, p. 32. i. e. spinae medulla. 3. *versus*, Pauw, p. 64. 4. *Superiori*, 5. *inferioris*, Pauw, p. 64.

dato, cæteris negociis homo & rectus insistit, & alioqui ad necessaria opera curvatur.

Infra cervicem vero summa costa contra humeros sita est. Inde septem inferiores usque ad imum pectus perveniunt: hæque, primis partibus rotundæ & leniter quasi capitulatæ, vertebrarum transversis processibus, ibi quoque paululum sinuatis, inhærent: inde latescunt, & in exteriorem partem recurvatæ paulatim in cartilaginem degenerant; eaque parte rursus in interiora leniter flexæ committuntur cum osse pectoris. Quod valens ac durum à faucibus incipit, ab utroque latere lunatum, & à præcordiis, jam ipsum quoque cartilagine mollitum, terminatur. Sub costis vero superioribus quinque (quas νόθας Græci nominant) breves tenuioresque, atque ipsæ quoque paulatim in cartilaginem versæ, extremis abdominis partibus inhærescunt; imaque ex his, majore jam parte nihil, nisi cartilago est.

Rursus, à cervice duo lata ossa utrinque ad scapulas tendunt: nostri scutula operta; ὠμοπλάτας Græci nominant. Ea in summis verticibus sinuata, ab his triangula, paulatimque latescentia ad spinam tendunt; &, quo latiora quaque parte sunt, hoc hebetiora. Atque ipsa quoque, in imo cartilaginosa, posteriore parte velut innatant; quoniam, nisi in summo, nulli ossi inhærescunt. Ibi vero validis musculis nervisque constricta sunt.

At à summa costa paulo interius, quam

quam ubi ea media eſt, os excreſcit, ibi quidem tenue, procedens vero, quo propius lato ſcapularum oſſi fit, eo plenius latiuſque eſt, paululum in interiora curvatum. quod protinus altera verticis parte modice intumeſcens, ſuſtinet jugulum. Id ipſum recurvum ac inter duriſſima oſſa numerandum, altero capite in eo, quod poſui, altero in exiguo ſinu pectoralis oſſis inſidit, paululumque motu brachii movetur, & cum lato oſſe ſcapularum, infra caput ejus, nervis & cartilagine connectitur.

Hinc humerus incipit, extremis utrinque capitibus tumidus, mollis, ſine medulla, cartilaginoſus: medius teres, durus, medulloſus: leniter cavus, in priorem & interiorem; gibbus, in poſteriorem & exteriorem partem. Prior autem pars eſt, quæ à pectore eſt: poſterior, quæ ab ſcapulis: interior, quæ ad latus tendit: exterior, quæ ab eo recedit. quod ad omnes articulos pertinere, in ulterioribus patebit. Superius autem humeri caput rotundius, quam cætera oſſa, de quibus adhuc dixi, verticillati ſcapularum oſſi inſeritur, ac majore parte extra id ſitum nervis deligatur. At inferius duos proceſſus habet: inter quos, quod medium eſt, magis etiam extremis partibus ſinuatur.

Quæ res ſedem brachio præſtat. quod conſtat ex oſſibus duobus. Radius, quem κερκίδα Græci appellant, ſuperior breviorque, & primo tenuior, rotundo & leniter cavo capite exiguum humeri tuberculum recipit. quod ibi nervis & cartilagine contine-

tinetur. Cubitus inferior longiorque, & primo plenior, in ſummo capite duobus quaſi verticibus extantibus in ſinum humeri, quem inter duos proceſſus ejus eſſe propoſui, ſe inſerit. Primo vero duo, radii & brachii, oſſa juncta paulatim dirimuntur, rurſuſque ad manum coeunt, modo craſſitudinis mutato. Siquidem ibi radius plenior, cubitus admodum tenuis eſt. Dein radius, in caput cartilaginoſum conſurgens, in cervicem ejus inſinuatur. Cubitus rotundus in extremo, parte altera paululum procedit. Ac, ne ſæpius dicendum ſit, illud ignorari non oportet, plurima oſſa in cartilaginem deſinere, nullum articulum non ſic finiri. Neque enim aut moveri poſſet, niſi lævi innitererur; aut cum carne nerviſque conjungi, niſi ea media quædam materia committeret.

In manu vero prima palmæ pars ex multis minutiſque oſſibus conſtat, quorum numerus incertus eſt. Sed oblonga omnia, & triangula, ſtructura quadam inter ſe connectuntur, cum invicem ſuperior alterius planities ſit: eoque fit ex his unius oſſis paululum in interiora concavi ſpecies. Verum ex manu duo exigui proceſſus in ſinum radii conjiciuntur. Tum ex altera parte quinque oſſa recta, ad digitos tendentia, palmam explent. A quibus ipſi digiti oriuntur: qui ex oſſibus ternis conſtant. omniumque eadem ratio eſt. Interius os in vertice ſinuatur, recipitque exterioris exiguum tuberculum, nervique ea continent. A qui-

bus orti ungues indurescunt. Ideoque non ossi sed carni magis radicibus suis inhærent. At superiores quidem partes sic ordinatæ sunt.

Ima vero spina in coxarum osse desinit; quod transversum longeque valentissimum, vulvam, vesicam, rectum intestinum tuetur. Idque ab exteriore parte gibbum; ad spinam, resupinatum; à lateribus, id est, in ipsis coxis, sinus rotundos habet. A quibus oritur os, quod pectinem vocant; idque, super intestina sub pube transversum, ventrem firmat: rectius in viris, recurvatum magis in exteriora in fœminis, ne partum prohibeat.

Inde femina oriuntur. Quorum capita rotundiora etiam, quam humerorum sunt; cum illa ex cæteris rotundissima sint. Infra vero duos processus à priore & à posteriore parte habent. Dein dura, & medullosa, & ab exteriore parte gibba, rursus ab inferioribus quoque capitibus intumescunt: superiora in sinus coxæ, sicut humeri in ea ossa, quæ scalpularum sunt, conjiciuntur; tum infra introrsus leviter tendunt, quo æqualius superiora membra sustineant. Atque in eo inferiora quoque capita media sinuantur, quo facilius excipi à cruribus possint. Quæ commissura osse parvo, molli, cartilaginoso tegitur. patellam vocant. Hæc super innatans, nec ulli ossi inhærens, sed carne & nervis deligata, pauloque magis ad femoris os tendens, inter omnes crurum flexus juncturam tuetur.

Ipsum autem crus est ex ossibus duobus. Etenim

Etenim per omnia femur humero, crus vero brachio ſimile eſt: adeo ut habitus quoque & decor alterius ex altero cognoſcatur. quod ab oſſibus incipiens, etiam in carne reſpondet. Verum alterum os ab exteriore parte ſuræ poſitum eſt: quod ipſum quoque ſura recte nominatur. Id brevius, ſupraque tenuius, ad ipſos talos intumeſcit. Alterum à priore parte poſitum, cui tibiæ nomen eſt, longius & in ſuperiore parte plenius, ſolum cum femoris inferiore capite committitur; ſicut cum humero cubitus. Atque ea quoque oſſa, infra ſupraque conjuncta, media, ut in brachio, dehiſcunt.

Excipitur autem crus infra oſſe ex tranſverſo talorum; idque ipſum ſuper os calcis ſitum eſt. quod quadam parte ſinuatur, quadam exceſſus habet, & procedentia ex talo recipit, ut in ſinum ejus inſeritur. Idque ſine medulla durum, magiſque in poſteriorem partem projectum, teretem ibi figuram repreſentat. Cætera oſſa pedis ad eorum, quæ in manu ſunt, ſimilitudinem inſtructa ſunt. Plantæ palmis, digiti digitis, ungues unguibus reſpondent.

CAP. II.

Oſſa vitiata & corrupta quibus ſignis cognoſcantur, & qua ratione curentur.

OMNE autem os, ubi injuria acceſſit, aut vitiatur, aut finditur, aut frangitur, aut foratur, aut colliditur, aut de loco movetur. Id, quod vitiatum eſt, pri-

primo fere pingue fit, deinde vel [a] nigrum, vel cariosum. quæ, supernatis gravibus ulceribus aut fistulis, hisque vel longa vetustate, vel etiam cancro occupatis, eveniunt. Oportet autem ante omnia os nudare, ulcere exciso, &, si latius est ejus vitium, quam ulcus fuit, carnem subsecare, donec undique os integrum patefiat: tum id, quod pingue est, semel iterumve satis est admoto ferramento adurere, ut ex eo squama secedat; aut radere, donec jam aliquid cruoris ostendatur, quæ integri ossis nota est. nam necesse est aridum sit id, quod vitiatum est. Idem in cartilagine quoque læsa faciendum est. siquidem ea quoque scalpello radenda est, donec integrum id sit, quod relinquitur. Deinde, sive os sive cartilago rasa est, nitro bene trito respergendum est. Neque alia facienda sunt, ubi caries, nigritiesve in summo osse est. siquidem id vel paulo diutius eodem ferramento adurendum, vel radendum est. qui radit hæc, audacter imprimere ferramentum debet, ut & agat aliquid, & maturius desinat Finis est, cum vel ad album os, vel ad solidum ventum est. Albo finiri ex nigritie vitium, soliditate quadam ex carie, manifestum est. Accedere etiam cruoris aliquid integro, supra dictum est. Si quando autem altius descenderit utrumlibet, dubium est.

In carie quidem expedita cognitio est, si specillum tenue in foramina demittitur; quod magis minusve intrando, vel in summo cariem esse, vel altius descendisse, testatur.

Colligi

a Aph. VII, 2.

Colligi idem poteſt etiam ex dolore, & ex febre, quæ ubi mediocria ſunt, illa alte deſcendiſſe non poteſt. Manifeſtior tamen adacta terebra fit. nam finis vitii eſt, ubi ſcobis nigra eſſe deſiit. Igitur, ſi caries alte deſcendit, per terebram urgenda crebris foraminibus eſt, quæ altitudine vitium æquent: tum in ea foramina demittenda candentia ferramenta ſunt, donec ſiccum os ex toto fiat. ſimul enim & poſt hæc ſolvetur ab inferiore oſſe, quodcumque vitiatum eſt; & is ſinus carne replebitur; & humor aut nullus poſtea feretur, aut mediocris.

Sin autem nigrities eſt, aut ſi caries ad alteram quoque partem oſſis tranſit, oportet excidi. Idem quoque in carie, ad alteram partem oſſis penetrante, fieri poteſt. Sed quod totum vitiatum, totum eximendum eſt. Si inferior pars integra eſt, eatenus, quod corruptum eſt, excidi debet. Item ſive capitis, ſive pectoris os, ſive coſta carioſa eſt, inutilis uſtio, ſed excidendi neceſſitas eſt. Neque audiendi ſunt, qui oſſe nudato, diem tertium expectant, ut tunc excidant. ante inflammationem enim tutius omnia tractantur. Itaque, quantum fieri poteſt, eodem momento & cutis incidenda eſt, & os detegendum, & omni vitio liberandum eſt. Longeque pernicioſiſſimum eſt, quod in oſſe pectoris eſt: quia vix, etiamſi recte ceſſit curatio, veram ſanitatem reddit.

CAP. III.

Quomodo os excidatur; & de Modiolo, & Terebra, ferramentis ad id paratis.

EXCIDITUR vero os duobus modis. Si parvulum eſt, quod læſum eſt, * modiolo, quem χοινίκιον Græci vocant: ſi ſpatioſius, terebris. Utriuſque rationem proponam. Modiolus ferramentum concavum, teres, eſt, imis oris ſerratum: per quod medium clavus, ipſe quoque interiore orbe cinctus demittitur. Terebrarum autem duo genera ſunt: alterum ſimile ei, quo fabri utuntur: alterum capituli longioris, quod ab acuto mucrone incipit, deinde ſubito latius fit; atque iterum ab alio principio paulo minus quam æqualiter ſurſum procedit.

Si vitium in anguſto eſt, quod comprehendere modiolus poſſit, ille potius aptatur. At, ſi caries ſubeſt, medius clavus in foramen demittitur. Si nigrities, angulo ſcalpri ſinus exiguus fit, qui clavum recipiat, ut, eo inſiſtente, circumactus modiolus delabi non poſſit: deinde his habena quaſi terebra, convertitur. Eſtque † quidam premendi modus, ut & foretur, & circumagatur: quia, ſi leviter imprimitur, parum proficit; ſi graviter, non movetur. Neque alienum eſt, inſtillare paululum roſæ, vel lactis, quo magis lubrico circumagatur. quod ipſum tamen, ſi copioſius eſt, aciem ferramenti hebetat. At, ubi jam iter modiolo impreſſum eſt, medius clavus educitur, & ille per

* Vide Franciſc. Vertunian. Comment. in Hipocr. Lib. de cap. vulner. p. 89. 90. H.F. ab Aquapend Oper. Chirurg. P. 1. c. 2. † Quid in premendi modo, Pauw. p. 85.

per ſe agitur. deinde, cum ſanitas inferioris partis ſcobe cognita eſt, modiolus removetur.

* At, ſi latius vitium eſt, quam ut illo comprehendatur, terebra res agenda eſt. Ea foramen fit in ipſo fine vitioſi oſſis atque integri: deinde alterum non ita longe, tertiumque, donec tactus is locus, qui excidendus eſt, his cavis cinctus ſit. atque ibi quoque, quatenus terebra agenda ſit, ſcobis ſignificat. Tum exciſorius ſcalper ab altero foramine ad alterum malleolo adactus id, quod inter utrumque medium eſt, excidit; ac ſi ambitus ſimilis ei fit, qui in anguſtiorem orbem modiolo imprimitur. Utro modo vero id circumductum eſt, idem exciſorius ſcalper, & in oſſe corrupto planus, ſummam quamque teſtam [a] lævet, donec integrum os relinquatur.

Vix unquam nigrities integrum, caries per totum os perrumpit, maximeque ubi vitiata calvaria eſt. Id quoque vitii ſpecillo ſignificatur. quod depreſſum in id foramen, quod infra ſolidam ſedem habet, & renitens aliquid invenit, & madens exit. Si pervium invenit, altius deſcendens inter os & membranam, nihil oppoſitum invenit, educiturque ſiccum: non quo non ſubſit aliqua vitioſa ſanies; ſed quoniam ibi, ut in latiore ſede, diffuſa ſit.

Sive autem nigrities, quam terebra detexit, ſive caries, quam ſpecillum oſtendit, os tranſit, modioli quidem uſus fere ſupervacuus eſt; quia latius pateat neceſſe eſt, quod tam

* Leg. *Ac ſic*, Pauw, p. 87. a Al. *lævigat. leviget*, Pauw. p. 87.

tam alte processit. Terebra vero ea, quam secundo loco posui, utendum; eaque, ne nimis incalescat, subinde in aquam frigidam demittenda est. Sed tum majore cura agendum est; cum jam aut simplex os dimidium perforatum est; aut in duplici superius. illud spatium ipsum; hoc sanguis significat. Ergo tum lentius ducenda habena, suspendendaque magis sinistra manus est, & sæpius attollenda, & foraminis altitudo considerata, ut, quandocunque os perrumpitur, * sentiamus, neque periclitemur, ne
283, 28. mucrone cerebri membrana lædatur: ex quo graves inflammationes, cum periculo mortis b oriuntur.

Factis foraminibus, eodem modo media septa, sed multo circumspectius, excidenda sunt; ne forte angulus scalpri eandem membranam violet; donec fiat aditus, per quem membranæ custos immittatur. μηνιγγοφύ-
519, 16. λακα Græci vocant. lamina autem ænea est, firma, paululum resima, ab exteriore parte lævis. Quæ demissa sic, ut exterior pars ejus cerebro propior sit, subinde ei subjicitur, quod scalpro discutiendum est: ac, si excipit ejus angulum, ultra transire non patitur: eoque & audacius, & tutius, scalprum malleolo subinde medicus ferit, donec excisum undique os, eadem lamina levetur, tollique sine ulla noxa cerebri possit. Ubi totum os ejectum est, cicumradendæ lævandæque sunt oræ, & si quid scobis membranæ insedit, colligendum. Ubi, superiori parte sublata, inferior relicta est, non

* *Periclitemur*, hoc est probemus, Vertunian. p. 92.
b Aph. VI, 18.

non oræ tantum, ſed os quoque totum lævandum eſt; ut ſine noxa poſtea cutis increſcat, quæ aſpero oſſi innaſcens protinus non ſanitatem, ſed novos dolores movet.

Patefacto cerebro, qua ratione agendum ſit, dicam, cum ad fracta oſſa pervenero. Si baſis aliqua ſervata eſt, ſuperimponenda ſunt medicamenta non pinguia, quæ recentibus vulneribus accommodantur; ſupraque imponenda lana ſuccida, oleo atque aceto madens. Ubi tempus proceſſit, ab ipſo oſſe caro increſcit, eaque factum manu ſinum complet. Si quod etiam os aduſtum eſt, à parte ſana recedit; ſubitque inter integram atque emortuam partem caruncula, quæ, quod abſceſſit, expellat. eaque fere, quia teſta tenuis & anguſta eſt, λεπὶς, id eſt ſquama, à Græcis nominatur.

Poteſt etiam evenire, ut ex ictu neque findatur os, neque perfringatur; ſed ſummum tantum collidatur, exaſpereturque. Quod ubi incidit, radi & lævari ſatis eſt. Hæc quamvis maxime fiunt in capite, tamen cæteris quoque oſſibus communia ſunt: ut, ubicunque idem incidet, eodem remedio ſit utendum. At, cum ea fracta, fiſſa, forata, colliſa ſunt, quaſdam proprias in ſingulis generibus, quaſdam communes in pluribus curationes requirunt. De quibus protinus dicam, initio ab eadem calvaria accepto.

CAP. IV.

De Calvaria fracta. [a]

IGITUR, ubi calvaria [b] percussa, protinus requirendum est, * num bilem is homo vomuerit; num † oculi ejus obcæcati sint; num obmutuerit; num per nares auresve sanguis ei effluxerit; num conciderit; num sine sensu quasi dormiens jacuerit. Hæc enim non nisi osse fracto eveniunt. Atque, ubi inciderunt, scire licet, necessariam, sed difficilem curationem esse. Si vero etiam torpor ‡ accessit; si mens non constat, si nervorum vel resolutio vel distentio secuta est; verisimile est, etiam cerebri membranam esse violatam: eoque in angusto magis spes est. At, si nihil horum secutum est, & jam potest dubitari, an os fractum sit; & protinus considerandum est, lapide, an ligno, an ferro, an alio telo percussum sit, & hoc ipso lævi an aspero, mediocri an vastiore, vehementer an leviter. quia quo mitior ictus fuit, eo facilius os ei restitisse credibile est. Sed nihil tamen melius est, quam certiore id nota explorare. Ergo, qua plaga est, demitti specillum oportet, neque nimis tenue, neque acutum; ne, cum in quosdam naturales sinus inciderit, opinionem fracti ossis frustra faciat: neque nimis plenum; ne parvulæ rimulæ fallant. Ubi specillum ad os venit, si nihil nisi læve & lubricum occurrit, integrum id videri potest: si quid asperi est, utique qua suturæ non sint, fractum os esse testatur. A su-

a Æginet. VI, 90. b Omnes edit. *pertusa*. * Plura quæ Recentiores adjiciunt, signa enumerat Vertunianus in Comment. ad Hippocr. Lib. de Cap. vulnerib. p. 68, 69. † Malè, potius, *si oculi obtenebrarint*, ex Hippocrate. Vertunian. ibid. p. 68. ‡ Græcis *κάρος*. Idem pag. 71.

A ſuturis ſe deceptum eſſe, [c] Hippocrates memoriæ tradidit, more ſcilicet magnorum virorum, & fiduciam magnarum rerum habentium. Nam levia ingenia, quia nihil habent, nihil ſibi detrahunt. Magno ingenio, multaque nihilominus habituro, convenit etiam ſimplex veri erroris confeſſio; præcipueque in eo miniſterio, quod utilitatis cauſa poſteris traditur; ne qui decipiantur eadem ratione, qua quis ante deceptus eſt. Sed hæc quidem alioquin memoria magni profeſſoris, uti interponeremus, effecit.

Poteſt autem ſutura eo nomine fallere, quia æque aſpera eſt; ut aliquis hanc eſſe, etiamſi rima eſt, exiſtimet eo loco, quo ſubeſſe hanc veriſimile eſt. Ergo eo nomine decipi non oportet: ſed os deoperire tutiſſimum eſt. Nam neque utique certa ſedes, ut ſupra poſui, ſuturarum eſt: & poteſt idem & naturaliter commiſſum & ictu fiſſum eſſe, juxtave aliquid fiſſum habere. Quin aliquando etiam, ubi ictus fuit vehementior, quamvis ſpecillo nihil invenitur, tamen aperire commodius eſt. At, ſi ne tum quidem rima manifeſta eſt, inducendum ſuper os atramentum ſcriptorium eſt, deinde ſcalpro id deradendum, nigritiem enim continet, ſi quid fiſſum eſt.

* Solet etiam evenire, ut altera parte fuerit ictus, & os altera fiderit. Itaque, ſi graviter aliquis percuſſus eſt, ſi mala indicia ſubſecuta ſunt, neque ea parte, qua cutis diſciſſa eſt, rima reperitur; non incommo-

c Quintil. Inſtitut. Orator. III, 6. ad quem locum plura dabimus exempla. * Hic quintus fracturarum cranii modus ἀπήχημα dictus deſcribitur, de quo vide Vertunian. in Comment. in Hippocr. de Cap. vulner. pag. 63, & ſeq.

dum est, parte altera considerare, num quis locus mollior sit, & tumeat; eumque aperire: siquidem ibi fissum os reperietur. Nec tamen magno negocio cutis sanescit, etiamsi * frustra secta est. Os [d] fractum nisi succursum est, gravibus [e] inflammationibus afficit, difficiliusque postea tractatur.

Raro, sed aliquando tamen, evenit, ut os quidem totum integrum maneat, intus vero ex ictu vena aliqua in cerebri membrana rupta aliquid sanguinis mittat; isque ibi concretus magnos dolores moveat, † & oculos quibusdam obcæcet. Sed fere contra id dolor est, &, eo loco cute incisa, pallidum os reperitur. ideoque id quoque os excidendum est. Quacumque autem de causa curatio hæc necessaria est, si nondum satis cutis patefacta est, latius aperienda est, donec, quicquid læsum est, in conspectu sit. In quo ipso videndum est, ne quid ex ipsa membranula, quæ sub cute calvariam cingit, super os relinquatur: siquidem hæc scalpro terebrisve lacerata vehementes febres cum inflammationibus excitat. Itaque eam commodius est ex toto ab osse deduci. Plagam, si ex vulnere est, talem necesse est habeamus, qualem acceperimus. Si manu facienda est, ea fere commodissima est, quæ duabus transversis
489. lineis literæ x figuram accipit, ut deinde à singulis procedentibus [f] angulis cutis ‡ subsecetur.

Inter quæ, si sanguis fertur, spongia subinde

* *In frusta desecta.* Ita legendum censet Scaliger apud Vertunian. in Comment. in Hippoc. de Cap. Vulner. pag. 65. d Aph. VII, 14, 24. e Æginet. VI, 90. † *& oculos &c.* lege *oculosque pus obcæcet.* Scaliger apud Vertunian. p. 64. f Edit. *lingulis*, aliæ, *ligulis.* ‡ *Subsequatur*, Scalig. apud Vertunian. p. 90.

inde in aceto tincta cohibendus eſt, occupanduſque objectis linamentis, & caput altius [g] excitandum. Neque id vitium ullum metum, niſi inter muſculos, qui tempora continent, adfert: ſed ibi quoque nihil tutius fit.

In omni vero fiſſo fractove oſſe, protinus antiquiores medici ad ferramenta veniebant, quibus id exciderent. Sed multo melius eſt, ante emplaſtra experiri, quæ calvariæ cauſa componuntur. eorumque aliquod oportet ex aceto mollitum per ſe ſuper fiſſum fractumve os imponere: deinde ſuper id, aliquanto latius quam vulnus eſt, eodem medicamento illitum linteolum, & præterea ſuccidam lanam aceto tinctam: tunc vulnus deligare, & quotidie reſolvere; ſimiliterque curare uſque ad diem quintum. A ſexto die etiam vapore aquæ calidæ per ſpongiam fovere: cæteraque eadem facere. Quod ſi caruncula increſcere cœperit, & febricula aut ſoluta fuerit, aut levior, & cupiditas cibi reverterit, ſatiſque ſomni accedat, in eodem medicamento erit perſeverandum. Procedente deinde tempore emolliendum id emplaſtrum, adjecto cerato ex roſa facto; quo facilius carnem producat. nam per ſe reprimendi vim habet. Hac ratione ſæpe rimæ callo quodam implentur; eſtque ea oſſis velut cicatrix. & latius fracta oſſa, ſi qua inter ſe non cohærebunt, eodem callo glutinantur. eſtque id aliquanto melius velamentum cerebro, quam caro, quæ exciſo oſſe increſcit. Si vero ſub prima curatione febris intenditur, breveſque ſomni, & iidem per

g Ita Seneca, *excitare ædificium.* Flor. L. 1. *excitare urbem.*

ſomnia tumultuoſi ſunt, ulcus madet, neque * alitur, & in cervicibus glandulæ oriuntur, magni dolores ſunt, cibique ſuper hæc faſtidium increſcit; tum demum ad manum ſcalprumque veniendum eſt.

Duo vero ſub ictu calvariæ † pericula ſunt; ne vel findatur vel medium deſidat. Si fiſſum eſt, poſſunt oræ eſſe compreſſæ: vel quia altera ſuper alteram exceſſit; vel etiam, quia vehementer rurſus ſe commiſerunt. Ex quo evenit, ut humor ad membranam quidem deſcendat, exitum vero non habeat; ac ſic eam irritet, & graves inflammationes moveat.

At ubi medium os deſedit, eandem cerebri membranam urget: interdum etiam ex fractura quibuſdam velut aculeis pungentibus. His ita ſuccurrendum eſt, ut tamen quam minimum ex oſſe dematur. Ergo, ſi ora alteri inſedit, ſatis eſt id, quod eminet, plano ſcalpro excidere. Quo ſublato, ſi rima hiat aliquantum, curationi ſatis eſt. At, ſi oræ inter ſe comprimuntur, à latere ejus, interpoſito digiti ſpatio, terebra foramen faciendum eſt: ab eoque ſcalper duabus lineis ad rimam agendus, ad ſimilitudinem literæ A; ſic, ut vertex ejus à foramine, baſis ad rimam ſit.

Quod ſi rima longius patet, ab altero foramine rurſus ſimilis ſinus fieri debebit: & ita nihil latere ſub eo oſſe confractum poteſt, abundeque exitus datur intus [h] lædentibus. Ne ſi fractum quidem os deſedit, totum excidi neceſſe eſt: ſed, ſive to-

tum

* i. e. *coaleſcit.* Scaligerana prima, pag. 7. † H. F. ab Aquapend. Oper. Chirurg. Part. 1. C. 2. h Alii *latentibus.*

tum perfractum est, & ab alio ex toto recessit, sive circumpositæ calvariæ inhæret exigua parte, ab eo, quod naturaliter se habet, scalpro dividendum est. Deinde in eo, quod desedit, juxta rimam, quam fecimus, foramina facienda sunt, si in angusto noxa est, duo; si latius patet, tria; septaque eorum excidenda: & tum scalper utrinque ad rimam agendus sic, ut lunatum sinum faciat, imaque pars ejus intus ad fracturam, cornua ad os integrum spectent. Deinde, si qua [i] labant, & ex facili removeri possunt, forcipe ad id facto colligenda sunt, maximeque ea, quæ acuta membranam infestant. Si id ex facili fieri non potest, subjicienda lamina est, quam custodem ejus 512,
membranæ esse, proposui: & super eam, 21.
quicquid spinosum est, & intus eminet, excidendum est. eadem lamina, quicquid deorsum insedit, attollendum. Hoc genus curationis efficit, ut, qua parte fracta ossa tamen inhærent, solidentur: qua parte abrupta sunt, sine ullo tormento sub medicamentis tempore excidant, spaciumque inter hæc satis illis magnum ad extrahendam saniem relinquatur, plusque in osse propugnaculi cerebrum habeat, quam habiturum fuit, eo exciso.

His factis, ea membrana acri aceto respergenda est; ut, sive aliquid sanguinis ex ea profluit, cohibeatur, sive intus concretus cruor remanet, discutiatur: tum idem medicamentum eodem modo, qui supra positus est, mollitum, ipsi membranæ imponen-

i Al. *lædant.*

ponendum eſt: cæteraque eodem modo facienda ſunt, quæ ad linteolum illitum, & lanam ſuccidam pertinent: collocanduſque is loco intepido: & curandum quotidie vulnus; bis etiam, æſtate.

Quod ſi membrana per inflammationem intumuerit, infundenda erit roſa tepida. Si uſque eo tumebit, ut ſuper oſſa quoque emineat, coercebit eam bene trita lenticula, vel folia vitis contrita, & cum recenti vel butyro, vel adipe anſerino mixta: cervixque [k] molliri debebit liquido cerato, ex irino facto. At, ſi parum pura membrana videbitur, par modus ejus emplaſtri & mellis miſcendus erit; idque ſuperinfundendum; ejuſque continendi cauſa unum aut alterum linamentum injiciendum; & ſuper linteolo, cui emplaſtrum illitum ſit, contegendum. Ubi ſatis pura membrana eſt, eadem ratione adjiciendum emplaſtro ceratum, ut carnem producat.

Quod ad abſtinentiam vero, & primos 295, 15. ulterioreſque cibos potioneſque pertinet, eadem, quæ in vulneribus præcepi, ſervanda ſunt: eo magis, quo periculoſius hæc pars afficitur. Quinetiam, cum jam non ſolum ſuſtineri, ſed ali cibis quoque * oportebit, tamen erunt vitanda, quæcunque mandenda ſunt: item fumus, & quicquid excitat ſternutamentum. Spem vero certam faciunt, membrana [l] mobilis ac ſui coloris, caro increſcens rubicunda, facilis motus maxillæ atque cervicis. Mala ſigna ſunt, membrana immobilis, nigra, vel livida,

k Alii *illiniri*. * Pantin. Edit. *adparebunt*. l Al. *mollis*.

da, vel aliter coloris corrupti, dementia, acris vomitus, nervorum vel resolutio vel distentio, caro livida, maxillarum rigor, atque cervicis. Cætera, quæ ad somnum, cibi desiderium, febrem, puris colorem attinent, eadem, quæ in cæteris vulneribus, vel salutaria, vel mortifera sunt.

Ubi bene res cedit, incipit ab ipsa membrana; vel, si os eo loco duplex est, inde quoque caro increscens id, quod inter ossa vacuum est, replet: nonnunquam etiam super calvariam excrescit. Quod si incidit, inspergenda squama æris est, ut id reprimat & cohibeat, eaque carni superdanda, quæ ad cicatricem perducant. Omnibusque ea locis commode inducitur, excepta frontis ea parte, quæ paululum super id est, quod inter supercilia est. Ibi enim vix fieri potest, ut * non per omnem ætatem sit exulceratio: quæ linteolo, medicamentum habente, contegenda erit. Illa utique, capite fracto, servanda sunt, ut, donec jam valida cicatrix erit, vitentur sol, ventus, frequens balneum, major vini modus.

CAP. V.

De Naso fracto. a

IN naribus vero, & os, & cartilago frangi solet, & quidem modo adversa, modo à latere. Si adversa fracta sunt, alterumve ex his, nares desidunt, difficulter spiritus trahitur. Si à latere os fractum est, is locus cavus est: si cartilago, in alteram partem nares declinantur. Quic-

* Deest Edit. Pantin. a Æginet. VI, 91. Hippocrat. de Articul. T. XXX. XXXI. Vectar. T. V. Petr. de Marchettis Observat. Medico-Chirurg. Observ. 26. 27. exempla refert.

Quicquid è cartilagine concedit, excitandum leniter eſt, aut ſubjecto ſpecillo, aut duobus digitis utrinque compreſſis: deinde in longitudinem implicata linamenta, & molli pellicula cincta circumſutaque, intus injicienda ſunt; aut eodem modo compoſitum aliquid ex arido penicillo; aut grandis pinna, gummi, vel fabrili glutine illita, & molli pellicula circumdata, quæ deſidere cartilaginem non ſinunt. Sed, ſi adverſa ea fracta eſt, æqualiter utraque naris implenda eſt. Si à latere, id, quod inſeritur, craſſius eſſe debet ab ea parte, in quam naſus jacet, ab altera tenuius. Extrinſecus autem circumdanda habena eſt 525, 18. mollis, medio illita mixtis inter ſe ſimila & thuris fuligine: eaque ultra aures ducenda, & fronti duobus capitibus agglutinanda eſt. id enim corpori quaſi gluten inhæreſcit, &, cum induruit, nares commode continet. Sin, quod intus inditum eſt, lædit; ſicut maxime fit, ubi interior cartilago pertracta eſt, exercitatæ nares eadem tantummodo habena continendæ ſunt: deinde, poſt quatuordecim dies idipſum demendum eſt. Reſolvitur autem aqua calida; eaque tumens locus quotidie fovendus eſt.

Sin os fractum eſt, id quoque digitis in ſuam ſedem reponendum eſt: atque ubi adverſum id ictum eſt, utraque naris implenda eſt; ubi à latere, ea, in quam os impulſum eſt: imponendumque ceratum, & paulo vehementius deligandum eſt; quia callus eo loco non ad ſanitatem tantummodo

modo, ſed etiam ad tumorem increſcit. à tertio die fovendum id aqua calida eſt, tantoque magis, quanto propius eſſe ſanitati debet. Quod ſi plura erunt fragmenta, nihilominus intrinſecus ſingula in ſuas ſedes digitis erunt compellenda; imponendaque extrinſecus eadem habena, & ſuper eam ceratum; neque ultra faſcia adhibenda eſt.

At, ſi quod fragmentum undique reſolutum cum cæteris non glutinabitur intelligetur quidem ex humore, qui multus ex vulnere feretur; vulſella vero extrahetur: finitiſque inflammationibus, imponetur aliquod medicamentum ex iis, quæ leniter reprimunt. Pejus eſt, ubi aut oſſi aut cartilagini fractæ cutis quoque vulnus acceſſit. id admodum raro fit. Si incidit, illa quidem nihilominus eadem ratione in ſuas ſedes excitanda ſunt: cuti vero ſuperimponendum emplaſtrum aliquod ex his, quæ recentibus vulneribus accommodata ſunt: ſed inſuper nullo vinculo deligandum eſt.

CAP. VI.
De Auribus fractis. a

IN aure quoque interdum rumpitur cartilago. Quod ſi incidit, antequam pus oriatur, imponendum glutinans medicamentum eſt. ſæpe enim ſuppurationem prohibet, & aurem confirmat. Illud & in hac & in naribus ignorari non oportet; non quidem cartilaginem ipſam glutinari, circa tamen carnem increſcere, ſolidarique eum

a Æginet. III, 23. Hipocr. de Articul. T. XXXV. Vectar. VI.

eum locum. Itaque, si cum cute cartilago rupta est, cutis utrinque suitur. Nunc autem de ea dico, quæ, cute integra, frangitur. In ea vero si jam pus natum est, aperienda altera parte cutis, & ipsa cartilago contra lunata plaga excidenda est; deinde utendum est medicamento leniter sanguinem supprimente, quale lycium est aqua dilutum, donec sanguis fluere desinat: tum imponendum linteolum cum emplastro, sic, ut pingue omne vitetur: & à parte posteriore lana mollis auri subjicienda est, quæ, quod est inter hanc & caput, compleat: tum leniter ea deliganda est; & à tertio die, vapore, ut in naribus posui, fovenda. Atque in his quoque generibus abstinentia primis temporibus necessaria est, donec inflammatio finiatur.

CAP. VII.

De Maxilla fracta, & quibusdam ad omnia ossa pertinentibus.[a]

AB his ad maxillam venturus indicanda quædam puto communiter ad omnia ossa pertinentia, ne sæpius eadem dicenda sint. Omne igitur os, modo rectum, ut lignum in longitudinem finditur; modo frangitur transversum; interdum obliquum: atque id ipsum nonnunquam retusa habet capita, nonnunquam acuta. quod genus pessimum est: quia neque facile committuntur, quæ nulli retuso innituntur; & carnem vulnerant, interdum quoque nervum aut musculum. Quinetiam

a Æginet. VI, 92.]

etiam aliquando plura fragmenta à fragmento fiunt. Sed in aliis quidem ossibus ex toto sæpe fragmentum à fragmento recedit: Maxillæ vero semper aliqua, parte etiam vexata, ossa inter se cohærent.

Igitur inprimis digitis duobus utrinque prementibus, & ab ore, & à mento, omnia ossa in suam sedem compellenda sunt: deinde, si maxilla transversa fracta est (sub quo casu fere dens super proximum dentem excidit) ubi ea in suam sedem collocata est, duo proximi dentes, aut si hi labant, ulteriores inter se * seta deligandi sunt. id in alio genere fracturæ supervacuum est. cætera eadem facienda. Nam linteolum duplex, madens vino & oleo, superinjiciendum est, cumque eo simila & thuris fuligo: deinde aut fascia, aut mollis habena, medio in longitudinem incisa, ut utrinque mentum 522, 16. complectatur; & inde capita ejus supra caput adducta ibi ligentur.

Illud quoque ad omnia ossa pertinens dictum erit; famem primum esse necessariam: deinde, à die tertio, humidum cibum; sublata inflammatione, paulo pleniorem, eumque, qui carnem alat: vinum per omne tempus esse alienum. Deinde tertio die resolvi debere; foverique per spongiam vapore calidæ; eademque, quæ primo foverant, superdari: idem quinto die fieri, & donec inflammatio finiatur; quæ vel nono die, vel septimo fere solvitur: ea sublata, rursus ossa esse tractanda, ut, si quod fragmentum loco suo non est, reponatur. neque id esse sol-

* Rhodius de Acia, C. 15. p. 213.

ſolvendum, niſi duæ partes ejus temporis, intra quod quæque oſſa conſervent, tranſierunt.

Fere vero inter quartumdecimum & unum & vigeſimum diem ſaneſcunt, maxilla, malæ, jugulum, pectus, latum os ſcapularum, coſtæ, ſpina coxarum, os tali, calx, manus, planta: inter vigeſimum & trigeſimum diem, crura brachiaque: inter ſeptimum & vigeſimum & quadrageſimum, humeri & femora.

Sed de maxilla illud quoque adjiciendum eſt, quod humidus cibus diu aſſumendus ſit. Atque etiam, cum tempus proceſſit, in lagano ſimilibuſque aliis perſeverandum eſt, neque quicquam edendum, donec ex toto maxillam callus firmaverit. Itemque, primis utique diebus, habendum ſilentium.

CAP. VIII.

De Jugulo fracto.

JUGULUM vero, ſi tranſverſum fractum eſt, nonnunquam per ſe recte coit, &, niſi movetur, ſanari ſine vinctura poteſt: nonnunquam vero, maximeque ubi motum eſt, elabitur; fereque id, quod à pectore eſt, ſuper id, quod ab humero eſt, in poſteriorem partem inclinatur. Cujus ea ratio eſt, quod per ſe non movetur; ſed cum humeri motu conſentit. Itaque, eo conſiſtente, ſuper id humerus agitatur. Raro vero admodum in priorem partem jugulum inclinatur; adeo ut magni profeſſores nunquam

quam se vidisse memoriæ mandaverint. Sed locuples tamen ejus rei author Hippocrates est.

Verum, ut dissimilis uterque casus est, sic quædam dissimilia requirit. Ubi ad scapulas jugulum tendit, simul dextra manu plana propellendus in posteriorem partem humerus est, & illud in priorem attrahendum. Ubi ad pectus conversum est, ipsum quidem retro dandum, humerus autem in priorem partem adducendus est: ac, si is inferior est, non id, quod à pectore est, deprimendum est, quia immobile est; sed humerus ipse attollendus: sin autem superior est, id, quod à pectore est, implendum lana, & humerus ad pectus deligandus est. Si acuta fragmenta sunt, incidi contra cutis debet; & ex ossibus ea, quæ carnem vulnerant, præcidenda; tum retusa ossa committenda sunt; &, si quod ab aliqua parte eminet, opponendum est triplex linteolum in vino & oleo tinctum. Si plura fragmenta sunt, excipienda sunt ex ferula facto canaliculo, eodemque intus incerato, ne fascia diducatur. quæ jugulo composito circumdanda est sæpius potius, quam valentius. quod ipsum quoque in omnibus fractis perpetuum est. A dextro vero jugulo, si id fractum est, ad alam sinistram; à sinistro, ad dexteram, rursusque sub ala sua fascia dari debet: post hæc, si jugulum ad scapulas inclinatum est, brachium ad latus; si in partem priorem, ad cervicem deligandum est: supinusque homo collocandus. cætera eadem

dem facienda, quæ ſupra comprehenſa ſunt.

2. De diverſis oſſium curis.

Sunt vero plura oſſa fere immobilia, vel dura, vel cartilaginoſa, quæ vel franguntur, vel forantur, vel colliduntur, vel finduntur, ut malæ, pectus, latum os ſcapularum, coſtæ, ſpina coxarum, os tali, calx, manus, planta. Horum omnium eadem curatio eſt. Si ſupra vulnus eſt, id ſuis medicamentis nutriendum eſt. quo ſaneſcente, rimas quoque oſſis, aut, ſi quod foramen eſt, callus implet. Si cutis integra eſt, &, os læſum eſſe, ex dolore colligimus, nihil aliud, quam quieſcendum; imponendumque ceratum eſt, & leniter deligandum, donec ſanitate oſſis dolor finiatur.

Cap. IX.

De Coſtis fractis. [a]

PRoprie tamen quædam de coſtis dicenda ſunt; quia juxta viſcera ſunt, & gravioribus periculis is locus expoſitus eſt. Coſta igitur interdum ſic finditur, ut ne ſummum quidem os, ſed interior pars ejus, quæ rara eſt, lædatur: interdum ſic, ut eam totam is caſus perruperit. Si tota fracta non eſt, nec ſanguis expuitur, nec febricula ſequitur, nec quicquam ſuppurat, niſi admodum raro, nec dolor magnus eſt; tactu tamen is locus leviter indoleſcit: ſed abunde eſt eadem, quæ ſupra ſcripta ſunt, facere; & à media faſcia incipere deligare, ne in alterutram partem hæc cutem inclinet. Ab uno vero & vigeſimo die,

a Æginet. VI, 96.

die, quo utique os eſſe debet glutinatum, id agendum cibis uberioribus eſt, ut corpus quam pleniſſimum fiat, quo melius os veſtiat: quod illo loco tenerum adhuc injuriæ ſub tenui cute expoſitum eſt. Per omne autem tempus curationis, vitandus clamor, ſermo quoque, tumultus, ira, motus vehementior corporis, fumus, pulvis, & quicquid vel tuſſim vel ſternutamentum movet: ne ſpiritum quidem magnopere continere expedit.

At, ſi tota coſta perfracta eſt, caſus aſperior eſt. Nam & graves inflammationes, & febris, & ſuppuratio, & ſæpe vitæ periculum ſequitur, & ſanguis ſpuitur. Ergo, ſi vires patiuntur, ab eo brachio, quod ſuper eam coſtam eſt, ſanguis mittendus eſt: ſi non patiuntur, alvus, tamen ſine ullo acri, ducenda eſt; diutiuſque inedia pugnandum. Panis vero ante ſeptimum diem non aſſumendus; ſed una ſorbitione vivendum: imponendumque ei loco ceratum ex lycio factum, cui cocta quoque reſina adjecta ſit, aut Polyarchi malagma; aut panni ex vino 253
& roſa & oleo; ſuperque imponenda lana ſuccida mollis, & duæ faſciæ à mediis orſæ, minimeque adſtrictæ. Multo vero magis omnia vitanda, quæ ſupra poſui; adeo, ut ne ſpiritus quidem ſæpius movendus ſit. Quod ſi tuſſis infeſtabit, ad id potio ſumenda erit, vel ex trixagine, vel ex ruta, vel ex herba ſtœchade, vel ex cumino & pipere. Gravioribus vero doloribus urgentibus, cataplaſma imponi quoque con-

veniet, vel ex lolio, vel ex hordeo, cui pinguis fici tertia pars ſit adjecta. Et id quidem interdiu ſuperjacebit: noctu vero idem aut ceratum, aut malagma, aut panni; quia poteſt cataplaſma decidere. Ergo quotidie quoque reſolvetur, donec jam cerato aut malagmate poſſimus eſſe contenti. Et decem quidem diebus extenuabitur fame corpus; ab undecimo vero ali incipiet. ideoque etiam laxior, quam primo, faſcia ſit, qua ligabitur. Fereque ea curatione ad quadrageſimum diem perveniet.

Sub qua ſi metus erit ſuppurationis, plus malagma, quam ceratum ad digerendum proficiet. Si ſuppuratio vicerit, neque per quæ ſupra ſcripta ſunt, diſcuti potuerit; omnis mora vitanda erit, ne os infra vitietur: ſed, qua parte maxime tumebit, demittendum erit candens ferramentum, donec ad pus perveniat; idque effundendum. Si nuſquam tumor ſe oſtendit, ubi maxime pus ſubſit, ſic intelligemus. creta cimolia totum locum illinemus, & ſiccari patiemur: quo loco maxime humor intus perſeverabit, ibi pus proximum erit; eoque uri debebit. Si latius aliquid abſcedet, duobus aut tribus locis erit perforandum; demittendumque linamentum, aut aliquid ex penicillo. quod ſummum lino ſit devinctum, ut facile educatur. Reliqua eadem, quæ in cæteris aduſtis, facienda ſunt. Ubi purum erit ulcus, ali corpus debebit, ne tabes, perniciosa futura, id malum ſubſequatur. Nonnunquam etiam, levius ipſo oſſe

affecto,

affecto, & inter initia neglecto, non pus, sed humor quidam muco similis, intus coit; mollescitque contra cutis. In qua simili ustione utendum est.

2. *De spina fracta.* [a]

In spina quoque est, quod proprie notemus. Nam si quid ex vertebra excidit, aut aliquo modo fractum est, locus quidem concavus fit; punctiones autem in eo sentiuntur: quia necesse est ea fragmenta spinosa esse. quo fit, ut homo in anteriorem partem subinde nitatur. Hæc noscendæ rei causa sunt. Medicamentis vero iisdem opus est, quæ prima parte hujus capitis exposita sunt.

CAP. X.

De Humerorum, brachiorum, femorum, crurum, digitorum fractorum, vel evulsorum, communibus curationibus.

SIMILES rursus ex magna parte casus curationesque sunt humeris & femoribus.

Communia etiam quædam humeris, brachiis, femoribus, cruribus, digitis: siquidem ea minime periculose media franguntur: at, quo propior fractura capiti vel superiori vel inferiori est, eo pejor est. nam & majores dolores adfert, & difficilius curatur. Earum maxime tolerabilis est simplex, eaque transversa: pejor, ubi obliqua, atque ubi fragmenta: pessima, ubi eadem acuta sunt. Nonnunquam autem fracta in his ossa in suis sedibus remanent: multo sæpius excidunt, aliudque super aliud effer-

[a] Æginet. VI, 98.

tur. idque ante omnia conſiderari debet: & ſunt notæ certæ. Si ſuis ſedibus ſunt mota, reſima, punctioneſque ſenſum repræſentant, & tactu inæqualia ſunt. Si vero non adverſa, ſed obliqua junguntur (quod fit, ubi loco ſuo non ſunt) membrum id altero latere brevius eſt, & muſculi ejus tument.

Ergo, ſi hoc deprenſum eſt, protinus id membrum oportet extendere. Nam nervi muſculique, intenti per oſſa, contrahuntur: neque in ſuum locum veniunt, niſi illos per vim aliquis intendit. Rurſus, ſi primis diebus id omiſſum eſt, inflammatio oritur. Sub qua & difficile, & periculoſe, vis nervis adhibetur. nam diſtentionem nervorum vel* cancer ſequitur; vel certe, cum mitiſſime agitur, pus. itaque, ſi ante repoſita oſſa non ſunt, poſt eam reponenda ſunt. Intendere autem digitum vel aliud quodque membrum, ſi adhuc tenerum eſt, etiam unus homo poteſt; cum alteram partem dextra, alteram ſiniſtra prendit. Valentius membrum duobus eget, qui in diverſa contendant. Si firmiores nervi ſunt, ut in viris robuſtis, maximeque eorum feminibus & cruribus evenit; habenis quoque, vel lineis faſciis utrinque capita articulorum deliganda, & per plures & in diverſa ducenda ſunt. Ubi vero paulo longius, quam naturaliter eſſe debet, membrum vis fecit; tum demum oſſa manibus in ſuam ſedem compellenda ſunt: indiciumque oſſis repoſiti eſt dolor ſublatus. At membrum alteri

æqua-

* Tulpius Obſerv. L. 4. Cap. 13.

æquatum, involvendum duplicibus triplicibusve pannis in vino & oleo tinctis: quos lineos esse, commodius est.

Fere vero fasciis sex opus est. Prima brevissima adhibenda: quæ circa fracturam ter voluta sursum versum feratur, & quasi in cochleam serpat; satisque est, eam ter hoc quoque modo circuire. Altera dimidio longior ea: quæ, si qua parte os eminet, ab ea, si totum æquale est, undelibet super fracturam incipere debet, priori adversa, deorsumque tendere; atque iterum ad fracturam reversa, in superiore parte ultra priorem fasciam desinere. Super has injiciendum latiore linteo ceratum est, quod eas contineat. Ac, si qua parte os eminet, triplex ei pannus objiciendus, eodem vino & oleo madens. Hæc tertia fascia comprehendenda sunt, quartaque, sic, ut semper insequens priori adversa sit, & tertia tantum in inferiore parte, tres in superiore [a] finiant: quia satius est sæpius circuire, quam adstringi: siquidem id, quod adstrictum est, alienatur, & cancro opportunum est. Articulum autem quamminime vincire opus est: sed, si juxta hunc os fractum est, necesse est. 294, 31- 300, 17.

Deligatum vero membrum in diem tertium continendum est. Eaque vinctura talis esse debet, ut primo die nihil offenderit, non tamen laxa visa sit; secundo laxior; tertio jam pene resoluta. Ergo tum rursum id membrum deligandum, adjiciendaque prioribus quinta fascia est, iterumque

[a] Al. feriant.

que quinto reſolvendum eſt, & tum ſex faſciis involvendum, ſic, ut tertia & quinta infra, cæteræ ſupra finiantur. Quotieſcunque autem ſolvitur membrum, calida aqua fovendum eſt. Sed, ſi juxta articulum fractura eſt, diu inſtillandum vinum eſt, exigua parte olei adjecta, eademque omnia facienda, donec ab eo inflammatio ſolvatur, vel tenuius quoque, quam ex conſuetudine, id membrum fiat. quod ſi ſeptimus dies non dedit, certe nonus exhibet. tum facillime oſſa tractantur.

Rurſus ergo, ſi parum commiſſa ſunt, committi debent: ſi qua fragmenta eminent, in ſuas ſedes reponenda ſunt: deinde eodem modo membrum deligandum, ferulæque ſuperaccommodandæ ſunt, quæ fiſſæ circumpoſitæque oſſa in ſua ſede contineant: &, in quam partem fractura inclinat, ab eo latior valentiorque ferula imponenda eſt. Eaſque omnes circa articulum eſſe oportet reſimas, ne hunc lædant, nec ultra adſtringi, quam ut oſſa contineant: & cum ſpatio laxentur, tertio quoque die paulum habenis ſuis coartari; ac, ſi nulla prurigo, nullus dolor eſt, ſic manere, donec duæ partes ejus temporis, quo os quodque conſervet, compleantur: poſtea levius aqua calida fovere; quia primo digeri materiam opus eſt, tum evocari. Ergo cerato quoque liquido id [b] leniter eſt ungendum, perfricandaque ſumma cutis eſt; laxiuſque id deligandum eſt. Tertio quoque die ſolvendum, ſic, ut remota calida

b Al. *pleniter.*

aqua, cætera eadem fiant; tantummodo singulæ fasciæ, quoties resolutæ fuerint, subtrahantur.

2. De Humero fracto. c

Hæc communia sunt: illa propria. Siquidem humerus fractus est, non sic, ut membrum aliud, intenditur: sed homo collocatur alto sedili, medicus autem humiliore adversus. Una autem fascia, brachium amplexa, ex cervice ipsius, qui læsus est, id sustinet: altera, ab altera parte super caput data, ibi accipit nodum: tertia, vincto imo humero deorsum demittitur, ibi quoque capitibus ejus inter se vinctis. Deinde ab occipitio ipsius, minister sub ea fascia, quam secundo loco posui, porrecto, si dexter humerus ducendus est, dextro, si sinister, sinistro brachio, demissum inter femina ejus, qui curatur, baculum tenet: medicus super eam fasciam, de qua tertio loco dixi, plantam injicit dextram, si sinister, sinistram, si dexter humerus curatur; simulque alteram fasciam minister attollit, alteram premit medicus: quo fit, ut leniter humerus extendatur. Fasciis vero, si medium aut imum os fractum est, brevioribus opus est; si summum, longioribus: ut ab eo sub altera quoque ala per pectus ad scapulas porrigantur. Protinus vero brachium, cum deligatur, sic inclinandum est, ut id, quod afficitur, ante fasciis quoque sic figuratum sit, ne postea suspensum aliter, atque cum deligabatur, humerum inclinet: brachioque suspenso, ipse quoque hume-

c Hippocr. de Fract. T. VIII.

humerus ad latus leniter deligandus est. per quæ fit, ut minime moveatur: ideoque ossa sic se habent, ut aliquis composuit. Cum ad ferulas ventum est, extrinsecus esse earum longissimæ debent: à lacerto breviores; sed sub ala brevissimæ. Sæpiusque resolvendæ sunt, ubi in vicinia cubiti humerus fractus est, ne ibi nervi rigescant, & inutile brachium efficiatur. Quoties solutæ sunt, fractura manu continenda; cubitus aqua calida fovendus, & molli cerato perfricandus; ferulæque vel omnino non imponendæ contra eminentia cubiti, vel aliquanto breviores sint.

De Brachio fracto. [d]

At, si brachium fractum est, in primis considerandum est, alterum os, an utrunque comminutum sit: non quo alia in ejusmodi casu curatio sit admovenda; sed primum, ut valentius [e] extendatur, si utrunque os fractum est, quia necesse est minus nervos contrahi altero osse integro, eosque intendente: deinde, ut curiosius omnia in continendis ossibus fiant, si neutrum alteri auxilio est. nam, ubi alterum integrum est, plus opis in eo, quam in fasciis ferulisque est. Deligari autem brachium debet, paululum pollice ad pectus inclinato; siquidem is maxime brachii naturalis habitus sit: idque involutum mitella commodissime excipitur. quæ latitudine ipsa brachio, peranguistis capitibus collo injicitur: atque ita commode brachium ex cervice suspensum est. Idque pau-

[d] Æginet. VI, 99. [e] Hippocrat. de Fractur. T. IV, 9.

paulum ſupra cubiti alterius regionem pendere oportet.

4. *De Cubito fracto.*

Quod ſi ex ſummo cubito quid fractum ſit, glutinare id vinciendo alienum eſt. fit enim brachium immobile. Ac, ſi nihil aliud quam dolori occurendum eſt, idem, qui fuit, ejus uſus eſt.

5. *De Cruribus Femoribuſque fractis.* [f]

In crure æque ad rem pertinet, alterum ſaltem os integrum manere. commune vero ei femorique eſt, quod, ubi deligatum eſt, in canalem conjiciendum eſt. Is canalis ab inferiori parte foramina habere debet, per quæ, ſi quis humor exceſſerit, deſcendat: & à planta moram, quæ ſimul & ſuſtineat eam, & delabi non patiatur: & à lateribus cava, per quæ loris datis, moræ quædam crus femurque, ut collocatum eſt, detineant. Eſſe etiam is debet, à planta, ſi crus fractum eſt, circa poplitem; ſi femur, uſque ad coxam; ſi juxta ſuperius caput femoris, ſic, ut ipſa quoque ei coxa inſit. Neque tamen ignorari oportet, ſi femur fractum eſt, fieri brevius; quia nunquam in antiquum ſtatum revertitur: ſummiſque digitis poſtea cruris ejus inſiſti. ex quo multa debilitas eſt; fœdior tamen, ubi fortunæ negligentia quoque acceſſit.

6. *De Digito fracto.*

Digitum ſatis eſt ad unum[g] ſurculum deligari poſt inflammationem.

f Æginet. VI, 102. Hippocrates de Fractur. XXIII.
g Al. *furunculum.*

7. Communes curationes ad humeros, brachia, crura, femina, digitoſque confractos pertinentes.

His proprie ad ſingula membra pertinentibus, rurſus iſta communia ſunt: primis diebus fames: deinde tum, cum jam increſcere callum oportet, liberalius alimentum: longa à vino abſtinentia: fomentum aquæ calidæ, dum inflammatio eſt, liberale; cum ea deſiit, modicum: tum etiam longior ulterioribus, è liquido cetato, membris & mollis tamen unctio. Nec protinus exercendum id membrum, ſed paulatim ad antiquos uſus reducendus eſt.

Gravius aliquanto eſt, cum oſſis fracturæ carnis quoque vulnus acceſſit; maximeque, ſi id muſculi femoris aut humeri ſenſerint. nam & inflammationes multo graviores, & promptiores cancros habent. Ac femur quidem, ſi oſſa inter ſe ceſſerunt, fere præcidi neceſſe eſt. Humerus vero quoque in periculum venit; ſed facilius conſervatur. Quibus periculis etiam magis id expoſitum, quod juxta ipſos articulos ictum eſt. Igitur curioſius id agendum eſt, & per mediam plagam muſculus tranſverſus præcidendus: ſanguis vero, ſi parum fluxit, mittendus: corpus inedia in decimum diem extenuandum. Ac reliqua quidem membra lentius intendenda, & lenius in his oſſa in ſuam ſedem reponenda ſunt: his vero neque intendi nervos, neque oſſa tractari, ſatis expedit. ipſique homini permittendum eſt, ut ſic ea collocata habeat, quem-

quemadmodum minimum læduntur. Omnibus autem his vulneribus imponendum primo linamentum ex vino madens, cui rosæ paulum admodum adjectum sit: cætera eadem. Deliganda fasciis sunt, aliquanto, quam vulnus, laxioribus; scilicet laxius, quam si ea plaga non esset, quantoque facilius & alienari & occupari cancro vulnus potest. [h] numero potius fasciarum id agendum est, ut laxæ quoque æque contineant.

Quod in femore humerove sic fiet, si ossa forte recte concurrerint: sin aliter se habebunt, eatenus circumdari fascia debebit, ut impositum medicamentum contineat. Cætera eadem, quæ supra scripsi, facienda sunt. præterquam quod neque ferulis, neque canalibus, inter quæ vulnus sanescere non potest; sed pluribus tantummodo & latioribus fasciis opus est: ingerendumque subinde in eas est calidum oleum, & vinum; [i] magisque hoc. In principio fame utendum; vulnus calida aqua fovendum; frigusque omni ratione vitandum est, & transeundum ad medicamenta, quæ puri movendo sunt. Majorque vulneri, quam ossi cura adhibenda. ergo quotidie solvendum nutriendumque est.

Inter quæ si quod parvulum fragmentum ossis eminet, id, si retusum est, in suam sedem dandum: si acutum, ante acumen ejus, si longius est, præcidendum; si brevius, limandum, & utrumque scalpro lævandum: tum ipsum recondendum est. ac, si id manus facere non potest, vulsella, quali

h Al. *numeris* i Al. *magisque in primo fame* &c.

quali fabri utuntur, injicienda eſt acutæ oſſis prominentis cuſpidi, ab ea parte, qua ſima eſt; ut ea parte, qua gibba eſt, eminens os in ſuam ſedem compellat. Si id majus eſt, membranuliſque cingitur, ſinere oportet has ſub medicamentis reſolvi, idque os, ubi jam nudatum eſt, abſcindere; quod maturius ſcilicet faciendum eſt. poſtque ea ratione & os coire, & vulnus ſaneſcere; illud ſuo tempore; hoc, prout ſe habet.

Nonnunquam etiam in magno vulnere evenit, ut fragmenta quædam velut emoriantur, neque cum cæteris coeant. quod hic quoque ex modo fluentis humoris colligitur. Quo magis neceſſarium eſt, ſæpius ulcus reſolvere, quam nutrire: ſequiturque fere, ut id os per ſe poſt aliquot dies excidat; aut, cum jam ante miſera conditio vulneris ſit, tamen id interdum majus diuturniuſque faciat. Sæpe etiam integra cute os abrumpitur, protinuſque prurigo & dolor oritur. Quare ſolvere, ſi accidit, maturius oportet, & fovere aqua, per æſtatem, frigida; per hiemen, egelida: deinde ceratum myrteum imponere.

Interdum fractura quibuſdam velut aculeis carnem vexat. Quo à prurigine & punctionibus cognito, aperire id medicus, eoſque aculeos præcidere neceſſe habet. Reliqua vero curatio in utroque hoc caſu eadem eſt, quæ, ubi plagam ictus protinus intulit. Puro jam ulcere, cibis hic quoque utendum eſt carnem producentibus,

bus. Si brevius adhuc membrum eſt, & oſſa loco ſuo non ſunt, paxillus tenuis & læviſſimi generis inter ea demitti debet, ſic, ut capite paululum emineat; iſque quotidie plenior adigendus eſt, donec par id membrum alteri fiat. Tum paxillus removendus, vulnuſque ſanandum eſt. Cicatrix vero inducta fovenda aqua frigida eſt, in qua myrtus, hedera, aliæve ſimiles verbenæ decocta ſint: illinendumque medicamentum, quod ſiccet. & magis etiam hic quieſcendum, donec id membrum confirmetur.

Si quando vero oſſa non conferbuerunt, quia ſæpe ſoluta, ſæpe mota ſunt, in aperto deinde curatio eſt. poſſunt enim coire. Si vetuſtas occupavit, membrum extendendum eſt, ut aliquid lædatur: oſſa inter ſe manu dividenda, ut concurrendo exaſperentur, &, ſi quid pingue eſt, eradatur, totumque id quaſi recens fiat. magna tamen cura habita, ne nervi muſculive lædantur. Tum vino fovendum eſt, in quo malicorium decoctum ſit; imponendumque idipſum ovi albo mixtum: tertio die reſolvendum, fovendumque aqua, in qua verbenæ, de quibus ſupra dixi, decoctæ ſint. quinto die idem faciendum, ferulæque circumdandæ: cætera, & ante, & poſt, eadem facienda, quæ ſupra ſcripſi. Solent tamen interdum adverſa inter ſe oſſa [1] confervere: eoque & brevius membrum, & indecorum fit, &, ſi capita acutiora ſunt, aſſidue puncturæ ſentiuntur. Ob quam cauſam frangi

rurſus

[1] Al. *Cohærere* vel *coaleſcere.*

rursus ossa & dirigi debent. Id hoc modo fit. Calida aqua multa id membrum fovetur, & ex cerato liquido perfricatur, intenditurque: inter hæc, medicus pertractans ossa, ut adhuc tenero callo, manibus ea diducit, compellitque id, quod eminet, in suam sedem: &, si parum valuit, ab ea parte, in quam os se inclinat, involutam lana regulam objicit; atque ita deligando, assuescere iterum vetustæ sedi cogit.

Nonnunquam autem recte quidem ossa conferbuerunt, superincrevit vero nimius callus; ideoque locus intumuit. Quod ubi incidit, diu leniterque id membrum perfricandum est ex oleo, & sale, & nitro; multumque aqua calida salsa fovendum; & imponendum malagma, quod digerat; adstrictiusque alligandum: oleribusque, & præterea vomitu utendum. per quæ cum carne callus quoque extenuatur: confertque aliquid de sinapi cum ficu in alterum pariter membrum impositum, donec id paulum erodat, eoque evocet materiam. Ubi his tumor extenuatus est, rursus ad ordinem vitæ revertendum est.

CAP. XI.

De Ossibus luxatis.

AC de fractis quidem ossibus hactenus dictum sit. Moventur autem ea sedibus suis duobus modis. Nam modo, quæ juncta sunt, inter se dehiscunt: ut cum latum os scapularum ab humero recedit; & in brachio, radius à cubito; & in crure, tibia à sura;

à sura; &, interdum saltu, calcis os à talo; quod raro tamen fit: modo articuli suis sedibus excidunt. Ante de prioribus dicam.

Quorum ubi aliquid incidit, protinus is locus cavus est, depressusque digitus sinum invenit. deinde gravis inflammatio oritur; atque in talo præcipue: siquidem febres quoque, & cancros, & nervorum vel distentiones, vel rigores, qui caput scapulis annectunt, movere consuevit. Quorum vitandorum causa, facienda eadem sunt, quæ in ossibus mobilibus læsis. Atque id ubi incidit, protinus his locis imponenda, quæ supra proposita sunt, ut dolor tumorque per ea tollantur. Nam diducta ossa nunquam rursus inter se junguntur: & ut aliquid decoris eo loco, sic nihil usus admittitur.

Maxilla vero & vertebræ, omnesque articuli, cum validis nervis comprehenduntur, excidunt aut vi expulsi, aut aliquo casu nervis vel ruptis, vel infirmatis; faciliusque in pueris & adolescentulis, quam in robustioribus. Hique elabuntur in priorem & in posteriorem, in interiorem & in exteriorem partem: quidam omnibus modis, quidam certis. Suntque quædam communia omnium signa, quædam propria cujusque. Siquidem semper ea parte tumor est, in quam os prorumpit; ea sinus, à qua recessit. Et hæc quidem in omnibus deprehenduntur, alia vero in singulis. quæ, simulatque de quoque dicam, proponenda erunt.

Sed

Sed ut excidere omnes articuli poſſunt, ſic non omnes reponuntur. Caput enim nunquam compellitur, neque in ſpina vertebra, neque ea maxilla, quæ, utraque parte prolapſa, antequam reponeretur, inflammationem movit. Rurſum, qui nervorum vitio prolapſi ſunt, compulſi quoque in ſuas ſedes iterum excidunt. Ac, quibus in pueritia exciderunt, neque repoſiti ſunt, minus quam cæteri creſcunt: omniumque, quæ loco ſuo non ſunt, caro emacreſcit, magiſque in proximo membro, quam ulteriore. utputa, ſi humerus loco ſuo non eſt, major in eo ipſo fit macies, quam in brachio; major in hoc, quam in manu. Tum pro ſedibus, & pro caſibus, qui inciderunt, aut major aut minor uſus ejus membri relinquitur: quoque in eo plus uſus ſupereſt, eo minus id extenuatur.

Quicquid autem loco ſuo motum eſt, ante inflammationem reponendum eſt. Si illa occupavit, dum conquieſcat, laceſſendum non eſt: ubi finita eſt, tentandum eſt in his membris, quæ id patiuntur. Multum autem eo confert & corporis & nervorum habitus. Nam, ſi corpus tenue, ſi humidum eſt, ſi nervi infirmi, expeditius os reponitur; ſed & multo facilius excidit, & poſtea minus fideliter continetur. Quæ contraria his ſunt, melius continent: ſed id, quod expulſum eſt, difficulter admittunt. Oportet autem ipſam inflammationem levare, ſuccida lana ex aceto ſuperimpoſita: à cibo, ſi valentioris articuli caſus eſt, triduo; inter-

dum

dum etiam quinque diebus abstinere: bibere aquam calidam, dum sitis finiatur: curiosiusque hæc facere, his ossibus motis, quæ validis plenisque musculis continentur: si vero etiam febris accessit, multo magis: deinde die quinto fovere ex aqua calida; remotaque lana, ceratum imponere ex cyprino factum; nitro quoque adjecto, donec omnis inflammatio finiatur. Tunc infrictionem ei membro adhibere: cibis uti bonis; uti vino modice: jamque ad usus quoque suos id membrum promovere; quia motus, ut in dolore pestifer, sic alias saluberrimus corpori est. Hæc communia sunt; nunc de singulis dicam.

CAP. XII.

De Maxilla luxata. a

MAXILLA in priorem partem propellitur, sed modo altera parte, modo utraque. Si altera, in contrariam partem ipsa mentumque inclinatur: dentes paribus non respondent; sed sub his, qui secant, canini sunt. At, si utraque, totum mentum inclinatur, & in exteriorem partem promovetur; inferioresque dentes longius, quam superiores excedunt; intentique temporum musculi apparent. Primo quoque tempore homo in sedili collocandus est, sic, ut minister à posteriore parte caput ejus contineat, vel sic, ut juxta parietem is sedeat, subjecto inter parietem & caput ejus scorteo pulvino duro, eoque caput per ministrum urgeatur, quo sit immobilius.

 tum

a Æginet. VI, 112.

tum medici digiti pollices, linteolis vel faſciis, ne dilabantur, involuti in os ejus conjiciendi, cæteri extrinſecus admovendi ſunt. ubi vehementer maxilla apprehenſa eſt, ſi una parte procidit, concutiendum mentum, & ad guttur adducendum eſt: tunc ſimul & caput adprehendendum, &, excitato mento, maxilla in ſuam ſedem compellenda, & os ejus comprimendum eſt, ſic, ut omnia pene uno momento fiant. Sin utraque parte prolapſa eſt, omnia eadem facienda; ſed æqualiter retro eſt maxilla agenda. Repoſito oſſe, ſi cum dolore oculorum & cervicis iſte caſus incidit, ex brachio ſanguis mittendus eſt. Cum omnibus vero, quorum oſſa mota ſunt, primo liquidior cibus conveniat, tum his præcipue: adeo ut ſermo quoque frequens, motu oris temporum nervos lædat.

CAP. XIII.

De Capite luxato.

CAPUT duobus proceſſibus in duos ſinus ſummæ vertebræ dimiſſis ſuper cervicem contineri, in prima parte propoſui. Hi proceſſus interdum in poſteriorem partem excidunt: quo fit, ut nervi ſub occipitio extendantur, & mentum pectori adglutinetur, neque bibere is, neque loqui poſſit, interdum ſine voluntate ſemen emittat. quibus celerrime mors ſupervenit. Ponendum autem hoc eſſe credidi, non quo curatio ejus rei ulla ſit; ſed ut res indiciis cognoſceretur, & non putarent ſibi

me

medicum defuisse, si qui sic aliquem perdidissent.

CAP. XIV.

De Spina luxata. a

IDEM casus manet eos, quorum in spina vertebræ exciderunt. Id enim non potest fieri, nisi & medulla quæ per medium; & duabus membranulis, quæ per duos à lateribus processus feruntur; & nervis, qui continent, ruptis. Excidunt autem & in posteriorem partem, & in priorem; & supra septum transversum, & infra. Si in utramvis partem exciderint, à posteriore parte vel tumor, vel sinus erit. Si super septum id incidit, manus resolvuntur, vomitus, aut distentio nervorum sequitur, spiritus difficulter movetur; dolor urget, & aures obtusæ sunt. Si sub septo, femina resolvuntur, urina supprimitur, interdum etiam sine voluntate prorumpit. Ex ejusmodi casibus, ut tardius, quam ex capitis, sic tamen intra triduum homo moritur. Nam, quod Hippocrates dixit, vertebra in exteriorem partem prolapsâ, pronum hominem collocandum esse, & extendendum, tum calce aliquem super ipsum debere consistere, & intus impellere: in his accipiendum est, quæ paululum excesserunt; non in his, quæ toto loco motæ sunt. Nonnunquam enim nervorum imbecillitas efficit, ut, quamvis non exciderit vertebra, paululum tamen in priorem partem promineat. id non jugulat. Sed ab interiore parte non contingit

a Æginet. VII. 117.

quidem propelli. Ab exteriore ſi quid propulſum eſt, plerunque iterum redit: niſi, quod admodum rarum eſt, vis nervis deſtituta.

CAP. XV.

De Humero luxato. a

HUMERUS autem modo in alam excidit, modo in partem priorem. Si in alam delapſus eſt, ei junctus cubitus recedit ab latere, ſurſumque ad ejuſdem partis aurem cum humero porrigi non poteſt, longiuſque altero id brachium eſt. Si in priorem partem, ſummum quidem brachium extenditur, minus tamen, quam naturaliter; difficiliuſque in priorem partem, quam in poſteriorem cubitus porrigitur.

Igitur, ſi in alam humerus excidit, & vel puerile adhuc eſt corpus, vel molle, certe imbecillibus nervis intentum eſt, ſatis eſt collocare id in ſedili; & ex duobus miniſtris alteri imperare, ut caput lati ſcapularum oſſis leniter reducat; alteri, ut brachium extendat: ipſum poſteriore parte reſidentem, humerum genu ſub ala ejus cogere, ſimulque & latum os, & altera manu brachium ejus ad latus impellere.

At, ſi vaſtius corpus, nervive robuſtiores ſunt, neceſſaria eſt ſpatha lignea, quæ & craſſitudinem duorum digitorum habet, & longitudine ab ala uſque ad digitos pervenit. in qua ſumma capitulum eſt rotundum, & leniter cavum; ut recipere particulam aliquam ex capite humeri poſſit: inque

a Æginet. VI, 114.

que ea bina foramina tribus locis ſunt, inter ſe ſpatio diſtantibus; in quæ lora mollia conjiciuntur. Eaque ſpatha, faſcia involuta, quo minus tactu lædat, ad alam à brachio dirigitur, ſic, ut caput ejus ſummæ alæ ſubjiciatur: deinde, loris ſuis ad brachium deligatur; uno loco, paulum infra humeri caput; altero, paulum ſupra cubitum; tertio, ſupra manum. cui rei protinus intervalla tunc quoque foraminum aptata ſunt. Sic brachium deligatum ſuper ſcalæ gallinariæ gradum trajicitur, ita altæ, ut conſiſtere homo ipſe non poſſit; ſimulque in alteram partem corpus demittitur, in alteram brachium intenditur: eoque fit, ut capite ligni caput humeri impulſum in ſuam ſedem, modo cum ſono, modo ſine hoc compellatur. Multas eſſe alias rationes, ſcire facile eſt uno Hippocrate lecto; ſed non alia magis uſu comprobata eſt.

At, ſi in partem priorem humerus incidit, ſupinus homo collocandus, faſciaque, aut habena, media ala circumdanda eſt, capitaque ejus poſt caput hominis miniſtro tradenda; brachium alteri; præcipiendumque, ut ille habenam, hic brachium extendat: deinde medicus, caput quidem hominis ſiniſtra debet repellere; dextra vero cubitum cum humero attollere, & os in ſuam ſedem compellere. faciliuſque id in hoc caſu, quam in priore revertitur. Repoſito humero, lana alæ ſubjicienda eſt; ſi in interiore parte os fuit, ut ei opponatur; ſi in priore, ut tamen commodius deligetur.

tur. Tum fascia, primum sub ala obvoluta, caput ejus debet comprehendere, deinde per pectus ad alteram alam, ab eaque ad scapulas, rursusque ad ejusdem humeri caput tendere, sæpiusque ad eandem rationem circumagi, donec bene id teneat. Vinctus hac ratione humerus commodius continetur, si adductus ad latus sit, & ad id quoque fascia deligetur.

CAP. XVI.

De Cupito luxato. [a]

IN cubito autem tria coire ossa, humeri, & radii, & cubiti ipsius, ex his, quæ prima parte hujus voluminis posita sunt, intelligi potuit. Si cubitus, qui annexus humero est, ab hoc excidit, radius, qui adjunctus est, interdum distrahitur, interdum subsistit. In omnes vero quatuor partes excidere cubitus potest. sed, si in priorem prolapsus est, extentum brachium est, neque recurvatur: si in posteriorem, brachium curvum est, neque extenditur, breviusque altero est; interdum [b] febrem, vomitumque bilis movet: si in exteriorem, interioremve, brachium porrectum est, sed paululum in eam partem, à qua os recessit, recurvatur.

Quicquid incidit, reponendi ratio una est (neque in cubito tantum, sed in omnibus quoque membris longis, quæ per articulum longa testa junguntur) utrunque membrum in diversas partes extendere, donec spatium inter ossa liberum sit; tum id

a Hippocrat. de Articulis. T. XXI. & Vectar. T. IX. b Hippocrat. de Artic. T. XXII, 1.

id os, quod excidit, ab ea parte, in quam prolapſum eſt, in contrarium impellere. Extendendi tamen alia atque alia genera ſunt, prout nervi valent, aut oſſa huc illucve ſe dederunt. Ac modo manibus ſolis utendum eſt, modo quædam alia adhibenda.

Ergo, ſi in priorem partem cubitus prolapſus eſt, extendi per duas manus, interdum etiam habenis adjectis, ſatis eſt: deinde rotundum aliquid, à lacerti parte ponendum eſt, & ſuper id repente cubitus ad humerum impellendus eſt. At in aliis caſibus commodiſſimum eſt eadem ratione brachium extendere, quæ, fracto humero ſupra poſita eſt, & tum oſſa reponere.

Reliqua curatio eadem eſt, quæ in omnibus. Celerius tantum ſæpiuſque id reſolvendum eſt; multoque magis aqua calida fovendum, & diutius ex oleo & nitro ac ſale perfricandum. In cubito enim celerius, quàm in ullo alio articulo, ſive extra remanſit, ſive intus revertit, callus circumdatur, iſque, ſi per quietem increvit, flexus illius poſtea prohibet.

CAP. XVII.

De Manu luxata. [a]

MANUS quoque in omnes quatuor partes prolabitur. Si in poſteriorem partem excidit, porrigi digiti non poſſunt: ſi in priorem, non inclinantur: ſi in alterutrum latus, manus in contrarium, id eſt, aut ad pollicem, aut ad mini-

a Hippocrat. de Articul. T. XXIII. Vectar. X.

mum digitum convertitur, & reponi non difficillime poteſt. Super locum autem durum & renitentem ex altera parte intendi manus, ex altera brachium debet, ſic, ut prona ſit, ſi in poſteriorem partem os excidit; ſupina, ſi in priorem; ſi in interiorem exterioremve, in latus. Ubi ſatis nervi diducti ſunt, ſi uſque in alterutrum latus procidit, manibus in contrarium repellendum eſt. At his, quæ in priorem poſterioremve partem prolapſa ſunt, ſuperimponendum aliquid durum, idque ſupra prominens os manu urgendum eſt, per quod os vis adjecta facilius in ſuam ſedem compellit.

CAP. XVIII.

De Palma luxata.

IN palma quoque oſſa interdum ſuis ſedibus promoventur, modo in priorem partem, modo in poſteriorem. In latus enim moveri, paribus oſſibus oppoſitis, non poſſunt. Signum id ſolum eſt, quod omnium commune eſt. tumor ab ea parte, in quam os venit: ſinus ab ea, à qua receſſit. Sed ſine intentione, digito tantummodo bene preſſum os in ſuam ſedem revertitur.

CAP. XIX.

De Digitis luxatis.

557, 4. AT in digitis totidem fere caſus, eademque ſigna ſunt, quæ in manibus. Sed in his extendendis non æque vi opus eſt; quod articuli breviores, & nervi

nervi minus validi ſint. Super menſam tantummodo intendi debent, qui vel in priorem vel in poſteriorem partem exciderunt; tumque palma compelli: ut ita in locum, unde lapſus eſt digitus, reſtituatur.

CAP. XX.

De Femore luxato. [a]

CUM de humeris dixerim; de his quoque, quæ in cruribus ſunt, videri poſſum dixiſſe: ſiquidem in hoc caſu quædam ſimilitudo eſt femori & humero, tibiæ & cubito, pedi & manui. quædam tamen ſeparatim quoque de his dicenda ſunt.

Femur in omnes quatuor partes promovetur: ſæpiſſime in [b] interiorem; deinde in exteriorem; raro admodum in priorem, aut poſteriorem. Si in interiorem partem prolapſum eſt, crus longius altero & valgius eſt: extra enim pes ultimus ſpectat. Si in exteriorem, brevius, varumque fit, & pes intus inclinatur; calx ingreſſu terram non contingit, ſed planta ima; meliuſque id crus ſuperius corpus, quam in priore caſu, fert, minuſque baculo eget. Si in priorem, crus plicari non poteſt, extenſumque alteri cruri ad calcem par eſt; ſed ima planta minus in priorem partem inclinatur: dolorque in hoc caſu præcipuus eſt; & maxime urina ſupprimitur. Ubi cum dolore inflammatio quievit, commode ingrediuntur, rectuſque eorum pes eſt. Si in poſteriorem, extendi non poteſt crus, breviuſque eſt; ubi conſiſtit, calx quoque terram non contingit.

a Æginet. VI, 118. b Hippocrat. de Articul. T. LV. Vectar. T. XI.

Magnum autem femori periculum est, ne vel difficulter reponatur, vel repositum rursus excidat. Quidam semper iterum excidere contendunt: sed Hippocrates, & Diocles, & Philotimus, & Nileus, & Heraclides Tarentinus, clari admodum authores, ex toto se restituisse memoriæ prodiderunt. Neque tot genera machinamentorum quoque, ad extendendum in hoc casu femur, Hippocrates, Andreas, Nileus, Nymphodorus, Protarchus, Heraclides, faber quoque quidam reperissent, si id frustra esset. Sed ut hæc falsa opinio est; sic illud verum: cum ibi valentissimi nervi musculique sint, si suum robur habent, vix admittere, ut reponatur: si non habent, repositum non continere.

Tentandum igitur est, &, si tenerius membrum est, satis est habenam alteram ab inguine, alteram à genu intendi: si validius, melius adducent, qui easdem habenas ad valida bacula deligarint; tumque eorum fustium imas partes oppositæ moræ objecerint, superioresque ad se utraque manu traxerint. Etiamnum valentius intenditur membrum super scamnum, cui ab utraque parte axes sunt, ad quos habenæ illæ deligantur: qui, ut in torcularibus, conversi, rumpere quoque, si quis perseveraverit, non solum extendere nervos & musculos possunt. Collocandus autem homo super id scamnum est, aut pronus, aut supinus, aut in latus, sic, ut semper ea pars superior sit, in quam os prolapsum est; ea etiam inferior,

ferior, à qua recessit. Nervis extensis, si in priorem partem os venit, rotundum aliquid super inguen ponendum; subitoque super id genu adducendum est eodem modo, eademque de causa, qua idem in brachio fit; protinusque, si complicari femur potest, intus est.

In cæteris vero casibus, ubi ossa paululum inter se recesserunt, medicus debet id, quod eminet, retro cogere; minister contra coxam propellere. Reposito osse, nihil novi aliud curatio requirit, quam ut diutius is in lecto detineatur; ne, si motum femur fuerit adhuc laxioribus nervis, rursus erumpat. Potest tamen conditus articulus medius aut summus canaliculo aliquo contineri.

CAP. XXI.

De Genu luxato. a

GENU vero & in exteriorem, & in interiorem, & in posteriorem partem excidere, notissimum est. In priorem non prolabi, plerique scripserunt. potestque id vero proximum esse; cum ibidem opposita patella, ipsa quoque caput tibiæ contineat. Meges tamen eum, cui in priorem partem excidisset, à se curatum esse, memoriæ prodidit.

In his casibus intendi nervi rationibus iisdem, quas in femore retuli, possunt. Et id quidem, quod in posteriorem partem excidit, eodem modo rotundo aliquo super poplitem imposito, adductoque eo crure, recondi-

a *Æginet.* VI, 119.

conditur. Cætera vero manibus ſimul, tum oſſa in diverſas partes compelluntur.

Cap. XXII.

De Talo luxato.

Talus quidem in omnes partes prolabitur. Ubi in interiorem partem excidit, ima pars pedis in exteriorem partem convertitur. Ubi huic contrarius caſus, contrarium etiam ſignum eſt. At, ſi in priorem partem prorumpit, à poſteriore latus nervus durus & intentus eſt; ſimuſque iis pes eſt. Si in poſteriorem, calx pene conditur, planta major fit. Reponitur autem is quoque per manus; prius in diverſa pede & crure diductis. Et in hoc quoque caſu diutius in lectulo perſeverandum eſt; ne is talus, qui totum corpus ſuſtinet, parum confirmatis nervis, ferendo oneri cedat, rurſuſque prorumpat. Calceamentis quoque humilioribus primo tempore utendum; ne vinctura talum ipſum lædat.

Cap. XXIII.

De Planta luxata.

Plantarum vero oſſa iiſdem modis, quibus in manibus, prodeunt; iiſdemque conduntur. Faſcia tantummodo calcem quoque debet comprehendere, ne, cum mediam plantam, imumque ejus vinciri neceſſe eſt, liber talus in medio relictus, materiam pleniorem recipiat, ideoque ſuppuret.

Cap.

CAP. XXIV.

De Digitis luxatis. a

IN digitis nihil ultra fieri debet, quam quod in his, qui sunt in manu, positum est. 552, 30.

CAP. XXV. a

De his, quæ cum vulnere loco moventur.

HÆc facienda sunt in his casibus, ubi sine vulnere ossa exciderunt: sæpe tamen cum vulnere loco moventur. Hic vero & ingens periculum est, & eo gravius, quo majus membrum est, quove validioribus nervis aut musculis continetur. Ideoque ab humeris, femoribusque, metus mortis est; ac, si reposita ossa sunt, spes nulla est: non repositis tamen, nonnullum periculum est. Eoque major in utroque timor est, quo propius vulnus articulo est. Nam Hippocrates b nihil tuto reponi posse, præter digitos, & plantas, & manus, dixit: atque in his quoque diligenter esse agendum, ne præcipitentur ægri. Quidam brachia quoque & crura reposuerunt: &, ne cancri, distentionesque nervorum orirentur (sub quibus in ejusmodi casu fieri solet mors matura) sanguinem ex brachio miserunt. Verum ne digitus quidem (in quo minimum, ut malum, sic etiam periculum est) reponi debet aut in inflammatione, aut postea, cum jam vetus res est. Si quoque, reposito osse, nervi distenduntur, rursus id protinus expellendum est.

Omne

a Æginet. VI, 116. a Æginet. V. 121. b Hipocrat. Vectar. XIX. 5.

Omne autem membrum, quod cum vulnere loco motum, neque repositum est, sic jacere convenit, ut maxime cubantem juvat: tantum ne moveatur, neve dependeat. In omni tali morbo magnum ex longa fame præsidium est: deinde ex curatione eadem, quæ proposita est. Ubi ossibus fractis vulnus accessit, si nudum os eminet, impedimento semper futurum est. ideo, quod excedit, abscindendum est; imponendaque super arida linamenta sunt, & medicamenta non pinguia; donec, quæ saltem esse in ejusmodi re sanitas potest, veniat. nam & debilitas sequitur, & tenuis cicatrix inducitur: quæ necesse est facile noxæ postea pateat.

FINIS.

BRE-

BREVIORA
VARIORUM AUCTORUM
In
CELSI LIBROS
SCHOLIA.

PAg. 10. l. 22. *Quid optime digeratur*] Legi potest, *sed quam id optime digeratur.* Jo. Cæsarius.

p. 10. 34. *Non eloquentia, sed remediis curari*[Hinc *Virgilius mutas* artes vocat. XII. Æneid. *Casaub.* Vide Reies Camp. Elys. jucund. Quæst. Quæst. VII. pag. 61. & seqq.

p. 11. l. I. *Discreta*] *Discretus* legit *Cæsarius.*

p. 11. l. 25. *Nam ne uterum quidem*] Auctor noster uterum sumit pro ventre seu abdomine, ita enim lib. IV. cap. 1. *At sub corde atque pulmone, transversum ex valida membrana septum est, quod à præcordiis uterum diducit.* Martial. l. 3. Epigr. 71. Isidorus Orig. XI. cap. 1. *Uterum solæ mulieres habent in quo concipiunt, ad similitudinem cauliculi.* (Martinius *Canaliculi*, forte *cuniculi.*] *Tamen autores uterum pro utriusque sexus ventre plerunque ponunt, nec poetæ tantummodo sed & cæteri.* Doctissimus Casp. Bartholinus *Exercitatione* IX. observat Tacitum, *uterum* Navis ob cavitatem dixisse; Lactantius de Opificio Dei c. 11. *uterum* pro vesica aut simili cavo corpore posuit. Columell. XII. 4. *quod in utero dolii est.*

p. 19. l. 22. *Facilius in denso cœlo, quam in tenui; facilius hieme, quam æstate*] Quibusdam videtur hic legendum potius, *in tenui cœlo, quam in denso: & æstate, quam hieme,* propterea quod *Hippocrates* dicat *lib. I. Aphor. Ventres hieme & vere sunt calidissimi. Quare per ea tempora alimenta copiosiora sunt exhibenda.* Et *Paulus Ægineta libro* itidem *primo cap.* 53. *Hieme quidem & fortiori exercitatione, & pleniore cibo utendum est.* Nisi eo referas quod in denso cœlo & per hiemem corpora sunt robustiora, atque ideo etiam facilius quamlibet molestiam ferant. *Cæsar.*

p. 22. l. 17. *Gravibus*] Hic gravis opponitur salubri. *Const.* Sic ipse explicat pag 24. *neque ex salubri loco in gravem, neque ex gravi in salubrem transitus satis tutus est.*

p. 25. l. 15. *Os amarum*] Modo biliosus non sit, nam πικροχόλοις adversatur inedia, Hippocrat. de Victu Acutor. Galen. Meth. Med. VIII. ergo hic Celsus indistincte. *Constant.*

p. 28. l. 15. *Somnus plenus*] Integer nec abruptus ante justum dormiendi tempus. *Constant.*

p. 36. l. 21. *Qui his opportunus est*] *Opportunus* pro *obnoxius*. Sic p. 42. l. 1. *Corpora periculis opportuna.* 81, 10. *Opportuniores injuriæ partes.* 194, 17. *Opportuniores nervos frigori reddit.* 199. 32. *Partes opportuniores vitio jam sævienti.* Casaub.

p. 42. l. 20. *Ex tempestatibus*] *Tempestas* non est proprie nomen simplex τὸ τοῦ ἔτους τεταρτομόριον, sed ὥρα, hoc est, ἡ ποιὰ κατάστασις. *Casaub.*

p. 42. l. 22. *Plana*] Prorsus legendum *plena*, hoc enim & Aphor. 11. 35. ubi πάχος ἔχειν, &c. & in Prognost. unde & sequentia desumsit. *Constant.*

p. 43. l. 3. *Regionum sorte*] Pro sorte situs & positura regionum pro climatis varietate. *Constant.*

p. 43. 16. *Corpus habilissimum*] Mediæ staturæ explicat Brodæus Miscel. l. IV. c. 19.

p. 45. l. 27. *Quam φρενῖτιν appellant*] Φρενῖτιν tum hic tum alibi apud Celsum non Phrenesis, sed Phrenitis (ut & Hermolaus Barbarus nos admonet) legendum est. Quamvis apud Martialem Juvenalemq; non Phrenitis, sed Phrenesis quoque legant. Idque tamen (ut Barbarus suspicatur) ex vulgari imperitorum consuetudine. Doctiores secundum Despauterium legunt, *Cum furor haud dubius, cum sit manifesta Phrenitis.* Cæsar.

p. 46. l. 26. *Glandulæ*] Nomen est hic partis, pro ejus morbo atque inflammatione Hippocrat. παρίσθμια i. tonsillæ ἀντιάδες, pro parte autem l. 4. c. 1. *Constant.*

p. 50. l. 20. *Sub fine*] Sub finem; sic κρίσιν i. e. judicationem videtur appellare. *Constant.*

p. 55. l. 11. *Ad viscera transierunt*] Lumbos & ilia i. λαγόνας vel κενεῶνας ut habet Hippocrates, & pro φρένας vel διάφραγμα, id est, præcordia vel septum transversum, substituit viscera non mendacio sed innovatione. *Constant.*

p. 56. l. 30. *Diutius trahere*] Sicut dicimus Galli de male sano & affecto, *il traine toûjours*, si quis in eo morbo diutius traxit. mox; *autumno qui cætera anni parte traxerint, resolvuntur.* p. 137. *ægri sub cautioribus medicis trahebantur*, & 138. *ægros Medici diutius tractos non expediverunt.* Casaub.

p. 57.

p. 57. l. 5. *Democritus*] Qui περὶ ἄπνυ scripserat, ut quibusdam placet. vid. *ad Laert.* Casaub.

p. 57. l. 6. *Certas notas esse, proposuit*] Scaliger ad Manilium l. V. pag. 308. putat Celsum Democriti librum, περὶ ἄπνυ, quem Plinius Heraclidæ adscribit, indigitasse: verum refutat illustrissimum virum clar. Menagius in Observationibus ad Diogen. Laert. Procem. pag. 5. Ed. Lond.

p. 57. l. 19. *Responderit*] *Respondere* Celso est στοχάζεσθαι, vel potius commode cedere, εὐοδοῦσθαι. & sic passim. *Casaub.*

p. 58. l. 26. *Terram edunt*] Id est, malacia aut pica laborant.

p. 59. l. 7. *Desidendi*] Sic honeste τὸ σχέζειν exprimit. 86, 24. 224, 33. *Casaub.*

p. 59. l. 4. *Et coxis est*] Coxas pro lumbis, ilia pro lumborum partibus mollioribus posuit. *Constant.*

p. 62. l. 20. *Lienis tumet*] *Lienis* pro lien amat dicere *Celsus. Lienes male habent.* 74, 24. & 94, 6. 176, 22. Ita Cato de R. R. Cap. 157. *Si lienes turgent. Casaub.*

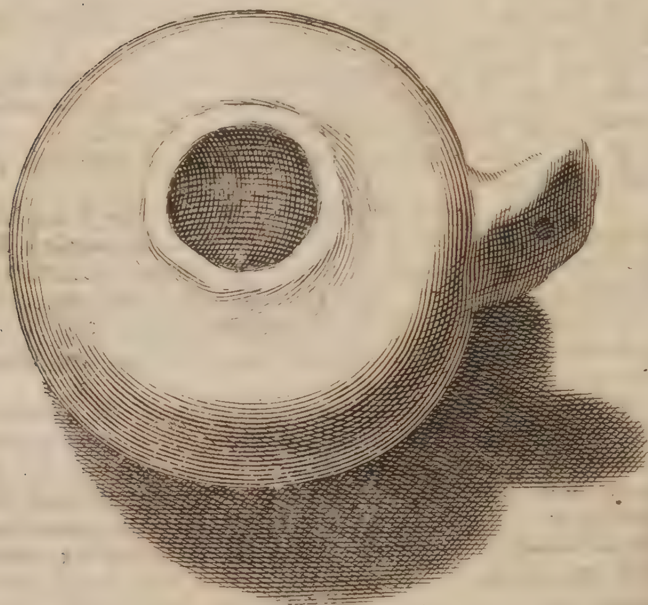
p. 62. l. 31. *In pectus*] Pectus pro septo transverso posuit. *Constant.*

p. 76. l. 3. *Isque morbus mediocris vix sanatur*] Ita Hippocrates Section. II. Aph. 42. in quem latius inquirit Reies *Campi Elysii jucundar Quæstion.* Quæstion. LXXIX. Vide doctissimum Librum *Justi Cortmummi* de *Morbo Attonito.*

p. 80. l. 1. *Casibus*] Id est, capitis dolore, Aph. V, 68. oculorum, Aph. VI, 31. VII, 46. dysuria, Aph. V, 36. stranguria, Aph. VII, 48.

p. 82. l. 30. *Cucurbitular. vero duo genera sunt: æneum & corneum*] Quam frequens cucurbitarum, ut eas vocare amat Cælius Aurelianus, apud veteres fuerit usus norunt ii, qui in antiquis scriptoribus sæpius sese recreant; testis est Plutarchus in conviviis, qui dicit *propter usum non parum laudis id remedii genus invenisse.* Has vero in quovis corporis loco agglutinabant, defigebant, & accommodabant, uti loquitur Celsus, vel cum, vel sine ferro, seu scarificatione, quas *leves* vocat Cælius Aurelianus Acut. Morb. 1. Cap. 11. idque mediante aqua calida uti refert Albucasis, vel igne quas idcirco *arentes* & *siccatas* nominavit] idem Cælius Aurelianus Acut. Morb. I. cap. 11. Materiam qua constabant duplicem vocat Celsus. De corneo autem cucurbitularum ge-

genere vide sis Thom. Bartholinum de unicornu c. XXXII. & pag. 322. & seqq. formam vero describit clar. Smetius Antiquitatum Neomagens. pag. 80. hisce verbis: *Cucurbitulæ sunt æneæ aut figlinæ, æneæ tres, figlinæ septem, formâ omnes rotundæ, fundo plano, tumido ventre, & in superioris orbis acclivis centro os habent rotundum & patens, quod pollicem crassiusculum admittit. Ligula parva angusto foramine iisdem pro manubrio est.* Cujus è cimeliarchio, ut eo melius forma cucurbitularum appareat, effigiem hic apponi curavimus.

p. 91. l. 27. *Lecti fulcimentum*] Celsus accipit non pro fulcro lecti, sed pro quovis fulcimento quod pedi lecti, sive clinopodio subjicitur. Scaliger ad Manil. lib. 1. pag. 195.

p. 93.

p. 93. l. 8. *Arenæ calidæ*] De remedio calentium arenarum & arundinum Augustus apud Suetonium c. LXXX. & Gellius XIX, VIII. *Casaub.*

p. 95. l. 22. *Utriculi*] Vocantur ἀσκοὶ sive φασκοὶ πυριατοί. *Const.*

p. 97. l. 20. *Infirmissimus, cibarius panis*] Joan. Cajus Tilebomenius in conjecturis ad Petronii fragment. Tragurian. pag. 92. tollit distinctionem, & legendum putat, *infirmissimus cibarius panis.*

p. 97. l. 28. *Surculorum valentiores*] Ἀκρόδρυα intelligit *Casaub.*

p. 99. l. 16. *Elota quædam genera frumenti*] Eadem occurrunt infra 103, 16. 131, 9. & alibi passim. an hic cibus commune quid habet cum eo, quem vocamus Galli, *orge mondé?* namque non ex oryza solum, sed ex quovis alio etiam frumenti genere paratur. *Casaub.*

p. 99. l. 18. *Aqua madens panis*] Gall. *potage*, Casaub. Hunc unum eundemque esse, quem Galenus (lib. I. c. 5. *de Alimentor. Facul.*) lotum, Plinius vero (XXII. c. 25.) panem aquaticum vocat, arbitratur Mercurialis *Variar. Lection. lib. VI. cap.* 17. qui videndus est.

p. 100. l. 4. *Aqua levissima pluviatilis*] Vide sis Brodæi Miscell. l. IV. c. 38.

p. 101. l. 25. *Trunculique*] Suspicor verbum *trunculi* corruptum esse hoc loco, & legendum esse *ventriculi*, idque Pselli autoritate, apud quem legitur de ratione victus. *Inter ea quæ crudos humores generant hoc modo: Cæterorum animalium partes, ventres, intestina, vulvæ &c.* Et apud eundem non multo post; inibi, inter ea quæ nutriunt multum, *& omnium* inquit *volucrum ventres.* Non tamen me fugit esse doctissimum virum, qui priorem lectionem non improbet. Unde idem trunculos opinatur esse edulii genus frustulatim concisis carnibus constans. *Cæsar.*

p. 102. l. 23. *Petiolis*] Id est, parvis pedibus, a Catone pedicini in L. de R. R. appellati. *Const.*

p. 105. l. 28. *Lactentia*] Leg. *lactaria* & in hac & in sequenti proxime pagina. In historiis sæpe *lactarios* invenias & dulciarios. *Casaub.*

p. 110. l. 16. *Git.*] Μελάνθιον. sic & 233, 24. *Casaub.* Ita etiam explicat Marcellus de Medicam. C. XXII. pag. 341.

p. 118. l. 22. *Ego autem*] Notandum hic, isthæc a Celso dici non tanquam ῥαψῳδῷ, sed potius tanquam Medico artis suæ bene gnaro ac sententiam super illis, quæ in controversiam venere, ferenti. Eandem elocutionem etiam infra videas 143, 24. 176, 1. *Casaub.*

p. 131. l. 8. *Intrita ex aqua calida*] *Ex vino*, infra 153, 13. Et est quidem elegans usus hujus voculæ *ex*, pro σὺν, vel ἐν, apud *Celsum* & *Plinium*. Noster 344, 19. *emplastrum tetrapharmacum ex aceto subactum*, h. e. *cum*. mox, *terra ex aceto subacta*, h. e. *in*. sic & 361, 3. *Ex aceto terunt*. Vid. *Victor. Var. Lect.* XXXII, IV. Casaub.

p. 132. l. 22. *Potio esse debet magis liberalis*] *Liberalis* pro *copiosus* & *multus* vox Celso peculiaris. *Casaub.*

p. 138. l. 25. *Duo pitacia*] Hic pittacium non pro panniculo sed corio medicamento illito, capiti aut præcordiis applicando positum rectissime observat Bynæus de Calc. Hebræor. l. 1. c. 2. ubi de pittacio multa.

143. l. 12. *Altero quoque die*] Idem est ac si *tertio quoque die* diceret. 124, 21. *cibus tertio quoque die commodissime datur, ut alter febrem minuat, alter viribus subveniat.* Casaub.

p. 148. l. 23. *Loqui aliena*] Expressio hæc est ab Hippocrate qui ἀλλοφάσσειν ait τὺς παραφρονῦντας. *Casaub.*

p. 151. l. 7. *Caput impleatur*] Implere caput, hic pro fovere, rigare, ἐμβρέχειν. sic lib. IV. c. 2. *Constant.*

p. 181. l. 21. *Ut ab egelidis tamen initium fiat*] Ex hoc facile colligitur, falli eos, qui egelidam pro frigido usurpant, est enim χλιαρὸς *Casaub.*

p. 182. l. 27. *Stomachus interior ad ventriculum fertur*] *Stomachus* Celso ipsa *gula*, per quam transeunt alimenta priusquam ad ventriculum veniant, qui vulgo *stomachus* appellatur. Medici vocant *œsophagum*. *Casaub.* Lactant. de Opificio Dei c. XI. *fistulam cibalem* vocat.

p. 182. l. 27. *Alt. stomachum*] Stomachus hic pro ipsa gula accipitur ut & infra l. IV. c. 5. quamvis aliquando & pro ventriculi parte inferiore stomachi utatur Celsus, ut cum ait: *Stomachus vero intestinorum præcipuum est.* Constant.

p. 195. l. 24. *e pullis*] Alii *a pullis* sed quidam libri scripti habent *apalis:* ut noster etiam quidam, satis antiquus & fidelis, qui servatur in Medicea Bibliotheca.

Cum

Cum autem videatur alterum horum, id est aut *apalis*, aut *mollibus* scholion esse, verisimilius est Græcum ἁπαλοῖς, declarationem fuisse latinæ vocis *mollibus*, quæ sequitur; quis enim unquam crederet Romanum scriptorem, & eum quidem purum atque elegantem in media oratione sua Græcam vocem usurpasse, &c. *Victorius Variar. Lect.* l. XXIX. c. 3. Scribonius Largus Composit. Medic. N. CIV. hac voce utitur: *secundum quæ apala ova proderunt.* Ad quem locum multa congessit doct. J. Rhodius, qui apud Celsum *hapalis* restituendum putat. Cæl. Aurelian. Acut. Morb. I, 10. Marcell. de Medic. Cap. XX.

p. 201. l. 6. *Pituitam citat*] Hoc est, *movet*, 211, 5. vel *trahit* ut 211, 33. loquitur. admodum familiare hoc verbum Celso. 210, 7. *humorem citare*. 297, 6. *pus citare*. 450, 16. *sanguinem citare*. & alibi plurimis locis. *Casaub. dentem citat*, 383, 8.

p. 202. l. 8. *Aliis vero vinum*] Columella de Re Rustica, lib XII. cap. 32. commendat ex marrubio; cap. 33. vinum scylliten.

p. 202. l. 12. *Ex gingivis*] Hoc mihi sæpe evenit. *Casaub.* Jacobo Usserio hæc hæmorragia erat periodica, teste Arnoldo Bootio Observ. cap. 7.

p. 207. l. 31. *Sumbruinarumque*] *Subcutiliarumque* mihi legendum videtur. Nam cujusmodi sint *Sumbruinæ aquæ*, nondum apud quenquam reperi scriptorem idoneum & probatum: de *Subcutiliis* vero *Plinius* l. 31. c. 2. quas *in Salinis calidissimas* esse dicit, & *suctu quodam corpora invadere, aptissimas stomacho, nervis, universo corpori.* Idem & de *Cutiliis l.* 2. *c.* 97. & *l.* 31. *c.* 6. quas inibi *bituminatis, aut nitrosis bibendo utiles esse, atque purgationibus* tradit. De *Cutiliis* item *Vitruvius* l. 8. c. 3. ubi scilicet de aquæductibus tractat. *Cæsar.* Adde hic quæ habet Lilius Gyraldus Dialogismo X. pag. 424. Tom. 2. Facis Critic.

p. 207. l. 30. *Cutiliarum Sumbruinarumque*] Male quidam *Succutiliarum.* Ald. Manut. de Quæst. per Epist. Q. I. Consule de *lacu Cutiliensi* Merulam Cosmogr. Part. II, lib. IV. Cap. XII.

p. 213. l. 13. *Trunculorum*] *Ventriculorum* vel *tyrunculorum.* Cæsar.

p. 215. l. 12. *Venterque intentus est*] Ita cappadox apud Plautum in Curcul. II, 1.

Nam jam quasi zona liene cinctus ambulo.
Geminos in ventre habere videor filios.
Nihil metuo, nisi ne medius disrumpar miser.

p. 215. l. 17. *Exercitatione & labore*] Hoc remedium Palinurus præscribit Cappadoci (Curcul. II, 1.) *ambula, id lieni optimum est.*

p. 224. l. 18. *Frequens dejiciendi cupiditas*] Galen. προθυμία τῦ ἀποπατεῖν. *Casaub.*

p. 235. l. 18. *Nuclei pini*] Omne medium nucleus erat veteribus. Celsus, quem dixi, aliquoties similiter frequentaverat: at hodie *trunculi* reperies corrupte: *Internuculi* vero sive *nuclei* germanum esse, meliorum aliquando codicum opera monstrasse sperabo. *Pontan. ad. Macrob. Saturn.* II, 14.

p. 235. l. 23. *Vitare autem oportet rutam, &c.*] Duo hic præcipit extrema cavenda Celsus, primum ne nimium exstinguentibus semen utatur medicamentis, inter quæ refertur ruta; dein ne supinus dormiat, qui situs seminis fluxum augere solet. Ettmuller de seminis retentione læsa. An autem *ruta, mentha & aliæ plantæ calidæ venerem adaugeant, hebetent, atque extinguere valeant* jucundissime inquirit Gaspar. a Reies, Quæst. XLIV. Camp. Elys. Jucund. Quæst. pag. 309.

p. 241. l. 17. *Herophilus, deductique ab eo viri*] Convenit cum Græca loquendi ratione καὶ οἱ ἀπ' αὐτῦ. *Casaub.*

p. 244. l. 32. *Sæpius fascia circuire debet*] Galli dicimus: *faire plusieurs tours.* p. 533. l. 8. Casaub.

p. 246. l. 31. *Sordes ex gymnasio*] Γλοιὸν intelligit. *Casaub.*

p. 249. l. 3. *In uncia pondus &c.*] Multi sunt qui de ponderibus & mensuris medicis scripsere, quorum indiculus exstat apud Merklinum in Lindano Renovato. Omnium tamen, si Celsum spectamus, optimus est Joan. Rhodius, cujus dissertationem *de ponderibus & mensuris veterum Medicorum, imprimis Corn. Celsi*, edidit Th. Bartholinus Hafniæ 1672. quam huic nostræ editioni subjungere ipsa vetat crassities. Ad pleniorem vero ponderum notarum in Celso occurrentium notitiam J. Manardi epistolam, quæ est IV. lib. XVIII. adjicere consultum duximus.

J. MANARDUS,

J. PAULO CASTILIONO

S. D.

„ Alexandrum Capelinum, licet antea magna mihi „ familiaritate conjunctum, tuâ etiam causa benignis- „ sime excepi, quantumque pro tempore valui, saluti „ hominis consului: vix enim duobus diebus apud nos „ fuit. Ex eo poteris de mea valetudine intelligere. De „ Celsi vero characteribus quid sentiam, breviter sub- „ scribam. p. pondo intelligo. X vel * denarium, sep- „ timam videlicet (ut ipsemet seipsum declarat) unciæ „ partem. Per notas quæ sequuntur, denariorum nume- „ rum accipio. Atque ut hæc exemplis reddantur cla- „ riora, ubi in primo malagmate lib. v. legitur, *Æru- „ ginis rasæ & thuris singulorum* p. XII. intelligo accipien- „ dos singulorum, æruginis scilicet, & thuris binos de- „ narios. Ceræ vero & squammæ VIII. subdit enim „ XVIII. sicubi vero in antiquioribus exemplaribus, „ jam diu videlicet excusis, scribuntur duo χ. ut in ma- „ lagmate sequente ad jecur dolens, per primum intelligo „ pondus denarii: per secundum, denariorum numerum, „ ut accipiamus *lachrymæ balsami denarios duos & viginti,* „ *& costi cum reliquis, quæ sequuntur, sexdecim.* Simili „ modo in Andreæ malagmate ubi scribitur p. XXX. in- „ telligendum pondus viginti denariorum. Idem in simi- „ libus intelligendum, ita tamen, ut sciamus per p. non „ semper simpliciter pondus accipiendum, sed interpre- „ tandum pondo, hoc est, libram: ut in Mosci malag- „ mate, ubi scribitur p. II. ego duas libras intelligo: nisi „ forte in exemplari nota desit denarii, ut scilicet sit le- „ gendum p. XII. tunc enim duos denarios intelligeremus. „ Ubi vero p. IZ. octavam partem libræ: vel si χ desit, „ octavam partem denarii: & pro triente, tertiam libræ „ partem. Legitur & quandoque apud eundem Celsum

„ p. sextantem, ubi ego intelligo sextam libræ partem, „ binas videlicet uncias: sicut & per bessem, octo uncias. „ Hæc habui, alioqui in profitendi munere occupatus: „ quæ de ponderibus Celsi scriberem. Si quid vero adhuc „ in his desideraveris mihi per literas significato. Vale. Ex „ Ferraria, XII. Kalend. Decemb. M. D. XXXIII.

Ad cætera vero quæ in Celso occurrunt intelligenda faciunt Sorani Ephesii verba quæ subjungere idcirco voluimus Cap. XXIII. & Præfatio Plinii de Re Medica.

p. 250. l. 7. *Aut cerato*] Leg. *ut cerato*, sic enim sæpe emplastra ceratis emolliuntur ut 517, 24. nec emplastra, sed & aliud, ut *cervicem liquido cerato molliri* dicit, p. 520, 12. *Casaub.*

p. 253. l. 29. *Sub anthore Medo*] Forte legendum *Medio*; Plinius enim N. H. cap. IV. lib. XX. Medium quendam producit. Galenus adversus Erasistratæos cap. 2. (pag. 409. Tom. X. Ed. Chart.) Medium quoque citat, quo tamen loco legendum Μηδίας putat Menagius ad Diogen. Laertium pag. 129. B. qui, an idem sint, an diversi hactenus expositum non est. nos nihil certi statuere possumus, expectantes avide Medicorum historiam à viris clarissimis Menagio & Meibomio pollicitam, qui nodum hunc forte sint soluturi.

p. 260. l. 22. *Choacon emplastrum*] Legendum fortassis *chiacum*, ut apud *Georgium Vallam de cura oculi*; nisi malis *Coacon*, quod inter *Hippocratis* opera liber habeatur, qui inscribitur *de Coacis prænotionibus*, unde nomen deductum videri potest. *Cæsar.*

p. 280. l. 19. *Athenionis*] de *Athenione* quodam, sed non Medico (reor) habes in vita Maximini patris & filii apud *Julium Capitolinum.* Cæsar.

p. 286. l. 26. *pars per naturam*] Eleganter non minus quam honeste genitales partes naturam vocavit. Sic etiam Cicero de Divination. l. II. c. 70. *Parere quadam matrona cupiens, dubitans, essetne prægnans, visa est in quiete obsignatam habere naturam.* Sæpius Plinius aliique. Hippocrates vero ea significatione usus est verbo φύσις. Hesychius Ἐσχάραι, πυραὶ ἐπὶ ἐδάφους ἀνθρακιαὶ, καὶ αἱ τῶν γυναικῶν φύσεις ἔξωστραι τετράγωνα. Hieron. epist. 61. *Pars corporis nostri secretior* φύσις, *a nobis natura dicitur.* Usurpaturque hæc vox tam de muliebribus quam virilibus partibus uti in commentario ad Carm. XXXVIII. Priap. videre est.

p. 296.

p. 296. l. 22. *Ex aqua frigida*] Videtur ex hoc loco sibi contradicere auctor, siquidem l. III. c. 9. dixit frigida inimica vulneri, uti etiam docet Hippocrates Aph. v. 20. Quin mox præcipit ipse saniem aqua calida removendam, quoniam calor naturæ prodest. Sed scitissime Celsus aquam frigidam commendat, quia sanguinis timenda in vulneribus fluxio est, transtulitque hunc locum ex Hippocr. libr. de humid. usu T. XI, 27. τὸ δὲ ψυχρὸν πολέμιον καὶ κλεῖνον, πλὴν ὁ κόσα αἱμοῤῥαγέειν ἐλπίς. Celsus pag. 293. *Levis plaga juvatur etiam, si ex aqua frigida expressa spongia imponitur.* Confirmat hoc experimentum quod refert. Doct. Caspar. Bartholinus *Exercitatione* VII. *pag.* 129. Panarol. Pentec. v. Obs. 27.

p. 305. l. 22. *In filice*] Vera lectio: *in filicis hastula.* De filice impacta corpori & arundine eadem habet *Marcellus de Medicam.* cap. XXXIV. & *Plinius* XXIV, XI. Casaub.

p. 309. l. 21. *Psylli*] Bochart. Hieroz. T. 2. l. 4. c. 19. p. 587.

p. 309. l. 21. *Psylli*] Miramur vulgo cum legimus, esse, qui venenatas bestias, & serpentes tuto tractent, & eorum venenum adimant. Desinet mirari qui *Celsi* hæc legerit. Sed & *Dio* quoque *Psyllis* aliud nihil tribuit, quam τὸ ἐκμυζᾶν. Hodie similis gens vagatur per Italiam, quæ a D. Paulo originem generis stulte refert. *Casaub.* De Psyllis vide Turneb. Advers. XVI. 6. Ettmuller. ad Schroder. p. 184.

p. 311. l. 3. *Spumet.*] Spumare hic est ζυμοῦσθαι, id est fermentari, Galen. de Atra bile. *Constant.*

p. 313. l. 7. *Cum incubant*] Bochart. Hieroz. Tom. II. l. 3. cap. XI. pag. 415.

p. 319. l. 16. *Cæno simile*] Constans hæc fere lectio est. Ronsseus in marg. habet *ovo* vel *cavo*. Ego hactenus, quamvis locum sanum non putem, nihil muto. Vir quidam doctus margini editionis Cæsarianæ hanc transpositionem inscripsit. *Id ulcus inæquale est, inestque multus humor glutinosus, cæno similis, odor,* &c.

p. 322. l. 19. *Chironium*] Χειρώνιον ἕλκος, quidam ita dictum putant, quod *Chirone* Medico indigeat. Idem & τηλέφιον dicitur à *Telepho*, qui huic vitio obnoxius fuit. *Cæsar.*

p. 323. l. 5. *Ex frigore hiberno ulcera*] hoc genus ulceris Græcis χίμετλον dicitur. *Hesychius* χίμετλον, inquit, τὸ ἐν χειμῶνι γενόμενον ἕλκος ὑπὸ ψύχους. Latinis autem *Pernio* dicitur. *Cæsar.*

p. 335. l. 2. *Exigunt*] Editio 1497, Aldina 1528. hanc servant lectionem, alii tamen è codicibus malunt *adigunt*, alii *ambiunt*, minus, ut puto, recte, neque enim *radices exigere*, aut *adigere*, aut *ambire*, apud antiquos legitur, quapropter substituo vel *agunt*, vel *exserunt*, ita enim Columella l. II. c. 10. de napis *quia non in ventrem latescunt, sed tenuem radicem deorsum agunt*, & V. 6. *ac ne radices altius agunt*, alibi *exserere radicem* dixit.

p. 336. l. 21. Φλυζάκιον] Galenus Commentario IV. in Hippocrat. de Vict. Ration. in morb. acut. ait φλυζάκιον significare φλυκταίνην, unum idemque esse pustularum genus, Celsus tamen distinguere in duo genera videtur.

p. 338. l. 33 *Sicut de pecoribus proposui*] Nullus dubito quin Auctor indigitat libros suos de *Re Rustica* quorum passim meminit Columella. An ad eos referri possit quod dicat lib. IV. c. 7. *Attamen sine his rusticos nostros epota ex aqua trixago satis adjuvare dicitur*, judicent docti.

p. 340. l. 3. *Sub authore Protarcho*] Ita infra 402, 17. *sub authore Dionysio.* Casaub.

p. 344. l. 8. *Ulcus durum*] Bochart. Hieroz. part. II. L. 6. cap. 6. pag. 827.

p. 348. l. 3. *Votumque est*] Eleganter hoc positum pro eo, quod Græci dicebant ἀγαπητὸν ἂν εἴη. *Casaub.*

p. 350. l. 12. *Lana mollis bene carpta*] Cum *lanam carpere* dicatur de muliere *nente* ξαινούσῃ, non videtur hæc interpretatio huic Celsi loco convenire, qui de *lana* potius *carminata* est intelligendus. Equidem Latine dicimus, *lanam carpere*; sed an *carptam lanam* itidem dixerint Veteres accuratiori indagatione indiget. *Casaub.*

p. 386. l. 29. *Rhus quem Syriacum vocant*] Vide sis de hac herba, Plinium lib. XXIV. cap. XI. Manardi Epistolam IV. lib. I. qua contendit voce Græca *rhos* scribendum esse. Rhodium in Lexico Scriboniano & Bodæum a Stapel in Theophrasti lib. III. cap. XVIII. Histor. Plantar.

p. 403. l. 28. Πτερύγιον *Græci appellant*] *Reduviam* vel *rediviam* vocant Latini. *Casaub.*

p. 411

p. 411. l. 15. *Fortuna huc illucve discernit*] Lege *decernit.* Casaub.

p. 421. l. 29. Χαλάζια] Bochart. Hieroz. Part. II. l. 5. c. 9. pag 721.

p. 424. l. 7. Ῥυάδα *Græci vocant*] *Rhyada* non *Rhypada*, ut hactenus, legendum est, idque partim ratione vocabuli ad rei significationem alludentis, respondentisque, partim quod huic lectioni *Symon Genuensis* adstipulari videtur, ex sententia *Demosthenis* cujusdam, quem crebro ille citat, cujus & hæc verba citat, quibus *rhyada* ille ita describit: *Rhyas*, inquiens, est *continuus lachrymæ fluor*. Quamquam dicat idem author, qualis qualis est, apud Celsum *rhypada* legi. Quin & huic sententiæ meæ adstipulari videtur *Hermolaus Barbarus* in suis *Corollariis.* Quid quod & apud ipsum *Galenum l.* 14 θεραπευτικῆς legitur, ubi de oculorum vitiis agit, ῥυάδεςque appellat, de quo hic differit *Celsus*, oculorum vitium. *Cæsar.*

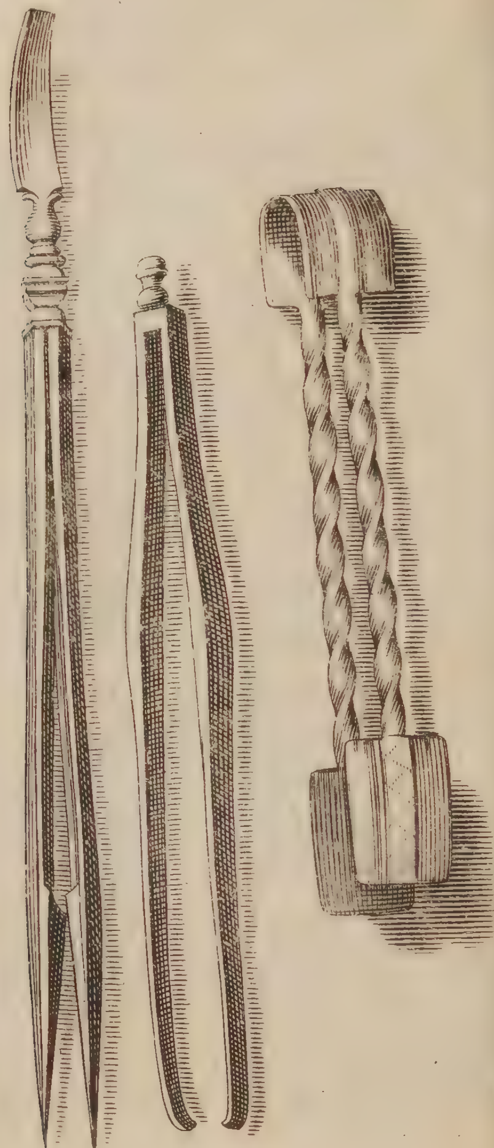
p. 455. l. 34. Quæ ἐλυτροειδὴς] Nicolaus Loënsis cum quibusdam codicibus ἐρυθροειδὴς legendum esse putat, Miscellan. l. 9. c. 7.

p. 473. l. 6. *Infibulare quoque adolescentulo*] Fibula hæc simile aliquid habet iis, quæ vocamus *Cadenats.* Mira sunt, quæ super his narrantur de Monachis Turcarum. *Casaub.*

p. 477. l. 27. *Plaga lunata*] Vide sis Th. Bartholinum de Unicornu cap. XXIII. pag. 194.

p. 483. l. 3. *Hapsus lanæ mollis*] *Hapsus* est lanæ particula molliter in globulum formata. *Floccum* dicit *Plin.* 30. 15. reperitur prætea hæc vox etiam apud *Caprum de verbis dubiis*, & in *Glossario Isidori*, ubi tamen *hapsum* ἀντὶ τῦ *hapsus* scribendum esse docetur, ipsaque vox per *vellus lanæ* explicatur. *Casaub.*

p. 483. l. 3. *Hapsus lanæ mollis*] Hapsus non est πίλημα (lanas coactas Latini dicunt & coactilia) inepte enim dixisset hapsum lanæ mollis. quod coactum molle non est, sed durum. Est vero hapsus (παρὰ τὸ ἅπτομαι ἅψομαι) quantum lanæ uno runcinarum contactu & factu carminatores discriminarunt. Vulgo vocant *paumées* à palma. Ergo lanæ δράκα & quantum vola capere possit per hapsum

ſum intelligo. uſus eſt etiam ea voce lib. IV. Cap. VI. *Conſtant.*

p. 488. l. 27. *Quod earum naturalia*, &c.[Α'τρήτες vocari quos Latini *imperforatos* dicunt, unicuique notum eſt; at ampliſſimus Gisb. Cuperus in Harpocrate pag. 28, 29. noviſſimæ editionis, *Harpocratianos*, ejuſmodi homines vocatos fuiſſe eleganter ex Ptolomæo demonſtrat, quem locum etiam interpretatur Rutgerſius Variar. Lection. lib. III. c. XVIII. quo quid *concreti*, *conſertum virginal*, *obſignata natura*, ſint, exponit. de Atretis & imperforatis conſule Schenkium Obſervation. l. IV. pag. 529. & ſeqq. ubi varia exempla recenſentur; Patinum Epiſtol. Gallicar. No. 60. edit. tertiæ.

p. 489. l. 7. *Vel vulſella*] *vulſella* quæ & *volſella* dicitur, inſtrumentum fuit veteribus uſitatiſſimum, quo non modo partes tenebant aut emplaſtra, & oſſicula ex vulneribus extrahebant, ſed virgines quin & viri molliores illius ope pilos, tam è barba quam ſupercilio evellebant; unde *acum obliquam* apud Juvenal. Sat. II. ℣. 94. volſellam interpretatur Ptolom. Flavius Conjectaneor. c. 67. vide Mercerum ad Tertullian. de Pallio pag. 768. Græcis vocatur in Philoxeni Gloſſario Τριχολαβίον, μαδιςήριον. harum varias figuras in tyronum gratiam adpingi curavimus.

p. 491. l. 3. *Demitti debet uncus*] Mortui fœtus extractionem, uti & inſtrumenta, quibus veteres medici uſi ſunt, deſcribit Tertullianus; cujus verba libro de anima cap. XXV. hæc ſunt. *At quin & in ipſo adhuc utero infans trucidatur, neceſſaria crudelitate, quum in exitu obliquatus denegat partum, matricida, ni moriturus. Itaque & inter arma medicorum & organum eſt, quo prius pateſcere ſecreta coguntur, tortili temperamento, cum annulo cultrato, quo intus membra cæduntur anxio arbitrio, cum hebete unco, quo totum facinus extrahitur violento puerperio. Eſt etiam æneum ſpiculum, quo jugulatio ipſa dirigatur, cæco latrocinio, ἐμβρυοσφάκτην, appellant, de infanticidii officio utique viventis infantis peremptorium.*

p. 503. l. 24. *Scoptula operta*] Lego: *lata ſcapularum oſſa* 526, 6. 542, 35. 548, 22. Vid. p. 506, 23. & 171, 5. ubi diſerte dicit ὠμοπλάτας Græcorum Latine dici *oſſa ſcapularum.* quare iſta lectio procul dubio mendoſa eſt, cum nunquam alibi hæc vox reperiatur. *Caſaub.*

p. 515

p. 515. l. 1. *Hippocrates memoriæ tradidit*] Locus eſt *L. V. Epidem.* Sed eum librum non eſſe genuinum Hippocratis fœtum exiſtimant eruditi. *Caſaub.*

p. 515. l. 5. Levia *ingenia, quia nihil habent, nihil ſibi detrahunt*] Vid. *Plutarchus* lib. πῶς ἄν τις αἴσθοιτο ἑαυτοῦ προκόπτοντος ἐπ' ἀρετῇ. & *Quintil. Inſt. Orat. L. M. C. III.* Caſaub.

p. 533. l. 24. *Alienatur*] ita infra p. 539, 7. *quanto facilius & alienari & occupari cancro vulnus poteſt.* Caſaub.

p. 545. l. 33. *Scorteo pulvino*] Pulvinum ſcorteum vocat Criticus προσκεφάλαιον σκύτινον ἢ δερμάτινον, *id eſt*, coriaceum. *Conſtant.*

IN-

INDEX.

RERUM ET VERBORUM.

Atro-

Ejus

Fe-

Hu-

L.

Na-

Πε-

Pueri

San-

Ser-

Vexa-

FINIS.

